

Z B O R N I K
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILA KOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XI
KNJIGA 3

REDAKTOR
Nedeljko Maksimovi , pukovnik u penziji

Odgovorni urednik
Miloš Krsti , pukovnik

IZDAJE
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILA KOM **RATU**
NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XI
KNJIGA 3

OPERACIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE 1945.

BEOGRAD
1976.

ZAVRŠNE OPERACIJE ZA OSLOBOĐENJE
JUGOSLAVIJE

1. Januar – 24. maj 1945.

DOKUMENTI TREĆE ARMIJE

BR. 1

NAREDBA VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ OD 1.
JANUARA 1945. O FORMIRANJU ŠTABA 3. ARMIJE¹

VRHOVNI STAB NARODNO OSLOBODILA KE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

Str. pov. Br.
1 januar 1945 god.

Prema ukazanoj potrebi

N A R E U J E M : '

1. Da se odmah formira Štab III armije od dosadašnjeg Glavnog štaba Vojvodine i Štaba XII korpusa, pod komandom general-lajtnanta KOSTE NADA.

2. U sastav III armije da u u:

a. — pod neposrednom komandom Štaba armije: 16,²
36³ i 51⁴ divizija sa svim svojim delovima, kao organske jedinice armije.

b. — U operativnom pogledu: VI⁵ i X" korpus iz sastava Glavnog štaba Hrvatske.

¹ Overeni prepis originala (pisan na mašini, irilicom) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta Udalje: AVII), reg. br. 1—1, k. 21.

² Sastav 16. vojvo anske NOU divizije: 1. vojvo anska brigada 2. vojvo anska, 4. vojvo anska, 15. vojvo anska »šandor Petefi« (od 1. januara do 31. marta, kad je rasformirana), Artiljerijska brigada i prištapski delovi.

³ Sastav 36. vojvo anske NOU divizije: 3. vojvo anska brigada. 5. vojvo anska, 6. vojvo anska, 11. vojvo anska (do 2. aprila 1945), Artiljerijska brigada i prištapski delovi.

⁴ Sastav 51. vojvo anske NOU divizije: 7. vojvo anska brigada. 8. vojvo anska, 12. vojvo anska, 14. vojvo anska (do marta, kad je rasformirana). Artiljerijska brigada i prištapski delovi.

⁵ Sastav 6. slavonskog korpusa: 12. slavonska NOU divizija (12. slavonska proleterska brigada, 4. brigada, Osje ka brigada i ehoslova ka brigada »Jan Žiška« — do 23. aprila 1945) i 40. slavonska NO divizija, od 5. februara 1945 — udarna (16. omladinska brigada »Jože Vlahovi«, 18. slavonska brigada i Viroviti ka brigada).

⁶ Sastav 10. zagreba kog korpusa: 32. zagorska NO divizija (1. brigada »Bra a Radi«, 2. brigada »Matija Gubec«, 3. brigada »Pavlek Mihovil Miškina«, 4. zagorska brigada), 33. hrvatska NO divizija (1. moslava ka brigada, 2. moslava ka brigada, 3. brigada »Nikola Demonja«), grupa NOP odreda (do 14. aprila 1945) i 3. diverzantski bataljon.

3. O prednjem su ve obavešteni radiogramom: Glavni štab Vojvodine (Štab XII korpusa⁷) i Glavni štab Hrvatske. Prednje se dostavlja radi znanja i upravljanja. Prijem nare enja potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

VRHOVNI KOMANDANT NOV i POJ
Maršal Jugoslavije,
TITO s.r.

DOSTAVLJENO:

Na elnicima odeljenja VŠ:

- Personalnog,
- Obaveštajnog,
- Ekonomskog,
- Artileriskog,
- Tehni kog,
- Inžinjersko-tehni kog,
- za vezu,
- Sudskog,
- Propagandnog,

Štabu vazduhoplovstva,

Štabu I, II, III armije,

Glavnim štabovima Srbije i Makedonije,

Vojnoj upravi za Vojvodinu,

Komandi grada Beograda,

Štabu korpusa narodne odbrane,

Na elniku OZNE za Jugoslaviju.

Da je prepis veran originalu

t v r d i
Šef kabineta na elnika
Vrhovnog štaba
major,
Omer Gluhi

M. P.

⁷ Stab 12. vojvo anskog korpusa (komandant od 16. januara 1945. general-major Gligo Mandi , do tada komandant 17. NOU divizije, politi ki komesar potpukovnik Javo Kapi i) dejstvovao je do 28. marta 1945. godine radi bolje koordinacije Slaba 3. armije JA sa Komandom III ukrajinskog fronta Crvene armije (vidi AVII, reg br. 1—2—2, k. 44: depeša Generalštaba JA od 16. januara 1945. Stabu 3. armije).

Стр.пов.Бр. -
1 јануар 1945 год.

Према указаној потреби

Н А Р Е Љ У Ј Е Н И:

1. Да се одмах формира Штаб III армије од десетоготовог Главног штаба Војводине и Штаба XII корпуса, под командом генерал-лајтнанта КОСТЕ ПАТА.

2. У састав III армије да уђу:
а- под непосредну команду Штаба артиљерије 16, 36 и 61 дивизија са свим својим деловима, као органске јединице армије.
б- у оперативном погледу: VI и X корпус из саставе Главног штаба Хрватске.

3. О предлози су већ обавештени радиограмом: Главни штаб Војводине /Штаб XII корпуса/ и Главни штаб Хрватске.

Предлози се доставља ради знања и управљања.
Пријем радиописа потврдити.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ.

ВРХОВНИ КОМАНДАНТ НОВ и ПОЈ
Народна Југославије,
ТИХО с.р.

ДОСТАВЉЕНО:

Начелницима одосова III:

- Персоналног,
- Обавештајног,
- Економског,
- Артиљеријског,
- Техничког,
- Инженерско-техничког,
- за вазду,
- Сухог,
- Пропагандног,

Штабу ваздухопловства,
Штабу I, II, III армије,
Главним штабовима Србије и Македоније,
Војној управи за Војводину,
Команди града Београда,
Штабу корпуса народне одбране,
На савезу ОЗНЕ са Југославију.

Да је прешо вјеран оргитвалу

т в р д и
Веф кабинета начелника Врховног штаба
мајор,

BR. 2

IZVEŠTAJ ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE OD 2. MARTA 1945. ŠTABU 6. UDARNOG KORPUSA JA O NAPADU NA ZVECEVO I VO IN 28. FEBRUARA I 1. MARTA¹

STAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILA KE VOJSKE
JUGOSLAVIJE²

Op. Broj 203

Dana: 2/III. 1945. god.

Operativni izveštaj
o akciji na Zve evo i Vo in
na dan 28. II. i 1. III. 45. g.
dostavlja.

ŠTABU VI. UDARNOG KORPUSA NOVJ

27. II. 1945. g. jedinice naše divizije napale su neprijatelja na liniji Vu jak — Korlati — Zve evo.³ Na istoj liniji nalazile su se neprijateljske snage u ja ini jedne regimente i jednog samostalnog bataljona Njema ke policije.⁴ Napad je izvršen 27. II. o.g. u 22 asa 40 minuta. Jedinice Viroviti ke udarne brigade napale su neprijatelja na svom odre enom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 26—2, k. 486.

² Odlukom Povereništva narodne odbrane od 1. marta 1945. godine, Narodnooslobodila ka vojska Jugoslavije preimenovana je u Jugoslovensku armiju (AVII, reg. br. 19—1—1, k. 715A).

³ Napad je izvršen na osnovu zapovesti Štaba 40. divizije, Op. br. 201, od 27. februara 1945 (AVII, reg. br. 48—1, k. 1304). U izveštaju Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga (Minors) NDH br. 62 od 3. marta 1945 (AVII, reg. br. 3—1, k. 48) kaže se da su posade Vu jaka i Zve evo opkoljene i napadnute sa svih strana, kao i da poduhvat »odtere enja« nije uspeo.

⁴ To su bili: 5. SS policijski puk (tri slaba bataljona) i samostalni 9. SS dobrovolja ki policijski bataljon, ja ine oko 400 ljudi (Erich Schmidt-Richberg, *Das Ende auf dem Balkan*, Kurt Vowinkel, Heidelberg 1955, 114).

I iz depeše Staba 6. korpUSA JA od 2. marta 1945. o dvodnevni m borbama za ovla ivanje komunikacijom Vo in — Bu ko Kamensko (AVII, reg. br. 1—32—4, k. 215) vidi se da je tu bio nema ki 5. SS policijski puk. U depeši se spominje i 6. dobrovolja ki policijski bataljon, ali se taj, prema Smit-Rihbergu, nalazio u eralijama. Vidi AVII, reg. br. 9—2, k. 486: izveštaj Štaba 6. korpUSA, bez broja, od 2. marta 1945. Štabu 3. armije JA i reg. br. 1—33—4, k. 215: depešu Staba 6. korpUSA od 4. marta 1945. Štabu 3. armije JA, kojom se potvr uju ovi podaci.

U

sektoru⁵ i u prvom naletu su uspjele ga potisnuti sa njegovih položaja, presjekavši cestu Vu jak — Zve evo u visini natisa Busija. Tom prilikom su potpuno dezorganizovanu jednu kompaniju neprijateljskih vojnika bacili na jedinice XII. ud. divizije⁶ koji su ih bez ikakove muke potpuno razoružali i potukli. Po razdvajanju neprijateljskih snaga na cesti Vu jak — Zve evo, jedinice Viroviti ke ud. brigade nastavile su sa gonjenjem neprijatelja prema Zve evu, pošto je neprijatelj se uspio srediti, te nakon dva sata je ponovno zauzeo visove isto no od Korlata, te Lipov Vrh, davao je žilav otpor, gdje se nastavila borba dalje sve do 21-nog asa.

Jedinice Omladinske ud. brigade prešle su u napad na svom odre enom sektoru⁷ ta no u 22 asa, kako je odre eno po zapovijesti,⁸ ali neprijatelj se nije nalazio na cijelom njezinom sektoru. Po izbijanju njenih jedinica na k. 571, lugarnu, školu, Lipov Vrh, njihove jedinice prešle su ispitivanju samog s. Zve eva. Samo ispitivanje bilo je nevojni ki, pošto se mislilo da tamo uop e nema neprijatelja, a isti je svojom lukavoš u, pustivši jedan bataljon⁹ unutra, otvorio vatru sa svih uka okolo sela, potpuno rastresao dve ete od toga bataljona. Onaj dio snaga koji je krenuo u pravcu Vu jaka da uhvati vezu sa jedinicama Viroviti ke ud. brigade tako er je naišao na jak neprijateljski otpor, jer su ve me utim vremenom jedinice Viroviti ke ud. brigade gonile neprijatelja na njih, te se ta eta naglo povla ila u pravcu Zve eva, što je to djelovalo na bataljon i na ostatak bataljona koji se nalazio na Lipovom Vrh. Tako se taj bataljon Omladinske ud. brigade povukao sa Lipovog Vrh ne opalivši ni jednoga met-

⁵ Prema Busiji, severno od sela Vu jaka, nastupao je 1. bataljon pravcem trig. 856 — Ravna gora — k. 511, a 4. bataljon pravcem k. 756 — k. 556, dok se 3. bataljon nalazio u zasedi na k. 410, isto na ivica sela Mrkpolja i Mijajlje, južno od Zve eva. Vidi AVII, reg. br. 48—3—1, k. 1304: zapovest Štaba Viroviti ke brigade od 27. februara 1945. godine.

* Ta divizija se 28. februara i 1. marta nalazila na položajima južno od Vu jaka, i to — 12. brigada: s. Orljavac — s. Podsre e — s. Smoljanovci; 4. brigada: s. Vu jak — s. Kamenski šušnjari — s. Kruševo; Čehoslova ka bigada: s. Kantarovci — Umac (k. 577) — s. Poljakovci (vidi AVII, reg. br. 9—2, k. 486: izveštaj Štaba 6. korpusa od 2. marta 1945, Štabu 37 armije JA i reg. br. 2—2, k. 883: izveštaj Štaba 7 12. udarne divizije od 14. marta 1945. Štabu 6. korpusa JA).

Prema zapadnoj i južnoj ivici sela Zve eva.

' i " U pitanju je zapovest Štaba 40. divizije od 27. februara 1945 (AVII, reg. br. 48—1, k. 1304).

' Iz izveštaja štaba 16. omladinske brigade »Jože Vlahovi«, bez broja i datuma (AVII, reg. br. 12—1—8, k. 1297), ne vidi se koji je to bataljon bio.

ka. Tako je neprijatelj, posjednuvši Lipov Vrh, spojio se sa neprijateljskim snagama koji se nalazio u s. Zve evu. Jedinice Omladinske ud. brigade su tada zauzele položaj na liniji 571, 492, šuma Debeljak,¹⁰ gdje su vodile borbu cio dan.

Jedinice XVIII. Ud. brigade napale su neprijatelja na sektoru odre enom po zapovijesti" s tim što su zakasnile 2 i pol sata te tako nije bio jednovremeno napad na cijeloj liniji, što je omogućilo neprijatelju da se sredi i dà organizovan otpor. Jedinice XVIII. ud. brigade nisu uspjele potisnuti neprijatelja sa svog pravca napada¹² zato što je ve do vremena napada potisnuti neprijatelj sa Vu jaka posjeo sve visove sjeveroisto no od Zve eva koje je uporno branio. Jedinstvene komande sa svim brigadama nije bilo sve do 16 asova 28. II. o.g. kada smo mogli komandovati jednovremeno sa jedinicama, i to još uvijek pomo u kurira, koje je bilo vrlo otežano, kurirska veza slabo funkcionise i traži mnogo vremena. Telefonska veza nije se mogla održavati pošto su jedinice bile na velikom prostoru, a budu i da mi ne raspoložemo sa dovoljno kabla. Radiovezom apsolutno nismo mogli rukovoditi jedinicama, pošto radiostanica Viroviti ke brigade nije mogla niti može održavati vezu sa našom radiostanicom, a radiostanica XVIII. ud. brigade se je pokvarila pred 5—6 sati odre eno samoga napada, te tako nismo mogli održavati vezu pomo u radiostanice. Glavni razlog tome neuspjehu ove akcije može se pripisati slaboj vezi i neodgovornim štabovima, kao Štabu XVIII. Ud. brigade, koji je pored svih zapovijesti, nare enja i upozoravanja da se potpuno onesposobi komunikacija Vo in—Zve evo, minira, prekopa, poruši razno drve e, oni to ništa nisu napravili, te su svega 3 drveta, i to tanja, srušili na cestu. Uop e nisu napravili ni jedan prekop ni cestu minirali, a kako vidimo da neprijatelj nije raspolagao sa nekim testerama nego je morao potpuno sje i sjekirama porušena drveta na cesti. Oko 16 asova jedinice su bile ipak prikupljene i mi smo preduzeli op i napad, ali neprijatelj, o ito vide i naše namjere, isti je osjetio, prešavši u kontranapad te tako u kontrajurišu uspio je oteti od jedinica Omladinske Ud. brigade K. 571 i još neke ukice zapadno od Zve eva. Potpuno razbijen II. bataljon Omla-

¹⁰ Nije prona en na karti 1:100.000. Zapadno od sela Zve eva nalazi se potok Debeljak.

Drugi bataljon 18. brigade trebalo je da posedne položaj k. 581 — Kupusine, ali se, pretrpevši velike gubitke, povukao prema Vo inu i poseo položaj kod toe sela, sa kosa je tako e odba en (AVII, rec. br. 14—5—2, k. 1293: izveštaj Štaba 18. briedade od 2. marta 1945)

dinske Ud. brigade i neki dijelovi IV. bataljona iste brigade, mi smo bili prisiljeni da ubacimo u borbu divizijsku rezervu, te na taj na in smo zadržali Sovjak k. 605, Staro Zve evo, te ponovno zauzeli lugarnicu, ali neprijatelja nismo uspjeli stjerati sa K. 571. Dva bataljona Omladinske ud. brigade koji su napadali neprijatelja sa sjeverne strane, na liniji K. 492 Debeljak,¹³ tako er su bili odba eni oko 18 asova sa K 492—487, te su zauzeli prihvatne položaje na isto nim padinama Kupusine, tako je momentalno ostao slobodan prolaz ka Vo inu, sem jednoga bataljona XVIII. Ud. brigade koji se nalazio u visini Kragojevina K. 409, ali isti bataljon tako er je bio brzo odba en i nije bila od njega neka naro ita korist.

Pošto smo osjetili da neprijatelj kre e prema Vo inu, naše jedinice bile su premorene, te smo mi nastavili sa gonjenjem neprijatelja. Po dolasku neprijatelja u Vo in isti je posjeo gradinu i sve okolne uke Vo ina. Njegove predstražne položaje, koji su bili istureni na K. 409, i u visini oficirske škole mi smo uspjeli potisnuti oko 8 asova dana 1. III o.g., te ih gonili u sam Vo in. Oko 10 asova mi smo ovladali K. 331, i prvim ukama sjeverno od šume Kragojevina. Na tim položajima smo ostali pripucavaju i na neprijatelja sve do tle dok nisu jedinice Omladinske Ud. brigade stigle na cestu Vo in — Hum k. 262 — Vo insko brdo — put Vo in — Lisi ine — k. 308, i put Vo in — Kuzma k. 314, a jedinice XVIII. ud. brigade na liniju Jorgi k. 215, k. 177, šuma Dungere¹⁴ cesta Vo in — Macute.¹⁵

U 16 asova i 30 minuta jedinice Viroviti ke ud. brigade, potpomognute sa jakom baražnom minobaca kom vatom, izvršile su juriš¹⁶ na neprijatelja koji se je nalazio u Vo inu, tj. 5. regimenta i VI. bataljon Njema ke policije, te u roku jedan i pol sat neprijatelj je bio prisiljen na povla e nje te tako, zahvaljuju i brzom manevru jedinica Viroviti ke ud. brigade, neprijatelj je bio potpuno zbunjen i u pani nom bijegu probio se kroz zasjede XVIII. Ud. brigade na cesti Vo in — Macute k. 177, gdje je ostavio preko 30 leševa na licu mjesta, ali pošto je neprijatelj bio vrlo jak, a jer nisu

¹³ Treba: k. 492 — p. Debeljak.

" Treba: Male Dungere, izme u sela Vo ina i Macuta.

' Toga dana, I. marta, 12. udarna divizija je vodila borbe u rejonu Umca (k. 577), jugoisto no od sela Vu jaka (vidi AVII. reg. br. 2—2, k. 883: izveštaj Štaba 12. udarne divizije od 14. marta 1945)

" Prvi bataljon preko Kragojevine, 3. bataljon preko k. 331 i trig. 316, 4. bataljon preko Gradine na zapadni deo Vo ina (vidi AVII, reg. br. 14—4—2, k. 1293: izveštaj Štaba Viroviti ke brigade od 1. marta 1945).

bile ukopane,¹⁷ te ta zasjeda nije mogla izdržati nego je bila u roku od 20 minuta probijena i neprijatelj je nastavio bježanje prema Slatini.¹⁸ Jedinice XVIII. i Virovitičke ud. brigade gonile su neprijatelja sve do sela Macute. Pošto se neprijatelj razbio u više grupa, te ostavio zapaljena kola sa materijalom, uništeni auto, kao i zarobljena kola sa materijalom, a nije bilo izgleda da bi ga mogli pohvatati, mi smo naredili da se obustavi sa gonjenjem neprijatelja i srede jedinice. Zadatak nije u potpunosti izvršen pošto nismo mogli potpuno uništiti neprijatelja zahvaljujući i jedinicama XVIII. Ud. brigade, koje nisu bile na zasjedi te su dozvolile da se neprijatelj probije na lak na in.

Rezultat borbi od 27. II. o.g. do 1. III. o.g.: pobijeno je 132 neprijateljska vojnika, od toga 3 kapetana koji su svu eni i oduzete isprave od njih. Ranjeno 154, zarobljeno 9 neprijateljskih vojnika.

Uništeno: 20 kola sa ratnom spremom i municijom, jedan auto. Pobijeno 36 konja i 8 komada goveda, ranjeno 18 konja. Zaplijenjeno: 2 laka mitraljeza (šarca), 8 šmajsera, 42 puške, 4 laka baca a, 3 tromblona, 260 mina za teški baca , 150 mina za laki baca , 16 sanduka mina za tromblone, 7 kola mitraljeske i pušane municije, 11 kola sa raznom spremom i materijalom, 400 kg. masti, 30 pari novih Gestapo-a uniformi, 47 uniformi sa neprijateljskih vojnika.

Naši gubitci: 28 mrtvih, 62 ranjena, 55 nestalih, od tih nestalih takoreku su svi iz raznih područja koji su u toku borbi dezertirali. Oštećen jedan Engleski puškomitraljez, izgubljeno 25 pušaka, koje su odnijeli ovi nestali. Drugo odoružje nije izgubljeno.¹⁹

Utrošeno municije: 756 mina za teški baca , 650 mina za laki baca , 148.000 Mauzer metaka, 64.000 Engleskih metaka, 28.000 šmajzerskih, 160 tromblona, 12 nagaznih mina, 160 mina za Džon Buli.

" Verovatno se misli na zasjede 18. brigade.

" Podravska Slatina

" U depeši Štaba 6. korpusa od 2. marta 1945. Stabu 3. armije JA o dvodnevnom borbama za ovladanje komunikacijom Vovin — Bukovsko (AVII, reg. br. 1—32—4, k. 215) navode se rezultati dejstva obeju divizija 6. korpusa. U toj depeši piše da su 12. i 40. divizija »ubile 300 neprijateljskih vojnika, među kojima dva kapetana komandanta bataljona, ranile preko 350, a zarobile 13. Zaplijenjeno je 14 mitraljeza, 11 šmajsera, 1 t. baca , 7 lakih baca a, 91 puška, 340 mina za t. baca , 560 mina za laki baca , 14 kola municije i oko 50 kola raznog materijala«. Gubici 12. i 40. divizije bili su: 24 mrtva i 85 ranjenih.

U ovoj akciji kao cjelina pokazala se najbolja Virov. ud. brigada i III. bataljon Omlad. ud. brigade. Najslabije se pokazala cjelina XVIII. ud. brigade, kao i njezini bataljoni zasebno, jer nije ni jedan zadatak ni 50⁰/o izvršen. Po tome smo povelili istragu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik:
I. Vondra ek

V.d. komandanta major:
Savo Miljanovi ²¹

M. P.

**STAB VI
UDARNOG KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
Op. Broj služb. —
Dana 3-III-1945 u sati

^x Ivan

" Umro 10. septembra 1972. godine.

BR. 3

ZAPOVEST ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE JA OD 4. MARTA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA SELO
CERALIJE'

STAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE

JUGOSLAVIJE

Pov. Broj 210

Dana: 4/III 1945. god.

Z A P O V I J E S T

(sekcija Podr. Slatina 1:100.000)

Podaci o neprijatelju: ja e neprijateljske snage² su se povukle sa linije Vo in — Pivnica i linije Pivnica — ulavec, te manji dio snaga zadržao se na komunikaciji eralije — Slatina.¹ Neprijatelj se nalazi u s. eralijama u ja ini jedne bojne.⁴ Naoružan sa puškama, puškomitraljezima, te lakim baca ima. S teškim oružjem ne raspolaže.

Podaci o našim jedinicama: jedinice naše divizije, bez jedne brigade, likvidirati e neprijatelja u gore spomenutom uporištu, te ujedno obezbijediti od pravca Slatine i Mikleuša, radi eventualnoga napada neprijatelja s te strane.

Radi izvršenja prednjeg,

N a r e u j e m o

I. — Viroviti ka

Ud. brigada:

sastav

4 bataljona

3 teška baca a

ZADATAK

Sa svojim snagama likvidirati neprijatelja u s. eralije. Glavni pravac napada preko Konji i Brda.⁵ Napad mora biti što energičniji i silovit, teška i laka oružja mora se koncentrisati kako bi dobili nadmoćnost u vatri.⁶

¹ Oriainal (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 18—1, k. 1293.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 4.

³ i ' Podravska Slatina

⁴ To je bio 6. dobrovolja ki policijski bataljon (vidi AVII, reg. br. 1—1—5, k. 70: izjava komandanta Grupe armija »E« general-pukovnika Lohra; E. Schmidt-Richberg, n. d., 114).

⁵ Treba: Konji i a, 2 km severno od eralija.

⁶ Na osnovu ove divizijske zapovesti, štab Viroviti ke brigade izdao je 4. marta svoju zapovest (AVII, reg. br. 50—1—1, k. 1304) za

2. — *Omladinska*
Ud. brigada:
sastav
4 bataljona
1 teški baca

ZADATAK

S jednim bataljonom postavlja zasjedu na cesti Vo in — Hum, sjeverno od k. 267.

S jednim bataljonom postavlja zasjedu na cesti Podr. Slatina — eralije, na raskrsnici puteva jedan kilometar isto no od k. 218. U slučaju nailaska neprijatelja od Podr. Slatina potu i ga i ne dozvoliti da pritekne u pomoć napadnutom neprijatelju u eralijama.

Sa dva bataljona posjeda položaj na liniji k. 171, zapadna ivica s. Balinci k. 125, sa zadatkom sprečiti dolazak neprijatelja u pomoć napadnutom neprijatelju u eralijama od pravca Mikleuša kao i prodor neprijatelja od eralija prema Mikleušu. Ne izgubiti iz vida bijeg neprijatelja od eralija prema Mikleušu. Pripremiti položaj od eralija, te ukoliko bi neprijatelj pokušao bježati tim pravcem istoga potu i.

napad na eralije. Njom je bilo naređeno da 1. bataljon napada eralije s juga, pravcem s. Rijenci — k. 139 — Vo inska reka, 3. bataljon sa zapada, pravcem s. N. Bokane — k. 149, a 4. bataljon sa severa, preko brda Konji i a, dok 2. bataljon ostaje u rezervi, u N. Bokane, na cesti.

Iz operacijskog dnevnika Štaba 40. divizije za 5. mart 1945. godine (AVII, reg. br. 26—54—2, k. 1293) vidi se da je Virovitička brigada 4. marta u 22 časa napala na neprijateljsku posadu u eralijama, ali da nije uspela da zauzme ovo selo, kao i da je pretrpela gubitke od 2 mrtva i 21 ranjenog borca.

U dnevnim izveštajima Glavnog stožera Minorska, NDH br. 66 i 67 (AVII, reg. br. 7—1 i 8—1, k. 48) kaže se da je napad na eralije poeo no u 3/4. marta i da su svi dalji napadi odbijeni, uz velike gubitke po partizane, kao i da je eralije branila »oružni korpus« posada, koja se iz Zvečeva i Voćina povukla u eralije (AVII, reg. br. 4—1 i 5—1, k. 48: izveštaji Minorska, br. 63 i 64, od 4. i 5. marta 1945. godine).

⁷ Zapovest Štaba 16. omladinske brigade »Jože Vlahovi« u vezi sa napadom na eralije nije nađena.

3. — *Prate i bataljon:*

ZADATAK

Prate i bataljon ove divizije nalaziti e se u divizijskoj rezervi u s. Rijenci.

4. — *Mjesto štabova:*

Štab divizije nalaziti e se na zapadnom dijelu s. Rijenci.

Štab Viroviti ke ud. brigade nalaziti e se u isto nom dijelu s. Nove Bokane na cesti.

Operativni štab Omladinske ud. brigade nalaziti e se na želj. st. Balinci. Jedan lan štaba brigade nalaziti e se sa bataljonom koji posjeda položaj na cesti Slatina⁸ — eralije. S tim bataljonom neka se nalazi mala radiostanica.

5. — *Po etak napada:*

4. III 1945. g. u 22.00 asa. Do tog vremena jedan sat napred odre enog vremena za napad moraju sve jedinice biti na polaznim položajima za napad. Tako er jedinice koje postavljaju zasjede moraju posjesti i utvrditi položaje do odre enog vremena za napad.

6. — *Sanitet:*

Referenti saniteta brigada organizirati e brigadna previjališta u blizini štabova brigada, a divizijsko previjalište i hirurška ekipa nalaziti e se na zapadnoj ivici s. Rijenci gdje e se upu ivati svi ranjeni drugovi, odakle e biti transportovani u bolnice.

7. — *Veza:*

Veza e se održavati pomo u telefona radiostanice, te u koliko ne bi funkcionisala na taj na in onda hitno kuririma na konju.

8. — *Znaci raspoznavanja:*

Za no izme u 4/5. III o.g. *Zivila — sloboda*, za dan 5. III o.g. važe opšti znaci.

9. — *Povla enje:*

Jedinice e se povu i sa svojih položaja na dati znak sa ispaljene *dvije crvene i jedila bijela raketa* sa mjesta štaba divizije. Iste e biti ispaljene u pravcu s. eralije.

Omladinska brigada e se povu i Voin — Hum.

Viroviti ka brigada Macute — Smude. Stab divizije u polaznu bazu.

Napomena:

jedinice koje postavljaju zasjede, tj. koje osiguravaju jedinicama Viroviti ke ud. brigade likvidaciju neprijatelja u s. eralije, moraju napraviti barikade na zasjedama, porušiti drve e i prekopati cestu kao i minirati te potpuno onesposobiti ju za saobra aj. Štab Viroviti ke ud. brigade mora temeljito proraditi ovu zapovijest sa svim rukovodiocima, po ev od vodnika, delegata pa na dalje. Napad izvršiti smjelo i energino. Sve raspoloživo oružje iskoristiti do maksimuma. Laki i teški baca i, kao Džon Bui moraju se pravilno iskoristiti. Svaki propust i aljkavost pojedinih rukovodioca povla i za sobom posljedice.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik: **I. Vondra ek** V.d. Komandanta — major: **M. P. Savo Miljanovi**

DOSTAVLJENO

na izvršenje
Štabu Omladinske ud. brigade
Štabu Viroviti ke ud. brigade

⁹ O izvršenju ovog zadatka vidi i izveštaj Štaba Viroviti ke brigade, od 5. marta 1945, (AVII, reg. br. 21—3, k. 1304) o borbama za eralije. Izveštaj Štaba 16. omladinske brigade »Jože Vlahovi « nije na en.

BR. 4

ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 6. MARTA 1945.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA POSEDANJE NOVIH PO-
LOŽAJA RADI PRITISKA NA BJELOVAR I IZVI ANJA
KOMUNIKACIJE VIROVITICA — PITOMACA¹

STAB X. KORPUSA
»ZAGREBA KOG«
NARODNO-OSLOBODILA KE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. Broj: 211
Dana: 6/III 1945 u... sati

Z A P O V I J E S T

(Sekcija azma i Bjelovar 1:100.000)

U cilju izvo enja operacija, jedinice našeg korpusa u toku 7. III. 1945. godine izvrši e posjedanje novih položaja i to:

XXXII. Divizija²

Sastav 4 brigade

Dve brigade rokirati na liniju Veliki Gr evac — Gornja Kova ica, jednu u Nartu, a jednu u Garešnicu (južni dio). Divizija treba ispoljiti stalne pritiske u vidu partizanskih prepada ka Bjelovaru i sa stalnim sektorom izvi anja Kloštar — Budrovac — Bjelovar — Pitoma a zaklju no. Brigada u Garešnici treba ispoljiti pritisak ka Banovoj Jarugi sa ciljem diverzionih akcija na glavnoj pruzi Kutina — Novska. Pored ovog ona e osigurati komunikaciju Garešnica — Zdenci,³ jer e se istom sa osloboenog teritorija Moslavine vršiti snabdijevanje naših jedinica hranom i ratnim materijalom. Štab divizije smjestit e se u južni dio Velikog Gr evca.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15—1—1, k. 557.

² O sastavu 32. divizije vidi dok. br. 1, objašnjenje 6. Na dan 1. marta 32. divizija je imala na licu 2.651 borca, a od naoružanja: 1.277 pušaka, 139 pištolja, 12 protivtenkovskih pušaka, 203 mitraljete, 183 puškomitraljeza, 4 teška mitraljeza, 4 baca a i 1 top (AVII, reg. br. 54—1—3 i 54—2—3, k. 558).

³ Treba: V. i M. Zdenci, 5 km jugozapadno od Grubišnog Polja.

⁴ O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 13 i AVII, reg. br. 16—1, k. 557: zapovest Štaba 32. divizije, od 8. marta 1945, iz koje se vidi da su se delovi 32. divizije 8. marta nalazili u V. Gr evcu.

XXXIII. Divizija'
3 brigade.

Smjesti se na prostoriju Grubišno Polje — Mali Zdenci — Pavlovac.⁶ Izvi a - ke dijelove isturiti na komunikaciju Virovitica — Pitoma a sa ciljem osmatranja iste. Stab divizije smjesti se u Male Zdence.

Vrijeme posjeda-
nja položaja.

Brigada XXXII. Divizije koja e biti u Garešnici mora biti do 18 sati 7. III. 1945. god. na svojem mjestu, a ostale jedinice do 2 sata u jutro 8. III. 1945. god.

Veza:

Na novim položajima veza e se održavati sa štabom korpusa telefonski. U toku 7. III. o.g. posljednja telefonska veza sa štabom korpusa morati [e se održavati] do 18.30 sati.⁷

Stab korpusa sa svojim odsjecima smjesti se u Velike Zdence.

Napomena:

Štabovi divizija obratit e najsavjesniju pažnju izvi anju i prikupljanju podataka o neprijatelju. Ispred položaja jedinica zemljište minirati, a sve mostove na komunikaciskim pravcima koji vode na položaje porušiti. Štabovi e se pobrinuti da uvijek na vrijeme trebaju potreban ratni materijal i hranu, jer u protivnom ne e biti opravdanja za propuste koji bi proistekli iz nemarnosti pojedinih starješina. Komore organizirati na brdski povoz.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik:

Komandant — general-majoi

Ivan Šibi

M. P.

Vlado Mateti

⁵ O sastavu 33. divizije vidi dok. br. 1, objašnjenje 6. Na dan 1. marta 33. divizija je imala na licu 2.140 boraca, a od naoružanja: 1.295 pušaka, 130 pištolja, 7 protivtenkovskih pušaka, 210 mitraljeta, 141 puškomitraljez, 3 teška mitraljeza, 50 baca a i 1 top (AVII, reg br. 54—1—3, 54—2—3, k. 558).

⁴ O izvršenju ovog zadatka vidi zapovest Štaba 33. divizije, od 7. marta 1945 (AVII, reg. br. 12—1, k. 1208 II), kojom se 1. brigada upu uje pravcem s. Garešnica — s. Hercegovac — s. Ladislav — s. Pavlovac (veza sa 32. divizijom da se uspostavi u V. Gr evcu), 2. brigada u M. Zdence i Orlovac, 3. brigada u Grubišno Polje, a Štab divizije se prebacuje u M. Zdence. Sa uvana je i zapovest Štaba 1. brigade od 7. marta 1945 (AVII, reg. br. 3—4, k. 1212) za pokret 1. brigade pravcem s. Garešnica — s. Hercegovac — s. Ladislav — s. Pavlovac.

⁷ Tako piše u originalu.

⁸ O izvršenju ove zapovesti vidi AVII, reg. br. 12—20—4, k. 557: operacijski dnevnik Štaba 10. korpusa JA.

BR. 5

ZAPOVEST ŠTABA 6. UDARNOG KORPUSA JA OD 10. MARTA 1945. ŠTABOVIMA POT INJENIH JEDINICA ZA DEJSTVA NA SEKTORU VIROVITICA — PODRAVSKA SLATINA¹

**STAB VI. UDARNOG KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Pov. Br. 22

Dana: 10./III. 1945 u 13 sati

ZAPOVEST

(sekcija Požega, Bjelovar i Slatina 1:100.000)

Podatci o neprijatelju: Vidi prilog broj 1.

U cilju aktiviziranja naših jedinica na sektoru Virovitica — Slatina,

NARE UJEMO:

I. — *XII divizija*

Sastav:

3 brigade

Zadatak:

1. — Sa dve brigade (XII² i IV³) izvrši e no u 10/11. III. o.g. pokret iz dosadašnjih baza⁴ na sektor: akovac — Jasenaš — Babina Gora.
2. — Odmah po dolasku na odre eni sektoi razviti što intenzivniju izvi a ku službu

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 8—1, k. 486.

² Vidi zapovest Štaba 12. brigade, od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 8—1, k. 895), kojom se nare uje pokret i to: 1. bataljonu pravcem s. Batinjani — severni deo sela V. Babine Gore; 2. bataljonu u južni deo sela M. Babine Gore; 3. bataljonu u severni deo sela Jasenaša i 4. bataljonu u južni deo Jasenaša.

³ Vidi zapovest Štaba 4. brigade, od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 16—1, k. 887), kojom se nare uje pokret: 1. bataljonu u s. Lonaricu; 2. bataljonu u s. M. Dap evicu, a 3. i 4. bataljonu u s. Turjevi Polje.

⁴ i ⁵ Misli se na podru je Daruvara.

na sektoru Virovitica — Suhopolje, na osnovu koje je Štab Divizije sam donijeti odluku za aktiviziranje svojih brigada na sektoru Virovitica — Suhopolje. To aktiviziranje ima se ogledati u napadima na pojedina manja neprijateljska uporišta i u napadima na neprijateljske kolone na dodeljenom sektoru.

3. — ehoslova ka brigada, bez jednog bataljona, ostaje u s. Dežanovac, a jedan bataljon iste brigade smjestiti u s. Uljaniku. Brigada ima zadatak: Kontrola svih komunikacija prema Banovoj Jaruzi i u slučaju neprijateljskog nadiranja sa tog pravca istom to onemogući.

II. — XL. divizija

Sastav:

3 brigade

Zadatak:

1. — Sa dve brigade (Omladinska i Virovitička) izvršiti noćni u 10/11. III. o.g. pokret iz dosadašnjih baza⁵ na sektor Hum — Levinovac — Klisa.
2. — Odmah po dolasku na određeni sektor dosadanju izviška službu na sektoru Peli — Cabuna — Bistrica razviti do maksimuma. Na osnovu podataka izviška službe, Štab Divizije doneti je sam odluku za aktiviziranje svojih brigada na sektoru: Peli — Cabuna — Bistrica.⁶ Aktivnost brigada mora se ispoljiti u napadima na neprijateljske posade i kolone na dodeljenom sektoru.

⁵ Vidi zapovest štaba 40. uradne divizije, od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 19—1, k. 1293). Tom zapovest u brigade 40. udarne divizije dobile su sledeće zadatke: Omladinska brigada — da uveće 11. marta sa dva bataljona napadne s. Cabunu; Virovitička brigada — da uveće 11. marta sa dva bataljona napadne sela Bisticu i D. Meljane; 18. brigada — sa dva bataljona da kod s. Macuta i s. Smuda zatvori pravac Čerljiće — Voćin i vrši pritisak na s. Čerljiće, a sa dva bataljona, na sektoru s. Orljavac — s. Sloboština — s. G. Vrhovci, da ofanzivno dejstvuje u pravcu Velike i Biškupaca.

3. — XVIII. brigada: Dva bataljona, pod iju se komandu dodjeljuje i Požeški odred, ostaju na sektoru Orljavac — Velika s tim da ispolje svoju aktivnost premn neprijateljskim posadama u Stražemanu i Velikoj. Druga dva bataljona iste brigade operišu na sektoru eralije, ispoljavaju i svoju aktivnost na svim komunikacijama koje dovode u eralije i zatvaraju i vrsto pravac eralije — Vo in, tako da se neprijatelju onemogu i prodiranje u pravcu Vo ina.⁷

III. — *Mjesto
štabova:*

Štab Korpusa bi e na sektoru Daruvar — ulavec. Ta no mjesto javi e se naknadno.
Štab XII. Udarne Divizije u selu akovac.
Štab XL. Udarne Divizije u selu ulavec.

IV. — *Veza:*

Sa ovim Štabom održavati telefonsku vezu (koristiti stalne linije) i radio-vezu po dosadašnjem planu i rasporedu rada. Važne izvještaje slati i pismeno.

V. — *Sanitet:*

Štabovi divizija odredi e mjesto divizijskim hirurškim ekipama, a sve ranjenike slati u bolnicu na Luto .

Napomena:

Prebacivanje na nove sektore izvršiti u jednoj maršruti, koriste i u prvome redu no — sve komunikacije prema neprijatelju dobro minirati
— izvi a ku službu razviti do maksimuma
— ukoliko jedinice još nisu izvršile popunu municije, to isto hitno izvršiti u toku

⁷ 0 izvršenju ovog zadatka vidi izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945. godine (AVII, reg. br. 26—2, k. 1293).

današnjeg dana, a u sporazumu sa Ot
sjekom za naoružanje ovog Štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, general-major:
Otmar Krea i^s **Veljko Kova evi**⁹

M. P.

DOSTAVLJENO:

-- Štabu XII. Ud. Divizije
— Štabu XL. Ud. Divizije

Prilog br. 1

**PODATCI O NEPRIJATELJU NA SEKTORU VIROVITICA — SLA
TINA:**

Prema do sada prikupljenim podacima, stanje neprija-
telja na sektoru Virovitica — Slatina¹⁰ je slede e:

1. — Na liniji Virovitica — Suhopolje — P eli — Ca-
buna nalazi se II koza ka brigada. Dva puka te brigade (VI.
ijerski i I. donski) nalaze se u Virovitici. Svaki ima oko 1500
vojnika.

U Suhopolju nalazi se 700 kozaka iz III. kubanskog
puka.

U Cabuni ima 200 kozaka i 200 ustaša.

U P eli u ima 500 kozaka.

U Rezovcu ima 200 kozaka i 50 ustaša.

Neprijatelj patrolira u pravcu Gakova — Lon arice, Re-
zova kih Kr evina i Pivnice.

2. — Na liniji: Slatina — Baki — Kozice — Bukovica
— Ca inci — Orahovica nalazi se I. koza ka brigada.

U Slatini nalazi se XVI. ustaška bojna sa tri satnije, a
jedna satnija iste bojne nalazi se u Bistrici.

U Sladojevcima nalazi se IX. policijski bataljon SS.

U eralijama i Balincima nalazi se VI. policijski bata-
ljon sa zasjedama prema Meljanima¹² i Drenovcu¹², te Macu-
tama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

^s i ' Odlikovan Ordenom narodnog heroja.

¹⁰ Treba: Podravska Slatina.

Treba: G. Meljani, 16 km jugozapadno od Podravske Slatine.

¹² Treba: Slatinski Drenovac, 18 km južno od Podravske Slatine.

BR. 6

IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 11. MARTA 1945. GENERALŠTABU JA O DEJSTVIMA NA FRONTU 3. ARMIJE I NA SAVEZNI KIM FRONTOVIMA OD 5. DO 11. MARTA¹

**STAB III. ARMIJE
NARODNO OSLOBODILA KE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

0. Br.: 93
11. marta 1945. god.
U 12.00 .

Operativni izveštaj
dostavlja.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Operativna situacija na našem i susednim frontovima poslednjih dana razvijala se ovako:

I

NA DRAVSKOM SEKTORU

No u 5/6 o.m. u pola no i neprijatelj² je otpo eo sa forsiranjem Drave³ na našem dravskom setkoru⁴ na nekoliko

Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 24—1 k. 21A.

³ Radi se o nema koj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji, sastava: 21. 22. i 111. lova ki puk, 11. artiljerijski puk, 11. strelja ki bataljon, 11. pionirski bataljon, 11. bataljon za vezu, 11. pešadijski dopunski bataljon, 811. odeljenje žandarmerije, 11. puk za snabdevanje (vidi AVII, reg. br. 1—la, k. 78A: formacijski sastav sa hronološkim podacima o akcijama i prostorijama tih akcija nema kih jedinica u Jugoslaviji u ratu 1941—1945 — dalje: formacijski sastav nema kih jedinica).

¹ Re je o nema koj protivofanzivi izme u Dunava i Drave s ciljem da se, prodorom preko Dunava, skрати front Grupe armija »Jug« i tesno se poveže sa levim krilom Grupe armija »E« u Sremu. U protivofanzivi su u estvovali: 6. armija i 6. SS tenkovska armija, prikupljene severno od Blatnog jezera, 2. tenkovska armija, prikupljena južno od Blatnog jezera, i 91. armijski korpus (11. vazduhoplovna pešadijska divizija, 104. lova ka i 297. pešadijska divizija) Grupe armija »E«, sa sektora Valpovo — D. Miholjac (E. Schmidt-Richberg, n. d., 101). I Stab 3. armije je, ve 3. marta, obavestio Generalštab JA da se na sektoru III ukrajinskog fronta Crvene armije o ekuje nema ka protivofanziva (vidi AVII, reg. br. 22—1, k. 21A: izveštaj Štaba 3. armije, Pov. br. 119, od 3. marta Generalštabu JA).

⁴ Misli se na levu obalu Drave od sela Torjanaca do uš a Drave u Dunav. Te položaje je 3. armija preuzela od bugarske 1. armije po nare enju Vrhovnog komandanta JA. Vidi depešu Vrhovnog ko-

mesta,⁵ glavnim snagama sa prostora Valpova,⁶ manjim snagama sa prostora Osijeka.⁷

Do zore 6 o.m., naše jedinice⁸ odbile su i spre ile sve pokušaje neprijateljskog prebacivanja iz reona Osijeka tako da je neprijatelj delom uništen u toku samog prebacivanja a delom po izvršenom prebacivanju na ovostranoj obali. Me utim, neprijatelj je na glavnom pravcu svoga prelaza na Dravi kod s. Nard uspeo iznenaditi našu drugu brigadu⁹ i bez otpora prebaciti svoj prvi talas kod Nardske Skele. Istovremeno neprijatelju je pošlo za rukom prebaciti izvestan deo svojih snaga pod jakom borbom kod Repnjaka¹⁰ i tako je

mandanta od 15. februara 1945. Štabu 12. korpusa (AVII, reg. br. 1—5—2, k. 44), u kojoj se kaže: »U vezi zadatka za predstojeće operacije, po prijedlogu maršala Tolbuhina, od danas, nare ujem da sa 12. korpusom preuzmete za odbranu odsjek rijeke Drave od njenog uš a u Dunav pa do linije selo Palkonja — D. Miholjac zaključno. Na ovom odsjeku ete smijeniti bugarske divizije. Na pomenutom sektoru fronta odmah pristupite pripremi za izvo enje operacije južno od Drave, koja e uslijediti u najskorije vrijeme. Napominjem da e se sa novodobivenog sektora na Dravi, u vezi sa vašim korpusima u Slavoniji, izraziti bolje dejstvo i koordinacija sa 1. i 2. armijom. Izvršenju ovog nare enja pristupite odmah. — Tito«. Smena je izvršena 13. februara 1945, kojom prilikom je 3. armija preuzela od bugarskih jedinica položaje na levoj obali Drave, od sela Torjanaca do uš a Drave u Dunav, i na levoj obali Dunava do prema Vukovaru (*Završne operacije za oslobo enje Jugoslavije 1944—1945*, — dalje: *Završne operacije* — Vojnoistorijski institut, Beograd 1957, 421).

⁵ Kod Narda 22. lova ki puk, kod Beliš a 21. lova ki puk, kod Bistrinaca divizijski 11. strelja ki (fizilirski) bataljon (vidi AVII, reg. br. 20—1a, k. 72A: istorijat 11. strelja kog bataljona 11. vazduhoplovne pešadijske divizije).

" Radi se o forsiranju Drave od strane nema kog 91. armijskog korpusa na sektoru Valpovo — D. Miholjac. Na frontu 3. armije JA nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija uspela je da obrazuje mostobran kod Valpova. Borbe su trajale do 21. marta, kada su 16. i 51. udarna divizija JA, jedan strelja ki puk Crvene armije i jedan puk 16. divizije bugarske 1. armije likvidirali nema ki mostobran kod Valpova, proteravši nema ke snage na desnu obalu Drave (E. Schmidt-Richberg, n. d., 101—103).

Za vreme borbi 3. armije JA na valpovskom mostobranu, na komunikacije u neprijateljskoj pozadini: prema reci Dravi, Bjelovaru, Virovitici, Podravskoj Slatini, kao i na železni ku prugu Beograd — Zagreb dejstvovala su jedinice 6. i 10. korpusa JA.

⁷ Sa obe strane Osijeka i iz samog Osijeka dejstvovali su 11. dopunski bataljon, 1. divizion 11. artiljerijskog puka il. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 27—1a, k. 72A: izjava Heinricha Hoffmanna i *Završne operacije*, 423) i delovi 606. puka za osiguranje (vidi AVII, reg. br. 9—3a, k. 72A: izjava komandanta toga puka Ernsta Himmera).

⁸ Odnosi se na jedinice 36. udarne divizije.

⁹ Re je o 2. brigadi 16. uradne divizije.

¹⁰ Prema selu Beliš u, na desnoj obali Drave.

neprijatelj produžio svoje dalje nadiranje u dva pravca: prema s. Bolmanu" i prema s. Novom Bezdanu. Proširuju i svoje mostobrane, neprijatelj je do ujutru 6 o.m. uspeo ovladati s. Bolmanom i izbiti preko Deakove pst. do Barbara kanala. Protivnapadom 15-e brigade iz rezerve, u 8 sati povra eno je s. Bolman, neprijatelj se zadržao u krajnjim južnim kumama sela.

U toku popodneva neprijatelj je, ubacuju i nove snage, ovladao s. Novim Bezdanom. U ovim borbama neprijatelj je, i pored velikih gubitaka i bez obzira na njih, najupornije napadao da bi im prije obezbedio prebacivanje svojih ostalih snaga. Borbe su bile vrlo žestoke, prae ene nizom protivnapada i s jedne i s druge strane.¹²

U toku dana hitno su preba ene dve,¹³ a po tom i tre a, brigade 51 divizije, koja je do tada bila u rezervi, koje su odmah ubacivane u protivnapad."

U toku ovoga, prvog dana, borbi, zbog inicijative koju je neprijatelj imao, zbog kidanja pojedinih linija veze u našim protivnapadima, a naro ito u pogledu dejstva artiljerije nije bilo dovoljno povezanosti i organizovanosti. Tako je naša artiljerija tukla po podne ovoga dana s. Novi Bezdan, kada su naša dva bataljona zaobilaznim napadom napala neprijatelja i izbacila ga iz tog sela. Neprijatelj je iskoristio ovu zabunu i ponovo zauzeo s. Novi Bezdan. Do pada mraka odklonjeni su nedostaci veze i nižeg komandovanja. Sve jedinice me usobno su se vrsto povezale.

Prema depeši Štaba 3. armije od 6. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—146—1, k. 44), neprijatelj je toga dana na sektoru sela Bolmana prebacio jedan puk, a na bugarskom sektoru zauzeo je sela Dravu Palkonju, Dravu Cehi, Dravu Šabol i Kova hidu.

Ve od 23,25 asa 5. marta dejstvovala je artiljerija 16. udarne divizije (1, 2, 3. i Teški divizion) po neprijatelju u Bistrincima i Beliš u, kao i po mestima prelaza preko Drave, menjaju i vatrene položaje po dubini. Neprijateljske izvi a ke avione tukli su protivavionski divizion 16. i 36. divizije (Miloš Pajevi , *Artiljerija u NOR-ti*. Vojnoizdava ki zavod, Beograd 1970, 424).

¹³ To su bile 8. i 12. brigada 51. udarne divizije.

" Jedinice 16. udarne divizije podržavali su 3. divizion Artiljerijske brigade i Teški divizion 51. udarne divizije. Komandovao je štab Artiljerijske brigade. Ova brigada je od 25. februara bila pridata 36. diviziji. Poscia je slede e vatrene položaje: 1. divizion u rejonu s. Kozarac, s. Kneževi Vinogradi, 2. divizion u rejonu sela eminca, 3. divizion rejon s. Zornice, k. 87, Babin grob, a Teški divizion u rejonu sela jagodnjaka. Na vatrenom položaju u rejonu Belog Manastira, gde se nalazio Štab 3. armije, bili su postavljeni protivavionski divizion 36. i 51. udarne divizije, dok je Protivavionski divizion 16. udarne divizije bio postavljen na vatrenom položaju u rejonu Beremenda (M. Pajevi , n. d., 424).

U toku no i 6/7 snage XVI i 51 divizije stupile su u odlučnu borbu u cilju likvidacije neprijateljskog mostobrana. Usled veoma žilavog neprijateljskog otpora, koji je primio pojačanje, postignut je samo lokalni uspeh, uz osjetne gubitke.

Naša avijacija u veim formacijama u estvovala je u borbi naročito na bugarskom dravskom frontu u podruju D. Miholjac, tuku i neprijateljske prelaze.¹⁵

Prvi zarobljeni Nemci izjavljuju, da se na mostobranu kod s. Bolmana i s. Novi Bezdani nalazi ve prebaena 22 puk 11 Luftwafe divizije.

Prema Osijeku da se nalazi 606 siherung regementa¹⁶ koja taktički potpada pod komandu 11 luftwafe¹⁷ divizije; da je cilj ofanzive — prodor ka Dunavu kod Batine i zaokružavanje naših snaga koje brane Dravu.

7 marta¹⁸ u jutro, posle kratke ali jake artileriske pripreme sa desne strane Drave, neprijatelj je ponovo zauzeo selo Bolman.¹⁹ Teške borbe se produžavaju preko celog dana i neprijatelju u toku popodneva uspeva zauzeti s. Majšku Među.²⁰ Nešto zatim, posle jake artilerijske pripreme naše arti-

¹⁵ Detaljnije o tome vidi tom X. knj. 2, dok. br. 20. Vidi i depešu Generalštaba JA od 7. marta 1945 u 20 asova (AVII, reg. br. 5—4—1, k. 44), kojom se obaveštava Štab 3. armije da je 7. marta u 15 asova vazdušnim izvišnjem ustanovljeno da neprijatelj užurbano postavlja pontonski most preko Drave, 4 km severozapadno od sela Petrijevac.

¹⁶ Treba: puk za osiguranje (vidi AVII, reg. br. 9—3a, k. 77A: izjava Ernsta Himer, komandanta toga puka).

¹⁷ Treba: vazduhoplovne pešadijske.

Depešom od 6. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—145—1, k. 44) Štab 3. armije je tražio od Generalštaba JA da Divizija narodne odbrane iz Novog Sada hitno pojača sektor koji drži 11. brigada 36. udarne divizije na Dunavu; depešom od 6. marta (AVII, reg. br. 1—6—2, k. 44) Generalštab JA je obavestio Štab 3. armije da je Brigada NO u pokretu prema sektoru 3. armije na levoj obali Dunava, a depešom od 7. marta, u 18,40 asova (AVII, reg. br. 5—3—1, k. 44), da je na sektor 11. brigade 36. udarne divizije upućena i jedna brigada iz 1. armije, da se komandu nad tim sektorom preuzeti štab te brigade, a da se ovaj sektor i dalje biti pod komandom štaba 3. armije.

¹⁸ Depešom od 7. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—151—1, k. 44) Štab 3. armije izveštava Generalštab JA da je 6. marta pre podne neprijatelj zauzeo selo Bolman, a kasnije i Novi Bezdani, da je odbaena iz Bolmana, da su jedinice 3. armije no u 6/7. marta postigle neznatan uspeh severozapadno od N. Bezdani i da je 7. marta ujutru neprijatelj ponovo ovladao Bolmanom.

¹⁹ Vidi depešu Štaba 3. armije od 8. marta (AVII, reg. br. 6—153—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da je neprijatelj, posle žestoke borbe, ovladao selom Majskom Među, a da jedinice 3. armije napadaju Bolman i da su borbe u toku.

lerije, naše jedinice²¹ prešle su u protivnapad u pravcu sela Bolman i do pada mraka upale su u isto ni deo sela. Preko no i produžavaju se borbe na itavom mostobranu. Neprijatelju pridolaze poja anja i pojedini delovi zemljišta prelaze nekoliko puta iz ruku u ruke uz osetne gubitke po obe strane.

U toku dana naša avijacija bombardovala je i mitraljirala obe obale Drave u reonu mostobrana kao i prelaze, no nije došlo do tešnjeg njenog sadejstva sa našim jedinicama prve linije.²²

U toku no i 7 na 8 isto no od s. Petrijevci neprijatelj je iskrcao jednu etu na mali oto i kod položaja »Klju«, ali je proteran. Tri neprijateljska amca sa posadom koja su iste no i pokušala pre i Dravu kod Stevkine ade (šest kilometara isto no od s. Petrijevci) potopljena su zajedno sa posadom.

8 marta, usled osetnih gubitaka prethodnog dana i no i, obe strane se utvrjuju na zauzetim položajima i vrše pregrupisanje svojih snaga.

Neprijatelj sa oko tri puka sa nešto lake artilerije drži mostobran na liniji:

Drava — Bistrinski Lug — Bakanska ustava — Berge-rova pst. — s. Novi Bezdani — Majška Me a — s. Bolman, zatim na jug do or evog Dvora — Šiblje — Drava (sve zaključno), osim severnog istog dela Bolmana koji mi držimo.²³

Obzirom na upornost neprijatelja, ja inu njegovih snaga i obzirom da smo iscrpili rezerve XII korpusa, tražili smo od Maršala Tolbuhina poja anje.²⁴

U toku no i 8 na 9 relativno zatišje.

9 o.m. u 06,00 . posle veoma jake artileriske pripreme, uglavnom sa desne obale Drave, neprijatelj je krenuo u na-

²¹ To su bile 7. brigada 51. udarne divizije i 15. brigada 16. udarne divizije (vidi dok. br. 7).

²² Detaljnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 22.

²³ Vidi o tome i depešu Štaba 3. armije od 9. marta 1945 (AVII reg. br. 6—124—1, k. 44) Generalštabu JA, kojom se potvrđuju ovi podaci, i depešu od istog dana (AVII, reg. br. 6—125—1, k. 44), u kojoj se kaže da je mostobran naspram D. Miholjca jutros bio na liniji Drava — s. Ma — s. Drava Sabol — Sedenj pst. — s. Sapor a — Tormaštelek — Erde (na Dravi), sve zaključno.

" Nare enjem Vrhovnog komandanta od 4. marta 1945, Štab 3. armije JA je u operativnom pogledu potinjen maršalu Tolbuhinu za sve vreme dok se 3. armija nalazi na levoj obali Drave (vidi AVII, reg. br. 1—6—2, k. 44: depeša Vrhovnog komandanta Štabu 3. armije od 4. marta 1945), a depešom Generalštaba JA od 5. marta 1945 (AVII, reg. br. 1—6—2, k. 44) nare eno je Štabu 3. armije da, radi bolje saradnje sa maršalom Tolbuhinom, ne rasformira Štab 12. korpusa.

pad i zauzeo Baranj. Petrovo Selo i Piškura pst. a u daljem prodoru izbio je u pravcu Beremenda do jugoslovensko-maarske granice. Predvee uspeva proširiti svoj levi bok zauze em Plandišta, Banjeve i Medrovi pst.

Na ostalim otsecima dravsko-dunavskog fronta bez promene.

Ruski korpus²⁵ stigao je u Sikloš i sa dve divizije ve dejstvuje na bugarskom frontu²⁶ nasuprot D. Miholjca, a jedan puk upu en je na naš sektor u s. Beremend kao rezerva.²⁷ Ovaj puk se utvrdio na liniji: Beremend — Kašad — Old, ne uzimaju i u eša u borbama.

U toku no i 9/10 na zapadnom otseku neprijateljskog mostobrana naše jedinice potisle neprijatelja iz prostora Plandište, Banjeva i Medrovi pst. i ponovno zauzele položaj koji od Drave ide duž željezni ke pruge na severoistok, izuzev Zido pst.

10. o.m. od ranog jutra vode se veoma teške borbe u prostoru s. Majska Me a — s. Bolman sa neprijateljskim snagama ja ine preko jednog puka, koje su pokušale prodreti ka s. Petlovac.²⁸ Prije podne je neprijatelj zadobio nešto na terenu, ali je brzim protivnapadom jedne naše jedinice potisnut na polazne položaje.²⁹

Oko 13,00 ., posle prethodne jake artileriske pripreme naše artilerije i baterija »Ka uša«,³⁰ naše jedinice XVI i LI divizije" otpo ele su sa opštim protivnapadom na neprija-

² To je bio 133. korpus Crvene armije.

²⁵ Re je o frontu bugarske 1. armije.

³⁷ Vidi o tome depešu Štaba 3. armije od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—131—1, k. 44) Generalštabu JA, kojom se potvr uju ovi podaci,

²³ Vidi depešu Štaba 3. armije od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—131—1 i 6—133—1, k. 44), kojima se potvr uju ovi podaci.

U depeši Štaba 3. armije od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—136—1, k. 44) Generalštabu JA kaže se da je toga dana, 10. marta, u 10 asova, neprijateljski mostobran bio na liniji: Drava — Medrovi pst. (zaključno) — Medrovi (k. 88) zaključno — Piškura pst. (isključno) — uska železni ka pruga na severozapad do glavne železni ke pruge na jugoslovensko-maarskoj granici pa na jugoistok, linijom s. Baranjsko Petrovo Selo — s. Majska Me a — s. Bolman — s. or ev Dvor — šuma Šiblje (sve zaključno za neprijatelja), a na bugarskom sektoru na liniji: Drava — Zido pst. — s. Drava ehi — s. Drava Palkonja — s. Drava Sabol — Dažonj pst. — Drava (sve zaključno za neprijatelja).

³⁰ U depeši Štaba 3. armije od 10. marta 1945. (AVII, reg. br. 6—133—1, k. 44) Generalštabu JA kaže se da je u napadu u estvovao divizion »ka uša«.

" To su bile 15. brigada 16. udarne divizije i 7. i 12. brigada 51. udarne divizije (vidi dok. br. 7).

teljski mostobran, naročito na otseku Baranj. Petrovo Selo, Majska Međa i s. Bolman.³²

Do pada mraka naše jedinice zauzele su severozapadni deo Baranj. Petrovog Sela, severoistočni i južni deo s. Bolman i ovladale or evim Dvorom i k. 88 severno od tog mesta.³³

Rano ujutro 11 o.m., neprijatelj je protivnapadom uja ini od dva bataljona, potpomognut artilerijom, povratio položaje or ev Dvor, k. 88, severoistočni i južni deo s. Bolmana.³⁴ Na ostalim otsecima mostobrana, kao i na ostalim našim sektorima, bez promene.³⁵

REZULTATI I KRATAK ZAKLJUČAK O DOSADAŠNJIM BORBAMA NA DRAVSKOM MOSTOBRANU

Borbe na dravskom mostobranu od 5. o. m. do danas bile su vrlo žestoke i jake i bez preterivanja se može reći da do sada naše jedinice nisu u estvovala u ovako teškim borbama. Sam teren na kome se vode borbe brisan je i otvoren. Nemci su naročito prvih dana žestoko pavaljivali nastoje i da po svaku cenu i bez obzira na gubitke prošire svoj mostobran i da se spoje sa svojim snagama prebaenim na mostobranu naspram D. Miholjca.

Sada se jasno vidi da su oni ja e snage, uja ini od 2 divizije (297 i 104), prebacili naspram D. Miholjca, a na mostobranu na našem sektoru prebacili su jednu diviziju, zbog ega je, i zbog drugih razloga, ve 6. o.m. uba en u borbu na bugarskom sektoru sa pravca šikloša 133 korpus Crvene Armije.

Zahvaljujući i požrtvovanosti i upornosti naših boraca i rukovodioca, mi smo do sada uspeli zadržati sve neprijateljske pokušaje za daljnjim probijanjem. Pri tome je zna ajnu ulogu odigrala naša artilerija, koja je, ostvarivši vatrenu nadmo nost, uveliko potpomagala odbranu pešadije.

³³ Taj protivnapad uspešno su podržavale Artiljerijska brigada 16. udarne divizije iz reiona Beremend, s. Lu , s. Petlovac i delovi Artiljerijske brigade 51. udarne divizije (3. i Teški divizion) iz reiona sela Jagodnjaka (M. Pajevi , n.d., 425).

³⁴ Vidi o tome depeše Štaba 3. armije od 11. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—138—1 i 6—139—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojima se potvruju ovi podaci.

³⁵ Vidi depešu Štaba 3. armije od 11. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—140—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se potvruju ovi podaci.

³⁵ Toga dana su jedinice Crvene armije ovladale komunikacijom Haršanj — Donji Miholjac (vidi AVII, reg. br. 6—142—1, k. 44: depeša Štaba 3. armije od 11. marta 1945. Generalštabu JA).

Ubacivši u protivnapad sve raspoložive rezerve (51 diviziju; itav ostali sektor Drave i dalje vrsto držimo snagama XXXVI divizije), naše jedinice iznurene su u sedmodnevnim i neprestanim borbama, pretrpivši vrlo osetne gubitke; neprijatelj na mostobranu raspolaže sa snagama itave jedne divizije (11 luftwafe), oja ane sa još nekim drugim delovima, — zbog toga nismo u stanju likvidirati neprijateljski mostobran. U o ekivanju smo poja anja Crvene Armije koja treba danas da stignu da bi smo pristupili potpunoj likvidaciji neprijateljskog mostobrana, koji je zadatak ina e pred nas postavljen od prvog dana neprijateljskog prebacivanja na onu stranu, od Maršala Tolbuhina.

Moral naših boraca na visini i pored svih teško a koje proizlaze iz stalnih borbi, hladnog vremena, slabog odela i drugih okolnosti.

NASI GUBITCI OD 6 DO 10 o.m.:

Poginulo 601, ranjeno 2.019 a nestalo 258.³⁰

NEPRIJATELJSKI GUBITCI OD 6 DO 10 o.m.:

Izba eno iz stroja oko 3.200 neprijateljskih vojnika i oficira, a zarobljeno 30 Nemaca.

II

BUGARSKI DRAVSKI FRONT

Istovremeno sa forsiranjem reke Drave na našem dravskom frontu, neprijatelj to ini i na bugarskom frontu nasuprot D. Miholjca i prvog dana zauzima uži mostobran na liniji: Drava Gordiša — Drava Sabol — Drava Cehi.

U toku 7 i 8 o.m. neprijatelj sistematski proširuje mostobran.

8. o.m., dolaskom ruskog korpusa isti preduzima odlu ni protivnapad, koji u toku 10 o.m. dovodi do likvidacije neprijateljskog mostobrana isto no od komunikacije D. Miholjac — Harkanj. Borbe zapadno od ove komunikacije (bugarski otek) uspešno se odvijaju uz vrlo jak otpor neprijatelja, uz podršku Rusa.

³⁶ Vidi depešu Štaba 3. armije od 11. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—139—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da su gubici 3. armije za poslednjih pet dana iznosili 2.000 izba enih iz stroja, od ega 600 mrtvih, i da su samo u jednoj brigadi poginula etiri komandanta bataljona.

III

FRONT U MA ARSKOJ

Na rusko-bugarskom frontu izme u Drave i Blatnog jezera, kao i na ruskom frontu u području Sekešfehervara, neprijatelj je 6. o.m. jakim pešakim i tenkovskim snagama prešao u ofanzivu.

Na rusko-bugarskom delu fronta neprijatelj je posle početnih uspeha protivnapadom zadržan, a jugoistočno od Sekešfehervara vode se teške tenkovske borbe.

IV

SLAVONSKI SEKTOR

Pred konac meseca februara postaje situacija u Slavoniji sve snošljivija odlivom neprijateljskih snaga na prostoru duž desne obale Drave i odlukom pobedom jedinica VI korpusa na komunikaciji Voćin — Kamensko, gde je razbijena 5 regementa hilfspolicije i 6 samostalni gestapovki bataljon.¹⁷

Jedinice VI korpusa, izmorene neprekidnim borbama u toku neprijateljske ofanzive na Slavoniju, odmaraju se i popunjavaju. 10. o.m. jedinice ovog korpusa pokreću u glavninu svojih snaga radi dejstva u požeškoj kotlini.

Detaljnije o toku neprijateljske ofanzive na Slavoniju izneto je u operacijskom izveštaju ovoga Štaba Op. br. 82 od 3. o.m.³⁸

V

MOSLAVANSKI SEKTOR

Pred konac ofanzive u Slavoniji jedinice X korpusa, sa područja Daruvara, prebacuju se u Moslavinu radi srećivanja i odmora.

8. o.m., za vreme dok su jedinice ovog korpusa bile u prebacivanju za Podravinu, radi izvršenja novog zadatka, neprijatelj je otpočeo ofanzivu na Moslavinu³⁹ iz više pravaca,

³⁷ Vidi depešu Štaba 3. armije od 4. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—175—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se potvrđuju ovi podaci. Detaljnije o tome vidi dok. br. 2, objašnjenje 4.

³⁸ Taj izveštaj Štaba 3. armije nije na en.

³⁹ O toj ofanzivi, koju Štab nema kog 69. armijskog korpusa naziva »Bergwind« (Planinski vetar), vidi dok. br. 43. Cilj ofanzive bio je da se Moslava kao planina o istu od jedinica 10. korpusa JA, da se zaplene skladišta hrane i municije, poruše partizanske bolnice

obuhvativši narođito njen zapadni dio sa 40. azmom. Usled toga jedinice ovog korpusa deluju sada na području Moslavine.

U prilogu: Sekcija Osijek 1:100.000 sa ucrtanim rasporedom jedinica XII korpusa na dan 10 o.m. u 24,00 . i oleata sa rasporedom jedinica VI i X korpusa na dan 10 o.m.⁴⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
pukovnik
Branko Petri evi

Komandant,
general-lajtnant
Košta Na⁴¹

M. P.

IB
O. br. 93

Pov. br. 58/15-111-45
u akta

i baze i da se mobilile novo ljudstvo za jedinice NDH. Za izvoenje operacije, na zahtev komandanta nema kog 69. armijskog korpusa, formirana je naredbom Glavnog stožera Poglavnika, Str. pov. br. 13, od 5. februara 1945 (AVII, reg. br. 8—26—1, k. 114A), od ustaško-domobrantskih snaga jedna operativno-taktička grupa: Poglavnikov tjelesni sbor (korpus) — PTS, sastava: 1. tjelesna divizija, 1. hrvatska udarna divizija, 5. hrvatska udarna divizija (tada preimenovana u udarnu) i, od 5. marta, Brzi sdrug (vidi AVII, reg. br. 51—26, k. 114A: nareenje Stožera PTS, od 4. marta 1945). Sbor je imao i ostale pripadajuće delove. Neposredno je bio potinjen Poglavniku, a u vojno-upravnom pogledu Minorsu. Komandant sbora bio je general Ante Moškov, te se u nema kim dokumentima PTS pominje i kao Borbena grupa »Moškov«. U operativnom pogledu PTS je bio potinjen komandantu nema kog 69. armijskog korpusa, generalu Aulebu (E Schmidt-Richberg, n.d., 117). Zapoveš u Stožera PTS od 24. marta 1945 (AVII, reg. br. 16—27, k. 114A), Štab 1. hrvatske udarne divizije, 20. pukovnija, jedna bojna i Topnički sklop izašli su iz sastava PTS 25. marta u 7. asova. Delovi 1. hrvatske udarne divizije koji su ostali u sastavu PTS potinjeni su Stožeru 1. tjelesne divizije.

Za operaciju »Bergwind« formirane su od jedinica PTS četiri borbene grupe (skupine): »Bjelovar«, »Greguri«, »Schlacher« i jedna manja borbena grupa (vidi AVII, reg. br. 26—27, k. 114A: nareenje komandanta nema kog 69. armijskog korpusa za potetak operacije »Bergwind«).

⁴⁰ Ti prilozi nisu na eni.

⁴¹ Odlikovan Ordenom narodnog heroja.

BR. 7

IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 11. MARTA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O BORBAMA VO ENIM NA
DRAVSKOM MOSTOBRANU OD 6. DO 10. MARTA¹

ŠTAB
51. N.O.U. DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE

Op. Broj 224
Dana 11. III. 1945.
u 15¹

ŠTABU XII. UDARNOG KORPUSA²

Podnosimo izveštaj o borbama na dravskom mostobranu u vremenu od 6. — 10. o.mes. u slede em:

6. III. u 7 asova ovaj štab obavešten je o neprijateljskom³ nasilnom prelazu preko r. Drave u prostoru Gakovca.⁴ U isto vreme štab prima nare enje od štaba III. Armije da sa svoje dve brigade odmaršuje na prostor Lu — Širine, gde e obrazovati opštu rezervu. — Upu ena je VIII. i XII. brigada, koje još za vreme pokreta dobivaju nare enje da se angažuju u pravcu N. Bezdana.⁵ Ovo angažovanje imalo je za cilj popunu slabih mesta u rasporedu XVI. divizije, naro ito u pravcu Bolmana i N. Bezdana. Tokom celog dana borbe su žive, u kojima neprijatelj trpi znatne gubitke, dok su naši gubitci umereni.

Istog dana u 20 asova nare en je pokret VII. i XIV. brigadi na prostor Lu — Petlovac — Majška Me a.

7. III. do podne naša se linija proteže severnom ivicom Bolmana na Kotu 92 — drum pored šumice Palež — Majška

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 14—6, k. 1396.

² Naredbom Vrhovnog komandanta NOV i POJ od 1. januara 1945. formiran je od Glavnog štaba Vojvodine i Štaba 12. korpusa Štab 3. armije JA (vidi dok. br. 1), ali je Štab 12. korpusa rasformiran tek 28. marta 1945 (vidi dok. br. 6, objašnjenje 24 i dok. br. 34).

³ Radi se o snagama nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 67 objašnjenja 2 i 6).

⁴ Na sektoru 16. udarne divizije.

⁵ Istovremeno su 3. divizion Artiljerijske brigade i Teški divizion 51. udarne divizije, pod komandom štaba Artiljerijske brigade 51. divizije, podržavali jedinice 16. udarne divizije (M. Pajevi, n.d., 424).

Me a — Baranj. Petrovo Selo. Do podne neprijateljski laki pritisak traje bez prekida, ali mu ne polazi za rukom da svoj mostobran proširi.

Istog dana u 13,30 asova odre en je napad divizije na elom frontu od Bolmana, raskrsnice kod kote 192, Majška Me a do Baranjskog Petrovog Sela zaključno.

U 13 asova izvršena je snažna artiljerijska priprema u trajanju od 30 minuta, iza koje ta no u 13,30 asova pešadija prelazi u napad.

Naša XII. brigada, koja je napredovala iz Majske Me e odmah je zaustavljena snažnom neprijateljskom vatrom, te se njeni pokolebani delovi povla e i, dok neprijatelj ulazi u samo selo Majšku Me u, nare en je smesta povratni napad.

U isto vreme VII. brigadi polazi za nikom da se pod žestokom neprijateljskom odbranbenom vatrom probije do same ivice (severne) Bolmana, gde je zadržana pošto je ovladala prvim redom ku a.

U 14.45 asova povratni napad XII. brigade završen je neuspehom i Majška Me a definitivno izgubljena. Još jednom preduzeti povratni napad ne donosi nikakvih rezultata.

Istoga dana u ovo vreme XVI. divizija vodi borbu za Zido pst., dok naša VII. brigada u svom napadanju na Bolman sustaje, te se na dostignutoj liniji utvr uje.

Po odluci ovoga štaba stavlja se u zadatak XII. brigadi da ponovo preduzme napad na Majšku Me u i istu povrati. Za izvršenje ovoga zadatka artiljerijska priprema od 20 minuta bila je završena u 21 as. Podilaženje napadnom objektu izvršeno je sa uspehom. Daljni napad sporo se razvija i tek u 23 asa prve ku e Majške Me e bile su zauzete. Pola sata kasnije napad potpuno uko en i XII. brigada zadržava se na dostignutoj liniji. U isto vreme napadala je i VII. brigada u zajednici sa XV. brigadom⁶ na Bolman i, pošto je ovladala sa prvim ku ama Bolmana, zaustavljena je od neprijatelja, koji pruža neobi no žestok otpor.

No u 7./8. u 2 asa obnovljen napad na Bolman i Majšku Me u ali bez uspeha, te je u 3 asa ponovno nare en prelaz u odbranu na elom frontu.

8. ov.mes. neprijatelj, o igledno izmoren i iscrpljen, ne vrši nikakav ozbiljniji pritisak. Povremeno tu e baca ima uznemiruju om vatrom. Sa naše strane izvi a ka delatnost.⁷

i " Ta brigada je bila u sastavu 16. udarne divizije.

⁷ Toga dana, po zapovesti Štaba 51. udarne divizije Op. br. 220 (AVII, reg. br. 41—i, k. 1399A), 8. brigada je smenila jedinice 12. brigade i preuzela odbranu položaja od levokrilne jedinice 16. udarne

No u 8./9. o.mes. u 22.30 asa neprijatelj polazi u napad na Baranjsko Petrovo Selo. Naša artiljerija izvršila je dobru protivpripremu ovome neprijateljskom napadu, te je neprijateljski napad onemogućen i u 23.15 asova obustavljen. VIII. brigada dala je snažan otpor i uspela održati se u selu. U preduzetom protivnapadu VIII. brigadi polazi za rukom da neprijatelja odbaci na polazne položaje.

Naša vatrena nadmoćnost bila je očigledna.

U rane jutarnje sate 9. III. neprijatelj bez ikakove prethodne pripreme preduzima juriš na Baranjsko Petrovo Selo te mu uspeva da do 7 asova istim ovlada. VIII. brigada se povla i na nove položaje duž drumova i pruge. U 11 asova preduzeti napad od strane VIII. brigade u cilju povratka Baranjskog Petrovog Sela ne dovodi do uspeha. U 13 asova redovi VIII. brigade, usled snažnog vatrene neprijateljskog dejstva, pokolebani su. Intervencijom ovoga štaba stanje se popravlja.

U 13.45 asova upućen je jedan naš tenk da demonstrira ispred fronta. Bez naročitih rezultata vratio se je 1 1/2 sat kasnije.

U 15.20 asova neprijatelj vrši snažan vatrene pritisak iza koga polazi u napad na celom frontu sa ciljem probijanja našeg rasporeda na otkretu XIV. brigade (kod šumice Palež). Neprijatelju polazi za rukom da naše redove pokoleba i unese zabunu, naročito kod XV. brigade.⁸ Čeo raspored divizije povla i se u nazad, ali ponovna intervencija štaba korpusa, ovoga štaba, kao i rezerve (1. bataljon XIV. brigade) zaustavlja povlačenje, te je ponovo uspostavljen i srećan raspored naših jedinica. Divizija zaposeda svoj prihvatni položaj. Ovu *momentalnu* krizu neprijatelj nije iskoristio, te je samo, ovladavši raskrsnicom kota 92, putem za Baranjsko Petrovo Selo i delom šumice Palež, zaustavio se.

U 20 asova izdata zapovest⁹ od strane ovog štaba za posedanje dostignute linije i njeno organizovanje i utvrđivanje.

divizije pa udesno, do puta Majška Međa — Baranjsko Petrovo Selo; 7. brigada je zaposela odsek od raskrsnice puteva istočno od Majške Međe pa ulevo do 2. brigade 16. udarne divizije, koja je držala Bolman; 12. brigada, pošto je predala svoj odsek 8. brigadi, preduzela je utvrđivanje na liniji s. Zeleno Polje — s. Lučica — s. Šumarina — kanal — železnika pruga za Dardu; 14. brigada je zaposela liniju kanal — s. Lapanja — s. Iloka do pruge i prugom ispred Belog Manastira do kanala.

* Ta zapovest nije na snazi.

U toku no i 9./IO. nara itih doga aja nije bilo. Koncentri ne akcije naše artileriske i baca ke vatre bile su nazmeni ne. Naša vatrena nadmo nost jasna.

10. o.mes. u 9 asova ovaj štab izdaje zapovest da divizija krene u napad¹⁰ na elom svom frontu. U 1.30 as VII. brigada doprla je do svojih starih položaja i doprla neposredno do raskrsnice na koti 92. 15 minuta kasnije XII. brigadi polazi za rukom da dopre do ceste koja vodi u Baranjsko Petrovo Selo. Zajedni kim dejstvom VII. i XII. brigade neprijateljsko uporište na raskrsnici je gotovo likvidirano i naš stroj nalazi se 30 metara od iste. Iza ove uspešne korekcije naših položaja nare eno je da se isti srede i organizuju za otpor ili daljnje napredovanje.

U 12.15 asova, posle vrlo kratke pripreme, neprijatelj iznenada polazi u napad. Naše jedinice pružaju u po etku sre en otpor. Ipak ubrzo dolazi do popuštanja i kolebanja naše pešadije, koje u jednom momentu uzima ozbiljne razmere. Intervencijom rukovodilaca i rezerve (XV. brigada¹¹), a na kraju i ka uša u zajednici sa odli nim dejstvom naše artiljerije, neprijateljski juriš je slomljen, te mu je onemogućeno da i ovu našu trenutnu krizu iskoristi. Naši delovi su ponovo sre eni, te je u 13.30 asova preduzet povratni napad,¹² kojim su jedinice uspele da dostignu svoje stare položaje.

Do pada mraka završeno je sre ivanje naših delova, te je organizacija položaja privedena uspešno kraju.

Pokušaj koji je VII. brigada u 20 asova izvela u cilju ovla ivanja Bolmanom, kao i pokušaj XII. brigade da likvidira raskrsnicu nije doneo željeni rezultat.

Tokom no i 10./11. o.m., kao i 11. o.m do 15 asova vlada zatišje, koje prekida dejstvo C.A. avijacije.¹³

Zapovest za napad 10. marta tako e nije na ena. U zapovestima Op. br. 229 (AVII, reg. br. 7—2, k. 1396) i Op. br. 231 (AVII, reg. br. 8—2, k. 1396), izdatim 10. marta, govori se o zaposedanju i utvr ivanju odbrambenih položaja. Prema tim zapovestima. 8. brigada je posela položaj od k. 96 do jedinica 16. udarne divizije; 14. brigada od k. 96 do isto ne ivice šume pod Paležom; 12. brigada od šumice ispred ciglane do s. Zelenog Polja; 7. brigada od raskrsnice puteva do N. Bolmana; 15. brigada 16. udarne divizije u divizijskoj rezervi, na južnoj ivici s. Petlovca.

¹⁰ Taj napad 7. i 12. brigade 51. udarne divizije i 15. brigade 16. udarne divizije uspešno su potpomagali artiljerija 16. udarne divizije iz reiona Beremend, s. Lu , s. Petlovac i delovi Artiljerijske brigade 51. udarne divizije (3. i Teški divizion) iz reiona s. Jagodnjaka. (M. Pajevi , n.d., 425).

¹³ Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 32.

O našim gubitcima javljeno je.
Zapažanja ovoga štaba u vezi sa ovim operacijama
podnet e se naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Na elnik-kapetan:
Rudolf Akrap

BR. 8

**IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 36. UДАРNE
DIVIZIJE OD 13. MARTA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O
DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 13. MARTA¹**

**ŠTAB
XXXVI JUGOSL. DIVIZIJE**

O. Br. 97

Dana 13. III. 1945. god.

*Izvod iz operacijskog
dnevnika u vremenu*

od 1. do 13. III. 45.

ŠTABU XII JUGOSLOVENSKOG KORPUSA².—

I

ZADATAK:

Po svaku cenu braniti levu obalu reke Drave od Starog Sela do uš a reke Drave u Dunav od eventualnog neprijateljskog forsiranja reke Drave.

SITUACIJA:

Neprijatelj ispoljava živu izvi a ku delatnost i prime eni su ve i pokreti neprijatelja³ na prostoriji Našice — akovo — Osijek — Donji Miholjac.

¹ Oriecinal (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 17—3, k. 1241.

² Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

³ Odnosi se na nema ku 11. vazduhoplovnu pešadijsku diviziju (vidi dok. br. 6, objašnjenja 2 i 6).

Usled visokog vodostaja, teren na sektoru naše divizije je prili no poplavljen, a naro ito na našem levom krilu, gde je kretanje mogu e samo drumom Osijek — Bilje — i železni kom prugom.

Naše jedinice u prvoj borbenoj liniji dobro su utvr ene a tako isto je utvr ena i glavna odbranbena linija i pojedini delovi brigadnog prihvatnog položaja.

Sektor naše divizije podeljen je na 3 oteka, gde [su] naša III, V i VI brigada, a Osijeka nalazi se u rezervi.

1. mart

III brigada zaposela je položaj od K. 86 (u Lovištu) — 1 km. zapadno od sela Bilje do uš a reke Drave. Jedan bataljon nalazi se na položaju u selu Kopa evo, jedan je u rezervi u s. Kopa evo, jedan je u rezervi u Vardarcu a dva u rezervi u s. Lugu. Štab brigade je u s. Lugu.

V brigada na položaju na sektoru od Starog Sela — Zamajur — do K. 85 (Španjolska greda). U prvoj borbenoj liniji nalaze se 2 bataljona na samoj obali reke Drave. 2 bataljona su u rezervi u s. Jagodnjaku, 1 bataljon u rezervi u s. emincu.

VI brigada na položaju izme u V i III brigade. 2 bataljona nalaze se na položaju na samoj obali reke Drave, 1. bataljon na položaju kod s. Bilja, 1 u rezervi u s. Bilju, 1 bataljon u rezervi u s. Dardi. Štab brigade nalazi se u s. Dardi.

Osijeka brigada,⁴ koja je pridodata pod taktiku upotrebu ove divizije, nalazi se u rezervi u s. Grabovcu.

XI brigada je na položaju na levoj obali reke Dunava od uš a reke Drave do s. Plavna.

Artiljerijska brigada⁵ je na položaju na sektoru VI brigade i to:

1. Divizion protivkolskih topova — jedna baterija na drumu Bilje — Osijek kod mosta južno od sela Bilje, jedna baterija na železni koj pruži Darda — Osijek u visini sela Bilje, jedna baterija na nasipu severno od Tvr avice kod Ustave.

2. Divizion pukovske artiljerije na položaju kod s. Bilja.

3. Divizion baca a 120 mm sa 3 baterije na položaju na nasipu severno od Tvr avice.

Samostalni teški divizion sa baterijom Zis⁶ 3 i baterijom haubica 122 mm na položaju kod s. Darde.

* Iz sastava 12. udarne divizije 6. korpusa JA.

! Od 25. februara Artiljerijska brigada 51. udarne divizije bila je pridata Artiljerijskoj brigadi 36. udarne divizije (vidi dok. br. 6, objašnjenje 14).

¹ 3aBo.vbi HMemi CrauiHa (Stalinovi zavodi). Radi se o topovima 76 mm M. 42.

Samostalni protivavionski divizion na položaju u Belom Manastiru pod direktnom komandom III Armije.

Na sektoru III brigade neprijatelj je no u izme u 1. i 2. vršio nasilno izvi anje južno od K. 86 (Lovište) kod lova ke ku e, gde se preko dana nalazila jedna desetina. Pošto je neprijatelj bio nadmo niji, naši su se amcima povukli. Neprijatelj se je u toku no i povukao. Na ostalim sektorima brigade bilo je mestimi nog puškaranja. Tom je prilikom jedan drug poginuo.

Naša artiljerija je ga ala neprijateljske objekte u Osijeku i uništila jedan bunker.

2. m a r t

Usled neprijateljskog nasilnog izvi anja, preduzete su slede e mere: kod V brigade jedan bataljon iz rezerve u s. Jagodnjaku poseda glavnu odbranbenu liniju (nasip). Štab brigade u s. N. emincu.

Kod VI brigade upu en je na samu obalu reke Drave još jedan bataljon, a jedan bataljon III brigade pridodat joj je u s. Kopa evo kao rezerva. VI brigada poseda no u nasip, koji veže isto nu ivicu s. Podravlja u pravcu severa sa drumom Osijek — Bilje, kako bi se onemogu ilo neprijatelju da no u pomo u amaca do e u pozadinu prve odbranbene linije.

III brigada: raspored isti, sem jednog bataljona iz s. Vardarca, koji je upu en pod takti ku upotrebu VI brigade i štab brigade premestio se toga dana u Vardarac.

Kod ostalih jedinica raspored je isti.

Jedinice na položaju produžuju sa utvr ivanjem a u rezervi radi se na vojni kom uzdizanju boraca i rukovodioca.

Toga dana su mestimi na puškaranja, ina e nije bilo ništa naro ito. Naša artiljerija ometala je železni ki i drumski saobra aj od Osijeka ka zapadu.

Kod svih jedinica nare ena je stroga borbena pripravnost i budnost.

3. m a r t

Raspored jedinica je isti kao i prethodnog dana. Na položaju, sem mestimi nog puškaranja, nije bilo ništa naro ito.

Samostalni teški divizion prilikom predaje odlikovanja III i VI brigadi ispalio je 6 plotuna u 11.00 asova na železniku stanicu Osijek.

⁷ Vidi AVII, reg. br. 4—1, k. 1244: zapovest Štaba 36. udarne divizije od 1. marta 1945. godine.

Utvirivanje na položaju se nastavlja.

Toga dana ranjena su 2 druga, jedan iz VI brigade je našao na nagaznu minu, jedan iz III brigade je ranjen prilikom opaljivanja topa.

Toga dana slavi divizija godišnjicu osnivanja i vrši se predaja odlikovanja.

4. mart

Raspored jedinica je isti kao i prethodnog dana. Na položaju, sem mestimi nog puškaranja, nema ništa naročito. Naša artiljerija nije dejstvovala toga dana. Utvirivanje na položaju se nastavlja, a kod bataljona u rezervi vrši se parenje odela.

5. mart

Raspored isti kao prethodnog dana.

Prime eni su ja i pokreti neprijatelja u pravcu ka zapadu duž desne obale reke Drave. Na našem sektoru, sem mestimi nog puškaranja, vlada zatišje.

NO IZME U 5. I 6. MARTA

U 22.00 asajuje se jaka artiljerijska vatra na sektoru XVI divizije, gde je neprijatelj poeo sa prebacivanjem svojih snaga.⁸

Na sektoru naše VI brigade u 00.30 asova neprijatelj je poeo da tu e jakom artiljerijskom i minobaca kom vatrom položaje kod Tvravice, ali sve sa prebaajem od 300—400 metara.

6. mart

SITUACIJA:

Neprijatelj je u toku no i uspeo da se iskrca na levu obalu reke Drave na sektoru XVI divizije, do zore proširio mostobran do linije s. Bolman — Dor ev Dvor — Šiblje i na taj na in ugrozio naše desno krilo i bok.

Isto tako je sa uspehom vršio forsiranje reke Drave zapadnije i kod Drava Sabol a, i na sektoru bugarske armije stvorio drugi mostobran.

Na sektoru VI brigade, posle artiljerijsko-minobaca ke pripreme, prebacio se amcima na poplavljenom delu između s. Podravlja i lova ke ku e (južno od K. 86, u Lovištu) do nasipa na isto noj ivici s. Podravlja, gde se sa slabim

^v
' Opširnije o tome vidi dok. br. 7 i 9.

snagama iskrcao u zoru. III bataljon VI brigade, potpomognut dobro upravljenom artiljerijskom vatrom, do 07.00 asova odbacio je neprijatelja, koji se povukao pod zaštitom vešta ke magle. Tako isto je neprijatelj pokušao da se iskrca severno od s. Retfale⁹ na sektoru I bataljona VI brigade, ali je u samom po etku odbijen, kojom prilikom su potopljena 2 amca a jedan neprijateljski vojnik zarobljen. Ostali deo posade se podavio u reci.

U 09.00 asova neprijatelj ponovo pokušava da se iskrca na tom mestu, ali je odbijen i pod zaštitom vešta ke magle se povukao.

Do 17.00 asova na sektoru VI brigade trajalo je pripucavanje, posle ega je nastupilo zatišje.

Na ostalim sektorima naše divizije toga dana vladalo je zatišje.

Naša artiljerija je sa dobrim dejstvom pomagala pešadiju VI brigade za celo vreme borbe, u utkala neprijateljske minobaca e u Osijeku i tukla uspešno žive ciljeve u Osijeku i Retfali.

Na sektoru naše divizije bila je u toku no i stroga borbeno pripravnost.

Na sektoru XVI divizije neprijatelj je u zoru ve ovladao sa selom St. Bolman.

III bataljon V brigade, u rezervi u s. Jagodnjaku, zauzeo je odmah ujutru položaj severno i južno od drumu Jagodnjak — Bolman sa zadatkom da zaštiti naš bok, a u 10.00 asova krenuo je, zajedno sa jedinicama XVI divizije, u napad.¹⁰ Nastupao je severno i južno od drumu Jagodnjak — Bolman sa zadatkom da zajedno sa jedinicama XVI divizije zauzme St. Bolman. Za selo Bolman vodile su se ovoga dana žestoke borbe u kojima je naš III bataljon V brigade uspešno u estvovao. Selo je u toku dana 3 puta prelazilo iz ruke u ruku i ostalo toga dana u našim rukama.

Neprijatelj toga dana u pravcu našeg desnog boka nije uspeo da proširi mostobran, ve je zadržan na liniji do koje je stigao do zore.

' Radi se o demonstrativnim prelazima 11. dopunskog bataljona nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije i delova 606. puka za osiguranje, koji su prilikom povratka pretrpeli znatne gubitke (vidi dok. br. 6, objašnjenje 7).

ix il- u j « jj jzv(Xi u 1Z operacijskog dnevnika Štaba 16. udarne divizije od 15. marta 1945. o dejstvima divizije od 1. do 14. marta (dok. br. 9) ne spominje se ovo sadejstvo 3. bataljona 5. brigade 36. udarne divizije sa jedinicama 16. udarne divizije.

7. mart

Na sektoru naše divizije toga dana nije se desilo ništa značajnije.

Kod V brigade neprijatelj je pokušao da se iskrca u 16.00 asova na Monjoroške livade, ali je II bataljon iste brigade odbacio neprijatelja u samom početku.

Da bi se zaštitilo naše desno krilo i naš bok, Osje ka brigada je hitno upućena u 07.00 asova pravcem Grabovac — Ceminac — Novi Ceminac — Jagodnjak da posedne prihvatni položaj na liniji zapadna ivica Grablik šume (sa desnim naslonom na Haljevo kanal) — Grablik — Nedvin — Krivaj — slovo »e« od Zornice — K. 88 na nasipu severno od Bondonje."

2. ete II bataljona III brigade upućene su iz s. Luga da posednu železničku prugu Beli Manastir — Ceminac južno od Haljeve šume.

2. baterije protivkolskih lopova 45 mm, i to jedna sa železničke pruge a jedna sa nasipa Velike Ustave, upućene su jedna na južnu ivicu s. Kozaraca a jedna u N. Ceminac.

Pošto Osje ka brigada nema rusko naoružanje i nije imala dovoljno trofejne municije, bilo je potrebno da izmeni položaje sa III brigadom. U tom cilju upućeni su I i II bataljon III brigade u 14.00 asova na sektor Osje ka brigade, gde smenjuje I i IV bataljon Osje ka brigade. Smenjeni bataljoni su odmah upućeni u s. Kopačeva, gde su smenili 2. bataljona III brigade sa položaja. Po dolasku ta dva bataljona upućeni su III bataljon III brigade u s. Jagodnjak na prihvatne položaje.

Naša artiljerija u toku dana je u utrkala jednu minobacačku bateriju u Osijeku i uspešno tukla neprijateljske kolone, koje su bile u pokretu od Osijeka ka zapadu.

Neprijatelj u toku dana na našem sektoru nije pokazivao nikakvu delatnost sem izvištavanja.

Jedinice na položaju na našem sektoru bile su u strogoj borbenoj pripravnosti.

Kod XVI divizije neprijatelj je u toku noći 6—7 ponovo uspeo da ovlada selom Stari Bolman i tada se naš III bataljon V brigade povukao sa ostalim jedinicama XVI divizije na nov položaj na zapadnu ivicu N. Bolmana.¹² U 12.00 asova upućeni su II bataljon Osje ka brigade u borbu kod Starog Bolmana, južno od III bataljona V brigade, sa otkom napada do južne ivice s. St. Bolmana. Vođeni su ogor-

" Vidi AVII, reg. br. 5—4, k. 1241: zapovest Štaba 36. udarne divizije od 6. marta 1945.

ene borbe za selo Stari Bolman i naša 2 bataljona uspela su da odbace neprijatelja na južnu ivicu Starog Bolmana.

Neprijatelj u toku tog dana nije uspeo da napreduje u pravcu našeg desnog krila i boka.

8. mart

U toku toga dana nije bilo naročitih događaja na našem sektoru.

Naša artiljerija i teška oružanja VI brigade vršila su u toku noći 7—8 od 22.15 časova do 02.30 časova koncentraciju vatre na severni deo Osijeka — Retfala, u cilju uznemiravanja, sprečavanja saobraćaja i neutralisanja pojedinih baterija, bacača i topova. Uspeh je bio vrlo dobar, jer je neprijatelj postavio u toku noći na tom sektoru jačanje snage, misleći da ćemo vršiti forsiranje reke. Tom prilikom pogorena je crkva u Retfali, koja je i izgorela. Koncentracija vatre preduzeta je zbog toga da bi se neprijatelju, omeđujući iskrcavanje na sektoru VI brigade.

U toku dana ostala dva bataljona III brigade upućeni su u Jagodnjak, a II bataljon Osječke brigade stigao je u s. Bilje kao rezerva VI brigade. Ili bataljon Osječke brigade, koji je smenjen na prihvatom položaju, ostao je kod Pjeskova u rezervi kod III brigade.

Jedinice III brigade na prihvatom položaju zapadno od s. Jagodnjaka ubrzano utvrđuju prihvatom liniju.

U toku dana naša artiljerija nije otvarala vatru.

Neprijatelj u toku dana nije pokazivao na našem sektoru nikakvu aktivnost.

Na sektoru XVI divizije kod s. St. Bolmana neprijatelj je u toku noći i ponovo uspeo da ovlada selom i naš III bataljon i V bataljon V brigade povukli su se na zapadnu ivicu Novog Bolmana zadržavajući i u svojim rukama još uvek 3 kućice Starog Bolmana.

Neprijatelj u toku toga dana nije uspeo da proširi svoj mostobran u pravcu istoka. U toku borbi za vreme od 5. do 8. o. m. imali smo 18 poginulih drugova i drugarica, 43 ranjena druga i drugarice, a neprijatelj je imao 41 mrtvog, 94 ranjena i 2 zarobljena, od kojih jedan oficir. Naših gubitaka u materijalu nije bilo, a od neprijatelja je zaplenjena 1 radio stanica, koja je neispravna, 2 »šarča«, 6 pušaka »mauzer« i 1 Šmajser.

9. mart

Raspored isti kao prethodnog dana.

U toku noći između 8. i 9. neprijateljski motorniamac probio se Dunavom do Batine, gde je izvršio napad na pontonski most kod Batine. Odmah su preduzete sledeće mere: Brigada I armije" na sektoru XI brigade postavlja jedan protivkolski top 45 mm kod Ribarske Kule južno od Petreševca (5 km severno od ušća reke Drave).

XI brigada poseda položaj sa jednom desetinom sa 2 protivkolske puške u Apatinu.

Štab divizije uputio je jedan vod sa 3 protivkolske puške na severni ulaz Starog Dunava kod Sarvaša.

Na sektoru naše divizije toga dana nije bilo nikakvih promena. Naša artiljerija u toku dana vrlo je uspešno tukla jednu neprijateljsku kolonu u pokretu iz Osijeka ka Adolfovcu i neprijateljske baterije u Adolfovcu, kojom prilikom je uništeno 16 kola.

Na sektoru XVI divizije kod Starog Bolmana stanje je nepromenjeno. Neprijatelj nije uspeo da proširi svoj mostobran u pravcu istoka.

10. mart

Raspored naših jedinica je isti kao i prethodnog dana.

Neprijatelj je u toku ove noći prodro sa 5 motornih amaca do Batine, gde je napao most i u Apatinu uništio jedan naš motorniamac. Preduzete su sledeće nove mere za zatvaranje Dunava:

1. Sve nemačko stanovništvo sa leve strane Dunava do u dubini do 20 km. da se iseli. U blizini položaja na samom Dunavu da se lože velike vatre za osvetljavanje Dunava.

2. Uputen je jedan protivkolski top iz baterije kod S. Kozarca na severni ulaz Starog Dunava kod Sarvaša.

3. XI brigadi naredeno je da pretraži prostoriju na levoj obali reke Dunava, naročito na prostoru između ušća u Apatinu i Bezdana, a III bataljon Osječke brigade da prekontroliše prostoriju istočno od Podunavlja Pustare — Aleksandrov Dvorac, jer se verovatno neprijateljski motorniamci, uz podršku fašističkog stanovništva, kriju u tim prostorijama.

Na sektoru naše divizije u toku dana nije bilo nikakvih promena.

¹³ To je bila 4. brigada 21. udarne divizije. Ona se 6. marta iz rejonu Iloka prebacila u selo Bač, na levoj obali Dunava. Jedna njena baterija se nalazila kod Bačkog Novog Sela (vidi tom XI, knj. 1, dok. br. 5).

Naša artiljerija tukla je pojedine ciljeve u Osijeku i Adolfovcu i uništila je neprijateljski kamion — guseni ar.

Na našem sektoru neprijatelj nije pokazivao nikakve delatnosti.

Na sektoru XVI divizije kod Starog Bolmana III i V bataljon V brigade, posle jake artiljerijske i minobaca ke pripreme, koja je po el a u 14.00 asova, vršili su napad na s. Stari Bolman. Neprijatelj se povukao iz prvih ku a do kojih su doprla naša 2 bataljona, ali zbog istine ispred jugoisto -nog dela Starog Bolmana i zbog toga što jedinice desno od III bataljona, koji je tamo napadao, nisu istovremeno napadale, III i V bataljon su se morali povu i.

U 19.00 asova III i V bataljon V brigade, poja ani sa IV bataljonom III brigade, vrše ponovo napad i ponovo su uspeli da do u do neprijateljskih linija, ali su se morali povu i zbog uporne odbrane neprijatelja.¹⁴

Naši gubitci prilikom ta dva napada iznose: 13 mrtvih, 64 ranjena i 3 nestala. Neprijateljski gubitci iznose: 40 mrtvih, 90 ranjenih. Zaplenili smo 1 »Šarac« i 2 puške Mauzer a izgubljene su 2 poluautomatske puške.

11. m a r t

Na sektoru naše divizije u toku dana nije bilo zna ajnijih promena. Neprijateljski amci se nisu pojavljivali na Dunavu.

Na sektoru kod Bolmana u toku no i izme u 10. i 11. smenjeni su III i V bataljon V brigade sa II i V bataljonom III brigade. III bataljon V brigade otišao je u sastav svoje brigade, a V bataljon V brigade ostao je kao rezerva III brigadi u s. N. Bolmanu. Kod Starog Bolmana, sem puš ane i minobaca ke vatre, nije bilo nikakvih promena. Ranjena su 3 druga. Neprijatelj je imao oko 10 izba enih iz stroja.

12. m a r t

Na sektoru naše divizije toga dana nije bilo promene. U toku no i izme u 11. i 12. marta smenjena je III brigada sa položaja sa IV i V bataljonom V brigade i III bataljonom Osje ke brigade.

III brigada zaposela je prihvatnu liniju ispred sela Jagodnjaka, a jednu etu I bataljona poslala je kao poja anje drugoj brigadi XVI divizije južno od or evog Dvora.¹⁵ Neprijatelj je u toku popodneva u 5 uzastopnih napada pokušao

da se probije kroz šumu pored obale Drave, ali ga je II brigada, gde je u estvovala i jedna eta I bataljona III brigade, svaki put odbila i odbacila na polazne položaje. U tim borbama ta eta III brigade imala je 6 ranjenih drugova, a zarobila je 1 šarac.

Kod VI brigade jedan drug se nesretnim slučajem udavio.

Neprijateljski gubitci za ovaj dan iznose 20 mrtvih i 25 ranjenih.

13. mart

Raspored jedinica isti kao prethodnog dana (vidi priloženu skicu).

Neprijatelj je u 20.30 asova 12 marta i u 00.30 asova 13 marta gaao naše položaje severno od Retfa'le iz minobaca a, verovatno u cilju prelaza preko reke.

Preko dana je na svim sektorima naše divizije vladalo zatišje, sem kod I ete I bataljona III brigade, koja je dodeljena II brigadi, gde je vladala ja a puš ana vatra.

U 23.50 minuta neprijatelj je pokušao da se iskrca na isto noj ivici Podravlja, koriste i za prilaženje poplavljenju levu obalu Drave, i došao sa dva amca bo no ka našem položaju. Svega jedan neprijateljski vojnik je uspeo da se iskrca i on je odmah uništen nagazivši na našu minu, ostali su se odmah posle toga povukli.

ZAKLJU AK:

Za vreme od 1. do 13. marta

1. Naši gubitci:

a.) u ljudstvu: poginulih	32
ranjenih	119
nestalih	11

b.) u materijalu: 2 poluautomatske puške

2. Neprijateljski gubitci:

a.) u ljudstvu: mrtvih	103
ranjenih	217
zarobljenih	3

b.) u materijalu: 1 radio stanica neispravna
zaplenjeno: 4 šarca

8 pušaka
1 šmajser
uništeno: 1 kamion gusenica (uništen)
16 kola (uništeno)
2 amca

SVIRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

M. P.

Politkomesar
potpukovnik. Na elnik major, Komandant pukovnik,
Bogdan A. Vujošević¹⁶ **Branko Krnjaja Duš.**¹⁷ **N. Vukasović**

" Odlikovan Ordenom narodnog heroja.
" Dušan, odlikovan Ordenom narodnog heroja, poginuo 20. marta
1945. kod Darde.

BR. 9

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 15. MARTA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 14. MARTA¹

STAB
XVI DIVIZIJE
XII KORPUSA
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Str. Pov. Op. . . . /45
15 marta 1945 godine.

ŠTABU XII KORPUSA² JUGOSLOVENSKE ARMIJE

U prilogu dostavljamo i to:

- 1) Izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 1 do 14 o.m.
- 2) Preglede brojnog stanja ljudstva i stoke kao i presfled oružja i municije po obr. I, II, III i IV.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab,
Komandant, pukovnik
Kamenjar⁴

IZVOD

iz operativnog dnevnika štaba XVI divizije za vreme od 1 do 14 marta 1945 g.

1 marta 1945 —

Jedinice ove divizije su na istim položajima.⁵ U toku dana neprijatelj je tukao baca ima na naše položaje i to na sektoru 1

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rea. br. 55—1, k. 953.

* Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

² Ti prilozi nisu na eni.

⁴ i " Marko Peri in Kamenjar, odlikovan Ordenom narodnog heroja.

⁵ Prva brigada od linije s. Torjanci — k. 88 (na Dravi) do s. Gakovca (na Dravi); 2. brigada od k. 87 (u s. Gakovcu), duž Drave do s. Starog Sela (isključivo); 4. brigada u s. Kobašu, u divizijskoj rezervi; 15. brigada u Baranjskom Petrovom Selu, u divizijskoj rezervi.

brigade. Naša artiljerija⁶ otvorila je vatru na položaje neprijatelja⁷ ispred s. Beliš a i na osmatračnicu — fabriku u s. Beliš u. Drugih važnijih promena nije bilo. Jedinice koje nisu na položaju izvodile su obuku po rasporedu rada.—

2 marta 1945 —

Raspored jedinica ove divizije je isti. IV i XV brigada izrađuju treću odbranbenu liniju na sektoru naše divizije a to je: k. 89 — jugozapadno od s. Torjanci — Adica — trg. 89 — Medrovi — k. 89 (Novo Nevesinje⁸) — Žido pst. — k. 88 — k. 90 — Barbara kanal — k. 88 — k. 86 — orovnjak — Zornice — trg. 88 — Staro Selo.

U toku dana naša artiljerija dejstvovala je na neprijatelja u s. Beliš e i Bistrin-povo, pošto su prime neki pokreti neprijatelja ka našim položajima.

Ostale jedinice koje nisu na položajima izvodile su obuku po rasporedu rada.

3 marta 1945 —

Jedinice ove divizije nalaze se na istim položajima. U toku dana slabija delatnost neprijatelja pešadiskim naoružanjem — baca ima. Jedinice koje nisu na položajima izvode obuku po rasporedu rada.

4 marta 1945 —

Raspored jedinica ove divizije je isti. U toku dana neprijatelj je dejstvovao sa pešadiskim naoružanjem na naše položaje — sektor I brigade. Naša artiljerija dejstvovala je na neprijatelja u s. Beliš e i Bistrin-ci, pošto su prime neki pokreti neprijatelja.

⁴ Po ev od 22. februara Artiljerijska brigada 16. udarne divizije nalazila se na sledećim vatrešnim položajima: 1. divizion u rejonu s. Štiljanovi eva, 2. divizion u rejonu Deakove pst., 3. divizion u rejonu s. Torjanaca, Teški divizion u rejonu Piškura pst. (M. Pajevi, n.d. 424).

⁷ Radi se o nemačkoj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji (vidi dok. br. 6, objašnjenja 2 i 6).

⁸ Nije na eno na karti 1:100.000. Odnosi se na rejon k. 88, između Medrovi a i Žido pst.

5 marta 1945 —

Raspored jedinica ove divizije isti. U toku dana nije bilo nikakvih naročitih događaja, izuzev slabije delatnosti sa jedne i druge strane pešadiskim naoružanjem. Jedinice koje nisu na položaju izvodile su obuku po rasporedu rada.

• 10 marta 1945 —

Neprijatelj⁹ se noću u 6 o.m. oko 1 čas prebacio sa zapadne ivice sela Belišće i poseo grupu kuća Repnjak i k. 88, koristi se šumom, izbija preko uz Dravu na Prud i zaposeda nasip na Prudu. Iz Repnjaka prodira ka severu i zaposeda nasip od k. 92, pa zapadno do St. Drave. U isto vreme vrši prelaz iz Narda¹⁰ preko šume Šiblje kod nardske skele i izbija na Gakovac. Od Repnjaka izbija na Orešane i stvara mostobran od Bakanske Ustave — k. 92 — nasip severno od St. Drave — nasipom k. 89 — trg. 87 — nasipom — k. 87 — Gakovac."

Naša divizija prije prelaska neprijatelja preko Drave imala je sledeći raspored:

I brigada južno od sela Torjanci — k. 88 na Dravi i istom do Gakovca sa dva bataljona, jedan bataljon bio je u rezervi u Novom Nevesinju a jedan u Novom Beždanu, kao brig. rezerva II brigada drži položaje od Gakovca k. 87 — duž reke Drave do Starog Sela isključivo, sa svoja dva bataljona, dok se jedan bataljon nalazi u selu Bolmanu a jedan u Zornicama, kao brigadna rezerva.

IV brigada sa svoja tri bataljona nalazi se u selu Kašadu, kao divizijska rezerva.

XV brigada sa svoja dva bataljona nalazi se u Baranjskom Petrovom Selu, a sa dru-

⁹ Odnosi se na U. bataljon 22. lova kog puka nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 20—la, k. 72A: istorijat 11. strelja kog bataljona).

¹⁰ To je bio 22. lova ki puk nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 20—la, k. 72A: istorijat 11. strelja kog bataljona).

¹¹ O cilju nema kog forsiranja Drave vidi dok. br. 6, objašnjenje 3.

ga dva bataljona u selu Lu . Ista služi kao rezerva divizije.

I brigada odmah po izvršenom prelazu neprijatelja ubacuje svoju rezervu jedan bataljon iz Novog Bezdana, dok je jedan bataljon iz N. Nevesinja pojača sektor IV bataljona i onemogućio prelaz neprijatelja na tom sektoru.

IV brigada koja je bila u rezervi pozadi I brigade u selu Kašadu, orijentisana je u pravcu neprijateljskog nadiranja i to sa dva bataljona, dok je jedan bataljon ostao u selu Kašadu, kao rezerva u slučaju neprijateljskog prebacivanja na tom sektoru. Odmah posle odlaska ova dva bataljona upućeni su i taj bataljon iz Kašada ka Žido polju.

U toku dana neprijatelj izbija na Bistrinski Lug — k. 90 — Barbara Kanal — k. 86 — orovnjak Dvor i vrši pritisak na desno krilo divizije, i u isto vreme vrši vrlo jak pritisak na Bolman u koji uspeva da uđe.

II brigada, pošto je bila potisnuta na svom desnom krilu, zaposela je položaj orovnjak Dvor — Sepeš do u visinu Novog Bolmana¹² i u toku neprijateljskog nadiranja napada neprijatelja čim je, nanose i mu velike gubitke.

XV brigada sa dva bataljona koja su bila u Baranju. Petrovom Selu odmah su upućeni u pravcu Bolmana, čim je ga napadaju i na juriš zauzimaju Bolman,¹³ zaposedaju položaj Sepeš — Barbara Kanal, a druga dva bataljona koja su bila u selu Lu ulaze u sastav brigade.¹⁴

" Na karti 1:100.000 nađeno je samo selo Bolman.

" U izvodu iz operacijskog dnevnika 36. udarne divizije (dok. br. 8) stoji da je toga dana u borbama za Bolman uspešno učestvovao i 3. bataljon 5. brigade 36. udarne divizije.

" U toku ovog dana artiljerija je, menjajući i vatrene položaje po dubini, otvarala vatru po neprijateljskim delovima na obema obalama Drave, a neprijateljske izvišnice avione tukli su protivavionski divizion 16. i 36. udarne divizije (M. Pajević, n.d., 425).

7 marta 1945 —

Naša divizija drži položaje Bakanska Ustava — k. 90 — Barbara Kanal — Ciganski Budžak — or ev Dvor — Šiblje.

Neprijatelj je aktivan na našem desnom krilu i pravci nadiranja su Bakanska Ustava — Zido pustara — od k. 90 na Barbara Kanalu preko selišta ka Novom Bezdanu, a od Gakovca ka Bolmanu. U toku dana vode se ogor ene borbe na svim sektorima, a naro ito na gore ozna enim pravcima. Pošto je neprijatelju stiglo poja anje, izvršio je prodor. Vode se uli ne borbe u Zido pustari — Novom Nevesinju — Novom Bezdanu — Majškoj Me i — Bolmanu i or evom Dvoru. Jedinice su prisiljene da napuste gore ozna ena naselja i postave se na liniju: k. 92 — isto no od Zido pst. — k. 88 — Piškura pst. — južna ivica Baranj. Petrovog Sela — drumom do Majške Me e — severno od Bolmana — isto no od Bolmana — Sepeš — isto no od or evog Dvora.

Neprijatelj je ubrzo proteran iz Bolmana, a naše jedinice drže položaje južno od Bolmana — k. 88 — Ciganski Budžak — k. 88 — Sepeš — isto no od or evog Dvora.

Neprijateljska aktivnost izražava se u pravcu N. Bezdana, Baranj. Petrovog Sela, Majške Me e. Naše jedinice u borbi nose osetne gubitke neprijatelju, ali pod pritiskom ja eg nadiranja drže liniju Bistrinski Lug — k. 92 — zapadno od Zido pustare, k. 89 — severno od k. 89 — severna ivica N. Bezdana — k. 86 — Sepeš — isto no od or evog Dvora.

8 marta 1945 —

I brigada u sadejstvu sa IV brigadom vrši koncentri an napad na neprijatelja koji drži položaj ispred Novog Bezdana i Zido pustare. Svi napori da se protera sa tih položaja ostaju bezuspešni i posle žestoke tro asovne borbe.

II brigada, koja je držala položaj isto no od Bolmana i zatvarala pravac ka Jagodnjaku — isto no od or evog Dvora — šuma Šiblje do Drave, vrši napad u pravcu Sepeša — k. 88 i or evog Dvora, koga i zauzimaju. Pošto nije uspelo da se likvidira sa Bolmanom, a jedinice II brigade dobile su boju vatru, bile su prinuđene da se povuku na svoje stare položaje. XV brigada, koja je držala položaj ispred Bolmana, u toku dana u sadejstvu sa II brigadom napada na Bolman, neprijatelj je na tome pravcu jako uporan i istoj ne uspeva da zauzme Bolman. Zbog pritiska koji je vršen od strane neprijatelja na položaje od Majške Međe upućuje se jedan bataljon sa desnog krila XV brigade u pravcu Majške Međe i napada desno u bok neprijatelja, t.j. potpomaže VIII brigadi da zadrži svoje položaje. Neprijateljske snage su veće i upornije i naše jedinice nisu u mogućnosti da ga proteraju iz Majške Međe.

Naša artiljerija dobro je sadejstvovala sa pešadijom i nanosila velike gubitke neprijatelju.

9 marta 1945 —

U toku noći vrše se obostrana izviđanja i u 5 časova pred zoru neprijatelj otvara jaku artiljerijsku i bacačku vatru na pravac Piškura pustara i po izvršenom prodoru izmeću I i IV brigade prenosi vatru na Baranj. Petrovo Selo. Pod velikim pritiskom neprijateljske artiljerijske i pešadijske vatre na pravac Piškura pst. [i po] izvršenom iprodu, naše jedinice dobijaju boju vatru, t.j. I brigada prisiljena je na povlačenje.

Posle izvršene artiljerijske pripreme od strane neprijatelja sa pravca N. Beždan i Majška Međa na Baranj. Petrovo Selo, t.j. južnu ivicu sela gde se je nalazila VIII brigada,¹⁵ neprijatelju je uspelo da uđe u

" Bila je u sastavu 51. udarne divizije.

Baranj. Petrovo Selo. Voene su uline borbe u selu, ali pošto su jedinice dobijale vatru sa levoga boka od Majške Mele bile su prisiljene da se povuku.

10 marta 1945 —

U toku cele noći vrši se izvištanje na elom sektoru I i IV brigade. Naše jedinice drže položaj k. 89 — Bistrinski Lug — prugom — zapadno od Zido pst. — k. 89 — isto no i železni kom prugom uskog koloseka, a ispred Piškura pst. — do druma — ivica Beremendske Šume, gde se nalazi VIII brigada.

Na sektoru II brigade položaj je: jugoistočno od Bolmana — istočno od Orlovog Dvora — na rukavac Stare Drave i pored reke Drave — k. 89.

Predveče u 19. asova sve jedinice na ovom sektoru dobile su zadatak da krenu u napad i da proteraju neprijatelja iz Baranj. Petrovog Sela.

I brigada sa svojim bataljonom koji se nalazio pored Drave ostao je i dalje na svom položaju, dok je jedan upućen u pravcu Zido pst. da sadejstvuje sa IV brigadom u istom pravcu. IV brigada dobila je zadatak da napada na pravac Zido pst. — Novo Nevesinje — Piškura pst.

VIII brigada sadejstvovala je sa našom I i IV brigadom na pravac Baranj. Petrovo Selo, dva bataljona I brigade uspevaju da zauzmu položaj u groblju kod Baranj. Petrovog Sela, IV brigada uspeva da zaposedne položaj do Piškura pst. — Zido pst. — Novog Nevesinja, ali nije u mogućnosti da likvidira gore pomenute pustare.

VIII brigada zbog velikog brisanog prostora nije bila u mogućnosti da izvrši zadatak.

I brigada, pošto je dobila vatru sa desnog boka t.j. sa Piškura pustare, morala se povući i na svoje stare položaje.

IV brigada, zbog velike upornosti neprijatelja i dobijenog pojačanja sa kojim je

izvršio kontranapad, morala se povući i na svoje stare položaje.

11 marta 1945 —

Naše jedinice nalaze se na svojim starim položajima. U toku dana neprijatelj je bio neaktivan i kod istoga nisu primećene nikakve koncentracije. Povremeno bila je aktivna naša i neprijateljska artiljerija kao i izviška patrole.

12 marta 1945 —

U toku dana na položajima I i IV brigade nije bilo nikakvih naročitih promena izuzev na sektoru pored Drave, gde drži položaje jedan bataljon I brigade. Neprijatelj je sa snagama od oko 200 vojnika uspeo da odbaci taj bataljon za nekoliko stotina metara.

Na sektoru II brigade na pravcu od Gakovca neprijatelj je pokušao da u nekoliko uzastopnih napada probije našu odbranu, ali je bio odbijen, pretrpevši velike gubitke, a naše jedinice uspevaju da se zadrže na svojim starim položajima.

13 marta 1945 —

Jedinice se nalaze na svojim položajima, neprijatelj je bio neaktivan. Primećena je koncentracija neprijateljskih snaga u pravcu Baranj. Petrovog Sela. Naša artiljerija povremeno je dejstvovala na neprijatelja.

14 marta 1945 —

Na sektoru II brigade jutros oko 6 časova neprijatelj ujutro do 60 vojnika pokušao je izvršiti napad na bataljon koji drži položaje isto noć od orovog Dvora. Posle kraće žestoke borbe neprijatelj je odbijen na polazne položaje.

Na sektoru I brigade neprijatelj je oko 17 časova izvršio napad slabijim snagama, ali je, naišavši na žilav otpor naših jedinica, povučen na polazne položaje.

U toku dana primećena je izvesna koncentracija neprijatelja u Baranj. Petrovom Selu.

Na ostalim sektorima jedinica ove divizije u toku dana nije bilo aktivnosti.

U ovim borbama naši gubitci su slede i:

mrtvih	250
ranjenih	773
nestalih	9

Izgubljeno oružje:

1 top protivkolac 45 mm — ošte en ostao na položaju,
2 teška mitraljeza (od kojih je jedan ostao na položaju kod izginule posade, a drugi ošte en od neprijateljske vatre)
9 p.mitraljeza (od kojih 6 je potpuno uništeno od neprijatelj, vatre, dok su 3 ostala kod poginulih puškomitraljezaca)
6 pikavaca
3 puške
5 km. telefonskog kabla

Neprijateljski gubitci:

mrtvih	400
ranjenih	570
zarobljenih	7

Zaplenjeno od neprijatelja:

šaraca	7
pušaka	39
pikavaca ¹⁶	10
bombi	20
1 tel. centrala	
Mauzer metaka	8000

Pored toga potopljeno je u Dravi, zajedno sa neprijateljskim vojnicima, 2 motorna amca, 5 ribarskih amaca i 7 gumenih amaca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politi ki komesar,
potpukovnik¹⁷
S.o.

Komandant,
pukovnik **Kamenjar "**

M. P.

¹⁴ automata

¹⁷ Politi ki komesar je bio potpukovnik Miloš Pajkovi .

BR. 10

IZVEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 17. MARTA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O BORBAMA DIVIZIJE OD 11. DO 15. MAR-
TA NA PROSTORIJI TRNOVITICA — STARA PLOŠ ICA¹

**STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. broj: 77
dana: 17/111 1945 god.

Operativni izvještaj o borbama
vo enim 11, 12, 13, 14 i 15 na
prostoriiji Trnovitica — St.
Ploš ica, dostavlja. —

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Zemljište na kom su vo ene operacije jest valovito, djelomi no pošumljeno kao i neka naseljena mjesta, predstavljeno na sekciji Bjelovar — azma 1:100.000.

Borbu su vodile I i III brigada N. Demonje ove Divizije, a u lfjevo od nas su se nalazile jedinice XXXII Divizije J.A.

Neprijateljske jedinice na sektoru našeg djelovanja bile su I Bojna XXI Pukovnije,³ I i II bojna XXII Pukovnije.⁴ Imena komandanata nepoznata. Neprijatelj, koji sa ja im snagama vrši ofanzivu u Moslavini, vodio je od 7 — 11. III. borbu sa jedinicama XXXII Divizije J.A.⁵ i dopro do linije

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 32—2, k. 557.

³ Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

¹ i ¹ U sastavu 1. hrvatske udarne divizije PTS. Vidi dok. br. 6, objašnjenje 39; AVII, reg. br. 8—I—1, k. 136: pregled ustaško-domobranskih divizija i reg. br. 14—27, k. 114A: zapovest Stožera 1. hrvatske udarne divizije od 22. marta 1945. godine.

⁵ Odnosi se na borbe kod sela Ciglenice, Obrovnice, G. Petri ke, Kolarevog Sela, Šimljane, Simljanika i Šimljanice. Vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 44 od 11. marta 1945 (AVII, reg. br. 7—50—1, k. 295), kojom izveštava Stab 3. armije da je 32. divizija 10. marta vodila odbrambene borbe na liniji Mladine (k. 204) — s. Krivaja — Srednje brdo (k. 182) — s. Potok sa neprijateljskim snagama koje, po zauze u sela Samarice, nadiru na jug, prema selu G. Garešnici; da je neprijatelj pretrpco velike gubitke, dok naši gubici iznose 10 mrtvih i 30 ranjenih; da je neprijatelj 3. bojnomo 4. gorskog sdruga zaposelo selo Tomaševac i vis Dragu, a naša 32. divizija, no u 10/11. marta, zaposela nove položaje: s. Simljanik — s. Simljana — s. Simljanica — s. Ruškovac i 11. marta nastavila borbe sa neprijateljem, koji i dalje napada.

Samarica⁶ — Berek — Potok — Sredska — Narta i vršio daljne napade na položaj te divizije. Naše dvije brigade⁷ prebale su u toku 11. III. iz Pavlovca za N. Plošicu sa ciljem da u toku noći sa te prostorijske prodru u pravcu Bereka⁸ i na taj način izbiju na jednu komunikaciju kojom neprijatelj snabdijeva svoje trupe, koje se nalaze u Moslavini.

Sve zapovijesti izdane su usmeno, odnosno telefonskim i radiotelegrafskim putem. I Udarna brigada imala je zadatak da osigura bok III brigadi N. Demonje sa pravcem prodiranja iz N. Plošice preko šume Drlješa na sjeverni dio s. Berek, dok je III brigada N. Demonje napadala na s. Potok i k. 164 sa zadatkom prodora u središte sela Bereka. Sve ostale zapovijesti bile su prilagođene novonastaloj situaciji.

Borba je počela 11. III. u 22 sata.

III brigada N. Demonje je iznenadnim i energičnim napadom prodrla u s. Potok⁹ i nakon kraće borbe protjerala neprijatelja iz istog. K. 164 zauzeta je oko 23 sata, ali je povratnim napadom iz pravca Šimljanice izgubljena u 2 sata. Poslije ponovno izvršenih priprema u zajednici sa jedinicama XXXII Divizije¹⁰ koje su napadale na Šimljanicu k. 164 je ponovno zauzeta. Jedinice XXXII Divizije također su protjerali neprijatelja sa k. 182." U 10 sati 12. III. neprijatelj iz

⁶ Vidi depešu Štaba 10. korpusa JA br. 42, od 11. marta 1945. u 13,50 asova (AVII, reg. br. 7—50—1, k. 295), kojom izveštava Štab 3. armije da borbe u Moslavini i dalje traju i da je 10. marta neprijatelj ušao u selo Samaricu i zauzeo selo Kričuju, verovatno s namjerom da prodre do sela Podgarića, a da je Štab korpusa odlučio da neprijatelja potuče na liniji s. Šimljanik — s. Oštri Zid, na sektoru između.

⁷ To su bile 1. brigada i 3. brigada »Nikola Demonja«.

⁸ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 45 od 12. marta 1945 (AVII, reg. br. 7—50—1, k. 295) Štabu 3. armije, u kojoj se kaže da je na sastanku sa Štabom 6. korpusa, 11. marta, razmotrena situacija u Moslavini i zaključeno da bez iste situacije na tom sektoru »ne bismo bili u stanju da se angažujemo u Podravini«, pošto bi neprijatelj posle uspeha u Moslavini svakako krenuo za jedinicama 6. i 10. korpusa; da je, usled situacije kod 32. divizije, koja nije mogla sama izboriti rešenje, 11. marta naredeno 33. diviziji da napadne levi bok neprijatelja pravcem s. N. Plošica — s. Potok — s. Berek i da je taj napad u toku noći 11/12. marta uspeo, pa je neprijateljevo desno krilo rastrujeno, a borbe i dalje traju.

⁹ O tome vidi AVII, reg. br. 13—2, k. 1214: izveštaj štaba 3. brigade (bez datuma) Štabu 33. divizije.

¹⁰ To je bila 4. brigada 32. divizije (vidi AVII, reg. br. 13—7, k. 1196: izveštaj Štaba 4. brigade od 17. marta 1945. Štabu 32. divizije).

¹¹ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 49 od 12. marta 1945. u 18,30 asova (AVII, reg. br. 7—51—1, k. 295) Štabu 3. armije, u kojoj se kaže da žestoke borbe u Moslavini i dalje traju; da je na sektoru s. Šimljanik — s. Šimljana — s. Šimljanica protivnapadom 32. i 33.

pravca Sredske preko šume Drlješa, u ja ini jedne bojne, izvršio napad na položaje u s. Potok, nakon kra e borbe neprijatelj se povukao u Berek.

Napad naših jedinica produžen je u 18 sati, s tim što je jedan bataljon I brigade ušao u Sredsku¹² i iz iste izbacio neprijatelja, a jedan bataljon izbio je na cestu izme u Bereka i Ivanske gdje je porušio most. III brigada napala je Berek,¹³ ali nije uspjela dublje da prodre u samo mjesto. Oko 23 sata brigada je povu ena, pošto je neprijatelj ponovo ovladao kotom 182, tako da bok III brigade nije bio osiguran. Bataljon I brigade koji se nalazio u Sredskoj¹⁴ iznenadnim napadom u 01,00 sati 13. III. izba en je iz Sredske uz gubitke. Neprijatelj u toku dana nije vršio ja e pritiske na naše položaje.¹⁵

divizije zaustavljeno prodiranje neprijatelja, a njegovo levo krilo rastrojeno, kao i da su, 12. marta ujutru, manje neprijateljske snage iz Banove Jaruge i Gojila izvršile ispad do sela Kaniške Ive, ali su odba ene.

" O tome vidi AVII, reg. br. 11—2, k. 1212: izveštaj Štaba 1. bataljona, od 13. marta Stabu 3. brigade, i depešu Štaba 10. korpusa br. 53, od 13. marta u 18,20 asova (AVII, reg. br. 7—51—1, k. 295), Stabu 3. armije JA, u kojoj se kaže da su u napadu no u 11/12. marta jedinice 10. korpusa zauzele sela Sredsku i Potok. 15 km južno od Bjelovara, da su izvršile prepad na neprijateljsku posadu u selu Kaniškoj Ivi i istu razbile, da je no u 12/13. marta neprijatelj povratio Sredsku i da je jedinice 10. korpusa posedaju položaje na liniji s. St. Ploš ica — k. 119 — s. Potok — severozapadni deo sela Simljanica — s. Oštri Zid — s. Bršljanica — s. Garešnica.

¹³ Vidi depešu Slaba 10. korpusa br. 50, od 13. marta u 12 asova (AVII, reg. br. 7—51—1, k. 295), Štabu 3. armije JA, u kojoj se kaže da je u toku 12. marta 33. divizija izbila pred selo Berek. da ie no ni napad na Berek obustavljen zbog jake odbrane, da neprijatelj dobija poja anja i da se danas (13. marta) težište borbe pomera prema selu Garešnici.

" To je bio 1. bataljon (vidi AVII, reg. br. 18—4, k. 1212: izveštaj Štaba 1. bataljona od 12. marta 1945. Štabu 1. brigade o napadu na selo Sredsku).

¹⁵ Depešom br. 55 od 13. marta 1945 (AVII, reg. br. 7—52—1, k. 295) Štab 10. korpusa je je izvestio Štab 3. armije JA da je toga dana neprijatelj, nastupaju i od sela Popova e, zauzeo sve visove na Moslava koj planini: Kalu erov grob (k. 427), k. 440, Gornju humku (k. 489), razvaline Gari -grada (k. 350), k. 260, a napadaju i od sela Šimljanika da je zauzeo k. 213; da jedinica 10. korpusa na tom pravcu nije bilo i da je o igledno da je cilj neprijateljskog nadiranja selo Podgari . A u depeši br. 56 od istog dana se kaže da napad levog krila jedinica 10. korpusa prema selu Simljaniku, i pored punog zalaganja jedinica, nije uspeo, da je neprijatelj dobio nova poja anja, da je na desnom krilu, kod sela Sredske, bilo uspeha i da se borbe nastavljaju.

14. III. u 4 sata I brigada izvršila je napad na I i II bojnu XXII pukovnije u s. Sredskoj¹⁶ i jednim silovitim napadom razbila II bojnu te pukovnije, ali je morala da se povuče usljed energičnih protunapada I Bojne. Neprijatelj je u toku 14. III. trebao da izvrši sa te dvije bojne napad na položaje I brigade u St. Plošici ali je u tome osuđen uspjelim prepadom naše I Udarne brigade. U 13 sati povučena je I i III brigada¹⁷ na liniju Krnjača — Rastovac — Ruškovac — N. Plošica, pošto su se naše susjedne jedinice na lijevom krilu usljed jačeg pritiska neprijatelja morale da povuku i naše jedinice morale su da preuzmu osiguranje svog levog boka. U toku noći neprijatelj nije vršio pritisak.¹⁸

15. III. od 7—19 sati naše jedinice vodile su borbu na dan ranije zaposjednutim položajima. Neprijatelj je vršio na cijelom frontu energičan pritisak i napadao na našem dijelu fronta sa snagama u jačini od 4 bojne. U 12 sati naše jedinice napustile su Hrastovac i Ruškovac i pojačale položaje na liniji Krnjača — Sv. Jakob — N. Plošica.¹⁹ I Udarne brigada u N. Plošici odbijala je sve napade neprijatelja i oko 16 sati

¹⁶ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 57, od 14. marta u 17 asova (AVII, reg. br. 7—53—1, k. 295), Štabu 3. armije, u kojoj se kaže da su jedinice 10. korpusa u toku noći 13/14. marta napale neprijateljske položaje: k. 213 i k. 260,2 km severno od sela Podgariča, i položaje kod sela Sredske, ali je, zbog jakog otpora neprijatelja, napad obustavljen; da je 14. marta u zoru 33. divizija napala selo Sredsku od sela St. Plošice i Potoka, da je u severnom delu Sredske »zahvatila« 2. bojnu 22. pukovnije u pokretu, te joj nanela gubitke u ljudstvu i materijalu, uz sopstvene gubitke od 8 mrtvih, 58 ranjenih i jednog nestalog borca i da je pre podne neprijatelj bio vrlo aktivan na levom krilu i uspeo da prođe u sela Podgariča i Oštri Zid.

¹⁷ Detaljnije o tome vidi AVII, reg. br. 11—3, k. 1214: bojnu relaciju 3. brigade 33. divizije za 14/15. mart 1945. godine.

¹⁸ U izveštaju Stožera 1. hrvatske udarne divizije PTS od 14. marta 1945 (AVII, reg. br. 5—17, k. 114A) kaže se da su jedinice te divizije toga dana dostigle liniju: s. G. Garešnica — s. Oštri Zid — s. Šimljanski Lug — s. Potok — s. St. Plošica.

¹⁹ Opširnije o tome vidi AVII, reg. br. 8—2, k. 1214: izveštaj Štaba 3. brigade, od 16. marta 1945. Štabu 33. divizije o odbrani položaja: Krnjača (k. 187) — k. 170 — Ruškovača — vinogradi (k. 129). Vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 62, od 15. marta 1945. u 16 asova (AVII, reg. br. 7—53—1, k. 295), Štabu 3. armije JA, u kojoj se kaže da je, po prodoru neprijatelja u sela Podgariča i Oštri Zid i odbacivanju neprijateljskih jedinica sa položaja Krčevine i Rastovac, došlo do obostrane patrolne aktivnosti, da su u toku dana jedinice 10. korpusa zauzele nove položaje na liniji: s. Ruškovac — Sv. Jakob — Trudovo brdo — Gradina — s. Kostanjevac — s. Vrtlinska — Johovača — s. V. i M. Pašijan — s. Dišnik — ukovac (trig. 198) — Ci in jarak; da je 15. marta pre podne neprijatelj bio aktivan na desnom krilu kod sela Ruškovača i Gradine, dok je na levom krilu došlo do sukoba predstražnih delova kod sela Popovca, i da je pod pritiskom neprijatelja napuštena Gradina.

prešla u energičan protivnapad.²⁰ Međutim nije uspjela da ga provede do kraja pošto je neprijatelj u to vrijeme ovladao Sv. Jakobom, i ugrozio njen lijevi bok.²¹ Neprijatelj je i dalje nastupao, tako da je u 19 sati nakon izvršene snažne artiljerijske i minobacačke pripreme izvršio napad na cijelom frontu i ovladao najdominantnijom točkom tog sektora Krnjatom. Naše jedinice dobile su narednje da se povuku na liniju Zdena ki Gaj — pruga preko ž. stanice Pavlovac-Dražica sa naslonom na esmu.²²

Postavljeni zadatci nisu izvršeni. Neprijatelju su naneseni osjetni gubitci i zaplenjeno je dosta materijala. Napredovanje neprijatelja također je usporeno. Gubitci neprijatelja u ovim borbama iznose 181 ubijen, 99 ranjenih, 10 zarobljenih. Zaplenjeno je 2 p. mitraljeza, 3 t. bacača, 135 mina za t. bacača, 1 šmajser, 1 pištolj, 20.000 metaka, 42 puške, 2 jahača i 7 tovarnih konja.

Naši gubitci: mrtvih 11, ranjenih 88. Među ranjenima su slijedeći rukovodioci: Uvodi Vinko komandant I. bat. I U. brigade. Zastavnik Frtalj Drago, zamjenik komandanta I bat. I Ud. brigade, politkomesar čete I bat. I Ud. brigade Kuz-

²⁰ O borbi u s. N. Plošici vidi AVII, reg. br. 19—4, k. 1212: izvještaj 1. bataljona (bez datuma) Štabu 1. brigade 33. divizije.

²¹ U izvještaju Stožera 1. hrvatske udarne divizije PTS od 15. marta 1945 (AVII, reg. br. 21—30, k. 114A) kaže se da je Skupina »Grguri« (20. i 21. udarna pukovnija 1. hrvatske udarne divizije i 1. pukovnija 1. tjelesne divizije PTS) dostigla liniju: južna ivica s. Popovca — Johovača — s. V. Mlinska — Sv. Jakob — zaselak jugoistočno od s. Potoka, i da je napad partizana na s. N. Plošicu odbijen. Vidi i depešu Štaba 10. korpusa od 17. marta u 13.30 asova (AVII, reg. br. 7—54—1, k. 295), kojom izvještava Štab 3. armije JA da je 15. marta u 9.30 asova neprijatelj po čeo napad na sektor Sv. Jakob, Gradina, Johovača, radi potiskivanja levog krila jedinica 10. korpusa, dok je na desnom krilu, kod s. Dišnika i Cukovca, samo demonstrirao, da su se posle prve žestoke borbe, koja je trajala do 17.30 asova, jedinice korpusa povukle na nove prihvatne položaje, i da su u tim borbama pretrpele gubitke od 8 mrtvih i 65 ranjenih; da su u toku noći 15/16. marta 32. i 33. divizija posele položaje na liniji: s. V. Zdenci — k. 121 — k. 141 — s. Samarica, sa predstražama u selima Hercegovcu, Ladislavu i V. Grčevcu, a jedna brigada 32. divizije u selu V. Peratovici, radi osiguranja prema Podravini, kao i da je u toku 16. marta bilo samo obostrane izvička delatnosti.

²² Vidi depešu Štaba 10. korpusa od 16. marta u 15.25 asova (AVII, reg. br. 7—54—1, k. 295) Štabu 3. armije JA, u kojoj se kaže da su, posle teške borbe u toku 15. marta na Gradini i Trnoviti kim Vinogradima (vidi dok. br. 13), jedinice povuene na liniju: s. Pavlovac — s. V. Zdenci; da će neprijatelja ukoliko bude krenuo za njima, napasti jedinice 6. korpusa s boka, iz pravca sela Brestovca (zapadno od Daruvara), u cilju uništenja, a da će, ukoliko neprijatelj ne krene, jedinice 10. korpusa dejstvovati u pravcu Bjelovar — s. G. i D. Narta — s. Ivanska.

mie Ivan, kapetan Puh Alojz zamjenik komandanta I Ud. brigade, Pešun Petar zamjenik komandanta III -bat. I Ud. brig. Oreši Stjepan komandir II ete III bat. I Ud. brig. Miha i Franjo komandir ete I bat. III brig., Brnica Milorad pom. politikomesara ete II bat. III brig.

Od oružja izgubljeno je 2 p. mitraljeza, 3 puške.

Utrošeno je 53.605 mauzer metaka, 46.330 engleskih metaka, 8910 šmajser metaka, 744 mine za t. baca , 196 mina za l. baca , 57 džon-bul mina.

Lica koja su se istakla u ovim borbama nije bilo, a niti koja su se slabo držala, osim komandanta II bataljona I Ud. brigade koji nije pokazao dovoljno samoinicijative u rukovo enju i upornosti.

Sam napad 11. III. nije bio dovoljno pripremljen, usljed pomanjkanja vremena i manjkavosti podataka o neprijateljskom rasporedu i ja ini. Sve odluke i izdate zapovijesti tokom ovih borbi bile su pravilne i realne. Upravljanje borbom pravilno ali se još ne ispoljava rad nižeg komandnog kadra i samim tim osje a se manjak vrstine u našim jedinicama. Samo zalaganje rukovodioca nije na dovoljnoj visini. vrstina naših jedinica dolaskom novih boraca je oslabila. To su bile pive borbe od kako su naše jedinice popunjene. Borba je bila vrlo oštra, a neprijatelj je raspolagao sa više teškog oružja. Baš u tim borbama trebalo je komandno osoblje da se mnogo više zalaže nego što je u stvari bilo.

U toku napada 11. III. u ve er ispoljila se jedna manjkavost koja se o itovala u nepostojanju telefonske veze izme u brigada i bataljona. Ne poznavaju i teren jedinice su trošile duplo više vremena za prelaz preko jednog prostora nego što bi u stvari pod normalnim prilikama trebalo. Korištenje minobaca a u toku 11. III. i 12. III. nedovoljno korisno usljed pomanjkanja veze izme u baca a i dijelova u prednjim linijama. To je me utim, odstranjeno tokom slijede ih dana kada je ta veza ostvarena i kada su baca i dovu eni u prve borbene linije. Naro ito efikasno i korisno upotrebljeni su teški baca i za vrijeme borbe 14. III. u 4 sata kada je razbijena II Bojna.

Veza u toku 11. i 12. III. nije funkcionisala, dok su kasnije ti nedostatci dostavljeni i veza je potpuno zadovoljila.

Sanitet je u ovim borbama potpuno izvršio postavljene zadatke.

Ishrani boraca nije se ovom prilikom posvetila dovoljna pažnja. Do toga je došlo usljed nedovoljnog zalaganja i nedovoljne organizatorske sposobnosti pojedinih rukovodioca.

' SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
Mutak Vlado

Komandant, potpukovnik:
J.^B Antolovi

M. P.

³³ Josip, odlikovan Ordenom narodnog heroja.

BR. 11

IZVEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 17. MARTA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O BORBAMA 2. BRIGADE OD 12. DO 15.
MARTA NA PROSTORIJI DIŠNIK — PODGARI ¹

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²
JUGOSLAVIJE

Op. broj: 76
dana: 17/111. 1945. god.

Operativni izvještaj o borbama
vo enim 12, 13, 14. i 15. III. 1945.
na prostoriji Dišnik — Podgari ,
dostavlja. —

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Zemljište na kojem je vo ena borba ispresjecano, pošumljeno, predstavljeno na sekciji azma — Bjelovar 1:100.000. Imena komandanata nepoznata.

Borbu je vodila II brigada ove Divizije, a desno su se nalazile jedinice XXXII Divizije J.A. Neprijateljske jedinice pripadale su II Pukovnji³ P.T.S.-a i IV Gorskom Zdrugu. Imena komandanata nepoznata.

Neprijatelj koji vrši ofenzivu u Moslavini prodro je u Šimljanik i nastavio prodiranje u pravcu Podgari a. Naše jedinice energičnim povratnim napadom morale su odbaciti neprijatelja i osigurati izvlačenje sprema iz podzemnih magacina.⁴ 12. III. II brigada odbila je ispad neprijatelja iz Gojila.

Zapovijesti su izdavane usmeno, a u skladu sa novonastalom situacijom.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 17—3, k. 557.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ U sastavu 1. tjelesne divizije PTS (o formiranju te divizije vidi AVII, reg. br. 28—26, k. 114A). Divizija je u svom sastavu imala: 1. i 2. pukovnju, Brzi sklop, Topnički sklop i ostale pripadajuće delove.

⁴ O ovom uspehu jedinica 33. divizije vidi i u izveštaju Glavnog stožera Minorsa od 14. marta 1945 (AVII, reg. br. 14—1, k. 48), u kome se kaže da je Borbena skupina »Bjelovar« sredinom marta dostigla selo Šimljanik, ali je, usled protivnapada nadmoćnih partizanskih snaga, napustila ovo selo.

Borba je poela 12. III. u 13.30 sati

Na neprijatelja koji je prodro u Kanišku Ivu II brigada izvršila je napad sa dva bataljona, i uspjela je nakon kratke i odlučne borbe da ga odbaci u polazne baze, nanijevši mu osjetne gubitke.⁵

13. III. u 7.30 sati nastupaju i od M. Prokopa preko Crkvišta k. 309 i Kozare k. 371 izvršila je II brigada napad na Humku. Bataljon koji je napadao Humku [nije uspio] da ju zauzme, nego je ostao ispod položaja vrše i stalno pritisak na neprijatelja. U 12 sati dva bataljona te brigade krenula su u Podgari sa zadatkom da napadnu k. 260. Jedinice Grupe Odreda⁶ koje su u estvovala sa ovom brigadom u napadu uspjele su da ovladaju položajem k. 260, dok bataljon II brigade bio je zaustavljen unakrsnom vatrom sa k. 260 i 213. U višesatnoj ogorenoj borbi poslije niz protivnapada neprijatelj je uspio da zadrži k. 260 a našim jedinicama, radi pretrpljenih gubitaka, naredeno je da se povuku na Crkvište.⁷

14. III. vodio je borbu bataljon II brigade na Kozari k. 371 i uspio da odbije sve napade neprijatelja.'

⁵ O borbama 2. brigade 12. marta 1945. kod sela Kaniške Ive i Vukovja vidi AVII, reg. br. 21—2, k. 1213: izveštaj Štaba te brigade od 15. marta 1945. Štabu 33. divizije.

Iz izveštaja Glavnog stožera Minorsa od 14. marta 1945 (AVII, reg. br. 14—1, k. 48) vidi se da je podruje sela Ciglenice izvičala Borbeno skupina »Brehner«, čiji sastav nije utvrđen.

* Formirana 11. februara 1945, a sačinjavali su je: Moslavački NOP odred (do kraja februara, kada je rasformiran), Posavski NOP odred (do 20. februara, kada je ušao u sastav 34. divizije), Kalnički, Zagrebački i Zagorski NOP odred (vidi AVII, reg. br. 2—3; k. 118A: naredbu Štaba 10. korpusa od 11. februara 1945. o rasformiranju Zapadne i Istočne grupe NOP odreda i formiranju Grupe odreda 10. korpusa). Rasformirana je 14. aprila 1945. a njeni odredi su potčinjeni neposredno Štabu 10. korpusa (vidi AVII, reg. br. 8—1, k. 559A: naredbu Štaba 10. korpusa br. 210 od 14. aprila 1945. o rasformiranju Grupe odreda i dok. br. 68, objašnjenje 9).

⁷ O tim borbama vidi AVII, reg. br. 19—2 i 22—2, k. 1213: izveštaje štaba 2. brigade, Op. br. 67 i 70, od 15. marta 1945. Štabu 33. divizije. U izveštaju Stožera PTS za 15. mart (AVII, reg. br. 5—27, k. 1149), general A. Moškov, koji je po naredjenju komandanta nekog 69. armijskog korpusa od 10. marta 1945. preuzeo rukovođenje operacijom »Bergwind« (AVII, reg. br. 26—27, k. 114A), izveštava da su njegovo desno krilo i centar (Borbeno skupina »Greguri«, sastava: 20. i 21. udarna pukovnija 1. hrvatske udarne divizije, 2. pukovnija 1. tjelesne divizije PTS — AVII, reg. br. 21—30, k. 114A: izveštaj Stožera 1. hrvatske udarne divizije od 15. marta 1945) izbili na finiju: s. G. Garešnica — s. Oštri Zid — Krčevine — Šimljanski lug — s. Potok — s. St. Plošica.

' O tome vidi AVII, reg. br. 20—2, k. 1213: izveštaj Štaba 2. brigade od 15. marta 1945. Štabu 33. divizije.

15. III. vo ene su borbe sa neprijateljskim dijelovima na Crkvištu a oko 15 sati brigada se sukobila sa neprijateljem na ukovcu i odbacila ga, a zatim se prebacila u Pašijan, odakle se povukla u Gr evac u toku no i.⁹

Postavljeni zadatci samo su djelomi no ispunjeni.¹⁰ Na 12. III. neprijatelju su naneseni osjetni gubitci i isti je protjeran nazad u uporište. U toku ostalih borbi neprijatelju su nanešeni osjetni gubitci i omogu eno je u toku no i 13/14 III. da se izveze materijal iz podzemnih magacina.

U tim borbama II brigada ubila je 39, ranila 84, a zarobila 4. Zaplijenila 1 t. mitraljez, 1 p. mitraljez, 6 pušaka. 3 pištolja, 1 dvogled, 2000 metaka.

Naši gubitci iznose: 4 mrtva, 39 ranjenih. Me u ranjenima nalaze se slijede i rukovodioci: komandir ete I bataljona II brig. Laci Slavko, politkomesar ete II bat. Piškur Drago, me u poginulima je komandir ete III bat. Bon i Blaž. U borbi izgubljene 4 puške, a uništeno je 1 pmitraljez od granate i 1 džon-bul i jedna puška.

Svojom hrabroš u i upornoš u istakli su se slijede i drugovi: Bašnec Mijo, politkomesar ete I bataljona, Kos Ivan, puškomitraljezac I bataljona, poru nik Hasanbegovi Šefkija, a utant II bat. II brig., Makovi Ivica, kurir Štaba II bat. Lica koja su se slabo držala nije bilo.

Akcija 12. III. dobro je pripremljena i u potpunosti je uspjela, dok napad izvršen 13. III. nije u potpunosti pripremljen i nije se raspolagalo sa potrebnim podacima o rasporedu i ja ini neprijatelja. Jedinice su upu ene da nastupaju pravcima koje je neprijatelj dobro branio, i iste nisu uspjele da do u niti na polazne položaje za napad.

Upotreba teških baca a bila je u potpunosti iskorištena. Veza usljed pomanjkanja telefonskog kabla nije zadovoljila. Radi toga je trpilo i komandovanje.

Sanitet je zadovoljio.

Ishrani boraca nije se posvetilo dovoljno pažnje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Komandant, potpukovnik:
Mutak Vlado J. Antolovi

M. P

* Opširnije o borbama 2. brigade vo enim od 12 do 15. marta 1945. vidi AVII, reg. br. 14—3, k. 1213: bojnu relaciju te jedinice.

¹⁰ U vezi s ovim borbama 33. divizije vidi AVII, reg. br. 14—1/1, k. 557: zapovest Štaba 10. korpusa od 10. marta 1945. za produženje borbi protiv neprijatelja u Moslavini.

BR. 12

**ZAPOVEST ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 17. MARTA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA UNIŠTENJE NEPRIJATELJ-
SKIH UPORIŠTA PRESPA I BRIJEG¹**

**STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²
JUGOSLAVIJE**

Op. broj: 75

Dana: 17/III. 1945. god.

Z A P O V I J E S T

(Sekcije azma — Bjelovar 1:100.000)

Neprijateljska ofanziva na sektor Moslavine je pred završnom fazom. Da ne bi neprijatelj u potpunosti mogao izvršiti svoj zadatak, jedinice naše Divizije pojačane sa I. brigadom XXXII. Divizije prešle su u kontra ofanzivu. Kao prvi zadatak kojega će izvršiti naša Divizija jeste likvidacija neprijateljskih uporišta Prespa i Tomaš Brijeg.³

U istom uporištu nalazi se III. Bojna IV. Gorskog Zdruga koja je raspoređena. Jedna satnija sa Stožerom utvrđena je na Tomaš Brijegu, dok ostale tri satnije nalaze se u Prespi. Detaljniji podatci o smještaju snaga vidi prema priloženim skici. Neprijatelj je utvrđen u nekoliko bunkera i streljačkim jarkom oko sela. Žica ili nekih drugih prepreka nema. Naoružanje iste bojne jeste: 1 t. bacač koji se nalazi u Prespi, 14 p.mitraljeza, 3 t. mitraljeza, 10 šmajsera, ostalo karabini. Sastav jedinica jeste starije godišta sa Bjelovarskog Okruga upotpunjeno sa nešto Bosanaca mlađeg godišta koji su kostur jedinica.

Štab Divizije donesao je odluku da se još u toku ove noći izvrši prepad na ove neprijateljske snage da bi oteretio sektor Moslavine sa neprijateljskim snagama.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 14—1, k. 12801.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Ne postoji Tomaš Brijeg, već selo Tomaš, 5 km jugoistočno od Bjelovara, i Brijeg (k. 212), u severoistočnom delu Tomaša.

Radi izvršenja prednjega

N A R E U J E M O

1.) *III. brigadi*
»Nikole De-
monje«

Sastav:

3 bataljona
6 t.baca a
1 p.K.top 50 mm.

Ima zadatak napasti i potpuno likvidirati neprijateljske snage u s. Prespi. Pravac napada vidi prema priloženoj skici.

Za vrijeme borbe sa manjim snagama osigurati put Prespa — Tomaš Brijeg, kako ne bi neprijateljske snage sa Tomaš Brijega pokušavale intervenirati na napadnutu Prespu.

2.) *II. brigadi:*

Sastav:

3 bataljona
6 t.baca a

Ima zadatak sa dva bataljona opkoliti, te napasti i likvidirati posadu na Tomaš Brijegu. Kod iste posade nalazi se Stožer, te treba nastojati da se pohvataju oficiri ovog Stožera.

Sa jednim bataljonom postaviti osiguranje izme u sela Novoseljani i Prokljuvani na k. 174. Isti bataljon održavati e vezu na svom lijevom krilu u šumi Obršine, sa jedinicama I Udarne brigade, a na svom desnom krilu oslanjati e se na potok Bjelovarska.⁴

3.) *I. Uartia*
brigada:

Sastav:

3 bataljona
6 t.baca a

Ima zadatak postaviti osiguranje prema uporištu Bjelovar na liniji šuma Obršine te preko ceste do Dolina sa isturenim bajnim patrolama u s. Zdralovi. Isti položaj zaposjesti sa dva bataljona. Sa jednim

* Treba: Bjelovarska reka.

bataljonom zaposjesti položaj izme u sela Novi i Stari Pavijani, te se sa svojim desnim krilom taj bataljon veže sa ostalim snagama iste brigade. Istom bataljonu dodjeljuje se jedno odjeljenje jurišnih pionira koji e presje i ž. prugu izme u sela Galovca i N. Pavijani.

4.) *I. Udar. brig.*
XXXII. div.

Sastav:

3 bataljona.

Nalaziti e se u Divizijskoj rezervi i smjestiti e se sa dva bataljona u s. Kokinac, a sa jednim bataljonom u s. Ciglena kod crkve.

5.) *Mjesto*
štabova:

Štab Divizije nalaziti e se u s. Ciglena isto no od crkve.

Štab III. brigade »N. Demonje« nalaziti e se u sjevernom dijelu s. Prespa kod k. 144.

Štab II. brigade nalaziti e se u Tomaškim Vinogradima⁵ na putu Prespa — Tomaš Brijeg.

Štab I. Udarne brigade nalaziti e se u grupi ku a na cesti izme u sela Prespe i 2dralova.

Štab I. Udarne brigade XXXII. Divizije nalaziti e se u s. Kokinac.

6.) *Veza:*

Vidi zapovijest za vezu.⁶

7.) *Sanitet:*

Vidi zapovijest za sanitet.⁷

8.) *Znaci:*

Znaci raspoznavanja za no 17/18. III. 1945. jesu:

Razbimo — ofanzivu

Za dan 18. III. IVO — JANKO.

⁵ Nije na eno na karti 1:100.000.

⁴ Zapovest je od 17. marta 1945 (AVII, reg. br. 14—3—1, k. 12081).

⁷ Vidi AVII, reg. br. 14—4 1, k. 12081.

9.) *Po etak napada:*

Po etak napada biti e 18. III. 1945. u 3 sata. Do toga vremena sve jedinice treba da izvrše podilaženja, a osiguranja da budu na svojim mjestima.

10.) *Polazak iz sadašnjih baza:*

Sve jedinice krenuti e iz mjesta svog sadašnjeg boravka 17. III. u 18 sati. Pokret vršiti cestom, to naro ito voditi ra una da se stigne na vrijeme i da se uporište zaobi e, kako ne bi kompromitovali napad. Jedinice treba da idu slijede im rasporedom:

- II. brigada na elu kolone,
- I. Udarne brigada,
- III. brigada N. Demonje
- I. Ud. brigada XXXII. Divizije

11.) *Povla enje:*

Povla enje jedinica biti e izvršeno prema pismenom nare enju ovog Štaba. Napominjemo da e se borba za uporište produžiti i u toku dana do potpune likvidacije.

12.) *Komore:*

Prije polaska jedinica u akciju obaviti ve eru te borce snabdjeti sa obrokom suhe hrane i sve komore uputiti u V. Jasenova u, gdje e biti do povla enja jedinica iz akcije. Sve komore nalaziti e se pod komandom Na elnika intendanture ove Divizije.

13.) *Evakuacija:*

Evakuacija plijena i zarobljenika vršiti e se pod komandom Štaba brigade u s. V. Jasenova a, gdje e se plijen predati

na elniku intendature, a zarobljenike a u-
tantu majoru Petrovi u.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Komandant, potpukovnik:
Mutak Vlado J. Antolovi
M. P.

DOSTAVLJENO:

Štabu X. Korpusa »Zagreba kog« J.A.
na uvid:

Štabu I. Udarne brigade

Štabu II. brigade

Štabu III. brigade »N. Demonje«

Štabu I. Ud. brigade XXXII. Divizije

na izvršenje.

Položaj, dne 17. III. 1945. u 11 sati.

BR. 13

IZVEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 19. MARTA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O BORBAMA DIVIZIJE OD 7. DO 15.
MARTA¹

**ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE**

Oper. broj: 86/45.

19. III. 45.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Predmet: Operativni izvještaj
o borbama vo enim
od 7. — 15. o.mj.

Do 7. marta naša Divizija bila je raspore ena na prosto-
riji Siš ani — Štefanje — Narta² — Paljevina. Toga dana
Štab Korpusa nare uje,³ da se izvrši rokiranje naših snaga

* O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 15.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 10—3/1,
k. 557.

² Postoje D. i G. Narta, 8 km jugozapadno od Bjelovara.

³ Vidi dok. br. 4.

i to: I. ud. brigada da posjedne položaje u Garešnici u cilju zatvaranja pravca od Banove Jaruge i vršenja diverzija na glavnoj komunikaciji. II. brigada ostala je u Gornjoj Narti radi vršenja pritiska u pravcu Bjelovara i zatvaranja toga pravca u slučaju eventualnog neprijateljskog nadiranja. III. i IV. ud. brigada krenule su za Gr evac⁴ i Kovaicu⁵ u cilju ofanzivnog djelovanja u Podravini.⁶

Prije toga rokiranja naših snaga, kod neprijatelja nije primijećena koncentracija snaga, a niti je ispoljavao namjere za ofanzivno djelovanje, te se uopšte nije pretpostavljalo, da neprijatelj namjerava vršiti ofanzivu na sektoru Moslavine. 8. u jutro primljeni su prvi izvještaji od II brigade, da je neprijatelj izvršio prelaz preko esme na više mjesta i da su na prednje dijelove izbili na liniji Sišani — Blatnica — Gornja Narta i Kolarevo Selo. Odmah iza toga Štab Korpusa naredio je, da se sa III. i IV. udarnom brigadom, koje su u toku noći stigle na prostoriju V. Gr evac — Gornja Kovaica izvrši napad na neprijateljske zaštitne dijelove i njegovu lijevo krilo na liniji Stari Pavijani — Galovac — Kolarevo Selo.⁷ III. i IV. ud. brigada usiljenim maršem izbile su na vrijeme na me uprstor između u ceste i esme, odakle su nakon razbijanja neprijateljskih zaštitnih dijelova obe brigade trebale napredovati za Paljevinu i Nartu. Prvi dodir sa neprijateljem uhaćen je 9. III. u 0.30 asu u noći u Kolarevom Selu, nakon čega je IV. ud. brigada sa svoja tri bataljona krenula odmah u napad, a IV. bataljon ostavljen je u Div. rezervi. Jedinice te brigade u svom napadu uspjele su ovladati nekim položajima kod Kolarevog Sela, ali su ubrzo odbijene i odbacene na svoje polazne položaje. Napad na neprijatelja je ponovljen ali ni drugi puta nije uspio, jer su jedinice dočekane snažnom minobacačkom i mitraljeskom vatom, te su bile prisiljene da se povuku i organizuju položaje kod sela Kovaica. Oko 10.30 asova neprijatelj^f je sa oko je -

* Postoje sela V. Gr evac i M. Gr evac, na rastojanju od 10 km.

⁵ Postoje sela D. Kovaica, G. Kovaica i Slov. Kovaica.

^f O dejstvima u Podravini vidi u dok. br. 6.

⁷ Vidi AVII, reg. br. 16—1, k. 557: zapovest Štaba 32. divizije od 8. marta 1945. za nastupni marš i napad 3. i 4. brigade, i depešu štaba 32. divizije od 9. marta 1945 (AVII, reg. br. 19—1—1, k. 295) Štabu 10. korpusa, u kojoj se kaže da 3. i 4. brigada od 8. marta vode borbu u selima Obrovnici i Kolarevom Selu, gde se neprijatelj žestoko bori; sa 1. i 2. brigadom da nije uspostavljena veza a ranjenici se šalju u s. V. Pisanicu.

* Radi se o 1. bojni 24. pukovnije 5. hrvatske udarne divizije PTS, koja je nastupala u tom pravcu (vidi AVII, reg. br. 24—30, k. 114A: bojna relacija 5. hrvatske udarne divizije za mart 1945). Ta divizija je formirana od 5. i 22. ustaškog sdruga, 11. pješa kog sdruga

nim bataljonom izvršio napad na položaje IV. ud. brigade podpomažu i se sa artiljerijom i minobaca ima. Nakon dvosatne borbe jedinice brigade bile su prisiljene na povlačenje pod borbom te su nakon toga zaposjele položaje u Bereku. Međutim, neprijatelj je odmah nastavio sa prodiranjem i brigada nije imala dovoljno vremena da organizuje svoje položaje te je nakon kraće ali žestoke borbe neprijatelju uspelo da potisne brigadu i sa tih položaja. Nakon toga brigada se povukla iznad sela Šimljanice zaposjevši položaje na liniji kota 182—164

III. brigada u svom nastupanju stigla je do Galovca gdje je protjerala neprijateljske izvišnice i dijelove i odmah krenula za Obrovicu u kojoj se nalazilo oko jednog bataljona neprijateljskih vojnika.¹⁰ Samim protjerivanjem neprijateljskih izvišnica i njihovih dijelova iz Galovca i Pavijana neprijatelj je osjetio pritisak naših snaga te je odmah organizovao odbranu u Obrovici. Brigada je organizovala napad na neprijatelja, ali isti nije uspio. Uslijed nedovoljne odlučnosti kod štabova i nedovoljne brzine, brigada nije uspjela ostvariti postavljeni zadatak, te je nakon trosatne borbe bila prisiljena da se vrati na svoje polazne položaje. Odbacivanjem IV. ud. brigade od Kolarevog Sela i surica štab Divizije morao je donijeti odluku, da i III. brigadu izvuče sa te prostorije, te joj je naredio da posjedne položaje zapadno od Ruškovca,¹¹ a odmah iza toga da posjedne položaje Lišine — k. 177.

i 4. doknadne gorske bojne, a u svom sastavu je imala: 23. i 24. pukovniciju, Topnički sklop i ostale pripadajuće delove (vidi AVII, reg. br. 37—26, k. 114A). Divizija je po ulasku u sastav PTS dobila naziv »udarna«.

⁹ O borbama 4. brigade 9. marta 1945.—vidi AVII, reg. br. 12—7, k. 1196; izveštaj Štaba 4. brigade od 9. marta; AVII, reg. br. 15—7, k. 1196; izveštaj Štaba 4. brigade, od 17. marta 1945. Štabu 32. divizije o borbama od 9. do 15. marta i AVII, reg. br. 19—1—1, k. 295; depešu Štaba 32. divizije od 9. marta Štabu 10. korpusa, u kojoj se kaže da je neprijatelj potisnuo 4. brigadu iz sela surica.

¹⁰ To je bila 1. bojna 24. pukovnije 5. hrvatske udarne divizije PTS (AVII, reg. br. 24—30, k. 114A). Detaljnije o borbama 3. brigade 32. divizije za Obrovicu vidi AVII, reg. br. 14—4, k. 1195; izveštaj Štaba 3. brigade od 19. marta Štabu 32. divizije. Sačinjena je i depeša komandanta 32. divizije od 9. marta 1945 (AVII, reg. br. 19—1—1, k. 295) Štabu 10. korpusa, u kojoj se kaže da su 3. i 4. brigada (sa kojima je bio komandant divizije), stigle na liniju s. Meurica — s. Kokinac, da se nastavlja napredovanje pravcem s. surica — s. Kolarevo Selo — s. Ivanska — s. Narta i da se napada na sela Pavijane i Galovac.

¹¹ O tome vidi AVII, reg. br. 4—3, k. 1195; zapovest Štaba 3. brigade od 9. marta 1945, prema kojoj je 3. brigada posela položaj: severno od k. 170 — s. Ruškovac — raskrsnica puteva s. Ruškovac — s. St. Plošica — s. N. Plošica.

Tako zamišljena ideja da se razbiju neprijateljski zaštitni ki dijelovi nije uspjela uslijed nedovoljne odlu nosti štabova, te radi toga što je neprijatelj u svojoj [odbrani] imao ja e snage nego što se pretpostavljalo.

I. ud. brigada posjela je za odbranu položaje na južnoj ivici Garešnice k. 109 u pravcu Ciglenice. 8. III. neprijatelj je sa oko 800 do 1000 vojnika (Nijemaca) nadirao od Vukovja¹² preko Kaniške Ive sa težnjom da se probije u Garešnicu. Borba je trajala 7 sati i neprijatelj je odbijen, te se povukao u Kanišku Ivu gde se je po eo utvr ivati.¹³ U toj borbi neprijatelju su naneseni osjetljivi gubitci od 28 mrtvih i 42 ranjena. Uslijed jakog neprijateljskog nadiranja sa sjeverne strane, štab Korpusa naredio je da se I. ud. brigada prebaci na sektor Šimljane, a njene položaje koje je ranije držala posjest e II. brigada XXXIII. divizije.

II. brigada koja se nalazila u Gornjoj Narti pod snažnim neprijateljskim pritiskom u više pravaca bila je prisiljena da se povu e za Laminac, a odatle za šušnjaru.¹⁴

Poslije tih borbi štabu Divizije nare eno je da sa svojim jedinicama organizuje položaje za upornu odbranu na liniji: Šimljanica — Krivaja — Mladine — Liš ine (k. 177). Neprijatelj sa poja anim snagama napada od Petri ke u pravcu k. 207, od Bereka na Krivaju i od Bereka u pravcu Šimljanice. III. brigada, koja je dobila zadatak da posjedne položaje na Liš inama nije uspjela sti i na odre ene položaje, jer je ve neprijatelj zaposjeo te položaje i prisilio jedinice te brigade, da se povuku na lijevo krilo I. ud. brigade.¹⁵ Koriste i pošumljeno zemljište neprijatelj je uspio izbaciti sa položaja na k. 204 jedinice II. brigade. Odmah je sa

¹² Postoje sela M. Vukovje i V. Vukovje, južno od Garešnice.

¹³ O borbama 1. brigade 32. divizije kod s. Ciglenice vidi AVII, reg. br. 19—11, k. 1193: izveštaj Štaba te brigade od 16. marta 1945 Štabu 32. divizije. Vidi i depešu Štaba 10. korpusa od 9. marta 1945 (AVII, reg. br. 19—1—1, k. 295) Štabu 32. divizije, u kojoj se kaže da je neprijatelj u toku dana zaposeo azmu, ovladao komunikacijom Bjelovar — Križ i zano io u selu Srp. Selištu, da je 1. brigada odbacila neprijatelja od Garešnice ka selu Gojilu, a 2. brigada se nalazi u selu Šimljani, i nare uje da se Štab 32. divizije prebaci u selo Berek.

¹⁴ O borbama 2. brigade od 8. do 16. marta 1945. vidi AVII, reg. br. 12—9, k. 1194: izveštaj Štaba te brigade, od 17. marta Štabu 32. divizije.

Depešom od 9. marta (AVII, reg. br. 19—1—1, k. 295) Štab 10. korpusa je obavestio Štab 32. divizije da se neprijatelj nalazi u selima Martinecu, Bojani i Grabovnici i naredio mu da rokira svoje snage na liniju s. Krivaja — s. Berek — s. Petri ka, s osloncem na selo Sredsku, a da se štab prebaci u jugoisto ni deo sela Bereka.

¹⁵ O borbama 3. brigade 10. i 11. marta vidi AVII, reg. br. 15—4, k. 1195: izveštaj Štaba te brigade od 19. marta 1945. Štabu 32. divizije.

itavom brigadom poduzet povratni napad preko Srednjeg brda, ali isti nije uspio, jer je neprijatelj uspio brzo dovu i nove snage, te se brigada povukla u sjeverni deo s. Krivaja i organizovala položaje na tome mjestu.

Pošto je neprijatelj uspio ovladati položajima na Mladinama k. 204, te Liš inama, odakle je poduzimao napad dalje, jedinice naše divizije posjele su položaje na liniji: k. 176 — Bela zemlja — sjeverni deo Simljane¹⁶ — k. 182 — 164. Koriste i pošumljeno zemljište i dosta mrtvih uglova, neprijatelj je preko šume Bere ka kosa izvršio snažan napad na k. 176 i Belu zemlju, te prisilio na povla enje jedinice III. i I. ud. brigade. Potpomognut snažnom artiljerijskom i minobaca kom vatrom, neprijatelj je uspio izbaciti jedan bataljon IV. ud. brigade sa k. 182, koji se povukao na Rastovac.¹⁷ Uslijed takove situacije jedinice Divizije 11. III. povukle su se na nove položaje i to: III. brigada na k. 207, te pravo na istok. I. ud. brigada Simljanska šuma. II. brigada Manduševac — Simljanski lug. IV. ud. brigada Rastovac — zapadni deo Ruškovca. Odmah iza toga II. brigada povu ena je u divizijsku rezervu i smještena u sjevernom dijelu Oštrog Zida i Kr evina. Neprijatelj je u toku dana poduzeo nekoliko napada ali je bio u svima odbijen, s tim što mu se uspelo zadržati u sjevernom djelu Šimljanske šume i Simljanskog luga. U tim borbama jedinice III. brigade zarobile su dva neprijateljska vojnika, od kojih se saznaje da u tim operacijama u estvuje HUD¹⁸ i dva bataljona PTS-a¹⁹ i jedan konji ki sklop. Obzirom da je neprijatelj u toku itavog dana nadirao na položaje svom žestinom a od zarobljenih neprijateljskih vojnika saznalo se²⁰ da se u toku te no i trebala izvršiti smjena neprijateljskih jedinica sa novim svježim jedinicama. Radi toga da bi se preduhitrile neprijateljske namjere, našim jedinicama nare eno je da pre u u toku te no-

¹⁶ U originalu re »Krivaje« precrtana i napisana »Simljane«.

¹⁷ Detaljnije o tome vidi AVII, reg. br. 13—7, k. 1196: izveštaj Štaba 4. brigade od 17. marta Štabu 327 divizije o borbama brigade od 9. do 15. marta.

" Radi se o 1. hrvatskoj udarnoj diviziji PTS (vidi AVII, reg. br. 8—17, k. 114A: izveštaj Stožera 1. hrvatske udarne divizije od 14. marta 1945).

" Poglavnikoy tjelesni sbor (vidi dok. br. 6, objašnjenje 39). Prema izveštajima Štaba 3. brigade, Op. br. 69 i 70, od 19. marta 1945. Štabu 32. divizije, u borbama kod sela Simljane u estvovala je 3. ustaška bojna 2. pukovnije PTS. Ta je pukovnija bila u sastavu i. tjelesne divizije PTS (vidi dok. br. 11, objašnjenje 3), ali je u operaciji »Bergvind« bila privremeno u sastavu Borbene skupine »Greguri« (Vidi AVII, reg. br. 21—30, k. 114A: izveštaj Stožera 1. hrvatske udarne divizije od 14. marta 1945).

³⁰ U originalu su re i »saznalo se« dopisane zelenim mastilom.

i u napad na itavom frontu. I. ud. brigada 12. u zoru vrši prepad na jedan neprijateljski bataljon u Šimljaniku. Nakon kratke i oštre borbe jedinicama te brigade uspjelo je istjerati neprijatelja iz Šimljanika, nanijeti mu osjetljive gubitke i zarobiti 2 teška baca a i 2 radiostanice i diligi materijal.²¹ II. brigada dobila je zadatak da osvoji Šimljanu i nakon osvajanja iste da zajedno sa I. i III. brigadom krenu u pravcu Samarice. Položaj koji je držao neprijatelj u Šimljani i sjeverno od Šimijane bili su taktički veoma jaki i tražili su velike žrtve za ovlađivanje istim. II. brigada sa svoja dva bataljona krenula je u napad na Šimljanu i pod zaštitom minobaca koje vatre uspjelo joj je da uđe u selo, ali tu je naišla na snažan neprijateljski otpor, te je bila prisiljena da se povuče na svoje polazne položaje uz osjetljive gubitke od preko 30 izbačenih iz stroja.²² Obzirom da jedinice II. brigade nisu uspjele izvršiti postavljeni zadatak, a niti I. ud. brigada nije se mogla održati u Šimljaniku obzirom da je neprijatelj držao dominantniji položaj zapadno od Šimljanika. Radi toga su jedinice bile prisiljene, da se povuku na liniju: Sevinja — sjeverni dio Šimljanika — Kravine — k. 180 — Trudovo Brdo. Pored toga neprijatelj je dovlaka i snage od Samarice preko Šimljanika ugrožavao lijevo krilo našeg rasporeda, radi toga je III. brigada morala posjesti položaje na liniji: k. 213—196. U toku idućeg dana neprijatelj nije nadirao na naše položaje nego ih je tukao artiljerijom i minobaca ima. Istoga dana naredio je III. brigadi da uz pomoć II. Brigade XXXIII. Divizije protjera neprijatelja iz Šimljanika.²³ III. brigada vršila je napad sa južne strane, a II. brigada XXXIII. Divizije trebala je napasti se zapadne i sjeverozapadne strane. Međutim u isto vrijeme neprijatelj je zaposjedao položaje na k. 213—255—260, te se preko tih položaja spojio sa svojim snagama koje su nadirale sa zapadne strane preko Kaluđerovog groba. Da bi se mogao izvršiti napad na Šimljanik bilo je potrebno da se neprijatelja najprije protjera sa pomenutih položaja. III. brigada sa svoja dva bataljona napadala je na k. 260. Iako je taj napad bio dobro organizovan ipak nije uspio, jer su položaji koje je neprijatelj držao bili

²¹ Opširnije o tome vidi AVII, reg. br. 14—11, k. 1393: izveštaj Štaba 1. brigade, od 16. marta 1945. Štabu 32. divizije. Sa strane neprijatelja u borbi su učestvovali 9, 10. i 12. satnija 3. bojne 2. pukovnije 1. tjelesne divizije PTS.

²² O tim borbama vidi AVII, reg. br. 12—9, k. 1194: izveštaj Štaba 2. brigade od 17. marta 1945. Štabu 32. divizije.

²³ O borbama 3. brigade 12. marta kod sela Šimljanika vidi AVII, reg. br. 16—4, k. 1195: izveštaj štaba te brigade od 19. marta 1945. Štabu 32. divizije.

veoma jaki, dobro branjeni i me usobno povezani. Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja moralo se je odustati od te namjere, te su se jedinice povukle na svoje polazne položaje uz osjetljive gubitke od oko 50 izba enih iz stroja.²⁴

Dovukavši nove snage neprijatelj je 14. o.mj. otpo eo sa žestokim napadom na itavom frontu usmjerivši težište napada na Oštri Zid i Kr evine. Nakon dvosatne borbe, pod zaštitom artiljerijske i minobaca ke vatre neprijatelj²⁵ je uspio potisnuti jedinice naše II. brigade sa njenih položaja i time se je uklinio u naš raspored.²⁶ Uslijed toga Divizija se nije više mogla održati na toj prostoriji, jer svi položaji koji bi se posjeli južnije od tih bili su znatno slabiji, pošto se teren upuštao prema jugu.²⁷ Ti položaji nisu davali nikakove garancije da e se mo i uspješno braniti. Pored toga neprijatelj je sa zapadne strane odbacio jedan bataljon II. brigade XXXIII. Divizije sa Humke,²⁸ te se je spuštao prema Podgari u zauzevši Gari Grad.²⁹ Na osnovu takove situacije Štab Korpusa naredio je da se Divizija povu e sa tih položaja i da posjedne nove položaje na liniji: Rastovac — Kostanjevac — Mlinska,³⁰ obrazuju front prema zapadu. Izvla enje jedinica izvršeno je pod borbom. Jedan bataljon II. brigade ostao je na Cukovcu da uz pomo II. brigade XXXIII. Divizije ugrožava neprijatelja s te strane.

IV. ud. brigada nalazila se je na desnom krilu našeg rasporeda zauzevši položaj na Gradini — Trudovom Brdu i na svom desnom krilu na Rastovcu — vezala se sa jedinicama XXXIII. Divizije.³¹ III. brigada posjela je položaje zapadno od

²⁴ Više o tome vidi AVII, reg. br. 11—4, k. 1195: izveštaj Štaba 3. brigade od 14. marta 1945. Štabu 32. divizije.

• Re je o jedinicama 20. pukovnije 1. hrvatske udarne divizije PTS. Vidi AVII, reg. br. 12—9, k. 1194: izveštaj Štaba 2. brigade od 17. marta 1945. štabu 32. divizije i reg. br. 8—17, k. 114A: izveštaj Stožera 1. hrvatske udarne divizije od 14. marta 1945.

²⁶ Prema izveštaju štaba 2. brigade od 17. marta 1945. Štabu 32. divizije (AVII, reg. br. 12—9, k. 1194), brigada se povukla u selo Popovac, a odatle u selo V. Pašijan.

" Toga dana, 14. marta, vodila je 3. brigada borbe kod s. G. Garešnice (južno od sela Oštrog Zida), na k. 169 i na kosi Torinja (vidi AVII, reg. br. 12—4, k. 1195T izveštaj Štaba 3. brigade od 15. marta 1945. Štabu 32. divizije).

²⁸ Prema karti 1:100.000 treba: G. Humka, trig. 489, vrh Moslava ke planine.

" To su razvaline Gari -grada, na severnim padinama Moslava ke planine, prema setu Podgari u.

³⁰ Postoje sela V. Mlinska i M. Mlinska, oko 10 km severno od Garešnice.

³¹ i ⁵⁵ Više o tome vidi AVII, reg. br. 13—7, k. 1196: izveštaj Štaba 4. brigade od 17. marta 1945. Štabu 32. divizije.

Kostanjevca i Mlinske.³² I. ud. brigada nalazila se je u Pašijanu,³³ ali kada je neprijatelj ispoljio aktivnost na sektoru IV. ud. brigade, odmah je I. ud. brigada dobila zadatak da posjedne položaje u Trnoviti kim Vinogradima³⁴ i u koliko ustreba da pomogne IV. ud. brigadi. Neprijatelj je sa ja im snagama vršio napad na položaje IV. ud. brigade. Uslijed pošumljenosti terena, nedovoljne budnosti jedinica na položaju, velike rastresitosti, neprijatelj je uspio da se privuče u neposrednu blizinu naših položaja, te uz pomoć minobacačke vatre izvrši snažan napad te se u kratkoj borbi probije u naš raspored. Jedinice koje su se nalazile na toj strani bile su prisiljene da se pod borbom povuku. IV. ud. brigadi naređeno je, da odmah sa svim svojim snagama izvrši povratni napad i da osvoji svoje izgubljene položaje, ali ona nije bila u stanju to učiniti, jer je neprijatelj odmah dovukao nove snage i pojačao svoje položaje. Radi toga brigada se povlačila pod borbom za Kostanjevac gdje su za svaki dio sela davali žestok otpor, nakon čega su se ponovno izmakli iz borbe.³⁵ Obzirom da je neprijatelj ovladao položajem na Gradini i Plošinskim Vinogradima,³⁶ Divizija se više nije mogla održati na toj liniji te se je morala povući na liniju: Hercegovac — Palešnik.

U tim borbama neprijatelj je imao oko 497 mrtvih, 691 ranjen, 7 zarobljenih. Zaplijenjeno: 2 teška minobacačka, 14 pušaka, 37.000 metaka, 157 mina za teške bacačke, 2 radio-stanice i drugog materijala.

³¹ O borbama kod V. i M. Mlinske vidi AVII, reg. br. 13—4, k. 1195: izveštaj Štaba 3. brigade od 16. marta 1945. štabu 32. divizije.

³³ Postoje sela V. i M. Pašijan, oko 6 km severno od sela Garešnice.

Toga dana, 14. marta, protiv delova 1. hrvatske udarne divizije PTS vodila je borbu 1. brigada na putu od sela Oštrog Zida prema selu Šimljaniku, do k. 213 (desno od 2. brigade) i pod borbom se povukla pravcem s. Oštri Zid — s. Popovac — s. M. Pašijan (vidi AVII, reg. br. 15—11, k. 1393: izveštaje Štaba 1. brigade, Op. br. 59 i 60, od 16. marta 1945. Štabu 32. divizije). Prema izveštaju Stožera 1. hrvatske udarne divizije od 14. marta 1945. (AVII, reg. br. 8—17, k. 114A), 1. hrvatska udarna divizija je još 14. marta dostigla liniju s. G. Garešnica — s. Oštri Zid — šimljanski lug — s. Potok — s. St. Plošica.

³⁴ To je bio položaj: Krnjača (k. 187) — k. 180. Desno se nalazila 3. brigada 33. divizije, a levo 4. brigada 32. divizije (vidi AVII, reg. br. 17—11, k. 1393: izveštaj štaba 1. brigade od 16. marta 1945. Štabu 32. divizije).

³⁶ U pitanju je selo Ploš i Vinogradi, severno od sela Trnovitih Vinograda.

Naši gubici:

Poginulo	61
Ranjeno	293
Nestalo	39
Zarobljena	2

Me u poginulim drugovima pali su i slijede i rukovodioci: Novoselec Ignac, komesar ete II. brigade. Hajdi Ivan, komandir ete I. ud. brigade. Maleši Vili, komandir ete I. brigade. Kletuš Zlatko, komandant I bataljona IV. ud. brigade. Požgaj Mima, zamjenik referenta saniteta III. bataljona IV. ud. brigade. Ovedi Fabijan, komandant IV. bataljona IV. ud. brigade. Mihi Emil, komandir ete II brigade. Rudman Ljudevit, komesar bataljona II. brigade. Piska Ivan komandant bataljona III. brigade.

Me u ranjenim drugovima nalaze se slijede i rukovodioci: Horvat Stjepan, komandir ete za vezu IV. brigade. Kurman Stjepan, komesar ete IV. ud. brigade. Rene Stanko, zamjenik komandanta 4. bat. IV. ud. brigade. Humek Slavko, komesar ete IV. ud. brigade. Možara Marko, ob. oficir 2 bat. III. brigade. Maltari Franjo, komesar II. bat. II. brigade. Mihel i Zdravko, p. poru nik 2. bat. II. brigade. mrteš Stjepan, komesar ete II. brigade. Železnik Rudolf, komesar ete I. brigade. Kuharski Ivan komandir ete II brigade. Maltari Drago, komesar bataljona I. brigade. Pu ko Stjepan, komesar bataljona IV. brigade. Maltari Ivan, komesar ete I. brigade. Petrak Alojz, komandir ete IV. ud. brigade. Kuhta Drago, poru nik u III. brigadi. Ru i uro, komesar ete II. brigade. Gavar inovi , komandir ete III. brigade. Mehkek Milan, zastavnik u III. brigadi. Gašparovi Ilija, komesar ete I. ud. brigade. Ha ina Franjo, komandant bataljona IV. ud. brigade. Miloševi Budimir, p-poru nik u bat. I. ud. brigade. Kova i Milan, komesar bataljona II. brigade. Krani Novica, komesar ete II. brigade. Rebernjak August, komandir ete II. brigade. Rudman Stanko, komesar bataljona II. brigade. Fickar Andrija, komesar ete I. ud. brigade. Ranjen i umro Štih Seneka, ob. oficir III. brigade. Golub Ferdinand, komesar ete II. brigade. Bubinac Stjepan, komesar bat. II. brigade. Grabovac Marko, komandir ete II. brigade. Pehanek Drago, komandir ete I. brigade. Ivanovi Franjo, komandir ete III. brigade. Golub Franjo, komandir ete II. brigade. Radinovi Milan, komandir ete III. brigade. Hanžek Rudolf, poru nik IV. ud. brigade. Horvat Fric, komesar ete IV. ud. brigade. Martinko Stjepan, komandir ete II. brigade. Su-

boti anec Nikola, komesar ete III. brigade. Ptujec Rudolf, komesar ete III. brigade. Kova i Alojz, komandant III. brigade. Stilinovi Drago, komesar ete IV. brigade. Markus Stjepan, referent saniteta bataljona IV. ud. brigade. Pavlini Vladislav, komesar ete I. brigade. Starešina Juraj, komesar ete IV. brigade. Pevac Milenko, komesar bataljona III. brigade. Blažeti Branko, komandir ete III. brigade. 47 - Bori Ivan, p. poru nik IV. brigade.

Naši gubitci u oružju:

Izgubljeno: 6 puškomitraljeza i 62 puške

Nestalo: 2 puškomitraljeza.

Uništeno: 2 puškomitraljeza, 2 laka baca a i 11 pušaka.

Utrošeno municije:

Engleske:	246.000 kom.
Mauzer:	70.000 kom.
Talijanske:	2.800 kom.
Breda:	6.000 kom.
Smajser:	19.500 kom.
Mina za teški baca	2.490 kom.
Mina za laki baca	1.000 kom.
Mina za Džon-Bul	74 kom.
Bombe ru ne	530 kom.

Zapažanja i nedostatci koji su primije eni u ovim bor-bama bili bi slijede i:

Neprijatelj je raspolagao sa nadmo nijim snagama, ta-ko da su naše jedinice u odnosu na neprijateljske napadne snage bile uvijek znatno slabije. Redovno je neprijatelj na-padao sa najmanje od oko 300 do 400 vojnika, dok je taj po-ložaj branilo naš jedan bataljon ili najviše dva sa ukupno oko 200 boraca. Tim više neprijatelj je uspijevao u svojim namjerama što je vrsto odlu io da pro e kroz Moslavinu pa makar i pod cijenu velikih gubitaka.

Raspored naših jedinica bio je veoma širok u po etku borbe tako da je neprijatelj uspio ovladati položajima pre-ko esme skoro bez borbe, što bi ga u protivnom stajalo mnogo više, a možda bi bio ak i onemogu en za daljnje na-predovanje. Uslijed toga naša Divizija nije mogla stabilizo-vati front na najboljim položajima za ije bi osvajanje ne-prijatelj pretrpio teške gubitke.

³⁷ Tako stoji u originalu.

Kod komandnog kadra primijetilo se da veoma sporo sprovodi dobivena nare enja, tako da za pripremne radnje potroši mnogo više vremena nego što bi to bilo potrebno.

Me u jedinicama nema dovoljno povezanosti i uzajamnog potpomaganja. Tako se esto puta dogodilo, da je neka jedinica bila napadnuta od neprijatelja, a susjedne jedinice pri tome nisu poduzimale ništa da olakšaju položaj napadnute jedinice. Prije borbe bilo je uvijek potrebno da se nare uje najtješnja veza sa susjednim jedinicama. U toku borbe tako er je bilo potrebno nare ivati da neka susjedna jedinica potpomogne drugu jedinicu.

Prate a oru a nisu iskorištena u dovoljnoj mjeri. Materijal se esto puta trošio, a da neprijatelju pri tome nisu nanešeni ozbiljni gubitoi. Veoma je est slu aj bio, da su prate a oru a bila stavljena duboko u pozadinu prepuštena sama sebi, ne pružaju i nikakove pomo i svojoj pješadiji iako je ista vapila za tom pomo i.

Bilo je slu ajeva kada je na vrijeme primije ena koncentracija neprijatelja na nekojoj ta ki i otkrivene njegove namjere, ali prate a oru a nisu poduzimala ništa da ga prije vremena rastroje i onemogu e snažan i koncentrisan napad.

Sanitet je dobro funkcionisao i ranjenicima je na vrijeme ukazana pomo . Bilo je par slu ajeva da su pali drugovi ostali na bojištu.

Veza je dosta dobro funkcionisala ali ne potpuno. Bilo je nekoliko slu ajeva da su jedinice za vezu za postavljanje veoma kratkih linija trošile po nekoliko sati, a naro ito no u.

Kroz ove borbe vidjelo se da je borbenost naših jedinica dosta dobra. Iako je neprijatelj raspolagao sa nadmo - nijim snagama ipak su borci vrsto držali položaje, a kada je bilo nare eno prelazili su i u napade.

Kroz prošle borbe naša Divizija imala je velik broj izba enih iz stroja, a naro ito rukovodioca u komandama eta i štabovima bataljona. Radi toga potrebno je pružiti veliku pomo komandirima eta i štabovima bataljona. Ima dosta slu ajeva da su desetari morali primiti dužnost komandira eta, a prosje ni i slabiji komandiri eta morali su preuzimati dužnosti komandanta bataljona. Radi toga ve ina tih rukovodioca nije se snašla na dužnosti, nemaju dovoljno rutine i samostalnosti u rukovo enju sa svojim jedinicama. Naše jedinice kroz borbe znatno su se smanjile, da je brojno stanje eta palo na oko 15—20 boraca, a bilo je eta koje su ostale

sa 7 ljudi. Jasno da takove jedinice nisu u stanju da izvrše one zadatke, koji bi se postavili kao pred jedinice koje bi bile brojno jače.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU'

Pomoćnik politkomesara, major: Za Komandanta major:
Majer Boris Na elnik št. major:
Bogdan Jovanovi

M. P

BR. 14

ZAPOVEST ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 20. MARTA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA UNIŠTENJE NEMACKIH SNAGA NA VALPOVSKOIM MOSTOBANU¹

STAB
XVI DIVIZIJE XII KORPUSA³
JUGOSLOVENSKE ARMije

Op. br. 54/45
20 marta 1945 g. u ... h

Z A P O V E S T

(Sekcija: Osijek razm. 1:100.000)

Situacija:

11. Luftvafen divizija³ sa 1. donskim i 4. kubanskim pukom I kozačke divizije⁴ drži mostobran na severnoj obali reke Drave i otpor-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom), u AVII, reg. br. 28—1, k. 952.

² Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

³ Re je o nemačkoj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji. Vidi o tome dok. br. 6, objašnjenje 2 i 6.

⁴ Ta divizija je upućena kao pojačanje nemačkoj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji, pošto je 297. pešadijska divizija, posle povlačenja sa valpovskog mostobrana, potčinjena Štabu 2. tenkovske armije, a 104. lovačka divizija Štabu 15. brdskog armijskog korpusa, (E. Schmidt-Richberg, n.d., 101, 103). O učešću u delovima nemačke 1. kozačke konjičke divizije u borbama na valpovskom mostobranu go-

ne ta ke Zido pst., Piškura pst.. Baranjsko Petrovo Selo, Novi Bezdán, Majška Me a, Bolman i or ev Dvor.

Naš zadatak:

U sadejstvu sa 133. Crvenoarmijskim korpusom i 16. bugarskom divizijom uništiti neprijateljske snage na severnoj strani reke Drave i na taj na in likvidirati mostobran.

1. — 16. bugarska divizija nadire pravcem od k. 90 — Plandište — izme u nasipa i severne obale r. Drave prema Repniku⁵ — Gakovac.

2. — 84. ruska divizija nastupa pravcem Zido pst. — Prokofok⁶ — Bakanka — prema Bolmanu. Zadatak ove dve divizije jeste: što silnijim prodorom razdvojiti neprijateljske snage, to na taj na in onemogu iti begstvo preko r. Drave, kako bi se moglo na severnom delu dotu i i uništiti.

3. — 122. ruska divizija nastupa pravcem Piškura pst. (is'klju no) — k. 93 — južno od Baranjskog Petrovog Sela, to na taj na in otseca uporište Baranjsko Petrovo Selo od Novog Bezdana i Majške Me e, a u isto vreme likvidira Novi Bezdán i nastupa dalje ka Maiš'koj Me i.

4. — Naša 16. divizija napada sa severozapada Piškura pst. a sa glavninom svojih snaga Baranjsko Petrovo Selo.

5. — 51. jug. divizija sa glavninom svojih snaga napada Majšku Me u, a u desnom veziva se sa našom VIII brigadom.

6. — XXXVI divizija napada Bolman i or ev Dvor. Za izvršenje postavljenog zadatka,—

vori se i u pregledu neprijateljskih snaga koje su u estvovale u borbama sa 1. i 3. armijom JA (vidi AVII, reg. br. 11—1—2, k. 21A).

Koza ke konji ke jedinice formirala je nema ka Vrhovna komanda od zarobljenih pripadnika Crvene armije koji su u nema kom zarobljeništvu pristupili izdajniku bivšem generalu Crvene armije Vlasovu.

⁵ Treba: Repnjaku, naselje i šuma na levoj obali Drave.

⁶ Treba: Prekofok pst., na rukavcu Drave, zapadno od Bolmana.

N A R E U J E M O :

- 1). IV. brigada sa svoja dva bataljona smenu e bataljone I brigade i preduzeti napad sa severozapada na Piškuru pustaru. Jedan bataljon imati kao neposrednu brigadnu rezervu. Održavati vezu u levo sa jedinicama I brigade, a u desno sa jedinicama 122. ruske divizije. Smenu bataljona I brigade izvršiti u toku no i. —
- 2). I brigada, po smeni bataljona od strane IV brigade pri'kupi e sve svoje snage na sektoru I bataljona svoje brigade i pripremiti svoja dva bataljona sa kojima se podvu i pod neprijateljske položaje i ekati odre eni as napada. Glavni pravac napada I brigade jeste: sa sektora I bataljona na jugozapadni kraj Baranjskog Petrovog Sela — jezera (ezera). Po izbijanju na jezera (ezera) ispaliti seriju belih raketa i sa jugozapada napasti Baranjsko Petrovo Selo. Sa svojim tre im bataljonom napaš e sa severozapada koji e se povezati u levo sa VIII brigadom.
- 3). VIII brigada sa jednim bataljonom napaš e na severozapadni deo sela odn. groblje u Baranj. Petrovom Selu i potom krenuti prema crkvi, a sa drugim bataljonom, sa istoka napasti na železni ku stanicu. U levo povezati se sa jedinicama 51. divizije, a u desno sa jedinicama I brigade.
- 4). Baterija ZIS topova poveza e se sa VIII brigadom i omogu iti zauzimanje železne ke stanice u Baranj. Petr. Selu. Privu i topove što bliže, pripremiti za neposredno gaanje, kako bi srušili ovo neprijateljsko uporište i omogu iti bataljonu da napreduje dalje u selo.
- 5). III divizion baca a 120 mm. (sa dve baterije), kao i jednom baterijom topova 76 mm. (pukovski), održava e tesnu vezu sa štabom I brigade kao i VIII brigade i potpomagati iste u napadu.
- 6). Sve jedinice naše divizije moraju se založiti do maksimuma, kako bi opravdali poverenje koje u nas imaju jedinice Crvene Armije.

Svi štabovi naših brigada nastoja e svim silama i ne smiju dozvoliti ni jednog minuta da ostanu bez veze, kako sa štabom divizije, tako i sa svojim nižim štabovima.
- 7). as napada javi emo vam depešom.

Prije napada bi e artiljerijska priprema 45 minuta. Do toga vremena sve naše jedinice moraju biti neposredno pred neprijateljskim rovovima i uporištima, kako bi

iskoristili pometnju kod neprijatelja i na taj način uspešno likvidirali istog.

- 8). Medicinsko-sanitetski bataljon, kao i Hirurška ekipa nalazi se u s. Beremendu, gde upuivati sve ranjenike.
- 9). Štab divizije nalazi se u s. Beremend kod fabrike cementa.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
potpukovnik
Miloš

M. P

Komandant,
pukovnik
Kamenjar

⁷ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 25.

BR. 15

IZVEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 20. MARTA 1945. ŠTABU 10. KORPUSA JA O NAPADU NA NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA PRESPU I BRIJEG¹

**ŠTAB XXXIII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²
JUGOSLAVIJE**

Op. broj: 79
dana: 20/111 1945. god

Operativni izvještaj o napadu
na Prespu i Tomaš Brijeg³, dostavlja.—

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Zemljište na kojem je vo ena borba je valovito, obraslo vinogradima i naseljeno mjesto Prespa, predstavljeno na sekciji Bjelovar 1:100.000.

Borbu su vodile jedinice ove Divizije i I Ud. brigade XXXII Divizije.

Neprijateljske jedinice pripadale su III Bojni IV Gorskog Zdruga i neke ustaške jedinice⁴ koje su iz pravca Bjelovara išle u pomo opkoljenom uporištu. Zapovednik 10. satnije te bojne jest nadpom nik Jovanovi Dobroslav, a vodni oficir Vu kovi Ilija. Imena ostalih komandanata nepoznata.

Neprijatelj koji se sa ja im snagama nalazi u Moslavini dopro je do linije V. Trnovitica — Garešnica i na istoj se zastavio.⁵ Naši raniji napadi u cilju odbacivanja neprijatelja iz Moslavine nisu uspjeli. Dubljim prodorom u pravcu Bjelovara i likvidacijom uporišta Prespa i Tomaš Brijega koji štite prilaze Bjelovaru, od ovih snaga koje se sada nalaze u Moslavini. U cilju izvršenja tog zadatka naše jedinice vršile su nastupni marš u dužini od 25 kim. i odmah iz nastupnog marša prešle u napad.

Napad je izvršen prema zapovijesti Op. br. 75 od 17. III 1945⁶ koji je dostavljen Štabu X Korpusa, dok su ostala na-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 13—3, k. 557.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Treba: Brijeg (k. 212), kod sela Tomaša.

⁴ Re je o deliovima 5. hrvatske udarne divizije i 1. pukovnije 1. tjelesne divizije PTS (vidi AVII, reg. br. 9—27, k. 114A: zapovest Stožera PTS, od 20. marta 1945). O tome vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 78 od 19. marta 1945 (AVII, reg. br. 7—56—1, k. 295) Štabu 3. armije JA, kojom se ovi podaci potvr uju.

⁵ Radi se o Borbenoj skupini »Bjelovar« (vidi AVII, reg. br. 27, k. 114A: zapovest Stožera PTS od 20. marta 1945).

⁶ Vidi dok. br. 12.

re enja izdavana telefonskim putem, a u duhu razvoja situacije.

Borba je poela 18. III 1945. u 4 sata.⁷

Borba je otpočela prvo kod II brigade⁸ na Tomaš Brijegu. Silovitim napadom, iskoristivši u potpunosti iznenađenje, naše jedinice zauzele su u prvom naletu jako utvrđenu oslonu tačku na Tomaš Brijegu. U tom prvom naletu odmah su zarobljeni neki neprijateljski vojnici od kojih su prikupljeni još detaljniji podatci o neprijateljskoj jačini i rasporedu. Neprijatelj se povukao na drugu utvrđenu tačku zapadno od k. 212, odakle je pružao ogorčeni otpor. Bataljoni su zaposjeli položaj sa istočne, zapadne i južne strane, dok na sjevernoj strani nije bilo nikoga, usljed pomanjkanja snaga. Drugi napad koji su poduzele naše jedinice nije bio dovoljno organizovan i radi toga su se naše jedinice morale povući uz osjetne gubitke. Oko 11 sati djelovanjem protukolskog topa, t. bacača i pješadijskog oružja naše jedinice izvršile su treći juriš. Na neprijateljski položaj nisu uspjele prodrijeti, jer su djelovanjem naših bacača i pr. topa nanosili našoj pješadiji gubitke u mrtvima i ranjenima, tako da su se i ovaj puta jedinice povukle. Tek oko 12 sati izvršene su sve pripreme za posljednji juriš i likvidaciju neprijatelja na utvrđenoj tački zapadno od k. 212. Poslije koncentrirane vatre iz t. bacača a protiklopnog topa i pješadijskog automatskog oružja pješadija je izvršila juriš i upala u neprijateljske saobraćajnice i rovove. Borbom prsna o prsna, korištenjem ručnih bombi, otkrivena je kota od neprijatelja koji se u paničnom bijegu povlačio u pravcu Maglenca. Jedinice II brigade poduzele su energično gonjenje i nanijele neprijatelju osjetne gubitke. Poslije izvršenog gonjenja bataljoni su se vratili na ranije neprijateljske položaje gdje su pristupili sretnom završetku borbe.⁹

⁷ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 74 od 18. marta u 18 časova (AVII, reg. br. 7—56—1, k. 295) Štabu 3. armije JA, u kojoj se kaže da je 18. marta u zoru 33. divizija (šifra »Dnjepar«) napala uporište Prespu i Tomaš, 8 km istočno od Bjelovara, da je borba u toku i da neprijatelj dovlači pojačanja iz Moslavine za Bjelovar. Depešom br. 76 od istog dana u 17,30 časova (AVII, reg. br. 7—56—1, k. 295), Štab 10. korpusa izveštava Štab 3. armije da neprijatelj na moslavačkom sektoru drži liniju s. Garešnica — s. V. i M. Pašijan — s. V. Trnovitica — s. N. Plošica, odakle izviđa prema položajima 32. divizije i da je 32. divizija na istim položajima.

⁸ Više o tome vidi AVII, reg. br. 23—2, k. 1213: izveštaj Štaba 2. brigade od 19. marta 1945. Štabu 33. divizije. Prema tom izveštaju, na Brijegu se nalazila 10. satnija 3. bojne 4. gorskog sdruga.

⁹ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 78 od 19. marta 1945 (AVII, reg. br. 7—56—1, k. 295), u kojoj izveštava Štab 3. armije JA da je 2. brigada 33. divizije posle desetočasovne borbe ovladala uporištem Tomaš i tom prilikom uništila 10. satniju 3. bojne 4. gorskog sdruga.

Neprijatelj u Prespi dočekao je jedinice III brigade N. Demonje¹⁰ spreman za borbu. Element borbe iznenada je izostao. Naše jedinice uspjele su da odbace neprijatelja iz njegovih predstražnih položaja i koriste i premo prate eg oružja nanosile su neprijatelju na njegovim glavnim položajima osjetne gubitke. Teški baca i tukli su precizno, ali nije bilo dovoljno koncentracije i suradnje izme u pješadije i prate eg oružja. Pješadija nije koristila vatru t. baca a za podilaženje i za prodor u neprijateljske položaje. Napad nije bio organizovan. Pored toga dobro izgrađeni bunker koji su bili pokriveni drvetom i zemljom u debljini od 1 metar pružali su neprijatelju sigurnu zaštitu od djelovanja baca a. Oko 14 sati koriste i pr. oklopni top, teške baca e i pješadijska oružja, izvršen je juriš i izba en je neprijatelj iz nekoliko utvr enja na sjevernom i isto nom dijelu njegovih položaja. Daljne napredovanje je obustavljeno, jer je neprijatelj oko 15 sati odbacio I Ud. brigadu XXXII Divizije" i pri- tekao u pomo posadi u Prespi.

Jedinice I Ud. brigade koje su se nalazile na osiguranju prema Bjelovaru, kao i jedan bataljon II brigade, koji se nalazio na njihovom desnom krilu u 10 sati odbili su pokušaj prodora neprijatelja iz pravca Ždralova.¹² Jedan bataljon I Udarne brigade prešao je u napad i odbacio neprijatelja iz Ždralova i prodro do crkve u Novoseljanima. Nakon toga prodora povu en je na ranije položaje. Neprijateljske snage izvršile su novo grupisanje i izvršile napad iz pravca juga na St. Pavijane.¹³ Te položaje branila I Udarne brigada XXXII

¹⁰ Vidi AVII, reg. br. 6—1, k. 1214: zapovest Štaba 3. brigade od 17. marta 1945. za napad na Prespu i AVII, reg. br. 9—2, k. 1214: izveštaj Štaba 3. brigade od 19. marta 1945. Štabu 33. divizije o napadu na Prespu.

¹¹ Opširnije o tome vidi AVII, reg. br. 20—11. k. 1193: izveštaj Štaba 1. brigade od 23. marta 1945. Štabu 32. divizije o borbi 18 marta 1945. godine.

¹² To je bila ojačana 1. pukovnija 1. tjelesne divizije (vidi AVII, reg. br. 8—27, k. 114A: izveštaj Stožera 1. tjelesne divizije Op. br. 16, bez datuma, o dejstvima divizije 18. i 19. marta 1945. i AVII, reg. br. 6—27, k. 114A: zapovest Stožera PTS Op. br. 119 od 18. marta 1945).

¹³ To su bile dve bojne iz Borbene skupine »Bjelovar«, koje su, po zapovesti Stožera PTS od 18. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—2. k. 114A), no u 18/19. marta upu ene pravcem s. St. Plošica — s. Meura — s. Nevinac — s. Patkovic da napadnu bok partizanskih snaga koje su vršile pritisak na delove 1. tjelesne pukovnije i 5. hrvatske udarne divizije na podruju s. Ciglana — s. Prespa — s. Kocinac — s. Obrovica.

Divizije, koja se do 10 sati nalazila u rezervi divizije. Neprijatelj je uspio da odbaci brigadu u pravcu Kokinca. Toj brigadi naređeno je da organizuje otpor u Patkovcu i omogući povlačenje naših snaga preko Ciglene. To, međutim, nije učinjeno, tako da je neprijatelj oko 16 sati već ušao u Patkovac i preko urinca nadirao u pravcu Ciglene. Jedna neprijateljska kolona iz St. Pavijana nadirala je preko k. 127, druga kolona u pravcu Prespe i zajedno su produžili kroz Prespu u pravcu sjeveroistoka. Jedan dio neprijateljskih snaga odvojio se u Prespi i otišao u pravcu Patkovca. Naše jedinice koje su se nalazile na položaju Dolina — Obršine i bataljon III brigade N. Demonje koji je vršio pritisak na Prespu sa zapada morali su se pod borbom povlaći preko Tomaš Brijega — M. Ciglene za Orovac. To povlačenje bilo je organizovano i bez gubitaka. Naše jedinice prestale su sa borbom u 18.30 sati u sjevernom dijelu Ciglene.

Usljed pomanjkanja vremena, tj. radi toga što zasjeda nije mogla da izdrži pritisak neprijatelja, nismo uspjeli da likvidiramo neprijatelja u Prespi. Inače neprijatelju su nanosili teški gubitci kako u ljudstvu tako i materijalu. Ubijeno je 103, ranjeno 77 i zarobljeno 7 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno 2 t. mitraljeza, 2 p. mitraljeza, 55 pušaka, 1 šmajser, 3000 metaka. Među ubijenima neprijateljskim vojnicima nalaze se dva ustaška oficira i to: nadporučnik Jovanović Dobrosav i poručnik Vučković Ilija.

Naši gubitci iznose: 18 mrtvih, 90 ranjenih, nestalo 12 boraca. Među mrtvima je u man Stanko, podoficir, politkomesar III bat. II. brig., Svoboda Alojz, podoficir, politkomesar I bat. II. brig. Među ranjenima su: Iz II. brigade potporučnik Brezinšak Drago, zamjenik komandanta III bat., Matok Franjo, podoficir, politkomesar III bat., Markiš Stjepan, podoficir, politkomesar III bat., Matijašević Ratko, komandir I bat., Deleković Franjo, politkomesar prateće brigade. Iz III. brigade N. Demonje: Gobec Mirko, politkomesar I bat., Banović Petar, podoficir, politkomesar I bat., Živec Josip, komandir I. brig.

Od oružja oštećeno: 2 p. mitraljeza, 3 puške. Utrošeno 35850 mauser metaka, 37350 engl. metaka, 7150 šmajser metaka, 657 mina za t. baca, 224 mine za laki baca, 209 mina za džonbul, 65 ručnih bombi, 20 kesica (eksploziv).

U ovim borbama naročito su se istakli svojom hrabrošću i požrtvovanošću iz II. brigade: Vodnik Kamenari Vajent iz III bat., politkomesar Magić Ivan iz I bat., Ozimec Uro iz I bat. i mitraljezac Čevela Antun. Iz III. brigade N. Demonje Gobec Mirko, politkomesar I bat., Banović Petar,

pom. politkomesara ete, Gligi Milan, v. d. komandira ete, Štibl Ladislav, vodnik, Turkovi Stjepan, mitraljezac, Zari Miloš, borac, Bogovi Josip, borac, Kolesnikov Mihajlo, borac.

Lica koja su se slabo držala nije bilo.

Akcija je dobro pripremljena, ali za vrijeme borbe nije bilo dovoljno sre enosti i organizovanosti. Gubitci koji su nanešeni našim jedinicama došli su kao posljedica nedovoljne pripreme kod izvršenja drugog i tre eg juriša kod II brigade, a nesuradnje izme u prate eg oružja i pješadije kod III brigade. Kod III brigade N. Demonje tako er su došli do izražaja nedržanje jedinica u rukama, tako da su pojedini borci odnosno niži rukovodioci samoinicijativno otvarali vatru iz pušaka, odnosno automatskih oružja, i izgledalo je kao da su došli do uznemiravanja neprijatelja, a ne da vrše jedan organizovani napad. Posjedovali smo premo u t. baca ima, me utim u Prespi neprijatelj je raspolagao svega sa jednim t. baca em i nanio nam je s njim mnogo žrtava. To je došlo radi grupisanja na položajima i nepravilnog rasporeda jedinica u napadu. Koncentracija vatre je došla do izražaja tek kod tre eg i etvrtog juriša u II brigadi i kod zadnjeg juriša u III brigadi. Štab III brigade nije pružio dovoljnu pomo štabovima bataljona, a štabovi bataljona koji su mladi i nisu bili sposobni da organizuju napad i iskoriste sva raspoloživa sredstva.

Sanitet je pravilno funkcionisao.

Veza je tako er dobro funkcionisala i za vrijeme borbe sve jedinice su bile povezane.¹⁴

SVIRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
potpukovnik:
Mutak Vlado

M. P.

Komandant,
potpukovnik:
J. Antolovi

**STAB X KORPUSA
ZAGREBA KOG
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. broj 241

Dana 21/111 1945. u _____ sati.

" 0 napadu 33. divizije na selo Prespu i na Brijeg sa uvana je i relacija Štaba 10. udarnoa korpusa JA od 13. aprila 1945. upu en» Glavnom štabu Hrvatske (AVII, reg. br. 10—3, k. 118)

BR. 16

ZAPOVEST ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 21. MARTA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA POSEDANJE POLOŽAJA NA LEVOJ OBALI DRAVE I SMENU JEDINICA BUGARSKE 16. DIVIZIJE I 5. BRIGADE 36. UDARNE DIVIZIJE JA¹

STAB
XVI DIVIZIJE XII KORPUSA²
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. br. 50/45
21 marta 1945 sodine.

ZAPOVEST

(Sekcija: O s i j e k razm. 1:100.000)

S i t u a c i j a:

Neprijatelj je u toku no i 20/21 o.m. glavni-
nu svojih snaga³ povukao sa položaja i otpo-
eo sa prebacivanjem istih preko reke Drave,
ostavljaju i ja a zaštitni ka odeljenja na istu-
renim položajima prema našim jedinicama.
Ova odeljenja jutros oko 5 asova neprime-
eno uspela su se povu i na uži mostobran,
obrazuju i mostovu zaštitu na liniji: od Dra-
ve na k. 92 — nasipom južno od Deakove pu-
stare na k. 89 — na trg. 87 — nasipom Ur.
Gakovac na Dravu. Naše jedinice u sadejstvu
sa jedinicama Crvene Armije i bugarskim je-
dinicama u toku celog dana vode borbu u ci-
lju likvidacije užeg neprijateljskog mosto-
brana.

Naš zadatak:

Po likvidaciji neprijateljskog užeg mostobra-
na na levoj obali reke Drave, naša divizija po-
stavi e se na položajima od k. 88 jugozapadno
od Torjanaca pa sve do Starog Sela (isklju -

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, ree. br. 30—1, k. 952.

² Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

³ Odnosi se na 1. donski i 4. kubanski koza ki puk nema ke 1. koza ke konji ke divizije (vidi dok. br. 14 i objašnjenje 4 u tom dokumentu).

no), obrazuju i vrstu odbranu leve obale reke Drave na tome sektoru u cilju spre avanja svakog neprijateljskog pokušaja forsiranja reke Drave, smenjuju i na tome sektoru sve bugarske jedinice⁴ i jedinice V brigade 36. divizije.

Za izvršenje prednjeg zadatka,—

N A R E U J E M O :

- 1) I brigada odmah po likvidaciji sadašnjeg užeg neprijateljskog mostobrana zaposeš e levu obalu reke Drave od k. 88 (južno od Torjanaca) do k. 89 (Vu je Topolje), t.j. stari položaj koji je držala pre neprijateljskog prelaza na ovu stranu reke Drave. Odre eni sektor zaposeš e sa sva etiri bataljona i to uz samu reku.
- 2) II brigada po likvidaciji neprijateljskog mostobrana zaposeš e levu obalu reke Drave od k. 89 (Vu je Topolje) do Starog Sela (isklju no), t.j. onaj položaj koji je i ranije držala. Odre eni sektor zaposeš e sa sva etiri bataljona i to uz samu reku.
- 3) IV brigada odmah po likvidaciji mostobrana postavi e se na prostoriju Torjanci i Zido pustara, kao diviziska rezerva za neposredno potpomaganje jedinica I brigade. Drugu odbranbenu liniju izraditi i utvrditi na liniji k. 90 — 91 — 90 Medrovi pustara — Bakanka pustara — Deakova pustara do trg. 87 i to nasipom, pored šuma.
- 4) XV brigada postavi e se kao diviziska rezerva za neposredno potpomaganje jedinica II brigade u s. Bolman. Ujedno e izraditi drugu odbranbenu liniju od trg. 87 — preko Gakovca — Babin Grob — Bekaš do Starog Sela.
- 5) *Artilerija ove divizije* obrazova e dve grupe za neposredno potpomaganje jedinica ove divizije i to: desnu na prostorijski Torjanci i levu grupu na prostorijski Novi Bezdán — Barbara Kanal.
Teški divizion postavi e se na centralnom sektoru ove divizije u cilju potpomaganja celog sektora divizije.
- 6) Mediko-Sanitet. bataljon bi e u Baranj. Petrovom Selu.
- 7) Stab divizije nalazi e se u Baranj. Petrovom Selu.
- 8) Bataljon za vezu uspostavi e telefonsku mrežu za svima jedinicama ove divizije.
- 9) Intendantura ove divizije nalazi e se u s. Beremendu.

⁴ Re je o jedinicama bugarske 16. divizije (vidi dok. br. 141

Napomena:

a) Štabovi I brigade odmah po likvidaciji neprijateljskog mostobrana poveza e se sa bugarskim jedinicama i izvršiti pismenu primopredaju položaja, a štab II brigade poveza e se sa štabom V brigade 36. divizije i izvršiti pismenu primopredaju položaja.

I brigada u desno održava e vezu sa jedinicama bugarske armije i na initi pismenu obavezu o sastavku jedinica sa šemom linije zapre ne vatre.

II brigada u levo održava e vezu sa jedinicama V brigade 36. divizije i na initi pismenu obavezu o sastavku jedinica sa šemom linije zapre ne vatre.

Štabovi I i II brigade me usobno održava e vrstu vezu i sa initi pismenu obavezu na sastavku jedinica (k. 89 Vu je Topolje), sa šemom stvorenom unakrsnom vatrom.

b) Štabovi I i II brigade na svojim položajima izradi e dovoljan broj zemunica, koje treba da budu u blizini rovova ,a najdalje 200 met. od prve borbene linije. Preko dana vojnici treba da se odmaraju u zemunicama, a no u obavezno sve jedinice na položajima. Štabovi bataljona u blizini prve borbene linije izradi e za sebe zemunice, i obavezno u toku no i da se nalaze na položajima sa boricima.

c) Mere bezbednosti poja ati do maksimuma, kako se ne bi ponovio slu aj da nas neprijatelj iznenadi i izvrši prebacivanje preko Drave, kao što nam se to ranije dogodilo. Zbog nedovoljne budnosti ovoga puta naše jedinice dale su velike žrtve, do ega nije moralo do i.

d) Štabovi IV i XV brigade održava e stalnu vezu i to: IV brigada sa I brigadom, a XV brigada sa II brigadom, i u slu aju i najmanjeg pokušaja neprijateljskog prebacivanja, ne ekaju i za to nikakvo nare enje odmah dejstvovati u pravcu neprijatelja.

e) Po preuzimanju i postavljanju jedinica na položaje, štabovi brigada dostavi e nam opširan izveštaj i skicu o rasporedu jedinica.—⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politi ki komesar,
potpukovnik

Komandant,
pukovnik
Kamenjar

⁵ O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 25.

BR. 17

NARE ENJE ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 22. MARTA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA IZMENU ZAPOVESTI OD 21. MARTA¹

**ŠTAB
XVI DIVIZIJE XII KORPUSA²
JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Op. br. ... 51/45
22 mart 1945

ŠTABU I, II, IV I XV BRIGADE

ARTILERISKOM OTSEKU OVOG ŠTABA

Zapovest ovoga štaba od 21 o.m. br. op. 50/45,³ menja se u slede em:

1) I brigada odmah e izvršiti smenu bugarskih jedinica⁴ zapadno od Repnjaka i isti zaposesti sa svojim jedinicama.

2) I brigada zaposeš e samo obalu reke Drave sa sva etiri svoja bataljona na liniji odre enoj sino nom zapoveš u.⁵

3) II brigada sa svoja etiri bataljona zaposeš e obalu Drave, na liniji odre enoj sino nom zapoveš u.

4) IV brigada po prijemu ovog nare enja sa svoja dva bataljona postavi e se na nasipu t.j. na ivici šume od jugoslovens'ke granice do k. 89. Jedan svoj bataljon kao brigadnu rezervu postaviti u selu Torjancima.

5) XV brigada po prijemu ovog nare enja sa svoja dva bataljona postavi e se na nasipu t.j. ivicom šume od trg. 87 do Pjeskova. Jedan svoj bataljon kao neposrednu brigadnu rezervu postaviti u s. Bolmanu.

6) Odmah najintenzivnije pristupiti izradi odbranbene linije i zemunica, kako kod jedinica koje zaposedaju samo obalu Drave, tako i kod jedinica koje se postavljaju na nasipu ivicom šume.

Štabovi I i II brigade odmah e minirati samu obalu reke Drave i ceo predteren ispred prvih rovova.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rea. br. 31—1, k. 952.

* Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

³ i ⁵ Vidi dok. br. 16.

⁴ Misli se na jedinice bugarske 16. divizije (vidi dok. br. 14).

7) Sve neprijateljske leševe koji se nalaze u blizini same obale Drave odmah pokopati ili baciti u reku Dravu, da se ne bi, obzirom na tople dane širila zarazna bolest.

Mobilisati seljake iz okolnih sela u cilju pokopavanja neprijateljskih leševa i stoke.

8) Odmah po postavljanju jedinica na položaje, štabovi brigada dostavi e nam skicu o rasporedu svojih jedinica, sa ucrtanim rovovima, minskim poljima, zemunicama, teškom oružju itd.

9) Štab I brigade smesti e se u Zido pustaru.

Štab II brigade smesti e se u or ev Dvor.

Štab IV brigade smesti e se u s. Torjance.

Štab XV brigade smesti e se u s. Bolman.

10) Najve u budnost i gotovost štabovi brigada posveti e prvoj borbenoj liniji, što e odgovorni rukovodioci dano no kontrolisati. Naro itu budnost i raspored automatskog i teškog oružja posvetiti na granicama rasporeda jedinica.—⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politi ki komesar,
potpukovnik⁷
S.O.

Komandant
pukovnik
Kamenjar

M. P.

⁵ O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 25.

⁷ Politi ki komesar je bio Miloš Pajkovi .

BR. 18

IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 22. MARTA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O GUBICIMA DIVIZIJE U BORBAMA NA DRAVSKOM MOSTOBRANU OD 6. DO 21. MARTA¹

ŠTAB

Op. br. 293/45²

**51. N.O.U. DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE³**

Op. Broj: 293
Dana 22. III. 1945.

ŠTABU XII. JUGOSLOVENSKOG KORPUSA⁴.

Podnosimo slede i izveštaj o gubitcima, koje je ova divizija imala za vreme borbi na dravskom mostobranu od 6. do 21. ov. mes.:

1.— poginulih	354
2.— ranjenih	1007
3.— nestalih "	138
4.— kontuzovanih	20

Od pökazatog broja gubitci u rukovodiocima jesu slede i:

Poginulih	49
Ranjenih	141

Gubitci u oružju i materijalu:

3 teška mitraljeza uništena.

Izgubljenog oružja nije bilo

Neprijateljski gubitci:

Prema prose noj proceni, te na osnovu iskaza stanovništva u Bolmanu, Baranjskom Petrovom Selu i Majškim Mema neprijatelj je pretipeo oko 3000 ljudi izba enih iz stroja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 9—7, 1396.

² Dopisano crvenom olovkom.

³ Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

⁴ Treba: Stabu 3. armije. Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

Veliku ve inu svojih poginulih neprijatelj je kamionima prebacio na desnu obalu r. Drave.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
potpukovnik⁵

Na elnik štaba
kapetan
Rudolf Akrap

Komandant
Potpukovnik
Sr.⁶ Savie

⁵ Politi ki komesar je bio Milan Basta.
⁴ Sreta.

BR. 19

ZAPISNIK SA SASTANKA ODRŽANOG 23. MARTA 1945. IZ-
ME U NA ELNIKA ŠTABOVA 16. UDARNE DIVIZIJE I
BUGARSKOPEŠADIJSKE DIVIZIJE O ORGANIZACIJI
ODBRANE NA SPOJU OVIH JEDINICA¹

ZAPISNIK

Danas, 23. III 1945. g./ u skladu sa službenim dopisom br. 1-208 od 19. III 1945. g. komandanta IV bugarskog korpusa,³ u Štabu 16. jugoslovenske divizije sastali su se: na elniku štaba 3. peš. divizije, potpukovnik Metodij avdarov i na elniku štaba 16. jugoslovenske divizije kapetan Miši Zivorad i utvrdili na in odbrane na spoju izme u 3. peš. divizije i 16. jugoslovenske divizije, na slede i na in:

1. Za odbranu spoja bi e odgovoran komandant 3. peš. divizije, iji e štab, u slu aju neprijateljskog napada u pravcu spoja: Gat — Torjanci — Beli Manastir, komandovati svim jedinicama koje su pomenute u ovom zapisniku.

2. U odbrani spoja u estvova e slede e jedinice:

A. Iz 3. peš. balkanske divizije:

a) 4. i 6. udarna eta 24. puka u rejonu Lanka — Lan-
ka — padine Gornji Ri :

b) minobaca ki vod u rejonu Gornji Rid;

v) 1. bataljon 24. peš. puka — Dukovska rezerva — u
rejonu južno od Old;

g) 1. bataljon 11. peš. puka u rejonu Gordiša — Ma i 2.
bataljon 11. peš. puka u rejonu Drava Sabol ;

d) 3. divizijski izvi a ki eskadron u rejonu Harkanj:

e) 3. baterija 6. haubi kog art. divizionu u rejonu Alšo
Sent-Marton — Old i 4. baterija 6. art. divizionu u rejonu Old.

B. Iz 16. jugoslovenske divizije:

a) 1. brigada 16. jug. divizije u rejonu padina Torjan-
ski Rid — padine Plandište;

¹ Original (pisan na mašini, na bugarskom jeziku) u AVII, reg. br. 10—1—2, k. 953.

² O na inu odbrane na spoju izme u bugarske 3. pešadijske divizije i 16. udarne divizije JA od 23. marta vidi AVII, reg. br. 35—3—1. k. 953: zapisnik sa sastanka od 24. februara i AVII, reg. br. 41—1, k. 953: zapisnik sa sastanka od 28. februara 1945. godine.

³ IJ sastavu bugarske 1. armije, koja je branila levu obalu Drave uzvodno od sela Torjanaca (*Završne operacije*. 4241

b. 1. divizion 16. jug. divizije u rejonu Torjanci;
v) 4. brigada 16. jug. divizije — divizijska rezerva 16. jug. divizije u rejonu Torjanci — Medrovi .

3. Vatrene veza minobaca ke, protivtenkovske, artiljerijske i pešadijske vatre izme u jedinica na spoju pokazana je u priloženoj šemi.⁴

4. Na in dejstva

U slu aju pokreta — šum, galama, zveckanje, zvuk motora, komande i si. Diligi bataljon 24. peš. puka i levokrilni bataljon 1. brigade 16. divizije koncentrišu vatru iz vatrenih sredstava koja su prikazana na šemi po rejonima južne obale r. Drave. Artiljerija koncentriše svoju vatru na iste rejon, s ciljem da uništi neprijatelja i da mu ne dozvoli prebacivanje preko reke.

Pri otkrivanju neprijateljskih amaca pešadijska i artiljerijska vatrene sredstva otvaraju uništavaju u vatru, s ciljem da ih potope i unište.

Krilne ete (4. i 6. peš. eta 24. puka i 3. eta 16. jug. divizije) održavaju vezu patrolama izme u komandi eta — dva puta u toku dana i no i. Na borbenoj liniji održavati vezu neprekidnim patroliranjem sdesna ulevo

Pri odbrani spoja komandant 11. peš. puka izlazi na osmatra nicu u s. Old. Komandno mesto divizije u tom slu aju — Harkanj, s. Predno a osmatra nica — Old.

6. Ovaj zapisnik je sastavljen u 5 primeraka, od kojih: jedan Štabu 3. peš. divizije, jedan Štabu 16. jug. divizije, jedan Štabu IV bugarskog korpusa, jedan Štabu 12. jug. korpusa⁵ i jedan Štabu I bugarske armije.

7. Ovaj zapisnik treba da bude odobren od strane komandanta IV bugarskog korpusa i komandanta 12. jugoslovenskog korpusa.⁶

Prilog: 1 šema

Potpukovnik —
3. peš. divizije
na elnik Štaba
avdarov

Kapetan
na elnik štaba
16. jugosl. divizije
Živ. Miši

⁴ Ta šema nije na ena u AVII.

⁵ Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

⁶ Ispred fronta 16. udarne divizije JA i bugarske 3. pešadijske divizije nalazila se nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija.

BR. 20

**IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 36. UDARNE
DIVIZIJE OD 23. MARTA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJ-
STVIMA DIVIZIJE OD 12. DO 23. MARTA¹**

**ŠTAB
XXXVI JUGOSLOVENSKE DIVIZIJE**

Pov. Broj: 110
23 marta 1945

ŠTABU XII JUGOSLOVENSKOG KORPUSA²

(Operativno odelenje)

Izvod iz operacijskog
dnevnika za vreme od
12—22 marta 1945. god.

Nastavak operacijskog izveštaja Pov. br. 97 od 13 III
1945³

⁴

14 mart

Raspored isti kao prethodnog dana.⁵

Na sektoru naše divizije toga dana vladalo je zatišje sem mestimi nog pripucavanja, sem na sektoru kod Bolmana gde je neprijatelj⁶ u dva maha i to u 12.30 danju i no u 14/15 u 01.30 asova uz manju minobaca ku pripremu i manjim snagama vršio napad koji je odmah u samom po etku odbijen.

Naša artiljerija toga dana nije dejstvovala. Naših gubitaka toga dana nije bilo, dok su neprijatelji imali 4 mrtva i 5 ranjenih.

15 mart

U toku no i 14/15 smenjen je III bataljon Osje ke brigade⁷ od II bataljona III brigade, sa položaja kod Starog

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII. reg. br 20—3. k. 1241.

² Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

³ Vidi dok. br. 8.

⁴ Izostavljeni tekst obuhva en je izveštajem od 13. maria. Vidi dok. br. 8.

⁵ O rasporedu 36. udarne divizije vidi dok. br. 8.

⁶ Nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija. Vidi dok. br. C. objašnjenje 2 i 6.

⁷ Iz sastava 12. udarne divizije 6. udarnog korpusa JA.

Bolmana. III bataljon Osje ke brigade upu en je kod Pješkova u rezervu. Raspored ostalih jedinica isti kao prethodnog dana.

Na sektoru naše divizije na obali Drave toga dana vladalo je zatišje. Naša artiljerija ometala je neprijateljski saobraj u Osijeku izme u Retfale i Osijeka.

Na sektoru kod Starog Bolmana neprijatelj je u toku popodneva tukao naše položaje minobaca kom vatrom.

Naša avijacija je u 11.20 asova vrlo uspešno bombardovala i mitraljirala Stari Bolman i put Stari Bolman — Valpovo.⁸

Naši gubitci su u toku dana 3 poginula i 4 ranjena, dok su neprijatelji imali 8 mrtvih i 12 ranjenih.

16 mart

No u 15/16 smenjen je V bataljon V brigade sa V bataljonom III brigade na položaju kod Starog Bolmana. V bataljon V brigade upu en je kod Pjeskova u rezervu, a III bataljon Osje ke brigade koji se je tamo nalazio u rezervi upu en je u Vardarac u sastav svoje brigade.

Da bi se pojaao položaj na samoj obali Drave upu en je III bataljon V brigade na položaj na samoj obali reke Drave na sektor izme u I i IV bataljona V brigade, jer su ti delovi obale Drave bili slabo posednuti.

Na sektoru naše divizije na obali Drave bilo je samo mestimi nog puškaranja. Naša je artiljerija na tom sektoru uspešno tukla neprijateljsku kolonu iz Osijeka na zapad.

U zoru 16 ov.m. neprijatelj je u 5.20 preduzeo iz Starog Bolmana na naše položaje napad u ja ini oko 100 ljudi. Napadu je predhodila slabija minobaca ka priprema. Neprijatelj uopšte nije mogao da iza e iz Starog Bolmana i s tim se napad neprijatelja završio.

Naših gubitaka toga dana nije bilo, dok je neprijatelj imao 4 mrtva.

17 mart

Raspored jedinica isti kao i prethodnog dana.

Na sektoru naše divizije na obali Drave nije bilo nikakvih promena.

U zoru u 06.20 asova patrola Osje ke brigade potopila je jedan naoružani neprijateljski motorni amac, sa posadom od 8 ljudi kod Ribarske ku e, 4 km severno od uš a reke Drave u Dunav, na desnoj obali Dunava. Drugi motorni amac otvorio je vatru na našu patrolu i pobegao u rukavac

⁴ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 43.

na levoj obali reke Dunava, gde je na njega otvorio vatru III bataljon XI brigade.

Na sektom kod Bolmana neprijatelj toga dana nije bio aktivan.

Naša artiljerija⁹ i »Ka uše«¹⁰ Crvene Armije žestoko su tukle toga dana Bolman, a naša avijacija je 3 puta i to u 10.10 asova, u 12.10 asova i u 14.15 asova bombardovala i mitraljirala Stari Bolman i prelaze neprijatelja na reci Dravi." Prilikom poslednjeg bombardovanja zapaljen je jedan naš avion, jedan član posade iskočio je padobranom i pao na prostorištu na desnoj obali reke Drave.

Naših gubitaka toga dana nije bilo. Neprijatelj je imao od strane naših pešadijskih jedinica 9 mrtvih, a od strane avijacije i artiljerije imao je sigurno osetne gubitke.

18 mart

Raspored jedinica isti kao prethodnog dana.

Na sektoru na obali reke Drave sem mestimi nog prepucavanja toga dana nije bilo ni čega značajnog. Naša artiljerija ometala je neprijateljski saobraćaj u Osijeku.

Posle jake artiljerijske pripreme u kojoj su učestvovali i »Ka uše« u 16 asova izvršile su II² i VII¹ brigada, koje su se nalazile levo i desno od nas, napad na neprijatelja a naš zadatak bio je da vršimo samo pritisak u pravcu Starog Bolmana.¹⁴ Napad nije uspeo, pošto se neprijatelj uporno i žilavo branio.

Naši gubitci bili su toga dana 4 ranjena, neprijateljski gubitci nisu poznati, ali su morali biti osetni, zbog vatre naše artiljerije i »Ka uša«

19 mart

V bataljon V brigade zaposeo je položaj u produženju prihvatne linije III brigade južno od nasipa kod Bodonje do reke Drave. Raspored ostalih jedinica isti kao i prethodnog dana.

* O rasporedu artiljerije 36. udarne divizije vidi dok. br. 8.

¹⁰ Divizion »ka uša« Crvene armije stigao je na bojište 10. marta 1945 (*Završne operacije*, 425).

¹¹ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 45.

¹³ Ta brigada je pripadala 16. udarnoj diviziji JA.

¹³ Ta brigada je pripadala 51. udarnoj diviziji JA.

¹⁴ Radi lakšeg izvlačenja svojih snaga sa valpovskog mostobrana, Nemci su noć u 17/18. marta izvršili iznenadan prodor u pravcu sela Torjanaca na krajnje desno krilo 16. udarne divizije, na odsek njene 4. brigade (vidi dok. br. 25). Pritisak 36. udarne divizije u pravcu St. Bolmana imao je za cilj da olakša dejstva 16. udarne divizije.

Na sektoru na obali Drave toga dana vladalo je zatišje. Naša artiljerija uspešno je tukla ciljeve u Osijeku i ometala neprijateljski saobraćaj.

Na sektoru kod Starog Bolmana tako e je vladalo zatišje. Naši gubitci bili su toga dana 1 poginuo, a neprijateljski gubitci 4 ranjena.

Kod Drava Sabol a na sektoru Bugarske Armije" toga dana je likvidiran neprijateljski mostobran uz velike gubitke **DO** neprijatelja.

20 mart

Na sektoru naše divizije raspored jedinica isti kao i prethodnog dana. Neprijatelj u toku ovoga dana nije bio aktivan.

Naša artiljerija preciznom vatrom tukla je neprijateljsku kolonu u pokretu iz Osijeka na zapad i rasturila je istu.

Prilikom obilaska položaja VI brigade na samoj obali reke Drave, poginuo je kod Retfale komandant naše divizije,¹⁶ poginuo u glavu neprijateljskim zrnom u 15.00 asova.

Na sektoru kod Starog Bolmana manja odelenja III brigade izvršila su napad na Stari Bolman, ali su zbog jake neprijateljske vatre odbijeni. Naši gubitci toga dana bili su 4 poginula, 4 ranjena, a neprijateljski gubitci 5 mrtvih i 2 ranjena.—

Naša avijacija je preko celog dana u veim i manjim grupama uspešno bombardovala i mitraljirala neprijateljsku prostoriju mostobrana.¹⁷— Neprijateljska protivavionska odbrana nije dejstvovala.—

21 mart

Raspored jedinica isti kao prethodnog dana. Neprijatelj likvidiran kod mostobrana kod Drava Sabol a u toku no i 19 i 20 preduzeo je povlaenje i na bolmanskom mostobranu —

Pošto neprijatelj 20 o.m. u 01.00 asova nije više odgovarao na našu vatru otišla su naša izviška odelenja u St. Bolman i utvrdila da se neprijatelj povukao.— Neprijatelj je minirao prilazak St. Bolmanu tako da naše jedinice u toku no i nisu mogle preduzeti gonjenje.

U 04.50 asova — u zoru 2, 3. i 5. bataljon III brigade ušli su u St. Bolman i iz St. Bolmana na jug sa pravcem napada i gonjenja neprijatelja na trg. 88 na nasipu na St. Dra-

¹⁵ Odnosi se na bugarsku 1. armiju.

Pukovnik Dušan N. Vukasovi .

" Više o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 53.

vi. Južno od St. Bolmana kod Ciganskog budžaka naše jedinice došle su u dodir sa neprijateljem, proterale ga sa položaja i gonile ga do njegovog prihvatnog položaja na nasipu kod St. Drave.—

Taj nasip je neprijatelj uporno i žilavo branio, a predteren ve ranije minirao pešadijskim nagaznim minama, i naše jedinice dospele su u jurišu samo do na 50 metara severno od nasipa odakle su se morale ponovo povući i u 15 asova zbog jake neprijateljske pušane, minobacačke i artiljerijske vatre.

Da bi se štedile naše jedinice naredeno je od strane XII Korpusa¹⁸ da se ne napada ako bude neprijatelj uporan i žilav ve da se samo uništava artiljerijskom vatrom.

U 18.00 asova zauzet je trg.-88 a sa njim je pao i ceo taj položaj, — 400 metara levo i desno od trg. 88.—

Energijom napadom na Gakovac, gde je neprijatelj sve prilaze minirao sa pešadijskim nagaznim minama, II brigada izbacila je neprijatelja iz Gakovca u prvom mraku i time je položaj na nasipu St. Drave bio likvidiran. Neprijatelj se povukao na samu obalu Drave a naše jedinice su ga gonile i oko 24 asa izbile na samu obalu reke Drave, i to samo 3. bataljon III brigade, a 2. i 5. bataljon, zbog malog prostora i jako miniranih minskih polja, ostali su na nasipu.

Tako je bio mostobran likvidiran i u 24 sata neprijatelja na levoj obali reke Drave više nije bilo.

Naša avijacija je u toku dana vrlo aktivno u estvovala u mitraljiranju prelaza preko Drave kao i u mitraljiranju i bombardovanju neprijateljske pozadine i kolona u povlačenju.¹⁹

Naši gubitci toga dana bili su: 10 poginulih i 84 ranjena.—

Neprijateljski gubitci toga dana bili su: 60 mrtvih, 140 ranjenih, 3 zarobljena.—

Naših gubitaka u materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci u materijalu: uništen jedan kamion (kod Retfale), dva protivkolska topa (u St. Bolmanu), zaplenjeno je 4 puške, jedan »Šmajser«, 2000 metaka mauzer municije, 80 mina za bacačke.—

22 mart

Posle likvidiranja neprijateljskog mostobrana naša divizija dobila je zadatak koji je imala i pre 5 marta, t.j. da

" Treba: Štaba 3. armije. Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

" Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 57.

poseda i uporno brani sektor od k. 88 Budvaj isklju no do uš a reke Drave u Dunav.—

Naše jedinice na sektoru 16 divizije smenjene su i III brigada izvršila je toga dana pokret iz Jagodnjaka gde se je prikupila, u pravcu Darde gde su ostali 3. i 5 . bataljon u rezervi a ostala tri bataljona sa štabom brigade krenuli su u s. Lug.—

Da bi se poja ala prva odbrambena linija na samoj obali reke Drave, V brigada poseda samo obalu reke Drave od Budvaja isklju no do Prutnjaka isklju no, sa etiri bataljona u prvoj odbrambenoj liniji, a sa jednim bataljonom glavnu odbrambenu liniju na nasipu.—

Inžinjerski vod divizijske inžinjerSke ete toga dana produžio je iš enje minskih polja kod St. Bolmana i izvadio 180 pešadijskih nagaznih »S« mina.—

Raspored naših jedinica toga dana vidi se na priloženoj skici.²⁰—

Naših gubitaka toga dana nije bilo. Neprijateljski gubitci nepoznati.

ZAKLJU AK:

Za vreme borbi od 12 do 22 marta zaklju no naši gubitci iznose.—

1. — a) u ljudstvu: 19 poginulih drugova-ca, 84 ranjenih drugova-ca

2. — b) u materijalu: nema

3. — Neprijateljski gubitci"

a) u ljudstvu: 114 mrtvih
174 ranjenih
3 zarobljenih.

Gubitci kod neprijatelja na našem sektoru su sigurno ve i zbog uspešnog dejstva naše avijacije i artiljerije.—

b) u materijalu: zaplenjeno 4 puške i 1 »Smajser«

uništeno: 80 mina za baca e,
2000 mauzer municije
jedan motorni amac sa naoružanjem
jedan kamion
jedan vu ni voz sa gusenicama
dva protivkolska topa

²⁰ Ta skica nije na ena u AVII.

Za vreme borbi od 4 do 22 marta zaključno naši gubitci iznose:

- a) u ljudstvu: 51 poginulih drugova-ca
 219 ranjenih drugova-ca
- b) u materijalu: 2 poluautomatske puške

Neprijateljski gubitci:

- a) u ljudstvu: 217 mrtvih
 457 ranjenih
 6 zarobljeno
- b) u materijalu:
 - zaplenjeno: 1 radio-stanica neispravna
 4 Šarca
 12 pušaka
 2 »Šmajsera«
 80 mina za bacače
 2000 metaka mauzer municije
 - uništeno: 2 kamiona gusenica
 1 kamion
 2 amca
 1 naoružani motorni amca
 2 protivkolska topa
 16 kola sa spremom natovarenih.

Za vreme borbi oko odbrane reke Drave naše jedinice — borci uvideli su veliku korist utvrđivanja i utvrđivali se stalno. — Ve postojeće linije dopunjavali su. — Osećala se veliki nedostatak u pionirskom alatu.

Moral boraca i borbeni duh bio je na velikoj visini. —

Kao nedostatak pokazao se taj što jedinice levo i desno od naše III brigade kod St. Bolmana nisu istovremeno započele napad. — Tako je neprijatelj mogao skoncentrisati svu vatru na one delove koji su napadali.—

Služba veze nije zadovoljila potpuno iz dva razloga: što nema svežih baterija i što su se 21 marta na liniju III brigade vezale jedinice XVI divizije, a jedinice za vezu LI divizije čak su počele skupljati našu liniju misleći da je ona trofejna. Do 21. marta veza je zadovoljila.

Sanitetska služba je zadovoljila. Izvlačeni ranjenici na dan 21 marta južno od Bolmana bilo je prilično teško zbog jako brisanog prostora, a neprijatelj je imao dominantan po-

ložaj na nasipu, ali je i ta teško a požrtvovanim radom boraca i sanitetskog osoblja savladana.

Ishrana za vreme borbi zadovoljila je.

Popuna municije zadovoljila je, sem što se ose a veliki nedostatak artiljerijske municije, tako da bi naša artiljerija mogla naneti neprijatelju mnogo ve e gubitke da nije bila nare ena štednja artiljeriske municije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU'

Politkomesar
potpukovnik,
Bogdan A. Vujoševi

Pom. na elnika
poru nik,
France Smole

Za komandanta
major,
Kapi i ²¹

M. P.

BR. 21

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 51. UDARNE
DIVIZIJE OD 23. MARTA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJ-
STVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 21. MARTA'

STAR
51. N.O.U. DIVIZIJE
N.O.V. JL'GOSLAVIJE¹
Op. broj: 87
dana: 23. III. 1945.

D Op. 253/45²

STABU XII. JUGOSLOVENSKOG KORPUSA⁴
(Operativni otsek)

Podnosimo izvod iz operativnog dnevnika štaba ove di-
vizije za razdoblje od 11. do 21. marta 1945. god.

Zaklju ak dnevnika, kao i primedbe i zapažanja ovoga
štaba na protekle operacije dostavit e se na kraju meseca,
kako je to predvi eno naredbom za podnošenje 15-dnevnih
izvoda iz operacijskog dnevnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODUI

Za štab
Na elnik-kapetan:
Rudolf Akrap

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA

štaba 51. Jugoslovenske divizije za razdoblje od 11. do 21. marta 1945.

Datum, vreme, mesto.	SADRŽAJ	Primedba
11. III. 1945. god.	Tokom no i 10./11. ovog meseca, kao i 11. ov. mes. do 15 asova vlada zatišje, koje prekida dejstvo C. A. avijacije. ⁵	

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg, br. 21—6.
k. 590.

² Dopisano crvenom olovkom.

³ Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

⁴ Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

⁵ Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 32.

Datum,
vreme,
mesto.

SADRŽAJ

Primedba

12. III.
1945. god.

Upu eni izvi a ki vodovi radi nasilnog izvi anja. Zadržani jakom neprijateljskom vatrom, ostaju na dostignutim položajima kao istaknute izvidnice. Oko 9 asova prime ene neprijateljske koncentracije na polaznim položajima. Jedan pion »Ka uša«¹ pomrsio je ovu akciju neprijatelja.

Oko podne pristižu tri ruska tenka i postavljaju se na izlaz iz s. Petlovca.

13. III.
1945. god.

U 5 sati naša snažna uznemiravaju a vatra. Ina e tokom celog dana relativno zatišje.

14. III.
1945. god.

Bez naro itih doga aja. Neprijatelj je otpo eo u 22,30 asova snažnom minobaca kom vatrom. Intervencijom naše artilerije u utkan.⁷

¹ O divizionu »ka uša« vidi dok. br. 6, objašnjenje 30 i dok. br. 20, objašnjenje 10.

⁷ Iz izveštaja Artiljerijskog odseka Štaba 51. udarne divizije, od 16. marta 1945 (AVII, reg. br. 9—1—6, k. 1399) o dejstvima artiljerije od 18 asova 15. do 18 asova 16. marta vidi se da je:

— protivtenkovsku otpornu ta ku br. 1 obrazovala 1. baterija 1. divizion, na južnoj ivici groblja sela Jagodnjaka, sa zadatkom da spre ava nadiranje neprijateljskih tenkova pravcem s. N. Bolman — severna ivica Jagodnjaka;

— protivtenkovsku otpornu ta ku br. 2 obrazovala 2. baterija 1. divizion, na položaju uz drum koji zapadnom ivicom sela Jagodnjaka vodi za N. Bolman, sa zadatkom da spre ava nadiranje neprijateljskih tenkova pravcima s. N. Bolman — s. Jagodnjak i s. Zornice — s. Jagodnjak;

— protivtenkovsku otpornu ta ku br. 3 obrazovala 3. baterija 1. divizion na položaju kod groblja u selu N. Bolmanu, sa zadatkom da spre ava nadiranje neprijateljskih tenkova drumom s. St. Bolman — s. N. Bolman;

— artiljerija za neposredno potpomaganje formirana od dve grupe: leve (6. baterija 76 mm 2. divizion i 9. baterija baca a 120 mm 3. divizion), na položaju k. 88 (na nasipu) — k. 87 — s. Zornice, sa zadatkom da neposredno potpomaže odsek 2. i 5. brigade (2, 3. i 4. bataljon), i desne (4. baterija 76 mm 2. divizion i 7. i 8. baterija baca a 120 mm 3. divizion), na položaju: 4. baterija na južnoj ivici

Datum, vreme, mesto.	S A D R Ź A J	Primedba
----------------------------	---------------	----------

15., 16., 17. III. 1945. god.	Bez događaja. Primećena su mestimi na pomernja neprijateljskih trupa. C. A. vazduhoplovstvo tu e neprijateljske položaje. ⁸	
-------------------------------------	--	--

18. III. 1945. god.	No u 17./18. ov. mes. naša izviška delatnost. Zadržana dva neprijateljska podoficira. Javlja se o dolasku neprijateljskih konjaničkih jedinica.'	
------------------------	--	--

Istog dana u 15,30 asova po etak naše artiljerijske pripreme u trajanju od 1/2 sala. Iza pripreme pešadija polazi u napad, ali posle nezatnog napredovanja pešadija je zadržana i kona no se povukla na polazne položaje. Od 3 tenka, koja su trebala pomagati ovaj napad, 2 su se pokvarila.

sela Jagodnjaka, a 7. i 8. baterija na prostoru drum s. Jagodnjak — s. N. Bolman (800 m od Jagodnjaka) — k. 85, sa zadatkom da potpomaže 7. brigadu i 1. bataljon 5. brigade;

— artiljeriju za posredno potpomaganje sa injavao Teški divizion (jedna baterija 122 mm haubica i jedna baterija 76 mm ZIS), na položaju u isto nom delu sela Jagodnjaka (južna ivica), sa zadatkom da posredno potpomaže pešadiju u borbi (kontrabatiranje i daljnaganja).

Iz istog izveštaja se vidi da su u poslednja 24 asa otvarali vatru:

Teški divizion u 21,45 na prikupljenu pešadiju na desnoj obali Drave (nasuprot ostrva severno od sela Petrijevac);

leva grupa u 13,30 na neprijateljske bace e koji su sa položaja jugozapadno od or evog Dvora dejstvovali na našu pešadiju;

desna grupa u 6 asova na neprijateljsku pešadiju u rovu kod sela Šiblja, u 15 asova na neprijateljsku pešadiju u or evom Dvoru, a u 16 na bunker u selu Bolmanu, na ulazu puta u selo iz N. Bolmana.

⁸ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 43 i 44.

' Odnosi se na delove nema ke 1. koza ke konji ke divizije (vidi dok. br. 14, objašnjenje 4). O preformiranju nema ke 1. koza ke konji ke divizije u 15. koza ki konji ki korpus (1. i 2. koza ka konji ka divizija i jedna streljaka briaada) vidi E. Schmidt-Richberg, n. d., 103 i AVII, reg. br. 2—25—2, k. 119/4: depeša Generalštaba JA Štabu 3. armije od 20. aprila 1945. godine.

Datum,
vreme,
mesto.

S A D R Ź A J

Primedba

19. III.
1945.

Preduzimaju se odgovaraju e mere protiv dejstva neprijateljske konjice. Pored upotrebe prepre njih sredstava propisane su sve taktike mere. — Do upotrebe konjice nije došlo.

Tokom dana uzajamna slaba minobaca ka djelatnost.

Naši gubitci neznatni.

XII. brigada u divizijskoj rezervi i sreivanju. Kod ostalih brigada u prvom borbenom redu izvodi se smena na taj na in što brigadne rezerve smenjuju no u jedinice strelja kog stroja.

Tokom no i vatra uzne miravanja.

20. III.
1945.

Neprijatelj pojaava svoje artiljerijsko dejstvo. U dve izvršene koncentracije naše vatre bio je u utkan. Nastavlja se sa naše strane sa uznemiravaju om vatrom.

No u 20./21. neprijatelj znatno pojaava svoje vatre no dejstvo. Kroz celu no ova vatra ne popušta u svojoj žestini. Upuene su patrole i odelenja radi držanja dodira sa neprijateljem.

Do 4 asova 21. III. neprijatelj je bio na svojim prednjim položajima.

21. III.
1945. god.

U samo svanu e ustanovljeno je da neprijatelj odstupa i da se je pod zaštitom mraka odvojio od naših prednjih delova.

U novoj situaciji štab divizije izdaje zapovest⁰ za prelaz u napad na elom frontu.

Zapovest Štaba 51. udarne divizije od 20. marta 1945 (AVII, reg. br. 4—5, k. 1399A). Postoji ista zapovest pod br. 284 od 20. marta 1945 (AVII, reg. br. 18—4, k. 1396). Prema tim zapovestima, 51. udarna

Datum,
vreme,
mesto.

SADRŽAJ

Primedba

U 6 asova naša VII. brigada ušla je bez borbe u Bolman. Jedan sat kasnije XII. brigada sa delom XIV. brigade, koja prethodno prolazi kroz šumu Palež, ulazi u Majsku Meću. U isto vreme VIII. brigada zaposeda Baranjsko Petrovo Selo.

U 9 asova naša XII. brigada ulazi u Novi Bezdán, zadržavaju i se na njegovom južnom izlazu radi sreivanja svojih redova.

Na prostoru Bolmanske šume — Deakove pustare dostignuti su neprijateljski zaštitni delovi, koji su imali oigledan zadatak da pod svaku cenu zaštite prebacivanje preostalih snaga. — U snažnom naletu naše VII. i XV. brigade neprijatelj je potisnut na sam nasip — Deakova pustara — kota 87 — kota 92 — sa kog je bedema dao vrlo snažnu odbranu.

Radi suženog fronta VIII. i XII. brigada zadržane su, dok je naredjeno našoj VII. i XV. brigadi da neprijateljski otpor okončaju.

XIV. brigadi zapovedjeno je da posedne Barbara kanal kao II. liniju.

Nekoliko naleta naše VII. i XIV. brigade neprijatelj je odbio.

Tokom celog poslepodneva nastavljeno je sa vazduhoplovnom" i artileriskom delatnošću u protiv neprijateljske odbrane, u kojoj nepri-

divizija dobila je zadatak da napadne severni deo sela Bolmana i put od Bolmana do raskršća severno od sela Majške Meće, da ovlada pomenutom raskrslanicom i šumom Palež, kao i drumom Baranjsko Petrovo Selo — Bolman, posle čega da produži napad na liniju Majška Meća — N. Bezdán.

" Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 57.

Datum,
vreme,
mesto

SADRŽAJ

Primedba

jatelj trpi osobito krvave gubitke. Po padu mraka uspeva prodor III. brigadi na levom krilu ove divizije (podruje Gakovca) nakon ega neprijatelj napušta nasip i naglo se povla i na Dravu. Nastavlja se sa iš enjem narodito Vu jeg Topolja i energinim gonjenjem neprijatelja.

21. III. u 24 asa niti jedan slobodan neprijateljski vojnik nije se više nalazio na levoj obali r. Drave, te je tako likvidacija neprijateljskog mostobrana okonana. —

STAB
51. N.O.U. DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 253
Dana 23. III. 1945.

^a štab
Na elnik-kapetan:
Rudolf Akrap

BR. 22

IZVEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 24. MARTA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O BORBAMA VO ENIM 22. MARTA KOD
LADISLAVA, PAVLOVCA I VELIKOG GR EVCA*

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE¹
JUGOSLAVIJE

Op. broj: 87
dana: 24/III 1945. god.

Predmet: Operativni izvještaj
0 borbama kod Ladislava, Pavlovca
1 V. Gr evca dana 22. III.
dostavlja

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Zemljište na kom je vo ena borba jest djelomi no po-
šumljeno, valovito i naseljena mjesta Ladislav, Pavlovac i
Gr evac, predstavljeno na sekciji Bjelovar 1:100.000.
Prilog skica.

Borbu su vodile jedinice ove divizije.

Neprijateljske jedinice pripadale su 20.¹ i 24.⁴ pukovnji
u ja ini od 4 bojne, kao i 2 satnije 3. bojne 4. zdruge.

Naše jedinice nalazile su se u odbrani. Pokreti neprija-
telja izvršeni u toku 22. o.mj/

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 14—3,
k. 557;²

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Iz sastava 1. hrvatske udarne divizije PTS (vidi AVII, reg.
br. 14—27, k. 114a: zapovest za napad Stožera 1. hrvatske udarne di-
vizije, od 21. marta 1945).

⁴ Iz sastava 5. hrvatske udarne divizije PTS (vidi dok. br. 13,
objašnjenje 8). Reč je o 1. bojni 24. pukovnije, koja je sa 2. bojnom
23. pukovnije od 18. do 31. marta obrazovala Borbenu skupinu »Mari-
i« (vidi AVII, reg. br. 24—30, k. 114a: opšta bojna relacija Stožera
5. hrvatske divizije za mart 1945). Druga bojna 24. pukovnije nala-
zila se tada na osiguranju komunikacije Bjelovar — Križevci, a 3.
bojna u Bjelovaru (vidi AVII, reg. br. 24—30/1, k. 114a: bojna relacija
Stožera 5. hrvatske divizije za mart 1945).

⁵ O tim pokretima neprijatelja vidi AVII, reg. br. 14—27, k. 114a:
zapovest Stožera 1. hrvatske udarne divizije, od 21. marta pot injenim
jedinicama za napad 22. marta u 3 sata.

Prema toj zapovesti, 1. tjelesna divizija (oja ana 1. tjelesna
pukovnja i jedna pukovnja 5. hrvatske udarne divizije) nastupa obu-
hvatno na selo Pavlovac, a zatim, preko sela Ladislava, prodire u V.
Trnoviticu; 1. hrvatska udarna divizija napada pravcima: s. Dražica
— s. Ladislav — s. Trnava i s. Zden ac — s. Hercegovac i, u sadej-

Zapovijesti za zaposjedanje položaja izdane su usmeno, kao i zapovijest za pomjeranje jedinica u toku same borbe. Borba je po elu 22. III u 6 sati.

Neprijatelj u ja ini 2 bojne uspio je nakon kratke borbe da ude u V. Gr evac.⁶ Inženjerijski bataljon koji je branio položaje u V. Gr evcu povukao se na položaje jugoisto no od Morov mlina, gdje je u zasjedi sa bataljonom I. brigade, koji se nalazio na tim položajima uspio da razbije neprijateljsku kolonu, koja je iz V. Gr evca krenula u tom pravcu. Druga neprijateljska kolona iz V. Gr evca krenula je za Pavlovac i oko 9 sati sa te strane ušla u Pavlovac.

U 7 sati napadnut je bataljon III. brigade,⁷ koji se nalazio na položaju kota 140 prema sjeveru do esme kod željezni ke stanice Dražica Pavlovac. Neprijatelj je šumom Roviški Konak ubacio jednu kolonu koja je prešla esmu i zašla tom bataljonu III. brigade iza le a. Štab tog bataljona nije se snašao u prvom momentu, nego se bataljon po eo u neredu povla iti, kojom prilikom je pretrpio osjetne gubitke u ljudstvu i materijalu. Bataljon iste brigade koji se nalazio lijevo od tog bataljona tako er se povukao na nove položaje tj. na zapadnu ivicu sela Pavlovca.

Bataljon II. brigade⁸ koji se nalazio na predstraži kod crkve u Ladislavu primio je borbu tako er u 7 sati, ali se

stvu sa 1. tjelesnom divizijom, uništava neprijatelja na prostoriji s. Hercegovac, s. Trnava, s. Ladislav; 2. tjelesna pukovnija 1. tjelesne divizije napada pravcem ž. st. Zden ac — s. Hercegovac, a Borbena skupina »Schlachter« (Brzi sdrug i Padobranski bataljon) pravcem s. Kajgana — s. Tomašica — s. Kloko evac.

⁶ Veliki Gr evac su. u 7.30 asova, zauzele 1. satnija 2. bojne 23. pukovnije, koja je nadirala pravcem s. M. Pisanica — Torine — k. 126, sa zapada, 3. satnija, koja je napadala sa severa i 2. satnija, koja se nalazila u rezervi. Napad je pomagala 1. bojna 24. pukovnije, koja je nastupala pravcem s. D. Kova ica — s. V. Gr evac, desno od 2. bojne 23. pukovnije. Dalje je 1. bojna 24. pukovnije nastupala opšt看im pravcem s. V. Gr evac — s. Pavlovac — s. Ladislav — šuma Trnava — s. Zdena ki Gaj, gde je izbila na drum s. V. Zdenci — s. Hercegovac. U Hercegovac je stigla u 17 asova, a odatle pravcem s. V. Trnovitica — Krnja a — Sv. Jakob u s. Ruškovac, u 23 asa. Druga bojna 23. pukovnije, koja je štitila levi bok 1. bojne 24. pukovnije, zauzela je ž. st. V. Zdenci, a zatim je, preko Trnave i V. Trnovitice, izbila na Krnja u (k. 187), gde je zano ila. Druga bojna 23. pukovnije i 1. bojna 24. pukovnije 5. hrvatske udarne divizije sa injavale su Borbenu skupinu »Mari i « (vidi AVII, reg. br. 24—30, k. 114a: bojna relacija Stožera 5. hrvatske udarne divizije za mart 1945).

⁷ O tome vidi AVII, reg. br. 10—2, k. 1214: izvještaj Štaba 3. brigade, od 22. marta 1945. Štabu 33. divizije.

⁸ Sa uvana je bojna relacija Štaba 2. brigade /a 22. i 23. mart 1945. o borbama oko sela Pavlovca i Ladislava (AVII, reg. br. 16—3, k. 1213).

razvojom situacije na desnom krilu nakon kratke borbe povukao na prugu.

U cilju zaustavljanja neprijateljskog daljnjeg nadiranja izvršeno je pregrupisanje naših snaga u 8 i 30 sati. I. brigada preba ena je u G. Kovaicu, III. brigada u V. Jasenova u⁹ sa zadatcima udara u bok neprijatelju, ako ovaj produži dalje nadiranje. II. brigada zaposjela je položaje od zavijutka željeznice pruge tj. preko kote 146 isto na ivica sela Pavlovac pa putem Pavlovac — Grbovac. Zadatak te brigade da zadrži neprijatelja dok bi druge dvije brigade izvršile bojni napad.

Neprijatelj se zadržao u Pavlovcu do 17 sati kada se povukao u pravcu Ladislava dok se neprijatelj iz Grbovca povukao u pravcu Bjelovara.

Postavljeni zadatci nisu izvršeni, neprijatelj je ušao u Ladislav i Pavlovac. U toku borbe neprijatelj je imao 20 mrtvih i 38 ranjenih.

Naši gubitci iznose 2 mrtva, 20 ranjenih, 3 zarobljena, 11 nestalih. Među ranjenima nalaze se sljedeći rukovodioci iz III brigade: Dolar Fric i Obad Tomo, politkomesari eta, Lubnija Petar, Kovačević Tomo, pomoćnici politkomesara eta, i Crevar uro, politdelegat. Među nestalima: Svalić Franjo i Gojković Milan, pomoćnici politkomesara eta. Iz II. brigade ranjen Župan Šime, pomoćnik, politkomesara eta.

Utrošeno je 6730 engleskih metaka, 7400 mauzer, 6720 šmajser metaka, 20 mina za teški bacač, 8 mina za džonbul i 8 mina za lahki bacač. Izgubljeno 3 p.m. i 7 pušaka.

Lica koja su se istakla nema.

Na odgovornost treba pozvati Štab II. bataljona III. brigade radi nedovoljne opreznosti i kontrole neprijateljskih nastupnih pravaca.

Naše jedinice nalazile su se na položajima, gdje su bile dobro utvrđene. Međutim i pored poznavanja situacije i upozoravanja od strane Štaba divizije Štab III. brigade nije posvetio dovoljno pažnje budnosti i opreznosti na svojim položajima. Posljedica takvog rada bila je ta da se neprijatelj pojavio na onom pravcu odakle ga se nije nadalo, premda se znalo da se neprijatelj nalazi u V. Grbovcu. Pometnja koja je nastala pojavom neprijatelja pozadi položaja bila je velika. Iz pregleda gubitaka vidi se da niti jedan vojni rukovodioc nije ranjen, odnosno poginuo, nego sve sami politrukovodioci.

⁹ Više o borbama 3. brigade i njenom povlačenju u s. V. Jasenova u vidi u bojnoj relaciji Štaba 3. brigade za 22. mart 1945 (AVII, reg. br. 13—5, k. 1214).

Iz toga izlazi da su polit. rukovodioci jedini se snažili u tom momentu i pružili otpor. Komandovanje naročito u III. brigadi nije se snažilo. Do upotrebe pratećeg oružja došlo je u maloj mjeri ali je pravilno iskorišteno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar—potpukovnik: Zamj. komandanta — major:
S.o.¹⁰ Dušan Čorković
M. P.

**STAB X. KORPUSA
ZAGREBA KOJ
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
Op. broj: ~~250~~ —
Dana 25/111 1945. u sati

Politički komesar divizije bio je Vlado Mutak.

BR. 23

**IZVEŠTAJ ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE OD 24. MARTA
1945. ŠTABU 6. UDARNOG KORPUSA JA O NAPADU NA
SELA STRAŽEMAN I VELIKU'**

**STAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²
JUGOSLAVIJE**

Pov. broj: 316

Dana: 24/111 1945. god.

Operativni izvještaj
o akciji na s. Stražeman i
Velika — dostavlja

ŠTABU VI. UDARNOG KORPUSA JUG. ARMIIJE.

Sekcija Slav. Požega 1:100.000

Jedinice ove divizije, osim Omladinske udarne brigade, poja ane sa tri bataljona XII. Proleterske udarne brigade,' Požeškim Odredom i jednim bataljonom diverzanata, dobile su zadatak da likvidiraju neprijateljske snage u selu Stražeman.

Posadu u uporištu Stražeman sa injavala je I. bojna V. Freiwillige Regimente.⁴ Naoružanje 6 teških baca a, 4. p.k topa, 12 p.m. i 1 M.G. 42, 6 t.m. to je bila stvarna ja ina posade, dok prema informativnim podacima sa kojima je raspolagao ovaj štab pre donošenja odluke ja ina neprijatelja bila je oko 750 vojnika. Ovaj informativni izvještaj, kako e se poslije vidjeti, nije imao neki naro iti uticaj na donijetu odluku niti na razvoj situacije u toku borbe Utvr enja neprijatelja sa injavali su rovovi poljske fortifikacije, otvoreni. Nacionalni sastav posade bio je Hrvati, Poljaci i Nijemci. Komandni kadar Nijemci osim zapovjednika bojne koji je be-logardejac (Rus).

U Velikoj prema informativnim izvještajima bilo je 300 vojnika, me utim njih je stvarno bilo 3. i 9. bataljon v.

Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, res. br. 18—2, k. 1293.

³ Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Iz sastava 12. udarne divizije 6. udarnog korpusa JA.

⁴ Re je o nema kom 5. SS policijskom puku (E. Schmidt-Richberg, n. d., 114 i 115).

regemente Freiwillige,⁵ ukupne ja ine oko 1.000 vojnika. Ni ovakova situacija na sektoru Veike ne bi omela izvršenje zadatka i pored neto njih izvještaja informativne službe.

Cesta Stražeman — Velika bila je ista prema informacijama.

Na osnovu ovakove situacije, ovaj štab donio je slijedeću odluku:

1. — Sa jednom brigadom (XVIII. udarnom) likvidirati uporište Stražeman.

2. — Sa jednom brigadom (Viroviti kom udarnom) osim jednoga bataljona, zatvoriti cestu Draga — Velika a sa dva bataljona napasti neprijatelja u Velikoj i na taj na in sakriti od neprijatelja naše namjere.

3. — Sa XII. Proleterskom ud. brigadom zatvoriti pravac Stražeman — Požega i Draga — Trenkovo, na liniji: desno s. Brani preko Tornja — Aleksandrovca pa do ceste Velika — Trenkovo gdje se ista odvaja od pruge u lijevo.

4. — Požeški Odred da zatvori cestu Brestovac — Orljavac u visini s. Paviovcu.

5. — Diverzantski bataljon da uništi prugu i objekte na njoj na liniji Požega — Velika.

6. — Divizijska rezerva u ja ini jednoga bataljona na brdu Kozja Glava sjeverno od sela Stražeman.

Po etak napada odre en je za no 20/21. III. 45. u 04.00 asova.⁶

Vreme, no vedra, teren suh i pristupa an, bez vjetra. Neprijatelj nije imao predstražarske položaje, ve obinim stražarima blisko osiguranje oko sela.

Jedinice su pošle na zadatak blagovremeno sa prostori- ja Orljavac — Seovci⁷ — Kruševo.

Svi borci i svi rukovodioci bili su pripremljeni temeljito za izvršenje ovoga zadatka. Naro ito povjerenje ulivala je XVIII. ud. brigada, koja je obe avala od najvišeg do najnižeg rukovodioca da e zadatak u potpunosti izvršiti. Ovo povjerenje temeljilo se na tome što je brigada bila danima pripremljena na zadatke koji pred njom stoje, i što je organizacija pomoi u vatri jamila, da emo u ovoj borbi imati stoprocentnu nadmo nad neprijateljem u vatri.

⁵ Radi se o 3. bataljonu nema kog 1. SS policijskog puka (vidi AVII, reg. br. 1—1—5, k. 70: izjava generala A. Lera, komandanta Grupe armija »E«) i o 9. samostalnom policijskom dobrovolja kom bataljonu (E. Schmidt-Richberg, n. d., 114).

⁶ Detaljnije o zadacima jedinica vidi AVII, reg. br. 22—1, k. 1293: zapovest Štaba 40. udarne divizije, Op. br. 290, od 20. marta 1945. potinjenim jedinicama za likvidaciju neprijatelja u selima Stražeman i Velika, i Avil, reg. br. 2—1, k. 1293: dopunska zapovest od 20. marta.

⁷ Treba: Kamenski Seovci, 18 km severozapadno od Sl. Požega.

Štab divizije sa osmatračnicom bio je na K. 577 zvanom Umac isto no od sela G. Vrhovci

Veze sa svim brigadama bile su četverostruke, radio-grafijom, radiotelefonijom, telefonske i kurirske što je jamilo, da se rukovođenje jedinicama biti osigurano.—

Brigada koja je pošla u napad imala je u naoružanju daleko ve u premo nad neprijateljem tako da je na njegovih 12. p.m. napadalo naših 70 puškomitraljeza od kojih 15 M.G. 42 i 6 teških baca a koji su u svojoj potnoj šarži imali 1.700 teških mina. Baca i su bili formirani u dvije baterije, svaka po tri cijevi, i plasirani: jedna baterija na prostori isto no od sela Kantarovci, a druga na putu Poljakovci — Stražeman. Sa baterijama baca a bila je telefonska veza što je omoguvalo brzu intervenciju njihove vatre na napadnim pravcima. Za težište napada određeno je selo Stražeman koju su prostori baca i trebali da zaspu minama.

Na težištu napada angažovana su za napad dva bataljona XVIII. brigade sa pravcima prodora: jedan preko sela Doljanci, a drugi od K. 365. A sa sporednim pravcima napada dva bataljona: jedan sa pravcem napada K. 336, k. 331, a drugi preko sela Drage na jugoisto ni deo sela Stražeman. Ova dva bataljona na sporednim pravcima napada imali su zadatak da privuku pažnju neprijatelja na taj pravac i na taj način da ga se obmane o našem težištu napada.

Ovaj plan i ovakova odluka za njegovo ostvarenje bila je, kako se u razvoju borbe vidjeti, savršeno pravilna.

Brigada određena za likvidaciju stigla je na položaje, tj. oko 150 do 200 metara od neprijateljskih rovova (sem I. bataljona koji je ostao na svojim polaznim položajima južno od sela Draga iako u Dragi nije bilo neprijatelja) u 02.30 časova i čekala po etak napada.

Viroviti ka ud. brigada u svom podilaženju pro istila je selo Radovanci i sa dva bataljona došla na polazne položaje na liniji K. 401—565,⁸ a sa jednim bataljonom, koji je trebao postaviti zasjedu, na južnu ivicu sela Radovanci.

XII. Proleterska ud. brigada zaposjela je određene položaje.⁹

Veze su uspostavljene četverostruke sa XVIII. i XII. Proleterskom dok sa Viroviti kom pre po etka napada nije bila telefonska veza.

⁸ Greška; treba: k. 365, severozapadno od Poto ana.

⁹ To su bili položaji: Perenci — s. Brani — trig. 251 — s. Svržga e — Pst. Krivaj (k. 237) — s. Aleksandrovac (k. 208 — k. 206) — raskrsnica puteva Trenkovo — Velika i Trenkovo — Draaa, zaključeno sa putem (vidi AVII, reg. br. 22—1, k. 1293; zapovest Štaba 40. udarne divizije od 20. marta 1945. za napad na Stražeman i Veliku).

To no u 04.00 asova odjeknule su prve eksplozije mina minobacačkih baterija koje su svojim točnim i snažnim baražom, odlično rukovođenim, i odlično upravljenoj vatri (blagodareći tome što je prije napada na uporište uoči toga dana poslano na osmatračnicu komandire baterija da izvide mjesta oružja i očišćene odstojanja) srušile pravi uragan mina na težištu napada. Odmah u početku napada podbacio je III. bataljon promijenivši svojevoljno pravac napada i umjesto da napadne od K. 365 on je napao od K. 408 bez energije. I. bataljon umjesto da je nastupao za vrijeme baraža on je sa polaznog položaja otvorio vatru na Stražeman koja nije mogla imati nikakvog efekta. Bataljon od sela Doljanci i bataljon od sela Biskupci¹⁰ sa minimalnim žrtvama upali su u selo. Neprijateljska oružja plasirana na položajima oko crkve bila su neutralisana.

III. i II. bataljon koji su napadali od sela Doljanci od K. 408 upali su u sjeverni dio sela Stražeman, zarobili 2 p.k. topa i umjesto da energično nadiru dalje i da gone neprijatelja koji je bio iznenađen silinom vatrene udara i brzog gubljenja teškog oružja, koji je u paničnom bijegu nastojao pošto poto da sa glavninom svojih snaga se probije prema selu Potočani, oni su se zadržali oko topova i dozvolili da ih u daljem nadiranju zadržava zaštitnica neprijatelja koju je on žrtvovao za glavnine. Neprijatelj je dobio na vremenu. Dva bataljona na težištu napada nisu imala jedinstveno rukovodstvo, već su svoje odluke donosili na osnovu sopstvene inicijative. Opijeni prvim uspjehom i početnim udarcem nisu iskoristili povoljnu situaciju. Neprijatelj je preživljavao krizu. Štab brigade izvještavao je: plijen 2 topa, privode se zarobljenici i naši bataljoni nadiru energično u selo. Izvještaj je bio lažan, djelomično. Neprijatelj je dobio u vremenu, sat i više bili su za njega od dragocjene koristi, on je izbio u selo Potočane, zaposjео K. 365 sa glavninom svojih snaga i otpočeo pritisak dijelom snaga prema selu Stražeman a s jednim dijelom prema selu Radovanci na položaje II bataljona Virovitičke brigade.

Virovitička udarna brigada otpočela je takođe napad u određeno vrijeme. Jedan bataljon uspio je da stjera neprijatelja sa grebena K. 401 i da zaplijeni u prvom naletu 6 teških mitraljeza i ovaj bataljon učinio je istu grešku kao i bataljon XVIII. Umjesto da goni razbijenog neprijatelja u selo Velika on se zadržao na svojim položajima i dozvolio da se razbijeni neprijatelj ponovo organizuje, izvrši povratni napad, zauzme izgubljene položaje i povрати 4 teška mitralje-

Reče o pravcu napada k. 396 — k. 331.

za nazad. Tre i bataljon iste brigade, koji je napadao gradinu sjeverno od s. Velike, naišavši na neprijateljski položaj kojeg su branila 2 puškomitraljeza iako nije imao nikakve gubitke ostao je na svojim položajima bez veze sa svojom brigadom i bez ikakvog aktivnog učestvovanja za cijelo vrijeme borbe. Ni im nije pokušao da olakša situaciju ostalih bataljona Virovitičke brigade već je hladnokrvno posmatrao gdje se ostali bataljoni krvare. II. bataljon koji je imao zadatak da zaposjedne cestu Draga — Velika i da goni neprijatelja u pravcu željezničke stanice Velika još za vrijeme nastupanja prema svojim položajima krivicom komandanta bataljona koji je išao na čelo bataljona izgubio je vezu sa jednom četom pješadije koja mu je ostala kod grebena Kozja Glava. Četa je stigla ova četa upućena je na samu cestu. Izbivši na istu naišla je na neprijatelja kod mosta na k. 243 koji je u svom naoružanju imao jedan top 47 mm. Uništivši i rastjeravši posluhu kod topa ova četa uhvatila je pored toga jedan top sa zapregom od 4 konja i karom punom municije koga je neprijatelj izvukao iz sela Stražeman cestom prema Velikoj. Ovaj top sa zapregom odmah je upućen za selo Radovanci. Za to vrijeme neprijatelj je vršio snažan pritisak cestom od sela Velike prema Dragoj i dok je četa na cesti junački odoljevala naletu neprijatelja dotle je komandant ovoga bataljona izvijestio štab brigade lažno da neprijatelj drži cijelu cestu Draga — Velika i da on ne može sa bataljonom zaposjesti određene položaje. Na osnovu ovako lažnog izvještaja komandant brigade donio je pogrešnu odluku tj. naredio da ovaj bataljon zaposjedne položaj na južnoj ivici sela Radovanci što je on i učinio. Pošto je zapregu konja sa injavala pored dva tegla a još dva jaha a konja sa sedlima to je komandant II bataljona ispregao oba jaha a konja te je top na taj način ostao bez zaprege i nije ga bilo u stanju više dalje izvući i na što ga je neprijatelj opet zarobio. Komandant II bataljona uopšte nije pokušavao da sa četom na cesti uhvati vezu niti da joj pritekne u pomoć i ista je bila prisiljena uz teške žrtve, među kojima je i junački pao komandir iste, da se povuče. Na taj način neprijatelj je otkrio komunikaciju Draga — Velika. Jedinice Virovitičke brigade držale su južni dio sela Radovanci K. 401. Neprijateljske snage napadale su ih na cijeloj širini fronta desno Gradina selo Velika željeznička stanica Velika¹¹ i dijelom svojih snaga iz sela Potočani i sa K. 365.

Na položajima XII Proleterske bez promjene.
Rezerva divizijska još neangažovana.
Veze još uvijek funkcionišu.

" Verovatno treba: Gradina — s. Velika — ž. st. Velika.

Situacija u Stražemanu stabilizovana. I. bataljon XVIII. preko sela Draga izbio na južnu ivicu sela Stražeman. IV. bataljon zauzeo crkvu. Štab brigade izvještava da ovaj bataljon nadire dalje u selo Stražeman, me utim on stoji na mjestu. I pored nare enja komandanta divizije on se ne kre e. Neprijateljska zaštitnica sa dva laka mitraljeza i sa jednim baca em potpomognuti sa K. 365, natjeruje u pani ni bijeg II. i III. bataljon XVIII. brigade koji se bez stvarne potrebe pred oko 80 neprijateljskih vojnika u neredu povla e jedan prema s. Doljanci a jedan prema K. 408. Upu en je na elnik štaba brigade da zaustavi i vrati nazad ove bataljone. On nema dovoljno energije i bataljoni u povla enju vuku i njega. Upu uje se komesar brigade da zaustavi povla enje bataljona. On nastupa energino, bataljoni su zaustavljeni, otvoren je minobaca ki baraž na selo i ova dva bataljona ponovno drže izgubljene položaje. Ali situacija je promijenjena. Ovi bataljoni više nemaju elana pretfpivši gubitke u povla enju (bataljoni su se povla ili preko brisanog terena kilometar i pol u stoje em stavu po grupama) po zauze u izgubljenih položaja da nadiru dalje. I ako bi, i pored sve neprijateljske pomo i koja bi mu stigla, Stražeman bio likvidiran, mi bi još uvijek imali tri brigade da se bijemo i da zadržimo njegovo nadiranje dok se ne izvu e plijen. Još jedna povoljna situacija upropaštena je. Komandanti bataljona ne izvršavaju nare enja komandanta brigade, komandant brigade ne nalazi se na osmatraci, nema pregled situacije, i nasjeda lažnim izvještajima komandanata bataljona te na taj na in ne može da donese pravilnu odluku. Vodi se slaba uli na borba, bataljoni leže na svojim položajima i ne kre u nikuda, trpe gubitke, neprijatelj vide i da mu stiže poja anje gr evito se brani za svaku ku u, za svaki rov. Dva prottfkolska topa još su uvijek u našim rukama na sjevernoj ivici sela Stražeman ali niko ne pokušava da ih izvu e.

Situacija kod Viroviti ke brigade otežava situaciju u uporištu Stražeman. Štab brigade smjestio se u selu Radovanci i poslije prvih rafala koje je neprijatelj otvorio na isto selo donosi odluku da preseli štab na k. 338. Uz [Štab] kre u svi prištabski dijelovi, od kurira do ete za vezu i bolni ke ete, i bataljoni na položaju vide i ovo povla enje napuštaju svoje položaje i povla e se za štabom brigade. Štab brigade ne ini ništa da ih zaustavi. Komandant brigade dolazi na Kozju Glavu do divizijske rezerve koja ima telefon, izvještava o situaciji, dobiva nare enje od komandanta divizije da sa divizijskom rezervom i II. bataljonom napada neprijatelja u selu Poto ani i na K. 365. Štab brigade umjesto da diskutuje

o tome kako da izvrši naređenje on donosi odluku da ga ne izvrši, jer je situacija po njihovom mišljenju za izvršenje ovoga zadatka nepovoljna. Brigada se koncentriše na liniji k. 338 — Kozja Glava. Neprijatelj ovla uje Radovancima, Potanima, Dragom, i uz pomoć jedne blinde,¹² jedne tankete, sa oko 16 kamiona pješadije i jednim vodom konjice preko sela Draga natjeruje I. bataljon XVIII. brigade na napuštanje položaja, ovaj bataljon umjesto da se povla i prema K. 336 on se povla i preko sela Biskupci, sa dvije ete povla i se u Toranj a sa jednom na K. 336. Otvoren je prolaz neprijatelju za selo Stražeman. IV. bataljon vide i u povla enju I. napušta svoje položaje i zaposjeda greben zapadno od sela Stražeman sjeverno od K. 336.

Spaja se posada u uporištu sa snagama koje joj dolaze u pomoć .

Situacija se promijenila iz temelja. Komandant divizije naređuje na osnovu novostvorene situacije da XII. Proleter-ska napusti mjesto zasede i orijentiše se na liniji Odžakovci — Luinci, XVIII. udarna brigada [na liniji] k. 336 — Kantarovci, Virovitička [brigada na liniji] Kozja Glava — k. 338.

Vrijeme za likvidaciju neprijatelja izgubljeno je. Donosi se odluka da se prekine svako daljnje vođenje borbe za likvidaciju uporišta Stražeman jer više nema nikakvog izgleda na uspjeh.

Jedinice se povlače na polazne položaje u redu.

Gubitci u ovoj borbi su slijedeći:

Naši;

45 poginulih,
144 ranjena,
36 nestalih.

5 puškomitraljeza.
4 šmajsera,
48 pušaka.

Neprijateljski:

152 ubijena,
145 ranjenih,
2 zarobljena

¹² Misli se na oklopni automobil.

Plijen:

1 top 47 mm P.K.
15 granata za top
3 teška mitraljeza
1 puškomitraljez
1 šmajser
7 pušaka
1 pištolj
3 raket. pištolja.
50 ru nih bombi
1 kola sa hamovima i konjima
1 top 100 m/m uništen i 1 top 47 mm P.K.
uništen.

Za neizvršavanje postavljenih zadataka smijenjeni su sa svoje dužnosti komandant II. bataljona Viroviti ke brigade, komesar III. bataljona Virov. brigade, komandant III. bataljona, I. bataljona XVIII. brigade i komandant XVIII. brigade. Krivci za nepotrebne žrtve odgovara e pošto se sredi sav istražni materijal i dostavi nadležnom štabu za rješavanje krivice. Pored toga smijenjen je i na elnik štaba XVIII. ud. brigade. Dugove koje treba odlikovati koji su se herojski držali u ovim borbama dostaviti e se spisak sa predlozim?.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar— potpukovnik: **I. Vondra ek** V.d. Komandant — major
Savo Miljanovi

M. P.

IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 26. MARTA 1945. GENERALŠTABU JA O BORBAMA NA DRAVSKOM, SLAVONSKOM I MOSLAVA KOM SEKTORU OD 12. DO 26. MARTA¹

STAB

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj: 139

Dana: 26/111. 1945. god.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Operativni izveštaj za operacije u vremenu od 12. o.m do danas.

Dravsko-dunavski sektor — borbe za uništenje neprijateljskog mostobrana na Dravi.

Posle žestokih borbi od 6. do 11. marta neprijateljska 11. L.V. divizija² zaustavljena je na svim otsecima mostobrana, a na liniji ozna enoj na skici broj 1.

Od 12. do 17. marta neprijatelj je u defanzivi i nastoji uporno da sa uva i održi postignuti mostobran, vrše i s vremena na vreme manja aktivna dejstva. Uglavnom neprijatelj nije više bio u stanju da nastavi sa ofanzivom, zbog velikih gubitaka koje je imao u proteklim borbama. On je tako u defanzivi bio prinu en da eka ishod bitke na susednom — zapadnom mostobranu³ (neprijateljski plan na ova dva mostobrana išao je za koordinacijom, što mu nije uspelo ostvariti.)

Prema izjavama zarobljenika mnoge neprijateljske jedinice na našem sektoru izgubile su preko polovinu brojnog stanja, a neke i dve tre ine. Neprijatelj o ekuje poja anje od 1. koza ke divizije koja je u to vreme bila dislocirana u prostoru P. Slatina — Virovitica.

Uvidevši ovakovo stanje kod neprijatelja, predložili smo štabu III. Ukrajinskog fronta, da u sadejstvu ruskog motocikletnog puka (koji je prethodnih dana stigao kao poja anje u podru je Belog Manastira i postavio se defanzivno na položaj u drugoj liniji) pre emo u opšti napad u cilju uništenja neprijateljskog mostobrana, dok neprijatelju još ne

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 27—1 k. 21A.

² Re je o nema koj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji (vidi dok. br. 6, objašnjenje 2, 3 i 6).

³ i " Misli se na mostobran kod Donjeg Miholjca, prema bugarskoj 1. armiji.

bude stiglo poja anje. No ovo nije moglo biti usvojeno zbog situacije na susednom zapadnom mostobranu⁴ gde je bitka za uništenje neprijateljskog mostobrana u punom jeku bila ve u završnoj fazi: trebalo je najpre likvidirati taj mostobran, po tom sa svim raspoloživim snagama baciti se na likvidaciju neprijateljskog mostobrana na našem sektoru.

Do odlu nog napada naše jedinice od 12. do 17. preduzimale stalne ofanzivne akcije vrše i dnevno naro ito no u prepade sa snagama od po jednog bataljona, pri emu su nanošeni neprijatelju gubici.⁵ Izvi a ka delatnost poja ana — izvi a i uhvatili nekoliko neprijateljskih vojnika i podoficira. Za to vreme naša artiljerija stalno je vršila uznemiravaju a ga anja i postigla vrlo dobre rezultate. N.[aša] avijacija bila je tako er vrlo aktivna tuku i stalno i uspešno — preko dana — neprijateljske ciljeve na podru ju mostobrana kao i prelaze na Dravi, onemogu uju i neprijatelju svako dnevno prebacivanje preko Drave.⁶

No u 15/16. neprijatelju dolazi u poja anje jedna koza ka brigada' ija se dva puka odmah prebacuju preko Drave i 17. marta preko dana ostaju nezapažena u šumi Bistrinski Lug.

17. marta u prvoj polovini no i neprijatelj u ja ini dva bataljona vrši tri uzastopna napada na naše položaje⁸ u podru ju Baranj. Petrovog Sela i Piškura pst. Sva tri napada su odbijena uz gubitke po neprijatelja.

U drugoj polovini no i 17/18. oba koza ka puka iznenadno su otpo eli sa napadom na naše položaje u podru ju Zido pst. i Bakanske ustave — na našem krajnjem desnom krilu mostobrana.⁹ Dok je prvi nalet »Vlasovaca«¹⁰ odbijen,

⁵ Vidi depešu Štaba 3. armije od 16. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—102—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da se na neprijateljskom mostobranu naspram D. Miholjca produžavaju žestoke borbe i da je odbijena nema ka eta koja se prošle no i prebacila preko Drave kod Viljeva; da se na slavonskom sektoru, severozapadno od Podravske Slatine, produžavaju borbe sa snagama koje odstupaju komunikacijom Podr. Slatina — Suhopolje i da su jedinice 10. korpusa na moslava kom sektoru vodile uspešne borbe kod sela Garešnice.

⁴ O dejstvima avijacije od 12. do 17. marta vidi tom X, knj. 2, dok. br. 33, 38, 42, 43, 44 i 45.

⁷ Iz sastava nema ke 1. koza ke konji ke divizije (vidi dok. br. 14, objašnjenje 4 i dok. br. 21, objašnjenje 9).

⁵ To su bili položaji 16. udarne divizije. Više o tome vidi u dok. br. 25.

¹ Na ovom odseku je bila 4. brigada 16. udarne divizije.

⁰ Tako su nazivani pripadnici vojnih formacija bivšeg sovjetskog generala Vlasova, koje je formirala nema ka Vrhovna komanda od sovjetskih zarobljenika puštenih iz nema kih zarobljeni kih logora.

kod drugog, još žele napada, neprijatelj uspeva probiti se i prodreti do s. Torjanci, a do zore i zauzeti ovo selo. Linija neprijateljskog mostobrana toga dana vidi se iz skice broj 2.

Po ovlaivanju selom Torjanci, zaustavljen je svaki daljnji prodor neprijatelja ka zapadu. Oigledno je bilo da se u ovom slučaju radilo o neprijateljskoj demonstraciji: trebalo je sa njegove strane ovim prodorom uticati na situaciju na zapadnom susednom mostobranu," ija je likvidacija baš toga dana energinim napadom ruskih jedinica završena.

Na ostalim osecima dravsko-dunavskog fronta bez promene. 18. marta hitno se na sektor Beremend — Kašad — Old prebacuju snage 133. S.¹² Korpusa C.A. i 16. bugarske divizije, koje treba da uzmu u eša u definitivnoj likvidaciji neprijateljskog mostobrana na našem sektoru. Istog dana preduzima se napad na neprijateljski mostobran da bi se lokalizovalo njegovo dalje prodiranje.

Ovoga dana po podne dve brigade naše 16. divizije sa jednim bugarskim pukom, jednim niskim motocikletnim pukom i jednim pešadijskim pukom, preduzimaju napad¹³ na neprijateljsku izboinu u mostobranu i nešto severnije, a na itavoj ostaloj liniji mostobrana u isto vreme sve naše jedinice preduzimaju tako e napad u cilju koordinacije i vršenja pritiska, potpomognute sa tri tenka koji su u to vreme bili na borbenim položajima u s. Petlovac. Uvoenim borbama dopada mraka i u toku no i 18/19., neprijateljska izboina mostobrana, postignuta prethodne no i, potpuno je likvidirana, zauzeto selo Torjanci, a na itavom ostalom sektoru neprijatelj je za nešto potisnut sa svojih dotadanih položaja.¹⁴

Neprijatelj je i dalje pružao jak otpor, naro ito na prostoru Žido pst., gde mu je uspelo uništiti dva ruska tenka

¹² strelja kog

" Vidi depešu Štaba 3. armije od 19. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—66—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da su 18. marta po podne naše snage, u sadejstvu sa dva sovjetska i jednim bugarskim pukom, uz podršku 10 tenkova, preduzele protivnapad na svim osecima mostobrana, da su oštre borbe u toku i da se na bugarskom sektoru neprijateljski mostobran sve više smanjuje i sada se proteže južnom stranom kanala ispred sela Drave Cehi i Drave Palkonje.

⁴ O tim borbama govori se u izveštaju Štaba 16. udarne divizije (dok. br. 25). U izvodu iz operacijskog dnevnika Štaba 36. udarne divizije (dok. br. 20) govori se o napadu 2. brigade 16. udarne divizije i 7. brigade 51. udarne divizije, a u izveštaju Štaba 51. udarne divizije (dok. br. 28) kaže se da je toga dana, 18. marta, pešadija vršila napad i da je posle neznatnog napredovanja zadržana, nakon ega se povukla na polazne položaje. Ni u jednom divizijskom izveštaju ne spominju se bugarski puk i sovjetski motociklisti ki i pešadijski puk.

od svega sedam koliko ih je na tom prostoru toga dana napadalo. Na pravcu Majške Meće oštećen je jedan ruski tenk.

Ovoga dana naši mladi borci prvi put su u estvovali u napadu prateni i podržavani tenkovima što je uveliko podiglo njihov borbeni moral i polet. U toku 19. i 20.,¹⁵ vrše se pripreme za opšti i odlučujući napad na mostobran, podilaženje ruskih jedinica i njihovo postavljanje za pretstoje i napad, te intenzivno rekognosciranje i izvištanje. Naša avijacija i artiljerija za istu vreme aktivni.

Izme u našeg štaba i pretstavnik komandovanja C.A., zamenika komandanta 57. armije, general-majora Viktorova, sastavljen je zajednički plan za odlučni napad na neprijateljski mostobran sa u estvovanjem naših jedinica, 133. Korpusa C.A. i 16. bugarske divizije. Izvršene sve pripreme, izdate zapovesti za napad i napad aviziran za četiri sata u jutro 21. o.m., međutim neodloženo odložen za jedan dan t.j. za 22., prema depeši koju smo u isto vreme primili od Generalštaba i iz III. Ukrajinskog fronta.¹⁶

O tim borbama vidi i depešu Štaba 3. armije od 20. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—67—1, k. 44) Generalštabu JA u kojoj se kaže da su na dravsko-dunavskom sektoru 19. marta ujutru, posle žestokih noćnih borbi, naša brigada i bugarski puk zauzeli s. Torjanci i produžili napredovanje ka Medrovi pšt., da sovjetske i naše jedinice celog dana vode borbe u prostoru Zido pšt. i Piškura pšt. i da su zadobile nešto terena.

" Toga dana je na Dravi, u rejonu Osijeka poginuo komandant 36. udarne divizije Dušan Vukasovi, te je Štab 3. armije tražio od Generalštaba JA da se vrati Boris Bikicki Rojnik, zamenik komandanta 36. divizije, vrati sa oficirskog kursa u jedinicu (vidi AVII, reg. br. 6—72—1, k. 44: depeša Štaba 3. armije Generalštabu JA od 20. marta 1945).

" Vidi depešu Generalštaba JA od 21. marta 1945. u 10,30 (AVII, reg. br. 5—18—1, k. 44), u kojoj se obaveštava Štab 3. armije da je, po naredjenju maršala Tolbuhina (komandanta III ukrajinskog fronta Crvene armije), sovjetski 133. korpus 57. armije sa bugarskom 16. divizijom i jugoslovenskim 12. korpusom (3. armijom) najkasnije ujutru 22. marta pristupiti likvidaciji neprijateljskog mostobrana kod Valpova. U tom cilju je Štab III ukrajinskog fronta 19. marta 1945 u 14,35 (AVII, reg. br. 1—9—2, k. 44 i 1—10—2, k. 44) naredio:

1) 57. armija da sa snagama 133. streljačkog korpusa (84. i 122. streljačka divizija), 16. pešadijskom divizijom bugarske 1. armije, 189. samostalnim artiljerijskim pukom, 53. motociklističkim pukom, u saradnji sa 12. konusom (3. armijom JA), likvidira mostobran neprijatelja na severnoj obali Drave, severno od Valpova i da napad po ne najkasnije 22. marta 1945. ujutru.

2) 133. streljački korpus CA i bugarska 16. pešadijska divizija, sa dodatim joj sredstvima ojačati, da se, ne kasnije od 23.00 sata 20. marta 1945, povuku sa reke Drave i predaju odbranu sektora jedinicama bugarske 1. armije, kao i da se za pojačanje odbrane ove

No neprijatelj predviđaju i opasnost koja mu preti od potpunog uništenja (inače je njegova situacija na ovom mostobranu bila beznačajna, posle likvidacije mostobrana severno od D. Miholjca), u prvoj polovini noći 20/21., po njemu sa naglim izvlačenjem svojih snaga i njihovim prebacivanjem preko Drave — koriste i noć — ostavljaju i na frontu i dalje jaka zaštitna odjeljenja.

Osetivši i primetivši to, naše jedinice,¹⁷ spontano i inicijativno prelaze odmah u opšti napad da bi sprečile i onemogućile neprijatelju izvlačenje — bježanje preko Drave i u toku noći zauzimaju pod jakim ali kratkom borbom s. Bolman, Dvor, Baranjsko Petrovo Selo a potom Majšku Među i Novi Beždan.¹⁵ Pred zoru napadima naših jedinica pridružuju se jedan ruski¹⁹ i jedan bugarski puk,²⁰ koji izbijaju i ovladavaju Piškura pustom, Zido pustom, Bakanskom upravom, povezuju se sa našim snagama.

21. do podne naše jedinice, naslanjaju se na desnom krilu na napred pomenuta dva puka izbile su do linije užeg neprijateljskog mostobrana: Gakovac — nasip južno od Deakovca²¹ — k. 92 — šuma Oreš.²² Na toj liniji neprijatelj je pružio očajnički otpor trpeći i vrlo velike gubitke sa ciljem da na toj liniji sačeka pad noći i da bi se u toku noći i po padu mraka prebacio preko Drave, jer mu je to bilo nemoguće u toku dana pošto je naša avijacija vrlo efikasno tukla dravsko zaoblje i savrećni tok. Neprijatelju je pri tom potpomoglo znatno ostavljanje gustog morskog polja ispred napred označene linije mostobrana. Pritisnuti na tako uskom sektoru i našavši se u vrlo teškoj situaciji izmeću u dve vatre, Nemci su

armije u pravcu D. Miholjca, 1. streljaci i puk 133. streljaci kog korpusa privremeno ostavi u rejonu Drave Sabolca. (Vidi i AVII, reg. br. 29—1, k. 952: zapovest Štaba 133. streljaci kog korpusa CA od 20. marta 1945. godine.)

3) Da se pregrupacija 133. streljaci kog korpusa i 16. pešadijske divizije do mesta napada izvrši najkasnije do 8.00 časova 21. marta 1945. godine.

" To su bile 16. i 51. udarna divizija.

" Vidi o tome depešu Štaba 3. armije od 21. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—4—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se potvrđuju ovi podaci.

" Jedan streljaci i puk Crvene armije neutvrđene numeracije

" Iz sastava 16. pešadijske divizije bugarske 1. armije.

²¹ Treba: Deakova psta, na rukavcu St. Drave. O tim borbama vidi depešu Štaba 3. armije od 22. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—52—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da 21. marta celo po podne traju ogorčene borbe za likvidaciju užeg mostobrana na liniji koja vodi nasipom od Gakovca i Bakanske ustave i da su po padu mraka naše jedinice zauzele Gakovac.

²² Treba: Orešanica (moćvara u rukavcu Drave).

u o ajni kom položaju pokušali spašavanje preplivavanjem Drav" pri emu ih je naša avijacija u vodi mitraljirala. Neki od njih pokušali su spasavanje presvla enjem u civilna odela i skrivanjem u šumama oko Drave.

No u 21/22. o.m. posle jake artiljerijske pripreme i dejstva Ka uša²³ prešlo se u kona ni juriš uz u eš e i pionirskih jedinica koje su istile minska polja. Oko 01.00 asova naše i susedne jedinice izbile su na samu obalu Drave uništavaju i i zarobljavaju i neprijatelja koji je još uvek pružao otpor. Time je kona no 22. o.m. posle šesnaestodnevnih borbi likvidiran neprijateljski mostobran.²⁴

U toku dana 22. o.m.²⁵ naše jedinice zaposedaju levu obalu Drave²⁶ — neposredno do vode uglavnom prema raspo-

³³ i ³¹ Re je o divizionu »ka uša« iz sastava Crvene armije. Vidi napomenu 25.

^{3<} Za vreme borbi na valpovskom mostobranu od 6. do 22. marta, jedinice 3. armije JA uspešno je podržavala Vazduhoplovna grupa »Vitruk« (sovjetska 10. jurišna vazduhoplovna divizija i 236. lova ka vazduhoplovna divizija) pod komandom general-majora Andreja Nikiforovi a Vitruka (AiiApen Hkhhc[]opobhm BirrpyK),tada komandanta 10. gardijske jurišne vazduhoplovne divizije Crvene armije (tom X, knj. 2, dok. br. 5). Štab 3. armije JA zahvalio se u ime boraca i ru kovodilaca pismenom zahvalnicom general-majoru Vitruku (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 91).

^a Toga dana je depešom Vrhovnog komandanta JA (AVII, reg. br. 1—10—2, k. 44) preneto Štabu 3. armije nare enje komandanta III ukrajinskog fronta maršala Tolbuhina u vezi sa likvidacijom neprijateljskog mostobrana kod Valpova: Komandantu 57. armije CA: da u toku 23. marta preda 12. korpusu 3. armije JA odbranu severne obale Drave na sektoru do koga su u toku operacije doprle jedinice 133. strelja kog korpusa CA i bugarske 16. pešadijske divizije i da 506. PAP (protivavionski artiljerijski puk), 31. posebni PTD (protivtenkovski divizion) i 1/35. GMP (1. divizion 35. gardijskog minobaca kog puka — »ka uša«) i dalje ostanu privremeno pot injeni komandantu 3. armije JA.

Komandantu 3. armije JA: da u 23.00 asa 22. marta 1945. izvrši smenu jedinica Crvene armije i bugarskih jedinica u zoni 12. korpusa (3. armije JA); da zauzme za odbranu severnu obalu reke Drave neposredno do vode i ni u kojem slu aju ne dozvoli neprijatelju forsiranje reke Drave; da 506. PAP, 31. posebni PTD i 1/35. GMP iskoristi za poja anje osnovnog pravca odbrane zone 12. korpusa JA i da ih odatle ne premešta.

Komandantu 1. bugarske armije: da 16. pešadijsku diviziju, posle njene smene, povu e u rejon Harkanj, šikloš i oja a sredstvima armijskih artiljerijskih poja anja, kao i da je pripremi za zadavanje kontraudara u pravcu: D. Miholjca i Osijeka.

* Vidi depešu Štaba 3. armije od 22. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—49—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj ga izveštava da su u žestokim borbama, poslednja 24 asa, naše, sovjetske i bugarske jedinice, 22. ov. m. do zore, likvidirale neprijateljski mostobran kod Valpova, uz velike gubitke po neprijatelja, kao i da su, 19. marta, so-

redu koji su imali do po etka neprijateljskog forsiranja Drape (5. na 6. o.m.) a koji se raspored vidi iz priložene skice.²⁷ Do mraka ovoga dana pohvatane su i poslednje grupice razbijenih Nemaca po šumama.²⁸

GUBICI U BORBAMA NA DRAVI

od 12. do 22. marta 1945.

A) *Neprijateljski:*

Ubijeno	1200
ranjeno	1700, a
zarobljeno	33 neprijateljska vojnika

Pieri:

teških mitraljeza 3, pušaka 126, ru nih bombi 218, lakih baca a 3, pištolja 25, šmajsera 15, srednjih baca a 2, mina za baca e 340, puš anih metaka 41.000, nagaznih mina 720, signalnih raketa 230, cipela 150 pari, radiostanice 2 i konja sa priborom 15.

Uništeno: 2 protukolska topa, jedan motorni amac, 13 ribarskih amaca i 2 kamiona.

B) *Vlastiti:*

Poginulo	59
ranjeno	312, a
nestalo	17 vojnika.

Izgubljeno: teških mitraljeza 2, protukolskih pušaka 3, laki baca 1, puškomitraljeza 4 i pušaka 23.

vjetske i bugarske jedinice likvidirale neprijateljski mostobran kod D. Miholjca, gde je neprijatelj isto tako pretrpeo velike gubitke, i depešu od 22. marta (AVII, reg. br. 6—51—1, k. 44), u kojoj se kaže da se na slavonskom sektoru jedinice 6. korpusa bore u Požeškoj kotlini, a jedinice 10. korpusa da su na moslava kom sektoru, posle jednodnevne borbe, likvidirale uporište Tomaš, 6 km isto no od Bie-lovara, pri emu je potpuno uništena 10. satnija 4. gorskog sdruga.

²⁷ Ta skica nije na ena.

²⁸ Komandant III ukrajinskog fronta Crvene armije, maršal Tolbuhin, odao je priznanje jedinicama 3. armije JA i 12. korpusa za upornost i junaštvo pokazano u borbama na valpovskom mostobranu i izrazio zahvalnost rukovodiocima i borcima i li no general-lajtnantu Kostu Na u i general-majoru Gligu Mandi u na uspešnim borbenim akcijama (vidi AVII, reg. br. 1—10—2 i 1—11—2, k. 44: depeše komandanta III ukrajinskog fronta komandantima 3. armije JA i 12. korpusa JA).

ZAPAŽANJA I ZAKLJUČAK O BORBAMA NA DRAVSKOM MOSTOBRANU.

U borbama koje su se odigrale oko likvidacije neprijateljskog mostobrana na Dravi severno od Valpova u vremenu od 6. do 22. marta, naše jedinice XII. Korpusa²⁹ odigrale su značajnu ulogu: sprečile i lokalizovale dalje nemačke prodiranje ka severu u pravcu Pečaja i Batine na Dunavu. Ovaj zadatak naše jedinice izvršile su same bez ikakve pomoći i susjednih jedinica, a kasnije po dolasku ruskih i bugarskih jedinica u pomoć kao pojačanje prešle su u odlični napad uzimajući glavno učešće u konačnoj likvidaciji neprijateljskog mostobrana. Borci i rukovodioci XII. Korpusa³⁰ svojom hrabrošću i upornošću u doprineli su znatan udio u razbijanju nemačke ofanzive — na svom sektoru — imaju i u vidu ofanzivu neprijatelja na istavom frontu na prostoru Blatno Jezero — Drava. Borbe na našem sektoru ulaze dakle u okvir operacija u toj neprijateljskoj ofanzivi.

Bez preterivanja se može reći da su ove borbe za naše jedinice bile najjače — frontalne borbe, u kojima su one do tada učeštovala, kako po oštini tako i po jačini neprijatelja i drugim okolnostima. Ta činjenica još više uveličava našu pobjedu. Neprijatelj je zadržan po svaku cenu, kako je to bilo postavljeno pred naše jedinice i posle petnaestodnevni borbi on se nalazio na mostobranu, koji je u stvari, po nemačkom planu, bio cilj prvog dana njihovog nastupanja.

Naše jedinice u ovim teškim borbama nanele su neprijatelju velike gubitke i onemogućile ga za dalje nastupanje, pretrpevši i same velike gubitke. Uveliko su se prekalile i otkrile i izašle na kraju sa povećanim borbenim iskustvom. Prvi put imale su naše jedinice priliku da učestvuju u savremenoj borbi — u punom smislu reči, gde je došlo do koordinacije svih rodova vojske — pešadije, artiljerije, avijacije, tenkova, pa i »Kauč«³¹ i »Samohotki«.³² Može se reći da su naši borci i komandovanje dokazali ne samo svoju izdržljivost, upornost i junaštvo, već se i brzo privikli na upotrebu savremene tehnike u ratu.

Pored ovih poznatih činjenica koje karakterišu protekle borbe, bilo je i nedostataka, grešaka i propusta kod pojedinih boraca i rukovodioca, što je sasvim razumljivo kad se ima u vidu: nedovoljno iskustvo naših jedinica u frontalnim borbama, veliki broj mladih i nedovoljno obučenih boraca i mladih starešina, nedostatak dovoljnog broja tehničkih sredstava za

²⁹ i ³⁰ Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

³² Misli se na samohodnu artiljeriju.

vezu, nenaviknutost naših jedinica na ukopavanje. Tome još treba dodati vrlo težak — otvoren i brisan teren na kome su borbe vođene.

I pored tih nedostataka naši borci a i rukovodioci dali su u većini sve od sebe i pod teškim borbenim uslovima bez ikakve smene izdržali su i do kraja izvršili zadatak koji je pred njih postavljen. Ima dokaza i primjera masovnog herojstva iz ovih borbi.

Mi ćemo nastojati da koristimo i iskustvo iz proteklih borbi, koliko je moguće više, otklonimo sve nedostatke i propuste, kako bi jedinice pripremili što pre, a i formirali ih na novoj osnovi, za izvršenje pretstoje ih zadataka.

SLAVONSKI SEKTOR

Po završenom srećivanju i odmoru, nakon neprijateljske ofanzive u Slavoniji, VI. Korpus sa 40. divizijom preduzima ofanzivne operacije na komunikaciju P. Slatina — Suhopolje, gde razbija 15. ustašku bojnu, a potom se glavninom svojih snaga prebacuje u požešku kotlinu i tu u dvodnevnom borbama uspeva likvidirati neprijateljsko uporište Malu Veliku, nanevši neprijatelju teške gubitke.

XII. divizija ostaje na području Daruvara kao zaštita tamošnjem aerodromu sa koga se evakušu teški ranjenici, donosi razni ratni materijal i t.d.

MOSLAVSKI SEKTOR

U produženju svoje ofanzive neprijatelj je uz velike gubitke uspio zauzeti celu Moslavinu. Jedinice X. Korpusa pred nadmoćnim neprijateljem povukle se pod borbom prema Bilo-gori, pošto su prethodno evakuisale sve teške ranjenike i pozadinske ustanove.³³

U protuofanzivi 33. divizija uspela je likvidirati neprijateljsko uporište Tomaš (6 km. isto no od Bjelovara), a potom u zajednici sa 32. divizijom X. Korpus izvodi uspešne protiv-

³³ Vidi depeše Štaba 10. korpusa br. 80, 81, 82 i 83 od 19. i 20. marta 1945 (AVII, reg. br. 7—57—1, k. 295) Štabu 3. armije JA, u kojima ga izveštava da u Moslavini neprijatelj vrsto drži komunikaciju s. Garešnica — s. Berek — Bjelovar, sa nizom posednutih sela; da je 10. korpus po selima oko Podgari a imao oko 40 vagona ži(a, koje neprijatelj sada odvozi za Bjelovar; da je plan Štaba 10. korpusa da sa 33. divizijom dejstvuje u pravcu sela Bereka i Ivanske, a da e 32. divizija, zbog malog brojnog stanja, ostati u rezervi i vršiti popunu; da neprijatelj zasad ne pokazuje aktivnost i da je u toku 19. marta na elom sektoru korpusa bilo samo izvi a ke delatnosti.

napade na komunikaciju Hercegovac — Pavlovac — Veliki
Gr evac, odakle odbacuje neprijateljske snage u pravcu za-
pada. Borbe na ovom sektoru se produžavaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik štaba,
pukovnik,
V.³⁴ Suboti

M. P.

Komandant,
general-lajtnant,
Košta Na

Priloga:⁵
Ib

Pov. br.
73
27-111-45

* Vukašii

BR. 25

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 29. MARTA O RADU POTCINJENIH JEDINICA OD 15. DO 29. MARTA 1945. GODINE¹

STAB XVI UDARNE DIVIZIJE.
III JUGOSLOV. ARMIJE
29. marta 1945

IZVOD

Iz operacijskog dnevnika u vremenu od 14. do 29. marta 1945. g.

75. III. 45. g.

Na sektoru I i IV brigade u toku dana nije bilo nikakvih promena, izuzev obostrane izviha ke, artiljerijske i minobaca ke delatnosti.

Naša avijacija² bombardovala je i mitraljirala Baranjsko Petrovo Selo i neprijateljsku artiljeriju kod Bakonjske šume.³

Na sektoru I brigade I bataljona, neprijatelj je izvršio napad u 23 asa koji je trajao do pono i ali je bio odbijen.

Na ostalim sektorima jedinica ove divizije u toku no i nije bilo aktivnosti.

16. III. 45. g.

U toku dana izvršena je smena jedinica:

I brigada — I i II bataljon na starim položajima, III i IV bataljon desno od ovih, koje je dosad držala IV brigada.⁴

IV brigada zauzela je položaje prema Dravi koje je dosad držala I brigada: I bataljon zauzeo je položaje u Torjanskom ridu prema Dravi do nasipa, II bataljon levo od položaja I brigade, III bataljon kao brigadna rezerva na Jeli i pustari.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg br. 23—2. k. 953.

² O dejstvu avijacije toga dana vidi tom X, knj. 2, dok. br. 43.

³ Nije na eno na karti 1:100.000.

⁴ O položaju 1. i 4. bataljona pre ove smene vidi dok. br. 9, izveštaj za 10. mart.

⁵ Nije na eno na karti 1:100.000.

Na svim sektorima I i IV brigade nije bilo nikakvih naro itih promena izuzev obostrane artiljerijske i minobaca ke delatnosti.

Naša avijacija vršila je bombardovanje neprijateljskih položaja na sektoru I brigade. Bombardovana je Žido pustara, Piškura pustara, Novo Nevesinje,⁶ pruga uskog koloseka, artiljerija kod Novog Bezdana i most na Dravi.⁷

Na sektoru I brigade u 22 asa na odseku III bataljona izvršio je neprijatelj napad. Borba je trajala do 24 asa kada je neprijatelj odbijen i odba en na svoje položaje.

17. III. 45. g.

Brigade na novim položajima.

Dan protekao bez naro itih promena, osim obostrane izvi a ke, artiljerijske i minobaca ke delatnosti.

Naša avijacija oko 10 . bila je vrlo aktivna i tukla neprijateljske položaje. Bombardovan je Novi Bezdani i put izme u N. Bezdani i Baranjskog Petrovog Sela. U Baranjskom Petrovom Selu prime eni su požari. Mitraljiran je put i neprijateljski položaji kod Nevesinja i kod Piškura⁸ pust. kao i položaji pored Drave sa obe strane.

Neprijatelj⁹ je oko 22 asa izvršio napad na naše položaje sa Piškura pust., Žido pust. i Baranjskog Petrovog Sela. Ja ina napada naro ito se istakla kod Žido pust. gde je neprijatelj uzastopce tri puta vršio napad na odsek III. bat. I brigade. Naišavši na jak i žilav otpor naših jedinica, neprijatelj se povukao pretrpevši velike gubitke, — neprijatelj se povukao na stare položaje.

18. III. 45. g.

Raspored naših jedinica kao i prethodnog dana.

⁴ Nije na eno na karti 1:100.000. Odnosi se na rejon k. 88, izme u Medrovi a i Žido pst.

⁷ Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 44.

⁸ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 45.

⁹ To su bili 1. donski i 4. kubanski puk nema ke 1. koza ke konji ke divizije (vidi dok. br. 14, objašnjenje 4 i dok. br. 21. objašnjenje 9).

U toku dana obostrana izviška i artiljerijska delatnost na svim sektorima.

Posle pola no i neprijatelj je napao desno krilo I brigade na otseku IV bataljona, ali je odbijen.

Posle toga u 1 sat ponoć je napao je otsek koji je držala IV brigada i uspeo je da se probije ka s. Torjanci. U jakom konjičkom naletu [na] položaj između I i II bataljona uspeo je da zaobiđe I bataljonu između sela i da dođe do Lovačke. U ogorčenoj borbi I bataljon bio je primoran da se povuče uz Dravu i zauzme položaje kod Birka sl. zatvaraju i pravac od s. Torjanca i nasipa od Lovačke prema Dravi. Na tom položaju I bataljon ostao je do 17 asova kada se povukao do s. Kašad i zauzeo položaje karaula Birka salaš.

III bataljon u 1.30 asova sa Jelićima pust. odstupio je i zauzeo položaj ispred s. Torjanci, ali kako je neprijatelj žestoko napadao bio je prinuđen da se povuče na položaje na kanal kod Jelićima pust.

Usled nastale ovakve situacije kod IV brigade, ugrožen je bio i napadnut s boka IV bataljon I brigade, koji je morao da ispravi položaj. Oko 4 sata IV bataljon napada neprijatelja ispred N. Nevesinja koga uspeva da izbaciti iz prvih rovova. U toku noć i III bataljon pojačano još sa dve čete iz I i II bataljona i napada Piškura pust. nanose i neprijatelju teške gubitke, ali ne uspeva da ga likvidira i pored izvedenih više juriša koji su bili potpomognuti jakim bacačkom i artiljerijskom vatrom.

19. III. 45.

Raspored I brigade kao i prethodnog dana.

I brigada napada Piškura pust. ali ne uspeva da je zauzme usled jakog neprijateljskog otpora. Na ovom otseku neprijatelj vrši jedan jak napad ali biva odbijen.

IV brigada sa svoga položaja otstupila je po bataljonima do na položaj ispred Žido pust. u 17 as. I bat. povučen je na položaj Beremend, Novo Nevesinje a oko 22 . u s. Kašad. Posle ponoći u 2 asa i ostali bataljoni ove brigade povučeni su u s. Kašad.

20. III. 45.

Raspored naših jedinica kao i prethodnog dana.

I brigada napada Piškura pust. ali bez uspeha iako su neprijatelju nanešeni veliki gubitci.

IV brigada nalazi se u s. Kašadu na sreivanju svojih jedinica, s tim što su dva bataljona kod Gloša pust.¹⁰ kao rezerva I brigade.

Naša avijacija ovoga dana bila je vrlo aktivna, osobito bombarduju i s. Bolman."

21. III. 45.

Po predvi enom planu jedinice naše divizije u zajednici sa Ruskim¹² i Bugarskim¹³ jedinicama imale su da likvidiraju neprijateljski mostobran na levoj obali Drave.¹⁴

Neprijatelj osetivši prisustvo i koncentraciju ve ih snaga u toku no i 20/21 o.m. po odre enom otstupio je sa glavninom svojih snaga preko reke Drave na desnu obalu, ostavljajući na dosadašnjim položajima ja a svoja zaštitni ka odeljenja, koja su vršila demonstrativne napade na naše jedinice.

U toku dana neprijatelj je otstupio sa svojih dosadašnjih položaja na svoj uži mostobran na liniji Drava — Šiblje — Gakovac — K. 87 — K. 89 — nasip K. 92 kod Bakanske ustave, gde se zadržao do 20 as. a zatim prebacio i mostovu zaštitu.

Napad I brigade na Baranjsko Petrovo Selo izvršen je u 6 as. ujutru, neprijatelj osetivši napad izvukao se iz sela. Brigada produžava sa gonjenjem neprijatelja koga stiže u s. N. Bezdani i uz borbu zauzima isto selo.

U ve e brigada produžuje gonjenje neprijatelja preko Žido i Dea¹⁵ pustare i tu e neprijatelja koji se drži sa druge strane nasipa.

¹⁰ Na karti 1:100.000 ubeleženo kao naselje.

" Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 53.

¹² i ¹⁷ Misli se na 133. strelja ki korpus Crvene armije, sastava: 84. i 122. strelja ka divizija (vidi dok. br. 24, objašnjenje 16).

" i " Misli se na 16. diviziju bugarske 1. armije (vidi dok. br. 24, objašnjenje 16).

¹⁴ Vidi dok. br. 14.

" Verovatno: Deakova pst., na rukavcu St. Drava, južno od N. Bezdana.

IV brigada preuzima gonjenje neprijatelja preko Piškura pust. u pravcu N. Nevesinja i Gakovca, dospevši do istog gde je na nasipu stupila u borbu. Po likvidaciji Piškura pust. i N. Nevesinja brigada je povučena na Vedrik, gde se pristupilo odmoru i sreivanju jedinica.

Oko 22 . I brigada dobila je naređenje da sa svojim jedinicama izvrši napad na neprijatelja koji se branio na K. 89 kod nasipa i istog likvidira. Oko 23 i 15 as. jedinice ove brigade stigle su na kotu 89, ali na istoj nije bilo neprijatelja. Bataljoni su produžili i bez borbe stigli na samu obalu reke Drave.

22. III. 45. g.

Oko 4 asa ujutru jedinice I brigade otpobile su sa smenjivanjem Bugarskih¹⁶ i Ruskih¹⁷ jedinica na obali Drave na liniji od K. 90 — K. 89, i do 8 asova jedinice ove brigade zaposele su obalu Drave na ovoj liniji.¹⁸

IV brigada sa svojim jedinicama smeštena je u s. Torjancima u cilju odmora i sreivanja jedinica.

23. III. 45. g.

Raspored jedinica ove divizije izgleda ovako:

I brigada sa 4 bataljona postavljena je na obali reke Drave od K. 90 ur. Vrbak do k. 89 ur. Gakovac.

II brigada sa 4 bataljona postavljena je na obali Drave od K. 89 do Budvaja.

IV brigada sa dva bataljona postavljena je na nasipu ivicom šume u visini jedinica I brigade. Jedan bataljon se nalazi u rezervi u selu Torjanci.

XV brigada sa dva bataljona postavljena na nasipu ivicom šume u visini jedinica II. brigade. Jedan bataljon nalazi se u rezervi u s. Bolman.

24. III. 45. g.

Jedinice ove divizije nalaze se na istim položajima.

" Smena jedinica i posadanje ovog položaja izvršeni su po zapovesti Štaba 16. udarne divizije, od 21. marta 1945 (dok. br. 16). Vidi i naređenje Štaba 16. udarne divizije, od 22. marta 1945. o izmeni zapovesti od 21. marta 1945 (dok. br. 17).

U toku dana pristupljeno je solidnijem fortifikacijskom ure enju položaja i u vrš ivanju veza izme u jedinica.

Naro itih promena nije bilo osim obostrane povremene artiljerijske delatnosti.

25. III. 45.

Jedinice ove divizije nalaze se na istim položajima.

U toku dana nije bilo nikakvih promena.

26. III. 45. g.

Na položajima ove divizije nema ništa novo, osim obostrane izvi a ke i artiljerijske delatnosti.

21. III. 45. g.

U toku dana na položajima naše divizije nije bilo ništa novo, neprijatelj nije bio aktivan.

U toku no i izvršena je izmena u rasporedu naših jedinica na sadanjim položajima:

IV brigada sa svoja dva bataljona zaposela je položaje t.j. primila je od I brigade na desnom krilu našeg divizijskog fronta od K. 89 (Solinci) nizvodno do K. 89 (Cvetana¹⁹ na Dravi) s tim što jedan bataljon drži u rezervi na nasipu ispred šume, štab brigade na Medrovi pust.

I brigada rokirala je svoje jedinice nizvodno i posela položaje sa tri bataljona od K. 89 (Sveta Ana) nizvodno do kanala izme u Topolja i Šiblja isklju no, dok je jedan bataljon zadržala na nasipu Stara Drava, štab brigade na Deakovoj pust.

II brigada rokirala je svoje jedinice i zaposela položaj nizvodno uz Dravu sa tri bataljona od kanala" izme u Topolja i Šiblja zaklju no sa k. 88, odnosno do jedinica XXXVI divizije, dok jedan bataljon drži u rezervi na nasipu ispred šume.

XV brigada ostaje sa istim rasporedom kao i dosada.

Artiljerija divizije ostaje na dosadanjim položajima.

Štab divizije na starom mestu u Baranjskom Petrovom Selu.

" Treba: Sveta Ana, k. 89.

U toku no i obostrana artiljerijska i mino
baca ka delatnost.

28. III. 45. g.

Jedinice ove divizije nalaze se na istim
položajima. U toku dana nije bilo ništa novo.
neprijatelj nije bio aktivan

29. III. 45. g.

Brigade na istim položajima. Promena u
toku dana nije bilo osim izvi a ke delatnosti.

Naši gubitci u ovim borbama iznose-

poginulih	
ranjenih	141.
nestalih	17.

Izgubljeno oružje:

t. baca a	3
t. mitraljeza	3.
prot. kol. puš.	5
lak. baca a	2.
p. mitraljeza	6.
pušaka	23

Neprijateljski gubitci:

poginulih	235.
ranjenih	513.
zarobljenih	3.

Zarobljeno:

šaraca	1 .
t. mitraljeza	1

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik,
kapetan,
Živ.[orad] J. Miši

OBAVEŠTENJE ŠTABA 3. ARMIJE OD 30. MARTA 1945.
ŠTABU I. ARMIJE JA O SITUACIJI NA DRAVSKO-DUNAV-
SKOM, SLAVONSKOM I MOSLAVA KOM SEKTORU¹

ŠTAB

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

0. Str. Pov. Broj: 149

Dana: 30/III. 1945. god.

ŠTABU I. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

30. o.m. primili smo skicu vašeg položaja sa šemom rasporeda vaših i neprijateljskih snaga na frontu u Sremu izme u rjeka Dunava i Save² sa izveštajem i »Znake za obeležavanje«.

U prilogu šaljemoleatu sa rasporedom naših snaga kao i neprijateljskih, sa slede im kratkim opisom situacije:

1. *Dravsko-dunavski sektor:*

Posle likvidacije nema kog mostobrana sev. od Valpova 22. marta, jedinice 16., 36. i 51. divizije zauzele su borbeni raspored na ljevoj strani Drave kako se to vidi iz priložene oleate.

Ispred našeg dravsko-dunavskog sektora nalazi se 11. njema ka LuftWafe divizija³ sa 606. regimentom.⁴ Posije teških gubitaka na mostobranu ove jedinice ne ispoljavaju više nikakovu aktivnost, ve utvr uju desnu stranu Drave. I. Koza ka brigada, koja je isto tako u estvovala u ofenzivi na

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 13—3, k. 252.

Na margini prve strane dokumenta dopisano plavim mastilom: »P. S. Molimo, radiogramom javite o prijemu«.

² Kraj re enice dopisan plavim mastilom.

³ Re je o nema koj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji (vidi dok. br. 6, objašnjenje 2 i 6).

⁴ To je 606. puk za osiguranje, koji je od 17. februara do kraja rata bio prikomandovan 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji (vidi AVII, reg. br. 1—la, k. 78A: formacijski sastav nema kih jedinica). Dravu je forsirao kod Valpova, sredinom marta, pri emu je pomogao izvla enju 3. bataljona 21. lova kog puka i 1. divizona 11. artiljerijskog puka (bez jedne baterije) 11. vazduhoplovne pešadijske divizije. Delovi 606. puka za osiguranje vršili su demonstrativni prelaz preko Drave kod Osijeka, ali su pri povratku imali znatne gubitke (vidi AVII, reg. br. 9—3a, k. 77A: izjava komandanta 606. puka za osiguranje Ernsta Himera).

našem sektoru, preba ena je na podru je akova. Postoji ve-
rovatno a da je jedan dio ovih snaga došao na vaš front.

U Osijeku se nalazi Stirov zdrug od tri bataljona.⁵

Posljednih dana zapažen je dolazak nekih novih nje-
ma kih jedinica koje još nismo identificirali.

Desno od nas nalaze se jedinice I. Bugarske Armije. Ra-
spored neprijateljskih snaga ispred njihovog fronta vidi se
iz oleate.

2. Slavonski sektor:

U Slavoniji operira VI. udarni Korpus sa svojim od-
redima, iji se raspored vidi iz oleate.

Osnovne snage njihove 40. divizije vode ofanzivne boje-
ve u požeškoj kotlini, gdje su 23. o.m. kod s. Male Velike uni-
štile ve i dio I. gestapovske regimente,⁶ zapljenivši dosta rat-
nog materijala.

Omladinska brigada⁷ ove divizije djeluje na komuni-
kaciji Podravska Slatina — Virovitica.

XII. divizija sa svojom osnovnom snagom štiti daruvar-
ski aerodrom odakle se avionima izvla e ranjenici, prenosi
ratni materijal i dr.

XII. proleterska udarna brigada ove divizije djeluje u
podru ju Banove Jaruge, gdje je 29. o.m. likvidirala neprija-
teljsko uporište Jamaricu,⁸ uništivši jednu bateriju 373. nje-
ma ke divizije.

U Slavoniji je inicijativa u našim rukama.

3. Moslava ki sektor:

U Moslavini, Prigorju i Zagorju operiše X. Korpus sa
svojim odredima. Osnovne snage ovog Korpusa (32. i 33. div.)
nalaze se redovno na podru ju Moslavine i zapadne Bilogore.

U prvoj polovini mjeseca marta I. Hrvatska udarna divi-
zija sa još nekim ustaškim i njema kim snagama preduzela
je iz raznih pravaca ofanzivu na Moslavinu i potpuno je za-
posjela posle žestokih borbi. Jedinice X. Korpusa (koje su
ina e brojno slabe), vrše sada uspješnu protuofanzivu i po-
stepeno ponovno osloba aju moslava ko podru je.

¹ Re je o 2. ustaškom sdrugu ustaško-domobranske 3. hrvat-
ske divizije, pod komandom pukovnika Stira (vidi AVII, reg. br. 47—2,
k. 25: izveštaj II odeljenja Štaba I. armije JA od 23. aprila 1945).

² Vidi dok. br. 23, objašnjenje 5. Na selo M. Veliku napadala
je Viroviti ka brigada 40. divizije.

³ Re je o 16. omladinskoj brigadi »Jože Vlahovi «.

⁴ Napad na uporište Jamaricu izvršen je po zapovesti Štaba I?
brigade od 28. marta 1945 (AVII, reg. br. 14—1, k. 895).

Ovaj Korpus potpao je sada ponovno pod sastav i komandu G.Š.H.

Komunikacije u dolini Drave i Save neprijatelj drži vrsto u svojim rukama.

Prilog: oleata.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik štaba, pukovnik,
V.⁹ Suboti

M. P

Š T A B

I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Operativno odeljenje

O. Str. Pov. Br. 121

4. april 1945. god.¹⁰

Str. pov. 121
45¹¹

Po prijemu oleate i uze-
tog znanja

u aktaⁿ

Kapetan

¹³

® Vukašin

Dopisano narandžastom olovkom.

" i Dopisano plavim mastilom.

¹³ Redakcija nije mogla utvrditi ko je potpisao tekst ispod štambilja.

BR. 27

IZVEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 31. MARTA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O BORBI NA KOMUNIKACIJI AZMA —
G. i D. NARTA¹

STAB
XXXII. DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE

Op. br. 93/45.
31. III. 1945.

Predmet: Operativni izvještaj
o borbi na komunika-
ciji azma — Narta 30.
marta 1945. god.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Sekcija: azma—Bjelovar.

Poslije povlačenja neprijateljskih snaga (I. HUD.²) sa linije Garešnica—Pašijan³—Trnovitica⁴ prema sjevero-zapadu, krenula je Divizija 29. III. o.g.⁵ u 5 sati sa iste linije za neprijateljem radi hvatanja dodira i iščinja Moslavine od njegovih zaostalih dijelova.

U toku pokreta primljen je zadatak da se 30. III. između 1 i 2 sata napadnu neprijateljske posade u selima: Štefanje i Gornji Draganac⁶ s ciljem, da se kroz meću-prostor ovih sela osigura prebacivanje XXXII. Divizije iz prostorije Dubrava za Moslavinu.

U smislu tog zadatka naređeno je I. ud. brigadi da napadne Gornji Draganac s tim da težište napada ispolji od s. Vagovina, IV. ud. brig. da napadne Štefanje s težištem napadaja od Daskatice i III. brigadi da istovremeno sa napa-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 22—2. k. 1192.

² Prva hrvatska udarna divizija (ustaško-domobranska).

³ Postoje sela M. i V. Pašijan, oko 30 km jugoistočno od azme.

⁴ Postoje sela V. i M. Trnovitica, oko 25 km istočno od azme.

⁵ Toga dana 32. divizija se nalazila na liniji: s. Berek — s. Simljanica — s. Šušnjara — s. Oštri Zid. Stab divizije je bio u selu Begova i (vidi AVII, reg. br. 19—2—1, k. 295: depeša Štaba 32. divizije od 29. marta 1945. Štabu 10. korpusa).

⁶ Još 29. marta, Štab 10. korpusa je depešom (AVII, reg. br. 19—2—1, k. 295) naredio Štabu 32. divizije da ispita situaciju na liniji s. G. Draganac — Bjelovar.

dom I. i IV. ud. brigade izbije sa jednim bataljonom u Siš ane, sa eka dolazak XXXIII. Divizije, izvijesti štab te Divizije o situaciji i kona no sprovede njene jedinice zaštiti enim me u-prostorom preko komunikacije. Kre u i usiljenim maršem jedinice su izbile na komunikaciju azma—Bjelovar i I. i IV. ud. brigada su pristupile tom zadatku pravovremeno. II. bat. III. brig. koji je imao zadatak izbiti u Siš ane nije iz neop-ravdanih razloga tamo stigao i povezao se sa Štabom XXXIII. Divizije tek izme u 5 i 6 sati u Daskatici. Time je XXXIII, Divizija bila prekasno upozorena na situaciju, što je imalo teške posljedice po njezine jedinice.

I. ud. brigada nije mogla izvršiti napad na Gornji Draganac budu i su jake neprijateljske snage zaposjele Vagovinu.⁷ Obzirom na to I. ud. brigada zaposjela je položaj prema Vagovini na liniji: Sv. Franjo Ksaver — k. 127 zatvara-ju i cestu, priredila ga za obranu a potom sa snagama jed-nog bataljona otpo ela nadiranjem u Vagovinu. Neprijatelj-ska osiguranja sa sjeveroisto nog dijela sela potisnuta su oko pola kilometra ostavivši za sobom 6 pušaka i 'nešto sitne spre-me što je zaplijenjeno. Oko 7 sati neprijatelj je dolaze i od Bojane preko šume Pijesak i cestom iz Vagovine jednovre-meno napao položaj I. ud. brigade i prisilio brigadu, da se na-kon jednosatne borbe povu e. Povla enje je, obzirom na jak neprijateljski pritisak, bilo neuredno, pa se i posijedanje no-vih položaja nije moglo provesti dovoljno brzo i solidno, što je lopet dalo neprijatelju znatne prednosti u kasnijem prodi-ranju prema šušnjari i Križi u.

U Štefanju nije bilo neprijateljskih snaga⁸ u asu dola-ska naših jedinica pa je ovo zaposjednuto sa jednim bataljo-nom, a dva bataljona IV. ud. brigade upu ena su u pravcu Narte⁹ sa zadatkom da napadnu i protjeraju tamo smještene neprijateljske snage,¹⁰ utvr uju i prethodno polazni položaj na liniji k. 132 — esma. Taj napad podupirale su jedinice II. brigade raspore ene na sjevernoj ivici sela Paljevine tu-

⁷ Mije ta no utvr eno koje su to snage bile. Verovatno delovi 2. bojne 23. pukovnije (iz sastava Borbene skupine »Mari i «), koja je 28. marta bila u selu Vagovini (vidi AVII, reg. br. 24—30, k. 114A: bojna relacija Stožera 5. hrvatske udarne divizije za mart 1945).

⁸ Toga dana je 2. bojni 23. pukovnije nare eno da se iz sela Vrtlinske prebaci u selo Štefanje i da se tamo utvr di (vidi AVII, reg. br. 24—30, k. 114A: bojna relacija Stožera 5. hrvatske udarne divizije za mart 1945).

⁹ Sa uvan je o tome izveštaj Štaba 4. briaade od 31. marta 1945. Štabu 32. divizije (vidi AVII, reg. br. 22—6, k. 1192).

¹⁰ U selu G. Narti nalazila se 1. bojna 24. pukovnije (iz sastava Borbene skupine »Mari i «). Vidi AVII, reg. br. 24—30, k. 114A: bojna relacija Stožera 5. hrvatske udarne divizije za mart 1945.

ku i vatrom teškog i automatskog oružja centar neprijateljskog otpora kod crkve u Gornjoj Narti. I. i III. bataljon IV. ud. brigade nastupaju i od Donje Narte potiskuju i neprijatelja doprli su oko 6.30 sati do na 500 m. zapadno od crkve u G. Narti kad je neprijatelj izvršio sa svog glavnog položaja silovit protiv napad i odbacio naše bataljone prema šumi Ravneš. I na ovom mjestu je povlaenje naših bataljona bilo neorganizovano sa istim posljedicama kao kod I. ud. brigade.

Nakon toga su jake neprijateljske snage ranije koncentrisane na prostoriji azma vršile pokrete cestom za Nartu, i dalje, a prema našim položajima isturile nekoliko kolona," koje su bez veih napora uspjele odbaciti naše umorne i nesreene jedinice i doprijeti do linije: Martinec — šušnjara — Križi od kuda su se naše jedinice pod borbom zaštitnica povukle i zaposjele liniju: Stara Plošica — Potok — sjev. dio Bereka — Babinac — k. 193, koji i sada drže povezuju se sa dijelovima XXXIII. Divizije na lijevom krilu.

Veza sa jedinicama bila je izuzev malih prekida bez utjecaja redovita. Veza između jedinica me u sobom i opet nije bila na potpunoj visini.

Posebno negativno poglavlje ove operacije je rad Štaba III. brigade,¹² a naročito komandanta majora Duke Milosavljevića, koji je sva naredjenja ovog štaba prenosio na podređene si jedinice nedovoljno precizirano, što je uvjetovalo rad tih jedinica protivan postavljenom planu i zadatku i dovelo je susjedne jedinice i ovaj štab u dva navrata upravo u kritičnu taktičku situaciju. Moli se naslov, da ovaj problem uzme u detaljniji postupak i donese odgovarajuće rješenje.

Naše jedinice ispoljile su pri napadu solidnu borbenost i prodornost ali ne i sposobnost da suzbiju neprijateljski protiv-napad, što doduše ima uzrok u slaboj fizičkoj kondiciji obzirom na prethodno velike napore i znatnoj nadmoći neprijatelja, ali razlog za to je slaba umešnost i upornost naših nižih starješina. Prizor koji je pružilo povlaenje I. i III. bataljona IV. ud. brigade graničio je pomalo sa demoralizacijom. Takovi momenti u stanju su potpuno neutralisati dugotrajan konstruktivan rad uloženi na organizaciji naših jedinica i njihove djelatnosti, naročito borbene djelatnosti.

" Jedna od tih kolona — 7. satnija 2. bojne 23. pukovnije — po naredjenju Stožera Borbene skupine »Mari i«, izvičala je prostor s. Laminac — s. šušnjara — s. Križi — s. Ivanska i tom prilikom, kako se kaže u opštoj bojnoj relaciji Stožera 5. hrvatske udarne divizije za mart 1945. godine (AVII, reg. br. 24—30, k. 114A), proterala partizanske snage ka selima Bereku i uricu.

" O borbi 3. brigade vidi AVII, reg. br. 22—6, k. 1192: izvještaj Štaba 3. brigade od 2. aprila 1945. Štabu 32. divizije.

S druge strane pri današnjem sistemu neprijateljskih položaja i obrane istih nije moguće napadati sa izgledom na uspjeh ako se prethodno ne posjedne i fortifikacijski dotjera polazni položaj na kojem će biti prihvaćeni naši napadni dijelovi u slučaju da budu odbijeni i iza kojeg će se ovi moći srediti i biti dalje upućeni prema situaciji. Povlačenje koje se mora vršiti pod stalnim neprijateljskim pritiskom bez zaštite prihvatnog položaja ima i tu slabu stranu da negativni elementi (kakovih u našim jedinicama ima) dolaze u mogućnost da šire paniku, dezertiraju s oružjem i t.d.

Molimo da kod daljnjeg naređivanja Naslov ima u vidu prednje okolnosti.

U borbi su postignuti slijedeći materijalni rezultati:

Ubijeno 44, a ranjeno 90 neprijateljskih vojnika (prema procjeni).

Zaplijenjeno: 6 pušaka i nešto sitne spremice.

Vlastiti gubitci: 11 mrtvih i 41 ranjen, među kojima v.d. komandanta II. bat. I. ud. brig. Detelj Franjo. 13 boraca sa 12 pušaka i jednim p.m. iz IV. ud. brigade je nestalo. Postoji vjerovatnost da su u ostalim jedinicama naše Divizije.

Utrošak municije javiti će se naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. politkomesara — major:
Ivica Greti

Komandant — major:
Bulat M. Rade

BR. 28

**IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 31. MARTA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA OD 15. DO 31.
MARTA¹**

D

Op 337²

STAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 337
Dana: 31./III. 1945. god.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

(operativno odelenje)

U prilogu dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika štaba ove divizije sa zaključkom, brojnim stanjem i skicom rasporeda za razdoblje od 15. do 31. marta 1945 god.

Kao glavni momenti u ovom razdoblju isti u se:

1.— Uspešno spreavanje daljnjeg napredovanja neprijatelja, i vrsto držanje naših jedinica na dostignutim položajima.

2.— Dani od 15. do 17. marta bili su u znaku zatišja — bez naročitih događaja.

3.— Preduzeti napad dne 18. marta nije dao očekivane rezultate.

4.— Prelaz divizije u napad 21. o.m. usijedio je izakako je ustanovljeno da se je neprijatelj odvojio. Divizija je bez otpora zauzela sela: Bolman, Majšku Me u, Baranjs'ko Petrovo Selo i Novi Bezdán. Do borbe ozbiljnih razmera dolazi tek na neprijateljevim zaštitnim položajima koji su se uglavnom pružali Gakova kim nasipom do prostora Deakove puštare.

Pored izloženih momenata istooperativne prirode za ovo razdoblje značajno je:

a) Rasformiranje XIV. brigade ove divizije u duhu propisa nove formacije.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rec. br. 8—8, k. 1396.

² Dopisano crvenom olovkom.

³ i Re je o formaciji br. IV—A od 14. marta 1945 (AVII, reg. br. 28—1, k. 21). Vidi i AVII, reg. br. 25—2/1, k. 25A: objašnjenje o primeni formacije od istog datuma.

b) Avizirano izvršenje smene djeju brigada XVI. divizije⁴ i jedne brigade XXXVI. divizije.⁵

Procjenjuju i stanje kod naših jedinica kao i stanje kod neprijatelja za vreme proteklih operacija izlažemo svoja sljede a *zapažanja*:

A NASE JEDINICE

1.— Uglavnom pasivno su branile *prirodno* slabe položaje.

2.— Izvi anje kao i održavanje *tjesnog dodira* sa neprijateljem nije bilo pravilno sprovedeno. Posljedica: neprijatelj se je neprimjetno i tako reku iznenadno odvojio i povukao.

3.— Moral kod naših boraca bio je podložan promjenama. Dok je pojava i djelovanje Ka uša⁶ kao i Crvene avijacije⁷ na isti povoljno uticalo dotle je malo snažnija neprijateljska minobaca ka vatra u dva maha bila u stanju da poljulja djelimi no naše redove. U ovim slu ajevima intervencija vrlo slabih rezervi i štaba ove divizije lokalizirala je ove trenutne krize.

4.— Frontalnom ratu pa ak i kratkotrajnoj rovovskoj vojni naše jedinice se postepeno navikavaju.

5.— Poznavanje fortifikacije, inženjeriska oprema i alat kod naših jedinica oskudno je.

6.— Gubitci kod naših jedinica bili su znatni.

7.— *Smenjivanje* naših jedinica na položaju nije bilo uredno usljed opšte angažovanosti divizije, te je izmorenost i iscrpljenost istih bila osjetna. U ovom smislu stanje se je popravilo u završnoj fazi odbrane kada je ovaj štab uspio da obrazuje svoju opštu rezervu.

8.— Snažna *opšta* rezerva koja bi bila sposobna za manevar, poja avanje i smjenu naših redova nije postojala.

9.— Predteren položaja ove divizije bio je za izvo enje dnevnog napadaja veoma težak, sa neprijateljske strane vrlo dobro branjen te je svaki napad iziskivao ozbiljne žrtve.

⁴ i ⁵ Odnosi se na 1. i 2. vojvo ansku brigadu (vidi AVII, reg. br. 2—5, k. 1404; zapovest Štaba 51. udarne divizije od 30. marta 1945. pot injenim jedinicama za smenu jedinica 16. udarne divizije).

⁵ To je bila 11. brigada (vidi AVII, reg. br. 19—6, k. 1401; zapovest Štaba 51. udarne divizije od 29. marta 1945. pot injenim jedinicama za smenu 11. brigade 36. udarne divizije).

⁶ Odnosi se na divizion »ka uša« Crvene armije, uveden u borbu 10. marta 1945. godine (vidi dok. br. 6, objašnjenje 30 i *Završne operacije*, 425).

⁷ Re je o sovjetskoj Vazduhoplovnoj grupi »Vitruk« (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 5).

10.— Nalazimo da se je prili no odugovla ilo pristupa-
nju kona noj likvidaciji neprijateljskih snaga. Na taj na in
propušteni su pogodni momenti i neprijatelj je dobio u vre-
menu i stvorio povoljne uslove za svoj otstup sa mostobrana.

11.— Naša vatrena nadmo nost bila višestruka.

12.— Uprava vatrom pješadiskih oru a nije uvek bila
pravilna. Uzajamno obavještanje susjednih jedinica ne od-
vija se spontano.

13.— Služba veze bila je besprekorna.

14.— Rad artiljerije (artiljerija XVI. divizije) odli an
— bez greške.

B ZAPAŽANJA KOD NEPRIJATELJA

1.— Širina neprijateljskog mostobrana bila je dovoljn-
na — gotovo propisna, a da na njoj može vršiti potrebna gru-
P'sanja, manevrisanja i da izrada mosta ne bude ugrožena na-
šim dejstvom sa zemlje. Za eventualno neprijateljsko dejstvo
brzim i oklopnim snagama (naro ito konjicom) prostorija
mostobrana u odnosu na naše položaje bila je tako reku
idealna.

2.— Preba ene neprijateljske snage bile su znatne.⁸ Nje-
gov glavni nedostatak bio je u artiljeriji i oklopnim snagama.

3.— Artiljeriska potpora neprijateljevih akcija bila je
gotovo nikakva.⁹

4.— Neprijateljski pokušaji u prvoj fazi ove borbe da
preuzme inicijativu nisu uspjeli. Kasnije, neprijatelj svoje
pokušaje nije ni obnavljao.

5.— Neprijateljska žilavost i upornost u odbrani bila je
snažna. U izvo enju svojih napadnih akcija nije imao dovoljn-
ne prodornosti.

6.— Gubici neprijateljski bili su vrlo veliki.

7.— Neprijatelj je pao u veliku zabludu kada je mislio
da e sa snagama koje je angažovao na ovome sektoru posti i
ma kakav pomena vredan strategiski uspjeh.

8.— Pogodne takti ke momente neprijatelj nije znao
iskoristiti.

⁸ Na sektoru 16. i 36. udarne divizije JA, Dravu je forsirala ne-
ma ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija, kojoj su naknadno, kao
poja anje, upu eni delovi nema ke 1. koza ke konji ke divizije (vidi
dok. br. 6, objašnjenje 2, 6 i 7 i dok. br. 14, objašnjenje 4).

⁹ Nema ke jedinice na valpovskom mostobranu podržavao je
od 5. do 17. marta 11. artiljerijski puk, ali bez dovoljno municije,
koja je gotovo sva utrošena prilikom forsiranja Drave, 6. marta 1945
(vidi AVII, rec. br. 27—la, k. 72A: izjavu Heinriha Hoffmanna, i
AVII, reg. br. ""42—la, k. 71A: izjavu Otta Brechbichla).

Izložili smo svoja zapažanja pogledom na situaciju naših jedinica i odgovarajuće postupke ovoga štaba o kojima je ranije javljeno, kao i o situaciji i postupcima neprijatelja.

Ovaj štab kao i sve jedinice ove divizije povukli su iz prednjega potrebne pouke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za štab,
na elnik, kapetan:
Rudolf Akrap

IZVOD IZ OPERACISKOG DNEVNIKA

Štaba 51. Divizije III. Jugoslovenske Armije za razdoblje od
15. do 31. marta 1945. god.

Datum, vreme, mesto.	SADRŽAJ	Primedba
15. 16, 17. III. 1945.	Bez događaja. Primećena su mestimi na pomeranja neprijateljskih trupa. C. A. vazduhoplovstvo tu je neprijateljske položaje. ¹⁰	
18. III. 1945.	No u 17/18. naša intenzivna izviška djelatnost. Zarobljena dva neprijateljska podoficira. Javlja se o odlasku neprijateljskih konjika delova — jedinica." Istoga dana u 15,30 asova po etak naše artiljerijske pripreme u trajanju od 1/2 asa. ¹² Iza pripreme pešadi-	

Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 43, 44, 45.

" Odnosi se na delove nemačke 1. konjike divizije (vidi dok. br. 14).

¹² Artiljerija 51. udarne divizije, koja se nalazila u drugom ešolonu, bila je raspoređena u centru, podeljena na tri grupe, tako da podržava odbranu pešadijskih brigada na spoju 16. i 36. udarne divizije, dok je 1. divizion topova 45 mm Artiljerijske brigade 51. udarne divizije u rejonu sela Jagodnjaka obrazovao pokretnu protivtenkovsku rezervu armije, a Protivavionski divizion na vatrenim položajima u rejonu Belog Manastira štiti od dejstva neprijateljske avijacije (M. Pajević, n. d., 427).

Datum,
vreme,
mesto.

SADRŽAJ

Primedba

ja polazi u napad. Posle neznatnog napredovanja pešadija je zadržana i kona no se povukla na polazne položaje. Od 3 tenka koja su trebala pomagati ovaj napad dva su se pokvarila.

19. III.
1945.

Preduzimaju se odgovarajuće mere protiv dejstva neprijateljske konjice. Pored upotrebe prepre njih sredstava propisane su sve taktičke mere. Do upotrebe konjice nije došlo.

Tokom dana uzajamna slaba minobaca ka djelatnost.

Naši gubitci neznatni.

XII. brigada u divizijskoj rezervi i sreivanju. Kod ostalih brigada u prvom borbenom redu izvodi se smena na taj na in što brigadne rezerve smenjuju no u jedinice strelja kog stroja-

Tokom no i vatra uznemiravanja.

20. III.
1945.

Neprijatelj pojačava svoje artiljerijsko dejstvo. U dve izvršene koncentracije naše vatre bio je u utkan. Nastavlja se sa naše strane sa uznemiravanjem om vatrom.

No u 20/21. neprijatelj znatno pojačava svoje vatrene dejstvo. Kroz celu no ova vatra ne popušta u svojoj žestini. Upuene su patrolne i odelenja radi održavanja dodira sa neprijateljem.

Do 4.00. 21. III. neprijatelj je bio na svojim prednjim položajima.

Datum,
vreme,
mesto.

S A D R Z A J

Primedba

21. III.
1945.

U samo svanu e ustanovljeno je da neprijatelj odstupi i da se je pod zaštitom mraka odvojio od naših prednjih delova.

U novoj situaciji štab divizije izdaje zapovest za prelaz u napad na elom frontu."

U 6 asova naša VII. brigada ušla je bez borbe u Bolman. Jedan sat kasnije je XII brigada sa delom XIV brigade, koja predhodno prolazi kroz šumu Palež ulazi u Majsku Me u. U isto vreme VIII. brigada zaposeda Baranj. Petrovo Selo.

U 9 asova naša XII. brigada ulazi u Novi Bezdan zadržavaju i se na njegovom južnom izlazu radi sreivanja svojih redova.

Na prostoru Bolmanske šume" — Deakove pustare dostignuti su neprijateljski zaštitni delovi. koji su imali o igledan zadatak da pod svaku cenu zaštite prebacivanje preostalih snaga. — U snažnom naletu naše VII. i XIV. brigade neprijatelj je potisnut na sam nasip — Deakova pustara — kota 87 — kota 92 sa kog je bedema dao vrlo snažnu odbranu.

Radi suženog fronta VIII. i XII. brigada zadržane su, dok je naredno našoj VII. i XV. brigadi da neprijateljski odpor okončaju.

XIV. brigadi zapovedano je da posedne Barbara kanal kao II. liniju.

" Vidi AVII, reg. br. 4—5, k. 1399A: zapovest Štaba 51. udarne divizije od 20. marta" 1945. pot njenim jedinicama za likvidaciju valpovskoe mostobrana.

" Nije naredno na karti 1:100.000.

Datum,
vreme,
mesto.

S A D R Z A J

Primedba

Nekoliko naleta naše VII. i XV. brigade neprijatelj je odbio.

Tokom celog poslepodneva nastavljeno je sa vazduhoplovnom i artiljeriskom djelatnoš u protiv neprijateljske odbrane, u kojoj neprijatelj gubi osobito krvave gubitke. Po padu mraka uspeva prodor III. brigadi na levom krilu ove divizije (podru je Gakovca) nakon ega neprijatelj napušta nasip i naglo se povla i na Dravu. Nastavlja se sa iš enjem naroo ito Vu jeg Topolja i energino gonjenjem neprijatelja.

21. III. u 24 asa niti jedan slobodan neprijateljski vojnik nije se više nalazio na levoj obali r. Drave, te je tako likvidacija neprijateljskog mostobrana okonana.

22. III.
1945.

Posle završenih borbi na Dravskom mostobranu divizija je odre ena u korpusnu rezervu s tim da se postavi na prostoriji i to:

VII. brigada Šumarina — Lu .

VIII. brigada Ho ka.

XII. brigada Petlovac.

XIV. brigada Zeleno Polje — Lu .

Artiljeriska brigada: Jagodnjak, radi podpomaganja odbrane reke Drave.

Štab divizije u Petlovcu.

Jedinice se sre uju.

23. III.
1945.

Sre ivanje jedinica

24. III.
1945.

Rasformiranje XIV. brigade u duhu propisa o novoj organizaciji divizije.

Datum,
vreme,
mesto.

SADRŽAJ

Primedba

Jedinice pristupaju izvo enju
nove organizacije po propisa-
noj formaciji."

25, 26, 27,
28. i 29.
III. 1945.

Sre ivanje jedinica i pre-
organizacija po propisima
nove formacije.

30. III.
1945.
lepo
Petlovac

Divizija izdaje zapovest
Op. Br. 327," kojom se pred-
vi a smena XI. brigade 36.
divizije od strane VIII. bri-
gade ove divizije.

Prema istoj zapovesti
VIII. brigada krenula je u
5 asova sa zbornog mesta
u Belom Manastiru, da posle
izvršenog pokreta automobi-
lima do Odžaci — preuzme
odbranu leve obale Dunava,
od uš a reke Drave do sela
Plavna zaklju no. Smena iz-
vrši e se u toku no i 30/31.
marta.

Kod ostalih jedinica pro-
dužuje se organizacija po no-
voj formaciji. Nadal je se sre-
uju jedinice, a obuka se iz-
vodi po predvi enom nastav-
nom planu.

Avizirana je smena dve-
ju brigada XVI. divizije sa
dvema brigadama 51. divi-
zije."

31. III.
1945. lepo
Petlovac

Sre ivanje jedinica i pripre-
ma za izvršenje avizirane
smene brigada XVI. divizije.

ZAKLJU AK

1) **Vlastiti gubitci** u vremenu od 6. do 31. marta 1945.
god.

a) u ljudstvu:

poginulih	286
ranjenih	1061

" Ta zapovest nalazi se u AVII, reg. br. 19—6, k. 1401.

kontuzovanih	28
nestalih	23

b) u stoci:

ubijeno	19
ranjeno	9

2) Gubitci u oružju i materijalu:

obi nih pušaka	55
snajper pušaka	5
poluautom. pušaka	13
prot. tenk. pušaka	2
pikavaca	29
puškomitraljeza	9
mitraljeza	4
baca a 50 mm	1
baca a 120 mm	1 (ošte en)
kola	1
telefona	1
kabla	2 km.

3) Neprijateljski gubitci:

poginulih oko	800
ranjenih oko	1600
zarobljenih	12

Neprijatelju nanete štete:

Uništeno je više neprijateljskih mitralje-
skih gnezda i osmatra nica kao i jedan
top.

Plen:

pušaka	20
pikavaca	1
puškomitraljeza	5
lakah baca a	1
telefon, kabla	4 km.
sanduka municije	6

4) **Pridošlih:** nije bilo.

5) **Dezerterstvo:** 5 slu aja. Istraga je u toku.

6) **Stanje discipline i borbenog duha:** Stanje discipline je na visini, dok borbeno disciplina nije još u dovoljnoj meri zastupljena.

Redni broj	otornih vozila				Traktora	Biciklova	Kuhinja		Primedba	
	Automobila		Motoreikla				Poljskih	Brdskih		
	kih	teretnih	Bez pri-kolice	Sa pri-kolicom						
1	Štab jug. . 3 com		9			1				
2	VII. 1	1	3							
3	VIII. 1	1	3				1			
4	XII. 1		3				3			
5	Artil. 2		1				1			
6	Diviz art. j pešac									
7	Sve j za ve					4				
8	Inžin (Pion)		1							
9	Sanit boles					1	1			
10	Inten ekon komo	1	1		2	6	2	1		
		9	3	20	—	2	12	8	1	Nenaoružanih 1950

51
III. JUGO
 Op.
 Dana: 31

Na elnik štaba
 kapetan:
 Rudolf Akrap

kontuzovanih	28
nestalih	23

b) u stoci:

ubijeno	19
ranjeno	9

2) Gubitci u oružju i materijalu:

obi nih pušaka	55
snajper pušaka	5
poluautom. pušaka	13
prot. tenk. pušaka	2
pikavaca	29
puškomitraljeza	9
mitraljeza	4
baca a 50 mm	1
baca a 120 mm	1 (ošte en)
kola	1
telefona	1
kabla	2 km.

3) Neprijateljski gubitci:

poginulih oko	800
ranjenih oko	1600
zarobljenih	12

Neprijatelju nanete štete:

Uništeno je više neprijateljskih mitralje-
skih gnezda i osmatra nica kao i jedan
top.

Plen:

pušaka	20
pikavaca	1
puškomitraljeza	5
lakih baca a	1
telefon, kabla	4 km.
sanduka municije	6

4) **Pridošlih:** nije bilo.

5) **Dezerterstvo:** 5 slu aja. Istraga je u toku.

6) **Stanje discipline i borbenog duha:** Stanje discipline je na visini, dok borbeno disciplina nije još u dovoljnoj meri zastupljena.

PREGLED
brojnog slanja naoružanja 51. U. Div. [I Jug. Armije za 30. III 1945. godine

Redni broj	Jedinica	Na licu			O r u ž j e										k o n j a			k o l a			M o t o r n i h v o z i l a				Kuhinja		Primedba			
		Drugova	Drugarica	Ukupno	Pušaka	Pušaka protukokskih	Mitraljica (pikavaca)	Puškomitraljeza	Teških	Protivavion-skih mitraljeza	Bacuća	Topova	Pištolja	Jahaćih	Teglećih	Tovarnih	Fijakera	Dvoosovnih	Jednosovnih	Automobila		Motorcikla		Traktora	Biciklova	Poljskih		Brdskih		
																				putničkih	teretnih	Bez prikolice	Sa prikolicom							
1	Štab 51. U. Div. III. jug. Armije sa zaštitnicom i kuririma	293	17	310	53		124	13		4			35	15	16				8		3		9				1			
2	VII. U. Brigada	1244	5	1249	1258	12	302	139	2		41		101	17	34	48	1	14		1	1	3								
3	VIII. U. brigada	930	28	958	677	21	182	75	1	2	36		66	18	16		2	8		1	1	3					1			
4	XII. U. Brigada	1341	63	1404	1028	17	267	106	2		41		119	20	125		1	54	1	1		3					3			
5	Artiler. brigada	597	2	599	258	7	60	7		1		19	16	45	148		4	34		2		1					1			
6	Divizijska artilerija i art. jedinice u sastavu pešadije	859	12	871	370		95	15		6		45	29	25	334			79												
7	Sve jedinice i ljudstvo za vezu.	449	19	468	184		50						14	5	63		2	51								4				
8	Inženjerija (Pioniri, mineri)	230	10	240	124		42	7		1			19	2	46		1	22				1								
9	Sanitet, lekari, bolničari, bolesnici i ranjenici:	448	174	622	73		24	1					33	3	325		3	97								1	1			
10	Intendantura, intendanti, ekonomi, kuvari, komora i magacin	1708	73	1781	844	3	103	6		6	6		107	26	1135		5	582	1	1	1				2	6	2	1		
	S v e g a :	8099	403	8502	4869	60	1249	369	6	20	135	64	539	176	2242	48	19	949	2	9	3	20	—	2	12	8	1			Nenaoružanih 1950

S T A B
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 337
Dana: 31/III. 1945. god.

M. P.

Na elnik Staba
kapetan-
Kapelan.
Rudolf Akrap

7) **Zdravstveno stanje:** Od zaraznih bolesti pojavio se **tifus** — oko 48 slučajeva. — Fizička izdržljivost dobra; zdravstveno stanje osrednje.

8) **Stanje odeva i obuće:** Nezadovoljavajuće. Oko 60% odeva je loše a ima oko 200 parova obuće.

9) **Ishrana:** kako za vreme zatišja, tako i za vreme borbe vrlo dobra.

10) **Raspoloženje naroda:** Slovenskog žrtva vrlo dobro. Mađari: bezizražajno, a Nemci pasivno su motrili rezultat borbe i bili spremni da sa kolima ima do ekvivalenta svoje sunarodnike.

11) **Odnos drugova i drugarica:** Pravilan.

12) **Nenaoružanih drugova: 1950.**

S obzirom na novu formaciju nedostaje ljudstvo do punog brojnog stanja, a naročito se osećaju oskudica u komandnom kadru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za štab
Namenik, kapetan
Rudolf Akrap

BR. 29

IZVEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 3. APRILA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O NAPADU NA AZMU 27/28. MARTA¹

**STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILA KE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. broj: 102
dana: 3/IV 1945. god.

Operativni izvještaj o napadu na azmu dostavlja.—

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Dostavlja se operativni izvještaj o borbama prilikom napada na azmu 27—28. III 1945. god.

Zemljište na kojem je vo ena borba jest valovito, djelomi no pošumljeno i naseljeno mjesto azma, predstavlja na sekciji azma I: 100.000. Prilog skica.

U tim borbama u estvovala su jedinice ove divizije.

Posada azme, ja ina oko 700 vojnika, i to II. bojna 22. pukovnije,³ satnija žandara, satnija II. pukovnije⁴ PTS-a i padobranska lova ka satnija neutvr eno kojoj bojni pripada.³ U uporištu za vrijeme napada nalazio se zapovjednik I. HUD general Šolc.

Jedinice I. HUD, koje su se nalazile bile su u pokretu od 25. III preko azme, Popova e za Sisak/ Naše jedinice

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15—3, k. 557.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Iz sastava 1. hrvatske udarne divizije PTS.

⁴ Re je o 2. tjelesnoj pukovniji 1. tjelesne divizije PTS (vidi dok. br. 11, objašnjenje 3).

⁵ Iz Padobranske bojne, koja je sa Brzim sdrugom sa injavala Borbenu skupinu »Schlacher« (vidi AVII, reg. br. 27—26, k. 114A: nare enje Štaba 69. armijskog korpusa Komandi Borbene skupine »Moškov« za po etak operacije »Bergwind«).

⁵ Prema zapovesti Stožera PTS od 24. marta 1945 (AVII, reg. br. 16—27, k. 114A), iz sastava PTS, 25. marta u 7 asova, izašli su: Stožer 1. hrvatske udarne divizije, jedna pukovnija te divizije, jedna bojna i jedan topni ki sklop. Vidi i depešu Šlaba nema kog 69. armijskog korpusa Stožeru 1. hrvatske udarne divizije, bez datuma (AVII, reg. br. 31—29—1, k. 114A), u kojoj se nare uje da Stožer 1. hrvatske udarne divizije, sa stožernim delovima, 20. udarnom pukovnijom i jednim topni kim sklopom, 25. marta krene pravcem Sisak — Petrinja.

koje su se nalazile u istom dijelu Moslavine trebale su da se naglo prebace u zapadni dio Moslavine i odmah izvrše napad na centar Moslavine u azmu.⁷ Samim tim bi neprijatelj iz istog dijela bio prisiljen da ubacuje neke snage⁸ na sektor azma, ako bi želio da drži komunikaciju Križ — Bjelovar. Rokiranjem tih snaga oslabio bi noložaj u istom dijelu i omogućio ostalim jedinicama našeg Korpusa da zaposjednu taj dio Moslavine. Naša divizija prebacila se noću 25—26. na sektor Velike i Male Bršljanice i 27. produžila pokret preko bila Moslava ke gore u pravcu azme. Aktivnim izviđanjem tokom 26. i 27. neprijatelj je ustanovio naš pokret i ojačao uporište u azmu 27. III oko 21 sat.⁹

Napad je izvršen prema operativnoj zapovijesti broj 91¹⁰ od 26. III 1945. Ostale zapovijesti izdane su u toku borbe telefonskim putem.

Borba je počela 27. III u 22 sata.

Borba je otpočela prvo kod II. brigade, koja je vršila osiguranje prema Narti. Oko 22 sata kada je brigada izlazila na cestu kod Vagovine neprijateljska 4 kamiona vraćala su se iz azme. Na iste je izvršen napad i 3 su uništena, dok je 1 uspio da se probije u pravcu Narte. Od neprijateljskog vojnika, koji je tom prilikom zarobljen prikupljeni su podaci da su upućene dvije satnije kao pojačanje za azmu.

U 22.30 bataljon I Ud. brigade koji je nastupao cestom od Draganca prema Narti napao je na zaštitne neprijateljske

⁷ i ¹³ Prema bojnoj relaciji Stožera 5. hrvatske udarne divizije za 27. mart (AVII, reg. br. 24—30, k. 114A) i po telegrafskom naređenju Stožera 1. tjelesne divizije i Borbene skupine »Mari i«, 2. bojna 23. pukovnije upućena je u selo Ivansku, a zatim u Nartu, odakle se »samovozima« prebacila u azmu, gde je stigla u 22 sata. Iz iste bojne relacije, za 28. mart, vidi se da je, u 4 sata, u pomoć azmi upućena 1. bojna 24. pukovnije (privremeno u sastavu 1. tjelesne pukovnije) pravcem ukovac — s. G. Garešnica — s. Podgari — k. 366 — k. 537 — Dabeva kosa — obrambeni drum. Ta bojna je zauzela selo Vrtlinsku i preko k. 240 izbila u selo Suhaju i azmu, gde je stigla 29. marta u 4 sata, pošto je borba za azmu bila završena.

⁸ Neprijatelj je, osim 1. bojne 24. pukovnije, u azmu uputio i 13. i 14. satniju 24. pukovnije, preko sela Dubrave, ali su ove kod sela Habjanovca odbacene ka Sv. Ivanu Zabno (vidi AVII, reg. br. 24—30, k. 114A: bojna relacija Stožera 5. hrvatske divizije za mart 1945).

¹⁰ Prema zapovesti Štaba 33. divizije od 26. marta 1945. (AVII, reg. br. 18—1, k. 12081), na azmu je napadala 1. brigada (tri bataljona¹¹ i šest teških bacača): jednim bataljonom sa zapada, uz glavnu cestu, a jednim sa severoistoka, u zahvatu puta od sela Grabovnice za azmu, dok se jedan bataljon nalazio u brigadnoj rezervi. Druga brigada je osiguravala napad od sela Štefanja, na liniji: isto ni deo Vagovine — k. 124 — južni deo šume Lipov potok. Treća brigada je na obali esme osiguravala napad od uporišta u selu Sumeanima.

kolone, koja je u to vrijeme ulazila u azmu. Iskoristivši zabunu koja je nastala gonjenjem te jedinice koja je išla u pomoć bataljon je prodro cio groblja i žandarmerijske stаницe. Svi daljnji pokušaji prodora u pravcu centra nisu uspješni, pošto se je neprijatelj srediо i pružao organizovani otpor. Bataljon iste brigade koji je prodirao cestom Bosiljevo — azma prodro je do centra azme i istjerao neprijatelja oko crkve. Međutim nedovoljnom brzinom i odlučnošću da iskoristi taj prvi uspjeh i zada konačni udarac nesrećnom neprijatelju oko crkve bataljon je dozvolio da se neprijatelj sredi i koristeći pridošlog pojačanje izvrši oko tri sata 28. III energičan protunapad i zauzme svoje prvobitne položaje. Odbacivši taj bataljon neprijatelj je izvršio jak pritisak na bataljon kod groblja, ali nije uspio da odbije i oslabi energičan pritisak ovog bataljona. Brigadna rezerva, koja se nalazila u Grabovnici nije pravilno iskorištena usljed nedovoljnih podataka o neprijatelju. Ista je upućena oko 23 sata a izvrši napad na Draganac, pošto se prema pucanju i nekim raketnim znacima došlo do zaključka da se neprijatelj nalazi u tom uporištu. Usljed nedovoljne brzine kasno je ustanovljeno da neprijatelja nema u Dragancu, tako da je ta rezerva ostala potpuno neiskorištena.

Imaju i u vidu pojačanje koje je neprijatelj dovukao u azmu i činjenicu da je odbacio jedan bataljon, kao i cijene i umor ljudstva, zatim nemogućnost produženja napada u toku dana, obzirom na jačinu neprijateljskih snaga, Stab divizije donio je odluku da se jedinice povuku." To je učinjeno oko 4 sata 28. III.

III. brigada je vršila osiguranje u pravcu Bosiljeva, s tim što je prije zauzimanja položaja protjerala neprijatelja sa mosta na esmi, sam most srušila.

Brigade su povučene na prostoriju Pobjenik — Vrtlinška — Stara Straža, koje su položaje zaposjele oko 10 sati.

Neprijateljska posada u azmi nije likvidirana, ali su neprijatelju nanešeni osjetni gubitci, a neprijatelj je pogođen u toku 28. III sa rokiranjem snaga iz istog dijela Moslavine prema azmi.¹² Neprijateljski gubitci su sljedeći: mrtvih 60, ranjenih 92, zarobljeno 2. Zaplijenjeno: 1. p. mitraljez.

" Iz izveštaja Glavnog stožera Minorska br. 90 za 31. mart 1945 (AVII, reg. br. 31—1, k. 48) vidi se da su delovi 33. divizije JA 27. marta napali azmu i da su odbijeni, dok je pojačanje upućeno azmi naišlo na partizanske snage kod sela Dabaca (6 km jugozapadno od azme) te se posle žestoke borbe, zbog nedostatka municije, povuklo u Kloštar Ivani .

9 pušaka, 1 pištolj, 3000 metaka, 1 jaha i 3 tovarna konja, 1 bicikl i druga ratna sprema, uništena su 3 kamiona.

Naši gubitci: iznose 8 mrtvih, 22 ranjena i 3 nestala.

Utrošeno 13150 mauzer metaka, 8700 engleskih metaka, 3960 šmajser metaka, 303 mine za t. baca, 202 mine za l. baca, 130 mina za džon-bul.

Imena lica i jedinica koje bi trebalo pohvaliti, odnosno pozvati na odgovornost bilo je. Pohvaliti treba radi požrtvovanog držanja iz I. brigade: mitraljesca II. . I. bat. Barševski Vasilija, mitraljesca iste ete Sabol Matu, vodnika I. . I. bat. Neži Ivu, iz II. bataljona mitraljesce iz III. ete Rudman uru, Vincek Stevu i Por ec Jakoba, desetara I. . Zoreti Nikolu. Borce iste ete Litvi Franju. Mitraljesce II. ete Kurtovi Ivu, Norši Marka i Ladjni Viktora.

Na odgovornost treba pozvati komandu ete za vezu, koja nije uspjela za 3 sata da uspostavi vezu na dužinu od 4 kilometra.

Usljed pomanjkanja vremena nisu izvršene sve pripreme za napad u potpunosti. Naro ito nisu izvršene dovoljne pripreme sa jedinicama za vezu. Nisu upu ene na vrijeme na odre ena mjesta. Izdate zapovijesti nisu bile sve u skladu sa razvojem situacije. Rezerva I. brigade nije iskorištena pravilno, radi pomanjkanja podataka o neprijatelju. Tako da je ta rezerva vršila napad na Draganac u kojem nije bilo neprijatelja. Rukovo enje borbom do vremena dok nije uspostavljena telefonska veza nije vo eno iz jednog centra, nego su bataljoni kretali samoinicijativno prema dobivenom zadatku. Samo komandovanje nije se snašlo u dovoljnoj mjeri tj. kao najve i nedostatak nedržanja jedinica vrsto u rukama. Upotreba t. baca a tako er nije bila potpuno pravilna. Usljed pomanjkanja veze baca i su tukli samo jednu to ku, a nisu korišteni za uništavanje ciljeva, koji bi se u toku borbe pojavljivali. Kasnije kada je veza uspostavljena taj nedostatak je odstranjen. Upotreba l. baca a i džon-bula je pravilna. Uzajamno rad i suradnja pojedinih oružja nije u potpunosti ostvarena.

Kao najve i nedostatak u ovoj operaciji bilo je pomanjkanje odlu nosti i korištenja ve postignutih uspjeha. Do toga nije došlo, uzroke nalazimo u premorenosti ljudstva, tako da su pojedini borci još za vrijeme odlaska na zadatak padali od umora, a za vrijeme samog napada im bi zauzeli stav

leže i, borci su, i pored borbe koja se vodila, ve inom zaspali. Ti momenti vidno su utjecali i na rukovodioce koji su morali pored ostalih prepreka da savla uju te nedostatke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik:
Mutak Vlado

Komandant major:
Dušan Corkovi

M. P.

STAB X. KORPUSA
ZAGREBA KOG
NARODNOOSLOBOLIDA KE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. broj: 285
Dana 5/IV 1945. u sati

"Priklju iti str. Pov. Op.
br. 23 od 13. IV. 45.

" Dopisano mastilom.

BR. 30

IZVEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 3. APRILA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O BORBAMA VO ENIM 28, 29. i 30.
MARTA¹

STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²
JUGOSLAVIJE

Op. broj: 103
dana: 3/IV. 1945. god.

Operativni izvještaj o borbama
28. 29. i 30. III. dostavlja.

ŠTABU X. KORPUSA >ZAGREBA KOG« J.A.

Dostavlja se operativni izvještaj o borbama vo enim na 28. III. prilikom prelaza esme kod Palan ana i borbi kod Vrtlinske, Pobjenika i na Staroj Straži, zatim borbi kod Dubrave 29. III. i borbi prilikom prelaska esme kod Zden eca 30. III.

Zemljište na kom je vo ena borba jeste ispresijecano, pošumljeno i naseljena mjesta Vrtlinska, Palan ani, Dubrava i Vagovina. Na prostori tih operacija nalaze se dvije vodene prepreke esma i Glogovnica kanal.

U tim borbama u estvovala su jedinice ove divizije, a prilikom prelaza esme kod Zden eca i borbe kod Vagovine tako er i jedinice 32. divizije.

Neprijateljske jedinice, koje su uzele u eš a u ovim borbama bile su: 1. pukovnija¹ PTS-a, dijelovi konji kog sklopa PTS-a,⁴ dijelovi 21. pukovnije, 20. pukovnija, 2 bojne 22. pukovnije⁵ i posada Sv. Ivan Žabno. Imena komandanata nepoznata.

Naše jedinice, koje su se prebacile na sektor azma, na koju su izvršile napad, privukle su na sebe svu pozornost neprijateljskog komandovanja. Svoje snage iz isto nog dije-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 16—3, k. 557.

³ Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ U sastavu 1. tjelesne divizije PTS (vidi dok. br. 11, objašnjenje 3).

⁴ U sastavu Brzog sdruga PTS.

⁵ Dvadeseta, 21. i 22. pukovnija bile su u sastavu 1. hrvatske udarne divizije PTS (vidi AVII, reg. br. 8—4—1, k. 136: pregled ustaško-domobraskih divizija).

la Moslavine neprijatelj je prebacio na prostoriju oko azme. Sve pripreme i razmještaj neprijateljskih snaga vršene u toku 27, 28, 29. i 30. III. bile su u cilju izvo enja operacije opkoljavanja naše divizije i nabacivanja na esmu, odnosno na prugu Bjelovar — Križevci. 20. i 22. pukovnija koje su se nalazile u pokretu prema Sisku⁶ naglo su vra ene na sektor azma da i one uzmu u eš e u toj operaciji.

Zapovijesti za te borbe, odnosno pokrete izdavane su usmeno, odnosno telefonskim putem, a u duhu razvoja situacije.

Borba je po ela 28. III. u 16 sati.

Pokreti neprijatelja iz pravca Jelenske prema Nasipu i Mjesecu kao i pokreti iz Samarice u pravcu Nasipa primije eni su oko 14 sati 28. III.⁸ Patrole bataljona II. brigade na Staroj Straži sukobile su se oko 15 sati sa neprijateljskim patrolama na Dab evoj kosi, a u 16 sati taj bataljon prihvatio je borbu na Staroj Straži. Prva dva napada bataljon je odbio, dok se oko 17 i 30 morao povu i, pošto je bio napadnut tako er i iz pravca Cabranjskog Druma i preko kote 271. Taj bataljon i bataljon iste brigade, koji je išao prema Staroj Straži da poja a položaje povukli su se oko 18 i 30 u Vrtlinsku i zaposjeli isto nu ivicu sela. Napadi neprijatelja iz pravca Re ice i Mustafine Klade na južnu ivicu sela Vrtlinske svi su bili uspješno odbijeni. Neprijatelju je oko 19 sati uspje lo da prodre na južni dio tog sela, ali je povratnim napadom izba en i zaposjednuti su raniji položaji.⁹ Bataljon III. brigade koja je držala Pobjenik oja ao je raspored II. brigade u Vrtlinskoj. Svi napadi neprijatelja na Vrtlinsku uspješno su odbijeni do 24 sata kada su naše jedinice povu ene.

⁶ U pokretu prema Sisku bila je samo 20. pukovnija (vidi dok. br. 29, objašnjenje 6).

⁷ Treba s. G. Jelenska, 18 km jugoisto no od azme.

⁸ Te pokrete je 1. bojna 24. pukovnije (privremeno u sastavu 2. tjelesne pukovnije) po ela u 4 asa pravcem ukovac — s. G. Garešnica — s. Podgari — k. 357 — Dab eva kosa — Stara straža — abranjski drum (vidi AVII, reg. br. 24—30, k. 114A: bojna relacija Stožera 5. hrvatske divizije za mart 1945). U izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 91 od 1. aprila 1945 (AVII, reg. br. 1—1, k. 49) kaže se da je jedna borbena skupina, koja je nastupala s juga, preko sela G. Jelenske i Mustafine Klade, slomila žestok otpor neprijatelja kod Kop i Brda, te je preko sela Miklouša dostigla selo Grabovnicu. Druga borbena skupina je u podru ju sela Vrtlinske potisla neprijatelja na sever, te je zaposednuta zapre na linija s. Draganac — s. Vagovina.

⁹ U bojnoj relaciji Stožera 5. hrvatske divizije za mart 1945 (AVII, reg. br. 24—30, k. 114A) kaže se da je 1. bojna 24. pukovnije zauzela selo Vrtlinsku na juriš.

Našavši se u vrlo teškom položaju, pošto je neprijatelj sa svih strana, tj. oko 17 sati primije ena je jedna kolona, koja je iz azme došla u Grabovnicu i zaposjela kotu 188 Sv. Vid¹¹ i spojila se u Mikloušu sa jedinicama koje su zaposjele Mladinski Dram, a došle su na te položaje sa Mjeseca. Donesena je odluka da se izvrši prelaz preko esme. U cilju izvršenja te radnje I. brigada i inženjerijski bataljon upu eni su oko 20 sati putem Pobjenik — Palan ani — sa zadatkom da se napravi most na esmi i osigura prelaz preko esme, a također i prelaz preko ceste kod Palan ana. U 22 sata most na esmi usposobljen je za prelaz pješadije, dok su kola i konji preba eni južno od tog mosta na mjestu gdje je voda duboka 1 metar. Izvršene su sve pripreme za prelaz preko ceste, ali nije dozvoljeno I. brigadi da iza e na cestu dok se ne prebace komore i dok ne stignu na esmu II. i III. brigada, koje su vodile borbu u Vrtlinskoj i Pobjeniku. U 24 sata sve komore su bile preba ene preko esme i nare eno je II. i III. brigadi [da] se povla e. I. brigada je krenula da izbije na cestu i u isto to vrijeme nailazila je iz Dabaca jedna kolona kamiona." Bataljon te brigade, koji se nalazio na lijevom krilu izvršio je iznenadan i žestok napad na elo te kolone i tom prilikom uništio 4 kamiona, koja su bila puna neprijateljskom vojskom. Ostalih 10 kamiona uspjeli su da se vrate u pravcu Dabaca, gdje se neprijateljska pješadija iskrcala i zauzela položaj u Dabcima. Oko 2 sata 29. III. prebacile su se i II. i III. brigada i prešlo preko esme i odmah produžile da prelaze i cestu, a zatim odmah nastavile sa pokretom Palan ani — Mar ani — Mar a — Mostari — Dubrava, gdje su se jedinice zaustavile. I brigada zaposjela je Zetkan i Podlužan, II. brigada Ladinu, a III. brigada Novake.

Jedinice su obavljale doru ak kada je oko 10 sati neprijatelj u ja ini od 220 vojnika iz Sv. Ivan Žabno nastupao cestom prema Dubravi.¹² III. brigada koja se nalazila na tom pravcu prihvatila je borbu i razbila tu neprijateljsku kolonu nanevši joj gubitke od 10 mrtvih i 15 ranjenih, bez vlastitih gubitaka. Bataljon te brigade koji je gonio neprijatelja zaposjeo je položaje u Srpskoj Kapeli.

¹⁰ Sv. Vid nije na en na karti 1:100.000.

U izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 90 od 31. marta 1945 (AVII, reg. br. 31—1, k. 48) kaže se da je poja anje upu eno u azmu napadnuto kod sela Dabei i posle žestoke borbe, a i zbog nedostatka municije, odba eno u s. Kloštar Ivani .

¹² Re je o 13. i 14. satniji 24. pukovnije i jednoj domobranskoj satniji, koje su iz Sv. Ivana Žabno upu ene ka Dubravi kao poja anje, ali su se povukle zbog »jakog otpora« (AVII, reg. br. 24—30, k. 114A: bojna relacija Stožera 5. hrvatske divizije za mart 1945).

Pokreti neprijatelja iz azme prema Dubravi primije-
eni su oko 12 sati. Zagreba ki Odred¹³ vodio je borbu s tim
neprijateljem od Cerne preko Dragi evca, Svinjareca do Pod-
lužana. Ja ina neprijatelja koji je nastupao tim pravcem bila
je jedna pukovnija PTS-a, dijelovi konji kog sklopa PTS-a
kao i neki dijelovi 21. pukovnije.¹⁴ Oko 16 sati I. Ud. brigada
prihvatila je borbu na k. 134 na južnom dijelu s. Zetkana.
Neprijatelj na tom pravcu skoncentrisao dvije bojne i uspio
oko 18 sati da odbaci bataljon I. brigade prema Dubravi.¹⁵
Povratnim napadom tog bataijona, bataljona II. brigade, Štab-
skih jedinica I. brigade neprijatelj je izba en iz Zetkana uz
osjetne gubitke. Isto tako razbijena je jedna neprijateljska
kolona koja je preko Raduleca [krenula] u Brezje, koje polo-
žaje je od 17 sati branio bataljon II brigade. im je I. bri-
gada prihvatila borbu kod Zetkana odmah je upu en jedan
bataljon III. brigade da zaposjedne Kostanj, gdje je stigao
oko 18 sati. U to vrijeme jedna neprijateljska kolona ulazila
je u s. Kostanj, me utim bataljon III. brigade napao je tu
kolonu, koju je razbio i zaposjeo položaje u Koštanju. Nepri-
jateljska kolona imala je zadatak da izbije u Kun evac.

U 18 sati obavještajni organi izvijestili su da je nepri-
jatelj zaposjeo prugu Bjelovar — Križevci i da je dovukao
artiljeriju u Sv. Ivan Zabno.¹⁶

Prema radio depeši Štaba Korpusa 32. divizija je imala
zadatak da prihvati naše snage na cesti izme u Draganca i
Štefanja, dok bi jedan bataljon te divizije sa ekao naše jedi-
nice u Siš anima.¹⁷

U 20 sati naše jedinice po ele su sa povla enjem prav-
cem Novaki — Vukšin KabaP — M. Markovac — Zden ec."
Na elu kolone kretala je III. brigada, dok su I. i II. brigada

¹³ Re je o Zagreba kom NOP odred u sastavu Grupe odreda
10. korpusa JA (vidi dok. br. 11, objašnjenje 6).

¹⁴ U izveštaju Glavnog stožera Minorsa za te dane ne spominju
se ove borbe.

¹⁵ i ^x U izveštaju Glavnog stožera Minorsa od 2 aprila 1945 (AVII,
reg. br. 2—1, k. 49) tvrdi se da su 29. marta partizanske snage odb-
ene iz Dubrave.

" Po nalogu Stožera 5. hrvatske udarne divizije, no u 29/30.
marta zaposela je 3. bojna 24. pukovnije Sv. Ivan Zabno, a 2. bojna
24. pukovnije selo Cirkvena (AVII, reg. br. 24—30, k. U4A: bojna
relacija Stožera 5. hrvatske divizije za mart 1945).

¹⁷ i ³¹ Vidi dok. br. 27.

" Pogrešno; treba: s. Vukšinac — s. Kabal.

" No u 29/30. marta krenule su partizanske snage iz podru ja
Dubrave pravcem s. Zden ec — s. Štefanje, na istok, i tom prilikom
napale 1. bojnu 24. pukovnije u D. i G. Narti (vidi AVII, reg. br. 24—30.
k. 114A: bojna relacija Stožera 5. hrvatske divizije za mart 1945.
i dok. br. 27).

vodile i dalje borbu oko Dubrave u koju je neprijatelj ušao, pošto su se naše jedinice povukle u 21 sat.²⁰ Pošto na esmi nije bilo mostova, a kod Zden eca je na nekim mjestima esma prazna to je izabrano to mjesto za prelaz preko esme. Inženjerijski bataljon usposobio je most za prelaz pješadije. Usljed borbi koje su vo ene oko Dubrave naše jedinice uspjele su da izbiju na esmu tek oko 1 sat 3. III. Odmah je preba en bataljon III. brigade, a zatim i ostala dva bataljona, dok su komore oko 2 sata i 30 minuta po ele prelaziti također esmu. O ekivani pritisak od strane 32. divizije na Štefanje i Draganac nije uslijedio u 2 sata kako je to javljeno depešom, a niti kasnije. Bataljon koji je trebao biti u Siš anima nije tako er tamo bio.²¹ Izvještaji primljeni od III. brigade iznosili su da neprijatelj drži cestu izme u Draganca i Štefanja. Obzirom na pretpostavku da e biti vršen pritisak na Štefanje i Draganac usmjerili smo pravac prelaza preko Vagovine i to putem Zden ec — Bojana preko k. 127 i 124. Radi toga izvršen je raspored naših snaga tako da je III. brigada dobila zadatak da izvrši napad na Vagovinu i Daskaticu, dok bi II. brigada poja ala III. brigadu u slu aju nailaska na ja i otpor. Oko 4 sata preko esme prešla je II. brigada, a prelazila je ve i I. brigada, dok je III. brigada krenula na izvršenje zadatka. U 4.30 sali primljena je depeša od Štaba Korpusa u kojoj je stajalo da je Štefanje prazno, a da e Vagovina biti osigurana. U to vrijeme naše jedinice izbile su u Daskaticu u kojoj nije bilo neprijatelja i tu se spojile sa patrolama Zagorske brigade,²² koja se nalazila u Štefanju. Štab III. brigade bio je obaviješten u 4.45 sati o stanju na cesti i mogu nosti našeg prelaza preko ceste kod Daskatice. Me utim bataljoni koji su krenuli u napad na Vagovinu²³ obaviješteni su o tome kad su ve otpo eli napad na uporište u kom su se nalazile jedinice 20. pukovnije. Istovremeno na to uporište otpo ele su jedinice 32. divizije sa napadom sa juga. III. brigada uspjela je u prvom naletu da upadne u neprijateljske rovove, ali je nakon kra e borbe razbijeno njeno lijevo krilo u isto nom dijelu Vagovine, a kasnije i oba bataljona koja su napadala na uporište uz osjetne gubitke po naše jedinice.

U 5 sati naše jedinice prelazile su cestu u Daskatici i produžile preko Pijeska na odre eno mjesto. I. i II. brigada u 5 sati krenule su iz Zden eca na Štefanje, a odavde I. brig. za Martinec, a II. brig. za Samaricu, a III. brig. nare eno je u 5.20 sati da se povu e, pošto su naše jedinice bile ve u to

²⁰ Re je o 4. brigadi 32. divizije.

²¹ O borbama za selo Vagovinu vidi dok. br. 27.

vrijeme na cesti. Ta brigada povukla se preko Štefanja za Samaricu, dok je njen bataljon koji se nalazio u Daskatici krenuo u G. Miklouš. Odmah po dolasku u to mjesto on se sukobio sa neprijateljem koji je nastupao iz pravca Vu ana. Bataljon se povukao prema Samarici i zaposjeo kotu 209 dok je neprijatelj produžio iz Miklouša prema Martinecu. I. Ud. brigada je oko 10 sati stigla u Martinec, povukla se u 12 sati za Petri ku, pošto je neprijatelj nadirao prema Martincu.

Postavljeni zadatci su izvršeni. Neprijatelju nije uspjelo da uništi našu Diviziju, premda je u dva maha napravio obru oko nje. Za vrijeme tih borbi neprijatelju su naneseni veliki gubitci u ljudstvu i materijalu i imao je u tim borbama 252 mrtva, 219 ranjena i 17 zarobljenih. Zaplijenjeno 3 t. baca a, 6 lufterica, 125 pušaka, 30 mina za t. baca , 3000 metaka, 1 pištolj, 3 šmajsera.

Naši gubitci: 29 mrtvih, 104 ranjena, nestala i dezertirala 184. Me u ranjenima nalazi se politkomesar — major Mi i Milivoje iz III. brigade, kojeg se nije uspjelo izvu i. Me u ranjenima iz II. brigade Vujanovi Dragoljub, komandant bataljona. Rakari Ilija, komandant bataljona, Kurt Muhamed, a utant bataljona II. brig. Štabi Stjepan, pom. politkomesara bataljona II. brig., Todorovi Stevo, politkomesar bataljona III. brigade, Družinec Zvonko, politkomesar ete III. brigade, Predragovi Milutin i Jug (Stjepan) Antun, politdelegat III. brigade, Bobi Mijo, komandir ete III. brig. Vetrovec Franjo, politkomesar ete III. brig. varak uro, politdelegat III. brigade i komandir ete Dušan iz II. brigade. Me u poginulima nalazi se pomo , politkomesara ete I. brigade Fackovi Janko.

Utrošeno je 76650 mauzer metaka, 264600 engl, metaka, 11870 šmajser metaka, 563 mine za t. baca , 26 kom. mina za 1 baca , 18 mina za džon-bul,²⁴ 21 ru na bomba, 25 vre ica sa eksplozivom. Izgubljena 4 p. mitraljeza, 147 pušaka, 3 šmajsera, 1 džon-bul.

Lica koja bi se slabo držala nije bilo, dok se u ovim borbama istakli slijede i borci i rukovodioci svojim zalaganjem i hrabrim držanjem: Iz I. brigade komandir ete uras Franjo, desetar Bol evi (Franjo) Drago, mitraljezac Brajdi Rafo, komandir ete Krpan Milan, svi iz I. bataljona I. brig. Pom. politkomesara ete Filkovi Josip, komandir Herak Stjepan, vodnik Miljani Jovo, borac Pipi Marko, mitraljezac Barnjas Marko. Svi iz II. bataljona I. brig. Komandir ete Baras Mijo, mitraljezac Carevi Dušan, vodnik Koren Drago, svi iz ili. bataljona I. brig. Iz prištabskih jedinica

¹⁴ Tako se zvao engleski mali baca .

komandir straže Boži Josip, desetar Trkeš Martin, medicinar bolničke Šestak Nikola, kurir Puleš Stjepan i Pa an Dragan. Iz II. brigade: desetar Erelec Ivan, mitraljezac Manaharov Aleksandar, mitraljezac Franjek uro, mitraljezac Dobrin Josip. Svi iz I. bataljona II. brig., borac Živoder Franjo, borac Muni Josip, borac Vreš Ivan, politdelegat o-makov Nikolaj, borac Dragiša Petar, politdelegat Vujkov Martin. Svi iz II. bataljona II. brig. Iz III. brigade: komandir ete Dobrini Stjepan, desetar Sel in Stevo, borac Roksi Dušan, svi iz I. bataljona, komandir ete Migi Milan, politdelegat Jug August, borac Zinko Zlatko, borac Tur in Adolf, borac Senta Barbara uzepe, iz II. bataljona. Vodnik Šimuni Ivan, borci Riznek Josip, Rup i Drago, Pavlinovi Ante, Vlašeti Stjepan, iz III. bataljona III. brigade.

Nekih detaljnih priprema za izvoenje ovih operacija nije moglo biti jer je bilo uvijek samo toliko vremena da se te operacije izvode. Sve odluke i izdate zapovijesti bile su u skladu sa razvojem situacije, osim odluke da se napadne Vagovina, što je tek kasnije razmatranjem razvoja situacije ustanovljeno. Do toga je došlo radi nedovoljnog poznavanja situacije i radi neimanja veze sa Štabom Korpusa, koji je imao bolji pregled stanja na cesti. Upravljanje i rukovoenje borbe bilo je pravilno. Komandovanje, naro ito niže, nije imalo vrsto jedinice u svojim rukama usljed ega je došlo do ostajanja iza kolone za vrijeme pokreta a ujedno im je pružena mogućnost da dezertiraju. U ovim borbama veza nije funkcionisala, a niti su se dovoljno koristila sredstva za vezu. To njezino nekoristenje opet je došlo kao posljedica pomanjkanja vremena. Telefonska veza nije korištena jer su jedinice bile stalno u pokretu, a tako isto i radio veza korištena je u nedovoljnoj mjeri radi stalnih pokreta. Veza pomo u kurira nije bila dovoljno brza i odluke koje su na osnovu izvještaja donesenih po kuririma donošene nisu bile u duhu razvoja situacije. Sanitet je u svim borbama funkcionisao dobro, osim u borbi kod Vagovine, gdje je ve ina mrtvih drugova ostalo na položaju. Korištenje teških baca a bilo je pravilno i nanosili su neprijatelju dosta gubitaka, me utim još ne postoji dovoljno suradnje izme u pješadije i prate eg oružja, a isto tako i u ovim borbama izostala je koncentracija vatre prilikom vršenja aktivnih radnja u odbrani.

U posljednjih 15 dana naše jedinice popunile su se ljudstvom iz pozadinskih ustanova koja je bila u glavnom usposobljena za pozadinsku službu i za lakšu službu u operativnoj jedinici. Prilikom ovih pokreta koji su bili vrlo teški, iziskivali mnogo fizičke snage, to ljudstvo nije moglo da iz-

drži traženi napor. Kada se tim okolnostima doda prolazak kroz Moslavinu, a naročito preko sektora Dobrave onda proizlazi jasno od kuda toliki broj nestalih i dezertera. Međutim svakodnevno se vraćaju ti nestali i dezerteri i vjerovatno je 50% od naznačenog broja u slijedećih nekoliko dana povratiti nazad u svoje jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
Mutak Vlado

Komandant, major:
Dušan Čorković

M. P.

STAB X. KORPUSA
ZAGREBA KOJ
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. broj: 286

Dana 5/IV. 1945. u sati

²⁵Priključi str. Pov. Op. br.
23. od 13. IV. 45.

" Dopisano mastilom

BR. 31

**7.APOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 4. APRILA 1945. POT I-
NJENIM JEDINICAMA ZA ZAUZIMANJE NOVOG RASPO-
REDA NA DRAVI¹**

**ŠTAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

O. Broj: 161

Dana: 4/IV. 1945. god.

u 23.45 .

ZAPOVEST
(sekcija Osijek 1:100.000 Jugosl. izd.)

U vezi pretstoje ih zadataka:

NARE UJEMO:

1.) LI. ud. divizija izvrši e slede i raspored:

a) *Sedma brigada* iz sela Lu a kre e no u 4/5. u s. Dar-
du, gde ostaje u divizijskoj rezervi s tim, da 1 njen bataljon
(u kome ima najmanje pojave tifusa) im stigne u to mesto
odmah produžava u s. Kopa evo gde smenjuje bataljon 6.
brigade.

b) *12. brigada* po smenjivanju no u 4/5. odmah odlazi
na prostoriju Mucina Ada — Trpi e va Ada — emin — Mi-
lina Greda, a u koliko tu ne bude mogla da se smesti i u N.
eminac, na kojoj prostoriji predanjuje.

No u 5/6. smenjuje 5. brigadu 36. divizije na levo
obali Drave kod k. 88 do Stevkine Ade (zaklju no).

c) *Osje ka brigada*² ostaje na svom položaju od Stevki-
ne Ade (isklju no) do s. Podravlja (zaklju no), sa istim za-
datkom i stavlja se pod komandu štaba 51. ud. divizije (što
e joj saopštiti štab XXXVI. divizije).

d) *Artiljerijska brigada i divizijska artiljerija* za sada
ostaje na svom mestu, s tim što joj se ovim avizira pokret.

Štab LI. divizije u Dardi od 5. o.m. u 08.00 sati.³

2.) XXXVI. divizija izvrši e slede i raspored:

a) *3. brigada* no u 4/5. smenjuje 12. brigadu i zauzima

**Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 37—2—1,
k. 952.**

¹ Iz sastava 12. divizije 6. korpusa JA.

¹ O izvršenju ovog zadatka vidi AVII, reg. br. 6—3, k. 1396: za-
povest Štaba 51. udarne divizije od 4. aprila 1945. i dok. br. 56.

za odbranu levu obalu Drave od k. 88 do Vu je Topolje (zaključno) (od šume Šiblje do Vu jih Topola⁴ smenjuje jedinice XVI. divizije).

b) 5. brigada po smenjivanju od strane 12. brigade no u 5/6. raspoređuje se do zore 6. o.m. kao divizijska rezerva na prostoriju: južna strana s. Bolman — Sepeš.

c) 6. brigada no u 5/6. odlazi u s. Jagodnjak u divizijsku rezervu.

Za artiljerijsku brigadu sa divizijskom artiljerijom avizira se pokret, tako, da može odmah krenuti im primi zapovest.

Štab XXXVI. divizije u s. Bolman 5. o.m. od 11.00 sati, sa njim da krene i komandant artiljerije sa artiljerijskim izviđačima i ima divizionara.

3.) XVI. divizija izvrši sledeći raspored:

a) Za odbranu leve obale Drave od dosadašnje desne granice jugozapadno od Torjanaca, pa nizvodno do Vu jih Topola (isključno) postavlja jednu brigadu.³

b) Jednu brigadu postavlja u divizijsku rezervu na prostoriji Bergerova pšt. i Novi Beždan.⁶

c) Jednu brigadu postavlja u divizijsku rezervu u s. Torjanci.⁷

d) Artiljerijska brigada sa divizijskom artiljerijom ostaje do daljnjega na dosadašnjoj prostoriji.

Štab divizije ostaje u Baranj. Petrovo S.⁵

NAPOMENA:

a) Zadatci artiljerije po dosadanjem.

b) Brigade XVI. i XXXVI. divizije u prvoj liniji posjeste položaj sa cjelokupnom svojom snagom. Ove brigade za slučaj prelaza preko reke, ne dolaze u obzir za prelaz u prvoj fazi.

c) Kod smena jedinica na levoj obali Drave obratiti najveću pažnju na konspirativnost i prikriveno kretanje, tako, da

⁴ Treba: Vu je topolja, šuma u rukavcu St. Drave.

⁵ To je bila 2. brigada (vidi AVII, reg. br. 26—9, k. 966: zapovest Štaba 16. udarne divizije od 5. aprila 1945).

⁶ To je bila 1. brigada (vidi AVII, reg. br. 26—9, k. 966: zapovest Štaba 16. udarne divizije od 5. aprila 1945).

⁷ To je bila 4. brigada (vidi AVII, reg. br. 26—9, k. 966: zapovest Štaba 16. udarne divizije od 5. aprila 1945).

⁸ O izvršenju ovog zadatka vidi AVII, reg. br. 26—9, k. 966: zapovest Štaba 16. udarne divizije od 5. aprila 1945.

neprijatelj ne može ni na koji način otkriti naše namere. Ovo se odnosi i na sve ostale jedinice, imaju i u vidu da neprijatelj na južnoj obali Drave ima odlične osmatrnice. Zbog toga od štabova divizija strogo kontrolisati mjere u ovom smislu.

Novе jedinice koje primaju reon pored obale imaju se najdetaljnije upoznati sa dosadašnjim rasporedom neprijateljskih snaga i njegovih vatrenih sredstava kao i fortifikacijskih objekata na desnoj obali Drave, te najupornije i najpotpunije produžiti dalje prikupljanje novih podataka o neprijatelju i njegovom rasporedu.

d) Na granicama izme u brigada prve linije uspostaviti najtješnju vezu i pogodnim rasporedom vatrenih sredstava osigurati obranu atika (granice izme u brigada).

Prijem narednja telefonski potvrdite, sa naznačenjem asaj prijema.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
pukovnik,
Branko Petri evi

Za komandanta,
na čelnik štaba, pukovnik
V. Suboti

M. P.

Dostavljeno:
Štabovima divizija i
Komandantu artiljerije;
Odeljenjima na koje se od-
nosi saopšteno izvodno
usmeno, a također i
komandantu pozadine.

Š T A B
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIIJE

Broj: 0.69
Dana: 5/IV. 1945. god.

BR. 32

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 4. APRILA 1945.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA IZBIJANJE NA KOMUNI-
KACIJU VIROVITICA — KLOŠTAR I LIKVIDACIJU UPORI-
ŠTA U ŠPIŠIC BUKOVICI'**

ŠTAB X. KORPUSA
ZAGREBA KOG
NARODINO-OSLOBODILACKE VOJSKE¹
JUGOSLAVIJE

Op. Broj: 282
Dana 4. IV 1945. u 24 sati

Z A P O V E S T

(Sekcije Bjelovar i Slatina razm. 1:100.000)

Neprijatelj nepoznate ja ine drži uporište Viroviticu.¹ Kao osiguranje ovog uporišta neprijatelj je isturio izvesne manje snage u s. Sv. ura (2 km. j. zapadno od Virovitice). U špiši Bukovici nalazi se posada od 70 vojnika SS Pol. Regimente.⁴ Dalje zapadno od špiši Bukovice do Kloštra na podravskoj komunikaciji nema neprijateljskih snaga.⁵ Sama južna obala reke Drave verovatno je posednuta neprijateljskim osiguravaju im delovima. U selima na severnim padinama Bilogore nalazi se milicija nepoznate ja ine.

Jedinice našeg korpusa imaju zadatak, da izbiju na komunikaciju Virovitica — Kloštar u cilju likvidacije neprijateljskog uporišta špiši Bukovica, diverzije željezni ke pruge i ometanja neprijateljskog saobra aja na podravskoj komunikaciji.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15/1, k. 557.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ U Virovitici se 2. aprila nalazila ustaška 15. bojna (vidi AVII, reg. br. 2—3, k. 561A: depeša 2. odseka Štaba 10. korpusa 2. odeljenju Štaba 3. armije JA od 2. aprila 1945).

⁴ U Špiši -Bukovici se nalazila jedna eta SS policije (vidi AVII, reg. br. 2—3, k. 561A: depeša 2. odseka Štaba 10. korpusa 2. odeljenja Štaba 3. armije JA od 4. aprila 1945).

⁵ U Kloštru se nalazila jedna bojna 5. ustaškog staja eg sdruga (vidi AVII, reg. br. 2—3, k. 561A: depeša 2. odseka Štaba 10. korpusa 2. odeljenju Štaba 3. armije JA od 4. aprila 1945).

⁴ Ta divizija se 4. aprila nalazila na prostoriji s. Zrinska (1. brigada) — s. Bedenik — s. Bulinac (2. brigada) — s. G. Kova ica

U cilju izvršenja prednjeg,

N A R E U J E M O :

1. — 32. divizija⁷:

I.—

a.) Sa jednom brigadom⁷ ima da napadne i likvidira uporište Špiši Bukovicu.

b.) Sa jednom brigadom⁸ postavlja zasedu na liniji: s. Lozan — ž. st. Vukosavljevica — Radoti (k. 238) u cilju spreavanja intervencije sa pravca Kloštar — Pitomača i pravca: M. Crešnjevica — Turnašica — Vukosavljevica.

c.) Sa brigadom pod b) izviati do linije: s. Rogovac — St. Gradac — Pitomača ja im izviatim patrolama kao i održavati vezu desno sa 33. divizijom.

d.) Izvršiti diverziju željeznice pruge Špiši Bukovica — Pitomača.

Stab divizije u bukovicim vinogradima (grupa kuća 2 km. zapadno od ž. st. Špiši Bukovica).

2. — 33. divizija² . —

a.) Sa dve brigade¹⁰ zauzima za odbranu liniju: Golo Brdo (k. 223) — Rastova voda — isto na ivica s. Korija — k. 122 u cilju spreavanja intervencije sa pravca Virovitice i Sv. ura.

Položaj utvrditi.

b.) Jakim patrolama izviati do linije: s. Bušetina — s. Rogovac gde se povezati sa delovima 32. divizije.

c.) Sa linije pod a) vršiti manje demonstracije prema Virovitici i Sv. uru.

(4. brigada i Stab divizije). Vidi AVII, reg. br. 18—1, k. 1192: zapovest Štaba 32. divizije od 4. aprila 1945. u 14 asova potinjenim jedinicama za pokret na rtovu prostoriju.

⁷ Re je o 1. brigadi (vidi AVII, reg. br. 2—6, k. 1196: zapovest Štaba 4. brigade 32. divizije od 5. aprila 1945).

⁸ Odnosi se na 4. brigadu (vidi AVII, reg. br. 2—6, k. 1196: zapovest Štaba 4. brigade 32. divizije od 5. aprila 1945).

⁹ Ta divizija se 4. aprila uve e nalazila na prostorijs. M. Peratovica (1. brigada) — s. M. Barna (2. brigada) — s. V. Barna (3. brigada i Stab divizije). Vidi AVII, reg. br. 22—1, k. 1208/1: zapovest Štaba 33. divizije od 4. aprila 1945.

¹⁰ To su bile 1. i 3. brigada (vidi AVII, reg. br. 23—1, k. 1208/1: zapovest Štaba 33. divizije od 5. aprila 1945).

d.) Izvršiti diverziju željezničke pruge između Virovitice i špiše Bukovice.

c.) Jednu brigadu ostavi kao *korpusnu rezervu* na k. 236 (2,5 km. južno od špiše Bukovice).

Štab divizije smesti se u grupu a 2 km. istočno od k. 203.

3. — Početak napada na uporište špiše Bukovicu 5. ov. m. u 23 sata. Brigade na osiguranju imaju biti na svojim položajima 5. ov. m. do 22 sata.

4. — Pokret sa sadanjih prostorija izvršiti 5. ov. m. tako, da jedinice u 19 sati izbiju na liniju: k. 236 — Jasenik — Srednja Zanova.

5. — Pravci kretanja:

— 32. divizija: Zrinska — Šibenik — Srednja Zanova,

— 33. divizija: V. Peratovica — Tromek.

6.) Štab korpusa biti u s. Jasenik.

7.) Korpusna hirurška ekipa u Grubišnom Polju.

8.) Evakuacija ranjenika i piana pravcem: Gakovo — V. Peratovica — Grubišno Polje.

9. — Veza: vidi prilog zapovesti.¹²

10. — Uređenje sanitetske službe: vidi prilog zapovesti.¹³

11. — Intendantura i osek za naoružanje biti u s. M. Gr evac.

Prijem zapovesti potvrditi.¹⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Poltkomesar, pukovnik,
Ivan Šibi

M. P.

Komandant,
general major
Mate Jerkovi

Dostavljeno:
Štabu 32. i 33. divizije.

" Misli se na 2. brigadu (vidi AVII, reg. br. 23—1, k. 1208/1" zapovest Štaba 33. divizije od 5. aprila 1945).

¹² i ¹³ Ti prilozi nisu na eni.

" O izvršenju ove zapovesti vidi AVII, reg. br. 12—, k. 555: operacijski dnevnik Štaba 10. korpusa JA i AVII, reg. br. 2—8, k. 1192: operacijski dnevnik štaba 32. divizije JA.

BR. 33

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 5. APRILA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA SMENU 6. UDARNOG KORPU-
SA I ODBRANU SLOBODNE TERITORIJE U DARUVARSKOJ
KOTLINI¹**

**STAB X KORPUSA
ZAGREBA KOG
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE³
JUGOSLAVIJE**

Oper, broj: 291
Dana 5. 4. 1945. u 19.00 sati

Z A P O V E S T

(Sekcije Bjelovar, Slatina i Pakrac razm. 1:100.000)

U vezi sa ofanzivom, koju su naše glavne snage otpo-
ele na Sremskom frontu,³ jedinice VI korpusa dobile su po-
seban zadatak i krenu e prema istoku.⁴

Našem korpusu stavljeno je u zadatak, da smeni jedi-
nice VI korpusa i preuzme odbranu slobodne teritorije u Da-
ruvarskoj kotlini.

Za izvršenje prednjeg,

N A R E U J E M O :

1. — 32. divizija:

1. —

a.) Ostavlja III brigadu u Moslavini
sa dosadanjim zadatkom.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 21—1,
k. 557.

³ Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Misli se na napad jedinica 1. armije na Brko i na nasilno iz-
vi anje na desnom krilu 1. armije (vidi knj. 1, dok. br. 19 i 39).

⁴ Depešom Generalštaba JA od 4. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—15
—2, k. 119/4) nare eno je Glavnom štabu Hrvatske da 6. korpus krene
na istok, prema sremskom frontu, a 10. korpus preuzme obezbe
daruvarskog područja. Vidi i depešu Štaba 3. armije JA od 7. aprila
1945 (AVII, reg. br. 4—44—1, k. 295) kojom se nare uje da se koman-
dant 6. korpusa sa jednom divizijom najhitnije uputi na prostor
me u Našica i Valpova i da odadle, prodorom na liniji Valpovo —
s. Petrijevcima, olakša 3. armiji forsiranje Drave i dalje napredovanje
na zapad, a da se politi ki komesar korpusa sa jednom divizijom
prebaci na Dilj-planinu i bez zadržavanja produži nastupanje prema
liniji akovo — Striživojna, na kojoj e koordinirati dejstva sa 1.
armijom JA, kao i depešu Štaba 3. armije od istog dana (AVII, reg.
br. 4—45—1, k. 295) kojom se menja ova zapovest i nare uje 6. kor-
pusu da se sa obema divizijama probije na prostor Našice — Valpovo.

b.) Sa jednom brigadom na prostoriji Bedenik — Bulinac zatvara pravac: Bjelovar — V. Zdenci — Grubišno Polje.

c.) Jednu brigadu prebaciti e odmah po prijemu nare enja na prostoriju ulavec — Pivnica, gde e smeniti jedinice XVIII brigade VI korpusa.

Ovu brigadu uputiti suvim do ž. st. D. Vrijeska, gde e se ukrcati u vlak i prevoziti do cilja. Vlak eka spreman 6. ov. m. od 1,00 sati.

Zadatak ove brigade: zatvaranje pravca: Suhopolje — Daruvar i aktivnog dejstva na podravsku komunikaciju i osiguranja na njoj.

U izvršenju ovog svog zadatka brigada se ima povezati sa jedinicama VI korpusa, koje se nalaze na liniji: Vo in — e ralije.

vizisku rezervu u s. Pavlovac.⁵

d.) Jednu brigadu ostaviti e kao di-

e.) Stab divizije V. Zdenci.

2.—

2. — 33. divizija:

a.) Uputiti e odmah jednu brigadu na prostoriju Uljanik — Blagorodovac — Garešnica sa zadatkom zatvaranja pravca: Me uri — Garešnica i Me uri — Daruvar. Na pomenutoj prostoriji ova brigada smeniti e ešku brigadu VI korpusa, koja ima svoj štab u s. Blagorodovac.

b.) Sa jednom brigadom na prostoriji: Gaj — Kukunjevac — Lipik zatvoriti e pravce: Banova Jaruga — Pakrac i Okuani — Lipik. Vezu održavati sa Posavskim odredom VI korpusa, koji se nalazi na toj prostoriji.

c.) Jednu brigadu držati e u divizijskoj rezervi na prostoriji: Badljeвина — Sredani.

⁵ O izvršenju ovog zadatka vidi AVII, reg. br. 2—8, k. 1192: operacijski dnevnik štaba 32. divizije i AVII, reg. br. 22—1, k. 557: zapovest Štaba 32. divizije od 5. aprila 1945. godine.

Prebacivanje brigada pod b.) i c.) izvršiti suvim do ž. st. D. Vrijeaka, a odatle vlakom do cilja. Sat polaska vlaka javi e se blagovremeno.⁶

Štab divizije Pakrac.

3. — Sve jedinice na svojim pravcima zatvaranja treba da temeljito poruše komunikacije i objekte na njima na pravcima mogu eg neprijateljskog nadiranja, da izrade protivtenkovske prepreke i da utvrde svoje položaje po dubini, kako bi se postigla što ve a upornost u odbrani. Pored toga ove jedinice ima da ispolje aktivno dejstvo u pravcu neprijateljskih uporišta i komunikacija.

4. — Štab korpusa bi e u Daruvaru 7. ov.m. od 8 a-sova.

5.) Veza: vidi prilog zapovesti.⁷

6.) Sanitet: vidi prilog zapovesti. *Dostavi e se naknadno.*¹

7.) Intendantura i otek za naoružanje izvršiti e 6. ov.m. pokret za G. Daruvar, gde e se smestiti.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik
S.O.

Komandant,
general-major
Mate Jerkovi

Dostavljeno:
Štabu 32. i 33. divizije.

⁴ O izvršenju ovog zadatka vidi AVII, reg. br. 24—1, k. 12081: zapovest Štaba 33. divizije od 5. aprila 1945. godine.

⁷ Zapovest za vezu od 5. aprila 1945. nije na ena.

* Nije na en u AVII.

¹ O izvršenju ove zapovesti vidi AVII, reg. br. 12—31, k. 557: operacijski dnevnik Štaba 10. korpusa JA.

BR. 34

IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 6. APRILA 1945. GENERALŠTABU JA O DEJSTVIMA NA DRAVSKO-DUNAVSKOM, SLAVONSKOM I MOSLAVA KOM SEKTORU OD 23. DO 31. MARTA¹

§ T \ B

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

11²

Dana: 6/IV. 1945. god.

O. Broj: 184

Operativni izveštaj za
vreme od 23—31. marta

36³

t-g-

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Šaljem operativni izveštaj za vreme od 23. do 31. marta 1945. god. u slede em:

I

DRAVSKO-DUNAVSKI SEKTOR

Posle uništenja nema kog mostobrana severno od s. Valpova 22. marta t.g.,⁴ naše jedinice zaposele su levu obalu Drave prema predvi enom rasporedu ozna enom u skici, koja je priložena uz izveštaj ovog štaba O. br. 139 od 26. marta "t-g"⁵

Od 22. do 31. marta t.g. nije na tom sektoru bilo borbenih doga aja.⁶

Neprijatelj⁷ je bio potpuno pasivan usled teških gubitaka koje je imao prilikom svojih operacija na levoj obali

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—2, k. 21A.

² i ³ Dopisano olovkom.

⁴ Vidi depešu Štaba 3. armije od 23. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—47—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da po likvidaciji neprijateljskog mostobrana severno od Valpova naše jedinice iste šumski teren na levoj obali Drave od razbijenih nema kih grupa. Opširnije o tome vidi dok. br. 20, 21, 24 i 25.

⁵ Vidi dok. br. 24.

⁶ Depešom od 23. marta 1945. u 12 asova (AVII, reg. br. 5—19—1, k. 44) Generalštab JA je obavestio Stab 3. armije da su sa leve obale Dunava povu ene brigade 1. armije i Brigada Narodne odbrane i da je nare eno 11. brigadi 36. udarne divizije da preuzme taj sektor i stavi se pod komandu Štaba 3. armije.

⁷ Odnosi se na nema ku 11. vazduhoplovnu pešadijsku diviziju (vidi dok. br. 6, objašnjenje 2, 3 i 6).

Drave. Njegov rad se sastojao u organiziranju desne obale Drave za odbranu.

Naša izviška služba ispoljila je jaku aktivnost na desnoj obali Drave, sa dosta uspeha.

28. marta rasformiran je štab XII. Korpusa tako, da su XVI., XXXVI. i LI. divizija potpale neposredno pod komandu štaba III. Armije.

Divizije iskorišuju zatišje na frontu za svoje reformiranje, odmor, popunu i obuku na osnovu ste enih iskustava u posljednim borbama.

II

SLAVONSKI SEKTOR

XL. divizija VI. Korpusa, posle likvidacije neprijateljskog uporišta s. Male Velike,⁸ u požeškoj kotlini, produžava sa gonjenjem neprijatelja prema Kutjevu. Tom prilikom oslobođena s. Kaptol i s. Vetovo sa okolnim područjem i izbija lla komunikaciju Kutjevo — Orahovica, gde se jake borbe nastavljaju.⁹

XII. divizija sa osnovnim delom snage izvodi uspešne akcije u području Garešnice¹⁰ koordiniraju ih sa akcijama VI. Korpusa" u cilju potiskivanja neprijatelja, koji je zaposeo Moslavinu, prema zapadu.

Pred konac meseca ova divizija sa osnovnom snagom prebacuje se u područje Banove Jaruge gde 30. marta uspeva

⁸ Više o tome vidi u dok. br. 23. Vidi i depešu Štaba 3. armije od 24. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—10—1, k. 44) Generalštabu JA, kojom se potvrđuju ovi podaci.

⁹ Opširnije o dejstvima 40. udarne divizije od 23. do 31. marta 1945. vidi AVII, reg. br. 26—2, k. 1293: operacijski dnevnik Štaba 40. udarne divizije; depešu Štaba 3. armije od 2. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—6—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da je 40. divizija 1. aprila, produžuju i operacije u Požeškoj kotlini, zauzela nekoliko neprijateljskih uporišta i da goni neprijatelja u pravcu Kutjeva, i depešu Štaba 3. armije od istog dana (AVII, reg. br. 2—10—1, k. 45), u kojoj se kaže da je neprijatelj 2. aprila napustio seloeralije i okolna sela i povukao se ka Podr. Slatini.

¹⁰ Vidi depešu Štaba 3. armije od 24. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—10—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da je 12. divizija severoistočno od Garešnice razbila 2. bojnu 1. hrvatske udarne divizije i povratila sela Kajganu, Tomašiću i Klokočevac.

" Treba: 10. korpusa JA. On je dejstvovao u Moslavini i 23. marta 1945. odbacio neprijatelja sa linije s. Pavlovac — s. Zdena ki Gaj na zapad (vidi AVII, reg. br. 6—10—1, k. 44: depešu Štaba 3. armije od 24. marta 1945. Generalštabu JA).

likvidirati neprijateljsko uporište Jamaricu¹² (3 km. isto no od Banove Jaruge), a sa jednim bataljonom upada u samu Banovu Jarugu. Tom prilikom potpuno je uništena jedna baterija iz sastava 373. nema ke divizije. Ubijeno 230 Nemaca. Uništena jedna, a zaplenjene dve ispravne haubice 105 mm. i dosta drugog oružja i sprema.

Na glavnoj komunikaciji Brod — Banova Jaruga i u Podravini na komunikaciji Podravska Slatina — Virovitica izvode se uspešno diverzantske i prepadne akcije u kojima je uspelo mestimi no razoriti železni ku prugu i zadati gubitke neprijateljskim kolonama, naro ito na komunikaciji Okuani — Banova Jaruga.

III

MOSLAVA KI SEKTOR

U uspešnim protunapadima u podru ju Veliki Gr evac — Pavlovac, jedinice X. Korpusa produžavaju sa potiskivanjem neprijatelja ka Bjelovaru, nanose i mu osjetne gubitke.

Nare enjem Generalštaba od 27. marta t.g.¹³ X. Korpus izlazi iz sastava naše Armije i ulazi u sastav i pod komandu Glavnog štaba Hrvatske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Op¹⁴

M. P.

Za štab,
na elnik štaba,
pukovnik,
V. Suboti

I b¹⁵

" Sa uvana je zapovest Štaba 12. brigade 12. udarne divizije od 28. marta 1945. za napad na neprijatelja na linija s. Jamarica — s. Banova Jaruga i likvidaciju uporišta u selima Krivaju i Jamarici (AVII, reg. br. 14—1, k. 895). O izvršenju ove zapovesti vidi depešu Štaba 3. armije od 31. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—39—1, k. 44) Generalštabu JA, u kojoj se obaveštava da je 12. brigada 30. marta likvidirala neprijateljsko uporište Jamaricu, 3 km isto no od Banove Jaruge, i sa jednim bataljonom upala u Banovu Jarugu, kao i da je potpuno uništena jedna nema ka baterija.

" Vidi depešu Generalštaba JA od 24. marta 1945 (AVII, reg. br. 5—20—1, k. 44), kojom se obaveštava Štab 3. armije da 10. korpus izlazi iz sastava 3. armije i stavlja pod komandu Glavnog štaba Hrvatske, a da 6. korpus i dalje ostaje u sastavu 3. armije.

¹⁴ i ¹⁵ Dopisano olovkom.

**MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE
GENERALSTAB
JUGOSLOVENSKE ARMIIJE**

Operativno odeljenje
Pov. br. 113
9-IV- 1945. god.
B E O G R A ' D

U akta

Na elnik
Operativnog odeljenja
General-major,
Rade Hamovi

**BR. 35
ZAPOVEST ŠTABA 6. UDARNOG KORPUSA JA OD 8. APRI-
LA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OVLA IVANJE
KOMUNIKACIJOM KUTJEVO — ORAHOVICA I OSLOBO E-
NJE KUTJEVA¹**

**STAB VI. UDARNOG KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE'
JUGOSLAVIJE**

Str. Pov. Broj 20
Dana: 8-IV. 1945. u 17 sati

Z A P O V I J E S T

(sekcija Brod — SI. Požega 1:100.000)

U cilju likvidacije neprijateljskog uporišta Vetova

N A R E U J E M O :

1.— XII. Udarne divizija

Sastav:
3 brigade 1 haubica 105 m/m

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 12—1,
k. 486.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

1 brd. top 75 m/m

Zadatak:

1. — Sa jednom brigadom (XII. Proleterska) napada i likvidira neprijateljsko uporište Vetovo.³

2. — Sa jednom brigadom (IV. brig.) vrši pritisak na neprijateljske odporne tačke Kapovac k. 792 i Tromea k. 713 sa glavnim zadatkom da spre i neprijatelja da preko Kapovca i Tromea pritekne u pomoć napadnutoj posadi u Vetovu. Na desnom krilu održava vrstu vezu sa jedinicom XL. Udarne divizije⁴ na potoku Velika Reka.

3. — Jedna brigada (teška) ostaje u divizijskoj rezervi u s. Podgorju. Osim jednog bataljona kojeg uputiti na lijevo krilo IV. Brigade.⁵

2.— XL. Udarne divizija

sastav: 4 brigade

³ Vetovo je branio 3. bataljon nemačkog 1. policijskog puka, sa dva brdska topa, dva teška bacača i tri teška mitraljeza (vidi AVII, reg. br. 2—7, k. 903: pregled neprijateljskih snaga u Požeškoj kotlini Štaba 6. korpusa JA od 8. aprila 1945. godine). Nema nemačkih dokumenata koji potvrđuju taj podatak. U svojim izjavama Ler (AVII, reg. br. 1—1—5, k. 70) i Smit-Rihberg (AVII, reg. br. 3—3a, k. 70A* spominju 3. bataljon 1. policijskog puka u širem prostoru Vetova.

Po etkom aprila 1945, zbog snažne aktivnosti jedinica 6. udarnog korpusa JA u severozapadnom delu Požeške kotline, a radi boljeg obezbeđenja drumova Pleternica — Orahovica, policijske snage u Stražmanu, Velikoj i Kaptolu evakuisale su ova mesta, te su sve policijske snage u tom prostoru objedinjene pod komandu generala Geigera (Grupa »Geiger«), sa sledećim rasporedom: dva bataljona na grebenu Papuka, radi zatvaranja pravca od Orahovice, dva bataljona u Kutjevu, jedan bataljon u Jakšici, jedan bataljon u Gradišću, jedan bataljon u aglinu, jedan bataljon isto no od Pleternice, pukovske policijske jedinice i jedan ustaški bataljon u Pleternici. Od ustaško-domobranskih policijskih snaga dva bataljona su se nalazila u Ruševu, a jedan bataljon u Slobodnoj Vlasti. Grupa »Gajger« je rasformirana 17. aprila 1945. godine (E. Schmidt-Richberg, n.d., 115).

⁴ Odnosi se na Virovitičku udarnu brigadu, koje se levo krilo oslanjalo na potok Veliku reku (vidi dok. br. 37).

⁵ Detaljnije o zadacima jedinica 12. udarne divizije vidi dok. br. 36.

Zadatak:

1. — Sa svoje tri brigade i sa **II.** brigadom 33. Divizije, koja se stavlja pod komandu XL. Divizije postavlja zasjedu prema Lipama, Kutjevu, Pleternici i Jakši u i to:

a) Sa dvije brigade⁶ postavlja zasjedu na liniji Gradac k. 537 — Hrnjevac — dolinom potoka Tomaševac do k. 188.

b) Sa jednom brigadom⁷ postavlja zasjedu na liniji k. 188 — k. 186 — Ogronica — k. 177.

c) Sa jednom brigadom (II. brig. 33. Div.) bez jednog bataljona postavlja zasjedu na liniji Ramanovac — Mihaljevci. Jedan bataljon iste brigade ostaje u Korpusnoj rezervi u s. Kaptolu.

2. — Zasjeđe imaju zadatak da spre neprijatelja da pritekne u pomoć napadnutoj posadi u Vetovu i da spre i onemoguće napadnutom neprijatelju u Vetovu da se probije i pobjegne kroz njihove zasjeđe.

3.— Diverzantski bataljon

Zadatak:

Stavlja se pod komandu XL. Divizije s tim da jednim dijelom svojih snaga izvrši miniranje cesta: Požega — Brestovac, Požega — Toranj, Požega — Velika, Požega — Jakši — Vetovo, Požega — Jakši — Kutjevo, a s drugim dijelom svojih snaga minira cestu Vetovo — Kutjevo.

4 — II. Brigada N.O.

Nalazi se i kontrolisati sektor:

Vili Selo — Skenderovci — Ugarci — Marin Dvor — Golobrdci.

⁴ Osamnaesta udarna i Virovitička udarna brigada.

⁷ Omladinska udarna brigada.

5.— Mjesto štabova:

- Štab Korpusa u s. Doljanovac.
- Štab XII. Udarne divizije isto ni dio sela Podgorje
- Štab XL. Udarne divizije zapadni dio sela Podgorje.

6.— Veza

- Vezu organizirati po dopunskoj zapovijesti za vezu.

7.— Sanitet:

Sanitet organizirati po dopunskoj zapovijesti za sanitet.

8.— Znaci raspoznavanja:

Za no 9/10. IV. t.g. Sarajevo — Sombor. Za dan važe opšti znaci.

9.— Po etak napada:

10. aprila 1945. god. u 4 sata u jutro (po starom vremenu), tj. u samo svitanje.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
Otmar Krea i

Komandant, general-major:
Veljko Kova evl

M. P.

⁸ O izvršenju ove zapovesti vidi: depešu Štaba 3. armije od 10. aprila 1945. Generalštabu JA (AVII, reg. br. 2—55—1, k. 45), u kojoj se kaže da su u brzom prodoru ka Požeškoj kotlini zauzeta jaka uporišta Kutjevo i Vetovo; AVII, reg. br. 6—2, k. 883: dnevnik izvedenih operacija štaba 12. udarne divizije; AVII reg. br. 26—2, k. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije; i dok. br. 38, objašnjenje 11.

Prilozi:

- podatci o neprijatelju⁵
- dopunska zapovijest k. str. pov. br. 20/45.¹⁰
- dopunska zapovijest za vezu¹¹
- dopunska zapovijest za sanitet¹²

Dostavljeno:

- Štabu XII. Udarne divizije
- Štabu XL. Udarne divizije

⁵ Taj prilog nije na en.

¹⁰ Dopunskom zapovješ u od 8. aprila 1945 (AVII, reg. br. 12—4—1, k. 486) daje se uputstvo: 1) za upotrebu teških bacača — sve teške bacače formirati u baterije od po tri bacača; sve baterije da djeluju pod jednom komandom; 2) za organizovanje glavnog i predstražnog položaja i jedinica u zasedama i za isturanje izviđačkih delova; 3) za miniranje terena na najverovatnijem pravcu neprijateljskog nadiranja; 4) za zasede 40. divizije. Njome je zadatak da oko uporišta postavi obrambeni i onemogućavajući povlačenje neprijatelja iz Vetova.

¹¹ i ¹³ Te zapovesti nisu na ene.

BR. 36

ZAPOVEST ŠTABA 12. UDARNE DIVIZIJE JA OD 9. APRILA 1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBODENJE VETOVA'

**STAB XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²
JUGOSLAVIJE**

Str. pov. Br. 35, dana 9. IV 1945. god. u 01^h

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Brod — SI. Požega 1:100.000)

U cilju likvidacije neprijateljskog uporišta Vetovo,³ neprijateljskih jedinica na osiguranju ceste Orahovica — Kutjevo utvr enih na Trome i k. 713 i Kapovcu k. 792

N A R E U J E M O -

1.) XII. Proleterska brigada:

sastav:
5 bataljona i
ostalo pripadaju e naoružanje

Zadatak:

Sa tri bataljona likvidirati t.j. uništiti posadu u uporištu Vetovo⁴ koja se glavninom svojih snaga nalazi sjev. od crkve dok ostatak na osiguranju sjeverno iznad sela t.j. juž. obroncima Papukog masiva.

Sa jednim bataljonom i lakim naoružanjem postaviti obru južno ispod sela sa glavnim zadatkom a spre i bjeg-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4—1. k. 883.

³ Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Vidi dok. br. 35.

⁴ Vidi dok. br. 35, objašnjenje 3.

stvo neprijatelja prema jugu ili pak istoku. Bataljon postaviti na liniju natpisa Duga Brazda.

Peti bataljon postaviti kao brigadnu rezervu uz mjesto štaba.

Radi lakšeg izvršenja zadatka svakom bataljonu u napadu dodijeliti po jedan teški baca kao prateće oruđe, dok ostatak baca a i 2 baca a primljena iz Čehoslovačke brigade podijeliti u dva baca ka voda i ta oruđa plasirati na pogodno mjesto radi tu enja neprijateljskih objekata. Ova baca ka odjeljenja staja e pod komandom štaba brigade

2.) IV. Udarne brigada:

sastav
4 bataljona i
ostalo
pripadajuće
naoružanje

Zadatak:

Sa jednim pojačanim bataljonom i dva odjeljenja teških baca a od po dva oruđa likvidirati neprijatelja utvr enog na Trome i k. 713. Ovo izvršiti pod svaku cijenu bez obzira na sve teškoće pa ma koliko to koštalo žrtava.

Po završenoj likvidaciji neprijatelja na Trome i, pristupiti likvidaciji neprijatelja utvr enog na Kapovcu.⁵ Za ovaj zadatak angažovati dva bataljona i sva teška oruđa, da se pod svaku cijenu neprijatelj likvidira i ovlada cestom Orhovića — Kutjevo⁶ (Petrov Vrh).

Pored ovoga voditi računa i ne dozvoliti da pomenuti neprijatelj sa navedenih utvr enih tačaka pritekne u po-

⁵ Na Kapovcu se nalazilo 120 nemačkih vojnika sa jednim brdskim topom i jednim teškim bacačem. Oni su kontrolisali i Petrov vrh (AVII, reg. br. 2—7, k. 903: pregled neprijateljskih snaga u Požeškoj kotlini Štaba 6. korpusa JA od 8. aprila 1945).

* O neprijateljskim snagama u Kutjevu vidi dok. br. 35, objašnjenje 3.

mo napadnutoj posadi ili pak da iznenadi lijevo krilo zasjede jedinica XL. Ud. Divizije koje se nalazi na Gradcu k. 537.

Sa jednim manjim dijelom snaga kontrolisati me uprorstor izme u Javora k. 710 prema Velikoj Reki na lijevo krilo zasjede XL. Divizije⁷

3.) III. (Cehoslova ka) brigada:

sastav:
3 bataljona
sa ostalim
pripadaju im
naoružanjem

Zadatak:

Dva bataljona u divizijskoj rezervi sa Štabom sem na elnika štaba, u s. Podgorju.

Jedan bataljon sa na elnikom štaba brigade, za osiguranje lijevog boka IV. Udarne brigade i kontrole nad Duzlukom i Orahovicom posjesti e Viljeva-ku kosu k. 580 i jednom etom k. 527.

Dva teška baca a dodijeli e Štabu XII. Proleterske Ud. brigade.

4.) Mjesto štabova:

Štab Divizije u jst. dijelu s. Podgorje.

Štab XII. Proleterske brigade, Jelkovic raskrsnica puteva koji vodi iz Vetrova za Gradac i k. 276, sa brigadnom rezervom.

Štab IV. Ud. brigade, Javor k. 710. za vrijeme trajanja likvidacije neprijatelja na Trome i, a kasnije pomjerati ga za svojim jedicama.

Štab III. (ehoslov.) brigade, sa diviz. rezervom u s. Podgorju.

⁷ Odnosi se na Viroviti ku udarnu brigadu 40. divizije (dok. br. 37).

5.) *Veza:*

C.V.⁸ Divizije u s. Podgorju, ist. dio. Sve ostalo po dopunskoj zapovijesti za vezu.⁹

6.) *Sanitet:*

Divizijsko previjalište i hirurška ekipa nalazi se u s. Bešinac.

Brigadna previjališta odredi se štabovi brigada.

Evakuacija svih ranjenika ima se vršiti u divizijsko previjalište, koje se dalje postupiti po slijedeće: Lakše ranjenike upućivati u Poljsku bolnicu XL. Ud. Divizije u Veliku. Teže ranjenike kojima je potrebno liječenje u bolnicu VI/1, a one koji su za evakuaciju u Beograd, u Korpusnu kiruršku ekipu u Veliku.

Pripremiti dovoljan broj kola za uredno transportovanje ranjenika.

7.) *Znaci raspoznavanja:*

Za no 9/10. 1945. Sarajevo — Sombor. Dnevni znaci važe opšti.

8.) *Po etak napada:*

10. aprila 1945. god. u 4 sata ujutro po starom vremenu.

9.) *Povlačenje:*

Jedinice se izvršiti po naređenju Štaba divizije, bilo telefonskim ili radiotelegrafskim putem. Do tog vremena odstupanja od zadatka nema.

10.) *Bojna komora divizije:*

Nalazi se za vrijeme trajanja akcije u sjev. dijelu s. Komarovac.

11.) *Susjedne jedinice:*

Zasjeda XL. Ud. Divizije nalazi se na liniji i to po ev od lijevog krila: Gra-

³ centar veze

¹ Vidi AVII, reg. br. 4—4—1, k. 883: dopunska zapovest od 9. aprila 1945. godine.

dac 537 — ist. dio s. Hmjevca — potok
Tomaševac — k. 188 — k. 186 — k. 173
— k. 177 — Ramanovac — Mihaljevci.¹⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU

Politkomesar. ppukovnik:
Kraja i "

Zast. komandanta, major:
Rade Kneževi

M. P.

O izvršenju ove zapovesti vidi depešu Štaba 3. armije od 10. aprila 1945. Generalštabu JA (AVII, reg. br. 2—55—1, k. 45), u kojoj se kaže da su u brzom prodoru ka Požeškoj kotlini zauzeta jaka uporišta Kutjevo i Vetovo; AVII, reg. br. 6—2, k. 883: dnevnik izvedenih operacija Štaba 12. udarne divizije, iz koga se vidi da je uporište u Vetovu samo delimično likvidirano, i dok. br. 38, objašnjenje 11.

" Ivan

BR. 37

ZAPOVEST ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE JA OD 9. APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OBEZBE ENJE NAPADA 12. UDARNE DIVIZIJE NA VETOVO'

**STAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²**

JUGOSLAVIJE

Pov. Broj: 12

Dana: 9/IV 1945. god

Z A P O V I J E S T

(sekcija Brod — Si. Požega 1:100.000)

U cilju likvidiranja neprijateljskog uporišta Vetovo naša divizija pojačana sa jednom brigadom X Korpusa³ naređenjem Štaba VI udarnog Korpusa St. Pov. broj 20 od 8. IV. 1945. g.,⁴ dobila je zadatak da osigura izvršenje ove akcije.—
Na osnovu gore navedenog naređenja

N A R E U J E M O :

Z A D A T A K

**1.— II Brigada
XXXIII divizije**

- 1.— Zaposjeda liniju želj. st. Mihaljevci — Turni — pst. Treštanovci⁵ — Teki zaključno sa potokom Vetovka.
- 2.— Ova brigada ima da spreči nadiranje neprijatelja preko odbrambene linije u pravcu Vetova⁶ — Kaptola — Velike, i od Vetova u pravcu Požega i Jakši .

¹ Original (pisan na mašini, latinicom), u AVII, reg. br. 30—1 k. 1293.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Reč je o 2. brigadi 33. divizije.

⁴ Vidi dok. br. 35.

⁵ Treba: s. Turni — pst. — s. Treštanovci.

⁶ O neprijateljskim snagama u Vetovu i u okolnim uporištima vidi raspored Grupe »Geiger« (dok. br. 35, objašnjenje 3).

- 3.— Sve ceste i one putove kojima može nai i neprijateljska motorizacija minirati i na istima porušiti mostove i propuste.
- 4.— Održava vezu desno sa jedinicama II brigade Narodne odbrane u s. Golobrdci. a lijevo sa jedinicama Omladinske ud. brigade.

2.— Omladinska Ud. brigada:

ZADATAK

sastav
4. bataljona

- 1.— Zaposjeda liniju od potoka Vetovka (kod natpisa Vetovka isto no od sela Teki) — trig. 186 — fabrika špirita — k. 188.
Ova brigada ima da spre i pod svaku cijenu nadiranje neprijatelja preko njene obrambene linije u pravcu Vetova i od Vetova u pravcu Jakši a.—
- 2.— Sve ceste i puteve ispred i pozadi zasjede minirati. Pored toga da poruši mostove izme u sela Šumanovac i Ferovac pustara.—
- 3.— Održava vezu desno sa II Brigadom XXXIII Divizije i lijevo sa XVIII udarnom brigadom.

3 — XVIII Udarna brigada:

ZADATAK

sastav
4. bataljona

- 1.— Sa tri bataljona zaposjeda liniju k. 188, — cesta Vetovo — Kutjevo — s. Hmjevac do slova »V« od natpisa Hrnjevac. — Jedan bataljon u brigadnoj rezervi s. Luka .
- 2.— Ova brigada ima zadatak da spre i pod svaku cijenu neprijatelja da se

probije iz Kutjeva u pomoć napadnutoj posadi, i iz Vetova u pravcu Kutjeva.—

- 3.— Sve ceste i puteve ispred i pozadi zasjede minirati i porušiti mostove.—
- 4.— Održava vezu desno sa Omladinskom brigadom i lijevo sa Virovitičkom brigadom.

4.— Virovitička udarna brigada:

ZADATAK

- 1.— Sa tri bataljona zaposjeda liniju od natpisa Hrnjevac — preko vinograda Brdo k. 405 — raskrsnica puteva izmeđ u k. 537, i trig. 758. — preko brda Trgovišća — potok Velika reka.—
- 2.— Ova brigada ima da spreči nadiranje neprijatelja od pravca Tromeće i Kutjeva za s. Vetovo i iz Vetova u pravcu Kutjeva i Tromeće.
- 3.— Jedan bataljon u brigadnoj rezervi na brdu Gradac (k. 537).—
- 4.— U šumi na vjerovatnim pravcima neprijateljskog nadiranja napraviti zasjede, tj. narušiti drveće.

5.— Diverzantski bataljon⁷

ZADATAK

- 1.— Ovaj bataljon raspodijeliti će se na tri dijela te po jedan dio uputiti u druge brigade XXXIII divizije, Omladinskoj brigadi, XVIII brigadi.
- 2.— Ima podminirati sve ceste i puteve ispred i pozadi položaja dotične brigade, te porušiti mostove na njima.⁸—

⁷ Iz sastava 1. diverzantskog odreda, privremeno potčinjen Štabu 40. udarne divizije.

⁸ O izvršenju ovih zadataka vidi AVII, reg. br. 26—2, k. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije.

6.— Prate a eta:

1.— U divizijskoj rezervi u s. Podgorje.

7.— Konji ki vod:

1.— U divizijskoj rezervi u s. Podgorje.

8.— iMjesto štabova:

— Štab divizije bi e u isto nom dijelu s. Podgorje.

— Štab II. Brigade XXXIII divizije u Gai pustari.

— Štab Omladinske ud. brigade u pst. Mileti .

— Štab XVIII ud. brigade u s. Luka ju-goisto ni dio.

— Štab Viroviti ke ud. brigade u šumi kod natpisa »Sovinjaci« na putu Gradac — Jelkovac.

9.— V e z a :

— vezu organizirati po dopunskoj zapovijesti za vezu.

10.— Sanitet:

— evakuaciju ranjenika organizirati po dopunskoj zapovijesti za sanitet.

**11.— Znaci raspo-
znavanja:**

— za no 9/10. IV. 1945. g. **Sarajevo** — **Sombor**. Za dan važe opšti znaci.—

**12.— Po etak
napada:**

— 10. aprila 1945. g. u 04.00 asova (po starom vremenu).

* Taj prilog nije na en.

¹⁰ Tom zapoveš u (K. Str. pov. br. 12 od 9. aprila) reguliše se rad zaseda i daju uputstva za slu aj upotrebe tenkova od strane neprijatelja, za miniranje terena i utvr ivanje položaja (AVII, reg. br 30—3—1, k. 1293).

Prilozi: — podaci o neprijatelju⁹ dopun-
ska zapovijest za napad¹⁰
dopunska zapovijest za vezu i sa-
nitet."

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar —
potpukovnik:

V.d. Komandanta —
major:
Savo Miljanovi

M. P.

DOSTAVLJENO:

na uvid:

Štabu VI ud. Korpusa Jug. Armije
na izvršenje:

Štabu II brigade XXXIII Divizije
Omladinske ud. briaade
XVIII ud. brigade
Viroviti ke ud. brigade
Diverzantskom bataljonu.

" Nisu na ene.

BR. 38

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 10. APRILA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA FORSIRANJE DRAVE I DUNA-
VA NO U 11/12. APRILA¹**

ŠTAB

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Str. Pov. Broj: 195

Dana: 10/IV. 1945. god.

U 23.50 .

ZAPOVEST

(Sekcije Našice i Osijek 1 : 100.000)

Neprijatelj je u zadnje vreme znatno oslabio svoje snage na sremskom frontu,² Slavoniji i dolini Bosne i uopšte sve se više uoava njegovu povlaenje ka Zagrebu.

Izbijanje Crvene Armije u reon Graca i u sam Be , bugarskih trupa i Crvene Armije u Prekomurje i Meumurje i time otsecanje ostopnice ka severu nema kim snagama, neprijatelj e težiti još više slabljenju frontova isto no od Zagreba, ime su stvoreni vrlo povoljni uslovi za uspešnu ofanzivu svih snaga Jugoslovenske Armije.

Pri takvom razvoju situacije, Vrhovni Komandant naredio je opštu ofanzivu svih snaga Jugoslovenske Armije³ sa ciljem razbijanja sremskog i slavonskog neprijateljskog fronta, prodiranje ka Zagrebu i dalje u Sloveniju i Istru, pri em:

— II Armija sa II, III i V Korpusom napada neprijateljsku grupaciju u donjem toku reke Bosne u cilju uništenja i izbijanja do Broda, potom se jedan deo ovih snaga prebacuje u dolinu Vrbasa i Une sa ciljem razbijanja tamošnjih neprijateljskih uporišta.

— IV Armija produžava ofanzivno dejstvo preko Ogulina ka Istri;

— I Armija, pojaana sa jednom tenkovskom brigadom: sa severnom grupom divizija vrši proboj sremskog fronta u pravcu Vukovara i Vinkovaca sa kombinovanim desantom iz

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, res. br. 14—3, k. 1396.

² Misli se na povlaenje nema ke 117. lova ke divizije sa levog krila nema kog rasporeda na sremskom frontu (vidi knj. 1, dok br. 19, objašnjenje 2).

³ Vidi AVI, reg. br. 48—1, k. 21: nareenje Vrhovnog komandanta JA za prelaz u opštu ofanzivu od 9. aprila 1945. godine.

Ba ke u prostoru Sotina; sa južnom grupom divizija iz prostora Otok — Županja (ka kojoj liniji ve prodire) produžava dalje prodiranje ka liniji Vinkovci — Stari Mikanovci u cilju obuhvata i likvidacije Vinkovaca sa južne i jugozapadne strane, da bi se na toj liniji spojila sa desnim krilom naše Armije.

— Naša Armija ima zadatak da sa glavninom snaga forsira Dravu a sa manjom snagom Dunav, razbije neprijateljsku odbranu u reonu Valpovo — Osijek,⁴ potom produži dalje nadiranje ka jugoistoku u cilju obuhvatanja Osijeka sa južne strane i brzog prodiranja ka liniji Vinkovci — Stari Mikanovci, na kojoj se povezati sa levim krilom I Armije, a na prostoru izme u Osijeka i Vukovara sa desnim krilom I Armije. Pri tome obezbe ivati se od akova i Našica.

U okviru tog zadatka snage VI Korpusa imaju zadatak da prodru na prostoriju izme u Našica i Valpova u cilju obezbe enja glavnine Armije od Našica i akova (aktivnim dejstvom) te povezivanje sa njom radi daljeg koordiniranja.

Po izvršenju tog zadatka naša Armija sa svim snagama okre e front i preduzima brzo prodiranje ka zapadu opštim pravcem D. Miholjac — Virovitica — Varaždin, uz podršku tenkova koji e nam biti pridodati, šire i se u levo o linije

' Taj sektor je branila nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija (oja ana 606. pukom za osiguranje, 808. bataljonom za osiguranje i 6. policijskim dobrovolja kim bataljonom), raspore ena na desnoj obali Drave i Dunava, od Vukovara uzvodno do D. Miholjca (vidi AVII, reg. br. 1—la, k. 78A: formacijski sastav nema kih jedinica; reg. br. 9—3a, k. 77A: izjava Ernsta Himera, komandanta 606. puka za osiguranje; E. Schmidt-Richberg, n.d., 121). U izveštaju Glavnog stožera Minorsa od 16. aprila 1945 (AVII, reg. br. 10—149) kaže se da su 14. aprila vo ene žestoke borbe za selo Beni ance (jugoisto no od D. Miholjca) i da se u tim borbama naro ito istakla ustaško-domobranska 3. hrvatska divizija; iz izveštaja Štaba 3. armije JA od 16. aprila 1945 (AVII, reg. br. 4—2, k. 21A) vidi se da se pred frontom armije nalazio i 2. ustaški sdrug od pet bojni (u sastavu ustaško-domobranske 3. hrvatske divizije) sa nekim manjim domobranskim delovima. A u depeši 2. odeljenja Štaba 3. armije br. 46 od 11. aprila (AVII, reg. br. 10—3—1, k. 205) izveštava se Generalštab JA, na osnovu izjave dvojice zarobljenih Nemaca, da se na sektoru Osijeka nalazi 2. ustaški staja i sdrua. I u izveštaju 2. odeljenja Štaba 1. armije JA od 23. aprila 1945 (AVII, reg. br. 47—2, k. 25) tako e se spominje 2. ustaški sdrug 3. hrvatske divizije, pod komandom pukovnika Štira, u Osijeku, a zarobljenik Franjo Matoš u svojoj izjavi (AVII, reg. br. 19—4, k. 124) tvrdi da se u Osijeku od 24. marta 1945. nalazio 2. ustaški staja i sdrug sa bojnama raspore enim uz Dravu. Što se ti e rasporeda nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, iz depeše Štaba 3. armije od 12. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—67—1, k. 45) Generalštabu JA vidi se da se na odseku s. Petrijevcu — Osijek nalazio 22. lova ki puk, a na odseku Valpovo — s. Bistrinci 21. lova ki puk.

Striživojna — Pakrac — azma (isključivo), a u desno do Drave. Levo od nas prodire i Armija opštim pravcem Brod — N. Gradiška.

Zapadno od nas jednovremeno forsiranje Drave na svom sektoru vrše jedinice I Bugarske Armije.⁵

Prema poslednjim podacima, neprijateljske nema ke snage u stalnom su povla enju sa našeg i susednih sektora, a smenjuju ih demoralisane ustaško-domobranske jedinice.

U cilju izvršenja postavljenog zadatka,

N A R E U J E M O :

1.) *Grupa vazduhoplovnih divizija*⁶

(u ja ini aparata, predvi enoj od strane Generalštaba)

Z a d a t a k :

U toku dana 11. o.m., a naro ito pred mrak, da napada i tu e akovo i Našice, kao i komunikacije koje od Osijeka vode ka tim mestima, i da intenzivno izvi a prostoriju na južnoj obali Drave naspram našeg sektora.

Od ranog jutra 12. o.m. izvi a prostoriju Osijek — Valpovo — D. Miholjac — Našice i

⁵ Još 7. aprila 1945, maršal Tolbuhin je komandantu bugarske 1. armije izdao slede u zapovest, koju je Generalštab JA depešom od 7. aprila (AVII, reg. br. 2—2, k. 44) preneo Štabu 3. armije: »8. na 9. aprila 45, jedinice XII korpusa III Jugoslovenske armije (radi se o 3. armiji, pošto je Štab 12. korpusa rasformiran 28. marta — prim. red.) forsira e reku Dravu isto no od Torjanci i dalje nastupati uzvodno desnom obalom reke Drave u pravcu zapada.

Nare ujemo:

Prvo: jedinice III pešadijske divizije, sa jednim oja anim bataljonom, jednovremeno sa XII korpusom III Jugoslovenske armije forsira e reku Dravu isto no od D. Miholjca i ovladati mestom Sv. ura . Potom, zajedno sa XII Jugoslovenskim korpusom ovladati D. Miholjcem.

Drugo: jednim artiljerijskim divizionom sa severne obale reke Drave potpomognuti napad XII korpusa na desnoj obali Drave, po njegovom traženju.

Tre e: o donetom rešenju izvestite br. 6143. Tolbuhin — Želtov — Ivanov. Prednje primite na znanje i postupak. Terzi «.

Istog dana je Generalštab JA depešom (AVII, reg. br. 2—2, k. 44) obavestio Štab 3. armije da javi bugarskoj diviziji da je predvi eni napad odložen i da o ekuje nare enje za po etak napada.

⁶ O upotrebi avijacije u toku forsiranja Drave i Dunava vidi tom X, knj. 2, dok. br. 126, 128, 129, 130 i 132.

Osijek — akovo — Vukovar, spre avaju i svojim dejstvom neprijateljske pokrete ka našim mostobranima, obrađuju i naročito pažnju: na otsek D. Miholjac — Osijek i na komunikacije koje izvode iz tih mesta; s. Bizovac, s. Ladimirevci, Marijanac, Valpova ka Gorica, Vinogradci i Marijanci tu će od ranog jutra do podne 12. o.m.

Sa jednim delom aviona neposredno potpomaže rad jedinica na zemlji. Naročito motri na neprijateljsku artiljeriju, koju ima na svaki način u utkati. Naše jedinice u prvo vreme ne mogu prebacivati nikakva motorna vozila, zbog toga je avijacija u toku prvog dana tu i sva motorna vozila im ih ma gde primeti na južnoj strani Drave.

Znači za održavanje veze između trupa na zemlji i aviona: bela platna koja se postavlja pešadija pri pojavi aviona na prednjoj liniji svog rasporeda.

2.) XVI divizija¹

Z a d a t a k :

a) Da izvrši forsiranje reke Drave sa svima svojim snagama na otseku Gatski Rid — Sv. Ana i brzim prodorom ovlada selima Bistrinci i Belišće, a u isto vreme sa glavnom snagom nastoji im preda izbije na komunikaciju Valpovo — Našice i izvrši energičan napad na Valpovo sa zapadne strane u cilju likvidacije istog; sa jednom brigadom brzo izbija na pomenutu komunikaciju u prostoru s. Gat—Veliškovci, zauzima ova sela i time se bojom obezbeđuje sa pravca D. Miholjac. Ta brigada održava vezu sa bugarskim jedinicama koje će posle prebacivanja uspostaviti mostobran u visini s. Sv. ura .

Izvršenjem tog zadatka XVI divizija uspostavlja mostobran na liniji: r. Drava — s. Gat — raskrsnica na cesti između s. Gat i s. Veliškovci — Makovac post. — Šimanovci — Otok — Zverinjak (zaključno) naslanjaju i se sa svojim levim krilom na Karašicu do ceste

¹ Vidi dok. br. 40.

koja iz Valpova vodi za s. Marijan aci. Izbijanjem na tu liniju mostobrana za najkra e vreme se fortifikacijski utvr uje sa postavljanjem minskih polja na komunikacijama [prema] neprijatelju.

b) Sa ozna ene linije mostobrana potom prodire dalje u južnom pravcu preko Valpova ke Gorice i s. Harkanovci sa ciljem da izbije na komunikaciju Osijek — Našice između s. Normanci i Koška, ostavljaju i za itavo vreme desnokrilnu brigadu za obezbe enje sa pravca Našica na prostoru s. Gat — rnkovci. Po izbijanju sa glavninom snaga kod s. Normanci i Koška, vrsto se povezuje sa snagama VI Korpusa i sa njima dalje koordinira rad.

3.) XXXVI divizija⁸

Z a d a t a k :

Da izvrši forsiranje Drave sa svim svojim snagama na oteku Nardska Skela, Ostrvo u Dravi 2 km. isto no od Narda i u prvom naletu likvidira s. Nard pa odmah produžava u tri kolone: ka Valpovu (glavna kolona), s. Sag i ka Petrijevcima, tako da što brže likvidira Valpovo i izbije do Karašice koja ini mostobran za ovu diviziju od ceste Valpovo — Marijan aci (zaključno) pa do njenog uš a u Dravu. Levokrilna kolona (ja ine 2 bataljona), pošto zauzme most kod žnd. st. na Karašici, produžava napad na Petrijevence sa zapadne strane koordiniraju i isti sa napadom jedinica LI divizije.

Po izbijanju na liniju mostobrana isti brzo utvr uje, postavljaju i minska polja i protivkolsku odbranu prema neprijatelju, obraaju i pažnju naro ito na mostove na Karašici.

b) Sa ozna ene linije mostobrana potom prodire opštim pravcem Bizovac — epin — Tenjski Antunovac, pa naglo okre e front na sever i napada na Osijek u cilju likvidacije istog, obezbe uju i se s jednim delom snaga s južne strane.

* Vidi dok. br. 41.

Po likvidaciji Osijeka, odmah produžava nastupanje opštim pravcem Ernestinovo — Markušica — Ivankovo, u cilju spajanja sa snagama I Armije i uništavanje svih neprijateljskih trupa na tom sektoru.

*LI divizija*⁹

Z a d a t a k :

a) Sa dve brigade forsira Dravu na otseku uš e Karašice — k. 88 severoisto no od Josipovca, brzo zauzima s. Josipovac, preseca komunikacije prema Osijeku sa jednim delom snaga a sa glavninom snaga napada Petrijevce. Po ovla ivanju ovim selima uspostavlja mostobran u visini južnih ivica istih, koji odmah utvr uje, postavljaju i nagazne mine i protukolska oru a naro ito u pravcu Osijeka i Bizovca.

b) Sa ozna ene linije mostobrana, potom sa te dve brigade, orijentiše se prema Osijeku u cilju napada i obuhvata istog sa isto ne strane glavnim pravcem Adolfovac — Retfala.

c) Sa Osje kom brigadom (bez jednog bataljona) forsira Dravu na prostoru šumarska ku a Lesni naspram Bijelog Brda, prodire u Bijelo Brdo, gde se povezuje sa snagama koje e se prebaciti iz Ba ke. Sa njima zajedno kre e i napada neprijateljska uporišta kao i sam Osijek sa isto ne strane, glavnim pravcem cesta i železni ka pruga.

d) Sa osmom brigadom forsira Dunav na otseku izme u Borova i Dalja, prelazi preko ceste i pruge izme u tih mjesta i (pošto ovlada Daljem i Almašem) produžava brzo u pravcu linije Bijelo Brdo — Vera, gde se povezuje sa Osje kom brigadom, odakle obe brigade produžavaju sa nadiranjem i napadom na Osijek sa isto ne strane, vrsto koordiniraju i, a levo hvataju i vezu sa jedinicama I Armije koje e nadirati od Vukovara.

e) Po likvidaciji Osijeka, LI divizija sa svima snagama produžava dalje prodiranje na

• Vidi dok. br. 42.

jug opštim pravcem ..Laslovo — Vinkovci, vrsto koordiniraju i sa XXXVI divizijom, u cilju spajanja sa snagama I Armije. U Osijeku ostaviti samo Osje ku brigadu.

5.) VI korpus

Z a d a t a k :

Sa svim svojim snagama prodorom sa Papuk planine" postavi e se na prostori ju isto no od Našica tako da prese e cestu izme u Našica i Osijeka u visini s. Koška, spre ava dolazak neprijatelju poja anja od Našica ka Valpovu — Petrijevcima, a sa glavninom snaga produžava u pravcu tih mjesta preko Harkanovci, udaraju i neprijatelju u le a, povezuju i se sa snagama XVI i XXXVI divizije i dalje koordinira rad sa njima u duhu opštee plana.

6.) Artiljerija¹²

Z a d a t a k :

a) Zadatak divizijske artiljerije odredi e i konkretizovati štabovi divizija pod ijom se neposrednom komandom nalaze, pošto se pret hodno isti konsultuju sa komandantom artiljerije ove Armije, koji e sa initi plan za izvršenje zadatka artiljerije po divizijama.

¹⁰ Tako stoji u originalu.

" Vidi AVII, reg. br. 42—1—1, k. 90: zapovest Štaba 12. udarne divizije od 13. aprila 1945. za pokret u širi rejon Našica i depešu Štaba 6. korpuša od 11. aprila (AVII, reg. br. 11—45—1, k. 295), kojom se obaveštava Štab 3. armije da su jedinice 6. korpusa, u cilju prodora na naši ki sektor, 10. aprila napale Vetovo i neprijateljske snage na Papuku, zapadno od ceste Orahovica — Kutjevo, da su posle 24 a sa prekinule borbu, jer se pod postoje im okolnostima nisu mogle probiti, pošto je neprijatelj organizovao itav sistem odbrane i utvrdio se na svim dominantnim visovima, a da jedinice nemaju artiljerije i da im je nestalo mina za teške baca e, kao i da su u pome nutoj borbi imale 500 izba enih iz stroja, od kojih 120 mrtvih. Dalje se u depeši kaže da je neprijatelj na elom tom sektoru veoma osetljiv, da je dovukao poja anja od Našica i Pleternice i da e divizije nastojati da se probiju po brigadama. U slede oj depeši od istog dana (AVII, reg. br. 4—27—1, k. 295) izveštava se Štab armije da su NOP odredi 6. korpusa brojno vrlo mali i da se nalaze: Požeški — na sektoru Podr. Slatine, Podravski — na sektoru Slavonske Požege, a Diljski na Dilj-planini.

" Vidi dok. br. 39.

b) Protuaeroplanska artiljerija. Svakoj diviziji dodeliti po jedan protuaeroplanski divizion, koji će biti pod komandom štaba divizije.

c) Divizion »Ka uša«: postavi se na prostoru Deakova." Stoji pod direktnom komandom ovoga štaba. U prvom redu tu će Nard, Belišće i Bistrinci, potom Valpovo.

Napomena: Štabovi divizija predvide u svojim zapovestima pri određivanju zadataka artiljeriji:

— artiljeriju koja će se prebaciti zajedno sa pešadijom, pored artiljerije u sastavu brigada,

— artiljeriju za neposrednu odbranu prelaza, koja će se prebaciti preko reke po izbijanju na određenu liniju mostobrana i još ranije,

— artiljeriju koja će se prebaciti preko reke tek kada bude postavljen most.

7.) *Inženjerija*

Zadatak:

a) Prevoženje jedinica preko Drave.

b) Razminiranje minskih mesta na neprijateljskim položajima u koliko ih bude bilo i

c) Podizanje mosta preko Drave.

Zadatci pod a) i b) — odredi se od štabova divizije preko divizijskih inženjera; zadatak pod c) odredi ovaj štab posebnim naređenjem, preko načelnika inženjerije.

Sav mostovni materijal da bude 11. o.m. do 22. sata utovaren i spreman za pokret u s. Jagodnjaku, gde čekati dalje naređenja. Načelnik inženjerije ovog štaba dostavi kratki plan rada za izradu ovog mosta.

8.) *Veza:*

Po posebnoj zapovesti za vezu.

Armijski centar veze u s. N. Bolman.

Borbeni znaci za prvu noć prelaza: Košta — Kada, a za drugu noć prelaza: Kola — Peko.

" Verovatno: Deakova post., na rukavcu St. Drave, južno od N. Bezdana.

9.) *Sanitet:*

Za evakuaciju i prebacivanje ranjenika sa desne na levu obalu Drave samo sa određenim brojem amaca, Starace se organi brigadnih saniteta. Sa ranjenicima na levu obalu reke Drave ne sme prelaziti ni jedan vojnik, podoficir ili oficir iz jedinica koje su ve prebaene na desnu obalu.

Sa leve obale Drave do divizijskih Medsanbata,¹⁴ ranjenike e evakuisati sanitetski organi med. san. bat., koji e ih prihvatiti na levoj obali.

Prihvatna armijska bolnica bi e u Belom Manastiru, Medsanbati u Baranj. Petrovu,¹⁵ s. Bolmanu i Dardi.¹⁶

10.) *Mesto štabova:*

III Armije u Novom Bolmanu,
XVI divizije u Medrovi ,
XXXVI divizije u Babinom Grobu,
LI divizije u Satorištu.

11.) Sve pripreme po ovoj zapovesti imaju se završiti do 22 asa 11. o.m. do kog vremena podneti ovome štabu izveštaj o završenim pripremanama, telefonskom depešom. Sve izveštaje ovome štabu slati 11. o.m. od 12 asova u s. N. Bolman.

12.) *as po etka prelaza preko Drave za sve jedinice bi e 11. o.m. u 23 sata.* Sa prelazom otpo eti bez artiljerijske pripreme. Artiljerija da bude pripremana za dejstvo, tako da vatru iz svih oru a može otvoriti za najkra e mogu e vreme.

Opšte odredbe:

Skre e se pažnja na ogromnu politiku i vojniku važnost preduzete operacije, te da se na vreme sve potrebno predo i svima borcima i rukovodiocima.

Ovaj napad mora uspeti, zato sve starešine imaju u potpunosti da se založe da se u napadu zagarantuje i

¹⁴ **medicinsko-sanitetski bataljon**

¹⁵ **Treba: Baranjskom Petrovom Selu.**

¹⁶ **Rad Komande pozadine i Sanitetskog odeljenja regulisan je zapoveš u Komande pozadine 3. armije, Str. pov. br. 28, od 11. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—1, k. 21).**

Superior...
No. 14-11
1946

Prinudna armijska bolnica bide u Belom Kanastiru, Međasabati, u Baranaj Petrovu s., Bolmanu i Gardi.

- 10./ HESTO-KABOVA: III Armije u Novom Bolmanu, XVI divizije u Medrovici, od amonitiranih ostataka XIXVI divizije u Babinom Grobu, XII divizije u Šetorištu.
- 11./ Sve pripreme po ovoj zapovjesti imaju se završiti do 22. dana 11. o. s. do kog vremena podneti ovomu Štabu izvještaj o završenim pripremama, telefonskom depesom. Sve izvještaje ovomu Štabu slati 11. o. s. od 12. časa u s. N. Bolman.
- 12./ Kao početna prelaza preko Rave za sve jedinice bide 11. o. s. u 23 časa. Uo prelaza otpočeti bez artiljerijske pripreme. Artiljeriji ja se bude priprema za dejstvo, tako da vatru iz svih oruđa može otvoriti za najkraće moguće vreme.

OPŠTI NAPOMENI:

Ukrede se primaju na osnovu političku i vojničku važnost predmete operacije, te da se za vreme ove potrebu vršiti svi za potrebe i rukovodilacima.

Ovaj napad mora uspeti, zato sve starešine imaju u potpunosti da se zalažu da se u napadu zadržavaju i obezbede puna snaga svih jedinica, čvrsta i to: snaga, smelost i odlučnost, a time i puni uspeh.

Sart feudalizmu - Sloboda narodni

Polikomešar, poručnik, /E. Petričević/ <i>E. Petričević</i>	Načelnik Štaba, poručnik, /N. Sablić/ <i>N. Sablić</i>	Komandant, General-lajtnant, /V. Kadić/ <i>V. Kadić</i>
--	---	--

POSTAVLJENI:
 Generalštabu J.A., za uvid.
 Na izvještaje:
 Štabu avijacije, sv.
 General-pukovnik Vitruka,
 Štabu XVI, XXVI i XII divizije,
 Komandantu artiljerije i
 Komandantu pozadine ove armije,
 VI Korpusu Radiogramov;
 Ostalim odeljenjima izvedno.

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 38.

obezbedi puna energija zamaha, brzina izvoenja, smelost i odlučnost, a time i puni uspeh.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
pukovnik,
(B. Petri evi)
B.¹⁷ Petri evi

Na elnik štaba,
pukovnik,
(V. Suboti)
V.¹⁸ Suboti

Komandant,
general-lajtnant,
(Košta Nad)
Košta Na

M. P.

Dostavljeno:

Generalštabu J.A., na uvid.
Na izvršenje:
Štabu grupe avijacije, gv.
aeneral-majora Vitruka,
Stabu XVI, XXXVI i LI divizije,
Komandantu artiljerije i
Komandantu pozadine ove Armije;
VI Korpusu radiogramom;
Ostalim odelenjima izvodno.

li. IV 45.

ŠTAB
51. U. DIVIZIJE
III JUGOSLOVENSKE ARMIIJE
Op. Broj: 412
Dana 22. IV 1945. god.

Raspisano jedinicama po priloženom
konceptu.

U akta.

za štab
za Na elnika — kapetan:¹⁹

¹⁷ **Branko**
" **Vukašin**
" **Potpis ne itak. Redakcija nije mogla utvrditi ko je potpisao**
tekst ispod štambilja.

BR 39

**ZAPOVEST KOMANDE ARTILJERIJE 3. ARMIJE JA OD 11.
APRILA 1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA PODRŠKU
PEŠADIJSKIH JEDINICA PRI FORSIRANJU DRAVE'**

ŠTAB KOMANDE ARTILJERIJE

ZA ARTILJERIJU!

III. JUGOSL. ARMIJE

Str. Pov. O. br. 15

11. aprila 1945. g.

u IO³⁰ asova

Z A P O V E S T

(Sekcija Našice — Osijek raz. 1:100.000.)

Neprijatelj je znatno oslabio svoje snage na Sremskom frontu,² Slavoniji i dolini Bosne.

U vezi sa uspesima Crvene Armije kao i opšte situacije naša Armija je dobila zadatak da uz sadejstvo ostalih jedinica na drugim frontovima razbije neprijateljsku odbranu u Slavoniji i Hrvatskoj i u tom cilju izvršiti e forsiranje reke Drave glavnim svojim snagama u rejonu Valpovo — Osijek.³

U ovim operacijama u estvovati e celokupna artilerija ove armije, te u cilju izvršenja zadataka:

N A R E U J E M :

1. — XVI. divizija
(artiljerija)

1. — Celokupna artilerija XVI. divizije⁴ ima zadatak da potpomaže izvršenje nasilnog prelaza preko r. Drave svoje divizije na njezinom sektoru, s tim što e pripremiti elemente za

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—1, k. 1405.

² O tome vidi dok. br. 38, objašnjenje 2.

³ O neprijateljskim snagama na dravskom frontu vidi dok. br. 38, objašnjenje 4.

⁴ Artiljerijska brigada 16. udarne divizije imala je: 1. divizion od tri baterije topova⁵ 45 mm, 2. divizion od tri baterije topova 76 mm M. 27 i 3. divizion od tri baterije minobaca a 120 mm. Teški divizion 16. udarne divizije imao je dve baterije topova 76 mm M. 42 (pet oru a) i jednu bateriju haubica 122 mm M. 38 (tri oru a). Protivavionski divizion 16. udarne divizije imao je tri baterije protivavionskih topova 25 mm (M. Pajevi , n.d., 581).

koncentracije vatre za teški divizion za sledeće toke:

Cilj broj ... 500", 501, 502, 503, 504, 505, 512, 513, 514, 515, 516, 506, 507, 508, 509, 518, 517, i 520. Sema ciljeva sa oznaenjem gornjih brojeva ve je dostavljena komandantu artilerije divizije.

Za izvršenje gornjeg zadatka artilerija se ima postaviti na položaje u sektoru dejstva svoje divizije.

2. — XXXVI. divizija.
(Artilerija)

2. — Celokupna artilerija XXXVI. divizije⁵ poja ana jednom baterijom 76 mm. ZIS-3 M. 42 iz LI. divizije ima zadatak da podpomaže izvršenje nasilnog prelaza r. Drave svoje divizije na njezinom sektoru s tim, što e pripremiti elemente za koncentracije vatre za teški divizion za ciljeve broj: 503, 504, 505, 506, 514, 515, 516, 507, 508, 509, 510, 517, 519, 520, 511 i 518. Sema ciljeva sa oznaenjem gornjih brojeva ve je dostavljena komandantu artilerije te divizije.

Za izvršenje gornjeg zadatka artilerije gornje divizije ima se postaviti na položaje u sektoru dejstva svoje divizije.

3. — LI. divizija.
(Artilerija)

1. — Artilerija LI. divizije⁶ bez jedne baterije 76 mm. ZIS-3 M. 42 ima zadatak da podpomaže rad svoje di-

⁵ Artiljerijska brigada 36. udarne divizije imala je: 1. divizion od tri baterije topova 45 mm, 2. divizion od tri baterije topova 76 mm M. 27 i 3. divizion od tri baterije minobaca a 120 mm. Teški divizion 36. udarne divizije imao je jednu bateriju topova 76 mm M. 42 ZIS (etiri oru a) i jednu bateriju haubica 122 mm (dva oru a). Protivavionski divizion je imao tri baterije protivavionskih topova 25 mm (M. Pajevi , n.d., 581).

⁶ Artiljerijska brigada 51. udarne divizije imala je: 1. divizion od tri baterije topova 45 mm, 2. divizion od tri baterije topova 76 mm M. 27 i 3. divizion od tri baterije minobaca a 120 mm. Teški divizion

vizije na njezinom sektoru.

U cilju izvršenja ovog zadatka artilerija se ima postaviti na položaje na sektoru dejstva svoje divizije.

4. — *Protivaeroplanska artilerija.*

4. — Radi obezbe enja prelaza preko r. Drave kao i obrazovanje mostobrana na desnoj obali od neprijateljskog napada iz vazduha, dodeljuje se i to:

— XVI. diviziji — P. A. divizion LI. divizije.⁷

— XXXVI. diviziji P. A. divizion te divizije.⁸

— LI. diviziji P.A. divizion XVI. divizije.⁹

P.A. divizioni stavljaju se pod neposrednu komandu štabova divizija kojima su dodeljeni i od istih e primiti zadatak kao i prostoriju za postavljanje.

5. — *Divizion »Ka uša«*

5. — Postavi e se na prostoru Deakova.¹⁰ Ovaj divizion stoji pod direktnom komandom štaba Armije.

Zadatak ovog divizona jeste da u prvom redu tu e sela: Nard, Beliš e i Bistrinci, a potom Valpovo.

6. — *Vod tenkova.*

6. — Vod tenkova ima biti 11. ov. mes. do 20.00 asova na o ekujuem položaju u selu Novi Bolman, gde e dobiti dalje nare enje.

51. udarne divizije imao je jednu bateriju topova 76 mm M. 42 ZIS (etiri oru a) i jednu bateriju haubica 122 mm (etiri oru a). Protivavionski divizion je imao tri baterije protivavionskih topova 25 mm (M. Pajevi , n.d., 581).

⁷ Postavljen na vatrenom položaju u rejonu k. 89, Glibara rukavac.

⁸ Postavljen na vatrenom položaju u rejonu s. Gakovac, s. Babin Grob.

* Postavljen na vatrenom položaju u rejonu Velika pumpa, Žuta bara.

¹⁰ Verovatno Deakova pst., na rukavcu St. Drave, južno od N. Bezdana.

Komandir voda izvrši e u toKu dana potrebno izvi anje prilaza do r. Drave kao i položaja na samoj obali a u cilju neposrednog podpomaganja izvršenja prelaza ove reke.

7. — *Veza:*

Komandanti artilerija divizija održava e telefonsku vezu (artilersku), neposredno sa ovim štabom preko centrale komandanta artilerije u Armiji koja e se nalaziti u s. Novi Bolman.

Sem telefonske veze komandanti artilerija divizija održavati e sa ovim štabom i radio telegrafsku vezu po slede em planu:

— Artilerija XVI. divizije javlja e se obavezno svakog sata u 60 i 30 minuta.

— Artilerija XXXVI. divizije javlja e se obavezno svakog sata u 10 i 40 minuta.

— Artilerija LI. divizije javlja e se obavezno svakog sata u 20 i 50 minuta.

Po ovome planu radio veza održava e se od 22,30 a sova 11. ov. mes., a do tog vremena po dosadanjem.

U slu aju prekida veze, istu održavati svim ostalim sredstvima po svaku cenu.

8. — *Snabdevanje municijom:*

Snabdevanje municijom vrši e se iz Armijskog artilerskog slagališta, koje se nalazi u s. Širine."

9. — *Plan za upotrebu artilerije:* U duhu dobivenog zadatka komandanti artilerija divizija dostavi e plan za upotrebu artilerije koriste i pri tome uput za upotrebu artilerije, koji im je dostavljen od strane ove komande, sem art. LI. divizije kojoj se sada dostavlja.

10. — *as po etka prelaza preko r. Drave.* — Komandanti artilerija divizija dobi e od strane štabova divizija, ali sva artilerija mora biti podpuno spremna za dejstvo pola sata pre izvršenja istog.

Uo i forsiranja Drave, 3. armija je (kod jedinica i u armijskom skladištu u rejonu sela Širine) raspolagala sa oko 2,5 bojeva kompleta municije za topove 45 mm, 1,8 bk za topove 76 mm M. 27, 3, 3 bk za topove 36 inm M. 42, 2 bk za haubice 122 mm, 1, 1 bk za minobaca e 120 mm i oko 1,1 bk za protivavionske topove 25 mm (M. Pajevi , n.d., 582).

11. — *Komandno mesto.* Komandno mesto komandanta Artilerije Armije bi e u s. Novi Bolman, kuda slati sve izveštaje.

11. ov.m. od 12.00 asova nalazi u se na svome komandnom mestu.

Skre e se pažnja na ogromnu politi ku i vojni ku važnost preduzete operacije, te da se na vreme sve potrebno predo i svima borcima i rukovodiocima.

Ovaj napad mora uspeti, zato sve starešine imaju u potpunosti da se založe da se u napadu zagarantuje i obezbedi puna energija zamaha, brzina izvo enja, smelost i odlu nost, a time i puni uspeh.¹²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik štaba,
kapetan
Donski

Po zapovesti Komandanta Armije
Komandant artilerije,
potpukovnik,
Biki¹³

M. P.

Dostavljeno: Stabu Armije,
štabu: XVI., XXXVI. i LI. div. za art.

" O dejstvu artiljerije prilikom forsiranja Drave vidi opširnije kod M. Pajevića, n.d., 584, 585.

" Stevan

BR. 40

ZAPOVEST ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 11. APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA FORSIRANJE DRAVE¹

ŠTAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Broj: 0.74
Dana: 11/IV 1945 cod.

Z A P O V E S T

(Sekcija Našice i Osijek 1:100.000)

NAS ZADATAK:

Izvršiti forsiranje reke Drave sa svim svojim snagama na otseku Gatski Rid — Sv. Ana i brzim prodorom ovladati selima Bistrinci i Beliše, a u isto vreme sa glavninom snaga nastojati im pre da izbije na komunikaciju Valpovo — Našice i izvršiti energičan napad na Valpovo sa zapada u cilju likvidacije istog; sa jednom brigadom brzo izbiti na pomenutu komunikaciju u prostoru sela Gat — Veliškovci, zauzimaju i ova sela i time bezbedno obezbeđivati se od pravca D. Miholjac, održavaju i vezu sa bugarskim jedinicama³ koje će posle prebacivanja uspostaviti mostobran u visini s. Sv. Gura .

N A R E U J E M O :

1.) I brigada:

11. o.m. do 22. asa postaviće se sa svim delovima određenim za prebacivanje na polazne položaje u šumi Plandište završavaju i sve pripreme koje prethode nasilnom prelazu reke.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 40—1, k. 952.

² i ⁴ Izostavljeni tekst je istovetan sa tekstom u dok. br. 38.

³ i [®] To je bio 24. puk 3. divizije 4. korpusa bugarske 1. armije (Završne operacije, 562).

Ta no u 23 asa 11. o.mj. otpo eti sa prebacivanjem prvoga talasa na sektoru Gatski Rid⁵ (od slova »d! od re i Rid — do Sv. Ane) bez izvršene artileriske pripreme, teži e da se iznena enje postigne u potpunosti. U slu-aju neprijateljskog otpora na onostranoj obali reke Drave uz snažnu podršku artilerije produžiti energi an prodor, likvidiraju i bombašk-odelenjima sve neprijateljske otporne ta-ke i prodirali u dubinu neprijateljskih polo-žaja likvidiraju i preostale otporne ta-ke napadom s le a, teže i da se što prije izbije na reku Karašicu. Za preba enim prvim talasom prebaciti ostale snage i sa stepenom prebacivanja proširavati mostobran. Sa bataljonima prebaciti jednovremeno i protivkolska oru a i teške baca e.

Po ovla ivanju linijom reka Karašica i po izbijanju na drum i železni ku prugu Mi-holjac — Valpovo sa svim svojim snagama or-ientisati se u pravcu Bistrinaca i Beliš a, na-padaju i ista uporišta sa zapadne strane, teže i u jednom brzom naletu da se neprijateljske snage u ovim uporištima likvidiraju. Za vreme izvo enja napada na Bistrince i Beliš e posta-viti izvesne snage prema Valpovu, onemogu a-vaju i bilo ma kakovu intervenciju od pravca Valpova ka Beliš u i Bistrincima. Po ovla iva-nju selima Bistrinci i Beliš e izvršiti energi an napad na Valpovo sa zapadne strane pri emu e jedinice XXXVI divizije sadejstvovati sa isto ne strane u samome napadu. Po likvida-ciji Valpova postaviti liniju mostobrana na reku Karašicu (k. 86). vezuju i se u levo sa jedinicama XXXVI divizije,⁶ pa u desno prito-kom Karašice do železni ke stanice Valpova -ka Gorica (zaklju no).

2.) **II** brigada:

11. o.m. do 22 asa postavi e se sa svim svojim delovima odre enim za prebacivanje na polazne položaje u šumu južno od Torjan-

⁵ Na tom sektoru nalazili su se delovi oja ane nema ke 11. vaz-duhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 38, objašnjenje 4).

⁶ Tu se nalazila 3. brigada 36. udarne divizije (vidi dok. br. 41).

skog Rida i ta no u 23 asa 11. o.mj. otpo eti sa prebacivanjem na sektoru reke Drave zapadno od ostrva pa do vodenice na r. Dravi. Po ovla ivanju obalnim pojasom južne obale reke Drave, energija no prodirati ka trigonometrijskoj ta ci 101 i dalje ka reci Karašici, proširuju i sa stepenom prebacivanja snaga mostobran. Po prebacivanju svih snaga energija no prodirati ka komunikaciji Gat — Veliškovci, likvidiraju i neprijateljske snage' u ovim uporištima, a potom sa svim svojim snagama postaviti se na liniju Drava — kanalom — zapadna ivica sela Gat— Veliškovci — zapadna ivica Marijanaca (zaključno), te time obno obezbediti jedinice I i IV brigade od pravca D. Miholjca, onemogu avaju i ma kakovu intervenciju neprijatelja od tog pravca. Težište odbrane postaviti na komunikaciji koja vodi od Miholjca ka Valpovu, kao i na komunikacijama koje izvode sa drumu Našice — D. Miholjac ka Marijancima, oslanjaju i svoje levo krilo na pritoku r. Karašice, a svoje desno krilo na r. Dravu. Po postavljanju na ovu liniju sa dve ete prodirati ka rnkovcima, likvidiraju i neprijateljske snage ukoliko se u istom budu nalazile, produžavaju i ka Sv. uru, hvataju i na reonu Sv. ura i Podr. Podgajci vezu sa jedinicama I Bugarske Armije,⁸ koje imaju zadatak forsiranja r. Drave u visinu s. Sv. ura i ovla ivanja istim selom. Sve mostove kao i propuste minirati, onemogu avaju i intervenciju neprijateljskih oklopnih snaga (ovo se u potpunosti odnosi na most u s. rnkovcima).

3.) IV brigada:

Po padu mraka postavi e se sa jednim bataljonom duž severne obale r. Drave zapadno od Ostrva na Dravi levo i desno od mesta prebacivanja jedinica II brigade, potpomažu i naro ito vatrom iz teškog oru a prelaz jedinicama II brigade.

Drugi svoj bataljon postaviti po padu mraka na položajima duž severne obale reke

⁷ Delove oja ane nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 38, objašnjenje 4).

Drave isto no od Ostrva pa do u visinu Sv. Ane, sa zadatkom potpomaganja prebacivanja jedinicama I brigade, dejstvuju i snažno vatrom iz teškog oru a.

Po prebacivanju jedinica I i II brigade i po prebacivanju izvesnog dela artilerije svoja dva bataljona odre ena za potpomaganje prebacivanja jedinica I i II brigade, prebaciti ove bataljone na sektoru odnosno prelaza jedinica II brigade (jedan bataljon) i na sektoru prebacivanja jedinica I brigade drugi bataljon. Delove koji se sada nalaze na Ostrvu zadržati i dalje na položajima sve dok jedinice I i II brigade ne prodru ka odre enim linijama, a po prebacivanju svoja dva bataljona prebaciti i delove sa ostrva. Za vreme prebacivanja jedinica I i II brigade, jedinice ove brigade koje se nalaze na Ostrvu potpomo i e svojom vatrom prebacivanje I i II brigade.

Po izvršenom prebacivanju na južnu obalu reke Drave, sa ova dva bataljona prodirati preko od trg. 101 ka železni koj pruži i drumu D. Miholjac — Valpovo pa dalje ka Makovcu,⁹ Tiborjancima, kao i prema Vinogradcima, likvidiraju i neprijateljske snage u koliko ih bude u ovim selima, teže i da što pre izbiju na pritoku Karašice, postavljaju i se na liniju Marijanci (isključivo), vezuju i se u desno sa jedinicama II brigade, pa do železnice stanice Valpova ka Gorica u levo vezuju i se sa jedinicama I brigade.

Po izbijanju na odre enu liniju uputiti ja a odelenja u pravcu Harkanovaca i Koške, povezuju i se sa snagama VI Korpusa, koji ima zadatak da izbije na tu liniju.

Svoj tre i bataljon postaviti na položaju na severnoj obali reke Drave prema neprijateljskim uporištima Bistrinci i Beliš e, sve do onoga momenta dok ova uporišta ne budu likvidirana od strane jedinica I brigade, a potom i ovaj bataljon prebaciti na mestu prevoza i postaviti ga na liniju Sv. Ana — trg. 101 — uš e kanala u Dravu, obrazuju i na taj način uži mostobran.

° Treba: Makovac pst., zapadno od Valpova.

4.) Artiljerija:

Zadatak artiljerije naše divizije jeste potpomaganje pešadije u stvaranju mostobrana na desnoj obali Drave. Napad e se izvršiti bez artiljerijske pripreme t.j. artiljerija e neposredno po eventualnom otkri u prelaza naše pešadije stupiti u dejstvo u cilju potpomaganja.

U cilju izvršenja prednjeg zadatka, artiljerija ove divizije deli se na grupu artiljerije za neposredno potpomaganje I pešadijske brigade (divizion topova 76 mm M. 27 bez jedne baterije) a sa jednom baterijom baca a 120 mm i jednom protukolskom baterijom 45 mm. iz sastava protukolskog divizona artiljerijske brigade. Zatim, na grupu artiljerije za neposredno potpomaganje II pešadijske brigade (divizion baca a 120 mm. bez jedne baterije, a sa jednom baterijom 76 mm M. 27 i jednom protukolskom baterijom 45 mm. iz sastava protukolskog divizona artiljerijske brigade).

Teški divizion artiljerije XVI divizije osta e pod komandom komandanta artiljerije divizije.

Prebacivanje artiljerije vršiti na slede i na in:

Po prebacivanju prvih pešadiskih bataljona I i II brigade, prebacuju se skelama sa odre enih mesta artiljerijske jedinice i to: dve baterije protukolske 45 mm.

Po prebacivanju drugih pešadiskih bataljona I i II brigade prebacuju se skelama sa odre enih mesta, jedna baterija 76 mm. M 27 i jedna baterija baca a 120 mm.

Po prebacivanju tre eg bataljona I i II pešadijske brigade prebacuje se jedna baterija 45 mm., jedna baterija baca a 120 mm., jedna baterija 76 mm. pukovska i jedna baterija ZIS-3 od dva oru a.

Ostale baterije teškog divizona ostaju na svojim dosadanjim mestima, sa zadatkom likvidacije uporišta koja nisu u mogu nosti da likvidiraju grupe za neposredno potpomaganje pešadije.

Za prebacivanje teškog divizona izda e se zasebno nare enje.

5.) Inženjerija:

Vrši e prebacivanje jedinice preko reke Drave, upotrebljavaju i ljudstvo kao vesla e iz inženjeriskog bataljona štaba III Jug. Armije, s tim što e inženjer ove divizije podeliti prevozna sredstva odnosno amce, skele, u dve grupe i postaviti prvu grupu na polazni položaj na mestu prelaza I brigade, a drugu grupu postaviti na polazne položaje na mestu prelaza II brigade.

Sva prevozna sredstva imaju biti na polaznim položajima, kao i ljudstvo određeno za voženje najkasnije do 22. asa 11 o.m.

Komandant prevoznih sredstava obe grupe bi e inženjer poru nik Tati,¹⁰ a njegovi pomoćnici bi e komandant inženjeriskog bataljona štaba III Jug. Armije Dobrini Zvonimir i komandant pionirskog bataljona ove divizije Tihomir Žari -Siftar.

Inženjeriske ete pri brigadama (minerska) prebaciti u prvim talasima i koristiti ih za razminiranje terena u pravcu nastupa brigada.

Komandant prevoznih sredstava odmah po prelazu prvih talasa spusti e na svako mesto prelaza po jednu skelu za prebacivanje artilerije.

Po prelazu prvoga talasa pešadije odmah pristupiti izradi izlaznih i ulaznih rampi za artileriju.

6.) Veze:

Diviziski centar veze bi e u lova koj kući na k. 90 južno od Žido i Medrovi pustare.

Izvršiti sve pripreme da se odmah po prelazu prvog talasa pešadije odmah prebaci linija na desnu obalu Drave sa centralom, od koje e se granati mreža prema brigadama.

Radio stanice dodeljene brigadama i bataljonima koristiti prema ranijem uputstvu, samo u slučaju prekida telefonske linije očitno dok se ista ne uspostavi.

¹⁰ Ime ing. Tati a redakcija nije mogla utvrditi.

7.) Sanitet:

Medicinsko sanitetski bataljon nalazi e se u Baranjskom Petrovom Selu, a Hirurška ekipa u Torjancima.

Prihvatna armijska bolnica bi e u Belom Manastiru.

Za evakuaciju i prebacivanje ranjenika sa desne na levu obalu Drave samo sa određenim brojem amaca, stara e se organi brigadnih saniteta. Sa ranjenicima na levu obalu reke Drave ne smije prelaziti ni jedan vojnik, podoficir ili oficir iz jedinica koje su ve preba ene na desnu obalu.

Sa leve obale Drave do divizijskih Medsanbata,¹¹ ranjenike e evakuisati sanitetski organi iz medsanbata, koji e ih prihvatiti na levoj obali.

**8.) Mesta
štabova:**

XVI divizije za vreme prebacivanja nalazi e se u šumarskoj ku i na k. 90 južno od Medrovi i Zido pustare.

Štabovi brigada nalazi e se na mestu prelaza svojih jedinica, za vreme dok traje prebacivanje jedinica, a posle štabovi e se pomerati za jedinicama.

9.)

Sve pripreme po ovoj zapovesti imaju se završiti do 21.30 asa 11. o.m. do kog vremena podneti izveštaj ovome štabu o završenim pripremama telefonskom depešom.

NAPOMENA:

a) Napadu jedinica naše Armije sadejstvova e grupa vazduhoplovnih divizija. 11. o.m. naše vazduhoplovstvo tu i e akovo, Našice i komunikacije koje vode od Osijeka ka tim mestima.

Od ranog jutra 12 o.m. avijacija izvi a e prostoriju Osijek, Valpovo, D. Miholjac, Našice, Osijek, akovo, Vukovar, spre avaju i svojim dejstvom neprijateljske pokrete ka našim mostobranima, sadejstvuju i i neposredno potpomažu i rad naših jedinica na zemlji.

" **medicinsko-sanitetski bataljon**

Znaci za održavanje veze izme u trupa na zemlji i aviona: bela platna koja e postavljati pešadija pri pojavi aviona na prednjoj liniji svog rasporeda."

b) VI Korpus sadejstvova e sa svim svojim snagama jedinicama naše Armije i prodorom sa Papuk planine postavi e se na prostorije isto no od Našica, tako da prese e cestu izme u Našica i Osijeka u visini sela Koška, spre avaju i dolazak neprijatelju poja anja od Našica ka Valpovu — Petrijevcima, a sa glavninom snaga produžava u pravcu tih mesta preko Harkanovci, udaraju i neprijatelju u le a, povezuju i se sa snagama naše i XXXVI divizije.

c) Borbeni znaci za prvu no prelaza: Košta — Kada, a za drugu no prelaza Ko a — Peko.

OPSTE ODREDBE:

Skre e se pažnja na ogromnu politiku i vojniku važnost preduzete operacije, te da se na vreme sve potrebno predo i svima borcima i rukovodiocima.

Ovaj napad mora uspeti, zato sve starešine imaju u potpunosti da se založe da se u napadu zagarantuje i obezbedi puna energija zamaha, brzina izvo enja, smelost i odlučnost, a time i puni uspeh.¹³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politi ki komesar,
potpukovnik
Miloš Pajkovi

Na elnik štaba,
major

Komandant,
pukovnik

¹³ O planu dejstva avijacije 11. i 12. aprila 1945. vidi tom X, knj. 2, dok. br. 130 i 132.

¹³ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 44.

BR. 41

ZAPOVEST ŠTABA 36. IIDARME DIVIZIJE JA OD 11. APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA FORSIRANJE DRAVE'

STAB
XXXVI. U. DIVIZIJE
STR. POV. BR. 39

11. april, 1945. god.

Str. pov. br. 49/45

ZAPOVEST
(Sekcija Našice — Osijek 1:100.000)

Naša divizija dobila je zadatak da izvrši forsiranje reke Drave sa svim svojim snagama na otseku Nardska skela — ostrvo u Dravi 2 km isto no od Narda i u prvom naletu likvidira selo Nard pa odmah produžava u 3 kolone: ka Valpovu (glavna kolona), selo Sag i ka Petrijevcima, tako da što brže likvidira Valpovo i izbije do Karašice, koja ini mostobran za ovu diviziju od ceste Valpovo — Marjan aci (zaključno) pa do njenog ušća u Dravu. Levokrilna kolona (jane 2 bataljona) pošto zauzme most kod žandarmerijske stanice na Karašici produžava napad na Petrijevence sa zapadne strane koordiniraju i isti sa napadom jedinica LI divizije.

Po izbijanju na liniju mostobrana isti brzo utvrđuju postavljaju i minska polja i protivkolsku odbranu prema neprijatelju, obrađuju i pažnju naročito na mostove na Karašici.

b.) Sa označene linije mostobrana potom prodire opštim pravcem Vidovac³ — epin — Tenjski Antunovac, pa naglo okreće front na sever i napada na Osijek u cilju likvidacije istog obezbeđenja i se pri tome sa jednim delom snaga sa južne strane.

Po likvidaciji Osijeka odmah produžava nastupanje opštim pravcem Ernestinovo — Markušica — Ivankovo u cilju spajanja sa snagama I Armije i uništavanja svih neprijateljskih trupa na tom sektoru.

U cilju izvršenja postavljenog zadatka.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—4, k. 1244.

² Izostavljeni tekst je istovetan sa tekstom u dok. br. 38.

³ Nije pronađeno na karti 1:100.000. Verovatno se radi o selu Bizovcu, južno od reke Karašice.

NARE UJEMO:

III brigada

Izvrši e forsiranje reke Drave kod Nardske skele sa zadatkom da zajedno sa jedinicama V brigade u prvom naletu likvidira selo Nard, obezbe uju i se pri tome od pravca Valpova i Saga na liniji reka Drava K. 90 — Panjik pustara.

Po likvidaciji sela Narda III brigada kre e na svoj glavni zadatak da zajedno sa jedinicama XVI divizije zauzme selo Valpovo i posedne kanal Karašicu⁴ desno do ceste Valpovo — Marjan aci zaključno a levo do železni ke pruge Satnica — Valpovo isključno. U tom cilju uputi e po likvidaciji sela Narda 2 bataljona ka Valpovu, a jedan bataljon ka kanalu Karašici za posedanje istog. Taj bataljon V brigade potpomaga e zauzimanje sela Saga.

V brigada

Forsira e reku Dravu na sektoru isto no od sela Narda do ostrva kod Rastove šume⁵ i u prvom naletu likvidira e selo Nard obezbe uju i se pri tome od pravca Petrijevac i sela Saga na liniji severna ivica Lipovac šume — Sigeta .

Po likvidaciji sela Narda nadira e u pravcu juga i jugozapada sa zadatkom da što pre likvidira selo Sag i posedne mostove na kanalu Karašici južno od sela Saga i sa glavninom da nadire u pravcu Petrijevac, zauzme mostove kod žandarmeriske stanice na Karašici i produži napad na Petrijevece zajedno sa jedinicama LI divizije. U tom cilju e za napad na selo Sag uputiti jedan bataljon, koji ima zadatak da likvidira sa selom Sagom, ne oslanjaju i se na to da e ga potpomagati bataljon III brigade. Taj bataljon poseda mostove na kanalu Karašici južno od sela Saga.⁶

⁴ Karašica je reka.

⁵ Treba: šume Rastova me a.

⁶ Na sektoru forsiranja 3. i 5. brigade nalazili su se delovi oja ane nema ke II. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 38. objašnjenje 4).

Dva bataljona uputi e posle likvidacije Narda u pravcu Petrijevacu u cilju zauzimanja istog.

VI brigada

Štiti e prelaz III i V brigade neutralisanjem neprijateljskih vatrenih gnezda. Posle likvidacije Narda forsira e reku Dravu na oba mesta prelaza i prikupi e se u šumi izme u Sigeta-a i Obreškog polja južno jedan kilometar od sela Narda, gde e dobiti dalji zadatak.

Artiljeriska
Brigada

U momentu prelaženja reke Drave ima e pripremljena sva svoja oru a za dejstvo na neprijateljske ciljeve na samoj obali i neprijateljska oru a pozadi obale. Ako neprijatelj primeti iskrcavanje našeg prvog talasa otvori e vatru na njega. Prilikom napada na selo Nard potpomoga e likvidiranje sela Narda.

Po prebacivanju jedinica III i V brigade odmah e prebaciti divizion protivkolskih topova preko Drave i pridodati 2 baterije III brigadi a jednu V brigadi, potom e prebaciti divizion pukovske artiljerije sa zadatkom potpomaganja rada III i V brigade a zatim Divizion pukovske artiljerije.

Teški divizion i baterija Zis 3 LI divizije prebaci e se preko reke tek kad bude gotov most. Samostalni protivavionski divizion prebaci e se u zoru 12. ov.m. preko reke Drave sa zadatkom štiti enja mesta prevoženja preko reke.⁷

⁷ Artiljerija 36. udarne divizije bila je podeljena u dve grupe za neposrednu podršku pešadije i jednu grupu za opštu podršku, sastava:

— grupa za opštu podršku: teški divizion 36. divizije, oja an jednom baterijom topova 76 mm M. 42 iz teškog divizona 51. udarne divizije, svega 8 topova 76 mm M. 42 i dve haubice 122 mm, na vatrenom položaju Briest — s. Zornice;

— prva grupa za neposrednu podršku pešadije: 2. divizion od tri baterije (12 topova 76 mm M. 42), na vatrenom položaju s. Gakova — or ev Dvor;

— druga grupa za neposrednu podršku pešadije: 3. divizion od tri baterije (10 minobaca a 120 mm), na vatrenom položaju u rejonu Nardske šume.

1. divizion od tri baterije (12 protivtenkovskih topova 45 mm), postavljen na vatreni položaj po baterijama na obali Drave od Nardske skele do k. 88, za neposredno ga anje odre enih ciljeva na desnoj obali Drave od Nardske skele do Obreškog polja (M. Pajevi , n.d., 583).

5. Inženjerija

Inženjerijski bataljon sa pridodatim dvema etama armiskog inženjerskog bataljona vrši e prevoženje preko reke Drave.

Naš Inženjerski bataljon uputi e 2 desetine minera za iš enje minskih polja i to jednu III a jednu V brigadi. Te dve desetine ja ine po 15 boraca osta e u sastavu III i V brigade do daljeg nare enja i zajedno sa brigadnim inženjerskim etama izvrši e postavljanje minskih protivtenkovskih polja na svim mostovima na kanalu Karašici.

6. Jedinice za vezu

Dobi e zasebnu zapovest. Armiski centar veze nalazi e se u Novom Bolmanu. Diviziski centar veza nalazi e se na Babin Grob pustari. Borbeni znaci za prvu no prelaza: Košta — Kada, a za drugu no prelaza: Ko a — Peko.

7. Sanitet

Za evakuaciju i prebacivanje ranjenika sa desne na levu obalu Drave odredi e diviziski inženjer izvestan broj amaca a o prebacivanju stara e se organi brigadnih saniteta. Sa ranjenicima na levu obalu Drave ne sme prelaziti nijedan vojnik, podoficir ili oficir iz jedinica koje su ve preba ene na desnu obalu.

Sa leve obale Drave do diviziskih M. S. B-ata^s evakuisanje ranjenika vrši e sanitetski organi M.S.B.-a, koji e prihvatati ranjenike na levoj obali Drave. Svi ranjenici upu iva e se u Stari Bolman.

Prihvatna armiska bolnica bi e u Belom Manastiru.

8. Mesta štabova

Štab XXXVI divizije u Babinom Grobu.
Štab III brigade kod Nardske skele.
Štab V brigade na mestu njenog prelaza.

^s medicinsko-sanitetski bataljon

Štab VI brigade Babin Grob.
Štab Artiljeriske brigade Babin Grob.

- 9.) Sve pripreme po ovoj zapovesti imaju se izvršiti do 21.30 asova 11. o.m. do kog vremena podneti štabu izveštaj o završenim pripremama, telefonskom depešom.
- 10.) *as po etka prelaza preko Drave za sve jedinice bi e 11. ov.m. 23.00 asova.*

Prelaz e otpo eti bez artiljeriske pripreme, artiljerija e biti samo spremna da za najkra e vreme otvori vatru iz svih oru a na ciljeve koji joj se budu dali.

11.) *Opšte odredbe.*

Skre e se pažnja na ogromnu politiku i vojniku važnost preduzete operacije i da se to na vreme predo i svim rukovodiocima i borcima.

Ovaj napad mora uspeti, zato sve starešine imaju u potpunosti da se založe da se u napadu zagarantuje i obezbedi puna energija zamaha, brzina izvo enja, smelost i odlu nost, a time i pun uspeh.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar	Pomo nik na elnika	v.d. Komandanta
potpukovnik,	pomo nik,	potpukovnik,
Bogdan A. Vujoševi	France Smole	Dor e Bikicki

M. P.

DOSTAVLJENO:

Štabu III J.A., na uvid

Na izvršenje:

Štabu III, V, VI brigade,

Štabu Artiljeriske brigade,

Komandantu pozadine XXXVI Div.

Ostalim jedinicama izvodno.

⁹ Izveštaj Štaba 36. udarne divizije o izvršenju ove zapovesti nije na en, ali se iz izveštaja Štaba 3. armije (dok. br. 54) vidi da je ova zapovest izvršena.

BR. 42

**ZAPOVEST ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 11. APRILA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA FORSIRANJE DRAVE¹**

**ŠT A B
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Op. Broj: 412
dana: U/1 V 1945 god.

Z A P O V E S T

Sekcija Osijek (razmer 1:100.000, rusko izdanje)

Neprijatelj je zaposeo i uporno brani desnu obalu r. Drave. U svom zale u raspolože brojnim uporištima, koji su me usobno dobro povezani komunikacijama.—

Sve naše snage na sremskom i dravskom frontu u zajednici sa snagama u unutrašnjosti Slavonije jednovremeno e preduzeti *opštu ofanzivu* u cilju oslobo enja i daljnjeg prodiranja u pravcu Zagreba.

U vezi ovog opšteg zadatka 51. Jugoslovenska U. divizija izvršit e nasilni prelaz r. Drave na otseku od uš a Karašice do Ade nasuprot Josipovca, sa zadatkom da slomi neprijateljsku odbranu, obrazuje širi mostobran i potom nastavi nadržanje u pravcu Osijeka i Petrijevacu.

Desno r. Dravu forsirat e naša XXXVI. i XVI. divizija, te jedinice Bugarske armije.³

Levo r. Dravu forsirat e naša Osje ka brigada⁴ na prostoru južno od Bajara kod lova ke ku e naspram Sarvaša.

Naša VIII. brigada forsirat e r. Dunav 2 km južno od Dalja.

Za izvršenje prednjeg

N A R E U J E M O :

VII. brigada

Izvršit e nasilan prelaz r. Drave na oznae nom otseku a na *mestu* nizvodno od uš a Karašice, gde rukav Drave ulazi u Maticu.

Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1-1—3, k. 1396.

³ Verovatno: Stevkina ada, u rukavcu Drave, nasuprot selu Josipovcu, zapadno od Osijeka.

³ Vidi dok. br. 40, objašnjenje 3.

⁴ Iz sastava 12. udarne divizije 6. korpusa JA.

Svoj jedan bataljon odredit će u *Mostovu zaštitu*, t.j. prethodnicu, sa zadatkom da ovlada desnom obalom r. Drave od ušća Karašice do rukavca nizvodno od k. 88 (na desnoj obali Drave naspram Josipovca ova kota je označena) i obrazuje *uži mostobran* na liniji: koleno r. Karašice — most na pruži severno od Josipovca ke crkve — železnička stanica Josipovac — uzani rukavac Drave — Drava naspram kote 87.

Preostala dva bataljona brigade obrazovat će *glavninu brigade* sa zadatkom, da po prelazu r. Drave pod zaštitom mostove zaštite pristupi proširivanju užeg mostobrana i uspostavi *širi mostobran* na liniji: mostovi na drumu i železni koji pruži iz. od Ugljeništa — kratkim kanalom u polukrugu južno i jugozapadno od Kravica — na železničke mostove i drumski most istočno od Kravice — retfalski nasip, *prethodno likvidiraju i neprijateljsku posadu u uporištima Josipovac i Kravice.*

Pošto se brigada konsoliduje na liniji šireg mostobrana pristupa energičnom nadiranjem pravcem Adolfovac — Retfala — Osijek šire i se u desno železničkom prugom na nasipu od Gornjeg Grada — do Kravica zaključeno. Naravno pažnju obratiti na sve gore pomenute drumske i železničke mostove, koje nastojati neostene zadržati u svojim rukama, pošto su vrlo važni za brzo razvijanje naših pokreta. Samo u slučaju pristizanja snažnih neprijateljskih pojačanja predviđati dizanje ovih mostova u vazduh.

Prilikom nadiranja u pravcu Osijeka obezbediti se sa pravca Cepin do pristizanja jedinica XII. brigade, koje će se naknadno priključiti napadu na Osijek.

Svoje teške bacačke brigade postaviti na mestu prelaza radi pripreme i štitenja prevoženja brigade. Ova oružanja će u sastav svojih jedinica po prelasku pešadije ove brigade.

Red prevoženja: Prethodno mostova zaštita, zatim prethodnica XII. brigade (jedan

bataljon), a potom ostala dva bataljona VII. brigade sa pripadaju im bora kim delovima.

Po ovla ivanju uporištima Josipovac i Kravice u istima ostaviti dovoljno posade sa zadatkom iš enja istih i blokiranja komunikacija.

Naro ito se naglašava važnost mostova na drumu i železni koj pruži, koji od Josipovca vode za Bizovac, koji se imaju pod svaku cenu održati u našim rukama, a u krajnom slu aju dignuti u vazduh. Bo no obezbeenje na ovim mostovima treba da bude jako i sposobno za borbu protiv oklopljenih snaga.

Sastav mostove zaštite ima biti kako je to instrukcijom ovoga štaba predvi eno.

Kao neposredna prethodnica mostove zaštite uputit e se na lakim amcima jedna eta iz sastava same mostove zaštite. *Tek ako neprijatelj ovom prvom telasti ispolji otpor usledit e snažna artileriska i minobaca ka priprema ti trajanju od 10 minuta. Ovo e uslediti na traženje komandanta brigade.*

XII. brigada

Jedan svoj bataljon pod komandom zamjenika komandanta brigade, koji e pod svoju komandu uzeti sve baca e, odre ene za štiteenje prevoženja, odredit e za *zaštitu prelaza*. Komandant jedinica za zaštitu prelaza stavit e se u vezu sa komandantom divizijske artilerije, te u slu aju da bi se nametalo izvršenje pripreme koordinirati rad svih pešadijskih oru a sa radom artilerije. U tu svrhu uzeti potrebne elemente za poznate i verovatne ciljeve i organizovati komandovanje i upravu vatre. Ovaj bataljon, koji e štiti prevoženje prebacit e se na desnu obalu posljednji. *Nakon toga obrazuje diviz. rezervu.*

Odmah po prelasku mostove zaštite (VII. br.) upu uje kao svoju prethodnicu jedan svoj bataljon, koji po iskrcavanju na desnoj obali Drave produžava desno krilo VII. brigade na liniji užeg mostobrana nadiru i uz donji tok r. Karašice i orijentišu i se prema drumu i železni koj pruži severno od Ug-

Ijeništa, nastoje i što pre dosegnuti kanal, preko koga vodi drum i železni ka pruga Petrijevcima — Josipovac i zauzimanja mostova na ovim komunikacijama.

Po prelasku glavnine VII. brigade nastavlja sa prevoženjem preostalih svojih snaga razvijaju i iste u pravcu Petrijevac sa ciljem, da u zajednici sa jedinicama naše XXXVI. divizije⁸ likvidira ovo neprijateljsko uporište.

Po ovla ivanju Petrijevcima i spajanjem sa jedinicama XXXVI. divizije promeniti pravac svog dejstva u pravcu Josipovca — Adolfovca — Osijeka, sadejstvujaju i sa našom VII. brigadom, napadaju i osje ki Gornji Grad sa južne strane.

Svoju jednu etu uputiti na most kod Livane izme u Novog epina i Osijeka, ovladati istim i zaštititi svoj bok sa ovog pravca. Tako e predviditi potrebna obezbe enja sa pravca Ernestinova.

Sa štabom VII. brigade održavati najtešnje veze, a pa skretanju na osje ki pravac oba štaba imaju biti u neposrednoj blizini.

Naro ito je važno da štab brigade predvidi plansko blokiranje svih puteva i pravaca,, koji dovode u Petrijevce, a koji dolaze u obzir za dovla enje neprijateljskih poja anja.

Imati na umu mogu nost neprijateljskog dejstva oklopljenim snagama, te prema tome dirigirati pokrete i vršiti raspored protivkolskih oru a, vodova protivkolskih pušaka i minerskih vodova.

VIII. brigada:

Kako je ve ranije radiogramom nare eno skoncentrisat e sve svoje snage u blizini mesta izabranog za forsiranje Dunava i izvršiti sve tehni ke i takti ke pripreme u najve oj tajnosti.

Zadatak brigade je da po prelazu Dunava likvidira neprijateljsko uporište Dalj i da se spoji sa jedinicama Osje ke brigade na prostoru Bijelog Brda, sa kojom obrazovati jedan mostobran na liniji Dalj — Bijelo Brdo.

⁸ U pitanju je 5. brigada 36. udarne divizije (dok br. 41).

Sa jednim delom svojih snaga pristupiti iš enju neprijateljskih uporišta isto no od drum a Dalj — Bijelo Brdo.

Izvršiti procenu da li je potrebno izvršenje artileriske pripreme.

Osje ka brigada

Izvršiti e nasilan prelaz r. Drave sa ostrva južno od v. Bajara na *mestu* kod lovačke kuće naspram Sarvaša. Po uspešno izvršenom prelazu r. Drave nadirati pravcem Sarvaš — Bijelo Brdo, nastoje i u što kraćem roku likvidirati sva neprijateljska uporišta.⁶ Po likvidaciji ovih uporišta i izbijanju na prugu Dalj — Bijelo Brdo širiti se u levo prema Dalju radi uspostave borbene veze sa našom VIII. brigadom, nakon čega obrazovati mostobran na liniji Bijelo Brdo — Sarvaš — Drava i pristupiti iš enju Jabuke i salaševa u prostoru iste.

Pošto brigada stupa u vezu sa jedinicama naše VIII. brigade i o istoj od neprijatelja sva uporišta u svom zaleđu u otpočetku u zajednici sa VIII. brigadom sa nadiranjem u pravcu Osijeka. Kada nastupi ovaj momenat predvideti potrebne mere za obezbeđenje sa vukovarskog pravca, obračunati i naročitu pažnju na drum Vukovar — Osijek. U vezi izloženog sve mostove na ovom drumu zaposesti i pripremiti za rušenje, koje izvršiti na slučaj nalaska neprijateljskih jedinica snaga (oklopljenih).

Ovaj zadatak izvršiti sa svoja dva bataljona, dok svoj jedan bataljon postaviti za odbranu r. Drave na levoj obali naspram Osijeka. Ovaj bataljon preći reku Dravu tek pošto se sjedinjene snage VIII. i Osječke brigade približe istočnoj ivici Donjeg osječkog Grada.

Po ovlavanju železničke stanice Bijelo Brdo i Sarvaš uputiti jedan vod sa jednim minerskim odeljenjem na most južno

⁴ Širi rejon Osijeka branili su delovi nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije i ustaški 2. staja i sdrug 3. hrvatske divizije. Vidi dok. br. 38, objašnjenje 4.

od trigonometra k. 93 i obezbe enja sa pravca Tenje.

Pre prelaska svog tre eg bataljona preko r. Drave ostaviti na levoj obali naspram Osijeka nekoliko patrola, koje e demonstrirati i angažovati neprijatelja iz Podravlja i Tvr avice.

Bataljon, koji se nalazi u sastavu XII. brigade ostat e u odbrani leve obale do prolaska XII. brigade, nakon ega e se povu i i u i u sastav mostove zaštite, obrazuju i *divizijsku rezervu*.

Komandant
artiljerije

U skladu sa predloženim planom vatre izvršit e pripremu potpomaganjem i zaštitu prelaza. Svoje grupe za neposredno potpomaganje pešadije podeliti obzirom na pravce dejstva VII. i XII. brigade.⁷ Zaštitu prelaza izvršiti sa svojim protivkolskim divizionom. Glavninu diviziske artiljerije postaviti tako a po potrebi i podeliti, te da se omogu i potpomaganje grupa za neposredno potpomaganje i eventualno kontrabatiranje.

as prevoženja artiljerije odredit e ovaj štab. Predvideti celishodnu podelu i organizaciju za obrazovanje kolonskih grupa po uspešno izvršenom forsiranju r. Drave.

U zajednici sa komandantom zaštite prelaza sasrediti upotrebu i rad svih teških pešadiskih oru a u saglasnosti sa predvi enim planom artileriskog dejstva.

⁷ Artiljerija 51. udarne divizije bila je podeljena u dve grupe za neposrednu podršku pešadije i grupu za opštu podršku, sastava:
— grupa za opštu podršku: teški divizion 51. udarne divizije (etiri haubice 122 mm), bez baterije 76 mm M. 42, na vatrenom položaju Stepanovi a salaš — trig. 85 (zapadno od Darde).;

— prva grupa za neposrednu podršku pešadije: 2. divizion od dve baterije (7 topova 76 mm \1. 27) na vatrenom položaju Velika pumpa — Lanka;

— druga grupa za neposrednu podršku pešadije: 3. divizion od tri baterije (10 minobaca a 120 mm), na vatrenom položaju Velika pumpa — Španjolska greda;

1. divizion od 3. baterije (11 protivtenkovskih topova 45 mm), postavljen na vatreni položaj po baterijama, na obali Drave od uš a Karašice do k. 88, za neposredno ga anje ciljeva na desnoj obali Drave od sela Petrijevac a do sela Josipovca (M. Pajevi , n.d., 583, 584).

Priprema za izvršenje nasilnog prelaza naredit e se u trenutku, kada se obelodani neprijateljska upornost neposredno na desnoj obali, a što e biti tek u toku ili po završetku prevoženja prvog talasa (na lakim amcima). Ako se ova priprema naredi, ista e trajati 10 minuta.

Diviziski inžinjer

Za celo vreme prevoženja ima biti na mestu prelaza i regulisati sve pripreme za izvršenje ukrcavanja. Sve tehni ke pripreme imaju biti okon ane danas do pada mraka. U svojstvu *komandanta prevoženja* izvršit e potrebnu organizaciju ukrcavanja i iskrcavanja. Za svog pomo nika odrediti jednog oficira kome izdati potrebna uputstva u pogledu iskravanja i utovara ranjenika i zarobljenika na desnoj obali r. Drave. U tu svrhu ozna iti i odrediti amce i vesla e. Odgovoran je za pravilno i bez zastoja izvršenje svih poslova oko ukrcavanja, vožnje i iskrcavanja. Ove poslove vršiti samo uz sadejstvo komandanata, ije se jedinice prebacuju.

Organizaciju prelaza Osje ke brigade izvršiti preko odgovaraju eg oficira iz ove brigade, kome izdati potrebna uputstva i narenjenja.

Komandant pozadine':

U korak sa razvojem operacija organizirat e ishranu ljudstva i stoke. Pre po etka operacija izdati suhu hranu za 4 dana. Uporedo sa izvo enjem ekonomskih akcija na novooslobo enoj teritoriji preduzeti potrebno, da se pozadinska služba dovede u sklad sa razvojem operacija.

Sanitetsku službu organizirati u duhu primljenih uputa.⁹

⁸ Rad organa pozadine regulisan je zapoveš u Komande pozadine Štaba 51. udarne divizije od 11. aprila 1945. godine (AVII, res. br. 16—3, k. 1396).

⁵ Rad sanitetskih organa regulisan je zapoveš u Sanitetskog odsaka Štaba 51. udarne divizije od 11. aprila 1945. godine (AVII, reg br. 14—3, k. 1396).

Hirurške ekipe postaviti u Dardi. Prihvatna armiska bolnica u Belom Manastiru. Transport ranjenika urediti putem Topolnik pst. — Darda. Organizirati prikupljanje ratnog plena. Izdati svoju zapovest.

Veza:

Šef otseka za vezu organizirati i upotrebu i rad ži nih, beži nih i signalnih sretstava za vezu. Za sva sretstva predvideti odgovarajuće ključeve, koje dostaviti u obliku zapovesti svima jedinicama. *Osa veze:* Bezdani — navoz — Josipovac — Adolfovac. *Centri veze:* Bezdani — Josipovac. Po etak dejstva pojedinih centara veze narediti i na elnik ovog štaba.

Otsek za snabdevanje:

Šef otseka nalaziti i se pored ovog štaba. Izvršiti svu potrebnu organizaciju za popunu brigadnih bojnih komora. Za prebacivanje municije preko reke stupiti u vezu sa komandantom prevoženja.

Mesta štabova:

VII. i XII. brigada južno od kote 88 u blizini navoza. Štab divizije sa komandantom artiljerije u Bezdani. *Buduća mesta štabova:* VII. brigada Josipovac, Kravice, Adolfovac, Retfala.

XII. brigada: Josipovac, Karaševo, a po skretanju na osjeki pravac zajedno sa VII. brigadom.

Štab divizije: Josipovac.

as po etka

as po etka prevoženja biti će u 23 . 11. aprila 1945. god.

Napomena:

1.— Za vreme operacija na desnoj obali Drave jedinice ne smeju nijednog trenutka biti bez svojih rezerva.

2.— Odrediti otresite borce kao osmatrače i kao signaliste.

3.— Divizijski inženjer i komandant zaštite imat e zajedni ku osmatračnicu, vezanu telefonom za ovaj štab.

4.— Predvideti organizovan rad minerskih vodova radi postavljanja i skidanja mina.

5.— Bokove uvek naslanjati na prirodne prepreke i dati im dovoljno zaštite.

6.— Zaštitu od neprijateljskog dejstva iz vazduha izvršit e protivavionska mitraljeska eta ove divizije.

7.— Momenat za prebacivanje bojnih i trupnih komora odredit e ovaj štab.

8.— Komandant VII. brigade odredit e jedno odeljenje za prijem zarobljenika i njihovo uvanje na mestu koje sam odredi.

9.— Veza sa vazduhoplovstvom pomo u platna.

Borbeni znaci:

1. no : Košta — Kada. 2. no : Ko a — Peko. Prijem zapovesti potvrditi.¹⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
potpukovnik
M. Basta

Na elnik štaba
kapetan
Rudolf Akrap

Komandant
Potpukovnik
Sr. Savi

DOSTAVLJENO:

Stabu VII., XII., Osje ke,
K-ntu Artilerije, K-ntu Pozadine,
Otseku za vezu, Div. inženjeru,
Otseku za snabdevanje,

¹⁰ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 56.

BR. 43

**RELACIJA ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 12. APRILA 1945.
GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE O BORBAMA U MOSLAVINI
OD 8. DO 15. MARTA¹**

**ŠTAB X. KORPUSA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE²
JUGOSLAVIJE**

Op. broj 20/str. pov.
Dana: 12. 4. 1945.

GLAVNI ŠTAB NOV I POH
Broj 2404 dne 22. IV 1945..

Relacija o borbama u Moslavini u vremenu od 8. do 15. marta 1945. g.

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE.—

Po završenoj ofanzivi u Podravini i Slavoniji³ neprijatelj je krajem meseca februara i po etkom meseca marta ove godine skoncentrisao na širem prostoru Bjelovara kao i na komunikaciji Križ — Popova a — Banova Jaruga jake snage, te je 8. marta ove godine u zoru otpo eo svoju novu ofanzivu na sektor Moslavine.

Cilj ove ofanzive, prema izjavama zarobljenika, bio je uništenje naših snaga, ekonomsko iskorišćavanje bogatog moslava kog područja, nasilna regrutacija i uništavanje naših baza, slagališta, bolnica itd.

Sama ofanziva otpo elala je jednovremeno i koncentrisala više pravaca, i to:

a.) I. Hrvatska udarna divizija⁴ sa tri pešadiska puka i 1 divizionom haubica 100 mm. (20,21. i 22. p. p.), 1. i 2. pukovnija⁵ P.T.S., Konjički sklop⁶ P.T.S. i 37. Ustaška bojna⁷ skoncentrisani na prostoru oko Bjelovara, izvršili su prelaz reke esme na otseku Narta⁸ — Sišani i produžili nadiranje pravcem: Ivanska — Berek — Garešnica.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 37—2, k. 118.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ O toj ofanzivi vidi dok. br. 6, objašnjenje 39.

⁴ U sastavu Poglavnikovog tjelesnog sbona (vidi dok. br. 6, objašnjenje 39).

⁵ Iz sastava 1. tjelesne divizije (vidi dok. br. 11, objašnjenje 3).

* Iz sastava Brzog sdruga Poglavnikovog tjelesnog sbona (vidi dok. br. 6, objašnjenje 39).

⁷ Ta bojna se ne spominje u neprijateljskim dokumentima.

⁸ Postoji G. i D. Narta, oko 10 km jugozapadno od Bjelovara.

b.) Jedna neprijateljska kolona neutvrđene jačine i sastava nadirala je pravcem: Ivani Grad — Azma i forsirala r. esmu kod s. Bosiljeva.⁹

c.) Jedna bojna I. Gorskog zdruga,¹⁰ III "Koza ki konjiki divizion" i nekoliko satnija doma ih ustaša otpočinu su akciju sa linije: Popova a — Križ prema otseku Samarica — Grabovnica.

d.) Sa pravca Banove Jaruge vršio je jedan bataljon Nemaca pritisak prema Garešnici.¹³

Naše glavne snage (32. i 33. divizija) u momentu početka ofanzive nalazile su se van Moslavine na prostoru: V. Grevac — Pavlovac — V. i M. Zdenci — Grubišno Polje, kuda su u toku 7. marta t.g. po naređenju štaba III Armije bile rokirane sa sektora Moslavine u cilju ofanzivnog dejstva na neprijatelja u Podravini, koji je u to vreme sa jakim snagama prešao r. Dravu kod Valpova i Donjeg Miholjca te je vršio jak pritisak na naše i bugarske snage u Maraskoj. Štab korpusa nalazio se u to vreme takođe u Grubišnom Polju.

U Moslavini ostavljena je samo jedna brigada 32. divizije kod s. Narte u cilju ispoljavanja aktivnosti prema Bjelovaru i zatvaranja ovog pravca, a jedna brigada iste divizije zaposela je Garešnicu radi zatvaranja pravca od Banove Jaruge. Pored toga u Moslavini se nalazila Korpusna vojna oblast i štab Grupe partizanskih odreda sa Zagorskim i Zagrebakim odredom.

Zbog novonastale situacije u Moslavini, a u cilju spremanja daljeg prodiranja neprijatelja na oslobođenu teritoriju, zaštite izvlačenja ranjenika iz bolnice i ratnog materijala iz pojedinih slagališta i zemunica i aktivnog dejstva na neprijatelja vraćena je 8. marta 32. divizija na sektor Moslavine. Njena brigada u Garešnici smenjena je jednom brigadom (II) 33. divizije.

Operacijama u Moslavini u vremenu od 8. do 11. marta ove godine rukovodio je štab 32. divizije, koji se operativni

⁹ Na osnovu zapovesti Stožera PTS od 15. marta 1945 (AVII, reg. br. 4—27, k. 114a), može se pretpostaviti da je to bila Borbena grupa »Schlacher«, sastava: Brzi sdrug i Padobranska bojna (vidi AVII, reg. br. 26—27, k. 114a: naređenje štaba nemačkog 69. armijskog korpusa Stožeru PTS za počinak operacije »Bergwind«).

¹⁰ Iz sastava Borbene skupine »Greguri« (AVII, reg. br. 26—27, k. 114a: naređenje štaba nemačkog 69. armijskog korpusa Stožeru PTS za počinak operacije »Bergwind«).

¹¹ Ne spominje se u neprijateljskim dokumentima.

¹² Verovatno je to bila Borbena skupina »Brehner« (vidi dok. br. 11, objašnjenje 5).

izveštaj o vo enim borbama Op. br. 86 od 19. III 1945. g. pri-
laže.¹³

11. III ove godine preba ene su na sektor Moslavine još i dve brigade 33. divizije (I. i II.) sa zadatkom presecanja komunikacije Narta — Ivanska — Berek, kojom se neprijatelj u toku svoje ofanzive služio i dejstva u pozadinu neprijateljskih snaga, koje su u ovo vreme ve izbile na liniju Šamarica — Berek — Potok — Sredska. Tok operacija iznet je u izveštaju štaba 33. divizije O. br. 77 od 17. III 1945. g.,¹⁴ koji je ovim akcijama rukovodio.

Na pravcu Banova Jaruga — Garešnica neprijatelj je prema II. brigadi 33. divizije vršio samo demonstracije (izveštaj štaba 33. divizije Op. br. 76 od 17. marta t.g. u prilogu¹⁵).

Dolaskom naših snaga na sektor Moslavine, neprijateljska ofanziva posle 11. III t.g. nešto je usporena, te je stvoreno potrebno vreme, da se evakuišu svi ranjenici, najve i deo oružja kao i znatne koli ine municije, hrane itd. No kako je neprijatelj stalno dovla io poja anja i ubacivao ih u borbu, uspelo mu je u ogor enim borbama do 15. marta na ve er ovladati linijom: Garešnica — V. Pašijan — V. Trnovitica — N. Ploš ica — a naše snage povukle se na liniju: V. Gr evac — Pavlovac — Hercegovac — Kloko evac, na kojoj je liniji zadržano dalje prodiranje neprijatelja na oslobo enu teritoriju.

Pod zaštitom svojih snaga na pomenutoj liniji neprijatelj je pristupio detaljnom pretraživanju Moslavine, rekviziciji stoke i hrane, nasilnoj regrutaciji, plja ki i td. Uspelo mu je pri ovome da prona e znatan deo naših bunkera sa hranom i municijom, a pored toga je popalio naše bolnice i ostale stambene zgrade u Podgari u, Novom Selu i okolini.

Cilj ove ofanzive neprijatelju je uspelo samo delimi no da postigne. Uništenje naših snaga, što je bilo osnovni cilj, nije ni ovom prilikom uspelo.

U osmodnevnim vrlo ogor enim borbama *neprijatelju* su za vreme ove ofanzive od 8. do 15. marta t.g. zadani vrlo osetni *gubici*, koji iznose:

— Ubijeno:	717	neprijateljskih	vojnika	i	oficira
— Ranjeno:	874	„	„	„	„
— Zarobljeno:	21	„	„	„	„

Zaplenjeno: 5 teških baca a, 1 teški mitraljez, 3 puško-mitraljeza, 1 šmajser, 3 pištolja, 62 puške, 60.000 metaka za

“ Vidi dok. br. 13.

“ Vidi dok. br. 10.

“ Vidi dok. br. 11.

pušku, 292 mine za teški baca , 2 radiostanice i druge opreme.

Naši gubici u vremenu od 8. do 15. marta iznose:

— Poginulo . . . 76 drugova,
— Ranjeno . . . 420
— Nestalo . . . 41

Izgubljeno: 11 puškomitraljeza, 80 pušaka, 2 laka baca-
a, 1 Džon-Bul¹⁶ (sve ve inom uništeno neprijateljskom artilje-
riskom ili minobaca kom vatrom).

Kriti ko rasmatranje ove operacije:

Neprijatelj je ovu operaciju otpo eo na široj koncep-
ciji i sa znatno nadmo nim snagama. Ceni se, da je u ovoj
ofanzivi u estvovalo ukupno 12—14.000 neprijateljskih voj-
nika.

Naš korpus bio je u to vreme stavljen pred dvojak zada-
tak. S jedne strane trebalo je na prostoriji Pavlovac — V.
Zdenci — Grubišno Polje držati spremne dovoljne snage radi
ofanzivnog dejstva na neprijatelja u Podravini u cilju olak-
šavanja našim i bugarskim snagama na levoj obali r. Drave,
na koje je neprijatelj vršio jak pritisak, a s druge strane tre-
balo se suprotstaviti neprijateljskoj ofanzivi u Moslavini. U
duhu primljenog nare enja od štaba III armije glavni zada-
tak X korpusa bio je onaj prvi, te je zbog toga prema nepri-
jatelju, koji je prodirao kroz Moslavinu, u po etku upu ena
samo 32. divizija sa zadatkom, da se neprijateljsko prodira-
nje u oslobo enu teritoriju uspori i dobije potrebno vreme
za evakuaciju. Na odbranu ove teritorije nije se moglo pomi-
šljati s obzirom na veliku nadmo nost neprijatelja. Tek ka-
snije 11. marta, kada se situacija kod naše III. armije na le-
voj obali r. Drave popravila, mogle su se celokupne snage kor-
pusa angažovati u ovoj operaciji.

Ovo po esno zalaganje naših snaga imalo je svojih ne-
gativnih posledica, jer je neprijatelju uspelo prvih dana ofan-
zive da dosta lako i brzo prodre duboko u oslobo enu terito-
riju, da tu uzme vrsto oslonca i da se sredi, te je njegovo
odbacivanje protivnapadom, sa snagama sa kojima smo ra-
spolagali, postalo nemogu e. No ovo po esno zalaganje snaga,
obzirom na dvojak zadatak korpusa, bilo je neizbežno.

Što se ti e rada samih jedinica, zapaženo je slede e:

1.— Sporost u sprovo enju dobivenih nare enja kod
našeg komandnog kadra. Pripreme traju suviše dugo, te se
gubi esto puta dragoceno vreme.

¹⁶ **Mali ru ni baca , engleske proizvodnje.**

2.— Slaba povezanost i uzajamno potpomaganje jedinica na položaju. Nema dovoljno inicijative i za sve se eka nare enje.

3.— Široki frontovi i slabo brojno stanje jedinica stvaraju u borbenom rasporedu dosta šupljina, a naši rukovodioci još uvek nisu u stanju da iskoriste u potpunosti svoje brojno teško naoružanje (automatska oru a i baca i) u cilju, da se na pravcima težišta neprijateljske akcije stvore snažne koncentracije vatre kao i da se neposednuti me uprostori uspešno tuku unakrsnom vatrom.

Borbeni raspored, usled širokih frontova i slabog brojnog stanja jedinica, suviše je plitak a rezerve slabe ili ih uopšte nema.

4.— Ipak, pored svih navedenih nedostataka, svi štabovi i jedinice pokazali su u glavnom veliku umešnost, zalaganje i visoki borbeni moral, te su odre eni im zadaci izvršeni uspešno.¹⁷

Detalji po ovome izneti su u izveštajima štabova divizija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik
Ivan Šibi

Komandant,
general major
Mate Jerkovi

Prilog: 3 komada.

¹⁷ U vezi s ovom relacijom vidi izveštaje Štaba 32. i štaba 33. divizije (dok. br. 10, 11 i 13).

IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 12. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O BORBAMA 12. APRILA'

Š T A B

XVI DIVIZIJE III JUG. ARMIJE

Op. br. 76/45

12 aprila 1945 godine,

u 18,30 as.

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Podnosimo izveštaj o borbama u toku dana 12 IV 1945.²

U 6,25 asova jedinice I brigade posle žestoke borbe uspevaju ovladati trg. 101 jugozapadno od s. Bistrinci.³ Po ovla ivanju trg. 101 jedinice ove brigade nastavile su sa prodorom ka Beliš u i posle žeš e borbe uspevaju u i u selo i ovladati polovinom sela, ali neprijateljskim protivnapadom bivaju izba eni napolje na severnu ivicu sela, gde su se jedinice ove brigade utvrdile i zadržale.

U 9 asova na naš zahtev »Ka uše« ispalile su po jedan rafal na Beliš e.

Na sektoru bugarskih jedinica⁴ neprijatelj³, dobivši izvesna poja anja iz D. Miholjca izvršio je nekoliko uzastopnih kontranapada i uspeo potisnuti bugarske jedinice sa dostignute linije. Na zahtev štaba bugarske divizije mi smo orijentisali dva bataljona naše II brigade⁶ i to: jedan je nastupao pravcem Gat — Petrovo selo — Draškovića — trg. 106, sa ciljem da likvidira neprijateljske položaje na pomenutom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 26—1—2, k. 953.

² Vidi dok. br. 40.

³ Prva brigada je forsirala Dravu na odseku Gatski rid — Sv. Ana. O forsiranju Drave no u 11/12. aprila Stab 16. udarne divizije je napisao izveštaj, ali bez broja i potpisa, zbog ega ga ovde ne objavljujemo (AVII, reg. br. 4—1—6, k. 953).

⁴ Re je o 24. puku 3. divizije bugarske 1. armije.

⁵ Radi se o 111. lova kom puku nema ke oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (jane: dva bataljona od po etiri ete, svaka po 150 ljudi, jedne teške ete, jedne štapske ete i ete pešadijskih topova), koji je branio desnu obalu Drave od sela rnkovaca, preko Sv. ur a, do severno od D. Miholjca (vidi AVII reg. br. 23—1a, k. 72A: istorijat 111. lova kog puka). Taj puk je formiran krajem februara 1945. u selu Tenji, kod Osijeka, od tre ih bataljona 21. i 22. lova kog puka (vidi AVII, reg. br. 24—1a, k. 72A: izjava Karla Hahna, ordonans-oficira 111. puka).

⁶ Druga brigada je forsirala Dravu na odseku južno od Torjanskog rida, prema šumi Cerje i Jezerima (k. 101), na desnoj obali Drave.

trg. i uhvati vezu sa bugarskim jedinicama, a zatim izvrše napad na neprijatelja i istoga proteraju. Drugi bataljon nastupao je od Gata i posle kraje, ali žestoke borbe, uspeva da ovlada rnkovcima, a zatim nastavi dalje sa prodiranjem ka Podr. Podgajcima i uspeva sti i na 500 metara do istog, ali ga ne uspeva likvidirati pošto je neprijatelj vrlo žilav i uporan. Ovi bataljoni zadržali su se na dostignutoj liniji. Obzirom da su se jedinice ove brigade (odnosno divizije) prilično rasturile, naređeno je štabu II brigade da odmah po hvatanju veze sa bugarskim jedinicama i po prelazu istih preko nasipa i kanala izvrše napad na Podr. Podgajce, a zatim se ovi bataljoni vrate u sastav brigade i postave na određenoj liniji.

Treći bataljon II brigade koji se nalazio u Gatu uspeva da ovlada selom Veliškovci i Marijancima, gde se zadržao.

IV brigada⁷ sa svoja dva bataljona nastavila je sa prodorom određenim pravcem i uspeva u toku dana ovladati Taborjancima, Vinogradcima i Valpova kod Goricom. Jedan bataljon ove brigade upućen je jedinicama I brigade radi sadejstva u napadu na Beliše.—

Oko 14 časova posle podne jedinice I brigade uz sadejstvo bataljona IV brigade posle žestoke borbe uspevaju ovladati sa Belišem i proterati neprijatelja, koji je u paničnom begstvu pobeo prema Valpovu. Jedinice ove brigade nastavile su odmah sa gonjenjem neprijatelja prema Valpovu.

Podatke o gubitcima neprijatelja, plenu kao i gubitcima naših jedinica dostavićemo u toku noći.

Raspored jedinica IV brigade izgleda ovako: s. Marranci, pa isto noć u pritoku Karašice — Valpova kod Gorica — Vinogradci, dok ćemo raspored I i II brigade dostaviti naknadno.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
potpukovnik

Komandant,
pukovnik
Kamenjar

⁷ četvrta brigada je forsirala Dravu na odseku 1. i 2. brigade.

BR. 45

RELACIJA ŠTABA 10. KORPUSA I GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE OD 13. APRILA 1945. O NAPADU NA AZMU I BORBAMA 33. DIVIZIJE OD 28. DO 30. MARTA'

STAB X. KORPUSA GLAVNI STAB NOV I POH
ZAGREBA KOG Broj 2405 dne 22. IV 1945³
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE-
JUGOSLAVIJE
Op. broj 23/Str. Pov.
Dana 13. IV 1945.

Dostavlja relacije o napadu na azmu i o borbama 33. divizije 28, 29. i 30. III 1945.

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE.—

U cilju pritiska na komunikaciju azma — Narta kao i dejstva u pozadini neprijateljskih snaga u Moslavini, koje su držale liniju V. Trnovitica — Garešnica⁴, preba ena je no u 25/26. marta ove godine 33. divizija sa prostora Uljanik — Blagorodovac — Hrastovac preko Kaniške Ive na sektor Moslavine. Prvi zadatak divizije bio je likvidacija neprijateljskog garnizona u azmi.

33. divizija prebacila se no u 25/26. III prvo na prostoriju V. i M. Bršljanica a potom je 27. III grebenom Moslavake planine produžila prema azmi i izvršila no u 27./28. III napad na istu.⁵

Likvidacija uporišta azma nije uspela iz razloga, što je neprijatelj za njenu odbranu dovukao poja anja sa pravca Dereze i što su se na prostoru azma — Narta — Dubrava nalazile jake neprijateljske snage I. Hrvatske udarne divizije, koje su na pojavu naše 33. divizije na ovome sektoru odmah oštro reagirale.

Po prekidu napada na azmu 33. divizija povukla se 28. III t. g. na prostoriju Pobjenik — Vrtlinska — Stara straža. Neprijatelj je odmah preduzeo koncentri nu akciju protivu

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 9—3, k. 118.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Dopisano mastilom.

⁴ O borbama u Moslavini u toku marta 1945. godine vidi AVII, reg. br. 30—1—3, k. 557: vojno-organizacijski izveštaj za mart Štaba 10. korpusa upu en 5. aprila 1945. godine Glavnom štabu Hrvatske.

* ¹ i Vidi dok. br. 29.

ove divizije sa ciljem da je opkoli i uništi. Na osnovu ovakve situacije štab 33. divizije doneo je odluku, da se sa divizijom prebaci preko r. esme na sektor Dubrave a potom da produži za Bilogoru. Na osnovu ovoga 33. divizija prebacila se no u 28./29. III preko s. Palanana na prostor oko s. Dubrave. Na svome putu napala je jednu neprijateljsku motorizovanu kolonu i nanela joj osetne gubitke (izneto u operacijskom izveštaju 33. divizije⁶).

Rokada 33. divizije na sektor Bilogore, na koju se odlučio štab ove divizije, nije bila u intencijama našega štaba, jer smo naše snage želeli više da držimo u ruci i da sa celim korpusom preduzmemo akciju u cilju izbacivanja neprijatelja iz Moslavine, te je zbog toga naredeno 33. diviziji, da se sa sektora Dubrave ponovo vrati u Moslavinu. 32. divizija osiguravala je 33. diviziji prelaz komunikacije azma — Narta na oteku Draganac — Štefanje.⁷ Prema prvoprikupljenim podacima neprijatelja nije bilo u s. Vagovina, ve je držao samo azmu, Nartu i okolinu. Kasnije se uspostavilo, da neprijatelj drži i Vagovinu, o emu je štab 33. divizije sa naše strane odmah izvešten radiodepešom, sa naznačenjem da je slobodan put preko s. Štefanje. Me utim ovu depešu dobila je 33. divizija kasno, kada su njene jedinice ve bile pošle na zadatak u cilju probijanja preko s. Vagovina. Pošto je neprijatelj u Vagovini držao jaku posadu, napad nije uspeo i doti na brigada imala je znatne gubitke.

Pored dosta teške situacije 33. divizija se toga dana 30. III t.g. ipak u glavnom u redu prebacila preko komunikacije azma — Narta i stigla do podne na prostoriju Samarica — G. Miklouš — Martinec.

Tok operacija, naši i neprijateljski gubici kao i uo eni nedostaci izneti su u priloženim operativnim izveštajima 33. divizije O. br. 102 i 103 od 3. IV 1945. godine⁸, koji se u prilogu dostavljaju.

U ovim akcijama u vremenu od 25 do 30. III t. g. jedinice 33. divizije nalazile su se u neprekidnim borbama i pokretima, skoro bez ikakvog odmora, te su pokazale veliku izdržljivost i upornost. Zamor trupa bio je vrlo veliki, te je diviziji bio potreban odmor, koji je u glavnom i dobila.

Prilog: dva izveštaja sa priložima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik
Ivan Šibi

Komandant
general-major
Mate Jerkovi

⁷ O tome vidi dok. br. 27.

⁸ Objavljeni u ovoj knjizi kao dok. br. 29 i 30.

BR. 46

IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 13. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMA«JE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE U TO-
KU 13. APRILA¹

STAB XVI. JUG. DIVIZIJE
III. JUG. ARMIJE

Op. br. 75
13. IV. 1945.—

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

I. brigada po likvidaciji sela Beliš a u 15.35 asova, u zajednici sa još jednim bataljonom IV. brigade, produžila je gonjenje neprijatelja prodiru i ka selu Valpovu. Podilaze i selu Valpovo za koncentri an napad u sadejstvu sa jedinica- ma XXXVI. divizije I. brigada oko 16.00 asova zapo ela je borbu ispred sela Valpova orijentišu i svoje bataljone prema pomenutom selu i povezuju i se ujedno sa III. brigadom XXXVI. divizije svojim desnim krilom.

Borba za selo Valpovo odpo ela je u 19.00 asova i tra- jala je sve do 21.00 as kada je isto bilo podpuno likvidirano posle uporne borbe sa neprijateljem.²

Po likvidaciji sela Valpova I. brigada krenula je prav- cem reci Karašici i posjeda položaj po izbijanju na reku Ka- rašicu od Metlinaca re icom do željezni ke stanice Valpova - ka Gorica.

13. o.m. u 4.00 sata ujutro I. brigada sa svog položaja sa reke Karašice odpo ela je koncentri an napad na selo Marjan aci, koga posle kra e borbe uspeva u celovitom nale- tu da zauzme gone i neprijatelja ka selu Ivanovci.

Oko 8.30 asova 13. o.m. I. brigada odpo ela je napad na selo Ivanovci, koga posle uporne borbe od strane neprija- telja uspeva prodiru i od ku e³ da ga zauzme u 9.00 asova, povezuju i se u desno sa IV. našom brigadom a u levo sa III. brigadom XXXVI. divizije. Radi održavanja tesnog dodira sa neprijateljem, izba ene su patrole prema k. 93 i selu Har-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 27—2, k. 953.

² Delovi nema ke oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, verovatno 21. puk (vidi dok. br. 38, objašnjenje 4).

³ Verovatno: »od ku e do ku e«.

kanovci. U ovom momentu I. brigada imala je ovaj slede i raspored: jugo-zapadne ivice sela Ivanovci — k. 89 (ur. Dubrava) — ur. Zeljkova — ur. Miloševac do k. 90.

13. ov.m. IV. brigada sa svog polaznog položaja na reci Karašici u 6.00 asova odpo ela je napad na selo Bocanjevci, koga u silovitom napadu uspeva da likvidira u 6,30 asova. Produžuju i gonjenje neprijatelja preko trigonometra 91, ur. Ri evina uspeva da zauzme selo Zel in. Neprijatelj je odstupio pravcem sela Harkanovci.

II. brigada pošto je uhvatila vezu sa bugarskim jedinicama u toku no i produžila je napade na sela Bo kince i Podravske Podgajce, ali nije uspela likvidirati, pošto se neprijatelj na istima dobro utvrdio.

I. brigada posle kra eg zadržavanja na položaju selo Ivanovci — k. 89 — k. 90, posle 9,00 asova po nare enji ovoga štaba produžila je gonjenje potu enog neprijatelja koji je odstupio sa linije selo Zel in — Ivanovci — k. 90, ka putu koji vodi od Našica za Osijek. Brigada je krenula u gonjenje neprijatelja orijentisana prema putu Našice — Osijek sa ciljem da ovlada Velikim Vu kovcem i ur. Cer, presecaju i ovu komunikaciju. U 18,00 asova ova brigada gone i neprijatelja nalazila se u visini k. 94, sjevero-isto no od Harkanovci — k. 94 — šuma ur. Kormašica k. 90. U 18,30 sati od strane jedinica od I. brigade zauzeto je selo Harkanovci. Prodiranje ka putu [i] željezni koj pruži Našice — Osijek produženo je u velikom naletu.

Gubitci, prema proverenim podacima neprijatelj imao u toku operacije prilikom forsiranja reke Drave, pa do danas: Mrtvih 197,

Ranjenih nepoznato, pošto je neprijatelj iste odvuкао sobom prilikom povla enja.

Naši gubitci:

Poginulih 43,

Ranjenih 242,

Utopljenih 24.

Plen: 96 Nemaca i ustaša.

Zaplenjeno od neprijatelja:

Teških mitraljeza7
Šmajsera7
Puškomitraljeza »Šaraca«	16
Protivtenkovskih baca a	6
Lakih baca a1
Pušaka	222

Tromblonskih pušaka	3
Bombi100
Puša ne municije120.000
Mina	400
Kola15
Konja	24

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politi ki komesar,
potpukovnik
Miloš Pajkovi

Komandant, pukovnik,
Kamenjar

BR. 47

IZVEŠTAJ ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE OD 13. APRILA
1945. ŠTABU 6. UDARNOG KORPUSA JA O DEJSTVIMA
10. i 11. APRILA¹

**STAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²**

JUGOSLAVIJE

Pov. Broj 13

Dana: 13/IV 1945 god.

Predmet: Dostavlja operativni
izveštaj za 10 i 11
IV. 1945. godine.

ŠTABU VI UD. KORPUSA JUG. ARMIJE

Dana 10. IV. 1945. g. u 4 sata u jutro XII Proleterska ud. brigada XII. udarne divizije vršila je napad na neprijateljsko uporište Vetovo. Neprijatelj se nalazio sjeverno od Vetova na Kapovcu 792, Trome a 713, Lipe 738, Gradac 537, zatim u Kutjevu, Šumanovcu, Rajsovcu, Jakši u, Eminovcima i SI. Požegi.—³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 29—2, k. 486.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ O tome vidi dok. br. 36.

Pod komandom XL. ud. Divizije toga dana nalazile su se 4 brigade: Viroviti ka ud. brigada, XVIII ud. brigada, Omladinska ud. brigada i II. brigada XXXIII Divizije. Zadatak tih brigada bio je držati zasjedu i stvoriti solidnu odbranu koju neprijatelj — u želji da pomogne napadnutom Vetovu — ne bi probio. Levo od toga poluobru a nalazila se IV. brigada XII udarne divizije, a desno II. brigada Narodne odbrane.—⁴

Kraj je poznat pod imenom »Požeška kotlina«, sektor naših brigada bio je brisani prostor, velike preglednosti te ispresjecan potocima koji teku pravcem sjever — jug. Usjevi na poljima bili su u po etku vegetacije, a samo uz potoke nalazile su se vrbe ve sasvim zelene te pružale neprijatelju mogućnost da uz potoke pri e bliže položajima naših brigada.—

XVIII brigada, Omladinska brigada i II brigada XXXIII divizije ukopale su se i organizovale položaj za odbranu. Viroviti ka ud. brigada imala je zadatak biti ofanzivna i zbaciti neprijatelja koji se nalazio sjeverno od Vetova na Gradac 537 i puta koji vodi od Lipe 738 na Gradac 537.

Rad Viroviti ke udarne brigade:

XII Proleterska udarna brigada imala je 10. IV. 1945. u 4 sata u jutro po eti sa napadom na uporište Vetovo gde se nalazilo 700 Nijemaca.⁵ Osvojiti Vetovo i držati ga može se tek onda kad se ovlada Brdom 405, Gradcom 537, i pošto se neprijatelj potisne što dalje od Lipe 738 i Trome e 713. Neprijatelj je držao Kutjevo i Orahovicu i cestu koja spaja ta dva uporišta. Da bi vrsto držao u svojim rukama tu cestu on je znatne snage stalno držao na Kapovac 792, Trome u 713, i kotama koje smo gore naveli. Osim toga od Trome a 713 do Gradca 537 te na Vetovo vodi put kojim neprijatelj u svako doba može ubaciti znatne snage na sektor Vetovo.—

Brigada je pod borbom imala posjesti položaje koji su za nju predvi eni (vidi priloženu zapovijest⁶) pa je iz toga razloga po ela svojom aktivnoš u ve u 2 sata ujutro do im je napad na Vetovo za XII. Proletersku ud. brigadu odren za 4 sata u jutro. Na Gradcu 537 nalazio se neprijatelj ja i ne 140 vojnika ukopan, dobro naoružan i spreman da odsudno brani tu kotu znaju i njezinu važnost i shva aju i zašto ju brigada ho e da zauzme.—

^{6,7} i ' Vidi dok. br. 37.

⁵ O posadi Vetova vidi dok. br. 35, objašnjenje 3.

Za Gradac 537 trajala je borba 10 sati. Neprijatelj je imao 8 teških mitraljeza i 2 teška baca a, te položaj koji je veoma teško osvojiti. Brigada je vršila pripremu baca kom vatrom, ali je sam teren bio takav da se nisu mogle ubaciti ja e snage. Jedan bataljon brigade (III bataljon) vršio je 7 juriša. Tek nakon deset-satne borbe — u kojoj su borci pokazali energiju, upornost, hrabrost — uspjelo je osvojiti Gradac. Tako je brigada držala u svojim rukama Gradac 537, Brdo 405, Trgoviš a i potok V. Reka, ali brigadi nije uspjelo da ovlada putem i raskrsnicom koja se nalazi između Lipe 738 i Gradac 537. Vode i tako upornu borbu brigada je omogućila XII Proleterskoj ud. brigadi da vodi borbu u s. Vetovu. Brigada je u toj borbi pokazala požrtvovanost a naročito vojni i politički rukovodioci koji su svojim primjerom davali potstrebku svim ostalim borcima.

Rad XVIII udarne brigade:

Iz priložene zapovijesti¹ vidi se položaj koji je držala ta brigada. Njen rad sastojao se u odbrani. Njene jedinice bile su ukopane sa zadatkom ne dozvoliti neprijatelju od pravca Kutjeva⁸ da pritekne u pomoć napadnutom neprijatelju u Vetovu, a u isti mah ne dozvoliti eventualni bijeg neprijatelja iz Vetova u pravcu Kutjeva. Borba je počela u 10 i 25 minuta. Neprijatelj je nadirao u dve kolone, jednim pravcem cestom Kutjevo — Vetovo u kojima su oko 200 neprijateljskih vojnika, potpomognuti sa 2 tenka srednje tonaže i 4 do 5 oklopnih automobila (blindi). S drugom kolonom preko Mitrovca — Venje u pravcu s. Hrnjevac u kojima su 100 do 150 neprijateljskih vojnika potpomognuti sa 2 teška baca a.—

Prvi neprijateljski napad bio je lako odbijen dok oko 12 asova borba se žestoko razvila te vođena sve do 13 asova i 45 minuta, kada je neprijatelj pojačao svoj napad sa ponovnom jakom artiljerijskom i baca kom vatrom, hteo pod svaglu cijenu da probije naš front. Sam proboj nije mu uspio, jedino što je uspio potisnuti desno krilo IV. bataljona iste brigade za 300 metara u nazad. Zahvaljujući i brzom ubacivanju brigadne rezerve koja se nalazila u neposrednoj blizini neprijatelj ne samo da je zadržan na novoosvojenim položajima, nego je i kontrajurišom odbijen na polazne položaje za napad. Neprijatelj vidjevši da ne može na ovom otkretu probiti naš front u isto vrijeme napao je sa jednom kolonom u kojima su 300 do 400 vojnika, potpomognuti jakom artiljerijskom i baca kom vatrom, preko Tominovaca na Špirit fabriku gde

¹ O posadi Kutjeva vidi dok. br. 35, objašnjenje 3.

je uspio razbiti jednu etu Omladinske ud. brigade i to na levom krilu Omladinske, gde se spaja sa desnim krilom XVIII brigade i gde je tako er uspio izvršiti taj prodor, ali i na tom mjestu bio je neprijateljski prodor osuje en.—

Rad Omladinske ud. brigade:

Ukopana na svom položaju koji se vidi iz priložene zapovijesti.⁹ Brigada je imala zadatak da brani prilaz neprijatelju od pravca Jakša¹⁰ i Bjeliševca da ne pritekne u pomoć napadnutom neprijatelju u Vetovu. Kroz itavo vrijeme neprijatelj je od vremena na vrijeme otvarao topovsku vatru i tu kao položaje ove brigade, napao s toga pravca sa više manjih kolona sa svrhom izvi anja rasporeda naših snaga. Na kraju je odluo da zauzme Špirit fabriku koja bi mu služila za glavni oslonac za daljnje nadiranje preko pustare Mileti u cilju spajanja sa napadnutim neprijateljem u Vetovu. Oko 14 sati i 30 minuta neprijatelj je otpo eo napad sa dva pravca, jednom kolonom od Bjeliševca — Tominovaca na Špirit fabriku, s jednom od Cerovca u pravcu Pst. Mileti . Ova kolona koja je išla od Cerovca služila bi mu kao potpora koloni koja je kretala od Tominovaca i imala glavni zadatak prodiranja našeg fronta na Špirit fabriku. Tako e u 15 asova otpo ela glavna borba na tom otsjeku gdje je neprijatelj imao namjeru pod svaku cijenu da izvrši prodor kroz naš front. Tako se borba ogor eno vodila sve do 18 asova, te me u tim vremenom Špirit fabrika i potok Tomaševac na tom pravcu prelazio iz ruke u ruku etiri puta. Tako er je i tu odigrala glavnu ulogu rezerva koja je uba ena u borbu te zamijenila IV. bataljon te brigade, koji je imao mnogo izba enih iz stroja i na taj na in se uspjelo spre iti neprijateljski prodor. Ako je ta brigada imala osjetljive gubitke u mrtvim i ranjenim ona se dobro održala. U prvi sumrak te jedinice su izvršile pregrupaciju na posjednutim položajima povezavši se vrsto sa jedinicama XVIII. i jedinicama II. Moslava ke brigade drže i položaje u toku no i. Iste no i nije dolazilo do borbi.—

Rad II. brigade XXXIII divizije:

Ta se brigada nalazila privremeno pod komandom našeg štaba. Ona je držala položaj od s. Teki do s. Mihaljevci. Za toliki sektor ona nije imala dovoljno snaga. Ta brigada

TM O neprijateljskim snagama u selu Jakša u vidi dok. br. 35, objašnjenje 3.

imade 3 bataljona, na položaju nalazila su se 2 dok se jedan nalazio u Korpusnoj rezervi u s. Kaptol. Bataljoni su op e brojno maleni i u borbi jedan bataljon ne daje više od 100 boraca. Neprijatelj se nalazio u Bertelovcima, Eminovcima, Alagincima i Sl. Požegi." Koriste i teren: šumu Krmanovac te potoke koji vode sa sjevera na jug. Oko Teki sela neprijatelj je vršio pritisak na položaj te brigade i upu ivao manje patrole u svrhu nasilnog izvi anja. Te patrole bile su odbijene mitraljeskom vatrom. Zadržavanje neprijatelja u šumi Krmanovac svakako ne bi bilo povoljno po brigadu, ali je minobaca kom vatrom neprijatelj istjeran iz šume i vra en u selo Jakši . Brigada je imala samo 2 ranjena i od topovske granate uništen je 1 p.m.—

Brigada je na svom desnom krilu imala da se veže sa OZN-a brigadom¹² koja je držala selo Golobrdci, Marin-Dvor, Ugarc, Skenderovci i Vili Selo. Na tu brigadu prema selu Golobrdci i prema Marin Dvoru neprijatelj je bio cijelog dana aktivan patrolama, ali je svaki put bio vra en.—

Rad II. diverzantskog bataljona:

Taj bataljon pripada I. diverzantskom odredu i nalazio se je privremeno pod komandom našeg štaba. On je vršio miniranje cesta kojima bi neprijatelj mogao nadirati na položaje naših brigada i porušio kod s. Rajsovac dva mosta, kod s. Sumanovac 2 mosta, na cesti Kutjevo — Velika 4 mosta. Svega 8 mostova u ukupnoj dužini 16 metara.—

Neprijatelju naneti gubitci: 52 mrtva i 122 ranjena. Ošte ena jedna borna kola.

Ukupni naši gubitci: 30 poginulo i 100 ranjenih.

Izgubljena 2 puškomitraljeza raznešena od topovske granate.—

Z a k l j u a k :

XII Proleterskoj ud. brigadi nije uspjelo likvidirati Vetovo. Odustalo se od daljnjeg napada i našim jedinicama nareno je da se 11. IV. u 5 sati ujutro povuku na sektor Toranj

¹¹ U ustaško-domobranskim i nema kim dokumentima nema podataka o snagama koje su se nalazile u Sl. Požegi 10. i 11. aprila 1945. U AVII je, me utim, na en pregled Štaba 6. korpusa JA od 8. aprila 1945. o neprijateljskim snagama u Požeškoj kotlini (AVII, reg. br. 2—7, k. 903) iz koga se vidi da su se tada u Sl. Požegi nalazili: 2. i 4. bojna 4. gorskog sdruga, jedna satnija ustaša, oko 800 milicionera (verovatno: dobrovolja ke policijske snage) i neki domobranski delovi.

¹³ To je bila 2. brigada Narodne odbrane (vidi dok. br. 35).

— Stražeman — Trenkovo. Pošto je u 5 sati večer dan to se povlačenje izvršilo brzo i oprezno tako da prilikom povlačenja nismo imali gubitaka izuzev 2 ranjena druga od artiljerijske vatre. Naše jedinice nisu dozvolile da neprijatelj se probije kroz naš front, ali ne može se reći da su izvršile 100% zadatak, pošto se nije uspjelo zarobiti ni jednog neprijateljskog vojnika niti neprijateljsko oružje.—

U ovim borbama naše su jedinice pokazale upornost specijalno kod XVIII i Omladinske brigade ne dozvolivši proboj neprijatelju preko svojih položaja i ako je on bio u nadmoćnosti u artiljeriji i tomu još potpomognut motorizacijom, a jedinice Virovitičke brigade su također i ovoga puta pokazale veliku upornost i ofanzivnost specijalno u ovoj borbi pod vrlo teškim uslovima osvajaju i Gradac k. 537 i ako je neprijatelj imao bolje uslove za odbranu nego mi za napad.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar potpukovnik: V.d. Komandanta — major:
Savo Miljanovi

M. P.

STAB VI UDARNOG KORPUSA

Op. Broj 725

Dana 14. IV 1945 u sati

BR. 48

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 14. APRILA 1945. POT-
INJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA AKOVU I
ZA OSLOBODENJE NAŠICA¹**

STAB *51. diviziji*
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE *v r j o* **Hitno**
OPERATIVNO ODELJENJE
O. Broj: 200
Datum 14-IV — 1945. god.

ŠTABOVIMA DIVIZIJA

Po uspešnoj likvidaciji neprijatelja u rejonu Osijeka i oslobodjenja Osijeka u toku protekle noći², pred našu Armiju, postavlja se produženje osnovnog zadatka³.

Stoga:

LI divizija sa tri brigade garnizonira u Osijeku. Jednu brigadu postavlja na prostor epina. Artiljerisku brigadu na liniji epin — Tenjski Antunovac.

Ova divizija daje e na raspoloženje potreban broj vojnika OZNI.⁴

XXXVI divizija sa svim svojim snagama ima zadatak brzog prodiranja ka akovu opštim pravcem epin — akovo u cilju što bržeg ovlaivanja akova⁵ pa izbijanje na raskrnicu Striživojna u cilju se enja otkupnice neprijatelju koji se naglo povla i ka Brodu pošto je prethodnog dana razbijen od jedinica severne grupe I. Armije koje su zauzele Vinkovce⁶ i gone dalje neprijatelja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, res. br. 18—2—3, k. 1396.

² Osijek su oslobodile 8. i 12. brigada 51. udarne divizije i Osječka brigada 12. udarne divizije noću u 13/14. aprila 1945 (vidi dok. br. 56).

³ Vidi depešu Generalštaba JA od 14. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—2, k. 44) Štabu 3. armije kojom mu naređuje da, u duhu date direktive, odmah i sa svim snagama produži energično gonjenje razbijenih neprijateljskih snaga pravcem Našice — Podr. Slatina — Virovitica — Varaždin.

⁴ Odeljenje zaštite naroda.

⁵ Pošto je 21. udarna divizija 1. armije 14. aprila oko podne izbila pred akovo (vidi knj. 1, dok. br. 89), štab 3. armije uputio je u 12,30 asova 36. udarnu diviziju prema Našicama (vidi dok. br. 49).

⁶ Vinkovce su oslobodile 4. i 31. brigada 21. udarne divizije i dva bataljona 14. brigade 48. udarne divizije 1. armije (vidi knj. 1, dok. br. 89, objašnjenje 18).

XVI divizija da se im prije spoji sa VI Korpusom i da zajednički (sa svoje dve brigade) zauzme Našice, a sa jednom brigadom u sadejstvu sa Bugarskim jedinicama⁷ da zauzme Donji Miholjac.

VI Korpus sa prostorijske Podgora sa jednom divizijom napada na Našice u sadejstvu sa XVI divizijom, a jednu diviziju, po dobivenoj direktivi, upućuje pravcem Breznica Našička — Laci — i dalje na Donji Miholjac.

Neprijatelja kome su već do sada naneti veliki gubitci, brzo goniti da bi mu se naneli što već i gubitci i ne dozvolimo mu da se srećuje za novi otpor.

LI divizija koja je garnizonirana u Osijeku bit će armijska rezerva. Štab LI divizije podneće odmah kratak izveštaj o rezultatu bitke za oslobođenje Osijeka.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Pukovnik
B. Petrić

Nadnik štaba,
Pukovnik,
V. Subotić

Komandant,
General-lajtnant
Košta Nad

M. P.

P.S. Izveštaj o oslobodenju Osijeka
hitno za Tanjug i Udarnik

⁷ Odnosi se na 24. puk 3. divizije bugarske 1. armije.

⁸ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 54.

BR. 49

NARE ENJE ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 14. APRILA 1945. DA
36. UDARNA DIVIZIJA OSLOBODI NAŠICE A 16. UDARNA
DIVIZIJA DA SE GLAVNIM SNAGAMA UPUTI KA DONJEM
MIHOLJCU'

SI/45'

16. diviz.
ranija³

STAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. br. službeno
14. IV 1945. g.
U 12,30 asova

ŠTABOVIMA — DIVIZIJA

1. Situacija se vrlo povoljno razvija. Severna grupa I. Armije ima zadatak likvidaciju akova⁴, kome ve pristupa i u toku izvršenja. Njena desnokrilna I. proleterska divizija nalazi se ve na prostoriji Gorjanski Ivanovci — Gorjani — akova ka Satnica, kao bo no obezbe enje i veza izme u I. i naše Armije.⁵

Stoga:

Naša XXXVI. divizija neka odmah krene opštim napadnim pravcem Poganovci — Budimci — Podgora — Našice i odmah zauzme Našice, obuhvataju i ga sa severne i južne strane. Ukoliko se jedna divizija VI. Korpusa nalazi na području Podgora a ona odmah neka sadejstvuje u likvidaciji Našica, obuhvataju i ga na krajnjem levom krilu, od Zoljana.

Po likvidaciji Našica XXXVI. divizija neka goni neprijatelja u pravcu Požege (Slavonske) u cilju se enja otstupnice neprijateljskim povla e im snagama.⁶

Divizija VI. Korpusa, koja e u estvovati u napadu na Našice (pošto ostavi manji deo za garnizoniranje u Našicama) neka produži sa gonjenjem neprijatelja ka Podravskoj Slatini.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 44—2—1, k. 952.

² Dopisano olovkom.

³ Dopisano mastilom.

⁴ Vidi knj. 1, dok. br. 64 i 67.

⁵ Vidi knj. 1, dok. br. 87.

⁶ O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 54.

(Ukoliko snage VI. Korpusa ne budu u estvovale u napadu na Našice, Našice će zauzeti XXXVI. divizija).

2. XVI. divizija neka se sa glavninom snaga orijentiše ka D. Miholjcu, a sa manjim delom snaga ka Našicama u cilju likvidacije tih mesta.

3. 51. Divizija ostaje i nadalje kao armijska rezerva u reonu Osijeka.

Napomena: a. — Ako bude potrebno I. proleterska divizija odmah će potpomo i likvidaciju Našica⁷ i produžiti gonjenje neprijatelja ka Slav. Požegi. U tom slučaju XXXVI. divizija produžiti će brzo gonjenje neprijatelja ka Podravskoj Slatini, a XVI. divizija sa svog pravca ka istom mestu.

Raditi brzo i inicijativno i goniti neprijatelja bez predaha.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Na elnik pukovnik
V. Suboti

P.S. Pisano u štabu 51. divizije,
u Osijeku, u prisustvu štaba
I. proleterske divizije.

M. P.

⁷ Do ove intervencije 1. proleterske divizije nije došlo (vidi dok. br. 54).

BR. 50

**NARE ENJE ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 14. APRILA 1945, U
13,15 ASOVA, ŠTABU 16, 36. i 51. UDARNE DIVIZIJE ZA
OSLOBO ENJE NAŠICA I DONJEG MIHOLJCA I GONJE-
NJE NEPRIJATELJA KA PODRAVSKOJ SLATINI¹**

S1./45²

16.
(najnovije)³

**STAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Op. br. službeno
14. IV. 1945.
U 13.15 asova

ŠTABOVIMA DIVIZIJA (XVI., XXXVI. I 51.)

Situacija se i dalje brzo i povoljno razvija.

Pre tri etvrt asa, na elnik štaba ove armije izdao je zadatke divizijama.⁴ No obzirom na daljnji razvoj situacije,

NARE UJEMO :

1. — XXXVI. divizija neka postupi po gore pomenutom nare enju na elnika štaba armije, opštim pravcem Poganovci — Budimci — Podgora i odmah zauzme Našice, napadaju i ga tim pravcem i obuhvataju i ga u levo. Po likvidaciji Našica nastavlja brzo gonjenje neprijatelja, opštim pravcem Našice — Podravska Slatina.

2. — XVI. divizija sa glavninom snaga, odmah neka napadne Našice u sadejstvu sa XXXVI. divizijom opštim pravcem od severo-istoka ka jugo-zapadu. Jedna njena brigada u sadejstvu sa Bugarskim jedinicama⁵ produžava napad na D. Miholjac i likvidira ga im prije.

3. — 51. divizija:⁶ Sutra ujutro 15. ov. mes. u 6.00 asova sa prostorijske Osijek kre e pravcem: Osijek — Valpovo — D. Miholjac i goni neprijatelja uz Dravu preko P. Slatinae i Virovitice.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rec. br. 44—1—1, k. 952.

² i ³ Dopisano mastilom.

⁴ Vidi dok. br. 49.

⁵ U pitanju je 24. puk bugarske 3. divizije.

⁶ Bila je u armijskoj rezervi.

Napomene: a. — Po likvidaciji Našica i D. Miholjca, produžiti brzo gonjenje i to: XXXVI. i XVI. divizija pravcem prema Slatini i Virovitici, a 51. divizija kako je gore izneto.⁷

b. — Vrlo je važno u ovoj situaciji: Neprekidno i stalno održavanje veze sa ovim štabom, u prvom redu telefonom i drugim sretstvima.

c. — Prva Armija likvidirati je akovo⁸ i produžiti gonjenje neprijatelja ka Striživojini i Vrpolju. Sa njom je levo-krilna divizija održavati vezu.⁹

d. — Mi smo na istom mestu.¹⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba
pukovnik
V. Subotić

Komandant
General-lajtnant
Košta Nad

M. P.

P.S. Pisano u štabu 51. divizije
u Osijeku.

XVI. i XXXVI. divizija održavati je najtješnju vezu
(obavezno i telefonskim putem).

ŠTAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj: SI.
Dana 17. IV. 1945. god.

⁷ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 52, 53, 54 i 56.

⁸ Vidi knj. 1, dok. br. 64. i 67.

⁵ To je bila 36. udarna divizija.

¹⁰ u Osijeku

BR. 51

NARE ENJE ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 14. APRILA 1945.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE NA ZAPAD
I OSLOBO ENJE PODRAVSKE SLATINE I DONJEG MI-
HOLJCA¹

ŠTAB

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj: 203
14. IV. 1945. g.
u 23.00 asa

ŠTABU 51 DIVIZIJE.

Posle vrlo uspešnih operacija jedinica naše Armije u reonu Osijeka i Valpova, koje imaju najve i vojni ki i poli-
ti ki zna aj, naša Armija sa svima snagama produži e brzom
izvršenju osnovnog zadatka postavljenog pred nas od Vrhov-
nog Komandanta: prodiranje uz Dravu opštim pravcem Na-
šice — Podravska Slatina — Virovitica — Varaždin, koordi-
niraju i sa I Armijom.²

X Korpus u operativnom sastavu je Armije i pod ko-
mandom ovoga štaba.

Neposredni zadatak za sada je brzo prodiranje u Podra-
vini, ovladivanje linijom Podravska Slatina — s. Moslavina
— Donji Miholjac.

NARE UJEMO:

1.) XVI divizija: po likvidaciji Našica, odmah kre e
pravcem Našice — Orahovica — Podravska Slatina sa zadata-
kom da im prije zauzme Podravsku Slatinu tako da otse e
otstupnicu neprijateljskim snagama u Podravini izme u D.
Miholjca i P.³ Slatine.⁴

2.) XXXVI divizija: im Našice budu likvidirane jednu
svoju brigadu sa nešto artiljerije hitno upu uje pravcem Ba-
re⁵ — Crnac da zauzme Moslavinu, posle ega ta brigada ok-
re e ka P. Slatini.

Sa ostalim svojim snagama postavlja se na prostoriju
Feri anci — Orahovica — Ca inci,⁶ s tim da e dejstvom svo-

Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 20—3.
k. 1396.

¹ Vidi dok. br. 48, objašnjenje 3.

³ Treba: Podravska Slatina.

⁴ O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 53 i 54.

⁵ Treba: Bare Slavonske, selo 16 km severozapadno od Našica.

⁶ O tome vidi dok. br. 63.

je artiljerije potpomo i izvršenje zadatka VI Korpusa. Štab divizije u Feri ancima. Obezbedenje od Papuka.

3.) *LI divizija*: (koja je u pokretu iz Osijeka ka D. Miholjcu) ima zadatak da napadne i likvidira D. Miholjac, obuhvataju i ga sa južne i zapadne strane, a samo manjom snagom — demonstrativno napadati ga od Sv. ur a. Štab ove divizije sporazume se sa štabom bugarskih jedinica⁷ na tom oteku za eventualno sadejstvo.⁸

4.) *VI Korpus*: prikupi se u reonu Našica sa štabom u Našicama, kao armijska rezerva no s tim da jedan deo snage ovoga Korpusa obezbedi pravce od Gradišta (Slav. Požege) i od Papuka.⁹ Taj zadatak potpomo i je glavina artiljerije XXXVI divizije sa njenog mjesta plasiranja i sa nešto protivtenkovskih topova postavljenih na komunikaciji prema Požegi.

— Štab Armije bit će u Valpovu, a potom u Našicama.

— Ponovno naglašavamo važnost telefonske veze sa ovim štabom. Kada se štabovi divizija premeštaju napred, onda prethodno isturiti na sledeće mesto štaba divizije t.zv. istaknuti centar veze (na kome se u prvo vreme nalazi jedan do dva lina štaba) pa se tek onda premešta ceo operativni štab na to mesto. Tako će se osigurati stalna telefonska veza. Isto tako postupaju i štabovi brigada. Ne smije se desiti kao što je to bilo danas ceo dan kod XXXVI divizije da se bez veze ostane, i da čak šta više štab divizije nije ni javio na koje se sledeće mesto premešta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,	Na elnik štaba,	Komandant,
pukovnik,	pukovnik,	general-lajtnant,
(B. Petri evi)	(V. Suboti)	(Košta Na)
S.o.	V. Suboti	Košta Na

M. P.

Dostavljeno:

Štabu VI Korpusa (preko XVI divizije),
Štabovima divizija,
Komandi pozadine ove Armije,
Komandantu artiljerije ove Armije,
Na elniku veze ove Armije;
Ostalim odeljenjima izvodno.

⁷ U pitanju je Štab 24. puka 3. divizije.

⁸ O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 56 i 65.

⁹ O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 69.

**IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 14. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE U
TOKU 14. APRILA¹**

**STAB XVI. JUG. DIVIZIJE
III. JUG. ARMIJE**

Op. br. 77/45.
14. IV. 1945.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

IV. brigada u 0,15 asova u silovitom naletu posle žestoke borbe zauzela je selo Sljivoševci i s. Laci. Neprijatelj² je odstupio ka selu Beni anci posevši za odbranu put koji ide od pomenutog sela ka Donjem Miholjcu.

I. brigada u ovom momentu vodi žestoku borbu sa neprijateljem³ koji je odstupio od sela Harkanovci ka komunikaciji Našice — Osijek i to u šumi ur. Topolina i ur. Cret, koje se nalazi jugo-isto no od sela Harkanovci. Ova brigada u levo je povezana sa III. brigadom XXXVI. divizije patrolama, pošto je ostao jedan prazan prostor izme u ove brigade i naše posevši od šume ur. ret do bizova ke šume.

U 4,25 asova IV. brigada uspeva da zauzme od neprijatelja selo Beni anci i sada se nalazi prema njemu ovako orijentisana: zapadnu ivicu sela Sljivoševci linijom koja ide i preseca put od Beni anca ka Donjem Miholjcu za jedan kilometar ispod ciglane desno od puta, pa onda severozapadnom ivicom pomenutog sela — re ica St. Vu ica — južna ivica sela Laci a. Na zahtev komandanta IV. brigade da se napada prema utvr enom neprijatelju na položaju drum koji ide o s. Beni anca ka Pore u, nare eno je komandantu artiljerije da teški divizion promeni položaj i podpomogne ovaj napad. Na taj na in što su jedinice IV. brigade zauzele selo Beni anci ujedno su presekle komunikaciju Našice — D. Miholjac, tako da neprijatelj svoja poja anja od Našica ka uporištu D. Miholjac ne može više da šilje.

I. brigada u 6,15 asova posle teške borbe sa upornim neprijateljem u šumama ur. Topolina i ur. ret, uspela je da

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 28—2. k. 953.

² i ³ Delovi nema ke oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 38, objašnjenje 4).

komunikaciju Našice — Osijek, kao i željezni ku prugu presje e isto no od Vel. Veli kovaca⁴, s tim što e posle kra eg preorijentisanja uputiti se u napad na Vel. Veli kovac i Košku, gdje treba da uhvati vezu sa VI. Korpusom.

II. brigada sa položaja s. Kunišinci — s. Bo kinci u 8,00 asova zauzima selo amagajevci, a u svom daljem prodiranju likvidira i selo Radikovci u 9,00 asova.

Oko 12.00 asova jedinice I. brigade uhvatile su vezu sa jedinicama VI. Korpusa kod sela Koška na putu ur. Cer — Breznica ka Naši ka.⁵

Pošto je naša divizija izvršila uspešnu likvidaciju neprijatelja u rejonu Valpova, kao i XXXVI. i LI. divizija likvidirali neprijatelja u Osijeku tako, da ostaci neprijatelja u razbijenim grupama odstupala nesre eno, to je naša divizija dobila slede i zadatak:

Sa jednom brigadom u zajednici sa Bugarskim jedinicama⁶ likvidirati uporišta: u Pore u, Golinci i Rakitovici i time stvoriti preduslove za napad na Donji Miholjac.

Sa dve brigade produžiti gonjenje neprijatelja u dva pravca, prema Našicama i pristupiti njegovoj likvidaciji.⁷

Naš štab obzirom na postavljeni zadatak naredio je slede e:⁸

II. brigada pristupi e odmah likvidaciji uporišta: Pore , Golinci i Rakitovica, a potom se orijentisati sa svim svojim delovima prema Donjem Miholjcu. U desno održavati vezu sa Bugarskim jedinicama" gdje ujedno ispitati mogu nost za likvidaciju Donjeg Miholjca u zajednici sa Bugarskom Armijom⁹ likvidirati D. Miholjac i produžiti gonjenjem neprijatelja pravcem Viljevo i Kapelna.

IV. brigada izvršit e odmah grupisanje svih svojih delova na prostoru Beni anci — Laci i prodreti pravcem Kloko evci — Našice, s time što e obezbediti svoj desni bok ja e sa pravca Bokši — Bokši Lug. U levo se ima povezati sa jedinicama I. brigade koje imaju prodirati putem Koška — Breznica Naši ka u pravcu Našica. Po zauze u Kloko e vaca obratiti pažnju na ur enovac, posle ega u zajednici sa I. brigadom [i] jedinicama VI. Korpusa napasti i likvidirati Našice i produžiti dalje gonjenje.

¹ Treba: V. Vu kovac, 18 km severoisto no od Našica.

² Treba; Naši ka Breznica, 6 km severozapadno od Našica.

³ Odnosi s ena 24. puk bugarske 3. divizije.

⁴ Vidi dok. br. 50.

⁵ Vidi AVII, reg. br. 42—1—1, k. 952: zapovest Štaba 16. udarne divizije, Op. br. 76, od 14. aprila 1945. godine.

I. brigada pošto prikupi svoje jedinice na prostoriji V. Vu kovac — Mali Vu kovac prodreti se pravcem Koška — Breznica Naška — Našice, u desno povezati se sa jedinicama IV. brigade, a u levo sa jedinicama VI. Korpusa, koji se nalazi na prostoriji Podgora — Stipanovci, koje jedinice se sadejstvovati sa južnog i jugoistočnog dela u napadu na Našice.

Artiljerija: Grupa za neposredno podpomaganje II. brigade ostaje i dalje istog sastava kao i dalje, s tim što se jednu protukolsku bateriju iz I. divizionu uputiti u sastav I. brigade, t.j. artiljerijskoj grupi za neposredno podpomaganje iste brigade.

Grupa za neposredno podpomaganje IV. brigade ostaje istog sastava kao i ranije, s tim što se bateriju pukovskih 76 mm. po dolasku teškog divizionu na sektor I. brigade povući u svoj sastav.

Teški divizion artiljerije sastav kao i ranije, preuzme što prije položaje južno od Harkanovaca, povezuju i se sa štabom I. brigade, koju se neposredno podpomagati.

Štab divizije i komanda artiljerije od 17,00 časova nalazi se u selu Veliki Vu kovac, a komanda pozadine ostaje i dalje u s. Valpovu.—

U 14,00 časova, pre nego što je otpočeo rad po prednjem zadatku, naše jedinice zauzimale su sledeći raspored:

II. brigada povezivaju i se sa jedinicama Bugarske vojske", ispred sela Podr. Podgajci — sjeverozapadnoj zapadnoj¹² ivici sela Radikovci — zapadna ivica sela Sljivoševci — drum Naška jedan kilometar od ciglane koja se nalazi desno od pomenutog puta — zapadna ivica sela Benjanci — reka St. Vuica do Lacičke šume — sredina pomenute šume preko k. 96 i reka Vuica — pravcem jugoistok do Koška na sredokraću puta Breznica Naška — Vel. Veli kovac. — put za Bizovac, gdje je krajnje levo krilo I. brigade povezano sa III. brigadom XXXVI. divizije patrolama kod ur. Slatina.

Prema proverenim podacima neprijatelj je imao sledeće gubitke: od početka operacije do danas:

208 mrtvih.

Ranjenih nepoznato, pošto je neprijatelj svoje ranjene odveo sa sobom, prilikom povlačenja.

Naši gubici:

Poginulih 54,

Ranjenih 247,

Utopljenih 24,

Zaplenjeno: zarobljenika Njemaca i ustaša 116.

¹² Tako stoji u originalu.

Zapljenjeno materijala, teških mitraljeza 7, šmajsera 9, puško-mitraljeza-šaraca 16, protutenkovskih baca a 6, lakih baca a 1, pušaka 230, tromblons'kih pušaka 5, bombi 120, pušane municije 130.000.—, mina 700, kola 15, konja 24, vagona sa pšenicom 600, lokomotiva 16. Zarobljeno na želj. stanici Beliše.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
ppukovnik, s.o.

Komandant,
pukovnik,
Kamenjar

BR. 53

IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 15. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE 15.
APRILA'

ŠTAB
XVI. U.DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Broj:
Dana:15-IV 194. ..god.

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Po zapovesti od 14. o.m.² sa jedinicama naše divizije krenuli smo na zadatak. Naša I brigada 14.³ u 20 asova bila je na liniji La arska šuma — severozapadno od Brezovice Naške⁴ i duž kanalom pored Ribolova⁵ — zapadno pored k. 106 — ivicom šume jugozapadno od s. Jelisavac, gde je uhvatila vezu sa jedinicama VI Korpusa preko patrole koja je došla od Podgora a. Ova patrola bila je iz 21. brigade.⁶

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 29—2 k. 953.

² Vidi dok. br. 50.

³ Treba: aprila.

⁴ Treba: Naška Breznica, 6 km severoisto no od Našica.

⁵ Treba: Ribnjaka.

⁶ Pogrešno; 21. brigada je rasformirana 13. januara 1945. godine—Ovde se verovatno radi o 12. brigadi 12. udarne divizije.

IV brigada posle likvidacije s. Kuanci krenula je pravcem: Kuanci — k. 94 — ivica šume na komunikaciji Našice — D. Miholjac, gde je vodila borbu sve do 3. asa ujutru i uspela da potisne neprijatelja na želj. prugu koja vodi kroz šumu u visini lovačke kuće Prkos. 3. tenka koja su došla u pomoć Njemcima i ustašama bili su odbijeni od našeg protivkolskog oružja.

II brigada u toku noći i likvidirala je s. Rakitovicu i s. Golinci i postavila se sa bataljonima na liniju: ur. Maroslavci i u levo preko pruge ispred severne ivice šume Karaš, južno od D. Miholjca.

Sa XXXVI divizijom nismo imali vezu sve do jutros. Naša patrola uhvatila je vezu noćas sa štabom divizije koji se nalazi u s. Poganovci.

Usled zakašnjenja naše IV brigade, koja se nije mogla probiti na liniju Velimirovac, odakle bi se razvila za napad i usled nestizanja jedinica XXXVI divizije, napad se nije mogao preduzeti u toku noći. Bilo bi neophodno smenuti našu II brigadu sa sektora Podr. Podgajci, i na taj način bi razbili te grupacije na sektoru šume Prkos — Klokočevci i produžiti prema ur. enovcu i Našicama.

Jutro u 7. asova stigle su »Ka uše« (jedan divizion) u s. Koška.

Dva tenka krenuli su u s. Jelisavac, odakle se sa pešadijom krenuli ka Našicama, a onaj treći i pokvario se i ostao je na putu kod s. Ovanovci.⁷

Da bi stalno imali telefonsku vezu i pored toga što se dešavaju česti prekidi, potrebno je u slučaju prekida da i vi naredite vašem bataljonu za vezu da odmah krenu po liniji u susret prema nama. Naša patrola odmah kreće u pravcu vas i tako bi se sreli, te na taj način mnogo brže bi doveli liniju u ispravnost.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — pukovnik
Kamenjar

⁷ Nije pronađeno na karti 1:100.000. Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se selo misli.

BR. 54

IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 16. APRILA 1945. GENERALŠTABU JA O DEJSTVIMA POT INJENIH JEDINICA OD 11. DO 16. APRILA¹

**ŠTAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

O. Broj: 207

Dana: 16/IV. 1945.god.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Dostavljamo operativni izveštaj za akciju jedinica naše Armije od 11. do 16. aprila 1945. god.

OPŠTA SITUACIJA I ZADATAK III ARMIJE

Prodor C.A. u podru je Graca i Be a, bugarskih trupa i C.A. u Me umurje ugrozio je sve neprijateljske snage u još neosloboenom dijelu Jugoslavije, usled ega je on otpo eo sa povla enjem svojih trupa ka Zagrebu i Varaždinu.

Ovo slabljenje neprijateljskog fronta isto no od Zagreba stvorilo je mogućnost za izvo enje uspješne akcije svih snaga Jugoslovenske Armije u cilju potpunog oslobo enja još neoslobo enih krajeva naše države.

U sklopu opšteg plana Generalštaba za akciju jugoslovenske Armije², naša Armija dobila je zadatak da u zajednici sa I Armijom likvidira sremski front, a potom da pristupi gonjenju opštim pravcem Našice — Virovitica — Varaždin.

U vezi s tim, pred našu Armiju bili su postavljeni slede i zadatci:

- forsiranje reke Drave i Dunava,
- razbijanje odbrane neprijateljskog levog boka sremskog fronta, naro ito u podru ju Valpova i Osijeka,
- prodor ka liniji akovo — Vinkovci, radi spajanja sa I Armijom i
- gonjenje potu enog neprijatelja ka zapadu dolinom Drave.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4—2, k. 21A.

² Više o tome vidi AVII, reg. br. 48—8—1, k. 21: nare enje Generalštaba JA od 9. aprila 1945. za opštu ofanzivu Jugoslovenske armije.

³ i ³ Vidi dok. br. 38.

PODATCI O NEPRIJATELJU I NAŠIM JEDINICAMA

Pred frontom naše Armije na desnoj strani Drave i Dunava u prvoj liniji nalazila se 11 Luftwaffe divizija sa 606. samostalnom regimentom, II ustaškim zdrugom od 5 bataljona i nekim manjim samostalnim domobranskim jedinicama.⁴ Svega oko 13 — 15.000 vojnika.

Desna obala Drave i Dunava ispred našeg sektora, na taktički važnim mestima bila je dobro utvrđena u vidu poljske fortifikacije i osigurana minskim poljima. Korišteni su i betonski bunker izrađeni od strane biv. jugoslovenske vojske. Snage naše XVI, XXXVI i LI divizije sa Osječkom brigadom, posle uspešnog likvidiranja nedavnog nemačkog mostobranca severno od Valpova, ponovno se sredile. Nakon minulih teških borbi i pobjeda, naše jedinice obogaćene novim borbenim iskustvima otkrivale su nestrpljivo, kada će krenuti u odlučujuću borbu za konačno oslobođenje još neoslobovanih krajeva naše zemlje.

PLAN AKCIJE⁵

— Sa glavninom naših snaga raspoređene na levoj obali Drave forsirati Dravu u području Valpova, zatim brzim obuhvatnim dejstvom zauzeti Valpovo i razbiti neprijateljsku odbranu u tom području. Potom osnovnu snagu dveju divizija orijentisati preko Bizovca i epina radi opkoljavanja i napada na Osijek sa južne i zapadne strane, a sa jednovremeno prebačenim pomoćnim snagama kod Sarvaša i Dalja opkoliti i napasti Osijek sa istočne i jugoistočne strane.

— Po likvidaciji Osijeka, produžiti gonjenje neprijatelja glavninom naših snaga ka Našicama, a pomoćnim snagama u pravcu D. Miholjca.

— Jedinice VI Korpusa imale bi se probiti iz područja Papuka na prostoriju severoistočno od Našica, radi saradnje sa ostalim delovima naših snaga.

PRIPREME I PRELAZ PREKO REKE

U vezi prednjeg plana izvršena je potrebna pregrupacija naših snaga na levoj obali Drave. Održano je nekoliko stručnih predavanja rukovodiocima naših jedinica o taktici i teh-

⁴ O neprijateljskim snagama pred frontom 3. armije vidi dok. br. 38, objašnjenje 4.

76
K. A. N. I. B. I. J. I.
21. 5.

GENERALNOM STABU JUGOSLOVENSKE ARMIIJE

Dostavljamo operativni izvještaj za akciju jedinica naše Armije od 11. do 16. aprila 1945. god.

OPĆEA SITUACIJA I ZADATAK III. ARMIJE

Procuri G.A. u područje GRACA i BEOGA, DEMONSTRIRANJE UČINA I UČINKOVITOSTI U SVIJEŠTAVANJU NAŠE I JAVNE NEOSLOBODJENOM ČJELU JUGOSLAVIJE, DALEKOGA JE ONI OČEKUJE NA POVIŠENJEM SVAKIH TRIPA NA NAŠU I VERAŠTAJNU.

UVO SLOBODJENJE NEPRIJATELJSKOG FRONTA ISTOČNO OD NAŠE KRAJNE CIVILNO JE NEPOKRETNOST NA IZVOĐENJE NEPUNE SKALJE SVAKI SVAKI OD POSLAVENJE ARMIIJE U VIŠJU POTPUNOG OSLOBODJENJA JAVNE NEOSLOBODJENIM KRAJNIM NAŠE DRŽAVE.

U SKLOPU OPĆEG PLANA GENERALNOM STABU NAŠE ARMIIJE JUGOSLOVENSKE ARMIIJE, NAŠE ARMIIJE UČINA JE ZADATOK DA U NAŠEJENI NAŠE ARMIIJE IZVJEŠTAVANJE BREGSKOG FRONTA, A POTOM DA PRISTUPI GORNJEJU OPĆEG FRONTA NAŠE ARMIIJE - VIROVITICA - VAREŠIN.

U VEZI S TIM, PRED NAŠU ARMIIJU BILI SU POSTAVLJENI SLJEDEĆI ZADATCI:

- Fortifikacije reke Drave i Dunava,
- razbijanje obrane neprijateljskog levog boka breznog fronta, naročito u području valpova i osijeka,
- prodor na liniji Bjakovci - Virovitica, reka opazanja sa i Armijske i
- gonjenje potčinjenog neprijatelja ka zapad dolinom Drave.

IZVJEŠTAJ O NEPRIJATELJSKOM FRONTU NAŠE ARMIIJE

Pred frontom naše Armije na čvrstoj strani Drave i Dunava u području Breznog fronta se na našoj strani se odlikuje čvrstom obranom, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom.

Našim snagama bila je odlikovana u višju potpunoj oslobodjenosti, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom.

I. L. A. N. I. B. I. J. I.

- Sa glavninom naših snaga na našem frontu na rekoj Dravi naše fortifikacije u području valpova, čvrst obrana oslobodjenim snagama u području valpova i osijeka, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom.

- Po likvidaciji osijeka produžiti gonjenje na našoj strani na rekoj Dravi ka oslobodjenosti, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom.

- Jedinice 1. Korpusa imale su se probiti u području Breznog fronta na našem frontu, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom, a u našoj strani se odlikuje čvrstom obranom.

nici nasilnog prelaza preko reke, dok su se u pozadini naše jedinice intenzivno vežbale u prevoženju i u drugim borbenim radnjama, u vezi sa nasilnim prelazom reke. Istovremeno vršene intenzivno tehničke pripreme.

11. o.m. sve potrebne pripreme za ofanzivu naše Armije kako u tehnički kom tako i u vojnički kom i u politički kom pogledu, bile su u potpunosti završene.

RAD NO U 11/12. i U TOKU 12. O.M.

No u U/12, o.m. u 23.00 asova bez prethodne artiljerijske pripreme naše snage otpočele su jednovremeno sa nasilnim prelazom preko Drave i Dunava, prevoženjem amcima, na mestima označenim u priloženoj skici."

Savladavši svuda, još u toku noći, veoma jak neprijateljski otpor na desnoj obali Drave i Dunava, iskrcana je glavina naših snaga u području Valpova. U daljnjem energičnom napredovanju zauzela je u žestokim borbama niz naseljenih mesta, a 12. o.m. pred mrak zauzima na juriš s. Belišće i Valpovo. Time je potpuno razbijena neprijateljska odbrana u području Valpova i dostignuta linija predviđenoj šireg mostobrana, kako je to označeno u priloženoj skici.

⁶ U depeši Štaba 3. armije od 12. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—69—1, k. 45) Generalštabu JA kaže se da su 11. aprila u 23.00 asova jedinice 3. armije počele forsirati Dravu i Dunav i da je 12. aprila do 8.00 asova ujutro 16. divizija zauzela sela Gat, Veliškovce, Bistrince i izbila na drum i željezničku prugu Veliškovci — Valpovo; da je 36. divizija opkolila Nard i jednom kolonom izbila prema Valpovu, na liniju St. Valpovo — Pilatorica — Panjik — š. Hrastik, a drugom preko šume Lipovac do linije Jar evac — Jelen-Grad; da je 51. divizija izbila na željezničku prugu Josipovac — Petrijeveci; da je Osječka brigada zauzela Sarvaš i Bijelo Brdo, a 8. brigada da je prisiljena na povlačenje preko Dunava, te da se napredovanje produžava. A u drugoj depeši od istog dana (AVII, reg. br. 2—71—1, k. 45) javlja se da su u daljem nadiranju zauzeta sela Crnkovci, Marijanci, Tiborjanci, Vinogradci; da je posada u Nardu likvidirana, Belišće opkoljeno, kao i Valpovo, sa tri strane; da su se Bugari iskrcali kod Sv. Petra i zauzeli pola tog sela; da je u daljem nadiranju 16. divizija zauzela selo Kunišince; da se vrše pripreme za odlučan napad na Valpovo i Belišće; da su jedinice 51. divizije prodrle u Josipovac i Kravice i da se borbe produžuju od kuće do kuće; da su armijske jedinice, napredujući i dalje po planu (AVII, reg. br. 2—74—1, k. 45), oko 16.00 asova zauzele Belišće i Bošinci i produžuju nadiranje ka Podravskim Podgajcima; da su kod Valpova jedinice 3. armije izbile do linije: Drava (k. 106) — isključivo s. Bošinci — s. Kunišinci — s. Marijanci — s. Valpova ka Gorica (k. 89) — p. Piškurića — groblje u Valpovu — Pilatorica — sredinom šume Hrastik — s. Sag (isključivo) — drumom do k. 87 — Jar evac — Jelen-Grad — Drava.

U tim bojevima razbijena je i gotovo uništena 21. regimenta 11. L.W. divizije i ustaško-domobranske jedinice.

Na pomoćnom prelazu naspram Josipovca dve brigade LI divizije, po uspešnom iskrcavanju, vode preko celog dana žestoke borbe oko željezničke pruge severoistočno od Josipovca i Kravice. Delovi Osječke i VII. brigade, izvršivši demonstrativne prelaze u reonu Sarvaša i Dalja, posle postignutih lokalnih uspeha, odbaceni su pred podne natrag preko reke Drave, odnosno Dunava, brzim protivnapadom ja ih neprijateljskih snaga.

Jedinice VI Korpusa u pokretu preko požeške kotline nailaze na jak otpor na liniji Pleternica — aglin,⁸ ali se ipak probijaju i prodiru dalje preko Dilja na područje Našica, komandnim delom svojih snaga.

Ojačani bataljon⁹ III bugarske divizije iskrcao se istovremeno kad i naše snage naspram sela Sv. Gura, gde preko celog dana vodi teške borbe sa neprijateljskom posadom u Sv. Guri i sa postignutim pojačanjem iz D. Miholjca.

Naša avijacija već od ranog jutra veoma je uspešno bombardovala neprijateljska uporišta: Nard — Valpovo — Belišće, Petrijevići, Josipovac, Adolfovac, Bizovac, Čepin i ž. st. Osijek. Kasnije u toku celog dana intenzivno sarađuje sa našim trupama na zemlji, pružaju i snažnu potporu našoj pešadiji pri zauzimanju uporno branjenih naseljenih mesta."

Naša inženjerija 12. o.m. u 10.30 sati otpočela je sa podizanjem ojačanog pontonskog mosta (nosivosti 6 tona, od improviziranog materijala) u reonu Nardska Skela. Most je predat saobraćaju 13. o.m. u 07.00 sati u jutro, što je vrlo uspešno i uopšte značajno za dalji tok operacija.

RAD 13. O.M.

Brzo razbijanje i uništenje neprijateljske odbrane u borbama 12. o.m. u reonu Valpova omogućilo je glavnini naših snaga da posle kraće pripreme pređe pred zoru u napad i da do podne znatno proširi mostobran zauzimanjem naseljenih mesta: Bocanjevci, Marjanac, Ivanovci, Ladimirevci i Satnica." II brigada XVI divizije izmeću sela rnkovaca

⁷ vazduhoplovna pešadijska

⁸ O tim borbama 12. i 40 udarne divizije vidi dok. br. 35, 36 i 47.
² i ²⁶ Dvadeset etvrtog puka

¹⁰ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 135.

" Vidi i depešu Štaba 3. armije JA od 13. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—5—1, k. 295) Štabu 10. korpusa, u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije 13. aprila zauzele sela Bocanjevce, Marjanac, Ladimirevce i Satnicu; da se vode borbe za selo Bizovac; da je 8. brigada 51. di-

i Drave istovremeno je nastavila sa prodiranjem ka Podravskim Podgajcima gde do podne dolazi u dodir sa bugarskim bataljonom na Dravi severoisto no od Podravske Podgajaca.

Po podne istog dana glavnina XVI divizije orijentiraju i (po zauze u sela Bocanjevci, Marjan aci i Ivanovci) svoje nadiranje prema jugu i jugozapadu, sa I brigadom zauzima s. Harkanovci i kod sela Koške pred ve e presjeca komunikaciju Našice — Bizovac. Sa IV brigadom od s. Bocanjevci prodire na jugozapad zauzimaju i u toku dana naseljena mesta Laci , Sljivoševci, Beni anci, presecaju i na taj na in komunikaciju Našice — D. Miholjac.¹²

XXXVI divizija po zauze u Ladimirevaca i Satnice sa glavnom napadnom kolonom produžava nadiranje ka Bizovcu gde dolazi do teških borbi, jer je neprijatelju pre podne stiglo poja anje iz Našica.

Pomo na kolona od Satnice, obuhvatom sa južne strane, opkoljava s. Petrijevce i u sadejstvu sa XII brigadom LI divizije uspeva to mesto zauzeti do 14.00 asova, posle ogor enog neprijateljskog otpora.

Odmah po zauze u Petrijevaca blokiraju i sa VI brigadom Bizovac, produžava sa III i V brigadom nadiranje opštim pravcem ka epinu uz opšte borbe sa neprijateljem.¹³

LI divizija sa XII brigadom pre podne prodire sa jugoisto ne strane preko ž. st. Karaševo u selo Petrijevci, te zajedno sa brigadom XXXVI divizije u estvuje u uništenju neprijateljskog otpora u tom selu.

VII brigada te divizije, posle snažne artiljerijske pripreme —, prelazi u opšti juriš na s. Josipovac i Kravice i do 15.00 asova posle teških krvavih borbi uspela je potpuno

vizije zauzela Dalj i da nadire ka Osijeku, kao i da zarobljeni Nemci izjavljuju da je nema ka druga odbrambena linija: akovo — Našice — Podr. Slatina.

¹² O dejstvima 16. udarne divizije 13. aprila vidi dok. br. 46 i depeše Štaba 3. armije od 12, 13. i 14. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—69—1, 2—70—1, 2—71—1, 2—76—1, 2—88—1, 2—89—1, 2—90—1, 2—91—1, 2—93—1, 2—94—1, k. 45), u kojima se potvr uju ovi podaci.

¹³ U AVII nije na en izveštaj Štaba 36. udarne divizije o forsiranju Drave i o dejstvima neposredno posle forsiranja. Postoje samo depeše Štaba 3. armije iz kojih se vide dejstva 36. divizije. Vidi depešu od 13. aprila u 13,45 asova (AVII, teg. br. 2—86—1, k. 45), kojom se izveštava Generalštab JA da su jedinice 36. udarne divizije zauzele selo Harkanovce, da produžuju nadiranje ka selu Koški, u cilju presecanja komunikacije Našice — Bizovac, i da u Bizovcu i Petrijevcima traju žestoke borbe, i depešu od istog dana u 14,50 asova (AVII, reg. br. 2—87—1, k. 45), u kojoj se kaže da su naše jedinice, prodiru i ka Osijeku, zauzele Petrijevce, Josipovac i Kravice, da borbe za Bizovac još traju i da jedna naša kolona prodire i približava se Cepinu.

zauzeti oba ova sela, zadavši neprijatelju teške gubitke u ljudstvu i materijalu.

VIII brigada nadiru i od Dalja ka Osijeku, posle kra e borbe zauzima Bijelo Brdo, povezuje se sa Osje kom brigadom¹⁴ kod Sarvaša, a potom zajedni ki produžavaju ka Osijeku obuhvataju i ga sa isto ne i jugoisto ne strane.¹⁵

Jedinice VI Korpusa nastavljaju pod borbom probijanje preko Dilja.¹⁶

Naša avijacija u toku dana intenzivno je izvi ala prostoriju D. Miholjac — Osijek — Našice — akovo i uspešno sara ivala sa trupama na zemlji naro ito kod zauze a Petrijevac, Josipovca i Kravice.¹⁷

RAD NO U 13/14. O.M.

Obru oko Osijeka sužava se. Posle upornih borbi na prilazima Osijeku kod Retfale, Adolfovca i epina, naše jedinice brzo prodiru sa istoka, juga i zapada u Osijek, gde oko 05.30 asova prestaje svaki oružani otpor. Osijek, glavni grad Slavonije, je oslobo en.¹⁸

¹⁴ Ta brigada, iz sastava 12. udarne divizije 6. udarnog korpusa, pot injena je 5. aprila Štabu 51. udarne divizije (vidi dok. br. 56). Vidi i depešu Štaba 3. armije od 13. aprila (AVII, reg. br. 2—79—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da je 8. brigada te no i ponovo forsirala Dunav, izme u Borova i Dalja, i da prodire ka selu Veri.

¹⁵ 0 forsiranju Drave od strane 51. udarne divizije i o dejstvima njenih jedinica do 15. aprila vidi dok. br. 56.

¹⁶ Toga dana, 13. aprila, Štab 6. udarnog korpusa izvestio je depešom br. 81 (AVII, reg. br. 4—29—1, k. 295) štab 3. armije da e u toku dana jedna njegova brigada izbiti na liniju Našice — s. Podgora i da e se u toku no i u tom pravcu probiti ceo korpus.

¹⁷ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 138.

¹⁸ Opširnije o tome vidi u dok. br. 56. U depeši Štaba 3. armije br. 49 od 15. aprila 1945 (AVII, reg. br. 10—3—1, k. 205) Generalštabu JA kaže se da je 3. armija no u 14/15. aprila produžila napredovanje ka Osijeku u cilju obuhvata i zauze a istog, nakon ega jedinice 3. armije treba da se orijentišu ka liniji Vinkovci — akovo — Našice i da se 6. udarni korpus prebaci sa Papuk-planine na sektor isto no od Našica, radi spajanja sa glavninom snaga 3. armije. Me utim, u depeši Štaba 3. armije br. 173 od 14. aprila (AVII, reg. br. 11—5—1, k. 295) Štabu 10. korpusa kaže se da je no u 13/14. aprila slomljena neprijateljska odbrana na prilazima Osijeku i da je Osijek, posle kra ih uli nih borbi, 14. aprila ujutru oslobo en, kao i da su 16. udarna divizija i jedan bataljon Bugara, napreduju i prema D. Miholjcu, zauzeli Podravske Podgajce i Sv. ura . O tome vidi i depešu Štaba 3. armije od 14. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—91—1, k. 45) Generalštabu JA.

Za vreme dok su se vodile borbe za Osijek, VI brigada XXXVI divizije nalazila se u teškoj borbi sa blokiranom neprijateljskom snagom u Bizovcu. U 03.00 asova uspelo je toj brigadi zauzeti Bizovac, pošto je prethodno uništila ve i dio neprijateljske posade.

Jedinice VI Korpusa, posle veoma napornog marša od 80 km izložene stalno borbi sa neprijateljskim snagama izbile su u toku no i svojim prednjim delovima na komunikaciju — Našice — akovo, kod Podgora a i Razbojišta.

Po zauze u Valpova i Osijeka, naše snage su razbile i ve im delom uništile neprijateljsku odbranu na desnoj strani Drave. Trebalo je odmah pristupiti energijom gonjenju prema komunikaciji akovo — Našice, a potom prema zapadu opštim pravcem Virovitica — Koprivnica — Varaždin.

U cilju sprovođenja prednjeg plana preduzeto je:

— Pokret glavnine XVI divizije ka Našicama,¹⁹ a pomoćne snage u pravcu D. Miholjca.

— Pokret glavnine XXXVI divizije pravcem Osijek — epin — Široko Polje ka akovu, a pomoćne snage pravcem: Bizovac — Poganovci — Budimci — Podgora — Našice.

— LI divizija ostaje za prvi momenat u armijskoj rezervi u Osijeku.²⁰

U toku sprovođenja ovoga plana u delo, jedinice XVI i XXXVI divizije, progone i razbijene i demoralisane ostatke 11 L. W. divizije ka jugu, u toku 14. o.m. izbile su na liniju: s. Klokočevci — Naši ka Breznica — Budimci — Cerovac — Vuka.

II brigada XVI divizije obuhvatnim pokretom preko s. Radikovaca i s. Rakitovice, zauzima Sv. ura i Podravske Podgajce uz sadejstvo jedinica III bugarske divizije²¹ i produžava sa gonjenjem ka D. Miholjcu.

¹⁹ Vidi depešu Štaba 3. armije od 14. aprila u 22,05 (AVII. reg. br. 2—94—1, k. 45) upućenu Generalštabu JA, u kojoj se kaže da je 16. udarna divizija, nadiru i ka Našicama, sa glavinom dostigla liniju s. Klokočevci — Ribnjak — s. Naši ka Breznica, uspostavila vezu sa 6. udarnim korpusom, da su jedinice 6. korpusa u toku no i prodrle u prostor Našica i delimično ga blokirale, zauzevši sela Podgora . Stipanovce i Velimirovac; i depešu od 15. aprila (AVII, reg. br. 2—95—1, k. 45), kojom se izveštava Generalštab JA da su jedinice 3. armije oslobođenu Osijeka uspostavile vezu sa jedinicama 1. armije JA (izmeću akova i Osijeka).

²⁰ Vidi dok. br. 48, 49 i 50. U depeši Štaba 3. armije od 15. aprila Generalštabu JA (AVII, reg. br. 2—99—1, k. 45) izveštava se da je 14. aprila 51. udarna divizija u pokretu iz Osijeka za D. Miholjac radi smene 2. brigade 16. udarne divizije i daljih operacija sa bugarskim jedinicama na pravcu D. Miholjac — s. Moslavina — Podr. Slatina.

Pošto su jedinice I Armije po zauze u Vinkovaca produžile nadiranje ka akovu, a u području Našica se u znatnoj meri pojačao neprijateljski otpor, to je daljnji pokret glavnine XXXVI divizije izmenjen i cela ova divizija upućena je pravcem Budimci — Podgora — Našice.²²

RAD NO U 14/15. O.M.

U toku noći pristupili smo grupisanju snaga XVI, XXXVI divizije i VI Korpusa radi odlučnog napada na Našice. No, usled toga što je neprijatelj ponovno uspio zaposesti područje Podgora a i potisnuti istaknute delove VI Korpusa prema jugu, XXXVI divizija naišla je u svom napredovanju prema Našicama na jak otpor u Podgori.

XVI divizija uspela je u daljnjem prodoru ka Našicama zauzeti s. Jelisavac.

Na desnom krilu fronta naše i bugarske snage opkolile su D. Miholjac sa istoka i juga i zauzele položaj na pruži: Gložice — D. Miholjac — Drava.

RAD 15. O.M."

U reonu Podgora, Stipanovci, Vukojevci i Kršinci XXXVI divizija vodi jake borbe uz sadejstvo jedinica VI Korpusa. Neprijateljske jedinice blokirane u napred navedenim

Vidi dok. br. 49 i 50.

"Istog dana, 15. aprila, Štab 10. korpusa je depešom br. 177 (AVII, reg. br. 11—6—1, k. 295) izvestio Štab 3. armije, kome je u operativnom pogledu bio potčinjen naredjenjem Generalštaba JA od 9. aprila 1945 (dok. br. 38) — o čemu ga je Štab 3. armije obavestio depešom od 15. aprila (AVII, reg. br. 11—6—1, k. 295) — da je, u vezi sa odlaskom 6. udarnog korpusa na nove zadatke (prema Našicama), 7. aprila smenio njegove jedinice i preuzeo odbranu slobodne teritorije Daruvara, u sledećem rasporedu:

— 32. divizija: 1. brigada na liniji s. Ulavec — s. Pivnica, zatvara pravac Suhopolje — Daruvar; 2. brigada na liniji s. Bečani — s. Bulinac, zatvara pravac od Bjelovara; 3. brigada u Moslavini, vrši pritisak na komunikaciju između — G. i D. Narta i Križ — Kutina, a 4. brigada u rezervi u selu Pavlovcu; Štab divizije u selu V. Zdenčima.

— 33. divizija: 1. brigada na liniji s. Garešnica — s. Uljanik — s. Gaj, zatvara pravac Banova Jaruga — s. Zdenčani i Banova Jaruga — Daruvar; 2. brigada kod sela Orljavca, zatvara pravac SI. Požega — Pakrac; 3. brigada u rezervi u Lipiku; Štab divizije u Pakracu, a Štab korpusa u Daruvaru, kraj koga se nalazi aerodrom, osposobljen i vojnički osiguran.

U depeši se još kaže da jedinice korpusa vrše pritisak na komunikaciju Virovitica — Suhopolje i Novska — Okučani i da poslednjih dana nije bilo važnijih događaja.

selima postepeno se uništavaju. Po podne su završene borbe. Neprijatelj je ve im delom uništen i zarobljen, dok se je nešto uspelo izvu i iz obru a i pobe i u pravcu Našica.

Jedinice XXXVI divizije i VI Korpusa nakon ove pobe podilaze Našicama sa istoka i juga i po padu mraka otpo inje borba za Našice.²⁴

XVI divizija u toku dana uz podršku naših dvaju bor-nih kola (njema ka — trofejna), posle žestokih borbi, u ko-joj je neprijatelj upotrebio i tenkove, zauzima s. Kloko evci i s. Šaptinovci,²⁵ s. Velimirovac i Pore ki gaj i produžava sa gonjenjem potu enog neprijatelja ka Našicama i ur enovcu.

II brigada XVI divizije sa bugarskim snagama²⁶ III pe-ša ke divizije pre podne osvaja D. Miholjac, posle uli nih borbi. Neprijatelju su naneti osjetni gubitci u ljudstvu i ma-terijalu. Produžava se gonjenje neprijateljskih potu enih sna-ga ka s. Moslavini.²⁷

Naša avijacija izvi ala i tukla uspešno neprijateljske pozicije.²⁸

²⁴ Toga dana je Štab 6. udarnog korpusa depešom br. 86 u 13,40 asova (AVII, reg. br. 4—30—1, k. 295) izvestio Štab 3. armije JA da ima nameru da sa jednom divizijom produži nastupanje pravcem s. Podgora — s. Vukojevci — Našice, iako su jedinice posle 80 km ne prekidnog marša premorene, a mina za baca e više nema, kao i da su jedinice korpusa uspostavile kontakt sa dve ete iz sastava 1. armije i da se Štab korpusa momentalno nalazi u selu Podgora u. Depešom br. 87 u 13,50 asova (AVII, reg. br. 4—30—1, k. 295) Štab korpusa izveštava Štab 3. armije da je korpus u 8 asova, probijaju i se pre ko komunikacije SI. Brod — Dijedina Rijeka, izbio na sektor Našice, akovo, da je Viroviti ka brigada presekla cestu Našice — akovo i da celu no vodi borbu u selu Razbojištu, kojim je ovladala. U 17,55 Štab korpusa je depešom br. 88 izvestio da sve brigade vode borbu sa neprijateljem koji se probija iz rejona Našica na Dilj-planinu, verovatno u pravcu akova, a u 21,30 isti štab javlja da su u 16 asova zauzeta sela Vukojevci i Stipanovci, osim poslednjih ku a, koje napadaju jedinice 36. udarne divizije. Vidi o tome i depešu Štaba 3. armije od 15. aprila (AVII, reg. br. 4—51—1, k. 295) Štabu 6. udarnog korpusa, u kojoj se kaže da je 36. divizija u nastupanju ka Našicama ovladala selima Podgora i Razbojište i da vodi borbe kod sela Stipanovaca i Vukojevaca.

²⁵ Selo Šaptinovce oslobodila je 4. brigada 16. udarne divizije »odmah posle« 13 asova (vidi dok. br. 55).

²⁷ U depeši Štaba 3. armije od 15. aprila (AVII, rea. br. 10—3—1 k. 295) Generalštabu JA kaže se da su u toku 12. i 13. aprila jedinice 3. armije na više mesta forsirale Dravu, od Torjanskog rida do uš a Drave u Dunav, kao i Dunav kod Dalja, da je u podru ju Valpova razbijena i uništena neprijateljska odbrana, što je 3. armiji omogu-ilo da do mraka izbije na liniju Drava — s. Bo kinci — s. Marijanci — s. Bocanjevci — s. Harkanovci — s. Bizovac — s. Adolfovac — Drava, i da su isto no od Osijeka zauzeti Dalj, Bijelo Brdo i Sarvaš.

²⁴ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 144.

RAD NO U 15/16. O.M."

Glavnina naših snaga nastavlja borbu za osloboenje Našica, slomivši prethodnog dana spoljnu odbranu grada. U gradu se vode teške uli ne borbe. Osvajaju i ku u po ku u naše jedinice postepeno napreduju i uništavaju neprijateljski garnizon dok kona no 16. o.m. u 07.00 asova nije slomljen i poslednji otpor protivnika. Našice su oslobo ene.³⁰ Neprijatelj pretrpio teške gubitke. Ulice pokrivene neprijateljskim leševima. Plen i zarobljenici se prebrojavaju.

Istovremeno sa napadom naših glavnih snaga na Našice IV. brigada³¹ posle oštrijih borbi zauzima s. ur enovac oko 23.00 asa i produžava napredovanje ka s. D. Moti ini.

LI divizija (preba ena iz reona Osijeka) u jutro 16. o.m. preduzima opšti napad — prodiranje izme u D. Miholjca i Našica, opštim pravcem s. Crnac — P.³² Slatina u cilju što bržeg ovladavanja P. Slatinom i se enja otstupnice povla e im neprijateljskim snagama iz D. Miholjca i Našica. Prema neproverenim podacima neprijatelj nastoji da održi ovo važno uporište zbog ega u tom pravcu upu uje poja anje od dve koza ke divizije,³³ sa ijim prednjim delovima smo došli u dodir severo-zapadno od Našica.

Na elom frontu³⁴ izme u Drave i masiva Krndije nastavlja se uspešno proganjanje potu enih neprijateljskih snaga ka zapadu.

^k Vidi depešu Štaba 6. udarnog korpusa br. 93 od 16. aprila u 8,50 asova (AVII, reg. br. 4—31—1, k. 295), kojom izveštava Štab 3. armije da je prošle no i u 2 asa primio nare enje i da u vezi s tim jednu celu brigadu postavlja na sektor Našice, s. Londžica radi presecanja te komunikacije i probijanja delom snaga na zapadnu stranu te ceste i iš enja prolaza na komunikaciji Orahovica — Kutjevo, kao i da je uspostavljena veza sa 36. udarnom divizijom.

³⁰ U oslobo enju Našica su u estvovali: 36. udarna divizija sa istoka, 1. brigada 16. udarne divizije sa severa i jedinice 6. udarnog korpusa sa jugoistoka, uz podršku Artiljerijske brigade 36. udarne divizije sa vatrenih položaja u rejonu Budimci, Rudolfovac, k. 112, Tarine (M. Pajevi , n. d., 585). O oslobo enju Našica vidi dok. br. 55 i depeše Štaba 3. armije od 16. aprila (AVII, reg. br. 2—109—1 i 2—111—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojima se potvr uju podaci izneti u ovom armijskom izveštaju.

U izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 108 od 18. aprila 1945 (AVil, reg. br. 18—1, k. 49) kaže se da je »neprijatelj ušao u Našice« 15. aprila 1945. godine i da je front pomeren do sela Šaptinovaca.

¹ Šesnaesta udarna divizija

³¹ Podravska

¹ Iz sastava nema kog 15. koza kog konji kog korpusa.

³⁴ Prema izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 107 od 17. aprila 1945 (AVII, reg. br. 17—1, k. 49), nema ke i ustaško-domobranske snage povukle su se na novu liniju: s. Stipanovci — južna ivica Ribnjaka — s. Sušine — Glož e pst. — r. Drava, zapadno od D. Miholjca.

GUBITCI

A) Vlastiti:

Poginulo	355
Ranjeno	1.542
Nestalo	15
Utopilo se	24

B) Neprijateljski:

Ubijeno	2.430
Zarobljeno	2.242
Ranjeno	3.000

Plen

Topova	21
Teških baca a	92
Teških mitraljeza	112
Šaraca	196
Šmajsera	48
Pušaka	2.530
Lakih baca a	11
Topovske municije	2.000 komada
Pušane municije	700.000
Mina za bacanje	1.300
Kola	15
Lokomotiva	36
Vagona	1.150

I više hiljada vojni kog odijela i dosta materijala za izradu obu e.

Neprijateljski gubitci i plen stalno rastu. Ovo su samo prvi podatci sa kojima dosada raspolazemo.

OPŠTA ZAPAŽANJA I ZAKLJU AK

Napred izneta operacija razvijala se po odre enom planu, što dokazuje, da je plan operacije u osnovi bio realan i pravilan kao i da su izvršioc i ovog plana t.j. pot injeni štabovi i borci bili u svakom pogledu na visini.

Kod ovog prelaza preko Drave i Dunava pot injeni štabovi uložili su mnogo volje, truda i smisla za organizaciju, tako, da je sam prelaz uglavnom tekao brzo i bez zastoja. Naši borci, o eli eni u prošlim teškim borbama, koriste i ste-

eno iskustvo u vo enju frontalne borbe, protkani visokim moralom i borbenim duhom, slomili su žilav otpor neprijatelja na svim presudnim mestima njegove odbrane. Njihovo gonjenje bilo je silno i neodoljivo, tako, da se neprijatelj sve o linije Našice — D. Miholjac nije uspeo organizirati za ponovan otpor, pa i na toj liniji neprijateljski otpor je bio tek toliko organizovan i jak ukoliko su se na toj liniji našle sveže neprijateljske trupe koje se ve od ranije nalaze na tim položajima ili su stigle kao poja anje.

Artiljerija, veoma uspešno je potpomagala pešadiju, blagodare i dobro izvedenoj koncentraciji vatre kako po vremenu tako i po prostoru. Osje a se znatan napredak u razvoju naše artiljerije kako u pogledu njihove tehnike u ga anju, tako i u pogledu takti ke upotrebe artiljerije u borbi.

Inžinjerija. Nedavno formirane inžinjeriske jedinice, u obimnim tehni kim pripremama kao i u toku samog izvršenja forsiranja reke, pokazale su požrtvovanje, brzinu u radu i snalaženje. Organizacija prelaza reke u tehni kom pogledu bila je pravilno postavljena i sprovedena.

Avijacija, savesnim izvi anjem i blagovremeno dostavljenim izveštajem dala nam je dragocene podatke o pokretu neprijateljskih snaga tako, da smo mogli na vreme preduzeti protumjere. Svojim efikasnim bombardovanjem neprijateljskih otpornih centara i neustrašivim zalaganjem u potpomaganju naše pješadije, nanosili su neprijatelju velike gubitke, demoralisali su ga i time u mnogome doprineli da je naša pešadija brzo napredovala i zauzimala dobro utvr ene i branjene položaje bez mnogo gubitaka.

Veza je funkcionisala dobro pred po etak prelaza preko reke kao i u toku samog prelaza. U fazi gonjenja neprijatelja esto se dešavalo da sa nekim od pot injenih štabova nije bilo veze po nekoliko sati. Razlozi su: nedostatak materijala za vezu (naro ito kabla), još uvek nedovoljna izvežbanost ljudstva i neodgovorni odnos pojedinih štabova prema službi veze.

Pozadinska služba po svim granama, a naro ito u pogledu evakuacije ranjenika i ishrane jedinica bila je na visini.

Uopšte uzev, naša Armija, koja je u ovim borbama razbivši neprijateljsku odbranu oslobodila za 4 dana 4 grada i 60 drugih naseljenih mjesta, i probila neprijateljski front za 100 km. u dubinu i za 30 km. u širinu zahvaljuju i požrtvovanosti, visokom moralu i prodornosti boraca i rukovodioca, sa potpunim uspehom izvršila je zadatak postavljen joj od Vrhovnog Komandanta.

Prilikom izvođenja ovih operacija naročito su se istakle
XXXVI, XVI i LI divizija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
pukovnik,
B. Petri evi

NAČELNIK ŠTABA,
pukovnik,
V. Suboti

KOMANDANT,
general-lajtnant,
Košta Na

M. P.

Priloga: pet (5).

MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE
GENERALSTAB
JUGOSLOVENSKE ARMIIJE
Operativno odeljenje
Pov. Br. 130
24 aprila 1945 god.
BEOGRAD

Primljeno do znanja
u akta

General-major
Rade Hamovi

BR. 55

**IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 16. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE TOGA
DANA¹**

**ŠTAB XVI. JUG. DIVIZIJE
III. JUG. ARMIJE**

Op. br. 77/45
16. IV. 1945.

77/45²

ŠTABU JUGOSLOVENSKE III. ARMIJE

II. brigada pošto je u toku no i 15/16. likvidirala selo Rakitovicu i selo Golinci, bila se postavila sa bataljonima na liniju: Ur. Maroslavci i u levo preko pruge ispred severne ivice šume Karaš, južno od Donjeg Miholjca. Jedinice II. brigade u zajednici Bugarskih jedinica; koje su napadale sa sjevero-isto ne strane D. Miholjac, sa svog polaznog položaja krenule u napad na D. Miholjca i isti zauzeli posle manje borbe u 10,00 asova. Zarobljeno je preko 200 Njemaca⁴ i ustaša.

Po zauze u D. Miholjca, II. brigada krenula je u napad u Viljevo, koga je posle teške borbe zauzela u 12,00 asova.

IV. brigada, posle teških i upornih borbi sa Nemcima, zauzela je selo Kloko evci (navodno, po izjavi jednog zarobljenika na ovome odseku, bilo je 800 Nemaca 11. Luftwaf. divizije, dve haubice 105 mm, 3 oklopna kola i jedan tenk). U toj borbi koja je završena u 13,00 asova, ošte ena su 2 oklopna kola, zarobljeno 14 Nemaca i drugog piena, koji je u prebrojavanju. Neprijatelj je odstupio u rasulu ka Našicama.

Skoro istovremeno vodila se borba i za selo Šaptinovci, koje je neprijatelj branio sa manje odpora. Isto zauzeto od jedinica IV. brigade odmah posle 13.00 asova, odakle je neprijatelj odstupio ka selu ur enovcu. Toga momenta raspored naših jedinica bio je na ovoj liniji:

IV. brigada, svojim desnim krilom od sela Beljevina preko šume, željezni ke pruge — severna ivica sela Sušine — k. 101 — severna ivica šume — selo Pribiševci — šumom iznad

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 30—2, k. 953.

² Dopisano olovkom.

³ Iz 24. puka 3. divizije bugarske 1. armije.

⁴ Iz nema ke oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 38, objašnjenje 4).

sela Velimirovca — k. 108 — šuma severna ivica Poreki gaj — preko pruge za Našice — preseca put Našice — Podgora — k. 156, bila je linija rasporeda I. brigade.

Jedan bataljon I. brigade oko 14.00 asova presekao je put Našice s. Podgora ispred sela Vukojevci — na okuci, za Našice, ime je preseca ena otstupnica neprijatelju od s. Podgora a koga napadaju jedinice 36. divizije.

U 15.30 asova jedinice I. brigade zauzele su selo Vukojevci, a oko 16,30 asova selo Velimirovac.

U 17.00 asova naredno je našoj II. brigadi da dođe u selo Klokočevci, gdje se se povežu sa štabom divizije radi dobijanja zadatka za razvijanje za napad na Našice.

U 17.30 asova naredno je svim brigadama da nastupaju energično ka Našicama, pošto je naredno da se neprijatelj naglo izvlači iz Našica. U tome cilju naša avijacija, kao i prije podne, bombardovala je Našice, neprijateljske kolone u pokretu na komunikacijama kod Našica,⁵ a isto tako i pridati divizion ka ušao u dva maha otvorio je svoju ubitaku vatru na drum u samim Našicama, koji je bio krcat neprijateljskim jedinicama i komorom. Uspeh ka ušao, pored ubitaka dejstva, bio je i demoralizirajući i za neprijatelja, pošto je posle toga primjenjivao haos na komunikacijama.

U 22.00 asova I. bataljon IV. brigade posle kraje borbe zauzeo je selo Sušine, nakon čega je odpočeo napad na selo Kruševci — Pribiševci, koji su zauzeti posle kraje neprijateljskog otpora u 23,00 asova od strane jedinica IV. i II. brigade, s tim što je jedan bataljon IV. brigade morao biti prije napada upućen u selo Šaptinovci, gdje su se pojavili belogardjci, jedna grupa koja je pljačkala seljake, ovaj bataljon vodio je borbu u selu Šaptinovci do 2 sata posle ponoći i kada je neprijatelj odstupio u pravcu sela Bokšići, koje je od istog bataljona likvidirano tek u 7,00 asova.

Jedinice I. brigade pred sam mrak otpočele su borbu sa neprijateljem u punom naletu za likvidaciju Našica. Borbe su vođene otkako i do otka i Našice je likvidirano i zauzeto u 21.00 asova, gdje je zarobljen i komandant Nemačkog bataljona, koji je posle 21,00 asova uspeo da se sa jednim bataljonom, gonjen od strane jedinica 36. divizije, probije u same Našice, tako, da je borba za Našice posle 21 asova ponovno obnovljena. Ovaj bataljon je potpuno uništen. Posle ovoga jedan drugi Nemački bataljon, gonjen od strane jedinica 36. divizije od s. Vukojevci, htio je da se probije severno od Našica preko Markovca, gdje je došao od strane jedinica jednog bataljona II. brigade, nakon čega je odpočela uporna borba kod Mar-

⁵ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 147 i 151.

kovca i ispred Našica, desno od puta Našice — Podgora u šumi. Borba je trajala do 2,00 aso, neprijatelj je likvidiran izuzev manjih grupacija koje se kreću u šumi ispod ceste gdje se i sada vodi borba. Našice su zauzete potpuno u 7,00 asova jutros. Jedan bataljon I. brigade održavaju i kontakt sa neprijateljem koji je u rasulu bežao od Našica, goni ga cestom za Donju Motinu, prema kome se kreće jedan bataljon IV. brigade sa ciljem da kod ovoga sela presječe odstupnicu.

Plen oko likvidacije Našica je raznovrstan i priličan i sada se prebrojava. Zarobljeno preko 250 Nemaca, poginulih ima po ulicama Našica.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Podpukovnik,

Komandant:
Pukovnik,
Kamenjar

M. P.

BR. 56

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 51. UDARNE
DIVIZIJE OD 16. APRILA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE I O
DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 15. APRILA

ŠTAB

51. U. DIVIZIJE

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Broj: 428

Dana: 16/IV 1945. god.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE.

(Operativno odeljenje)

U prilogu dostavlja se izvod iz operacijskog dnevnika štaba 51. divizije, a za vreme od 1. do 15. aprila 1945. godine na uviđaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Nadporučnik, kapetan
Rudolf Akrap

' Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 19—1—2, k. 1396A.

IZVOD IZ OPERACISKOG DNEVNIKA

Štaba 51. Divizije III. Jugoslovenske Armije za razdoblje od
1. do 15. aprila 1945. god.

Datum, vreme. mesto	Sadržaj	Primedba
1. IV. 1945. Petlovac	<p>Tokom noći 31. III./1. IV. o.g. izvršena je primopredaja položaja na otseku od Šiblja do k. 88 — Drževce — Staro Selo zaključno, izme u II. brigade XVI. divizije i naše XII. brigade.</p> <p>Prilikom smenjivanja na frontu je vladalo potpuno zatišje.</p> <p>Kako se u VII. brigadi pojavila zaraza tifusa, to je od strane III. Armije naređeno da smenu izvrši samo XII. brigada.</p> <p>Preduzete su sanitetske mere najstrožijeg karantina.</p> <p>Vili. brigada zauzela je svoj dodeljeni raspored sa 3 bataljona (bez jedne i po ete) na položaju.² Na ovom otseku, sem artiljerijske djelatnosti nije bilo značajnih događaja.</p>	
2. IV. 1945. Petlovac	<p>Na frontu ove divizije nije bilo značajnijih događaja.</p> <p>Na otseku VIII. brigade izme u dva ostrva, južno od N. Erduta, uo čiji su, u toku 1./2. aprila, 5—6 neprijateljskih amaca, koji su na pripucavanje nestali.</p> <p>Kod VII. brigade se sprovode sanitetske mere za sprečavanje širenja zaraze.</p>	
3. IV. 1945. Petlovac	<p>U 2. asu jedan vod iz 3. bataljona XII. brigade izvršio je (neprimećeno od neprijatelja) prelaz r. Drave u cilju zauzimanja ostrva ispred položaja 3. bataljona. Na ostrvu došlo je do borbi sa neprijateljem koji je pred mrak doveo pojačanje. Prebacio je još jedan vod. Borba je u toku.</p> <p>Na otseku VIII. brigade, sem obostrane artiljerijske djelatnosti, nije bilo važnijih događaja.</p>	
4. IV. 1945. Petlovac	<p>Na sektoru VIII. brigade sem žive artiljerijske djelatnosti na levo krilo našeg položaja, nije bilo u toku dana važnijih događaja.</p>	

² Na levoj obali Dunava, naspram Dalja.

Datum,
vreme,
mesto

Sadržaj

Primedba

Na sektoru XII. brigade produžile su se borbe kroz celu noć i prepodneva. Ali usled lošeg terena i velike nadmoćnosti neprijatelja, ova dva voda nisu se mogla održati, ve su se oko 10 asova povukla na polazni položaj.

U toku ovih borbi je:

poginulo 5
ranjenih 13
kontuzovanih 3

Broj mrtvih i ranjenih neprijateljskih vojnika iznosi oko 60 ljudi.

Aviziran je pokret divizije, radi smenjivanja jedinica 36. divizije od ušća Drave u Dunav, do Drževca.

5. IV. 1945.
Darda

Na sektoru VIII. brigade, budnost neprijatelja je vrlo dobra. Veoma živa neprijateljska artiljerijska djelatnost. Od aktivnih radnji neprijatelj je pokušao opkoljavanje jedne desetine i bataljona na ostrvu, 5 km. nizvodno od ušća Drave u Dunav. Ovu svoju nameru izveo je sa 5 motornih amaca. Desetina se povukla sa ostrva. Na taj deo položaja koncentrisana je sa naše strane jedna eta.

Divizija je izvršila pokret na novoodređenu prostoriju.

VII. brigada izvršila je noć u 4./5. o.m. pokret iz s. Lug u Dardu, gde ostaje u divizijskoj rezervi. 1. bataljon ove brigade upućen je u s. Kopačev, gde je smenjen bataljon VI. brigade 36. divizije.

XII. brigada po izvršenom smenjivanju noć u 4./5. o.m. izvršila je pokret do s. Novi Ceminac, gde je predanila. U toku noći 5./6. o.m. smenila je V. brigadu 36. divizije na levoj obali Drave od k. 88 do Stevkine vode zaključno.

Jedinice Artiljerijske brigade, po izvršenom izvištanju zauzele su raspoređeno i to:

Haubička baterija 122 mm. postavila se na položaj južno od s. Darde.

Dve baterije bacača 120 mm. postavile su se na položaj isto noć od V. Bezdana za 500 metara.

Jedna baterija bacača 120 mm. postavila se na položaj — na nasipu južno od k. 88 (gde staza izvodi na nasip).

Datum,
vreme,
mesto

S a d r Ź a j

Primedba

- Dve baterije topova 76 mm. M.27 iza nasipa, izme u Bodonje i uz Stari Liman.
- Prvi divizion 45 mm. P.K.³ topova zauzeo je položaj i to: prva i druga baterija iza nasipa na 200 m. severozapadno od Babin Groba, a treća baterija iza nasipa za 300 m. isto no od Babin Groba.
- Štab brigade u Jagodnjaku.
- Pod komandu naše divizije stavljen je Osje ka brigada/ koja se nalazi na položaju od Stevkine ade (isključivo) do s. Podravlja (zaključivo).
6. IV. 45. Darda Na frontovima sem lokalnih puškaranja nije bilo značajnijih događaja. Na otsecima svih brigada prikupljaju se plovna sretstva: amci, dereglje i skele. Štabovi brigada se pripremaju za izvršenje nasilnog prelaza reke Drave, kada će za ovo biti izdata zapovest.
7. IV. 45. Darda Jedinice I. bataljona VIII. brigade prepadom povratile su ostrvo, koje je neprijatelj 5. o.m. zauzeo. Značajnijih događaja na ostalim otsecima nije bilo. Nastavlja se prikupljanje amaca. Štabovi brigada sastavljaju planove pretrija instrukciji ovoga štaba — u cilju što bolje pripreme svojih jedinica za forsiranje reke Drave.
8. IV. 45. Darda 1.) Na otseku XII. brigade vršeno je nasilno izviđanje desne obale reke Drave. Došlo je do borbe sa neprijateljem. Jedan drug je ranjen. Po povratku izvrnuo se amac, te su se dva druga udavila. Inače dan je na ovome sektoru protekao bez drugih događaja. 2.) Kod VIII. brigade, koja brani položaj na levoj obali Dunava u toku dana slaba artiljeriska vatra. Izvršeno je koncentrisanje amaca prema izabranom mestu prelaza, 2 km južno od s. Dalja.

³ protivkolski

⁴ Iz sastava 12. divizije 6. udarnog korpusa JA.

Datum,
vreme,
mesto

Sadržaj

Primedba

3.) *Artileriska brigada* ove divizije zauzela je slede i definitivni raspored.

a) *Protivtenkovska artilerija*: Jedan divizion od tri baterije, postavljen je na položaj na prostoru od k. 88 do k. 87 severozapadno za 1,5 km.

b) *Artilerija za neposredno potpomaganje*:

Desna grupa: Dve baterije 76 mm. M. 27 postavljene su na položaj na prostoru: Velika Pumpa — Lanka.

Leva grupa: tri baterije baca a 120 mm. postavljene su na položaj na prostoru: Velika Pumpa, pa 800 m. uz nasip severozapadno i 240 m. od Velike Pumpe uz nasip jugoisto no.

c) *Artilerija za posredno potpomaganje*: Jedna baterija haubica 122 mm. postavljena je na položaj na prostoru kod Stepanovi eve pustare.

Utvrdavanje artileriskih položaja u toku je.

9. i 10.
IV. 45.
Darda

Završavaju se pripreme za nasilni prelaz reke Drave.

II. bataljon VIII. brigade smenjen je od strane bataljona I. Vojvo anske brigade NO i koncentrisan na mestu izabranom za prelaz.

III. bataljon XII. brigade smenjen od strane IV. bataljona Osje ke brigade.

11. IV. 43.
Bezdan

u toku prepodneva jedinicama je dostavljena zapovest za forsiranje reke.⁵ Sve pripreme bile su završene i ta no u 23 asa otpo elo je sa prevoženjem prvog ešelona na oteku od uš a reke Karašice do [Stevkine] Ade nasuprot sela Josipovca.

Prvi ešalon (mostova zaštita — jedan bataljon VII. brigade) sa prvih 9 amaca pristigao je uz desnu obalu pod slabom neprijateljskom vatrom.

⁵ Vidi dok. br. 42.

Datum,
vreme,
mesto

Sadržaj

Primedba

12. IV. 45.
Bezdan

Ta no u 12 asova po inje prevoženje drugog ešalona (XII. brigade) i u 0,20 asova obrazovan je jedan sasvim mali mostobran od 100 metara dubine, koji služi kao osnova da se napreduje. Do 1,30 asova zauzet je nasip. Neprijateljska vatra je vrlo jaka, ali ipak u 3 asa jedinice izbijaju pred železni ku prugu.

U 4,15 asova neprijatelj preduzima na elom otseku juriš, kojeg su naše jedinice uspešno odbile i odmah izvršile protivnapad, sa ciljem da ovladaju uporištem Josipovac.⁶ Jaka artiljerijska vatra, kao i snažna vatra iz neprijateljskih bunkera osujetila je ovu nameru.

U 7 asova ponovo se preduzima juriš, ali i ovoga puta Josipovac nije mogao biti zauzet, pošto ga neprijatelj najodsudnije brani, dejstvuju i snažnom vatrom iz solidno izra enih zaklona i bunkera.

Ovaj štab naredio je opšti napad u 21 as, i to kako na selo Josipovac, jednovremeno i na selo Petrijevci. Napadu je prethodila naša kratka ali snažna artiljeriska priprema, ali ni ovaj napad nije donio (sem neznatnog dobitka terena) o ekivanu likvidaciju uporišta s. Josipovca i s. Petrijevaca.

VIII. brigada u toku no i 11./12. o.m. uspešno forsira r. Dunav sa jednom etom, ali usled jakog dejstva neprijateljske vatre sa obale i pristignutih ja ih snaga sa pravca Vukovara, preba eni delovi morali su se povratiti na levu obalu Dunava. Tokom ovog dana vrše se pripreme.

Osje ka brigada tokom no i 11./12. o.m. neopaženo izvrši prebacivanje celog prvog ešalona preko r. Drave i podilazi s. Sarvašu, kojeg u podnevnim asovima zauzima. Zbog neuspelog for-

⁴ i ⁷ Delovi 2. bat. 22. lova kog puka nema ke oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, koji je branio položaj na liniji s. Adolfovac — s. Kravice — s. Josipovac — s. Petrijevci, organizovan u vidu otpornih ta aka. Taj puk je imao tri bataljona od etiri ete, etu pešadijskih topova, etu lovaca tenkova i štabnu etu (vidi AVII, reg. br. 16—la i 17—la, k. 72A: izjavu potpukovnika Rudolfa Hofmanal.

Datum,
vreme,
mesto

Sadržaj

Primedba

siranja r. Dunava od strane VIII. brigade, a pošto su neprijatelju pristigla znatnija pojačanja sa pravca Osijeka i Vukovara preko Tenje, ova brigada je primorana da se povuče na levu obalu r. Drave, ostavivši samo slabe snage na desnoj obali.

13. IV. 45.
Josipovac

U 830 asova XII. brigada napada, a u 11,40 asova zauzima kanal, koji preseca drum Josipovac — Petrijevcima i likvidira Ugljenište. U 13,45 asova zauzima Petrijevcima.

VII. brigada u 12,15 asova zauzima na juriš selo Kravice i Josipovac.

U toku dana postepena preorijentacija naših jedinica prema Osijeku. Neprijatelj se žestoko brani za svaku stopu. O žestini borbe govore krvavi neprijateljski gubitci, kao i znatni gubitci u mrtvima i ranjenima u našim jedinicama.

Linija fronta VII. i XII. brigade proteže se: nasip ispred jugoisto nog rukavca Stare Drave — lovačka kuća na Staroj Dravi — mostovi na drumu i željezni koji pruži — kanal, koji se proteže na jug — k. 90 — k. 99.

VIII. brigada u toku no i 12./13. o.m. uspeva da forsira r. Dunav i izbije posle likvidiranja posade pustare na 2 1/2 km od Dalja i poseda cestu Borovo — Dalj. Odmah zatim vrši napad na Dalj, koji u kratkom vremenu likvidira te produžuje napad na Bijelo Brdo, koje zauzima u 10 asova, te produžuje gonjenje razbijenog neprijatelja ka s. Sarvaš.

Osječka brigada u toku no i 12./13. aprila pod zaštitom snaga na desnoj obali prebacuje svoja dva bataljona i posle borbi u prepodnevnom asovima ovlada s. Sarvaš.

14. IV. 45.
Osijek

U 3 asova XII. brigada prodire dalje u cilju presecanja druma CepLn — Osijek, dok VII. brigada nadire drumom i dvema prugama prema Adolfovcu, gde nailazi na žestok otpor neprijatelja⁷ na kanalu, koji preseca drum i pruge na sredini između Kravice i Adolfovca. Bri-

Datum,
vreme,
mesto

Sadržaj

Primedba

15. IV. 45.
Osijek

gada uspeva da savlada taj otpor i približava se Adolfovcu, odakle neprijatelj otvara samo slabiju vatru. Ovaj štab nare uje energično napredovanje ovoj brigadi i brigada ulazi u 4,30 asova u Gornji Grad Osijeka, prethodno likvidiraju i Adolfovac i Retfalu.

VIII. brigada u 2 asa u sadejstvu sa jednicama Osjeke brigade upada u Osijek, gde zati e samo mali broj ustaša, koji se bez otpora predaju.⁸

Jedinice ove divizije vrše pokret sa prostorije Osijeka pravcem Osijek — Valpovo — Sv. ura — Rakitovica, u cilju gonjenja neprijatelja.

ZAKLJUČAK

1. Vlastiti gubitci u vremenu od 1. do 15. aprila 1945. god.
U ljudstvu: poginulih . . . 128
ranjenih 659
kontuzovanih 3
nestalih 3
2. Neprijateljski gubitci:
U ljudstvu:
poginulih i ranjenih 860
zarobljenih 646
3. Plen:
Mitralske puške 50
pušaka 1000
pištolja 35
topova 10
kamiona 5
lokomotiva 250
telefonskog kabla 25 kom.
Uniformi nekoliko hiljada.
Velika količina materijala za izradu obuće.
4. Stanje discipline i borbenog duha: Na visini je.
5. Zdravstveno stanje: zadovoljavajuće.
6. Stanje obuće i odeće: Nezadovoljavajuće, ali se je popravilo pošto je zaplenjen Drilijan broj uniformi i obuće. Bosih 778.

⁴ Vidi dok. br. 50 i AVII, reg. br. 19—1—3, k. 1396: zapovest Štaba 51. udarne divizije, Op. br. 425, od 14. aprila.

7. **Ishrana:** Kako za vreme zatišja, tako i za vreme borbe vrlo dobra.
8. **Odnos drugova i drugarica:** pravilan.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Na elnik — kapetan:
Rudolf Akrap

BR. 57

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 18. APRILA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA PODRAV-
SKOJ SLATINI, DARUVARU I PAKRACU'**

STAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj: 208
Dana 18 IV. 1945. god.
u 24.00 .

Štabu 51. divizije²

Primljeno u
04,25 .³

Kapetan

Z A P O V I J E S T

U glavnom pravcu našeg nastupanja neprijatelj⁵ pokuša zadržati prodiranje naših jedinica, ali mu to nije uspelo. Spojivši se direktno sa divizijama VI Korpusa celokupne snage naše Armije produži e energično prodiranje ka Varaždinu i Bjelovaru, levo povezuju i se sa jedinicama I Armije koje

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 22—2—3, k. 1396.

² i ³ Dopisano mastilom.

¹ Potpis ne itak. Redakcija nije mogla utvrditi ko je potpisnik.

³ Nema ka oja ana 11. vazduhoplovna pešadijska divizija (vidi dok. br. 38, objašnjenje 4).

vode uspešno bitku u području Pleternice i nastupaju ka Batrini i Gradiški,⁶ u cilju zaokružavanja Broda i daljeg prodiranja ka zapadu. U isto vreme divizije X Korpusa drže slobodnu teritoriju Daruvarsku kotlinu i isto ni deo Bjelovarske kotline, što je povoljno uticati na daljnji razvoj naših ofanzivnih operacija.

U cilju izvršenja — produženja osnovnog zadatka,

NARE UJEMO:

1.) LI divizija:

Produžava sa energijom napadom osnovnim pravcem D. Bazje — Medinci — Grabi — s. Miholjac — s. Orešac, šire i se u desno do linije Crnac — a avica — Kapinci — Vaška (sve zaključno), a u levo do linije s. Dobrovi — Gornje Viljevo — s. Baki — s. Naudovac (sve zaključno⁷).

Po izbijanju na liniju P. Slatina — a avica sa jednim delom snaga napada na P. Slatinu obuhvataju i je sa severa, a u koliko dotle Moslavina⁹ ne bude likvidirana, sa manjom snagom obezbeđuje se o Moslavine, produžuju i dalje nadiranje.¹⁰

2.) XXXVI divizija:

Produžava sa energijom napadom opštim pravcem Mikleuš — P. Slatina — Cabuna — raskrsnica između Cabune i Suhopolja šire i se u desno do leve granice LI divizije, a u levo do linije Goralje — Lipovac — Pepelana. Glavni zadatak likvidacije P. Slatina i dalje gonjenje neprijatelja."

⁶ Vidi knj. 1, dok. br. 87 i 89.

⁷ Tekst u zagradama dopisan mastilom.

⁸ Podravska

⁹ Misli se na selo Moslavinu, na Dravi. -

¹⁰ Štab 51. udarne divizije svojom zapovesh u od 19. aprila 1945 (AVII, reg. br. 17—1—5, k. 1399A) uputio je:

— 12. brigadu pravcem s. Adolfovac — s. Vranješevac — s. Petrovo Selo — k. 111 — Prolom — s. Zidina;

— 8. brigadu pravcem k. 108 — k. 105 — k. 106 — s. Medinci — s. Grabi — s. Miholjac — s. Višnjica — s. Žiroslavlje (sve zaključno);

— 7. brigadu u divizijsku rezervu, pravcem s. D. Bazje — s. Medinci — s. Grabi — s. Miholjac — s. Oreš e.

Štab 36. udarne divizije svojom zapovesh u od 19. aprila 1945 (AVII, reg. br. 38—1—1, k. 1241) uputio je:

— 3. brigadu pravcem s. Mikleuš — s. Bukovica — Podravska Slatina;

— 6. brigadu pravcem s. Krajna — s. Kraskovi — s. Balinci — s. Ivan-Brijeg — s. Radosavci;

— 5. brigadu u divizijsku rezervu, na sektoru 3. brigade.

3.) XVI divizija:

Nastupa opštim pravcem Pušina — Vo in — Dulavec, šire i se u desno do linije Čerlarije — Gvozdanska¹², a u levo do linije Slat. Drenovac — Kometnik — Bastaji.

U koliko bude bilo potrebno, po našem naređenju orijentisa e jedan deo snaga na komunikaciju P. Slatina — Suhopolje.

4.) VI Korpus:

XII divizija: produžava nastupanje opštim pravcem bilo (greben) Papuka, sa zadatkom da brzo izbije u daruvarsku kotlinu i postavi se sa glavninom snaga u reonu Daruvara, gde se smešta radi odmora, popune i srećivanja.

b) XL divizija: produžava nastupanje pravcem Vetovo — Kamensko — Pakrac i postavlja se u reonu Pakraca sa zadatkom zatvaranja pravaca od Okučana i Banove Jaruge, dok na prostoriju Pakraca ne stignu jedinice I Armije, kada će primiti nov zadatak.

5.) X Korpus:"

Sa jednom divizijom odmah se postavlja na centralnu prostoriju bjelovarske kotline sa koje zatvara i izviđa pravce od Bjelovara — Ivanič Grada i Banove Jaruge.

Sa drugom divizijom postavlja se na liniju Lončarića — Cremušina¹⁴ i čeka se XXXVI i LI divizija primaknu Virovitici, napadaće na Viroviticu u severoistočnom pravcu, presecaju i neprijatelju otstupnicu iz Virovitice.

6.) Avijacija:

Opšti zadatci: izviđa i tuče neprijateljske kolone i ciljeve ispred fronta Armije. Posebni zadatci — prema razvoju situacije, za što će se štabovi divizija obraćati ovom štabu.

Održavanje veze između avijacije i jedinica belim platnima koja postavljati brzo na prednjoj liniji pešadijskog rasporeda, čime se naši avioni pojave.

NAPOMENA:

— Imaju i u vidu dosadnji vrlo povoljan razvoj operacija, treba energično produžiti taktiku brzih prodora i obu-

¹² U izveštaju Glavnog stožera Minorsa od 21. aprila 1945 (AVII, reg. br. 21—1, k. 49) kaže se da »neprijatelj nastoji obiti i južno krilo«, te da u zaleđe toga krila, u području sela Čerlarija, dovlači svoje snage.

¹⁴ Od 16. aprila 1945. godine 10. korpus potčinjen je privremeno Štabu 3. armije JA (vidi AVII, reg. br. 2—24—2, k. 119/4: depeša Generalštaba JA Glavnom štabu Hrvatske).

" O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 66.

hvatanja glavnih neprijateljskih otpornih tačaka, te ne dozvoliti neprijatelju frontalnu odbranu i ne dati mu mogućnost za srećivanje.

— Pitanje veze u ovoj situaciji je od naročito značajno i zbog toga mu posvetiti najveću pažnju.

— Štab VI Korpusa i štabovi XVI, XXXVI i LI divizije, obavezno i prije svake promene komandnog mesta izvestiti ovaj štab u koje se mesto premeštaju.

— Susjedne jedinice između sebe uspostave što svestraniju vezu. To se odnosi na sve jedinice po ev od najmanjih — desetina pa do divizije uključivo.

— Štab Armije u urbenom području.

— Komanda pozadine Armije u Našicama.

— XL divizija i odredi VI Korpusa održavaju vezu sa jedinicama I Armije.¹⁵

Prijem ove zapovijesti potvrdile radiogramom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR, pukovnik, (B. Petrić) B. Petrić	NAČELNIK ŠTABA, pukovnik, (V. Subotić) V. Subotić	KOMANDANT, general-lajtnant, (Košta Nač) Košta Nač
--	--	---

M. P.

Dostavljeno:

Štabu VI Korpusa,
Štabu X Korpusa (radiogramom),
Štabu grupe vazduhopl. divizija,
Štabu XVI, XXXVI i LI divizije, i
Komandi pozadine ove Armije,
Odeljenjima o.š. izvodno.

¹⁵ O izvršenju ove armijske zapovesti vidi dok. br. 69.

BR. 58

ZAPOVEST OPERATIVNOG ŠTABA 32. I 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 20. APRILA 1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA PODRAVSKU SLATINU¹

Operat.

ŠTAB
XXXII i XVI UDARNE DIVIZIJE
Op. br. 59
20. aprila 1945. god.
u 13,30 .

II br. XVI div.²

ZAPOVEST

Sekcija: Slatina razm. 1:100.000

Situacija:

Jedinice 36. divizije uspele su na nekoliko mesta forsirati kanal Karašicu i potisnuti neprijatelja³ u selo Mikleuš.

V brigada 36. divizije postavljena je na liniju Vuja jama — Jelinac — Klu evac, sa zadatkom likvidacija neprijateljskih snaga u s. Bukovici, olakšavaju i na taj način u zajednici sa jedinicama I i II brigade 32. divizije, koje se nalaze na liniji Sadovi — trg. 194 — k. 137, što bržu likvidaciju neprijateljskih snaga u s. Miklešu.

Naš zadatak:

Sa dve brigade (IV brigadom XVI divizije i IV brigadom 32. divizije) napasti Podr. Slatinu sa južne strane u cilju njene likvidacije i otsecanja svih neprijateljskih snaga koje se nalaze isto no od Podr. Slatine.

Sa jednom brigadom (I brigada XVI divizije) postaviti se na liniju Žubrica — eg. Peli — Suhopoljsko Borovo, ugrožavaju i

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 32—1—9, k. 966.

² Dopisano mastilom.

³ Delovi nemačke ojačane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (E. Schmidt-Richberg, n. d., 125).

komunikaciju Podr. Slatina — Suhopolje — Virovitica, dok sa jednom brigadom (III brigada 32. divizije) postaviti se na liniju Bulino polje — Luka ki Kanal,⁴ presecaju i drum i železni ku prugu, onemogu avaju i neprijateljskim snagama begstvo iz Podr. Slatine.

U vezi prednjeg,

NARE UJEMO:

- 1.) IV brigada XVI divizije — do 19 asova izvrši e sve pripreme i patrolama ta no ispitati neprijateljske položaje — snage. Izvršiti sve artileriske pripreme i uzeti elemente za ga anje i ta no u 19 asova po prethodno izvršenoj snažnoj artileriskoj i baca koj pripremi, preduzeti energi an napad na Podr. Slatinu, napadaju i pravcem trg. Brezi — centar grada Podr. Slatina. Zona širenja u levo — drum eralije — Podr. Slatina, a u desno Rakitova ki potok, vezuju i se u levo sa jedinicama 4. brigade 32. divizije.
Stab brigade nalazi e se u ku ama na drumu eralije — Podr. Slatina — u visinu natpisa Rakitovac.
- 2.) IV brigada XXXII divizija— do 19 asova izvrši e sve pripreme i patrolama ta no ispitati neprijateljske položaje — snage. Ta no u 19 asova u zajednici sa jedinicama IV brigade XVI divizije po završenoj artileriskoj i baca koj pripremi izvršiti napad na Podr. Slatinu, pravcem Babi ko brdo — zapadni centar zapadnog dela Podr. Slatina. Zona širenja u desno — dram eralije — Podr. Slatina a u levo Luka ki Potok, vezuju i se u desno sa jedinicama IV brigade XVI divizije.
Stab brigade nalazi e se na Lukovcu.
- 3.) III brigada 32. divizije — sa glavninom snaga u isto vreme t.j. u 19 asova napaš e Sladojevce u cilju likvidacije neprijateljskih snaga u istom selu, a sa jednim delom snaga postaviti se na liniju Bulino polje — Luka i kanal, orijentišu i se ka Podr. Slatini, onemogu avaju i begstvo neprijateljskih snaga iz Podr. Slatine. Po potpunom likvidaciji s. Sladojevci, postaviti se na napred ozna enoj liniji orijentišu i se prema Slatini,⁵ sa istim zadatkom. Manjim delovima izvi ati pravac od D. Meljana i Bistrice, obezbe uju i le a brigadi.
Stab brigade nalazi e se u s. Radosavci.

⁴ Treba: potok Luka i .

⁵ Podravskoj

- 4). I brigada XVI divizije — prikupi e sve svoje jedinice u 16 asova i krenuti pravcem Pivnica — Pepelana, sa koje prostorije ta no ispitati neprijateljske snage u P elicu i Žubrici, a potom sa dva bataljona izvršiti silovit napad na neprijateljske snage u P elicu i Žubrici, teže i da se momenat iznena enja postigne u potpunosti, a potom prodirati ka cesti Suhopolje — Cabuna, rade i samoinicijativno prema konkretno nastaloj situaciji. Svoj tre i bataljon držati u rezervi.

Stab brigade nalazi e se u s. Pepelana.

Napominjem štabu brigade na obezbe enje svojih bokova.

- 5.) II brigada XVI divizije — ostaje kao diviziska rezerva na sadanjoj prostoriji, s tim što e jedan bataljon postaviti na prostoriji Gvozdanska — Pivnica.
- 6.) Artilerija — teški divizion — haubice 120 mm. sa jednom baterijom topova 76 mm. pukovski, neposredno e potpomagati grupu brigada koje napadaju Podr. Slatinu i Sladojevce (IV brigadu XVI divizije, IV brigadu 32 divizije i III brigadu 32 divizije).

Baterija topova 76 mm. pukovski stavlja se pod komandu štaba teškog divizona.

Artileriska priprema traje e 10 minuta t.j. po inje u 18.50 asova i traje sve do 19 asova. Priprema treba da bude žestoka.

Grupa za neposredno potpomaganje koja se nalazi kod I brigade potpomaga e jedinice ove brigade u izvršenju zadatka postavljenog ovoj brigadi.

vrstu i stalnu vezu uspostaviti sa pešadiskim komandantima brigada i na zahtev istih otvarati vatru na sve neprijateljske otporne ta ke koje ko e pokrete pešadiji.—

- 7). Diviziski centar veze br. I t.j. za grupu koja napada Podr. Slatinu nalazi e se u s. Lipovac.
Diviziski centar veze br. II t.j. za grupu koja napada P eli i ugrožava cestu Podr. Slatina — Suhopolje — Virovitica, nalazi e se u Humu.—
- 8). Operativni deo štaba nalazi e se u s. Lipovac.
Stab divizije sa prištapskim jedinicama u s. Humu.
- 9). Medicinsko sanitetski bataljon nalazi e se u s. eralfjama gde slati sve ranjenike. MSB⁶, Hirurška ekipa nalazi e se u s. eralijama.

⁶ Medicinsko-sanitetski bataljon

10). Napomene:

a) Radi što bolje koordinacije i sadejstva svih jedinica štabovi brigada poveza e se obavezno pola asa pre napada sa diviziskim centrom veze. Ovo naro ito važi za grupu brigada koja vrši napad na Slatinu i Sladojevce, jer e na taj na in biti uspešno potpomognute od strane artilerije.

b) Jedinice 36. divizije i jedinice 51. divizije jednovremeno izvrši e napad svaka na svom sektoru.⁷

v) Po likvidaciji Podr. Slatine jedinice XVI divizije izvrši e pokret za Daruvar.⁸—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant 32. divizije
major
Rade Bulat

Komandant XVI divizije
pukovnik
Kamenjar

M. P.

Onaj bataljon koji postavite na prostoriju Pivnice — Gvozdanska, neka se obezbedi od sela V. Babina Greda.⁹

STAB II BRIGADE
16. N.O. UDARNE DIVIZIJE
Op. Br. 51
Datum 20-IV 1945.
Položaj

⁷ Jedinice 36. udarne divizije na sektoru izme u Podravske Slatine i linije s. G. Viljevo — s. Baki — s. Naudovac, a jedinice 51. udarne divizije opštim pravcem s. D. Bazje — s. Medinci — s. Grabi — s. Miholjac — s. Orešac.

⁸ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 62 i 66.

⁹ Ta re enica je dopisana mastilom.

BR. 59

**DODATAK ZAPOVESTI OPERATIVNOG ŠTABA 32. I 16.
UDARNE DIVIZIJE JA OD 20. APRILA 1945. ZA NAPAD NA
PODRAVSKU SLATINU I BUKOVICU¹**

OPERATIVNI STAB
XXXII. i XVI. DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Op. br. 59/45.

Dana 20. aprila, 1945. g. u 21 h

ZAPOVIJEST (dodatak)

(Sekcija Podravska Slatina 1:100.000)

Jedinice XXXVI. J. Divizije forsirale su kanal Karašicu³ i u zajednici sa I. ud. i II. brigadom XXXII. Divizije zauzele s. Mikleuš, od kuda jedinice XXXVI. Divizije produžuju napredovanje osnovnim pravcem Aleksandrova" — Bukovica — Slatina.

V. brigada XXXVI. Divizije sa linije Vu ja jama — Jelinac (k. 226) — Klu evac tokom cijelog dana djeluje bo no na neprijateljsko uporište Bukovica.³

IV. brigada XVI. ud. Divizije, IV. udarna brigada XXXII. Divizije i III. brigada XXXII. Divizije uz saradnju artilerije XVI. ud. Divizije otpo ele su 20. IV. o.g. u 19 sati op i napad na neprijateljska uporišta Podr. Slatina i Sladojevci.

Pošto su I. ud. i II. brigada XXXII. Divizije svoj zadatak u prostora Mikleuš — Aleksandrovac završile, njihove snage angažirat e se u operaciji protiv Podr. Slatine i Sladojevaca.

Radi izvršenja prednjeg,

N A R E U J E M O :

1.— I. ud. brigada:

1.—

a) Sa svim raspoloživim snagama postavlja se na liniji bezimenog potoka presecaju i komunikaciju izme u Bukovice i Kozica.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rea. br. 21—1—1, k. 1192. Vidi dok. br. 58.

² Treba: reku Karašicu.

³ Na tom pravcu su se povla ili delovi nema ke oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 58, objašnjenje 3).

b) S jednim dijelom snaga pod a) djeluje ofanzivno u pravcu centra Bukovice i time sura uje sa snagama nastupaju im iz pravca Mikleuš na uništenju neprijateljskih snaga opkoljenih u prostoru Bukovica — Aleksandrovac i jednovremeno vrši zaštitu naše operacije protiv Podr. Slatine.

c) S drugim dijelom snaga pod a) djeluje ofanzivno na isto ni dio s. Kozice.

d) Ostatak snaga drži polazni položaj.

e) Štab brigade u klijetima sjev. od k. 224 (Vu ja jama).

2.— II. brigada:

2.—

Postavlja se sa svim raspoloživim snagama u s. Ivan Brijeg gdje obrazuje op u rezervu.

Štab brigade u istom mjestu.

3.— Veze:

Referent za vezu XXXII. Divizije povu i e jednolan anu liniju iz centrale IV. brigade XVI. Divizije koja se nalazi na cesti eralije — Slatina u ku ama sjev. od k. 242 (Rakitovac) do štaba I. ud. brigade.

II. brigada uvodi telefonsku liniju Lukovac — Štab IV. brigade XVI. ud. Divizije u svoju centralu i tako se povezuje sa ovim štabom.⁴

Napomena:

Ostale odredbe nalaze se u opštoj zapovijesti.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant XXXII. Div. major: Komandant XVI. ud. div.

Rade Bulat

M. P.

pukovnik:

Kamenjar

Dostavljeno:

Štabu I. ud. i II. brigade XXXII. Div.
Štabu IV. ud. brigade XVI. ud. brigade i
Štabu IV. ud. brigade XXXII. Divizije.

⁴ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 62 i 66.

BR. 60

ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 21. APRILA 1945. POT-
INJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBO ENJE VIROVITICE
I IZBIJANJE NA LINIJU UR EVAC — BJELOVAR¹

Š T A B
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj: 211

Dana: 21./IV 1945. aod.

U 10.00 .

Z A P O V I J E S T

Razbivši u dvodnevnom žestokim borbama jaku neprijateljsku odbranu u Podravini na liniji Mikleuš — Cabuna i N. dravski kanal — p. Vojlovica³, jedinice XXXVI, XVI i XXXII i 51. divizije, kombinovanim bo nim napadom oslobodile su Podravsku Slatinu, Mikleuš, D. Bukovicu i niz drugih naseljenih mesta, nanevši neprijatelju velike gubitke u ljudstvu i materijalu, posle ega su preduzele gonjenje ka zapadu.⁴

U duhu osnovnog zadatka, naša Armija produži e brzo nastupanje ka zapadu sa neposrednim ciljem ovla ivanja Viroviticom i izbijanja do linije ur evac — Bjelovar.

N A R E U J E M O :

1.) LI divizija:

Produžava nastupanje opštim pravcem s. Miholjac — s. Orešac — s. Gradina — s. Luka — st. Gradac šire i se u levo do linije s. Baki , s. Španat, s. Naudovac, ur. Dota, ci-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 31—I/I, k. 557₃

² Dopisano mastilom.

³ Treba: r. Vojlovica. U prostoru Mikleuša branila se nema ka oja ana 11. vazduhoplovna pešadijska divizija sa ostacima ustaškog 2. sdruga 3. hrvatske divizije, a u prostoru s. Adolfovac — s. a avica nema ki 15. koza ki konji ki korpus. Prostor južno od Mikleuša do Pleternice bio je prazan i nije se mogao popuniti (E. Schmidt-Richberg, n. d., 124).

⁴ U depeši Štaba 3. armije br. 50 od 21. aprila 1945 (AVII, reg. br. 10—1, k. 295) izveštava se Generalštab JA da su jedinice 3. armije, posle žestokih dvodnevnih borbi u kojima su razbile odb'ranu dveju koza kih divizija na Novom dravskom kanalu, u toku prošle no i zauzele Podr. Slatinu i produžile gonjenje neprijatelja prema Viroviti, a da ulevo drže Daruvar i Pakrac.

glana kod k. 117, s. Lozan (sve zaključno), a u desno do linije s. Budakovac — Gornje Bazje. Teren sev. od te linije pretresa sa patrolama. Po izbijanju na komunikacije Bar — Virovitica, okreće front ka jugu i sa glavninom snaga napada Viroviticu sa severne strane, u koliko Virovitica dotle ne bude likvidirana.⁵

2.) XXXVI divizija:

Produžava dalje nastupanje ka Virovitici opštim pravcem — komunikacija Cabuna — Virovitica s tim, da glavninu svojih snaga upuće uje dominantnim kosama, južno od te komunikacije, obuhvataju i neprijatelja svojim levim kri lom. Granica širenja u desno: leva granica za LI diviziju; granica širenja u levo prema potrebi.⁶

X korpus⁷

3.) XXXII divizija:

Brzo se postavlja na prostoru Vel. Babina Gora — s. Trapinska sa koje linije napada Suhopolje i zauzima ga, potom okreće i zapadno ka Virovitici sa svim svojim snagama, koju napada sa isto ne strane.

⁵ Za nastupanje ka Virovitici Štab 51. udarne divizije izdao je 21. aprila zapovest (AVII, reg. br. 24—1—3, k. 1396), kojom je uputio: — 12. brigadu sa prostorije s. Kapinci — k. 116 opštim pravcem s. Ga ište — s. Brezovo Polje — s. Luka ko Dugo Selo — s. Turanovac;

— 7. brigadu sa prostorije s. Miholjac — k. 116 (isključno) opštim pravcem s. Višnjica — s. Ziroslavlje — s. Novo Obiljevo — s. Hadži evo — s. Berak;

— 8. brigadu, u divizijskoj rezervi, sa prostorije s. Baki — s. Grabi opštim pravcem s. Miholjac — s. Orešac — s. Gradina — s. Luka — s. St. Gradac;

— Artiljerijska brigada imala je da obrazuje dve grupe za pranje i neposredno potpomaganje 7. i 12. brigade, sa glavninom na prostoriji s. Grabi, s. Petrovac.

Po izbijanju na komunikaciju Virovitica — Bar, 7. i 12. brigada imale su napasti Viroviticu sa severa.

⁴ Za nastupanje ka Virovitici, Štab 36. udarne divizije izdao je 21. aprila zapovest (AVII, reg. br. 4—1—2, k. 1241) kojom je uputio:

— 6. brigadu pravcem s. Sladojevci — s. Cabuna — Suhopolje;

— 3. brigadu da zaobilaznim manevrom izbije kod sela D. Meljana, slabijim snagama napadne Sladojevce, a glavninu uputi ka Cabuni u cilju ovladanja tim selom;

— 5. brigadu, u divizijskoj rezervi, pravcem s. D. Bukovica — Podravska Slatina;

— Artiljerijska brigada imala je da podržava rad brigada prilikom napada na Sladojevce i D. Meljane.

⁷ i ⁸ Vidi dok. br. 61.

4.) *XVI divizija:*

Brzo se prikuplja na prostoru Pivnica — Jasenaš pa preduzima odmah napad na Viroviticu sa južne strane, upućuju i svoj glavni napad pravcem Sv. Trojstvo — centar grada, šire i se u desno do p. Katinac, a u levo do p. Rijeka.

X korpus:³

5.) *XXXIII divizija:*

Sa sadanje prostorije usiljenim maršem da izbije u s. Gakovo — Lonarica, odakle preduzima energičan napad na Viroviticu, glavnim napadnim pravcem Sv. ura k. 224 — centar grada obuhvataju i tako Viroviticu sa jugozapadne strane, a istovremeno sa manjom snagom se obezbeđuje sa pravca St. Gradac — Vukosavijevica na koju liniju upućuje zasede.

6.) *VI Korpus:*

XII divizija ostaje i dalje u prostoru Daruvara, a XL u prostoru Pakraca sa zadacima određenim im prema našoj posljednjoj zapovjesti,⁹ s tim, da će novi zadatak dobiti im snage I Armije izbiju na prostoriju Pakraca. Ove dve divizije isture i daljnje izviška patrola i prikupljati što svestranije podatke o neprijatelju sa pravca Bjelovar — Azma — Banova Jaruga.

OPSTE ODREDBE:

— Opšti zadatak avijacije, da tu je neprijatelja ispred fronta Armije.

— Komandant X Korpusa i Komandant XVI divizije dogovore se o sadejstvu i rasu po etku rešavaju njegov napada za zauzimanje Virovitice, *koji treba da usledi što prije.*

— *Jedinice će odmah pristupiti izvršenju zadataka.*

— Održavati što vrš u vezu između jedinica (levo i desno).

— XVII divizija koja je stavljena pod komandu ovoga štaba¹⁰, postaviće se u Našicama kao Armijska rezerva.

⁹ Misli se na zapovest Štaba 3. armije JA od 18. aprila 1945 (dok. br. 57).

¹⁰ Vidi o tome knj. 1, dok. br. 88, objašnjenje 36.

— Borbeni znaci za no as: **Srem — Slavonija.**
— Stab Armije bi e u P. Slatini."

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR, pukovnik, (B. Petri evi) B. Petri evi	NA ELNIK ŠTABA, pukovnik, (V. Suboti) V. Suboti	KOMANDANT, general-lajtnant, (Košta Na) Košta Na
---	---	--

M. P.

Dostavljeno:
Štabovima: X Korpusa,
XII, XVI, XVII, XXXVI, XL
i LI divizije,
K-tu artilerije i pozadine.
Odelenjima o.š., saopšteno
izvodno.

**ŠTAB X KORPUSA
ZAGREBA KOG
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. Broj: 6/Str. pov.
Dana: 6/V 1945. u sati

Po raspisanoj zapovesti
AA

Joši

" O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 67, 68, 70, 71, 72, 73,
76, 80 i 81.

BR. 61

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 21. APRILA 1945.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBO ENJE SUHOPO-
LJA I VIROVITICE¹**

**STAB X. KORPUSA
ZAGREBA KOG
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE²
JUGOSLAVIJE
Str. Pov. broj: 42
Dana: 21 IV 1945 u 21 sati**

Z A P O V E S T

(Sekcije Bjelovar i Slatina razm. 1:100.000)

Razbivši u dvodnevnim borbama jaku neprijateljsku odbranu u Podravini³ naša armija produži e brzo nastupanje prema zapadu sa ciljem da se ovlada Viroviticom i izbije na liniju ur evac — Bjelovar.

U tom cilju naša 5!. divizija produžava nastupanje opštim pravcem: s. Miholjac — s. Gradina — St. Gradac, 36. divizija produžava nadiranje opštim pravcem: Cabuna — Virovitica a 16. divizija prikuplja se na prostoru Pivnica — Jasenaš i napada Viroviticu sa južne strane.⁴

Naš korpus ima zadatak, da u sadejstvu sa jedinicama XII korpusa⁵ likvidira Suhopolje i Viroviticu.⁶

Prema poslednjim podacima, neprijatelj drži kao stalnu posadu u Virovitici jednu bojnu ustaša i delove 5. Donskog puka.⁷ Verovatno je, da je tokom zadnjih dana pridošlo ne-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 25—1, k. 557.

² Vidi dok. br. 2, objašnjenje 2.

³ Re je o probouju neprijateljskog fronta na liniji N. Dravski kanal — r. Vojlovica i oslobo enju Podravske Slatine.

⁴ i » Vidi dok. br. 60.

⁵ Vidi dok. br. 7, objašnjenje 2.

⁷ Iz sastava 2. koza ke divizije nema kog 15. koza kog konji - kog korpusa, formiranog krajem marta ili po etkom aprila 1945. godine. Imao je u svom sastavu slede e jedinice: 1. i 2. koza ku konji ku diviziju i jednu strelja ku brigadu, pot injenu Štabu 69. armijskog korpusa (Prva koza ka konji ka divizija imala je tri puka: 1. donski, 2. sibirski i 4. kubanski, dok je 2. koza ka konji ka divizija imala 3. kubanski, 5. donski i 6. tjerski puk. Naknadno, do kraja aprila 1945, formirana je i 3. divizija. (Opširnije o tome vidi: AVII, reg. br. 2—33—2, k. 119; 2—25—2, k. 119; 23—3, k. 25; E. Schmidt-Richberg, n. d., 103).

što neprijateljskih snaga sa istoka. Pored toga zaštitni neprijateljski delovi drže liniju: Radoti (k. 238) — s. Jasenik — Trome ak — Golo Brdo — Sv. urad — Sv. Trojstvo.

U cilju izvršenja prednjeg,

N A R E U J E M O :

1. — 32. Divizija:

1.— Ima zadatak, da u sadejstvu sa 36. divizijom likvidira Suhopolje, a potom da se sa manjim delom snaga zaštiti sa pravca Cabune, u koliko do tog vremena cela komunikacija Slatina — Cabuna ne bi po 36. diviziji bila oštećena od neprijatelja, a masom divizije da napadne Viroviticu sa istočne strane.

Sa jednom brigadom smeni se 22. ov. m. do 4 sata jedinice 16. divizije na položajima južno od s. Zubrice i Pelića.

Napad na Suhopolje izvrši se divizija sa tri brigade a jednu brigadu uputi se u korpusnu rezervu na raskrsnicu puteva kod Ribnjaka, 2,5 km. j. ist. od naslova »Trome ak« tako, da ista do 20 časova 22. ov. m. bude na svome mestu.

Štab divizije pri napadu na Suhopolje [u] s. Suhop. Borovo (južne kuće u blizini k. 202), a potom po potrebi.

Desno održavati vezu sa 36. a levo sa 16. divizijom.

Po etak napada 22. ov. m. u 21 as.⁸

⁸ Na osnovu ove zapovesti Štaba 10. korpusa JA, Štab 32. divizije izdao je 22. aprila 1945. svoju zapovest (AVII, reg. br. 22—1—1, k. 1192) kojom je regulisao rad brigada:

— 2. brigada dobila je zadatak da nastupa pravcem s. Naudovac — Suhopolje, održavaju i vezu desno sa 1. brigadom, a levo, kod ž. st. Suhopolje, sa 4. brigadom;

— 4. brigada da nastupa ka centru Suhopolja;

— 1. brigada, sa jednim bataljonom da preseče cestu Suhopolje — s. Cabuna, a sa dva bataljona da obrazuje divizijsku rezervu u istočnoj delu sela Pelića;

— 3. brigada da nastupa pravcem s. Pivnica — s. akovac — s. Lonarica i na raskršću u puteva kod Ribnjaka, južno od k. 207, obrazuje korpusnu rezervu.

Po etak napada: 22. aprila u 21 as.

Sa uvana je i zapovest Štaba 32. divizije za vezu, Str. pov. br. 4, od 22. aprila (AVII, reg. br. 22—3—1, k. 1192).

O izvršenju ove korpusne zapovesti vidi dok. br. 81 i 101.

2. — 33. Divizija

2.— 22. ov. m. do pada mraka izbija na otsek Kozja gl. (isključivo) — Golo brdo (k. 223) — k. 236 o istivši pred sobom neprijateljske zaštitne delove na ovome pravcu.

Potom se sa jednom brigadom, u sadejstvu sa jedinicama 16. divizije, napasti Viroviticu sa severozapadnog pravca između cesta Virovitica — Šp. Bukovica i Virovitica — Bar (obe ceste uključivo) sa zadatkom da prodre u grad i likvidira posadu. Sa dve brigade zauzete za odbranu stare položaje Crvene armije⁹ na liniji: kanal 3,5 km. sev. zapadno od Virovitice — s. Korija — Kobna Zemlja — Rastova Voda — k. 203 — k. 236, u cilju spremanja intervencije sa pravca Šp. Bukovica i s. Lozan. Desna granica položaja: Odžin P.

Desno održavati vezu sa brigadom 16. divizije koja se napadati sa otseka Sv. ura — Kozja Gl. (uključivo) na liniji: Kozja Gl. — k. 125 — Ciglana¹⁰ — cesta.

22. ov. m. do 21. kasno ima da bude brigada određena za napad na svome polaznom položaju na otseku: raskrsnica puteva 600 metara sev. ist. od k. 132 — k. 117 (na cesti Virovitica — Bar) spremna za napad kao i brigade određene za odbranu na svojim položajima.

Napad na Viroviticu potpomaga se artilerija 16. divizije, u kome cilju javi se se štabu divizije jedan artileriski osmatrač — oficir u cilju korekture vatre i potpomaganja pešadije artilerijom.

Po etak napada naredi se se telefonom. Napadu prethodi artileriska priprema napada.

Štab divizije za vreme napada na Viroviticu u grupi kuća 200 m. sev. od k. 223.

⁹ Misli se na pešadijski puk 233. divizije Crvene armije, koji je 8. decembra 1944. godine prebačen u rejon Virovitice radi sadejstva 6. i 10. korpusu NOVJ u borbama na virovitičkom mostobranu i obezbeđenja levog krila 3. ukrajinskog fronta (*Završne operacije*, 419).

¹⁰ Zapadno od Virovitice.

- 3.— Veza: vidi prilog »Zapovest za vezu«. ¹¹
- 4.— Sanitetska služba po priloženoj sanitetskoj zapovesti. ¹²
- 5.— Znaci raspoznavanja za 22. IV: Marko — Motor a za 23. IV: Puška — Požega.
- 6.— Štab korpusa (Operativni dio) bi e kod lugarnice na raskrsnici puteva 3 km. j. zap. od Sv. ura a (k. 205) na putu Lon arica — Virovitica. ¹⁵
- 7.— Prijem zapovesti potvrditi.

SMRT FAS-IZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
Ivan Šibi

Komandant
general-major
Mate Jerkovi

" i ¹² Taj prilog nije na en.

" O izvršenju ove zapovesti vidi AVII, reg. br. 12—33—4, k. 557: operacijski dnevnik Štaba 10 korpusa JA.

BR. 62

**IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 21. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD
18. DO 21. APRILA'**

STAB XVI. JUG. DIVIZIJE

III. JUG. ARMIJE

Op. br. 82
21. IV. 1945.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

18. ov. mj. u 7,00 asova, jedinice IV. brigade koje su bile odre ene u rezervu, posle završenog pokreta iz sela ur enovca preko Feri anaca, kako II. brigada još nije bila pristigla, nare eno je da napadne i likvidira neprijatelja u selu Orahovici.² Ova brigada napada na selo Orahovicu i posle kra e borbe zauzima ga, neprijatelj je odstupio u pravcu sela Ca inaca.

Ova ista brigada gone i neprijatelja napada ga kod sela Ca inaca i posle oštre borbe zauzima pomenuto selo, a potu eni neprijatelj odstupa u pravcu Mikleuša, gdje posjeda za odbranu a avi ki kanal.³

U 13,00 asova I. i II. brigada stižu u selo Orahovicu, odakle posle kra eg odmora produžavaju pokret preko sela Ca inaca pravcem: s. etekovac — s. eralije — s. Macute — Vo in.

U toku popodneva 18. ov. mj. jedinice IV. brigade vode borbu na kanalu izme u s. Ca inaca i s. Mikleuša i pošto nisu uspele da ga likvidiraju do 24,00 asa, nare eno je IV. brigadi da preda položaj VI. brigadi XXXVI. divizije, s tim što e ostaviti jedan bataljon na liniji Krajna, kao bo no obezbe enje prema Mikleušu, a ostala dva bataljona krene pravcem s. Ca inci — Gornja Pištana — Koko ak — Slat. Drenovac — uriši — eralije — Lipovac sa zadatkom ugrožavanje Podr. Slatine i presjecanje komunikacije i odbacivanje na reku Dravu.

19. ov. mj. pred zoru neprijatelj vrši napad na bataljon IV. brigade s namjerom da ga odbaci sa ceste koja

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 34—1—2, k. 953.

² Tu su se nalazili delovi nema ke oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 58, objašnjenje 3).

³ Treba: a avica potok.

vodi od s. Pušine preko s. Humljana za selo Mikleuš ali biva odba en na svoje polazne položaje.

Jedinice I. i II. brigade stižu u s. Vo in u 15,00 asova i posle kra eg zadržavanja u 17,00 asova kre u na prostori ju: I. brigada s. ulavec — Koreni ani, a II. brigada u s. Pivnica — Gvozdanska.

Jedinice IV. brigade 20. ov. mj. stižu na odre enu prostori ju i to: I. bataljon na putu u s. Rakitovac⁴ orijentisan ka selu Kozice, a II. bataljon na k. 253 i 228 orijentisan ka Podr. Slatini i odmah stupaju sa neprijateljem u borbu koga nakon kra e borbe uspevaju da potisnu sa ovih položaja ka Slatini.⁵

Prema zapovesti štaba Armije od 19. ov. mj/ naša divizija je dobila slede i zadatak:

Sa jednom brigadom (IV. brigada ove divizije) i IV. brigadom XXXII. divizije napasti Podr. Slatinu sa južne strane u cilju njene likvidacije i otsjecanja svih neprijateljskih snaga koje se nalaze isto no o Podr. Slatine.

I. brigada divizije (postaviti se na liniju Zubrica — P eli — Suhopoljsko Borovo, ugrožavaju i komunikaciju Podr. Slatina — Suhopolje — Virovitica, dok sa jednom brigadom (III. brigada XXXII. divizije) postaviti se na liniju Bulino polje — Luka ki Kanal,⁷ presecaju i drum i željezni - ku prugu, onemogu avaju i neprijateljskim snagama begstvo iz Podr. Slatine.

U vezi prednjeg zadatka, jedinice ove divizije izvršile su slede e:

20. ov. mj. jedinice ove divizije nisu izvršile predvi en napad u 19,00 asova, posle artiljerijske pripreme,⁸ ve u 23,30 asova zbog zakašnjenja jedinica.

Jedinice IV. brigade ta no u 21,30 asova uz podršku artiljerije, izvršile su silovit nalet na neprijatelja koji se uporno branio na trg. 253, gdje je položaje na ovom brdu

⁴ Treba: šuma Rakitovac.

⁵ Treba: Podravskoj Slatini. Vidi depešu Štaba 16. udarne divizije od 20. aprila u 11,50 asova (AVII, reg. br. 5—4, k. 955) Štabu 3 armije u kojoj se kaže da se u to vreme 1. brigada nalazila na sektoru s. Gvozdanska, s. Klisa, 2. brigada na sektoru s. ulavec — s. Koreni ani na odmoru, a da 4. brigada ugrožava Podravsku Slatinu, štab divizije se nalazio u Vo inu.

⁴ Ta zapovest Štaba 3. armije JA nije na ena. Postoji zapovest Operativnog štaba 32. i 16. udarne divizije od 20. aprila 1945 (u 13,30 asova) koja se odnosi na oslobo enje Podravske Slatine (vidi dok. br. 58).

⁷ Treba: Luka i potok.

⁸ O dejstvima artiljerije 16. udarne divizije ispred neprijateljskog fronta na Vo inskoj reci i kod Podravske Slatine vidi M. Pajevi , n. d., 586.

dobro utvrdio, minirao i ogradio žicom. Posle žestoke kratke borbe, naše jedinice izbacile su neprijatelja iz ove prostorije, a zatim u dve kolone nastavile sa prodiranjem u Podr. Slatinu. Jedna kolona nadirala je ka isto nom delu Slatine sa ciljem presjecanje komunikacija, a druga kolona ka centru grada. Borba za sam grad bila je žilava i uporna. Neprijatelj je minirao sve prilaze u grad i davao otpor iz pojedinih kuća. Oko 22,15 asova desna kolona izbila je na cestu, a zatim nastavila sa prodiranjem u centar grada, ostavljaju i obezbe enje na cesti od pravca Kozica. Druga kolona koja je prodirala u centar grada, slomivši otpor neprijatelja uspeła je da zauzme sam centar grada, a zatim u sadejstvu sa jedinicama IV. brigade XXXII. divizije nastavila sa iš enjem grada.

U 22,30 asova grad Slatina je bio podpuno o iš en od neprijatelja, a neprijatelj pobego prema selu Baki u.

Za sve vreme borbi, naša artiljerija uspešno je pomagala naše jedinice i tukla neprijatelja koji je u panom begstvu, bežao iz grada.⁹

Odmah nešto posle 00,00 asa 21. ov. mj. jedna neprijateljska kolona sa jednim tenkom i nešto artiljerije, bežala je od pravca sela Kozica ka Podr. Slatini. Dva bataljona ove brigade postavljena su odmah na kanalu Poto ani¹⁰ i Kosana," jugoisto no od ovog kanala, postavljaju i protukolska oru a na cesti, kako bi spre ili prodor neprijatelja u P.¹² Slatinu. Naša artiljerija, na zahtev brigade, otvorila je vrlo žestoku vatru na neprijatelja koji se kretao cestom od Kozica. Ova kolona je podpuno razbijena i odba ena sa komunikacije, te se povukla i pobešla ka selu Medincima, odakle je nastavila povla enje ka zapadu.

Jedinice I. brigade u 21,30 asova, posle borbi, zauzimaju selo Žubricu i P eli , nakon ega su poslana patrole ka glavnom drumu, da se ispita situacija i da se prikupe podaci, na osnovu kojih e se produžiti dalja akcija.

U 23,00 asa jedinice ove brigade sa nekoliko svojih eta izbile su na prugu Cabuna — Suhopolje, neprijatelj se povla i velikom brzinom u pravcu Suhopolja, dok naši mitraljezi uspešno tuku neprijatelja koji beži po cesti.

⁹ U napadu na Podravsku Slatinu podršku 4. brigadi pružio je Teški divizion, koji je iz rejona s. V. Brezik, s. M. Brickovo, preko sela Slatinskog Drenovca i eralija, preba en na vatreni položaj u rejonu sela Lipovca (M. Pajevi , n. d., 586).

¹⁰ Treba: p. Poto ani.

¹¹ Nije na ena na karti 1:100.000.

¹² Podravsku

U 23.40 asova, jedinice ove brigade vrše pritisak na cestu u namjeri da istu presjeku, dok naša artiljerija tu e neprijateljske kolone na drumu u samom Suhopolju.

21. ov. mj. u 1,20 asova ova brigada izbija sa jednim bataljonom na drum od pravca selo P eli . Druga dva bataljona, vrše i u toku no i pritisak na samu cestu da presjeku komunikaciju Slatina — Suhopolje, nemaju uspeha i posle oštih borbi.

Pošto je neprijatelj uspeo da ovlada kotama južno i jugozapadno od sela Cabune i na taj na in ugrozio bok ove naše brigade, to je ista bila prinu ena da napusti položaj koji je do tada držala i da zaposjedne nove položaje k. 203 — k. 211 — Dakino Brdo — Leskovac.

Naši gubitci:

a) U ljudstvu	
poginulih16,
ranjenih134,
b) U oružju	

Neprijateljski gubitci:

a) U ljudstvu	
poginulih	946,
ranjenih	850,
zarobljenih	43
b) <i>Zaplenjeno oružje:</i>	
pušaka6,
šmajsera1,
baca a lahkih1,
radiostanica2,
telefona10,
kuhinja poljskih2,
kola	30 (sa hranom,, konzervama i raz. spre- mom),
konja	52,

M. P.

Na elnik, major:
Rebula¹³

¹³ **Eduard**

BR. 63

IZVEŠTAJ ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE OD 21. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 16.
DO 21. APRILA¹

STAB
XXVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. Broj: 168
Dana: 21. IV 1945.

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE.—

Dostavljamo Vam operaciski izveštaj za vreme od 16.
do 21. ov.m. zaključno

16. april

Naše jedinice u toku ovoga dana izvršile su pokret sa
prostorije na kojoj su se nalazile posle oslobojenja Našica
pravcem Našice — Donja Motina i sukobile se sa neprijateljem
na liniji Valenovac — isto na ivica s. Ferianci —
potokom Stara.²

U borbu je prvo stupila V brigada koja se nalazila na
elu kolone, sa zadatkom da napadne na Feriance — Valenovac
— Stara Jošava, s tim da uputi glavninu snaga u Staru
Jošavu i presece komunikaciju Ferianci — Orahovica.³

III Brigada odmah po dolasku stupila je u borbu desno
od V brigade sa zadatkom da izvrši napad pravcem Dolci i
Zdenci.

VI brigada ostala je u rezervi.

Desno od nas uhvatili smo vezu sa VII brigadom LI
divizije.

Naše jedinice nalaze se na liniji južno od sela Valenovac
— jugoistočno od sela Ferianci — potok Stara.

Štab divizije nalazi se u selu Donja Motina.

Ja ina neprijateljskih snaga nepoznata je,⁴ ali je utvr-
eno da se na položaju nalaze Nemci i erkezi.⁴

¹ Oriinal (pisan na mašini, litaicom) u AVII, reg. br. 32—1—3,
k. 1241.

² Treba: Stara reka.

³ i ⁵ Vidi dok. br. 51: zapovest Štaba 3. armije. Divizijska zapo-
vest nije na ena.

⁴ Radi se o delovima nemačke ojačane 11. vazduhoplovne peša-
dijske divizije i delovima nemačkog 15. kozačkog konjičkog korpusa
(E. Schmidt Richberg, n. d., 124).

17. april

Posle oslobojenja Našica naša divizija dobila je zadatak da izvrši dalje gonjenje neprijatelja u pravcu Podravske Slatine.⁵

Neprijatelj (čerkezi) je oko 3.000 vojnika) je zaposeo položaj Gosija⁶ — Banovac⁷ — Ferianci — Osilovac⁸ — Zdenci. Neprijatelj je uporno branio posednuti položaj.

Pravci napada: III brigada napadala je pravcem Valenovac — Zdenci — Cainci; VI brigada napadala je pravcem Švajcarica i Novo Selo⁹ — Itluk¹⁰ — Dolci — Veliki Zdenci¹¹ — K. 133, s tim da izvrši pritisak ka Orahovici; V brigada napadala je pravcem Ferianci — Jošava — Orahovica.

Posle žestokih borbi u toku prepodneva naše jedinice zauzele su sela: Gosije, Valenovac, Šume e i isto ni krak Feri anaca. Ispred položaja koje je neprijatelj zaposeo bila je istina i brisani prostor, te je neprijatelju bilo moguće da se održi do mraka.

Oko 19.00 asova neprijatelj je od pravca Osilovac — Itluk izvršio protivnapad sa snagom od oko 200 vojnika. Naši borci su do ekali protivnika na 50 do 100 metara i odmah ga odbili.

Posle artiljerijske pripreme oko 20.00 asova naše jedinice zauzele su selo Feri ance.

18. april

Danas u 00.00 asova naše jedinice zauzele su selo Bankovci, u 01.15 asova zauzele su selo Zdenci i Jošavu, a u 04.00 asova zauzele su Dolce.

Posle zauzeća ovih mesta neprijatelj se povukao i naše jedinice nemaju dodira sa njim.

Štab divizije od 10.00 asova nalazi se u s. Feri ancima.¹²

Prema izjavi zarobljenika, neprijatelj namerava da da otpor 14 km. zapadno od Feri anaca tj. kod Ca inaca.

19. april

Posle zauzeća sela Zdenci i Dolci, našim jedinicama dat je odmor do 12.00 asova radi srećivanja.¹³

⁴ Treba: Gazije.

⁷ Nije na en na karti 1:100.000.

⁸ Treba: Osilovac pst., oko 10 km severozapadno od Našica.

⁹ Treba: Novo Selo pst., 1 km jugoisto no od ur enovca.

¹⁰ Treba: Itluk pst., 5 km zapadno od ur enovca.

¹¹ Greška; treba: ž. st. Zdenci.

¹² i ¹³ Vidi AVII, reg. br. 26—2—3, k. 1241: zapovest Štaba 36. udarne divizije od 18. aprila 1945. godine.

U 12.00 asova naša III brigada produžavaju i napredovanje stigla je u selo Brezovljani, koje su već bile oslobodile jedinice LI divizije.¹⁴

VI brigada produžavaju i napredovanje stigla je u 15.00 asova u selo Čaince, koje su već bile zauzele jedinice XVI divizije.¹⁵

U 23.00 asa III brigada prodrla je pod neprijateljskom vatrom preko kanala Vo in potok¹⁶ sa zadatkom da napadne selo Petrovac i Hercegovac. Brigada je dostigla k. 108.

V brigada nalazila se do 07.00 asova kao divizijska rezerva kada je izvršila pokret do Orahovice.

20. april

Štab divizije nalazi se u Feri ancima do 10.00 asova a od tog vremena do 20.00 u Orahovici, kada se je premestio u s. Čaince.

III brigada dostigavši k. 108 i ovladavši šumom Petrovac, vodila je žestoke borbe sa neprijateljem sve do 04.00 asova, kada je neprijatelj sa jačim snagama sa otprilike 600—700 vojnika izvršio jak protivnapad. Brigada se morala povući i na istočnu stranu kanala Vo in potok na liniju Klenik — Heblova pustara, odakle je vodila i dalje borbu sa neprijateljem. U toku noći i brigada je izvršila ponovo prelaz preko kanala Vo in potok i zauzela šumu Petrovac, odakle je nastavila napad sa glavninom snaga na selo Petrovac sa južne strane i do 18.00 asova stigla je na liniju 300 metara ispred k. 111. Sa jednim bataljonom ova brigada napadala je selo Dobrovi sa južne strane sa zadatkom da pomogne VII brigadi¹⁷ pri proširenju mostobrana kod pomenutog sela. Vođe i ogorčene borbe za s. Petrovac i s. Hercegovac brigada je trpela stalno bojni pritisak na njeno desno krilo od s. Dobrovića, koje još nisu bile zauzele jedinice LI divizije. U 22.30 asova vođe i žestoke borbe za svaku kuću u brigada je ovladala selima Petrovac, Aleksandrovac i Hercegovac. Po likvidaciji tih sela produžila je u s. Bukovicu, koju su već bile oslobodile jedinice V i VI brigade.

V brigada izvršivši pokret od s. Feri anaca do s. Orahovice dobila je zadatak da produži preko s. Krajne — Pušine i da zaobiđe neprijateljsku liniju i izbije u šumu Lužnjakovac

" Selo Brezovljane je oslobodila 51. udarna divizija 17. aprila 1945. godine (vidi dok. br. 65).

Selo Čaince oslobodila je 4. brigada 16. udarne divizije 18. aprila 1945. godine (vidi dok. br. 62).

" Treba: Vo in ska reka.

" Iz sastava 51. udarne divizije.

jugozapadno od s. Bukovice, te da na taj na in ugrozi neprijateljsku liniju na kanalu Vo in. Brigada je u 05.00 asova izbila na odre enu liniju i vodila ogor enu borbu sa neprijateljem na jugozapadnoj strani s. Bukovice. U toku dana neprijatelj je izvršio 8 juriša sa snagom oko 600 vojnika. Brigada je sve juriše energično odbila. U toj borbi ranjena su sva tri komandanta bataljona.

VI brigada u 15.00 asova prošlog dana započela je napad na s. Humljani gde je do mraka izbila do k. 186 i k. 180 u šumu Vranovac i u 03.00 asa zauzela s. Humljane i produžavaju i dalje nadiranje izbila je do Vojlova ke reke¹⁸ koju je zaposela. Nastavljaju i dalje nadiranje u pravcu s. Mikleuša brigada je uz pomoć jednog bataljona III brigade, koji je napadao isto selo sa isto ne strane, zauzela s. Mikleuš u 13.00 asova. Posle zauze a s. Mikleuša glavnina ove brigade upućena je preko s. Sadova na jugozapadni deo Bukovice sa zadatkom da pomogne V brigadi pri likvidiranju s. Bukovice a sa manjim snagama produžila je gonjenje neprijatelja prema s. Aleksandrovcu. Pošto je brigada stigla do jugozapadne strane s. G. Bukovice napala je zajedno sa V brigadom Bukovicu, te su uz zajedničko sadejstvo u 23.00 asova uspele da oslobode uz ogor ene borbe pomenuto selo i odbace neprijatelja prema severu.

21. april

U toku ovog dana neprijatelj se povla i na elom našem sektoru daju i pri tome ogor eni otpor. Štab divizije u Fodravskoj Slatini od 13.00 asova. Po osloboenju s. Bukovice III i V brigada nalaze se u pomenutom selu gde se sreću. U 18.00 asova III brigada dobila je zadatak da izbije na s. D. Meljani — Bistrica i prese e komunikaciju Sladojevci — Cabuna.

V brigada istovremeno dobila je zadatak da izvrši pokret u Podravsku Slatinu gde e ostati kao divizijska rezerva.

Po zauze u s. Bukovice delovi VI brigade odmah su produžili napredovanje u pravcu Podravske Slatine i pri tom zauzeli s. Kozice i ušli u Podravsku Slatinu, koju su bile ve oslobodile jedinice XVI divizije.¹⁹ Danas ujutru VI brigada smenila je sa položaja IV brigadu na položaju od k. 108 (tri kilometra severno od Podravske Slatine) — k. 116 — k. 122 —

¹⁸ Treba: Vojlova reka.

¹⁹ Podravsku Slatinu je oslobodila 4. brigada 16. udarne divizije u sadejstvu sa 4. brigadom 32. divizije 20. aprila 1945. godine u 22,30 asa (vidi dok. br. 62).

D. Kusionje, a u 20.00 asova dobila zadatak da napada frontalnu liniju, koju drži neprijatelj, a glavninu snaga da uputi na Sladojeva ki Lug i tako ugrozi bo no s. Sladojevci. Nadi-ru i u pravcu s. Sladojevci uz slabiji otpor neprijatelja bri-gada je uspela da oslobodi u 22.30 s. Sladojevci. U 22.00 a-sova neprijatelj je razrušio most u pomenutom selu.²⁰

ZAKLJU AK

Za vreme ovih operacija neprijatelj je uspeo da da upor-nu odbranu na kanalu Vo in potok, ali je vešt看im manevrom naših jedinica i ugrožavanjem neprijateljskog boka morao da napusti tu liniju uz velike i krvave gubitke. Tako isto neprijatelj je davao žilav otpor u s. Bukovici gde je vrše i osam protivnapada pretrpeo ogromne gubitke. Naše jedinice u toku ovih borbi imale su najosetljivije gubitke pri zauzi-manju s. Bukovice.

Moral i borbeni duh naših jedinica u ovim borbama bio je na jako velikoj visini.

U toku ovih operacija naši gubici su slede i:

a) *u ljudstvu:*

65 poginulih
229 ranjenih.

Neprijateljski gubici:

Oko 400 poginulih
Oko 500 ranjenih
3 zarobljena

Zaplenjeno:

10 kamiona
1 haubica
1 »Šnajder« top 75 mm.
32 šarca
3 teška mitraljeza
3 baca a 81 min.
6 pištolja
14 šmajsera
10 km telefonskog kabla
2 telefonske centrale
7 radio stanica

²⁰ U borbama ispred neprijateljskog fronta na Vo inskoj reci, pešadiju 36. udarne divizije uspešno je podržavala njena Artiljerijska brigada (M. Pajevi , n. d., 586).

16 telefonskih aparata
13 sanduka raznog sanitetskog materijala
1 pokretna mehani ka radionica i mnogo druge ratne opreme.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Pom. na elnika — poru nik,
France Smole
M. P.

BR. 64

IZVEŠTAJ ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE OD 21. APRILA 1945. ŠTABU 6. UDARNOG KORPUSA JA O NAPADU NA KUTJEVO I SLAVONSKU POŽEGU'

ŠTAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILA KE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Pov. broj: 19
Dana: 21/IV 1945. god.

Operativni izveštaj o
napadu na Kutjevo 17. IV
i na SI. Požegu 18. i 19.
IV 1945. g.

ŠTABU VI UDARNOG KORPUSA

Po padu Našica neprijateljska posada u Kutjevu² uvi a-ju i da se ne može održati odlu ila je da se probije prema Pleternici. Kre u i se iz Kutjeva 17. IV u 11 sati prema

' Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 22—2, k. 1293.

¹ Vidi dok. br. 35, objašnjenje 3. Nema sigurnih podataka o tome koje su se neprijateljske snage 17. aprila nalazile u Kutjevu. Toga dana je rasformirana Grupa »Geiger«, iz ijeg sastava su se dva policijska bataljona do 17. aprila nalazila u Kutjevu. Me utim, iz izjave ratnog zarobljenika Kristijana Štipa (AVII, reg. br. 23—3, k. 25), date 19. aprila (acimo dva dana posle borbe za Kutjevo), vidi še da su se tada u Kutjevu nalazili 9. samostalni policijski bataljon i Štab nema -kog 1. policijskog puka, koji se u toku borbe za Kutjevo povukao u Pleternicu.

Pleternici i bio je s pravca s. Kula napadnut od jedinica XVIII ud. brigade. Iako veoma dobro naoružan neprijatelj je bio iznenađen napadom, ostavio svoj materijal, naoružanje i posle raspršen pobjegao što u okolne šume a što prema Požegi. Brigada je nanela neprijatelju slijedeće gubitke:

Mrtvih 43, ranjenih 60, zarobljeno 14.

Plijen:

Topova haubica 100 mm	2	komada
Topova protukolaca 37 i 45 mm	2	komada
Topova brdskih 65 mm	1	komada
Teških mitraljeza (maksim)	14	komada
Lakih mitraljeza (maksim)	5	komada
Puškomitraljeza Brno	2	komada
Bren	2	komada
„ „ Breda 8 mm.	1	komada
Šaraca	11	komada
Šmajsera	5	komada
Lakih baca a	4	komada
Tromblonskih pušaka	2	komada
Postolje za teški baca	1	komada
Raznih pušaka >	112	komada
Mauzer metaka	67.000	komada
Šmajser metaka	3.000	komada
Mina za laki baca	670	komada
Bomba za tromblon	1.430	komada
Granata za top 47 mm	250	komada
Ru nih bombi	400	komada
Granata za top 100 mm	1	kamion
Teških kamiona	4.	
Luksuznih automobila	1.	
Motorkota a	1-	
Bicikla	12.	
Noževa za pušku	125	

te 72 kola raznog ratnog materijala (kao opreme, hrane itd.).

NASI GUBITCI:

4 ranjena i 2 mrtva, utrošeno municije
 12.000 mitraljeske i pušane,
 4.000 Šmajserke.
 27 mina za teški baca .

18. IV. o.g. podveer Omladinska i Virovitička ud. brigada poele su sa snažnim pritiskom na neprijateljsko uporište SI. Požega drže i ju blokiranu od 19. IV do 23 sata dok ne stignu jedinice 48. divizije koje su imale zadatak da likvidiraju SI. Požegu.³

Napad je izvršen sa sjeverne strane od pravca s. Mihaeljevci. Našim jedinicama uspjelo je neprijatelja potisnuti sa gradske ciglane me utim odmah borba oko vojničke kasarne zateglja se sve do smjene jedinica. Budući da sa juga Požega nije bila blokirana te je u noći 18. na 19. XVIII ud. brigada posjela Babju Goru⁴ i vodila borbu sa neprijateljem koji je posjeo okolne ulice.

Naše jedinice nisu mogle osvojiti SI. Požegu jer nisu imale za tu akciju pripremljene topove i dovoljan broj teških bacača s obzirom na to da se tu nalazilo oko 3.000 neprijateljskih vojnika.³ Po svom sastavu neprijatelj je bio Njemci, ustaše i domobranci. Znaju i da je izgubljen, neprijatelj je davao ogorčen otpor. Do izvršene smjene naše su jedinice nanijele neprijatelju slijedeće gubitke:

81 mrtav i 127 ranjenog, plijena nije bilo.

Dok su vlastiti gubitci bili 9 mrtvih i 63 ranjena.

Po izvršenoj smeni naše su jedinice krenule na nove zadatke pravac Lipik.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba — kapetan:
Milan Popara

M. P.

³ Slavonsku Požegu su oslobodile 42. i 48. udarna divizija 21. aprila 1945 (vidi knj. 1, dok. br. 100 i 101).

⁴ Nije na ena na karti 1:100.000. Postoje Babine (k. 309).

⁵ Slavonsku Požegu je branila ustaško-domobranska 7. gorska divizija (vidi knj. 1, dok. br. 100, objašnjenje 2). Verovatno su se u Slavonskoj Požegi zatekli i ostaci razbijenih nemačkih i dobrovoljačkih policijskih snaga iz rasformirane Grupe »Geiger«, koji su se povukli u tom pravcu.

⁶ O borbama za Kutjevo i Slavonsku Požegu vidi i AVII, reg. br. 26—2nk. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije JA.

BR. 65

**IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 21. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD
15. DO 20. APRILA¹**

A²

Op. 464³

STAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 464
Dana: 21. IV. 1945. god.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE.

(Operativno odeljenje)

Na osnovu nare enja Op. br. si. od 21. IV. 1945. god.
dostavljamo slede i operacijski izveštaj:

Situacija:

Posle uspešnih operacija naših jedinica u reonu Osijeka, naša divizija produžila je br-zom izvršenju drugog zadatka — osnovnog: prodiranje kroz Dravsku kotlinu glavnim prav-cem: Rakitovica — Kapelna — Crnac — D. Bazje — Medinci — Miholjac — Orešac, ko-ordiniraju i sa našom XXXVI. divizijom.

Doga aji koji su se odigrali u ovome razdoblju mogu se podeliti u tri etape.

I. Napad na liniju: Viljevo — Kapelna — Bokši Lug.

II. Napad na liniju: Dravski⁴ i Vo inski kanal.⁵

III. Napad na liniju: s. Kapinci — a-avi ki kanal⁶, na kojim se linijama nepri-jatelj utvrdio.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 3—2—3.
k. 1396.

¹ i ³ Dopisano crvenom olovkom.

⁴ Treba: Novi dravski kanal.

* ⁵ Treba: Vo in potok.

⁶ Treba: a avica potok.

Tok događaja:

15. IV. u 6 asova jedinice ove divizije krenule su sa prostorijske Osijeka pravcem: Osijek — Valpovo — D. Miholjac⁷. Tokom noći 15./16. o.m. stigle na liniju: D. Miholjac — Golinci — Kuanci, na kojoj liniji bili su dočekani pešadiskom vatrom.

16. IV. o.g. u 11 asova prelazi se u napad i do večernjih asova ovog dana dostignuta je pod borbom linija: pst. Blanje — Kapelna — s. Bokšići.

U 21 čas 16. o.m. napadan na celoj Liniji neprijatelj⁸ je razbijen i

17. IV. oslobođeni su: Kapelna, Blanje, Viljevo (Viljevo — sa kombinacijom manevra naše XII. brigade i bugarskog 24. puka), Crnac, Suhomlaka, Vel. Rastovac, Gutmanovci, Kutovi, Obradovci, Paušinci, Bare⁹, Brezovljani, D. Predrievci i Bjelkovac.

18. IV. o.g. u 18 asova preduzet je opšti napad na liniju: Dravski i Voinski kanal. Ovaj napad nije uspeo usled neobično jake vatre neprijatelja.

19. ov.mes. u 3 asa ujutru preduzet je ponovni napad, kome je prethodila snažna artiljerijska priprema.¹⁰ Našoj VIII. brigadi uspeo je da forsira kanal, ali pošto je neprijatelj dovukao pojačanja i zauzeti mostobran stavio pod najjaču minobacačku i artiljerijsku vatra, VIII. brigada se posle dvoasovne borbe morala povući na istu stranu kanala i ponovo zauzeti polazne položaje.

U 10 asova neprijatelj preduzima napad. Uspeva da pređe kanal na širini od 300 metara. Jurišem jedinica VIII. brigade likvidiran je ovaj neprijateljski mostobran.

Treći napad određen je za predno, zbog ubitane neprijateljske vatre, koja je ovoga dana našim jedinicama nanela znatne gubitke.

⁷ Vidi dok. br. 51: naredbe Štaba 3. armije JA. Zapovest Štaba divizije nije nađena.

⁸ Radi se o delovima nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije i o delovima nemačkog 15. kozačkog konjičkog korpusa (vidi dok. br. 63, objašnjenje 4).

⁹ Treba: Bare Slavonske.

¹⁰ O dejstvima artiljerije u toku borbi za neprijateljski položaj na liniji Novi dravski kanal — Voinski potok (vidi M. Pajević, n.d., 586).

ke. U 19 asova, posle artileriske pripreme, usledio je napad na celoj liniji. Stvorena su dva mostobrana, i to jedan kod Adolfovca," a drugi dva km od sela Dobrovi a¹², ali ve u 23,45 asova neprijatelj je naše delove primorao i ovog puta da se povuku na polazne položaje.

I pored svestranog zalaganja starešina, najsavešnije pripreme, kao i odvažnoš u boraca napad nije uspeo.

Ovaj štab naredio je sre ivanje jedinica, pripremu za ponovni napad, koji ima da usledi u 3 asova ujutro, posle artileriske pripreme.

20. ov.mes. vo ene su borbe i tokom no i 20./21. IV. primorava se neprijatelj na povlaenje i naše jedinice gone neprijatelja stopu u stopu do kanala a avice. Linija kanala a avica dostignuta je u 16 asova 21. ov.mes.

Preduzima se sre ivanje jedinica i pripreme za daljnji napad i gonjenje neprijatelja.

U 22 asa posle artileriske pripreme, sa dve brigade u prvom borbenom redu, prešlo se u napad i do 24 asa dostignuta je linija: s. Španat — Trešnjevo Polje — do južne ivice s. Vaške.

Borba je u toku.

Gubici u periodu od 16. do 21. IV. o.g. zaklju no jeste slede i:

Sopstveni gubitci: poginulih	184,
ranjenih	529,
kontuzovanih	27.

Neprijateljski gubitci: veoma su veliki. Prema iskazima meštana i zarobljenika u ovom periodu borbe izbena je iz stroja oko 2000 vojnika. Zarobljeno je 20 vojnika.

Plen: Kao plen palo je slede e: 195 pušaka,
5 puškomitraljeza,
1 mitraljez,
18 pištolja,
3 šmajsera,
12.000 mauzer metaka.

" Tu je mostobran stvorila 12. brigada.

" Tu je dejstvovala 7. brigada.

Od našeg oružja nestalo u borbi i ošte eno 12 protiv-tenkovskih pušaka, 24 pikavaca, 38 pušaka, 3 mitraljeza, 5 puškomitraljeza.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Na elnik — kapetan:
Rudolf Akrap

M. P.

BR. 66

IZVESTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 22. APRILA 1945. ŠTA
BU 10. KORPUSA JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 19. DO
22. APRILA

STAB
XXXII. DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Op. br. 10/45. str. pov.
Dana 22. aprila 1945. g.

Operativni izvještaj
za borbe 19. do 22.
IV. 1945. g.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBA KOG«

Prema nare enju Štaba Korpusa² naša divizija izvršila je pokret 17/18. o. mj. sa prostorije: Berek — Bulinac — Vel. Gr evac — Grubišno Polje na sektor: Hum — Vo in — Ceralije — Balinci (sve na sekc. Bjelovar — Slatina). Rokiranje je izvršeno u cilju vezivanja naših jedinica sa nastupaju- im snagama 16. i 36. divizije, koje su se u to vrijeme nalazile na liniji: Orahovica — Ca inci.¹

Neprijatelj je u isto vrijeme držao Podravsku komuni- kaciju, t.j. uporišta Mikleuš — Aleksandrovac — Bukovica — Kozice — Podr. Slatina, obezbje uju i istu sa oko jednim bataljonom u Cetekovcu i Cojlugu, sa oko jednim bataljo-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 20—1—3, k. 557.

² Pismeno nare enje Štaba 10. korpusa JA nije na eno.

³ Vidi dok. br. 57.

nom Sadovi k. 194 i sa isto tolikim snagama zapadno od Bukovice. Sastav neprijateljskih jedinica bio je u glavnom: razbiti dijelovi Gestapoa⁴, iz sastava Luftvafe⁵ i neke pješadijske jedinice iji se identitet nije potpuno utvrdio.

19. o.mj. uhva ena je veza sa XVI. divizijom (1. i 2. brigadom⁶), od kojih smo saznali daljnje njihove namjere. Naša I. i II. brigada nalazile su se u Balincima. No u 19/20. neprijatelj se povukao iz etekovca za ojlug. I. ud. i II. brigada dobile su zadatak da napadnu neprijatelja u Cojlugu i Sadovima i da se spuste u Aleksandrovac i time odsijeku neprijatelja u Mikleušu. Na taj na in olakšalo bi se napredovanje lijevog krila III. Jugoslovenske Armije preko dravskog kanala.⁷ Nakon kra e borbe neprijatelj je bio potisnut iz Cojluga. Isti se povukao za Mikleuš uz gubitke od 6 mrtvih. Zauzimanje Sadova išlo je znatno teže, jer je neprijatelj vrsto branio te položaje. Oko 14 asova neprijatelj je bio izbena sa Sadova uz osjetljive gubitke od oko 20 mrtvih i mnogo više ranjenih. I. ud. brigada odmah je uz potok Dobrovina krenula prema cesti. Lijevo od nas nalazila se V. brigada 36. divizije koja je vodila žestoku borbu za osvajanje Bukovice.⁸ im je I. ud. brigada uspjela ovladati položajima na Sadovi osjetilo se popuštanje neprijateljskog otpora u Mikleušu. II brigada preko Cojluga — k. 137 nadirala je na Mikleuš gdje je nakon kra e borbe upala u isti i tu se sastala sa jedinicama VI. brigade⁹ koje su također napadale sa jugoisto ne i isto ne strane. Neprijatelj je iz Aleksandrovca davao još uvijek žestok otpor. Zauzimanjem Mikleuša i spajanjem naših jedinica na podravskoj komunikaciji sa jedinicama 16. i 36. divizije naš osnovni zadatak bio je izvršen. U isto vrijeme III. i IV. ud. brigada nalazile su se na prostoriji kod Cabune ugrožavaju i neprijatelja na tom otcjeku. Nakon zauze a Mikleuša naša Divizija dobila je zadatak da u zajednici sa 16. divizijom sa jednom brigadom izvrši napad na Podr. Slatinu sa jugozapadne strane, a sa

⁴ Verovatno je re o ostacima razbijenih policijskih bataljona iz Grupe »Geiger«, rasformirane 17. aprila (vidi dok. br. 35, objašnjenje 3), i o ostacima 6. dobrovolja kog policijskog bataljona, potinjenog Štabu nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 38, objašnjenje 4).

⁵ Misli se na nema ku ojanu U. vazduhoplovnu pešadijsku diviziju (vidi dok. br. 60, objašnjenje 3).

⁶ Te dve brigade 16. udarne divizije stigle su u Vo in 19. aprila u 15 asova, a oko 17 asova krenule su na prostoriju s. ulavec, s. Korenani (1. brigada), s. Pivnica, s. Gvozdanska (2. brigada). O tome vidi dok. br. 62.

⁷ Misli se na Novi dravski kanal.

» Vidi dok. br. 63.

⁹ Iz sastava 36. udarne divizije.

dvije brigade da postavi osiguranje Sladojevaca i prema Bukovici na liniji potoka Rakitovac i time osigura likvidaciju Slatine¹⁰. Napad na Slatinu otpočeo je 20. o. mj. u 19 asova. Nakon kraja borbe neprijateljski otpor je savladan, jer je neprijatelj još u toku dana napustio Slatinu ostavivši u njoj slabije zaštitne dijelove. III. brigada koja je osiguravala Slatinu od Sladojevaca napadala je na neprijatelja u Sladojercima i na položajima južno od Sladojevaca (Kupreš"). Iste noć i likvidirana je i Bukovica. Naša Divizija dobila je zadatak da se po dolasku jedinica 16. i 36. divizije izvuče iz podravske komunikacije i rasporedi na prostori: Kusunje — Lukovac — Slana Voda — Hum Varoš — Makovac, odakle će krenuti dalje. Izvlačenje naših jedinica izvršeno je 21. o. mj. do 14 asova. I. ud. brigada, koja je imala zadatak da postavi osiguranje prema Bukovici nije uopšte izvršila svoj zadatak krivnjom štaba brigade, koji je zakasnio više od 5 sati, tako da je Slatina već bila zauzeta, a brigada je tek krenula da izbije na podravsku komunikaciju. Taj je štab uzet na odgovornost.

U tim borbama primijetilo se, da je neprijatelj angažovao manje snage, koje trebaju da vode borbu samo za dobitak u vremenu. Njihov otpor, esto puta je veoma slab. Od zarobljenih vojnika saznaje se, da je stanje u njihovim jedinicama veoma loše, da je vojska demoralisana, izmorena uslijed stalnog povlačenja, i da je slabo naoružana. Brojno stanje njihovih jedinica veoma se smanjilo tako, da neke njihove čete broje od 15 do 20 vojnika, a bataljon od 50 do 70.

U tim borbama borbenost i ofanzivni elan naših jedinica znatno je porastao, međutim još uvijek kod nekih rukovodioca na momente osjećaju se pomanjkanje samoinicijative i prodornosti, što u velikoj mjeri i usporuje brzinu, kako u borbi tako i u manevru, što je posljedica defanzivnih borbi, koje je naša divizija u zadnjem periodu u glavnom vodila.

U tim borbama postignuti su slijedeći rezultati: Neprijatelj je imao oko 145 mrtvih i oko 200 ranjenih. Zarobljeno je 7 neprijateljskih vojnika i podoficira.

Zaplijenjeno je 6 lakih mitraljeza (Šaraca), 3 p. mitraljeza, 2 šmajsera, 20 pušaka, 11.000 metaka, 2 telefona, 6 km. kabla i drugog materijala.

Naši gubitci: 26 mrtvih od kojih: komesar čete Bošiljevac Vlado, komandir prate čete Husnjak Valent, za-

¹⁰ Vidi dok. br. 58.

¹¹ k. 207

stavnik zamjenik komandanta bataljona Kušter Stjepan, Erdeljac Valent komandir etc. Ranjeno 135 drugova. Nestalo 11 drugova.

Od oružja izgubljen je jedan šmajser.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar— p.pukovnik:	Za komandanta štaba
Blaha uro	Na elnik major:
	Bogdan Jovanovi
M. P.	

BR. 67

NARE ENJE ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 23. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA 36. UDARNE I 32. DIVIZIJE ZA OSLOBODENJE
VIROVITICE I SUHOPOLJA'

ŠTAB

36. diviziji²

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj: 213
23.IV. 1945. god.
u 13.30 .

- 1.) ŠTABU XXXVI DIVIZIJE
- 2.) ŠTABU XXXII DIVIZIJE

XVI i XXXIII divizija, u cilju napada na Viroviticu³, izbile su do linije Sv. Trojstvo — Sv. ura — Kozjak — Golo brdo — Trome a, sa koje linije produžuju napad na Viroviticu i odsecanje od Pitoma e:

Nare ujemo:

XXXII divizija odmah e najpovoljnijim pravcem krenuti na sektor Virovitice, da zajedno sa XXXIII divizijom poja a napad na Viroviticu.

0 ovome smo depešom obavestili štab X Korpusa⁴.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—2, k. 1241.

² Dopisano mastilom, irilicom.

³ Vidi dok. br. 60 i 70.

⁴ Vidi depešu Štaba 3. armije JA od 23. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—11—1, k. 295) Štabu 10. korpusa, u kojoj se kaže: da su 51, 36. i 32. divizija izbile do linije s. Budakovac — s. Naudovac — s. P eli — s. Suhopoljsko Borovo, na kojoj vode borbu; da je 32. diviziji na-

XXXVI divizija, preuze e odmah sektor XXXII divizije (koji je ona dosad držala"), i, koordiniraju i sa LI divizijom, predve e napasti Suhopolje, likvidirati ga i dalje prodirati ka Virovitici. Za taj napad prema potrebi koristiti i divizion »ka uša«.⁶

V brigadu drža e u rezervi.

HitnoT

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR, pukovnik, (B. Petri evi) S.o.	NA ELNIK ŠTABA, pukovnik, (V. Suboti) V. Suboti	KOMANDANT general-lajtnant, (Košta Nad) Košta Na
--	--	--

P.s. Štab XXXVI posla e ovo nare enje odmah štabu XXXII divizije.

M. P.

STAB
XXXVI. U. DIVIZIJE
III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O Broj: 180
Dana: 23/IV 1945 2od.
u 14^h

Po prijemu na znanje i izdatoj zapovesti jedinicama u akta⁷

Pom. na elnika poru nik⁸

re eno da odmah krene i poja a napad 33. divizije na Viroviticu; da e sektor 32. divizije preuzeti 36. divizija i, zajedno sa 51. divizijom, predve e napasti Suhopolje i dalje produžiti ka Virovitici, kao i da 10. korpus i 16. divizija imaju zadatak da u toku no i ovladaju Viroviticom. Štab 32. divizije je potvrdio prijem ove depeše i obavestio da se po njoj postupa, s tim što 36. divizija produžava zapo eti napad na Suhopolje (AVII, reg. br. 11—12—1, k. 295). Toga dana, 23. aprila, 36. divizija je ovladala selima Čabunom i Naudovcem (vidi AVII, reg. br. 19—5—1, k. 295: depešu Štaba 10. korpusa Štabu 32. divizije od 23. aprila 1945).

⁵ To je bio sektor s. Kusunje, s. Lukovac, Slana Voda, s. Hum-Varoš, s. Ma kovac. Vidi dok br. 66 i depešu Štaba 32. divizije od 23. aprila (u 10 asova) upu enu Štabu 3. armije JA (AVII, reg. br. 19—4—1, k. 295) U njoj se kaže da 32. divizija od 7 sati »sre uje« jedinice sa 36. divizijom, da je upu en oficir za vezu i koordinaciju, da e se napad izvršiti jednovremeno i da se pred divizijom nalaze nema ki koza ki 2. sibirski i 5. kubanski puk.

⁴ O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 70 i 81.

⁷ Tekst ispod etvrtastog pe ata napisan je mastilom.

⁸ Nije potpisano.

BR. 68

IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 23. APRILA 1945. GENERALŠTABU JA O STANJU NA FRONTU 3. ARMIJE¹

ŠTAB
III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

38²

Str. Pov. O. Br. 212

15³

23. IV. 1945 s.

U 13.00 .

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

1.) *Operativna situacija danas:*

Sa glavninom snaga preduzimamo napad na Viroviticu, glavnim napadnim pravcem sa južne strane, drže i dominantne kose iznad Virovitice na liniji Jasenik — Kr evine, u cilju bo nog napada na Viroviticu i obuhvatanja u visini špiši Bukovice; sa ostalim snagama obuhvat Suhopolja sa linije Suhopoljsko Borovo — s. P elic — s. Orešac — s. Budakovac.

Sa XII i XL divizijom držimo prostor Daruvara — Pakraca — Lipika, sa prednjim dijelovima zapadno do linije »Ribogojstvo« — Pavlovac, a jugozapadno do linije Antunovac — Cagli . Ove dve divizije zatvaraju pravce od Oku ana, Banove Jaiuge, azme i Bjelovara.

2.) *Naš daljnji plan:*

Po ovla ivanju Viroviticom, nameravamo težište naše ofanzivne aktivnosti usmeriti u pravcu Bjelovara u cilju likvidacije tog centralnog neprijateljskog uporišta na našem pravcu, ime bi se stvorila mogu nost za dejstvo po unutrašnjim operacijskim pravcima ka Koprivnici, Križevcima i prema Zagrebu. Dalje prodiranje sa glavninom snaga Podravinom pravcem: Virovitica — Koprivnica — Varaždin, ve sada nailazi na sve organizovaniji otpor ja ih neprijateljskih snaga (koza ki korpus⁴ od tri divizije, ostatak 11. Luftwafe⁵ divizije, Kamrgrupe Englbrecht⁶, ostatak II ustaškog staja eg

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—2, k. 21A.

¹ i ³ Dopisano olovkom.

⁴ Odnosi se na nema ki 15. koza ki konji ki korpus (vidi dok. br. 61, objašnjenje 7).

⁵ vazduhoplovna pešadijska

⁶ Borbena grupa »Engelbrecht«

zdruga⁷), što u stvari zna i obezbe enje osetljivog boka neprijateljske grupacije u reonu Varaždina.

Istovremeno emo pomenute dve divizije iz prostora Pakrac — Daruvar orijentisati na liniju azma — prema Bjelovaru, kao istureno obezbe enje sa pravca Križevci — Ivani Grad.

Bilo bi s toga važno da desno krilo I Armije koje ve preuzima prostor Pakraca (XV korpus), odmah obuhvati i prostor Garešnice.

Za brže i sa manje žrtava dalje prodiranje, molimo da nam se stavi na raspoloženje bataljon tenkova kako je to predvi eno, tim prije što sa artiljeriskom municijom sve više oskudevamo.

XVII diviziju trebalo bi odmah uputiti u sastav Armije®, da bi smo mogli imati bar jednu diviziju u rezervi i postepeno izvla iti jednu po jednu diviziju iz prve linije, zbog odmora, sre ivanja i popune što je neophodno potrebno obzirom na neprekidne pokrete, borbe i zamorenost jedinica.

Neprijatelj na pravcu svog nastupanja sistematski ruši komunikacije i objekte na njima. Preduzimamo sve za brzo usposobljavanje pozadinskog saobra aja.

Molimo da nam s vremena na vreme javljate o toku i razvoju operacija kod ostalih naših Armija, a naro ito kod susedne.

Od 21. o. m. kada je rasformiran štab VI Korpusa, XII i XL divizija, stoje pod direktnom komandom ovoga štaba⁹.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,	NA ELNIK ŠTABA,	KOMANDANT,
pukovnik,	pukovnik,	general-lajtnant,
(B. Petri evi)	(V. Suboti)	~(Kosta Na)
B. Petri evi	V. Suboti	Košta Na

M. P.

⁷ Iz sastava ustaško-domobranske 3. hrvatske divizije. Vidi dok. br. 38, objašnjenje 4.

³ Ta divizija je, zapoveš u štaba 17. udarne divizije od 21. aprila 1945 (AVII, reg. br. 24—2, k. 983), upu ena sa prostorije SI. Broda na prostoriju Našica, radi ulaska u sastav 3. armije.

¹ Na dan 23. aprila 1945. svi partizanski odredi na slobodnoj teritoriji, kao i straže komandi mesta i komandi podru ja, uklju uju se u sastav jedinica Korpusa narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ). Vidi AVII, reg. br. 2—28—2, k. 119/4: depešu Generalštaba JA Glavnom štabu Hrvatske od 23. aprila 1945. godine.

P.S.

17. divizija ve u pokretu
za Našice¹⁰.—

I A.A"

MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
Demokratske Federativne Jugoslavije
GENERALŠTAB
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
Str. pov. Br. 15/945.
25. aprila 1945. god.
BEOGRAD

Primljeno do znanja
u akta.

General-major:
Rade Hamovi

Dopisano mastilom.
Dopisano olovkom.

BR. 69

IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIIJE OD 23. APRILA 1945. GENERALŠTABU JA O DEJSTVIMA POTCINJENIH JEDINICA OD 16. DO 21. APRILA¹

39²

STAB
III JUGOSLOVENSKE ARMIIJE

O. Broj 211
23. IV. 1945.

Operacijski izveštaj
za vreme od 16. — 21.
aprila o. god.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIIJE

Dostavlja se operacijski izveštaj za vreme od 16. do 21. aprila 1945. godine.

OPSTA SITUACIJA

Neprijatelj³, pretrpjevši osjetne gubitke na desnoj strani Drave, u neredu se povukao ka Našicama, akovu i D. Miholjcu, progonjen u stopu od naših gone ih kolona.

Sveže neprijateljske snage u području Našica i D. Miholjca⁴ imale su zadatak da prihvate svoje razbijene djelove

¹ Originali (plan na mašinsni, latinicom) u AVII, res. br. 8—1—2, k. 21A.

² Dopisano mastilom.

³ 0 neprijateljskim snagama vidi dok. br. 38, objašnjenje 4.

⁴ Ne radi se ni o kakvim svežim neprijateljskim snagama u prostoru D. Miholjca i Našica. Pošto je 3. armija JJA 12. aprila forsirala Dravu i obrazovala mostobran na njenoj desnoj obali, i pošto je postalo o igledno da se nema ka oja ana 11. vazduhoplovna pešadijska divizija ne može sama više održati pred napadima divizija 3. armije, nema ki 15. koza ki konji ki korpus, koji je posedao Dravu uzvodno od D. Miholjca, smenio je svojim delovima levokrnlni puk nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije kod D. Miholjca, s tim da taj puk odbaci snage 3. armije JA sa mostobrana na Dravi, što ovaj nije uspeo (E. Schmidt-Richberg, n.d., 121). Što se ti e svežih snaga u području Našica, taj prostor južno od Našica do akova, prema planu Štaba 34. armijskog korpusa, trebalo je da posedne nema ka 22. pešadijska divizija, te da se tako obrazuje jedinstven front: Sava — akovo — Našice — Valpovo. Taj plan nije ostvaren zato što su delovi nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije koji su se povukli prema Našicama bili uništeni (vidi dok. br. 54), a 22. pešadijska divizija se morala angažovati, u odbrani akova, protiv 1. armije JA (vidi AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjava generala Lera).

sa Drave i Dunava i da zaustave naš daljnji prodor u pravcu zapada. No brzim nastupanjem i energijom intervencijom glavnine naših snaga u području Našica⁵, slomljen je neprijateljski otpor. Našice su zauzete, dok je u isto vreme brzim manevrom naše pomoćne kolone sa južne strane opkoljen i uništen neprijateljski garnizon u D. Miholjcu, u zajednici sa jedinicama III bugarske divizije.⁶ Na taj način su namere i nade neprijatelja, da će na toj liniji zaustaviti naše nadira- nje ka zapadu propale.

Po zauzeću Našica i D. Miholjca 16. o.m. raspored naših snaga vidi se iz priložene skice.

16. aprila o. g.

Po uništenju neprijateljskih snaga u području Našica i D. Miholjca⁷, naše snage brzo su izbile na liniju: Ferianci — s. Bokšić — s. Bokšić — Lug i istoimeno rub šume Brešće i Polom — s. Kapelna i s. Viljevo, gde su se sukobile sa delovima I i II Kozačke divizije⁸ na dobro pripremljenim i utvrđenim položajima. Neprijatelj je davao vrlo žilav otpor. Na više mesta došlo je do borbi prsa o prsa, a neki delovi položaja prelazili su više puta iz ruke u ruku.

Jedinice VI Korpusa⁹ po završenim borbama kod Našica produžavaju sa njim komunikaciju Našice — Gradište¹⁰

⁵ O oslobodjenju Našica vidi dok. br. 54, objašnjenje 30.

⁴ To je bio 24. puk 3. pešadijske divizije.

⁷ Vidi depešu Štaba 3. armije JA od 17. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—7—1, k. 295) Štabu 10. korpusa, u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije zauzele D. Miholjac i Našice, da se nalaze na liniji s. Viljevo — s. Ferianci — Kutjevo, da je uspostavljena veza sa 6. udarnim korpusom i da je 1. armija izbila na liniju s. Aglin — s. Ruševo. U depeši se naređuje Štabu 10. korpusa da jednu diviziju orijentiše na pravac s. Ulavec — s. Voćin i dejstvuje u pravcu sela Mfkleuša, gde će se povezati sa 16. udarnom divizijom, a sa drugim da zatvori pravce ka Daruvaru, sa juga i zapada.

Istog dana je Štab 10. korpusa depešom br. 183 (AVII, reg. br. 11—7—1, k. 295) potvrdio Štabu 3. armije prijem gornje depeše i obavestio ga o rasporedu 10. korpusa:

— 32. divizija: 1. brigada na liniji s. Ulavec — s. Pivnica, 2. brigada na liniji s. Bedenik — s. Bučinac, 3. brigada u Moslavini. 4. brigada u rezervi, u selu Pavlovcu, a Štab divizije u selu V. Zdencima.

— 33. divizija: 1. brigada na liniji s. Garešnica — s. Gaj, 2. brigada na sektoru sela Jakšića, na komunikaciji Slav. Požega — Pleternica, 3. brigada u Lipiku, Štab divizije u Pakracu, a Štab korpusa u Daruvaru.

⁸ Iz sastava nema kog 15. kozačkog konjickog korpusa. Više o tome vidi dok. br. 61, objašnjenje 7.

⁹ U pitanju je samo 40. udarna divizija, pošto je 12. udarna divizija grebenom Papuka upućena u rejon Pakraca (vidi dok. br. 57).

⁶ Na tom pravcu dejstvovala je 40. udarna divizija, uz podršku artiljerije 1. proleterske divizije (iz sastava 1. armije), sa kojom je

što im i uspeva u toku dana, pošto su neprijatelju nanele osjetne gubitke u borbama kod s. Zoljana i s. Gradac. Tom prilikom ubijeno je 223, ranjeno 268, a zarobljeno 176 Njemaca. Plen: 1 brzometni top, 17 automatskih oružja, 70 pušaka, jedna radio stanica, a uništena 4 kamiona sa ratnim materijalom.

Naša avijacija je u toku dana vrlo uspešno mitraljirala i bombardovala neprijateljske kolone u povlačenju od Našica i D. Miholjca prema zapadu".

No u 16/17. aprila o. g.

U toku cele noći i naše jedinice vodile su oštre borbe sa kožima snagama¹², ali bez značajnijih rezultata. Otpor neprijatelja bio je na celom frontu veoma jak.

17. aprila o. g.

Pošto se frontalnim napadom na liniju položaja Feri anci — Viljevo¹³ nije mogao iznuditi uspeh, to je XVI divizija upućena u obuhvat neprijateljskog desnog krila i boka pravcem D. Motina — Bazje¹⁴ — Orahovica. Prevede, kada se je već osjetio pritisak XVI divizije u području Orahovice, XXXVI divizija prelazi u odlučan napad na celom frontu iz-

uspostavljen kontakt (vidi AVII, reg. br. 10—2, k. 486: izveštaj Štaba 6. udarnog korpusa od 21. aprila 1945. o borbama posle oslobođenja Našica do 21. aprila). Pošto je oslobodila Kutjevo, 40. udarna divizija je produžila nastupanje ka Slav. Požezi i napala grad, ali nije uspela da ga oslobodi, te je, po zapovesti Štaba 3. armije od 18. aprila 1945 (dok. br. 57), upućena u rejon Pakraca.

¹² Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 147.

¹³ To su bili delovi nemačkog 15. košaračkog konjarskog korpusa.

¹⁴ Depešom od 17. aprila 1945 (AVII, reg./br. 2—120—1, k. 45) Štab 3. armije je izvestio Generalštab JA da jedinicama 3. armije sadejstvovaju dva puka bugarske 3. pešadijske divizije, isto noć od s. Viljeva, od Drave do Gložešta, ali da je u toku prva tri dana borbi sadejstvovao samo jedan ojačani bataljon. A drugom depešom od istog dana (AVII, reg. br. 2—123—1, k. 45) izveštava da je u toku noći i na frontu 51. divizije, kod sela Kapelne, neprijatelj vršio jače protivnapade snagama od jednog bataljona, da je svuda odbijen, da su Bugari napali selo Viljevo, ali da ga nisu zauzeli, da se zapadno od linije D. Miholjac — Našice (na liniji s. Viljevo — s. Feri anci) vode jake borbe sa neprijateljem koji se utvrdio i dovala i pojačanja, kao i da se priprema levi obuhvat neprijatelja grebenom Papuka u cilju izbijanja na liniju s. Mikleuš — s. Vovin i dalje. Vidi i depešu od 18. aprila (AVII, reg. br. 2—125—1, k. 45), u kojoj se za 17. april kaže da se u području sela Feri anca vode žestoke borbe i da su zauzeta sela Gazije i Šumeće, da je severoistočno od Feri anca probijena dobro utvrđena zona i da su zauzeta sela Bokšič Lug i Zokov Gaj, kao i depešu (AVII, reg. br. 2—126—1, k. 45) kojom se izveštava da su zauzeti Kutjevo i Vetovo.

" Pogrešno; treba: Gazije, 8 km zapadno od Našica.

me u Feri anaca i Ribnjaka »Grudnjak«, sa glavnim pravcem napada Bokši — Zdenci — a inci.

XL divizija VI Korpusa u brzom prodoru ka požeškoj kotlini, osvaja Kutjevo i Vetovo", posle oštarih borbi, naro ito u Kutjevu, gde su neprijatelju zadani osjetni gubitci. Ubijeno 100, a zarobljeno 56 Njemaca. Plen: jedan top, 14 šaraca, oko 100 pušaka i 35 kola raznog ratnog materijala.

XII divizija¹⁶ ovog Korpusa izbija na komunikaciju Orahovica — Kutjevo, rastjeravši neprijateljske snage sa dominantnih visova sa pomenute komunikacije.

Naša avijacija nije dejstvovala ispred fronta naših jedinica¹⁷.

No u 17/18. aprila

U toku no i nastavljaju se žestoke borbe za Feri ance i Orahovicu. Na centralnom sektoru desno krilo XXXVI divizije zauze em s. Bokši i Bokši Luga, probija neprijateljski utvr eni pojas i brzo napreduje preko s. Gutmanovci prema Zdencima. Na desnom krilu fronta vode se uli ne borbe u Kapelni i s. Viljevu¹⁸.

U drugoj polovini no i vode se borbe u samim Feri ancima i Orahovici. Neprijatelj", osjetivši da je ugrožen pojavom naših snaga kod Orahovice i Zdenaca, užurbano se povla i na liniju: Novi dravski kanal — p. Vo inka²⁰, gonjen od strane naših jedinica.

¹⁵ O tome vidi dok. br. 64; depešu Štaba 3. armije od 18. aprila (AVII, reg. br. 2—126—1, k. 45) Generalštabu JA, kojom se potvr uju ovi podaci, kao i depešu Štaba 3. armije od istog dana (AVII, reg. br. 2—130—1, k. 45), u kojoj se kaže da je 6. udarni korpus, nadiru i kroz Požešku kotlinu, zauzeo sela Cerovac, Šumanovac i Jakši , ovladavši na taj na in prilazima Slav. Požegi. Osim ovih, vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 185 od 18. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—8—1, k. 295) Štabu 3. armije u kojoj se obaveštava da je-2. brigada 33 divizije 17. aprila razbila jednu ustašku kolonu kod sela Jakši a (9 km severoisto no od Slav. Požege).

" Ta divizija je bila u pokretu za Pakrac.

¹⁷ Iz izveštaja Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 17. aprila 1945. pomo niku na elnika Generalštaba JA o podršci Grupe vazduhoplovnih divizija JA jedinicama 1. i 3. armije na pravcima Podr. Slatina — Virovitica i Slav. Brod — N. Gradiška vidi se da je Vazduhoplovna grupa »Vitruk« 17. aprila bombardovala i mitraljirala selo Moslavinu, Podr. Slatinu i Suhopolje i izvi ala drum s. Moslavina — Podr. Slatina — Virovitica (tom X, knj. 2, dok. br. 150).

" Te borbe je vodila 51. udarna divizija.

" Delovi nema kog 15. koza kog konji kog korpusa, nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije i ustaškog 2. zdruga iz sastava 3. hrvatske divizije (vidi dok. br. 38, objašnjenje 4).

²⁰ Pogrešno; treba: Vo in potok.

Do svanu a, naše snage ovladale su Feri ancima i Orahovicom, Kapelnom, Viljevom, D. Predrijevom, V. Rastovcem i nastavljaju sa gonjenjem neprijatelja ka zapadu²¹.

18. aprila

U daljnjem proganjanju potu enog neprijatelja, naše jedinice u toku dana zauzele su s. a ince, Krivaju", Mladenovac²³, Crnac i Suhomlaku, a u zajednici sa bugarskim jedinicama s. Moslavinu i na taj na in do 22.00 . izbile na elom frontu na isto nu obalu Novog dravskog kanala i p. Voinke²¹.

XII divizija VI Korpusa u svom nastupanju grebenom Papuka izbila je na komunikaciju Vo in — Kamensko. XL divizija po zauze u Kutjeva i Vetova²⁵ u daljnjem prodoru prema Slavonskoj Požegi zauzela je neprijateljska uporišta Sumanovac, Cerovac i Jakši , ovladaju i na taj na in prilazima ka Slav. Požegi²⁶.

²¹ Više o tome vidi u dok. br. 62, 63 i 65, kao i u depešama Štaba 3. armije od 18. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—128—1, 2—129—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojima se potvrđuju ovi podaci.

²² Treba: Krivaja pst.

²³ Pogrešno; treba: Milanovac.

²⁴ Treba: Vo inska reka.

²⁵ Vidi o tome depešu Štaba 6. udarnog korpusa JA br. 1. od 18. aprila 1945 (AVII, reg. br. 4—33—1, k. 295), kojom se izveštava Štab 3. armije da su jedinice 6. korpusa ovladale komunikacijom Orahovića — Kutjevo i da su zauzele Kutjevo i Vetovo, da se borbe nastavljaju južno od komunikacije i da je uspostavljena veza sa jedinicama 1. armije JA koje su svojom artiljerijom pomagale napad na Kutjevo.

²⁶ O borbama 18. aprila vidi depešu Štaba 3. armije od 19. aprila (AVII, reg. br. 2—132—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije 18. aprila, posle proboja odbrambenog pojasa izme u sela Feri anaca i Viljeva, nadiru i na zapad izbile do mraka na liniju: Drava — Novi dravski kanal — Vo in potok — s. Humljani, kao i da su zauzeta mesta: Kutjevo, Zdenci, Bankovci, Milanovac, Rastovac, D. Predrievo, Dolci, Duzluk, a inci, Brezovljani, Bjelkovac, Krivaja pst., Suhomlaka, Cmok, Moslavina; a u Požeškoj kotlini sela: Cerovac, Sumanovac i Jakši ; i da se neprijateljstva nastavljaju. Toga dana, 18. aprila, u odgovoru na depešu Štaba 3. armije od 17. aprila (objašnjenje 7), Štab 10. korpusa je, depešom br. 185 (AVII, reg. br. 11—8—1, k. 295), izvestio Štab 3. armije da je postupio po nare enju i izvršio nov raspored snaga, tako da 33. divizija osigurava Daruvar a 32. divizija je u pokretu na sektor Vo in, eralije, Hum. Jedna brigada se nalazi na prostoru s. ulavec, s. Pivnica, a jedna je u 9 asova izbila u rejon sela eralija. Depešom br. 187 od istog dana (AVII, reg. br. 11—8—1, k. 295), Štab 10. korpusa je obavestio Štab 3. armije da je 32. divizija u toku 18. aprila izbila na prostorijsu s. eralije, s. Macute, s. Hum, s. Pivnica i da je brigada iz eralija uspostavila borbeni dodir sa neprijateljem u selu etekovcu i vezu sa jedinicama 16. udarne divizije JA.

No u 18/19. aprila

Dolaskom na Novi dravski kanal i Vo inku naše jedinice naišle su opet na veoma jak otpor neprijatelja, koji je za poja anje dobio nove koza ke snage²⁷. Na ovoj liniji neprijatelj je iskoristio za odbranu izgra ene položaje još od bivše jugoslavenske vojske, kao i fortifikacijska postrojenja izgra ena od naše vojske još u toku prošle zime.

Prema izjavi zarobljenika Kozaka, na tom ostsjeku fronta nalaze se u prvoj liniji I i II koza ka divizija²⁸ i 111. puk L.W.²⁹ divizije. Ukupno oko 8 — 10.000 ljudi.

U toku no i prednji delovi naših snaga na više mesta pokušali su pre i na zapadnu obalu vo inskog potoka, ali su bili svuda odbijeni protunapadima i jakom koncentri nom vatrom nadmo nih neprijateljskih snaga.

19. aprila

XVI divizija po zauze u Ca inaca, dobivši nare enje da izvrši duboki obuhvat neprijateljskog desnog krila i boka, vrši pokret preko s. Pušine za Slatinski Drenovac, gde ostavlja IV brigadu radi zajedni kog dejstva na P.³⁰ Slatinu sa XII³¹ divizijom X Korpusa. Sa dve brigade preko Vo ina produžava pokret oslobono m teritorijom i do mraka izbija na komunikaciju ulavec — Pivnica.

Kod XXXVI, LI divizije i Bugara³² na liniji s. Humljani — Vo inski potok — Novi dravski kanal vrše se nasilna izvi anja.³³

XL divizija u severnom delu Slavonske Požege vodi uline borbe zadavaju i neprijatelju osjetne gubitke. U toku dana ubijeno preko 120 neprijateljskih vojnika. Plen: 2 topa, 9 šaraca i 50 pušaka. XII divizija u nastupanju ka Daruvaru.³⁴

²⁷ i ²⁸ Iz sastava nema kog 15. koza kog konji kog korpusa.

²⁹ vazduhoplovna

* Podravska

³¹ Pogrešno; treba: XXXII.

³⁶ i ³⁷ Odnosi se na 29. puk bugarske 3. pešadijske divizije.

On je 18. aprila u rejonu sela Viljeva smenio 24. puk 3. divizije.

³³ Depešom od 20. aprila 1945 (AVII, reg. br. 1—140—1, k. 45), Štab 3. armije je izvestio Generalštab JA da se pred frontom 3. armije nalaze nema ka 1. i 2. koza ka konji ka divizija i 111. lova ki puk nema ke oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije. Od sela Dobrovi a na sever do Drave — 3. kubanski, 5. donski, 6. tjerski puk i 69. samostalni koza ki divizion, od sela Dobrovi a do južno od e ralijsa — 1. donski, 2. sibirski, 4. kubanski i 65. samostalni koza ki divizion, a 3. koza ka divizija da drži položaje na Dravi, od Suhopolja do sela Spiši -Bukovice.

³⁴ Depešom od 19. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—8—1, k. 295), štab 3. armije JA naredio je Štabu 10. korpusa da jednu diviziju postavi u centar Bjelovarske kotline da izvi a i zatvara pravce od

No u 19/20. aprila

Po padu mraka otpo inje opšti napad na neprijateljski front od Drave do Mikleuša i bo no sa juga na komunikaciji Sladojevci — P. Slatina — Bukovica.³⁵

Bugarske snage (jedan puk^{3")} u toku no i nisu imale uspeha u pokušaju da pre u Novi dravski kanal.

LI divizija u toku no i, posle žestokih borbi, uspela je ostvariti dva uža mostobrana preko Vo inke i to u podru ju Adolfovca i Dobrovi a i održati se na njima usprkos jakih neprijateljskih protunapada.

XXXVI divizija sa glavninom snagom vrši takti ki obuhvat neprijateljskog desnog krila preko s. Humljani, gde razbija neprijateljski otpor, i pred zoru, izbija na komunikaciju Mikleuš — Vo in kod etekovca i Balinaca, u koja sela ulazi bez borbe.

III brigada XXXVI divizije, posle ogor enih borbi prsa o prsa, zauzima šumu Petrovac.

IV brigada XVI divizije po dolasku u s. Lipovac (6 km južno od P. Slatine) dolazi u sukob sa istaknutim defovima

Bjelovara, Ivani -Grada i Banove Jaruge, a drugu na liniju s. Lon arica — s. Cremušina, da bi, im se 36. i 51. divizija opštim pravcem s. iMikleuš — Podr. Slatina — Suhopolje primaknu Virovitici, napala Viroviticu bo no, u severoisto nom pravcu, i presekla neprijatelju odstupnicu iz Virovitice. U istoj depeši se Stab korpusa obavestava da se 12. udarna divizija nalazi u pokretu grebenom Papuka za Daruvarsku kotlinu, a 40. udarna divizija iz Požeške kotline, preko sela Orljavca, na podru je Pakraca, sa zadatkom da zatvori pravce od Oku ana i Banove Jaruge.

³⁵ Depešom br. 195 od 19. aprila (AVII, reg. br. 11—9—1, k. 295), Stab 10. korpusa je obavestio Stab 3. armije JA da je u toku no i 19/20. aprila 1. brigada 33. divizije napala delove nema ke 181. divizije (u depeši stoji pogrešno — 191) u selu Me uri u, a da je 32. divizija tokom no i i u toku dana, 20. aprila, sa dve brigade (1. i 2) sadejstvovala u napadu na selo Mikleuš i ovladala linijom s. Cojlug — k. 194, odakle produžava pritisak prema selu Aleksandrovcu i Mikleušu. Dve brigade ove divizije (3. i 4) napale su u toku no i neprijatelja na odseku s. Bistrjica, s. Cabuna.

U izveštaju Štaba 3. armije za 20. april Generalštabu JA kaže se da su u toku no i nastavljene žestoke borbe sa dve nema ke divizije i 111. lova kim pukom oja ane 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, koji uporno brane zapadnu obalu Novog dravskog kanala i Vo in potoka, da je na više mesta došlo do borbi prsa u prsa, da su se jedinice 3. armije, isto no od sela Mikleuša, prebacile preko Vo inske reke i zauzele šumu Petrovac i na podru ju sela Dobrovi a i Adolfovca uspostavile mostobran preko Vo in potoka, da su levokrlnim obuhvatom izbile pred Podr. Slatinu i selo Bukovicu, gde se vodi oštra borba, da su sa jednom kolonom izbile na komunikaciju Suhopolje — Daruvar u visinu sela ulovca, dok su dve druge kolone produžile nadiranje ka liniji Daruvar — Pakrac koja je u rukama jedinica JA (vidi AVII, reg. br. 2—138—1, k. 45: depeša Štaba 3. armije Generalštabu JA od 20. aprila 1945. godine).

neprijateljske posade iz P. Slatine i do svanu a uspeva podi i položajima na liniji k. 158 — k. 228.

XXXII divizija X. Korpusa po zauze u s. Lukovca prodire pod borbom ka P. Slatini sa jugozapadnog pravca.

20. aprila

Na svim otsecima podravskog sektora nastavljaju se borbe nesmanjenom žestinom.

Bugarske jedinice¹⁷ forsirale Novi dravski kanal u podruju severozapadno od s. a avice i ostvarile manji mostobran, kod k. 167.

Na otseku LI divizije u podruju Adolfovca neprijatelj je žilavim otporom i koncentričnom vatrom ukočio napredovanje XII brigade, dok je u podruju s. Dobrovi a VII brigada pod veoma teškim okolnostima uspela da u toku dana poveća mostobran, obuhvataju i sa južne strane s. Dobrovi.³⁸

Frontalni pritisak pomoćne kolone u pravcu Mikleuša i k. 108 kao i obuhvatni manevar glavne kolone XXXVI divizije u pravcu Bukovice i Mikleuša postepeno napreduje uz teške borbe sa žilavim neprijateljem. Po podne se prenose borbe u sam Mikleuš. Najteže i najkrvavije borbe u toku naše ofanzive uopšte, plamte u Gor. Bukovici. Neprijatelj osjetivši opasnost od ovog prodora naših snaga, bespoštedno je i u masama bacao svoje rezerve u protunapade za ponovno osvajanje Gor. Bukovice. Naši hrabri borci i rukovodioci V brigade odbili su toga dana osam neprijateljskih juriša nanevši neprijatelju teške gubitke. Odbijaju i žestok neprijateljski juriš sva tri komandanta bataljona V brigade izbačena su iz stroja.

Za vreme dok se u trouglu Bukovica — Dobrovi — Mikleuš odvijala ovako teška borba, IV brigada XVI divizije i XXXII divizija u svom nadiranju sa juga i jugozapada izbile su pod borbom na liniju k. 158 — k. 228 — k. 130, a pred mrak zauzele su sve dominantne visove kod P. Slatine. Neprijatelj, uvidjevši da mu se, pod neodoljivim pritiskom naših snaga, lomi desno krilo i bok, otpočeo je u toku popodneva sa naglim izvlačenjem svojih snaga iz prostora P. Slatina — a avica — s. Mikleuš.³⁹

³⁸ Depešom primljenom u Štabu 6. korpusa 20. aprila u 00,50 (AVII, reg. br. 4—54—1, k. 295), Štab 3. armije je obavestio Štab 6. udarnog korpusa da je 51. udarna divizija po padu mraka forsirala Novi dravski kanal, da je, probivši utvrđenu odbrambenu liniju, ovladala selima Adolfovcom, Adolfovim Selom, D. Bazjem, Miljevcima i G. Viljevom i produžila nadiranje u pravcu sela Medinaca (severozapadno od Podr. Slatine), gde se neprijatelj povla i ka zapadu, a da je 36. divizija ovladala selima Mikleušom, Hercegovcem, Aleksandrovcom, Sadovima i da je u 23 sata prodrla u selo D. Bukovicu.

* Više o borbama za Podr. Slatinu vidi u dok. br. 62 i 66.

U izveštaju Štaba 3. armije Generalštabu JA od 20. aprila

VI Korpus nalazi se koncentrisan na prostorijski Daruvar — Pakrac.⁴⁰

Naša avijacija u toku dana nije dejstvovala.⁴¹

1945. kaže se da je izvršen obuhvat neprijateljevog desnog krila, preko sela Humljana; da su jedinice 3. armije zauzele sela Balince, G. Bukovicu i kote 228 i 158, južno od Podr. Slatine, i da se frontalni napad na liniju s. Mikleuš — s. Miljevci, po prelasku Vo inske reke, nastavlja uz žestoke borbe koje još traju (vidi AVII, reg. br. 2—192—1, k. 45: depešu Štaba 3. armije Generalštabu JA od 20. aprila 1945). A u izveštaju od 21. aprila stoji da su 20. aprila na podravskom sektoru ceo dan vo ene žestoke borbe sa neprijateljem koji nastoji da održi utvr enu liniju izme u Drave i sela Mikleuša: Novi dravski kanal — Vo in potok, koriste i pri tome i stara utvr enja bivše jugoslovenske vojske; da je izbijanjem naših snaga na kose koje dominiraju komunikacijom Cabuna — Podr. Slatina — Bukovica neprijatelj bo - no ugrožen i da se na komunikaciji izme u tih mesta vodi ceo dan žestoka borba, naro ito kod sela G. Bukovice, gde je odbijeno 8 neprijateljskih juriša; da je po padu mraka po eo opšti napad na isto nom i južnom sektoru, na linijama Novi dravski kanal — Vo in potok i Podr. Slatina — Cabuna, te da je u 23 asa situacija slede a: jedinice JA su prešle Novi dravski kanal i zauzele sela Adolfovac, Adolfovo Selo, D. Bazje, Miljevce, Dobrovi , Hercegovac, Aleksandrovac i sada, pod borbom, drže D. Bukovicu, kao i da se jake borbe nastavljaju.

Vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 196 od 21. aprila (AVII, reg. br. 11—10—1, k. 295) Štabu 3. armije. Njom se obaveštava da su 20. aprila, u borbama za selo Mikleuš, 1. i 2. brigada 32. divizije sadejstvovala jedinicama 36. divizije i da je to selo toga dana zauzeto, kao i da su 32. divizija i dve brigade 16. divizije, no u 20/21. aprila, ovladale Podr. Slatinom.

⁴⁰ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 78 od 20. aprila 1945 (AVII, reg. br. 1—6. k. 1209), u kojoj se nare uje Štabu 33. divizije da se divizija, pošto je smene jedinice 6. udarnog korpusa, rokira na prostorijski s. G. Kova ica, s. V. Pisanica, s. D. Kova ica, i depešu Štaba 10. korpusa br. 196 od 21. aprila (AVII, reg. br. 11—10—1, k. 295), kojom se izveštava Štab 3. armije da je 1. brigada 33. divizije 20. aprila posle podne odbila napad ja ih neprijateljskih snaga od sela Poljane prema selima Gaju i Antunovcu, kao i da je 32. divizija na sektoru Podr. Slatine, a 33. divizija u pokretu na prostor s. G. Kova ica, s. V. Gr evac, s. Pavlovac. Iz depeše Štaba 6. udarnog korpusa od 21. aprila u 14,30 asova (AVII, reg. br. 4—34—1, k. 295) Štabu 3. armije vidi se da se 6. udarni korpus nalazio na prostoru Daruvar, Pakrac, Lipik; dok se iz depeše Štaba 3. armije od 21. aprila (AVII, reg. br. 2—148—1, k. 45) Generalštabu JA, saznaje da se 12. udarna divizija 20. aprila nalazila u pokretu ka Pakracu, a da je 16. udarna divizija izbila na komunikaciju Daruvar — Pakrac.

⁴¹ Iz izveštaja Štaba 10. vazduhoplovne jurišne divizije od 20. aprila 1945. pomo niku na elnika Generalštaba JA o podršci Grupe vazduhoplovnih divizija JA 1. i 3. armiji na pravcu Slav. Brod — N. Gradiška (tom X, knj. 2, dok. br. 160) vidi se da je Vazduhoplovna grupa »Vitruk« 20. aprila, sa visine 300 — 1.000 m, izvi ala drum Podr. Slatina — Suhopolje — Virovitica.

No u 20/21. aprila

Usled izvla enja neprijateljskih snaga iz prostora P. Slatina — Mikleuš — a avica neprijateljski otpor postepeno popušta. Naše jedinice brzim prodorom osvajaju Mikleuš, Dobrovi , D. Bazje, Adolfovo Selo, Adolfovac, a avicu, Bukovicu, G. Viljevo, Kozice, Vranješevac i Noskovce.

IV brigada XVI divizije i XXXII divizija po zauze u dominantnih visova oko P. Slatine prodiru sa zapada, juga i istoka u samo mesto i posle kra ih uli nih borbi, u drugoj polovini no i osloba aju P. Slatinu.⁴²

21. aprila

Posle ove zna ajne pobede u kojoj je skršen jedan od najžilavijih neprijateljskih otpora, po našem prelazu preko Drave, jedinice XXXVI i LI divizije nastavljaju sa gonjenjem neprijatelja prema zapadu.

XVI i XXXII divizija odlaze iz podru ja P. Slatine i po dobivenoj zapovijesti ovog štaba koncentrišu se u podru ju Bilogore južno od Virovitice, radi izvršenja novog zadatka.⁴³

GUBITCI

A) VLASTITI

Poginulo	290
Ranjeno	1.027
Nestalo	11

B) NEPRIJATELJSKI

Ubijeno	2.091
Ranjeno	2.750
Zarobljeno	73

" Opširnije o borbama 20. i 21. aprila vidi dok. br. 62, 63 i 65 i depešu Štaba 3. armije (AVII, reg. 2—145—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se potvr uje da je zauzeta Podravska Slatina.

U izveštaju Glavnog stožera Minorsa od 23. aprila 1945. kaže se da je »neprijatelj s juga prodro u Podr. Slatinu i presekao glavnu cestu izme u Suhopolja i Čabune, te je tako omeo povla enje postrojbi sa zapre ne crte Mikleuš— a avica« (AVII, reg. br. 23—1, k. 49).

^a Vidi dok. br. 57. Vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 199 od 22. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—10—1, k. 295) Štabu 3. armije JA, u kojoj se kaže da su u toku 21. aprila rokirane jedinice 10. korpusa na nove prostorije radi napada na Suhopolje i Viroviticu — 32. divizija na prostoriju s. P eli , s. Suhopoljsko Borovo, s. Trapinska, a 33. divizija na prostoriju s. V. Peratovica, s. M. Peratovica, s. V. Barna i da e napad biti preduzet no u 22/23. aprila, u sadejstvu sa jedinicama 3. armije.

PLEN

Topova raznih	6
Mitraljeza	42
Puškomitraljeza	18
Teških bacača	11
Pušaka	520
Šmajsera	20
Pušanih metaka	50.000
Radio stanica	9
Telefona	30
Kamiona	14
Konja	52
Kola razne ratne spremene	35
<i>Uništeno: 8 kamiona sa ratnom opremom.</i>	

ZAKLJUČAK

Karakteristika borbi u ovoj fazi naše ofanzive ogleda se u vrlo žilavom otporu neprijateljskih svežih snaga i upornom nastojanju, da na liniji Feričanci — Viljevo, a potom na liniji Mikleuš — Novi dravski kanal, zaustave naš prodor ka zapadu.

Naše jedinice iako zamorene neprekidnim dano-no-nim borbama po ev od prelaza preko Drave i Dunava 11. o.m. ne sustaju, ve neodoljivo lome svaki neprijateljski otpor. Njihov moral, borbeni duh i prodornost rastu svakoga dana

Ako se uzme u obzir da naša avijacija u toku ovih žestokih borbi nije bila aktivna,⁴⁴ kao i da zbog štednje u municiji naša artiljerija nije mogla izdašno potpomagati pešadiju kao u prethodnoj fazi,⁴⁵ onda se moraju pobjede u ovoj fazi borbe pripisati isključivo sve boljem kvalitetu naše pješadije, umješnosti i sve boljem snalaženju rukovodioca u izvođenju frontalnih borbi.

Procjenjivanjem situacije uoeno je odmah, da neprijatelj svoju odbranu u Podravini postavlja uglavnom na prostoru između glavne komunikacije i Drave. Uo avaju i taj moment omogućeno je u ovoj operaciji pravilnim grupisanjem snaga obuhvatanje neprijateljskog desnog krila i zadanje glavnih udaraca u bok njegovog rasporeda, dok se je jednovremeno neprijatelj sa manjim snagama frontalno potiskivao.

⁴⁴ Uporedi tom X, knj. 2, dok. br. 147, 150, 154, 157, 160 i 163.

⁴⁵ O dejstvu artiljerije opširnije vidi M. Pajevi, n.d., 585, 586.

Tim manevrima potisnute su uz velike gubitke jake neprijateljske snage od Našica do Virovitice za vrlo kratko vreme.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
pukovnik,
B. Petri evi

NA ELNIK ŠTABA,
pukovnik,
V. Suboti

KOMANDANT
general-lajtnant,
Košta Na

M. P.

Prilog: 1 skica

MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
Demokratske Federativne Jugoslavije
GENERALŠTAB
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
Pov. Br. 133/45
25/4 1945 god.

I C⁴⁷

BEOGRAD

Primljeno do znanja
ti akta

General-major
Rade Hamovi

⁴⁴ Ta skica nije na ena.

" Dopisano crvenom olovkom.

BR. 70

**NARE ENJE ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 24. APRILA 1945.
POT INJENIM JEDINICAMA DA SE PRODUŽI ODLU AN
NAPAD NA VIROVITICU'**

Depeša broj 143
24. IV. 1945. u ... 08.30 .
P. Slatina

X KORPUSU
XVI DIVIZIJI
XXXVI DIVIZIJI
LI DIVIZIJI

Bitka za Viroviticu uspešno se privodi kraju, pošto su u toku no i zauzeta sva spoljna uporišta Virovitice kao Suhopolje, Luka ko Dugo selo. Požar i druga. Borbe se vode neposredno a na nekim mjestima i u samom gradu.²

Odlu ni napad na Viroviticu ima se odmah produžiti. Nare ujem: 1.) XXXVI divizija napaš e Viroviticu sa isto ne strane do linije cesta Bar — Virovitica — Lon arica. Koriste i i »ka uše«' prema potrebi. 2.) XVI divizija⁴ neka se rokira u levo od pomenute ceste i produži sa napadom na Viroviticu obuhvataju i je u levo u visini Petrovac. 3.) X Korpus⁵ neka hitno prebaci XXXII diviziju i sa obje svoje divizije, sa osloncem na greben Bila, prese e vrsto otstupnicu — komunikacije u prostoru Šp. Bukovica — St. Gradac — Turnašica, a sa jednim dijelom snage izbije ka Turskim grobovima odakle dejstvuje u zapadnom i jugozapadnom pravcu. 4.) LI divizija da produži prodiranje pravcem Luka — St. Gradac, a sa jednim delom snaga napada Viroviticu sa sjevera.

5) XII divizija ve je u pokretu i napada neprijatelja u prostoru Pisanice.

6) Sve jedinice odmah e pristupiti izvršenju.
Potvrditi prijem ove depeše br. 143⁶

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, res. br. 19—/I., k. 557 i 11—13—1, k. 295.

² O napadu na Viroviticu vidi dok. br. 60, 62 i 67.

³ Vidi dok. br. 24, objašnjenje 25.

⁴ Detaljnije o borbama 16. udarne divizije za Viroviticu vidi dok. br. 71.

⁵ O borbama 10. korpusa za Viroviticu vidi dok. br. 101 i 123.

⁶ Ta re enica je dopisana mastilom.

STAB
III JUGOSLOVENSKE ARMIIJE
O. Br. SI.
24. IV. 1945.
u 09.00 .

Košta⁷

NAJHITNIJE!

Štabu X Korpusa

Dostavlja se prednja depešna zapovijest, na hitno izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab,
na elnik štaba, pukovnik,
(V. Suboti)
V. Suboti

1,3 II V ...D⁸

M. P.

ŠTAB X KORPUSA
ZAGREBA KOG
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. Broj 62/str. pov.
Dana: 7. V 1945 u sati

M. P.

Po izvršenju AA

Joši

⁷ Košta Na , komandant 3. armije.

⁸ Dopisano olovkom.

BR. 71

IZVESTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 24. APRILA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 24. APRILA¹

STAB XVI. JUG. DIVIZIJE III. JUG. ARMIJE

Op. br. 84
24. IV. 1945.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

21. ov.mj. po zauze u Podr. Slatine od strane jedinica IV. brigade i posle povla enja I. brigade na nove položaje k. 203 — k. 211 — Dakino brdo — Leskovac, naša divizija dobila je slede i zadatak:²

U sadejstvu sa jedinicama X. Korpusa, što hitnije izbiti na sektor Virovitice, hitno preduzeti energičan napad na neprijateljski garnizon u Virovitici koga likvidirati, te na taj način po mogućnosti opkoliti i uništiti neprijateljske snage³ koje se nalaze na sektoru Virovitica — Sladojevci — Kapinci i Terezino Polje, nakon čega preduzeti energičan napad ne dozvoljavajući neprijatelju da stvori daljnje obrambene linije.

U vezi s tim, naredeno je:

II. brigada, da prikupi sve svoje snage na prostoriji Korenani odakle 22. ov.mj. u jutro da izvrši pokret: Korenani — Mala Dapčevića, odakle da produži cestom na Lon-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 36—1—2, k. 953.

² Vidi dok. br. 60.

³ Misli se na nemački 15. korpus koji se povlačio opštim pravcem Podr. Slatina — Virovitica — Slav. Brod (ije se desno krilo nalazilo 21. aprila kod sela Peličica, desetak kilometara istočno od Virovitice) i na 11. vazduhoplovnu pešadijsku diviziju koja se nalazila na Bilogori. (Ona je posle povlačenja sa Drave potčinjena Štabu 15. korpusa). Tako je između 15. korpusa i 11. vazduhoplovne pešadijske divizije nastala breša. Nju je nastojao zatvoriti 15. korpus, ali u tome nije uspeo. Međutim, 11. vazduhoplovna pešadijska divizija je 25. aprila na svom desnom krilu na liniji Slav. Brod — Grubišno Polje, uspostavila vezu sa nemačkom 22. pešadijskom divizijom (vidi dok. br. 75, objašnjenje 5) koja se ispred 1. armije JA povlačila pravcem Slav. Brod — Banova Jaruga, te je 30. aprila od ovih dveju divizija formirana Grupa »Henke«⁷ pod komandom general-majora Gerharda Henkea, komandanta 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjava generala Lera; reg. br. 1—5a, k. 6: dnevnik majora Berna i E. Schmidt-Richberg, n.d., 126).

caricu — Svinjine do raskrsnice na cesti k. 132, odakle se ima razviti za napad, obezbeđuju i se u levo od špiši — Bukovice na Golom brdu i u desno do ceste Prda in Mede.⁴

I. brigada, pošto bude smenjena od jedinica XXXII. divizije, prikupi sve svoje snage na sektoru Pivnica, odakle će odmah krenuti pravcem Pivnica — Jasenaš — Virovitiki Put — Kruš i Planina, odakle se razviti za borbu u levo zaključno sa cestom, gde se povezati [sa] II. brigadom, a u desno Sv. Trojstvo i preko potoka k. 203 — kapela. Po dolasku u novu prostoriju odmah ispitati neprijateljske otpornost i, izvršiti napad i ovladati svim padinama.

IV. brigada, po dolasku u s. Hum i Levinovac, odmoriti jedinice do 10,00 asova i 22. ov.mj. krenuti pravcem Pivnica — k. 169 — Ku ište i smjestiti se na sektoru Ku ište — na južnom delu Rezova ke Krevine, gde će biti kao divizijska rezerva. Ovoj brigadi pridat je teški divizion.

Štab divizije 22. ov.mj. u selu Jasenašu.

U toku noći između 21/22. i dana 22. ov. mj. do mraka prema prednjem zadatku, sve jedinice ove divizije izvršile su pokret sa svojih ranijih, na novoodređene prostorije.

I. i II. bataljon I. brigade od 19,00 asova nalazi se već u borbi sa neprijateljem i do 20,00 asova uništava ga i odbacuje potpuno delove sa kota 211, 234, 190, 213 (kapela Sv. Trojstvo). Odmah posle 20,00 asova levokrilni I. bataljon zauzima Sv. Trojstvo i izbija na drum Virovitica — Daruvar kod Prda inog mlina. Neprijatelj je odbacen na sjevernu ivicu sela Sv. Trojstvo.

II. bataljon do 20,00 asova uspeo je da protera neprijatelja sa k. 211 i kosa do k. 203 (kapela), vezuju i se svojim levim krilom sa I. bataljonom u selu Sv. Trojstvo. Ovaj bataljon u zajednici sa delovima III. bataljona vodi oštru borbu sa neprijateljem kod kapele (k. 203), koja traje celu noć i ovu kotu zauzima posle silovitog juriša u 10,00 asova 23. ov. mj.

II. brigada u 20,30 asova uhvatila je dodir sa neprijateljem levo od puta Virovitica — Daruvar i na k. 212 kod Sv. Petra, nakon čega sa svojim II. i III. bataljonom stupa u borbu sa neprijateljem žestoko ga napadaju i, dok I. bataljon drži u rezervi. Borbu vodi do ponoći.⁵

⁴ Pogrešno; treba: Prda in mlin, oko 3 km južno od Virovitice.

⁵ Štab 10. korpusa, čija je 33. divizija imala neposredno da sa dejstvuje 16. diviziji u napadu na Viroviticu, depešom br. 200 od 23. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—10—1, k. 295) obavestio je Štab 3. armije, da je napad na Viroviticu odgođen do dolaska artiljerije, koja još nije stigla na svoje mesto. Dalje se kaže da su 33. i 16. divizija ovladale linijom Rastova voda — s. Sv. Petra — s. Sv. Trojstvo, a

23. ov.mj. od 11,30 asova neprijatelj vrši jak pritisak kod crkve Sv. Križ i Sv. Trojstvo na položaj jedinice I. brigade.⁶ Naše jedinice uz pripomo artiljerije uspevaju da neprijatelja više puta odbace. U 13 asova neprijatelj pošto nije uspeo sa prodorom na centralni položaj ovih naših jedinica vrši napad na desno krilo i borba se vodi nekoliko asova kod same kapele (k. 203). Konačno neprijatelj je odbijen sa k. 203 i položaj jedinica I. brigade je sada: k. 203 (kapela) južno od k. 204 — kapela Sv. Križ — kapela Sv. Trojstvo — put Virovitica — Daruvar, vezuju i se u levo sa jedinicama II. brigade; desno od I. brigade su jedinice IV. brigade.

I. bataljon ove brigade oko 22,00 aso kreće u napad na neprijatelja sa kote 213 i oko 23,00 aso zauzima posjedni red kuća sela Sv. Trojstva. Borbe su bile ogorčene, jer je neprijatelj težio pod svaku cijenu da zadrži ove kuće koje dominiraju položajem prema Virovitici.

III. bataljon ove brigade također oko 22,00 aso kreće u napad i već u 23,30 aso uspeva da likvidira sva neprijateljska uporišta na ukama ispred crkve Sv. Križa i k. 204, nakon čega se pušta niz padine prema Virovitici, gde neprijatelj pruža žestok otpor i borbe se vode žestoke.

Jedinice II. brigade u 1,20 asova uspevaju da protegnu neprijatelja sa k. 224 i da zauzmu Sv. ura . Neprijatelj je odstupio ka groblju.

IV. brigada sa svojim jedinicama nalazi se na sektoru Ku ište — na južnom delu Rezova koje Kr evine kao divizijska rezerva, štab divizije nalazi se u Rezova koje Kr evini u krajnim kućama na južnom delu sela.

da 32. divizija istih sela P elić i Suhopoljsko Borovo. Istog dana, depešom br. 201 (AVII, reg. br. 11—10—1, k. 295), Štab 10. korpusa je izvestio Štab 3. armije da je 32. divizija oveličala selo Suhopoljsko Borovo i da vodi borbe u selu P eliću, a 16. divizija za sela Sv. Trojstvo i Sv. ura , kao i da će napad na Viroviticu otpočeti im stigne artiljerija. U depeši br. 202, istog dana (AVII, reg. br. 10—11—1, k. 295), Štab 10. korpusa je izvestio Štab armije da se vode »uvodne borbe za napad na Viroviticu i Suhopolje«, da je 22. aprila 32. divizija oveličala Suhopoljskim Borovom, a da za P elić vodi borbu, da je 33. divizija odbacila neprijateljeve zaštitnice daleko sa Trome ak i k. 236 i izbila na odsek Kozja glava (trig. 224), Golo brdo, k. 236, Trome ak, k. 241 (sve južno od sela Spiši -Bukovice), a da još napad na Viroviticu odložen dok ne stigne artiljerija 16. udarne divizije.

⁶ Toga dana, u 9,30 asova. Štab 16. udarne divizije javio je depešom Štabu 3. armije (AVII, reg. br. 5—4, k. 955) da se još vode borbe za Kapelu (k. 203) i za manastir Sv. ura , i da je artiljerija privučena na trig. 224; dok je depešom u 15,30 asova obavestio da su otkrivena sve kose i sela Sv. ura i Sv. Trojstvo i da je uvećan otpor na napad na Viroviticu.

Teški artiljerijski divizion postavljen je na prostoriji severno-zapadno od sela Jasenaš sa zadatkom podpomaganja IV. naše brigade.

Grupa za neposredno podpomaganje I. brigade posela je položaj jugo-zapadni deo Rezova ke Kr evine kod šumice Kruš i , baterija baca a kod prvih ku a, severno od Planina.

Grupa za neposredno podpomaganje II. brigade, posela je prostoriju od Svinj ine k. 180 — k. 202.

U toku dana teški artiljerijski divizion na k. 223 otvarao je vatru u cilju uništenja ovog neprijateljskog uporišta koje je uništeno; sa istim zadatkom tu eno je uporište na k. 203, koje je tako er likvidirano. Zatim je otvarana vatra na prugu Suhopolje — Virovitica, radi ometanja neprijateljskog saobra aja, kojom prilikom je pogo ena jedna kompozicija voza koja je ostala na pruzi. Potom su ga ale neprijateljske baterije kod ciglane zapadno od Virovitice. Iste baterije su neutralisane. Potom je otvarana vatra na centar Virovitice radi uznemiravanja neprijatelja, kao i na samu željezni ku stanicu u Virovitici.⁷

Prednja linija neprijateljskog položaja ovoga momenta proteže se: severna ivica od mesta na drumu Virovitica — Daruvar — 200 metara severno od k. 213 — kapela Križ — k. 204 — k. 133 — k. 203.

Linija naših prednjih delova: most na drumu Virovitica — Daruvar — k. 213 — Sv. Trojstvo — kapela Sv. Trojstvo — 100 metara južno od kapele Križ — k. 204, odakle skre e u jugoisto nom pravcu na 200 met. niže od k. 203.⁸

24. ov. mj. odmah posle 0,00 asova posle kratke ali jake izvršene artiljerijske pripreme naše brigade sa svojih položaja prešle su u napad u zajednici sa jedinicama XXXIII. divizije s kojim su povezana sa svojim levim krilom, s ciljem likvidacije Virovitice.

Po etni uspeh naših jedinica bio je vrlo dobar, jer su jedinice u silovitom naletu uspele da ovladaju ovim linijama:

Jedinice I. brigade izbile su u blizinu želj. pruge i želj. stanice, gde su naišle na veoma jak neprijateljski odpor.

⁷ O dejstvu Artiljerijske brigade 16. udarne divizije u borbama za Viroviticu vidi M. Pajevi , n.d., 587.

" Desno od 16. udarne divizije, za Suhopoljsko Borovo i P eli , vodila je borbe 32. divizija. Njene jedinice su 22. aprila protivnapadom 2. sibirskog puka odba ene iz Suhopoljskog Borova, ali ga je 4. brigada ubrzo povratila. U toku 23. aprila 1. brigada je vodila borbe za P eli , koji je branio 5. donski puk (vidi AVII, reg. br. 19—4—1, k. 295: depeša Štaba 32. divizije Štabu 10. korpusa od 23. aprila 1945). Depešom od istog dana (AVII, reg. br. 19—4—1, k. 295) Štab 10. korpusa je obavestio Štab 32. divizije da su 16. i 33. divizija ovladale linijom Rastova voda — s. Sv. ura — s. Sv. Trojstvo i da e napad na Viroviticu po eti im stigne artiljerija.

Ovdje neprijatelj bio jako uporan. Na njega su izvršeni više napada ali bez uspeha, zato što je neprijatelj dovukao dva oklopna voza koja su se kretala želj. prugom i sipali uragansku vatru (naoružani topovima i avion, mitraljezima).

Jedinice II. brigade uspele su da pri u Vir. Antunovcu dok jedinice IV. brigade da pre u želj. prugu i presjeku put Suhopolje — Virovitica orijentišu i se na kanalu prema Suhopolju, štite i na taj na in naš desni bok od neprijateljskih trupa koje se povla ile iz Suhopolja.

Naši borci ne mogu i da izdrže silnu uragansku vatru, koju je neprijatelj sipao iz šaraca i iz topova iz oklopnih vozova, oko 5,30 asova bili su prinu eni da se povuku na svoje stare polazne položaje, a zatim pod jakim neprijateljskim pritiskom da se povuku u nešto pozadi polaznih položaja. Naši položaji u toku dana i no i posle uzaludnih neprijateljskih napada uspešno su zadržani vrsto u rukama tako, da linija naših položaja izgleda ovako: IV. brigada od erma [na] re ici Dabrovici preko k. 182 — k. 203 zaklju no; I. brigada od potoka Katinac preko k. 230 — Sv. Trojstvo (k. 213) — Prda in mlin isklju no; II. brigada od Prda inog mlina zaklju no preko reke severnom ivicom sela Sv. ur a do k. 125, želj. pruga Virovitica — Rastova voda, vezuju i se u levo sa jedinicama XXXIII. divizije.

Naši gubici:

a). U ljudstvu	
Poginulih	124,
Ranjenih	540,
Nestalih	10,

Neprijateljski gubici:

U ljudstvu	
Poginulih i ranjenih ukupno	2676,
Zarobljenih	4.

Naših gubitaka u oružju nije bilo, a zaplenjenog oružja bilo je samo nekoliko pušaka i šmajsera.

Od strane naših protukolaca na pruzi Virovitica, uništena je jedna lokomotiva (za rušenje želj. pragova) jedna lokomotiva koja je vukla pored ove za se enje pragova i dva vagona.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik štaba:
major,
Rebula

BR. 72

IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 24. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD
21. DO 24. APRILA¹

ŠTAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 475
Dana: 24/IV. 1945. sod.

A² Op 475

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE.

(Operativnom odeljenju)

U daljem gonjenju 21. IV. u 24 asova, posle uspešno izvršenog proboja neprijateljske odbranbene linije duž kanala a avice, linija fronta bila je: s. Španat — Trešnjevo polje — južna ivica s. Vaške.⁴

U toku dana 22. IV. neprijatelj vodi borbe samo svojim zaštitni kim delovima, te jedinice VII. brigade, posle kra e borbe, zauzimaju s. Višnjicu i Ziroslavlje, a jedinice XII. brigade selo Novaki i pst. Zidina.⁵

Dalje gonjenje neprijatelja u toku dana zaustavljeno je usled jake artileriske i pešadijske vatre, sa položaja ispred sela Ga išta, Orešca i Naudovca.

Celi dan 23. IV. o.g. protekao je u obostranom artileriskom dvoboju i jakoj pešadijskoj vatri. Sem neznatno zadobijenog terena južno od s. Orešca i spleta kanala jugozapadno od s. Ga išta drugih uspeha nije bilo.

Tek padom mraka u 23 asa uspevaju jedinice VIII. i XII. brigade da neprijatelja oteraju sa njegovih položaja, ne odvajaju i se od njega, gone i ga vatrom i pokretom. U toku ovog gonjenja oslobo ena su slede a mesta: Novo Obili evo, Mitrovica, Hadži evo i Ba evac.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 13—3, k. 1396A.

³ i ³ Dopisano crvenom olovkom.

¹ Tu liniju je branio nema ki 15. koza ki konji ki korpus (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3).

⁵ Na karti 1:100.000 na eno je selo Zidina.

Prema dobivenim podacima neprijatelj je za odbranu poseo železni ku prugu i drum Bar — Virovitica, uredivši kao istaknute ta ke ispred ovog položaja s. Luka , Luka ko Dugo Selo, Luka ki Budrovac.

Pred ovim položajem neprijatelj je uspio da nas zadrži i u toku poslepodnevnih asova. Preduzeti napad u 17 asova nije urodio plodom (doneo je samo neznatan dobitak u terenu). Ovaj napad ponovit e se danas u 19 asova.

Gubitci u vremenskom periodu od 15. do 23. zaklju no iznose i to:

Naši gubici:

poginulih	217
ranjenih	662
kontuzovanih	32
nestalih	21.

Neprijateljski gubici:

zarobljeno	25
poginulo i ranjeno	oko 2000

Plen: 217 pušaka,
8 puškomitraljeza,
2 mitraljeza,
18 pištolja,
7 šmajsera,
50.000 mauser metaka.

Od našeg oružja u borbi je nestalo:

12 protivtenkovskih pušaka, 24 pikavca, 38 pušaka, 3 mitraljeza, 5 puškomitraljeza.

Napomena: Ovaj izveštaj ima veze sa dostavljenim izveštajem Op. br. 464 od 21. IV. o.g.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za štab
Na elnik-kapetan:
Rudolf Akrap

⁶ Vidi dok. br. 65.

BR. 73

**ZAPOVEST ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 24. APRILA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA VIROVI-
TICU¹**

STAB
51. U. DIVIZIJE
III JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 473
Dana: 24. IV. 1945. god.

ZAPOVEST
Sekcija Virovitica (razmer 1:100.000)

Situacija

Bitka za Viroviticu uspešno se privodi kraju. Jedinice — XVI., XXXVI. divizije, kao i jedinice X. korpusa napast e Viroviticu sa zapadne, južne i isto ne strane.

Naša divizija ima zadatak da produži prodiranje pravcem Luka — Stari Gradac, a sa jednim delom svojih snaga napadne Viroviticu sa severa.²

Za izvršenje prednjeg

NARE UJEMO:

XII. brigada

Sa dostignute linije napada neprijatelja³ pravcem: Luka ko Dugo Selo — Luka — Gradac. Zona širenja desno: G. Bazje — Nete a — (sve isklju no) — severni izlazi s. Pitoma e. Zona širenja levo: Mekote (k. 116) — Bušetina — Rogovac. Po izbijanju na cestu Virovitica — Bar postaviti e se duž kanala, koji proti e zapadno od ove ceste, na istome se ukopati i utvrditi, štite i jedinice koje napadaju Viroviticu od pravca Stari Gradac. Rasporediti sve svoje snage uzduž ovoga kanala, a pridodat bataljon iz VII. brigade držati u rezervi.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 26—1—3, k. 1396.

² Vidi nare enje Štaba 3. armije JA od 24. aprila u 8,30 asova (depeša br. 143) za napad na Viroviticu (dok. br. 70;.

³ Na tom pravcu se nalazio 15. koza ki konji ki korpus (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3).

VIII. brigada Sa dostignute linije napada neprijatelja u pravcu: Brezik — Rogovac. Po izbijanju na cestu Bar — Virovitica orijentiše se preko k. 117 na Petrovac i napada Viroviticu sa severne strane. Angažovanje svojih snaga vršiti postepeno i prema stvarnoj potrebi. Nastojati na svaki način da se izbegne mešanje sa ostalim jedinicama, koje u estvuju u napadu na Viroviticu.

VII. brigada Odmah po prijemu ove zapovesti staviti e jedan svoj bataljon pod komandu štaba XII. brigade. Sa ostalim svojim snagama ostaje u divizijskoj rezervi na prostoru Gradina — Ba evac, koje držati u pripravnosti za upotrebu.

Artileriska brigada Obrazovati e dve snažne grupe za neposredno potpomaganje VIII. i XII. brigade. Glavninu artilerije postaviti na prostor Gradina — Mitrovica.

Veza Sef otseka za vezu predviditi e jedan istaknuti centar u s. Luka , im se isti oslobodi. Osa veze: biti e Gradina — Luka — St. Gradac. Naro ita se pažnja skre e na trajnost i sigurnost veze, kao i da se sve predvidi potrebno za upotrebu ži njih i beži njih sredstava.

Sanitet Hirurške ekipe u Gradini.

Napomena: Severno od linije G. Bazje — Pitoma a napadaju jedinice Bugarske Armije,⁴ sa kojima e štab XII. brigade održavati najtješnju vezu (veza sa telefonom).

Bugarskoj artileriji blagovremeno odrediti ciljeve.

⁴ Re je o 13. puku bugarske 11. divizije, (Bacn.\ Ba. MaHeB, Aeft ctbhhta k»kho ot p. ApaBa ot 12. IV do 7. V 1945. god.) boeuho hctopHMeCKH CÖOPHHK, kh. 58, coglia 1946, 146—155).

SA NAPADOM OTPO ETI ODMAH PO PRIJEMU OVE ZAPOVESTI.

Budu a mesta štabova birati na odre enom pravcu napada i prije premeštanja istog izveštavati ovaj Štab.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
potpukovnik
M. Basta

M. P.

Na elnik štaba
Kapetan:
Rudolf Akrap

BR. 74

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 25. APRILA 1945.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA ROKIRANJE SNAGA I
NAPAD NA MALI GR EVAC**

**ŠTAB X. KORPUSA »ZAGREBA KOG«
JUGOSLAVENSKE ARMIJE**

Op. br. službeno
24-aprila 1945. u 17 asova —
Položaj.

Z A P O V I J E S T

(Sekcije Bjelovar i Slatina razmjera 1:100.000)

U cilju izvršenja osnovnog zadatka i daljeg prodiranja prema zapadu jedinice našeg Korpusa zauzeti e nove položaje dalje prema zapadu.² Radi toga,

N A R E U J E M O :

1. —XXXIII. divizija

1. — Pošto bude smijenjena na sadanjim položajima po 16. diviziji izbit e na liniju k. 207 —

⁵ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 76.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 26—1—1, k. 557,
² Vidi dok. br. 70.

Zidine — Gradina — Skres — k. 231 — k. 228 (sve zaključno), na kojoj se utvrditi.³

Poja ti izvijan je prema odsjeku špiš Bukovica — Radoti — Vukosavljevica — V. Brdo, a osobito neprijateljskih uporišta u špiš Bukovici na visovima Radoti i oko Vukosavijevice.

Izvršiti diverziju pruge izme u špiš Bukovici i Vukosavijevice.

Izvi a ku etu uputiti na sektor Turnašica — Sedlarica — Trešnjevica.

Odmah smijeniti bataljone XXXII. divizije na Zidinama.

Štab divizije u ku icama zapadno od k. 239 — sjevero-zapadno za jedan kilometar od naslova »Grokani a grob«.

Desno održavati vezu sa brigadom XXXII. divizije kod k. 207, a lijevo sa jedinicama XXXII. divizije.⁴

2. — XXXII. divizija

2. — Napasti e neprijatelja pred sobom, likvidirati neprijatelja u Malom Gr evcu i izbiti na odsjek k. 228 (isključno) — Šibenik — k. 195 — isto ni dio s. Mali Gr evac, na kojoj se utvrditi.

Sa jednom brigadom (III. brigada) u cilju zaštite lijevog boka 16. divizije i zatvaranja pravca špiš Bukovica — Jasenik zauzeti položaj na liniji k. 203 (isključno) — k. 236 — Jasenik — k. 207 (isključno). Ova brigada da se poveže na k. 203 sa 16. divizijom, a na k. 207 sa XXXIII. divizijom.

Intenzivno izvijati prema odsjeku Bogaz (k. 228) — Brzaja — Zrinska — Gornja Kova ica.

Vezu održavati desno sa XXXIII. divizijom, a lijevo XII. divizijom.⁵

Štab divizije s. Topolovica (oko raskrš a).⁶

³ Vidi depešu br. 80 Štaba 10. korpusa JA Štabu 33. divizije od 25. aprila 1945 (AVII, reg. br. 1—6, k. 1209), kojom se nare uje ta smena jedinica.

⁴ Ovu zapovest 33. divizija je samo delimi no izvršila zbog toga što 16. udarna divizija nije na vreme smenila njene jedinice na položaju jugozapadno od linije Virovitica — špiš — Bukovica (vidi dok. br. 79 i 123).

⁵ Ta divizija se nalazila u rejonu isto no od Velike Barne.

⁶ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 75 i 79 i AVII, reg. br. 12—34—4, k. 557: operacijski dnevnik Štaba 10. korpusa.

3. XXXIII. Divizija izvršiti je pokret odmah nakon smjene. O času pokreta izvijestiti ovaj štab.

4. XXXII. Divizija izvršiti je napad u 21 sat 25. ov. m.

5. — Veze od našega Štaba do štabova divizija i do Štaba III. brigada XXXII. divizije uspostaviti je blagovremeno bataljon za vezu Štaba Korpusa.

6. — Sanitetska služba. Kirurška ekipa XXXIII. divizije s. Gakovo, a XXXII. divizije na sadanjem mjestu. Korpusna kirurška ekipa s. Bastaji.

Evakuacija ranjenika XXXIII. divizije: Gakovo — Lon arica — Bastaji, a XXXII. divizije: Topolovica — Gakovo — Lon arica — Bastaji.

7. Štab Korpusa od 21. asova škola u selu Gakovu.

8. Važiti je dati znaci raspoznavanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit-Komesar, pukovnik
Ivan Šibi

Komandant, general-major
Mate Jerkovi

u 19.45 h.

BR. 75

**ZAPOVEST ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 25. APRILA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA MALI GR EVAC¹**

**STAB
XXXII. DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE**
Str. Pov. broj: 11/45. g.

Dana 25. aprila 1945.

K Op. br. 43²

ZAPOVEST
(Sekcija Bjelovar T:100.000)

U cilju izvršenja osnovnog zadatka i daljeg prodiranja prema zapadu jedinice našeg Korpusa zauzele nove položaje dalje prema zapadu.³

Neprijatelj nepoznate jačine nalazi se na liniji: Vukosavljevica — Brzaja — Bujanj — Zrinska — Mali Gr evac — Vel. Barna — Grubišno Polje.⁴

Naša Divizija dobila je zadatak da sa jednom brigadom napadne neprijatelja u M. Gr evcu⁵ i da ovlada tim položajem. Sa ostalim snagama da posjedne položaje na liniji: k. 232 zapadna ivica sela Šibenika — k. 195 — Mali Gr evac. Desno od nas na liniji: k. 228 — Skres — Gradina — Zidine nalazi se jedinice 33. divizije. Lijevo od nas u Vel. Barni nalazi se 12. divizija.⁶

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 23—1—1, k. 1192.

² Dopisano crvenom olovkom.

³ Vidi dok. br. 74.

⁴ Vidi dok. br. 71, objašnjenje 3.

⁵ Tih dana se u rejonu sela M. Gr evca, na maršu za V. Barnu i G. Kovaicu, nalazila nemačka 22. pešadijska divizija, a u Grubišnom Polju ustaško-domobran'ska 1. hrvatska udarna divizija, sa štabom u s. Severinu (vidi AVII, reg. br. 31 — 3a, k. 72A: izjavu Eriha Lavala, komandanta 47. puka 22. pešadijske divizije). Međutim, u izveštaju Štaba 32. divizije JA od 5. maja 1945. godine (dok. br. 101) tvrdi se da su se 25. aprila na predstražnim položajima, ispred M. Gr evca, nalazile 1. i 3. satnija 2. bojne 5. hrvatske udarne divizije.

* Selo Veliku Barnu oslobodila je 12. udarna divizija 26. aprila 1945. godine.

NARE UJEMO:

- 1. — I. Ud. brigada:** Napasti e neprijatelja i likvidirati neprijateljsko uporište M. Gr evac i po zauzimanju istog mjesta posjesti položaj na zapadnoj ivici isto nog dijela M. Gr evac te putem pravo na sjever u pravcu k. 195 do slova »N« (Grahorine), gdje e se naslanjati na IV. ud. brigadu.

Sastav
4 bataljona
prate a eta

Sa napadom po eti 25. o.mj. u 21 as.

Štab brigade za vrijeme likvidacije nalazit e se na putu Topolovica — M. Gr evac, a po likvidaciji u isto nom dijelu s. M. Gr evac.

Za vrijeme operacije pridaje se jedan bataljon II. brigade, koji se stavlja u brigadnu rezervu. Izvi ati Gornju Kova icu.
- 2. — IV. brigada:** Posjest e položaje na putu isto ni deo s. M. Gr evac — Šibenik, te kotu 195 pravo putem uz zapadnu ivicu s. Šibenik u visini sjevernog djela sela. Na lijevom krilu kod slova »RI« (Grahorine) naslanja se na I. ud. brigadu. Na desnom krilu u visini sjevernog dijela s. Šibenik naslanja se na II. brigadu. Predstražu obrazovati na k. 202, na putu Bujanj — Šibenik i isto no od k. 194 na putu Zrinska — Šibenik.

Sastav:
3 bataljona
prate a eta

Izvi ati Zrinsku, Brzaju.

Štab brigade smjestit e se u južnom dijelu Šibenika.
- 3. — II. brigada:** Sa jednim bataljonom posjesti položaje na liniji: k. 232 zaključno u pravcu k. 228 isključno lijevo se vezati sa IV. ud. brigadom, a desno k. 228 sa jedinicom 33. divizije.

Sastav:
3 bataljona
prate a eta

Sa dva bataljona i štabom brigade smjestiti se u Cremušinu gdje e obrazovati divizijsku rezervu. Izvi ati Bogazi Sje icu.

4. — III. brigada: U cilju zaštite lijevog boka 16. divizije i zatvaranja pravca špiši Bukovica — Jasenik zauzeti položaj na liniji: k. 203 (isklju no) — k. 236 — Jasenik — k. 207 (isklju no). Na k. 203 održavati vezu sa jedinicama 16. divizije, a na k. 207 sa jedinicama 33. divizije. Izviati špiši Bukovicu.

Štab brigade ostaje na istom mjestu.

5. — Štab divizije s. Topolovica, kod raskrš a.

6. — Vezu do štabova brigada postaviti e eta za vezu divizije.

7. — Sanitet: Divizijsko previjalište nalaziti e se u s. Gakovo južni deo sela.

8. — Intendantura, bojna komora nalaziti e se u s. Gakovo, sjev. deo sela.

9. — Ishrana: Intendanti brigada postarati e se da se na položaj dotura redovno topla hrana i da se spremi jedan do dva suha obroka.

10. — Odre ene položaje sve jedinice moraju posjesti 25. o.m. do 21 as i iste utvrditi, osim I. ud. brigade koja e tek po likvidaciji M. Gr evca zaposjesti odre ene joj položaje.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p.pukovnik Za komandanta — na elnik štaba,
Blaha uro Bogdan Jovanovi ®
M. P.

Dostavljeno: Na uvid

Položaj, dne 25. aprila 1945. u 20 sati.

Štabu X. Korpusa

Na izvršenje: Štabu I. ud. brigade

Štabu II brigade

Štabu III. brigade

Štabu IV. ud. brigade.

⁷ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 79.

• Komandant divizije, major Petar Biškup, ranjen je u borbama za selo Peli 23. aprila i podlegao ranama. Sahranjen je u Podravskoj Slatini. Vidi AVII, reg. br. 19—6—1, k. 295: depeša Štaba 10. korpusa br. 42 od 27. aprila 1945. štabu 32. divizije.

BR. 76

**IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 25. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE U TO-
KU 25. APRILA'**

STAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 485
Dana: 25. IV. 1945.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE.

(Operativnom odelenju)

U toku dana 25. ov. mes. posle žestokih borbi² protiv neprijatelja³, koji je pod svaku cenu hteo zadržati svoje položaje, oslobo ena su slede a mesta:

Luka ki Budrovac, Brezovo Polje i Gornje Bazje.

Jedinice VII. brigade izbile su na drum i železni ku prugu kod Gejzin Dvora (komunikacija Bar — Virovitica).

U toku je borba za s. Luka i Luka ko Dugo Selo.

Naši gubitci u toku ovog dana jesu:

21 poginuli i

73 ranjena.

Neprijateljski gubici: oko

470 mrtvih i ranjenih.

Prilaže se skica borbenog rasporeda u 19 asova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za štab

Na elnik-kapetan:

Rudolf Akrap

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 25—3, k. 1396.

² Jedinice su dejstvovala po nare enju Štaba 51. udarne divizije. Vidi dok. br. 73.

³ Re je o jedinicama nema kog 15. koza kog konji kog korpusa (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3).

BR. 77

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 26. APRILA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA UR EVCU
I BJELOVARU¹**

**STAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNO ODEUENJE**

XVII. div.²

0. Broj 230
Dana 26/IV 1945. god.
u 10.30^{h1}

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Bjelovar, Slatina 1:100.000)

U vezi nare enog rokiranja I Armije više u desno,⁴ zona daljeg nastupanja naše Armije bi e od Daruvara pa južno do ceste Daruvar — Bjelovar uklju ivo.⁵ U vezi s tim, obzirom na zajedni ki plan I i naše Armije, u cilju izvršenja daljeg zadatka,

N A R E U J E M O :

1.) LI divizija

Napada neprijatelja⁶ opštim pravcem: komunikacija St. Gradac — Pitoma a — ur evac. Granica dejstva desno Bušetina— Podravske Sesvete (centar sela) — s. Berovci⁷ (o tome se detaljnije sporazumeti sa štabom bugarskog puka⁸),

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, res. br. 28—2, k. 983.

² Dopisano mastilom.

³ Treba: 22,30. Vidi dok. br. 81, odeljak III.

⁴ Misli se na prebacivanje 11. udarne divizije 1. armije u prostor Grubišnjog Polja, kod s. Male Barne, gde se nalazila 12. udarna divizija 3. armije JA.

⁵ Stab armije je 26. aprila u 1 as izdao zapovest (AVII, reg. br. 27—1—2, k. 983) za nastupanje ka liniji ur evac — Bjelovar, ali je kasnije zbog rokiranja divizija 1. armije udesno u 22,30 izdao novu zapovest koju ovde objavljujemo.

⁶ Na pravcu nastupanja 51. udarne divizije JA nalazio se nema - ki 15. koza ki konji ki korpus (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3).

⁷ Nije na eno na karti 1:100.000. Verovatno se odnosi na selo Severovce, oko 5 km severoisto no od ur evca.

⁸ Misli se na 13. pešadijski puk bugarske 11. divizije (B. B.\. ManeB, h. h.).

a levo: Lozan — Otrovanec — Dinjevac — Prugovac — Semovci.⁹

Desno od LI divizije nastupa bugarski puk sa kojim održavati vrstu vezu i tjesno saradivati.

2.) X Korpus

Sa svim svojim snagama napada neprijatelja opštim pravcem greben Bilogore, šire i se u desno do LI divizije, a u levo do linije 1—2 km. južno od same linije grebena.¹⁰ *Na taj na in ima se ostvariti brzo prodiranje samim grebenom neovisno od situacije levo i desno*, da bi se, tako koriste i dominantan teren, ugrožavale neprijateljske snage koje se nalaze u prostoru glavnih komunikacija ka Križevcima i Bjelovaru i time obuhvatale. Po stepenu samog prodiranja grebenom zabacuje izvestan deo snaga bo no sa kojima likvidira uporišta koja bi zadržavala nastupanje levog krila LI divizije, a to ini prema potrebi i u levo (južno).

3.) XII divizija

Iz prostora V. Barn. Vinogradi — Cremušina (na koji se odmah postaviti¹¹) nastupa južnim padinama Bilogore održavaju i u desno vezu sa X Korpusom, a u levo sa XVI di-

* Na osnovu ove zapovesti Štaba armije, Štab 51. udarne divizije izdao je 26. aprila 1945. svoju zapovest (AVII, reg. br. 28—1—3, k. 1396), kojom je uputio 7. brigadu pravcem s. St. Gradac — s. Pitomaca — Kloštar, 12. brigadu pravcem s. Lozan — s. Otrovanec — s. Grabrovnica — s. Prugovac, a 8. i glavninu Artiljerijske brigade je zadržao u divizijskoj rezervi u rejonu sela Bušetine.

^w Štab 10. korpusa naredio je depešom br. 81 od 24. aprila 1945 (AVII, reg. br. 1—6, k. 1209) Štabu 33. divizije da izvrši sve pripreme za nastupanje u cilju ovla ivanja linijom: cesta pola kilometra južno od sela Lozana — k. 144 — Radoti brdo (k. 238) — k. 235 — k. 278 — Bogaz (k. 228) zaključno; dok je depešom br. 41 od 26. aprila (AVII, reg. br. 19—6—1, k. 295) naredio Štabu 32. divizije da izvrši sve pripreme za nastupanje radi ovla ivanja linijom Boaz (k. 228) isključno — Kruškovac — s. Brzaja — k. 204 — k. 202 — k. 195 — s. M. Gr evac (uključno).

Na Bilo-gori su se nalazili delovi nema kog 15. koza kog konji - kog korpusa (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3) i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije. (Sreta Savie, *Tre a armija u završnim operacijama*, Vojnoistorijski glasnik, 1955, br. 2—3). Oni su tu došli pošto se nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija, posle napuštanja Virovitice, povukla prema Bjelovaru, na greben Bilo-gore, od sela Vukosavljevice do sela Brzaje. Nova linija odbrane pred frontom 3. armije JA trebalo je da bude: Drava — ur evac — s. Zid — s. Kašljavac — s. Severin (od Drave do Zida bio je 15. koza ki konji - ki korpus, od Zida do Kašljavca 11. vazduhoplovna pešadijska divizija, a od Kašljavca na jug bila je 22. pešadijska divizija). Vidi AVII, reg. br. 23—3, k. 25: izjavu Martina Fröcha, komandanta 11. strelja - kog fizilirskog bataljona 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, datu 1. maja 1945. godine.

^v Na taj prostor 12. udarna divizija je preba ena iz rejona Male Barne.

vizijom na liniji s. Zrinska (centar sela) — Ba kovića š. (zaključno) — Orovački vinogradi — s. Letinac na komunikaciji — Bjelovar.¹²

4.) XVI divizija

Napada neprijatelja" opštim pravcem V. Peratovica — Mali Gr evac — Gornja Kovača — Velika Pisanica — s. Severin — Bjelovar, šire i se u desno do leve granice za XII diviziju, a u levo do linije žst. Veliki Gr evac — Mala Pisanica — Kokinac — centar Bjelovara.¹⁴

5.) XL divizija

Dovršava likvidaciju Grubišnog Polja, u sadejstvu sa jedinicama I Armije.¹⁵ potom povezuju i se sa njima i XVI divizijom u desno likvidira Veliku Barnu,¹⁶ i Veliki Gr evac, pa pošto XVI divizija produži dalje nadiranje ostaje na prostoru Vel. Gr evac, Velika Barna gde e sa ekati novi zadatak.

Na pravcu nastupanja 12. udarne divizije nalazila se nema ka 22. pešadijska divizija (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3 i dok. br. 75, objašnjenje 5). Pošto su 23. aprila ustaško-domobranske 1. i 5. hrvatska udarna divizija izvršile ispad iz Bjelovara i do mraka dostigle liniju s. Pavlovac — s. V. Pisanica — s. Ba kovića, Štab 3. armije JA je uputio 12. udarnu diviziju iz Daruvara ka V. Gr evcu da odbaci neprijatelja na zapad. Me utim ustaško-domobranska 5. hrvatska udarna divizija je 25. aprila ipak uspostavila kontakt sa nema kim 15. koza kim konji kim korpusom u rejonu sela Spiš-Bukovice i u protivnapadu odbacila 12. udarnu diviziju JA do linije s. V. Barna — Krševine — raskrš e u Grubišnom Polju (Sr. Savi , n.). Toga dana se u rejonu V. Gr evca nalazila i nema ka 22. pešadijska divizija (vidi dok. br. 75, objašnjenje 5), a oko 28. aprila u rejon sela Zrinske povukla se i nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija (Sr. Savi , n.).

" Na pravcu nastupanja 16. udarne divizije nalazili su se delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije (Sr. Savi , n.), odnosno njena 25. pukovnija (vidi AVII, reg. br. 48—1—1, k. 952: zapovest Štaba 16. udarne divizije JA od 27. aprila 1945).

¹⁴ Na osnovu ove armijske zapovesti, Štab 16. udarne divizije izdao je 27. aprila svoju zapovest (AVII, reg. br. 48—1—1, k. 952) kojom je 4. brigadu uputio: pravcem s. V. Pisanica — Selište — s. Babinac — Staro selo — s. Tomaš — s. Grginac — s. Markovac, 2. brigadu, po ovla ivanju selom Zrinska i linijom s. M. Gr evac — s. Kovača, pravcem s. V. Gr evac — Bjelovar, a 1. brigadu je zadržao u divizijskoj rezervi, u selu V. Barn. Vinogradi.

¹⁵ Misli se na 11. udarnu diviziju, koja se 26. aprila, do mraka, prebacila u rejon Male Bame gde je smenila jedinice 12. udarne divizije (knj. 1, dok. br. 105, *Završne operacije*, 691).

" U V. Barnu su 25. aprila prodrle snage ustaško-domobranske 1. hrvatske udarne divizije (vidi dok. br. 78).

6.) XXXVI divizija

Sa ja im svojim snagama napada neprijateljsku grupaciju¹⁷ u prostoru s. Vukosavljevica — Turnašica — Sedlarica, likvidira uporišta Radoti i Veliko Brdo — Karšanj, Podaršanj i Veliko Brdo, time omogući nastupanje LI diviziji, pa se na toj prostoriji zadrži i eka dalji zadatak.

7.) XVII divizija

Sa dosadanje prostorije, 27. o.m. u jutro rano kreće i postavlja se kao armijska rezerva u reonu Virovitica — Spišići Bukovica (sa pozadinskim delovima u Suhopolju).

8.) Komandno mesto štaba Armije, u Virovitici.

Armijski centar veze, u Virovitici.

Komanda pozadine Armije u P.¹⁸ Slatini, do daljeg naređenja.

OPŠTE ODREDBE:

— Održavati vrstu vezu izmeću susjednih jedinica, a sa ovim štabom povezati se telefonom i redovno slati izveštaje radiogramima.

— Prijem zapovjesti potvrditi radiogramom, sa naznačenjem asa prijema.

— Izvršenju zadatka pristupiti odmah."

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,	NA ELNIK ŠTABA,	KOMANDANT,
pukovnik,	pukovnik,	general-lajtnant,
(B. Petri evi)	(V. Suboti)	(Košta Na)
B. Petri evi	V. Suboti	Košta Na

M. P.

Dostavljeno:
Stabu X Korpusa,
Stabu XVI, XXXVI, LI, XII,
XL i XVII divizije,
K-tu artiljerije o. Arm.,
Komandi pozadine o. Arm.,
Odelenjima ovog štaba,
izvodno.

" Tu su se nalazili delovi nema kog 15. koza kog konji kog korpusa i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3; Sr. Savi , n.).

" Podravskoj

" 0 izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 101, 112, 113, 116, 118. 123 i 141.

BR. 78

IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 26. APRILA 1945. GENERALŠTABU JA O PREGRUPACIJI DIVIZIJA I SITUACIJI NA VIROVITI KOM I GRUBIŠNOPOLJSKOM SEKTORU¹

STAB

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj: 227

Dana: 26/IV. 1945. god.

34¹

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

I

Po zauze u Virovitice 25. o.m. u 21.00 asa, izvršili smo pregrupaciju naših snaga po slede em:

- a) Dolinom Podravine nastupa LI divizija sa 13. bugarskim pukom.³
- b) Grebenom Bilogore nastupa X Korpus.
- c) Južne padine Bilogore pa u levo do komunikacije Grubišno Polje — Bjelovar obuhvata XII, XVI i XL divizija.
- d) XXXVI divizija za sada prikupljena u Virovitici.
- e) XVII divizija kao armijska rezerva nalazi se na prostoru s. Bistrica — Podr. Slatina — s. Kozice — s. Bukovica.

II

Situacija na našem frontu je sada slede a:

- a) *Viroviti ki sektor:*

Po zauze u Virovitice naše snage napreduju ka Pitoma i zauzevši s. Špiši -Bukovicu, Bušetinu i Novi Marof. Napredovanje se pod borbom nastavlja.⁴

Na grebenu Bilogore jedinice X Korpusa nalaze se na liniji Spiši -Bukovica (isključivo) — Cremušina — Topolovica.

Na ovom sektoru se vodi borba sa neprijateljem koji se utvrdio na području Šibenika.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 9—2, k. 21A.

² Dopisano mastilom.

³ Iz sastava bugarske 11. divizije (vidi dok. br. 77, objašnjenje 8).

⁴ Na tom pravcu je nastupala 51. udarna divizija JA.

⁵ To su bili delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije (vidi Sr. Savi, n.).

b) *Grubišnopoljski sektor:*

25. o.m. snage I Hrvatske ud. divizije prodrle su u s. Veliku Barnu i Grubišno Polje. Snage naše XII i XL divizije u borbi sa ovom neprijateljskom divizijom uspele su danas u jutro povratiti ve i dio Grubišnog Polja i Velike Barne. Borbe se uspešno produžavaju uz tesnu saradnju sa jedinicama I Armije, koje su ve probile neprijateljsku odbranu na reci Ilovi kod Hercegovca i prodiru ka Pavlovcu.⁶

III

Naši prednji dijelovi nalaze se sada na liniji: Drava — s. Novi Marof — sredinom s. Rogovca — Spiši -Bukovica — p. Skrajna⁷ — Grokani a grob — s. Topolovica — s. Vel. Barn. Vinogradi — Kova evi a Breg — s. Krševine — centar Grubišnog Polja — s. Poljani — Gornji Lug kod Zdena kih ribnjaka gde je uhva ena veza sa desnim krilom I Armije.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
pukovnik,
B. Petri evi

KOMANDANT,
general-lajtnant.
Košta Nad

M. P.

Op.

MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
Demokratske Federativne Jugoslavije
GENERALSTAB
JUGOSLOVENSKE ARMIIJE
Operativno odeljenje
Pov. op. Br. 207/45
11/VII 1945. god.
BEOGRAD

Pov. br. 207/45
Pregrupacija snaga po
zauze u Virovitice⁹

U akta

Pukovnik¹⁰

⁶ Radi se o prodoru 5. udarne divizije 1. armije JA 26. aprila (vidi knj. 1, dok. br. 104).

⁷ Treba: Skrajna reka.

⁸ Radi se o desnom krilu 5. udarne divizije JA.

* Dopisano plavom olovkom.

" Potpis ne itak. Redakcija nije mogla utvrditi ko je potpisnik.

BR. 79

IZVEŠTAJ ŠTABA 10. KORPUSA OD 26. APRILA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA 32. i 33. DIVIZIJE PO NARENENJU ŠTABA ARMIJE OD 24. APRILA¹

**STAB X. KORPUSA
»ZAGREBA KOG«
JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Koncept

Op. Broj 60 str. pov.
dne 26.IV. 1945. u 7.15 h.

**ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
(Sekcija Bjelovar i Podr. Slatina 1:100.000)**

U prilogu dostavljamo vam zapovijest ovog Štaba² za pokret i rad naših jedinica u smislu izvršenja nareenja Vašeg ktaba op. br. 143\

Po ovoj zapovijesti nije naša 33. divizija postupila u potpunosti zbog toga što je nisu smijenile na položajima jugozapadno od linije Virovitica — špiši Bukovica (Kozja glava — k. 203 — k. 236 — Jasenik) jedinice 16. divizije, kako je to bilo predvi eno vašim poslednjim nare enjem. Smijenjena je do 7 sati danas 26. IV. 1945. samo jedna brigada 33. divizije, koja je posjela u toku protekle no i položaje na Zidinama, 1 km jugozapadno od špiši Bukovice sa zadatkom pritiska na špiši Bukovicu sa te strane. Ostale brigade te divizije nismo smjeli u vezi sa situacijom kod Virovitice maknuti sa dotadanih položaja, jer je neprijatelj neprekidno vršio jake napade iz pravca špiši Bukovica prema Golom brdu sa o iglednim ciljem da odbaci naše snage (16. diviziju) sa položaja Sv. ur a.

Usljed toga zakašnjenja 33. divizije neprijatelj je u no i izme u 25. i 26. o. mj. oko 3 sata u jutro izbio manjim snagama iz pravca Turnašice na k. 228 (brzajski Bogaz) [s.] kojim desno krilo naše 32. divizije vodi od jutros od 6 sati borbu. Naravno da ova nova situacija ne mijenja u stvari mnogo i mi emo krenuti odmah na izvršenje vašeg nare enja Op. br. 226 od 26. IV. 1945,⁴ primljenog jutros u 7 sati i 7

¹ Koncept (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 31—1, k. 557.

² Vidi dok. br. 74.

³ Vidi dok. br. 70.

⁴ Ta zapovest Štaba 3. armije izdata je 26. aprila u 1 as. Na osnovu nje, istog dana izdali su svoje zapovesti Stab 10. korpusa

minuta, s tim što ćemo u špiši Bukovici ostaviti jedan bataljon, dok ne stignu naše snage iz Virovitice.

32. diviziji dali smo zadatak, koji se vidi iz zapovijesti zbog toga što je neprijatelj 25. IV po podne izbio svojim prednjim dijelovima⁵ iz Zrinske i Gornje Kovačice u Šibenik i Mali Gridjevac i odatle nadirao dalje prema Cremušinskim Vinogradima i Topolovici sa vjerojatnim spajanjem sa neprijateljskim snagama iz Vukosavljevice i špiši Bukovice.

32. divizija izvršila je svoj zadatak u potpunosti protjeravši neprijatelja iz Šibenika i likvidiravši noćas do 3 sata posadu u Malom Grčevcu. Rezultate ćemo poslati depešom. Od zarobljenika iz Malog Grčevca saznali smo da je tu bila 1. i 3. satnija II. bojne 5. hrvatske divizije.

Usput napominjemo da na našem lijevom krilu održavamo neposredni dodir sa 12. divizijom, koja je noćas u 2 sata napala Veliku Barnu⁶ i do sada je otišlo selo do crkve (trigonometar 151). Molimo vas samo da osvježite vaše naredbe o postavljanju i održavanju telefonske i kurirske veze od desna u lijevo, kako ne bi u budućem dolazilo do nespozazuma među susjednim divizijama i korpusima, kao što se to do sada dešavalo. Isto tako molim vas da nam pošaljete ako je to moguće nešto telefonskog kabla, jer u tome oskudijevamo. Također vas molimo da nam pošaljete znakove raspoznavanja od 27. uključujući, te da vaše odjeljenje za vezu izradi šifre za vezu između našeg korpusa i vojvođanskih i slavonskih divizija.

Mi se sada nalazimo u Gakovu, a slijedeće nam je mjesto Cremušina (sekc. Bjelovar 1:100.000), dok ne provalimo Bogaz.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik
I.Š.⁷

Komandant, general-major
Mate Jerković

(AVII, reg. br. 27—1, k. 557), štabovi 16, 32, 33. i 51. divizije, (AVII, reg. br. 47—1, k. 952, reg. br. 24—1, k. 1192, reg. br. 30—1, k. 1208/1 i reg. br. 27—1—3, k. 1396). Međutim po tim zapovestima nije postupljeno, ili je to delimično učinjeno (16. i 36. udarna divizija), te je zbog toga Štab 3. armije 26. aprila u 22,30, na osnovu izmenjene situacije na frontu, izdao novu zapovest (vidi dok. br. 77).

⁵ To su bili delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije (S. Savi, n. j.).

* U Veliku Barnu su 25. aprila stigli delovi ustaško-domobranske 1. hrvatske udarne divizije.

⁷ Ivan Šibi

BR. 80

**IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 26. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE O DEJSTVIMA DIVIZIJE 24. i 25.
APRILA¹**

STAB XVI. JUG. DIVIZIJE
III. JUG. ARMIJE

Op. br. 85
26. IV. 1945.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

U toku 24. aprila posle podne neprijatelj² je nastavio napade na naše položaje i u tu svrhu uputio dve kolone pojačanja koje su približno jednoga puka. Uz pomoć novo-pristiglih snaga³, neprijatelj je uspio da još jače potisne I. brigadu. Da bi se zaustavilo neprijateljsko nadiranje naredjeno je IV. brigadi da orijentira svoja dva bataljona prema I. brigadi i da istu podpomogne u odbijanju neprijatelja, i to: jedan bataljon upućen je na sektor I. brigade, a jedan je djelovao u pravcu k. 204, posle ovoga neprijatelj je zaustavljen.

Predveče 24. ov. mj. jedinice VI. brigade XXXVI. divizije izvršile su smjenu naše IV. brigade na sektoru k. 203 (kapela) — N. Rezovac.

Prema zapovesti štaba III. Armije,⁴ naša divizija dobila je zadatak da izvrši napad na zapadni deo Virovitice u sadejstvu sa jedinicama XXXVI. divizije, koje će napadati grad sa istoka. Napad je odpočeo 24. ov. mj. u 21,30 časova, ali zbog neuspeha na sektoru I. brigade nije uspeo, jer se nisu mogli likvidirati neprijateljski položaji severno od Sv. Trojstva (K. 213) i Sv. Križa. Prilikom ovoga napada neprijatelj je dao žestok otpor, podpomažući svoju odbranu bacačima i artiljerijskom vatrom. Zbog ovakovog snažnog neprijateljskog otpora, nije se mogla slomiti neprijateljska odbrana, iako su postignuti izvesni uspesi.

U ovom napadu II. brigada uputila je svega dve čete u pravcu željeznice pruge radi privlačenja na sebe oklopnih

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 37—1—2, k. 953.

² Delovi nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3 i dok. br. 77, objašnjenje 13).

³ Delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije (vidi dok. br. 77, objašnjenje 13).

* Vidi dok. br. 70.

vozova, koji su se za celo vreme borbe nalazili južno od Virovitice i svojim dejstvom zadržavali nadiranje I. brigade.

U toku 25. ov. mj. nije bilo ve e borbene delatnosti, posle podne primije eno je da neprijatelj velikim kolonama izvla i iz Virovitice svoje komore. Ovoga dana naša IV. brigada u sastavu dva bataljona izvršila je smjenu jedinica XXXIII. divizije na sektom kod Kozje glave. Predve e istoga dana, neprijatelj napušta svoje položaje i izvla i se pod borbom, ali mu naše jedinice ne dadu da se izvu e nekažnjen, gone ga u stopu i ne dozvoljavaju da se sredi i pruži organizovan otpor, nego ga i dalje progone iz Virovitice. Pivo su u grad ušle jedinice II. brigade oko 19,50 asova (sa zapadne strane) a docnije i jedinice I. brigade, tako da je do 21,00 as grad Virovitica podpuno o iš ena od neprijatelja.

Naši gubici:

a) U ljudstvu:

Poginulih18,
Ranjenih66.

b) U materijalu:

jedan mitraljez »Maksim«, koji je uništen dejstvom neprijateljske artiljerije.

Neprijateljski gubici:

a) U ljudstvu:

Poginulih	
Ranjenih	
Zarobljena	

b) U materijalu: i oružju:

Pušaka	
Pištolja	
Flakova	
Metaka	
Lokomotiva	
Vagona	
Vagona	

Pancernih kola

Pancernih kola	3 (ispravno),
Vagona sa napravom za lomljenje pragova .	1,
Vagona sa raznom vojni kom spremom	1 (ošte en).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Na elnik štaba:
major,
Rebula

BR. 81

IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 27. APRILA 1945. GENERALŠTABU JA O DEJSTVIMA POT 1NJENIH DIVIZIJA OD 22. DO 27. APRILA¹

ŠTAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
O Broj: 231
Dana: 27/IV 1945. god.

13²

Operacijski izvještaj za vreme
od 22. do 27. aprila 1945 god.

IO³

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Dostavlja se operacijski izvještaj za izvršene operacije ove Armije u vremenu od 22. do 27. aprila 1945 godine.

I.

Po zauze u Podravske Slatine i Cabune naše jedinice u toku 22 aprila brzo izbile do linije: Drava — s. Budakovac

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 10—2, k. 21A.

² i ³ Dopisano mastilom.

(isklju no) — s. Ga ište (isklju no) — isto na obala p. Breznice — Žubrica — Lali ko groblje, gdje je neprijatelj⁴ ponovno organizirao otpor.

X Korpusu i XVI diviziji ovaj Štab izdao je nare enje za koncentraciju snaga u podru ju južno od Virovitice sa zadatkom bo nog napada na liniju: špiši Bukovica — Virovitica — Suhopolje.⁵

U toku no i 22/23 aprila na liniji Drava — P eli živa obostrana izvi a ka i artiljerijska djelatnost.

Jedinice X Korpusa i XVI divizije u pokretu su ka podru ju Virovitice.⁶

23 aprila u toku cijelog dana vode se žestoke borbe na liniji Drava — P eli , koju neprijatelj žilavo brani.

⁴ Radi se o nema kom 15. koza kom konji kom korpusu, kome je tada bila pot injena nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija. Vidi depešu Štaba 3. armije od 22. aprila 1945 (AVII, reg. br 2—153—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da se pred 3. armijom, prema izjavi zarobljenika, nalaze: 4. kubanski, 2. sibirski, 5. donski puk i neki razbijeni delovi nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije.

U izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 115 od 25. aprila 1945 (AVII, reg. br. 25—1, k. 49) kaže se da su neprijateljske snage 22. aprila uve e po ele napad na celoj širini fronta, s težištem južno od Virovitice, jugozapadno od Suhopolja i obostrano kod sela Budakovca, i da su na više mesta na injeni prodori delimi no zaustavljeni i »pro iš eni«.

⁵ Vidi dok. br. 60.

⁶ Vidi dok. br. 58 i 71. Vidi i depešu Štaba 3. armije od 22. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—155—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se izveštava da snage 3. armije, po zauze u Podr. Slatine, gone neprijatelja ka Podr. Breznici uz ja i otpor na komunikaciji Podr. Slatina — Suhopolje, da su oslobo ena sela Sladojevci, Baki , Kapinci, Doljani, Bistrica, Cabuna, Vaška, Novaki, Budanica i dr.; da se sada vode borbe na liniji Budakovac — Podr. Breznica — s. agli , dok levim krilom na podravskom sektoru obuhvataju Viroviticu; da na sektoru Daruvar, Pakrac nema promena i da e, im delovi 1. armije izbiju na ovu prostoriju, dve divizije sa tog prostora biti »izba ene napred«.

Depešom od 23. aprila (AVII, reg. br. 7—24—1, k. 295) Štab 3. armije obaveštava Štab 10. korpusa da su toga dana u podne 51, 36. i 32. divizija izbile na liniju: s. Budakovac — s. Naudovac — s. P eli — s. Suhopoljsko Borovo, na kojoj vode borbe; da je 32. diviziji nare eno da odmah krene i poja a napad na Viroviticu, zajedno sa 33. divizijom, a 36. divizija da preuzme njen dotadašnji sektor i zajedno sa 51. divizijom predve e napadne Suhopolje i dalje prodire ka Virovitici, kao i da 10. korpus i 16. divizija imaju zadatak da u toku no i ovladaju Viroviticom.

Jedinice X korpusa i XVI divizije u svom napredovanju ka Virovitici sa juga zauzele uporno branjene dominiraju e visove kod Virovitice i nastavile sa vršenjem pritiska na samu Viroviticu.⁷

Da bi rasteretio odbranu Virovitice, neprijatelj je sa Petom i Prvom udarnom divizijom iz Bjelovara i azme⁸ izvršio ispad ka jugu i do mraka dostigao liniju Pavlovac — V. Pisanica — s. Ba kovica,⁹ a sa 181. njema kom divizijom¹⁰ iz

⁷ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 207 od 23. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—11—1, k. 295), kojom izveštava Štab 3. armije JA da su na sektoru Virovitice o iš ena sela Sv. Trojstvo i Sv. ura i da e napad na Viroviticu uslediti uve e; da je neprijatelj protivnapadom odbacio 32. diviziju iz sela Suhopoljskog Borova; da se vrše pripreme za ovla ivanje P eli em, uz sadejstvo artiljerije 36. divizije; da je prime eno povla enje neprijateljskih delova ka Spiši -Bukovici i da je komandant 32. divizije, major Petar Biskup, teško ranjen.

Depešom Štaba 3. armije JA od 23. aprila (AVII, reg. br. 11—12—1, k. 295) obavešten je Štab 10. korpusa da se na sektoru 36. i 51. divizije neprijatelj postepeno povla i, da je oslobo eno selo Budakovac i da se ove dve divizije spremaju da po podne ovladaju Suhopoljem. kome su se primakle. U nastavku depeše se insistira da 16. divizija i 10. korpus energino napadnu Viroviticu i da je u toku no i oslobode. Kona no, depešom Štaba 10. korpusa br. 213 od 23. aprila (AVII, reg. br. 11—12—1, k. 295), izveštava se Štab 3. armije da je 32. divizija u 20 asova ovladala P eli em i Suhopoljskim Borovom i da je napad na Viroviticu po eo. O ovome vidi i dok. br. 67, objašnjenje 4.

⁸ Odnosi se na ustaško-domobranksku 5. hrvatsku udarnu diviziju, iji se stožer nalazio u Bjelovaru, i na ustaško-domobranksku 1. hrvatsku udarnu diviziju, iji se stožer nalazio u azmi.

Štab 10. korpusa je 23. aprila, depešom br. 203 (AVII, reg. br. U—II—1, k. 295), izvestio Štab 3. armije JA da su ja e snage ustaško-domobrankske 5. divizije izašle iz Bjelovara na liniju s. Lasovac — s. Bedenik — s. Bulinac, a snage ustaško-domobrankske 1. divizije na liniju s. G. i D. Miklouš — s. Suhaja — s. Pobjenik — s. Pavli ani i da se snage 2. ustaškog staja eg sdruga povla e od Virovitice prema ur evcu, da je popravljen most na Ilovi, kod Me uri a, i da oko 500 Nemaca ve dva dana drži selo Kanišku Ivu, kod Garešnice.

⁹ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 204 od 23. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—11—1, k. 295), kojom se izveštava Štab 3. armije JA da je neprijatelj ja im snagama »izvršio ispad« iz Bjelovara i upao u sela V. Pisanicu i Polom.

¹⁰ Ta divizija se 16. aprila kod Slav. Broda prebacila na Ievu obalu Save i povukla u rejon Banove Jaruge (AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjava generala Lera, komandanta Grupe armije »E« i AVII, reg. br. 1—5a, k. 6: dnevnik majora Berna). O tome vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 205 od 23. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—11—1, k. 295), u kojoj stoji da je neprijatelj iz sela Kaniäke Ive krenuo za Garešnicu, da je iz sela G. i D. Miklouša 1. bojna 20. pukovnije 1. hrvatske udarne divizije krenula prema selu Samarici, a da je iz sela

Banove Jaruge dopro do Garešnice i produžio pokret ka Zdencima, a prešavši Ilovu slabije snage uputio ka selu Sokolovcu.

XII diviziji iz Daruvara naredeno je da odmah krene preko Grubišnog Polja u pravcu V. Gr evca sa zadatkom napada na neprijatelja i njegovog odbacivanja ka zapadu."

XL diviziji iz Pakraca, naredeno da po izvršenoj smjeni sa jedinicama Prve armije¹² odmah bo no napadne 181. njemačku diviziju na otcjeku Sokolovac — Zdenci ne dozvoljavaju i joj spajanje sa kolonama iz Bjelovara i azme.

No u 23/24 LI i XXXVI divizija i XIII bugarski puk izvršili odlučan frontalni i bojni napad na neprijateljsku odbranbenu liniju Drava — Budakovac — Peli . Posle žestokih borbi neprijateljska odbranbena linija je probijena, posle čega je nastavljeno gonjenje neprijateljskih snaga ka Virovitici. Oslobođena su mjesta: M. Ga ište, Orešac, Ga ište, Nauđovac, Peli , Suhopolje, Suhopolj. Ov ara, Hadži evo, Gradina, Podravski Sokolac, Brezovica, i Luka ko Dugo Selo, a Bugari zauzeli: Budakovac, Detkovac, Rušani, Lanku, N. Gradac, Homok Zatonj, Majkovac i Žlebina.

Na liniji N. Rezovac — Luka ko Dugo Selo — Dijelka — Drava naše snage su zaustavljene upornom neprijateljskom odbranom.

Borbe kod Virovitice produžavaju se na neposrednim južnim prilazima i periferiji samoga grada.¹³

G. i D. Narte 1. bojna 24. pukovnije stigla u selo Berek. U depeši br. 206 istog Štaba piše da je neprijatelj ušao u Garešnicu, da od Bereka produžuje nastupanje prema selu Popovcu i da se u selu V. Pisanici ukopava »frontom prema selu Bubnju«. Sačuvana je i depeša br. 208 od 23. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—11—1, k. 295), kojom Štab 10. korpusa izveštava Štab 3. armije JA da su snage ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije od Bjelovara izbile na liniju s. V. i M. Pisanica — s. Drljanovac i u sela Ra u, Me ura u i N. Plošicu, da iz Podravine, preko sela Ba kovice i Ribnja ke, nastupaju ja e neprijateljske snage, nepoznatog sastava, prema V. i M. Pisanici, da neprijatelj ispoljava tendenciju nastupanja prema selu Bubnju, kao i da je ovladao elom cestom Garešnica — G. i D. Narta.

Depešom br. 210 od 23. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—12—1 k. 295), štab 1. armije JA je obavestio Štab 10. korpusa da je pravcem Grubišno Polje — s. G. Kovaica — s. a avac krenula 12. udarna divizija da napadne delove ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije koji su iz Bjelovara izvršili ispad i da ih pioterà.

" i "" Jedinice 40. udarne divizije u rejonu s. Brekinska, s. Gaj, s. Brezine smenila je 42. divizija 1. armije JA.

U Virovitici je 19. aprila identifikovan Štab nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, koji do 24. aprila nije krenuo na zapad, a toga dana je artiljerija te divizije stigla u Špiši -Bukovicu. Ustaško-domobranska 1. hrvatska udarna divizija je 24. aprila dostigla liniju s. Trnovitica — s. G. Kovaica — s. M. i V. Pisanica, a 23. i 24.

24 o.m. vo ene žestoke borbe kod Virovitice, a naročito u Vir. Antunovcu (južnom predgrađu u Virovitice) i oko Visova Sv. Križ i Sv. Trojstvo.¹⁴ U naizmeni nim jurišima pojedini dijelovi položaja prelazili su više puta iz ruke u ruku. Neprijatelj pretrpio teške gubitke.

Na liniji N. Rezovac — Dijelka — Drava vode se mjestimično oštrem borbe sa lokalnim uspjesima.

Iz pravca Spiši Bukovice¹⁵ jače neprijateljske snage žestoko, ali bezuspješno, cijeloga dana napadale na naše položaje na prostoru Tromečka i k. 203.

pukovnija ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije i 2. ustaški staja i sdrug liniju s. V. i M. Pisanica — s. G. i D. Kovačica — s. Zrinska — s. M. Grčevac (vidi AVII. reg. br. 11—14—1, k. 295; depešu Štaba 10. korpusa Štabu 3. armije JA br. 224 od 25. aprila 1945).

Vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 214 od 24. aprila (AVII, reg. br. 11—12—1, k. 295), kojom izveštava Štab 3. armije JA da su se jedinice 10. korpusa, u sporazumu sa 16. udarnom divizijom, povukle na južnije položaje i da posle borbe koja je trajala celu noć nisu uspele da uđu u grad; da je neprijateljsko pojačanje iz Spiši-Bukovice probilo zasede i prodrlo u Viroviticu; da je 32. divizija u Suhopoljskom Borovu i da je u borbi za Peli i Suhopoljsko Borovo imala 32 mrtva i 112 ranjenih, a da neprijateljski gubici nisu utvrđeni. U depeši br. 219 od istog dana, Štab 10. korpusa izveštava Štab 3. armije JA da je 33. divizija 23. aprila, u 21 čas, u napadu na Viroviticu, razbila neprijateljsku odbranu na pruži i jednom kolonom izbila u selo Kozice, a drugom nastupala u pravcu Virovitice, gde ju je neprijatelj, posle više asovne borbe, potisnuo južno od železnice pruge i vratio na južnije položaje.

¹⁴ Vidi dok. br. 71; depešu Štaba 3. armije od 24. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—167—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da neprijatelj trpi velike gubitke, da su jedinice 3. armije, zaokružavajući i Viroviticu sa zapada i severa, ovladale komunikacijom Virovitica — Spiši-Bukovica i Virovitica — Bar i da se u Virovitici vode žestoke ulične borbe. U drugoj depeši (AVII, reg. br. 2—169—1, k. 45) od istog dana kaže se da su na sektoru Virovitice identifikovani delovi 21. 22. i 111. lovačkog puka nemačke 11. vazduhoplovne pešačijske divizije.

O borbama u prostoru Virovitice 24. aprila vidi depešu Štaba 3. armije (AVII, reg. br. 2—176—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se potvrđuju podaci izneti u ovom armijskom izveštaju.

Depešom br. 217 od 24. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—12—1, k. 295) Štab 10. korpusa je izvestio Štab 3. armije JA da je toga dana ujutro neprijatelj po se dovelo pešačiju i konjicu od Pitomice i Spiši-Bukovice, gde se do sada grupisalo oko 1.000 vojnika; da se u vezi sa nastupanjem neprijatelja iz Bjelovara i Međuraja, te pomenutog pojačanja dravskog pravca, može pretpostaviti da neprijatelj ima krupnije namere i da se 32. divizija JA povla i sa sadašnjim prostorijama i rokira na levo krilo 33. divizije, na prostoriju s. Gakovo, s. Cremušina, s. Šibenik, s. Zrinska, ime se povezuje desno krilo 12. divizije, koja izbija na određenu joj prostoriju. Sutradan, depešom br. 221 (AVII, reg. br. 11—14—1, k. 295), Štab 10. korpusa izvestio je Štab 3. armije da je 24. aprila u 14 časova oko 200 kozaka, uz jaku podršku artiljerije, napalo 1. brigadu 33. divizije na liniji k. 223 — k. 236 i nakon dvoasovne borbe potisnulo je jedan kilometar

Jedinice XII divizije u toku dana došle u sukob sa V neprijateljskom divizijom¹⁶ kod Gornje Kovaice.

Njema ka 181. divizija u svom nadiranju ka Grubišnom Polju doprla do Hercegovca i s. Imsovaca.¹⁷ Dijelovi XL divizije izvršili napad na Imsovice i odbacili neprijateljske pomone snage natrag prema Garešnici i produžili pokret ka rijeci Ilovi u cilju bojnog napada na komunikaciju Zdenci — Garešnica gdje se neprijatelj poeo utvrditi (glavnina 181. njemačke divizije).

Cijele noći 24/25 aprila vodile su se ogorčene borbe kod Virovitice. Usljed veoma uporne odbrane neprijatelja kome je pristiglo pojačanje iz Pitomače postignuti su samo lokalni uspjesi.¹⁸

tar na jug, na Dugoraku kosi; da je u protivnapadu 3. brigade 32. divizije i 2. i 3. brigade 33. divizije ovladano kotama 223 i 236, dok je k. 203 neprijatelj sam napustio, i da je divizija zaposela ranije položaje; da je 32. divizija rokirana prema zapadu na liniju k. 236 — Tromeak — k. 168 — k. 239 (2 km istočno od sela Cremušine) — k. 208 — s. Topolovica — k. 162 zaključno, i da su naši gubici 20 mrtvih i 38 ranjenih, među kojima i komandant 1. brigade 33. divizije Valenturi i .

¹⁶ Misli se na ustaško-domobransku 5. hrvatsku udarnu diviziju. Vidi depešu Štaba 3. armije od 24. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—166—1, k. 45) Generalštabu JA, kojom se obavještava da je ta divizija toga dana stigla do linije s. V. Pisanica — s. Bakovica i da su protivmere u toku.

¹⁷ Vidi depešu štaba 3. armije od 24. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—167—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da je 181. divizija u pokretu od Banove Jaruge, preko Garešnice, prema Podravini.

¹⁸ Više o tome vidi u dok. br. 80. Toga dana, 24. aprila, Štab 3. armije je depešom (AVII, reg. br. 11—13—1, k. 295) još jednom naredio da se Virovitica noću 24/25. aprila oslobodi po svaku cenu, da odlučni napad poene u 19.00 časova, da se pre toga izvrši kraja artiljerijska priprema. Međutim, istog dana, Štab 10. korpusa je depešom br. 220 (AVII, reg. br. 11—13—1, k. 295) izvestio Štab 3. armije JA da je u toku popodneva, 24. aprila, neprijatelj u protivnapadu probio položaje 33. divizije na liniji Kozja glava — k. 228 — k. 203 — k. 236 — Tromeak, da je tu diviziju odbacio na liniju Tromeak — Dugoraku kosa — k. 210 — Kozja glava; da će se izvršiti napad radi vraćanja izgubljenog položaja; da će 32. divizija, sa dve brigade, izvršiti bojni pritisak od sela Jasenika preko Zidina na selo Špiš-Bukovicu, a sa dve brigade organizovati odbrambenu liniju s. Topolovica — k. 239 radi zaštite od neprijateljskih snaga koje nastupaju od sela Bubnja u pravcu sela Šibenika i iz sela M. Grčevca u pravcu Topolovice, kao i da će se Štab 10. korpusa nalaziti u selu Lonarici.

Depešom br. 227 od 26. aprila (AVII, reg. br. 11—14—1, k. 295), Štab 10. korpusa izveštava Štab 3. armije JA da je, u vezi sa izvršenjem zadatka po armijskoj zapovesti (depeša br. 143 — dok. br. 70), predvideo da se u toku noći 25/26. aprila zauzmu privremeni položaji na liniji k. 207 (2 km jugozapadno od sela Špiš-Bukovice) — Zidine — Gradina — Skres — k. 231 — k. 228 — s. Šibenik — k. 195 — s.

Na frontu N. Rezovac — s. Dijelka — Drava, 13. bugarski puk uspio zauzeti Dijelku i Adu.

Na sektoru Grubišnog Polja neprijateljske snage iz Bjeļovara i azme¹⁹ zaposjele liniju: Pavlovac — Veliki Gr evac — G. Kova ica — s. Cremušina i preko grebena Bilogore povezale se sa koza kim snagama²⁰ koje drže prostor Spiši Bukovica — Virovitica.

XII divizija produžava borbu sa neprijateljskim snagama kod Pavlovca, Velikog Gr evca i Gornje Kova ice. Neprijateljske snage su premo ne.

Toga dana XVII divizija stigla u reon Našice i ulazi u sastav naše Armije.

U toku 25. aprila razvijaju se žestoke borbe za Viroviticu našim bo nim napadom sa juga i frontalnim napadom na liniju: Drava — Dijelka — Rezovac.²¹ Ova linija je do mraka probijena na levom krilu zauze em Luka kog Budrovca, Brezovog Polja, Gornje Bazje, Turanovca, Dijelke, Ade, Terezinog

M. Gr evac, s tim da još jedna brigada 32. divizije na liniji k. 203 (isključivo) — k. 236 — s. Jasenik (k. 207) osigura levo krilo 16. divizije i zatvori pravac Spiši -Bukovica — Gakovo. Dalje se kaže da je, do zore 26. aprila, 32. divizija ovladala M. Gr evcem i izbila na svoj odsek: k. 228, s. Šibenik, s. M. Gr evac, kao i pomenutom brigadom na odre enu liniju, da 33. divizija tokom te no i (25/26. aprila) nije potpuno smenjena na ranijim položajima od strane 16. divizije, kako je to bilo predvi eno, i da još drži deo starog položaja k. 223 (isključivo) — k. 203 i deo novog položaja k. 207 — Zidine — Gradina; da se odsek izme u Gradine i k. 228 (2,5 km severoisto no od sela Šibenika) ne e posesti dok ne bude smenjena cela 33. divizija; da je naša najistaknutija ta ka prema severozapadu, koju drže jedinice JA, k. 228 (kod Cremušinskih Vinograda); da je desno, na k. 223, uspostavljena veza sa 16. udarnom divizijom, a levo, na potoku Gr evici, sa 12. udarnom divizijom; da neprijatelj još drži Bogaz (k. 228), a da se Stab 10. korpusa nalazi u selu Gakovu.

" Odnosi se na ustaško-domobranske 5. i 1. hrvatsku udarnu diviziju.

²⁰ Iz sastava nema kog 15. koza kog konji kog korpusa.

" Depešom od 25. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—184—1, k. 45), Štab 3. armije je iz Podr. Slatine izvestio Generalštab JA da se toga dana u 14,30 asova prednji delovi 3. armije nalaze na liniji: Drava — s. Zrinj — s. Dijelka (13. puk bugarske 11. pešadijske divizije) — s. Brezovo Polje — k. 113 (51. udarna divizija) — s. Suhopoljska Cernica — s. Rezovac (36. udarna divizija) — s. Sv. Križ — s. Sv. Trojstvo — s. Sv. ura (16. udarna divizija) — k. 203 — Trome ak — Grokani a grob (33. divizija) — s. Topolovica — s. M. Gr evac (32. divizija) — s. V. Jasenova a — s. Grabavac — s. M. Zdenci (12. udarna divizija) — Borisov slš. — k. 148 — s. Stražanac — s. Imsovci — s. Sokolovac (40. udarna divizija) — sva mesta zaključivo; a da je 17. divizija u armijskoj rezervi, u rejonu sela Bistrice.

Polja i Zrinja.²² Neprijatelj se na tom sektoru užurbano povlaci prema Pitoma i.²³

Ovaj naš uspjeh naterao je neprijatelja da pristupi brzom izvla enju svojih snaga iz Virovitice tako, da su jedinice XXXVI divizije po padu mraka uspjele na juriš prodrati u centar Virovitice i posle kra ih uli nih borbi potpuno osloboditi ovaj grad.²⁴

U toku poslednjih bojeva u podru ju Podravske Slatine i Virovitice ponovno se istakao svojim hrabrim držanjem i prodornoš u svesrdno sara uju i sa našim jedinicama 13. pješa-dijski puk pod komandom pukovnika Joskova iz 11. bugarske divizije generalmajora Doceva.

Na Grubišnopoljskom sektoru glavnina Prve i Pete udarne divizije napale položaje naše XII divizije kod V. Jasenova e — Grbavca i Orlovca. Usljed velike nadmo nosti neprijatelja jedinice XII divizije povukle su se na liniju Kova e vi a Brdo — centar Velike Barne — s. Krševine — raskrš e u Grubišnom Polju.²⁵

²³ Vidi dok. br. 76. U izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 116 od 26. aprila 1945 (AVII, reg. br. 26—1, k. 49) kaže se da je neprijatelj napravio dublje prodore južno i jugoisto no od Virovitice.

²³ Vidi depešu Štaba 3. armije od 25. aprila (AVII, reg. br. 2—175—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da nema ke koza ke jedinice zaposedaju liniju Pitoma a — Sedlarica — rešnjevica i da je ustaško-domobranska 5. hrvatska udarna divizija stigla iz Bjelovara na liniju s. Bulinac — s. Babinac — s. V. Pisanica — s. G. Kovaica. Vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 227 od 26. aprila (AVII, reg. br. 11—15—1, k. 295), kojom se izveštava Štab 3. armije JA da je 25. aprila oko 16 asova osmotreno povla enje neprijatelja (oko 1.000 vojnika) iz Spiši -Bukovice ka Pitoma i.

²⁴ U izveštaju Štaba 16. udarne divizije od 26. aprila 1945 (dok. br. 80) kaže se da su u Viroviticu prve ušle jedinice 2. brigade 16. divizije (oko 19,50 asova), sa zapadne strane, a docnije i jedinice 1. brigade, tako da je do 21 as grad bio o iš en od neprijatelja.

U izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 118 od 28. aprila 1945 (AVII, reg. br. 28—1, k. 49) piše da je, posle žestokih borbi za Viroviticu i u dolini Drave, linija odbrane povu ena na odsek Lendave, od sela Šibenika, preko Radoti brda i sela Lozana i St. Gradca do Drave, dok se depešom Štaba 3. armije od 26. aprila (AVII, reg. br. 2—188—1, k. 45) izveštava Generalštab JA da je, posle trodnevni borbi, 25. aprila na juriš oslobo ena Virovitica, kao i sela Luka i Budrovac, Brezovo Polje, G. Bazje, Turanovac, a da su bugarske jedinice oslobodile Dijelku, Adu, Terezino Polje i Zrinj i da jedinice Jugoslovenske armije produžuju gonjenje neprijatelja ka Pitoma i. Vidi i depešu Štaba 3. armije od 27. aprila (AVII, reg. br. 2—192—1, k. 45) Generalštabu JA, kojom se izveštava da je u borbama za Viroviticu poginuo major Svetislav Veli kov, komandant 8. brigade 51. udarne divizije.

²⁵ Vidi depešu Štaba 3. armije od 26. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—188—1, k. 45) Generalštabu JA, kojom se potvr uju ovi podaci, i depešu Štaba 10. korpusa br. 227 od 26. aprila 1945 (AVII, reg. br.

XL divizija, koja je toga dana smijenjena od jedinica Pive armije²⁶ u području Sokolovac — Imsovc — Konanica, hitno kreće na prostoriju Grubišnog Polja sa zadatkom da u zajednici sa XII divizijom izvrši napad na neprijateljske snage u Grubišnom Polju i Barni i potisne ih ka zapadu, osiguravaju i na taj način slobodu rada naših snaga u Podravini.

XVII divizija kao armijska rezerva stiže na prostoriju P.²⁷ Slatina — Kozice — Bukovica.

U toku noći 25/26 aprila naše snage u Podravini po padu Virovitice produžile sa gonjenjem neprijatelja ka Pitoma i zauzevši Spiši Bukovicu, Turanovac, Bušetin i s. Lozan, a Bugari²⁸ Novi Marof. Na liniji Drava — St. Gradac — Radoti (k. 238) neprijatelj uspostavio organizirani otpor, koriste i unapred pripremljene i dobro utvrđene položaje.²⁹

Jedinice X Korpusa u toku ove noći izvršile napad na neprijatelja i zauzele selo Mali Grčevac i Šibenik uništivši kod toga veći dio neprijateljske posade u Malom Grčevcu.³⁰

U području Grubišnog Polja jedinice XII i XL divizije uspješno potiskuju neprijatelja iz Grubišnog Polja i Velike Barne ka zapadu u saradnji sa jedinicama I Armije.³¹

U toku 26 aprila na Dravskom sektoru izvršili smo potrebno pregrupisanje snaga i pripreme da se produži dalje prodiranje ka Pitoma i.³²

11—15—1, k. 295), kojom se obaveštava Štab 3. armije JA da je 25. aprila oko 15 časova neprijatelj potisnuo 12. udarnu diviziju i ušao u Grubišno Polje, kao i depešu Štaba 3. armije od 25. aprila (AVII, reg. br. 2—177—1, k. 45) Generalštabu JA iz koje se vidi da je Štab 6. udarnog korpusa rasformiran.

¹ Podravska

U pitanju je 13. pešadijski puk bugarske 11. divizije.

" 0 novoj liniji odbrane vidi i AVII, reg. br. 28—1, k. 49: izveštaj Glavnog stožera Minors br. 118 od 28. aprila 1945 godine.

Pošto se po napuštanju Virovitice nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija povukla prema Bjelovaru, da bi se prebacila u rejon sela Zrinske, na prostoru s. Spiši -Bukovica, s. Turanovac, s. Bušetina, s. Lozan, nalazile su se snage nema kog 15. koza kog konji kog korpusa i delovi ustaške 5. hrvatske udarne divizije koji su se povukli iz Virovitice.

³⁰ Vidi dok. br. 78 i 79. Sa uvana je i depeša Štaba 10. korpusa br. 228 od 26. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—15—1, k. 295) kojom se izveštava Štab 3. armije JA da je 1. brigada 32. divizije noć u 25/26. aprila ovladala M. Grčevcem, koji su branile dve satnije 2. bojne 5. hrvatske udarne divizije.

³¹ U pitanju je 11. udarna divizija 1. armije JA koja se nalazila u pokretu ka selu Maloj Barni (vidi dok. br. 77, objašnjenje 15).

³² Vidi dok. br. 78 i depešu Štaba 3. armije od 27. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—191—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije, po izbijanju na sektor Drava, St. Gradac, Radoti brdo, k. 237, naišle na organizovan otpor sa utvrđenih položaja i da vrše pregrupaciju snaga radi daljeg prodiranja ka Pitoma i.

Na Bilogorskom sektoru jedinice X Korpusa pod bor-
bom produžavaju prodiranje ka selu Brzaji i Zrinskoj"

Na Grubišnopoljskom sektoru jedinice XII i XL divizije
sara uju i sa jedinicama I Armije uspješno nastavljaju bor-
bu u podru ju Grubišnog Polja i Velike Barne.⁵⁴

II

U toku napred iznetih borbi u podru ju Virovitice i Gru-
bišnog Polja neprijatelj imao preko 1700 mrtvih, oko 2000
ranjenih, a zarobljeno 83 neprijateljska vojnika.

Plen: 480 pušaka, 12 teških mitraljeza, 36 puškomitra-
ljeza, 4 teška baca a, 28 šmajsera, 180000 puš anih metaka,
480 mina, 300 pancera fausta, 3 kamiona i 2 putni ka auto-
mobila.

Uništeno: jedna motorizirana baterija, 30 kamiona, 1
putni ki auto i 14 kola sa zapregom i ratnim materijalom.

III

U cilju izvršenja osnovnog zadatka Armije tj. daljnjeg
prodiranja ka zapadu, a obzirom na zajedni ki plan Prve i
naše Armije, Štab ove Armije izdao je zapovijest O. broj 230
od 26 o.m. u 22.30 asova koja se prilaže."

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

U prilogu zapovijest O. broj 230
i skica.

POLITKOMESAR,	NA ELNIK ŠTABA,	KOMANDANT.
pukovnik,	pukovnik,	General-lajtnant,
B. Petri evi	V. Suboti	Košta Na

M. P.

⁵³ Vidi dok. br. 77 i 79. Vidi i depešu Štaba 3. armije od 27. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—191—1, k. 45) Generalštabu JA kojom se obaveštava da su jedinice 3. armije, produžuju i nadiranje grebenom Bilo-gore, ovladale M. Gr evcem i uništile neprijateljsku posadu.

* Vidi depešu Štaba 3. armije od 27. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—191—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da se, u saradnji sa jedinicama 1. armije JA, borbe na tom sektoru uspešno nastavljaju na podru ju G. Bojani a.

³⁵ Vidi dok. br. 77.

BR. 82

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 27. APRILA 1945.
POT IN.IENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE BILOGO-
ROM NO U 27/28. APRILA¹**

**STAB X. KORPUSA »ZAGREBA KOG«
JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Str. broj: Op. 47

Dana: 27. IV 1945 g.

U 19 30 h

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Bjelovar 1:100.000)

Neprijatelj i dalje uporno brani svoje položaje. Važnijih promjena u njegovoj dislokaciji nije bilo.²

No u 27/28. travnja 1945. god. izvrši e se opšti napad na neprijatelja na cijelom otcjeku izme u Drave i Save sa ciljem da se neprijatelj potu e i odbaci prema zapadu.

Naš korpus, u vezi sa ovim, produžava nadiranje masivom Bilogore sa zadatkom da izbije na liniju potok Kozarevac — Gašparov brijeg — Jovi ki brijeg, s time da 28. do zore izbije na liniju šumska pruga zapadno od Vel. rešnjevica — Vis (k. 288) — K. 251. Desno nastupa 36. divizija a lijevo 16. divizija.³

N A R E U J E M O :

1. — 33. divizija: 1. — Napada neprijatelja opštim pravcem Otrovanski brijeg— Duga ka kosa (sjeverne padine) — Motvice sa zadatkom da likvidira neprijatelja na Karšanju (k. 262), Otrovanski brijeg (k. 275) i na padinama Bilogore južno od s. Velike rešnjevica te da 28. ov. mj. do zore izbije na otcjek šumska pruga zapadno od Velike rešnjevica — Vis — K. 288 (isklju no).

Zona širenja desno do linije Karšanj — sjeverne padine Otrovanskog brijega —

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 28—1, k. 557.

² Re je o jedinicama nema kog 15. koza kog konji kog korpusa.

³, ⁵ i * Prema zapovesti Štaba 3. armije JA, O. br. 230, od 26. aprila u 22,30 asa (dok. br. 77), levo od 10. korpusa, odnosno od njegove 33. divizije, trebalo je da nastupa 12. udarna divizija.

s. Mala rešnjevica, a lijevo 500 met. sjeverno od grebena Bilogore.

Desno održavati vezu sa 36. a lijevo sa 32. divizijom.

Štab divizije po izbijanju jedinica na dnevni cilj premjesti se u grupu kuća km. jugozapadno od Velikog brda.⁴

2. — 32. divizija:

2. — Napada neprijatelja opštim pravcem grebenom Bilogore sa zadatkom da o istu pred sobom neprijatelja na pojedinim ukama a osobito Kruškovac, Sječka, Turski grobovi i izbije na širi prostor Vis (k. 288).

Desno održavati vezu sa 33. divizijom, a lijevo tražiti dodir sa 16. divizijom.⁵

Štab divizije premjesti se za prvo vrijeme u sjeverni dio s. Brzaja.

3. — Po etak napada 27. travanj u 21 as.

4. — 33. Divizija za vrijeme svog nadiranja vodi se osobito brana o zaštiti svog desnog boka, a 32. Divizija o zaštiti svog lijevog boka, jer postoji mogućnost da za vrijeme ovog opšteg nadiranja susjedne jedinice (36. i 16. divizija)⁶ zaostanu za jedinicama X. Korpusa.

5. — Veza. Uredi se šef odsjeka za vezu.

6. — Sanitetska služba: Uredi se referent saniteta.

7. — Štab Korpusa premjesti se u sjeverni dio s. Šibenika. Vrijeme premještanja javi se.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: Komandant — general-major:
S.O. M P. Mate Jerkovi

⁴ Na osnovu ove zapovesti Štaba 10. korpusa, Štab 33. divizije izdao je svoju zapovest od 27. aprila 1945 (AVII, reg. br. 31—1—1. k. 1208/1) kojom je naredio 2. brigadi da ovlada Karšanjem (k. 262) i osigura svoj desni bok prema Velikom brdu, 3. brigadi da ovlada Otrovanskim brijegom (k. 275), a I. brigadi da ostane u divizijskoj rezervi, na Kekovoj kosi.

⁵ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 101 i 123 i AVII, reg. br. 12—35—4, k. 337: operacijski dnevnik štaba 10. korpusa.

BR. 83

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 28. APRILA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA PRODIRANJE BILO GOROM,
IZBIJANJE NA KOMUNIKACIJU BJELOVAR— UR EVAC
I NAPAD NA BJELOVAR¹**

STAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNO ODEUENJE

O. Broj 235
Dana: 28. IV 1945. god.
11,15 .

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Bjelovar, azma 1:100.000)

Neprijatelj uporno nastoji da zadrži naše dalje nadiranje pribjegavaju i frontalnoj odbrani na liniji: Pitomaca — D. Polje — Hercegovac — Garešnica.

U toku prošle noći, jedinice X Korpusa izvršile su uspješno proboj neprijateljske odbrane i zauzele važan i dominantan položaj Vis (k. 288), što predstavlja vidan klin u neprijateljskoj odbrani.²

U cilju izvršenja našeg osnovnog zadatka pred nas se postavlja: ne prihvatiti frontalnu borbu već probiti neprijateljsku odbranu, zaokružavaju i neprijateljske otporne centre i prodirati dalje sa ciljem da se Bjelovar što prije likvidira.

Neprijateljske kozačke snage³ u Podravini prodorom preko Bilogore zaobilaziti — obuhvatiti.

U vezi s tim

N A R E U J E M O :

1.) *LI divizija:*

Ostaje na dosadanjem sektoru, postepeno nastupaju i ka zapadu no s tim, da je njen glavni zadatak da zatvori pravac od Pitomaca i onemogu neprijatelju ispad sa te strane

Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 37—1—I/I, k. 557.

¹ Taj vis (k. 288) su 29. aprila, oko 12 asova, zauzele 1. brigada 32. divizije i 1. brigada 33. divizije, a posele su ea jedinice 33. divizije (vidi dok. br. 101 i 123).

² Re je o nema kom 15. koza kom konji kom korpusu.

ka Virovitici, zbog čega držija u rezervu. Prema tome zadatak aktivna odbrana.⁴

2.) *XII divizija:*

Odmah će po prijemu ove zapovijesti sa dosadanje historije⁵ hitno krenuti i smijeniti desno krilo XXXVI divizije od Lozana (isključivo) do Radoti brda (zaključivo) sa dve brigade, a sa jednom brigadom u špiši Bukovici u rezervi.

3.) *XXXVI divizija*

Rokira će se u lijevo tako, da obezbeđuje desni bok X Korpusa od Radoti brda (isključivo) do Duga ke Kose južno od M. Crešnjevice (zaključivo), vrše i pritisak na neprijatelja u prostoru Turnašica — Crešnjevica. Ako bi neprijatelj pokušao ispad iz Pitomača ka Virovitici napasti ga bi u tom pravcu sa svom silinom.

4.) *X Korpus:*

Sa svim svojim snagama ima zadatak da produži dalje prodiranje grebenom Bilogore sa ciljem da izbije do komunikacije Bjelovar — Koprivnica, obezbeđuje i se u desno, a levo održavaju i vezu sa XVII divizijom;

5.) *XVII divizija:*

Ima zadatak da sa linije Brzaja — Turski grobovi (sva zaključivo), iskorišćuje i prodor X Korpusa prodire opštim pravcem Bačkovica — Bedenik — Bulinac, šire i se u desno do linije: s. Ravneš — s. Orovac, a u levo: do p. Grebenska — p. Bačkovica — p. Račak, održavaju i u desno vezu sa X Korpusom, a u levo vrsto sadejstvuju i sa XVI divizijom.

¹ O dejstvima 51. divizije po ovoj zapovesti, vidi dok. br. 118.

⁵ selo Cremušina — s. V. Barn. Vinogradi

⁴ Nakon oslobođenja Virovitice, jedinice 36. divizije nalazile su se u Virovitici (3. i 5. brigada, Artiljerijska brigada, komanda pozadine, Štab divizije), Špiši-Bukovici (6. brigada) i u Petrovcu (deo Artiljerijske brigade). Vidi AVII, reg. br. 9—1—2, k. 1241: zapovest Štaba 36. divizije od 26. aprila 1945. godine.

Na osnovu ove zapovesti Štaba armije, štab 36. divizije izdao je 28. aprila u 16 časova svoju zapovest (AVII, reg. br. 12—1—2, k. 1241), kojom je naredio: 3. brigadi da ostane na svojim položajima i vrši pritisak na selo Turnašicu; 5. brigadi, pošto stigne na liniju Kekova kosa — Turski grobovi i smeni jedinice 32. divizije 10. korpusa udesno do 3. brigade (k. 273, isključivo), a ulevo do Duga ke kose (zaključivo), da vrši pritisak u pravcu s. V. Crešnjevica — s. Sedlarica; a 6. brigadi da će dobiti nove zadatke kad je smene jedinice 12. divizije.

⁷ Vidi o tome dok. br. 100.

Po zauzimanju naročito važnog uporišta Bulinac, potpomaže likvidaciju V. Pisanice, pa kada ova bude likvidirana okreće front u severoistočnom pravcu i nastupa dalje ka Bjelovaru opštim pravcem: s. Orovac — s. Markovac sa ciljem, da izbije brzo na komunikaciju: Gr evac" — Bjelovar između u šume Lug i s. Letinani, šire i se u lijevo do desne granice XVI divizije, a u desno prema potrebi. Na taj način obuhvata i napada Bjelovar sa severoistočne strane.⁹

6.) XVI divizija:

Ima zadatak da napada opštim pravcem Bujanj — V. Pisanica, povezuju i se u desno sa XVII divizijom na liniji: k. 142 na p. Grebenska — p. Grebenska — p. Račak. U lijevo se povezuje i koordinira rad sa XI divizijom po dogovoru sa štabom XI divizije.¹⁰ Po izbijanju na komunikaciju Pavlovac — Bjelovar produžava dalje nastupanje ka Bjelovaru osnovnim pravcem tom komunikacijom, šire i se u desno do leve granice XVII divizije, a u lijevo do linije M. Pisanice — Patkovac — Mlinovac (sve uključujući), i napada Bjelovar sa istočne strane.

7.) XL divizija:

Produžava sa napadom u cilju likvidacije Grubišnog Polja i s. Grbavca, potom potpomaže likvidaciji Velikog Gr evca. Po izbijanju XVI divizije na pomenutu komunikaciju dobije novi zadatak.

OPŠTE ODREDBE:

Po etak napada odredi se telefonom.
Jedinice pripremiti za izvršenje zadatka.
Mjesto ovog štaba u Virovitici.

Armijski centar veze i Komanda pozadine u Virovitici."

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR, pukovnik, (B. Petrić) B. Petrić	NAČELNIK ŠTABA, pukovnik, (V. Subotić) V. Subotić	KOMANDANT, seneral-lajtnant Košta Nač) Košta Nač
--	--	---

M. P.

Greška; treba: ur evac.
Vidi dok. br. 86.

¹ Iz sastava 1. armije JA.

O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 141.

Dostavljeno:

Štabu X Korpusa,
Štabu XVI, XXXVI, LI, XII,
XL, i XVII divizije,
K-tu artiljerije o. Arm.,
K-tu pozadine o. Arm.
Odelenjima o.š. — izvodno.
Jedan primjerak XVI diviziji
dostavi e XI diviz.

STAB
1 ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
O. Br. 168
2. V 1945. god.

Uzima se na znanje

a/a¹²

Pomo nik na elnika,
poru nik
Mih. T. Mašanovi

O. Br. 235/45
Zapovijest i zadatak jedinica

O. 168
45"

" Dopisano mastilom.

" Dopisano mastilom na pole ini dokumenta.

" Dopisano plavom olovkom.

BR. 84

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 28. APRILA 1945.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE DO LINIJE
BJELOVAR — KLOŠTAR**

STAB X. KORPUSA »ZAGREBA KOG«
JUGOSLOVENSKE ARMIIJE

Op. broj: 48 str. pov.
28. IV 1945. g.
21.45 .

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Bjelovar 1:100.000)

Stanje kod neprijatelja u glavnom bez promjene.

U cilju da se iskoristi proboj neprijateljskog odbrambenog fronta koji je naš korpus postigao u no i 27/28. ov. mj.² Štab III. Armije zapovješt u svojoj O. Broj 235 od danas' odlučio je da 36. i 17. divizija smijene jedinice X. Korpusa na sadanjim položajima i da potom X. Korpus sa svim svojim snagama produži dalje nadiranje grebenom Bilogore sa ciljem da izbije na prugu Bjelovar — Kloštar.

Radi izvršenja prednjeg zadatka 36. divizija rokira e se u lijevo i u cilju obezbe enja desnog boka našeg korpusa zauzeti za odbranu liniju: Radoti brdo (isključivo) — Duga kosa (zaključivo) vrše i pritisak na neprijatelja u prostoru Turnašica — Crešnjevica. 17. divizija ima zadatak da sa linije Brzaja — Turski grobovi produži nadiranje pravcem Bakovica — Bedenik — Bulinac, šire i se u desno do linije s. Ravneš — s. Orovac.

N A R E U J E M O :

1. — 33. divizija: 1. — Pošto bude smjenjena po 36. diviziji produži e odmah nadiranje sjevernim padinama Bilogore sa zadatkom, da izbije na liniju: Mala Crešnjevica — kozareva ki vinogradi — Torine — s. Jasenik (isključivo).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 29—1, k. 557.

² Vidi dok. br. 82.

³ Vidi dok. br. 83.

Desno održavati vezu sa 36. divizijom na zapadnom kraku željezničke pruge, koji krak treba da zatvori. Lijevo održavati vezu sa 32. divizijom kod isto nog dijela s Jasenik.

Po izbijanju na određenu liniju utvrditi se i vršiti duboka izvišnja.

Štab divizije južne kule Kozareva kih vinograda sjeverno od k. 245.

2. — 32. divizija:
Bez jedne
brigade.⁴

2. — Pošto bude smijenjena po 17. diviziji produžiti nadiranje južnim padinama Bilogore sa zadatkom da izbije na liniju: isto ni dio s. Jasenik — Mladine — K. 256 — isto ni dio s. Sandrovac — sjeverni dio s. Pupelica — Duga ka (k. 206) — južna polovina s. Ribnja ka — Jazapovac — K. 257 (isključivo).

Vezu održavati desno sa 33. a lijevo sa 17. divizijom.

Jednu brigadu ostaviti u korpusnoj rezervi u s. Ribnja ka.⁵

Po izbijanju na položaj utvrditi se i vršiti duboka izvišnja.⁶

Štab divizije sjeverni dio s. Ribnja ka.

3. — *Veza*: Po instrukcijama referenta za vezu ovog štaba.

4. — *Sanitet*: Sanitetsku službu organizovati i referent saniteta ovog štaba.

5. — Štab korpusa nakon izbijanja jedinica na određenu liniju premjestiti se u sjeverni dio s. Ribnja ka.⁷

* i ⁵ Druga brigada je određena u korpusnu rezervu u selo Ribnja ka. Vidi AVII, reg. br. 31—1, k. 557: zapovest Štaba 32. divizije od 28. aprila 1945. godine.

⁶ Na osnovu ove zapovesti Štaba 10. korpusa, Štab 32. divizije izdao je 28. aprila svoju zapovest (AVII, reg. br. 31—1, k. 557), kojom je naredio: 4. brigadi da posedne položaj na liniji isto ni deo sela Jasenika — desnom obalom potoka — Mladine (k. 256) — isto na ivica sela Sandrovca — put koji vodi preko k. 144 i izbija u selo Pupelicu — k. 207 (isključivo); 1. brigadi da, pošto je smene jedinice 33. divizije, produži nadiranje preko jugoisto nog dela sela Sandrovca i Pupelice i zaposedne položaj: jugoisto ni deo Sandrovca — put od Mladine na jug — severni deo Pupelice — Duga ka (k. 207); 3. brigadi da posedne položaj: put preko Pepelane — južni deo sela Ribnja ke — Jazapovine — k. 257 (isključivo) i 2. brigadi da u Ribnja - koj obrazuje korpusnu rezervu.

Zapovest omaškom nosi datum 28. april, a izdata je 29. aprila u 0,35 asova.

⁷ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 153.

Napomena: Ovlađivanje određenih položajima divizije treba da vrše spuštanjem svojih snaga sa grebena tako da se na položaje izlazi putevima koji vode sjeverno i južno od vododelnice.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: Komandant — general-major:
Ivan Šibi Mate Jerkovi

M. P.

BR. 85

IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 28. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVU DIVIZIJE 26. i 27.
APRILA'

STAB XVI. JUG. DIVIZIJE
III. JUG. ARMIJE

Op. br. 87
28. IV. 1945.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Operativnom odjelenju

Po zauzeću u Virovitici, naše jedinice su ostale na odmoru i spremanju sve do 14,00 časova 26. o.m., kada su, prema zapovesti štaba Armije O. br. 226/45,² izvršile pokret preko Gakova i Topolovice na prostoriju s. Šibenik — Mali Gr evac, gde su izvršile smenu jedinica X. Korpusa i posele sledeći položaj:

IV. brigada: trg. 232 (Gajevi) — k. 202 — k. 195.

II. brigada: od natpisa Zrinska — k. 198 — Mali Gr evac.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u A^VH, res. br. 38—1—2, k. 953.

³ Tu zapovest Stab armije je izdao S. r--1a u 1 as (AVII, reg. br. 27—1—2, k. 983). O ::me vidi do ' objašnjenje 4.

I. brigada: Kao divizijska rezerva u V. Barn. Vinogradi. Ovi položaji posednuti su no u izme u 26/27. o.m. U toku dana 27. o.m. bilo je manje borbene delatnosti, vršeni su napadi na zapadni deo sela Malog Gr evca, koji drži neprijatelj.

Prema zapovesti štaba III. Armije 0. br. 230/45.³ nareno je našoj diviziji, da izvrši napad u toku no i na neprijateljske položaje.⁴ Na osnovu tog nareenja izdate su potrebne zapovesti brigadama i to:

IV. brigada da likvidira Bujanj, a posle da nadire pravcem Velika Pisanica — Babinac — Staro Selo — Markovac.

II. brigada pošto likvidira selo Zrinska, k. 165, Mali Gr evac, Gornja Kova ica, rokira e se u levo i prodira e op im pravcem za Bjelovar.

I. brigada sa jednim bataljonom smjenit e jedinice XII. divizije na sektoru od puta (južno od sela Mali Gr evac) do K. 173, ostala dva bataljona u Vel. Barn. Vinogradi kao divizijska rezerva.

Napad je odpo eo u 22,00 asa sa predhodnom artiljeriskom pripremom, ali nije postignut uspeh, pošto je neprijatelj bio dobro ukopan i pružao veoma jak otpor. Borbe su trajale sve do zore kada su naše jedinice bile povu ene na svoje polazne položaje.

Na sektoru I. brigade koja je sa dva bataljona smjenila XXXII.⁵ diviziju, neprijatelj je bio aktivan i poduzimao u 4 maha napad, ali je bio odbijen uz krvave gubitke.

Za celo vreme borbe naša artiljerija je podpomagala pešadiju, otvaraju i vatru na neprijatelja i njegovu artiljeriju.

Naši gubitci u toku ova dva dana:

a) U ljudstvu:	
Poginulih	29,
Ranjenih	134,
Nestalih	5.

³ Vidi dok. br. 77.

⁴ U 19,35 asova, prema depeši Štaba 16. udarne divizije od 27. aprila (AVII, reg. br. 5—4, k. 955), 16. divizija je vodila borbe za selo Zrinsku u slede em rasporedu: 4. brigada na liniji k. 142 — k. 195 — k. 198; 2. brigada na liniji k. 198 — kanalom pored sela M. Gr evca, a 1. brigada u selu V. Barn. Vinogradi; Štab divizije se nalazio u selu V. Peratovici.

⁵ Greška; treba: XII.

Neprijatelj, gubitci:

a) U ljudstvu:

Poginulih	91,
Ranjenih	210,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik štaba:
major:
Rebula

M. P.

RR. 86

**ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 28. APRILA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OVLA IVANJE SELI-
MA BULINCEM I VELIKOM PISANICOM I NASTUPANJE
KA BJELOVARU¹**

ŠTAB

XVII. U. DIVIZIJE

Str. Pov. Op. Br. 18

28 april 1945. g.

u 14.30 .

Z A P O V E S T

Sekcije: Bjelovar, azma — 1:100.000

Naša divizija ima zadatak, da sa linije: Brzaja — Turski Grobovi (sve zaključno), iskorišuju i prodor X. Korpusa, prodire opštim pravcem: Ba kovica — Bedenik — Bulinac, šire i se u desno do linije: s. Ravneš — s. Orovac, a u levo: do potoka Grebenska — potoka Ba kovica — potoka Ra a - ka, održavaju i u desno vezu sa X. Korpusom,³ a u levo vrsto sadejstvuju i sa XVI. divizijom.⁴

Po zauzimanju naročito važnog uporišta Bulinac, jedinice naše divizije potpomažu likvidaciju Velike Pisanice, pa kada ova bude likvidirana, okreću u front u severozapadnom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15—7, k. 994.

⁷ Izostavljeni tekst je istovetan sa tekstom u dok. br. 83.

³ Vidi dok. br. 84.

⁴ i ⁷ O pravcu dejstva 16. divizije vidi dok. br. 88.

pravcu i nastupaju dalje ka Bjelovaru opštim pravcem: s. Orovac — s. Markovac sa ciljem da izbiju što pre na komunikaciju: Gr evac — Bjelovar izme u šume Lug i s. Leti ani šire i se u levo do granice XVI. divizije, a desno prema potrebi. Na taj na in ..obuhva a i napada Bjelovar sa sjeve-roisto ne strane.

U tom cilju

NARE UJEMO:

1. — 2. Krajiška brigada 1. — Odmah po prijemu ove zapovesti sa dosadašnje prostorije prikupljanja krenu e pravcem: Kobna Zemlja (k. 136) — k. 146 (južno od željezni ke stanice Kobna Zemlja) — k. 245 (Gradina) — k. 231 (Skres) — k. 228 — k. 242 — k. 228 (Bogaz) — k. 224 — k. 168 (Repušine). Po izbijanju na prostori ju Repušine, k. 168 pose a i smenjuje jedinice X. Korpusa na frontu, desno: k. 257 (Muški Jarak) zaklju no, levo: Mladine — Grabi ka Kosa isklju no.

Po izbijanju na odre eni položaj treba isti dobro utvrditi. No u koliko bi situacija dozvoljavala da se može lako de jstvovati na svom pravcu, brigada može de jstvovati, ali o tome odmah izvestiti ovaj štab.

Zona de jstva brigade u daljem nastupanju, desno: k. 257 — Jazap ine — južna ivica s. Ribnja ka — severni deo s. Lasovac — k. 156 — s. Ravneš — s. Orovac — Orova ki vinogradi — (južni deo) — Brijeg (k. 212) — k. 146 — severna ivica s. Grginac — s. Leti ani. Po izbijanju u s. Leti ani i presecanju komunikacije Bjelovar — ur evac, okre e front prema Bjelovaru šire i se u desno koliko je potrebno, hvataju i vezu sa jedinicama X. Korpusa.

Zona de jstva brigade u daljem nastupanju, levo: s. Ba kovic a (k. 227) — Ba kovic a Šuma — s. Lasovac (k. 150) — s. Mali Severin (k. 143) — Gaj — k. 130 — k. 174 (s. Tomaš) — k. 177 — s. Prokliuvani — s. Grginac — s. Markovac (k. 15M) izbijanju levog krila brigade na kom-' ""

' Ne itko napisana re u originalu. Verovatno: divizi'

ciju Bjelovar — ur evac i presecanju iste, cela brigada okre e front prema Bjelovaru i napada istog šire i se u levo do 15. Maje- vi ke brigade.

Vežu desno održavati sa jedinicama X. Korpusa,⁶ a levo sa jedinicama 15. Maje- vi ke brigade na liniji zone širenja u levo.

2. — 15. Majevi ka brigada

2. — Sa dosadašnje prostori je prikuplja- nja kre e pravcem: k. 160 (Rastova Voda) Cremušin. Vinogradi — s. Brzaja, gde se prikuplja i sa te prostori je odmah izbija na liniju položaja i istu poseda: desno Halbot (Grabi ka kosa) zaklju no — k. 239 (Javo- rovac) k. 205 zaklju no.

Na pomenutoj liniji smeniti jedinice X. Korpusa i XVI. divizije i odmah se ut- vrđiti. Ispitati mogu nost daljeg prodiranja, iako postoji mogu nost za prodiranje od- mah izvestiti štab divizije.

U daljem nastupanju zona širenja de- sno: leva granica zone širenja 2. Krajiške brigade, isklju no, a levo do potoka Greben- ska — potoka Ba kovica — potoka Ra a - ka — a pred s. Bulinac rokirati izvestan deo snaga u desno od sela Bulinca i napasti isto s juga, u zajednici sa jedinicama XVI. divi- zije. Po likvidaciji istog zona širenja desno: s. Bulinac — s. Severin (crkva) — zapadna ivica s. Ciglana — južna ivica s. Tomaša — k. 127 (šuma Lug). Po izbijanju na komu- nikaciju i presecanju iste, Bjelovar — ur- evac, okre e front prema Bjelovaru, šire i se desno do levog krila 2. Krajiške brigade, a levo hvataju i vežu sa jedinicama XVI. di- vizije.⁷

3. — 6. Proleterska brigada

3. — Odmah po prijemu ove zapovesti pre- mesti e se na prostori ju Cremušin. Vinogra- di i služi e kao diviziska rezerva.

⁴ Odnosi se na 32. diviziju.

4. — Artileriska brigada 4. — Sa dosadanje prostori je prikupljanja krenu e najpovoljnijim pravcem za s. Brzaja, gde e se postaviti tako, da može potpomagati našu pešadiju na celoj širini fronta naše divizije.
 Za pokret za s. Brzaja koristiti puteve južno od linije: železni ka stanica Kobna Zemlja — k. 146 — k. 245 — k. 231 — k. 242 (Grebenska).
- 5.— Komanda pozadine 5. — Premesti e se u toku 28/29 o.m. u Viroviticu. Med. san. bataljon isturi e izvesne delove za prihvati ranjenika u s. Brzaja još u toku no i 28/29 o.m.
- 6.— eta za vezu 6. — Armiski centar veze u Viroviticu, divizijski centar veze u s. Brzaja, šef otseka za vezu naredi e potrebno za povezivanje jedinica u duhu zadatka iznetog u ovoj zapovesti.
7. — 2. Krajiška brigada i 15. Majeve ka brigada uputi e svoje komore u s. Cremušina, gde e se iste smestiti do daljeg nare enja.
8. — Prilikom kretanja i izbijanja na odre ene linije i posedanja položaja, 2. Krajiška brigada obezbedi e se na svom desnom boku.
9. — Komandno mesto štaba divizije za prvo vreme u s. Brzaja, a dalje pozadi 15. Majeve ke brigade.
 Odre ena linija za posedanje za 2. Krajišku i 15. Majeve ku brigadu ima da se posedne do 19 . 28 o.m.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT-KOMESAR
 potpukovnik,
 Milenko Stojakovi

M. P.

KOMANDANT,
 potpukovnik,
 Blažo Jankovi

SEF OPERATIVNOG OTSEKA,
 kapetan,
 Krilov⁹

* 0 izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 113.
 ' Ivan

STAB I ART. BRIGADE NOVJ

Br. 196

19. V 1945. god.

Priljeno je na znanje.

Predmet u akta.

S. F. — S. N.

Na elnik štaba

BR. 87

ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 30. APRILA 1945. POT-
INJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA BJELOVARU¹

STAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

17. divizija²

Broj 257

Dana 30/IV 1945. god.

u 13.00 .

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Bjelovar 1:100.000)

„ ur evac

U vo enim borbama u toku no i 29/30. o.m. naše jedi-
nice probile su neprijateljsku odbranu u Podravini i Bilogori,³
stvorile duboki prodor zauzevši St. Gradac, Vukosavljevicu,
Turnašicu, V. i M. rešnjevicu, Bedeni ku, Ba kovicu i Rib-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 32—1—2,
k. 983.

² Dopisano crvenom olovkom.

³ Taj sektor branili su nema ki 15. koza ki konji ki korpus (ko-
me je do 29. aprila bila pot injena i 11. vazduhoplovna pešadijska
divizija) i ustaško-domobranksa 5. hrvatska udarna divizija (vidi dok.
br. 71, objašnjenje 3).

nja ku, a sada vode borbe u Pitoma i, u s. Lasovcu i s. Cavcu. Na sektoru Zrinska — G. Polje⁴ neprijatelj i dalje pruža jak otpor.

I armija odbivši uspešno protivnapade neprijatelja⁵ produžila nastupanje ka Garešnici i Hercegovcu.⁶

U dogovoru sa komandantom I Armije, leva granica dejstva naše Armije bi e: k. 198 (južno od natpisa Zrinska za 1 km) — k. 156 (jugoisto no od natpisa V. Pisanica za 2 km.) — k. 145 — k. 143 (na komunikaciji V. Gr evac — Bjelovar) — južna ivica s. Drljanovac — St. Ra a — Me ura a i dalje potokom esma do V. Korenovo (zaključno).

U vezi uspešnog prodora na Bilogori i Podravini, u cilju daljeg brzog prodiranja, ne dozvoljavaju i neprijatelju sre ivanje i organizovanje nove odbrambene linije

NARE UJEMO:

1.) LI divizija:

Produži e napad u cilju likvidacije Pitoma e, posle ega dalje nastupa ka ur evcu osnovnim pravcem komunikacijom. Granicu dejstva desno ustanoviti u sporazumu sa bugarskim štabom,⁷ a granica dejstva levo: Lisi no polje — V. Polje — Virje.⁸

⁴ Nije na eno na karti 1:100.000. Misli se na sektor Bilo-gore.

⁶ To je bilo 1. maja ujutru, posle izdavanja ove zapovesti.

⁵ Misli se na protivnapad nema ke 7. SS dobrovolja ke brdske lova ke divizije »Princ Eugen« izvršen 28. aprila na odseku s. Marino Selo — s. Poljana, na sektoru 42. udarne divizije JA (knj. 1, dok. br. 100; *Završne operacije*, 694).

⁷ Toga dana, 30. aprila, u rejonu sela Duratine (na Dravi), 30. pešadijski puk 8. divizije smenio je 13. pešadijski puk 11. divizije koji je do tada nastupao desnom obalom Drave (B. Ba. MaHeB, h. h.).

⁸ Na osnovu ove zapovesti Štaba 3. armije, štab 51. udarne divizije izdao je 30. aprila usmenu zapovest (AVII, reg. br. 24—1—5, k. 1404) u kojoj se kaže da se neprijatelj (misli se na nema ki 15. koza ki konji ki korpus) sa linije s. Nete a — Lendava — zapadna ivica Rogovca — zapadna ivica Lozana — isto na ivica Leskova e povukao i zadržao na liniji zapadna ivica Podrav. Mekiša — zapadna ivica uretine — isto na ivica Grede — isto na ivica Pitoma e — isto na i jugoisto na ivica Otrovaneca — p. Josina — severna ivica rešnjevica i nare uje: 7. brigadi da napadne neprijatelja pravcem s. Pitoma a — s. Kladare — s. Kloštar, sa zonom širenja desno: Kopanjek kanal, a levo: linija k. 125 — s. Dinjevac (isključno); 12. brigadi da napadne neprijatelja pravcem s. Otrovanec — s. Grabrovnica — s. Dinjevac, šire i se levo do linije s. V. Crešnjevica — s. M. Crešnjevica (sve isključno).

O dejstvima 51. udarne divizije 30. aprila i 1. maja vidi dok. br. 118.

17. 11. 1944

252
39. 11. 1944
19. 11. 1944

...
...
...

Z A P O V I E S T

/Sekcije Bjelovar 1100-000/
Zurjevac

U vodećih borbama u toku noći 29/30.11.1944. naše jedinice
ostigle su neprijateljsku odbranu u području i blizini, stvarila su
veliki prostor od: St. Grada, Vukosavljevic, Turčinica, V. i K. (Kra-
čević, Kraljica, Biskupica i Ribnjak), a sada vode borbu u blizini
St. i K. (Kračević i Biskupica). Na sektoru Zimnica - G. (Kračević i
Kraljica) nema borbu.

U toku noći ostvareno uspješno protivrženje neprijateljske
provalne nastojanja na sektoru i blizini.

U dogovoru sa komandantom i Kračević, leva grupa de-
jstva naše linije blizu K. 118 /jako od nastupa Strana na 1 km - K. 150
/odjeljeno od nastupa Vukosavljevic na 2 km / - K. 145 - K. 143 /na Kralj-
ici Vukosavljevic - Bjelovar / - istočnu ivicu s. (Kračević - Biskupica -
Zimnica i dalje potokom Lesak do Vukosavljevic /Kraljica/.

U vezi uspješnog protivrženja na blizini i području, a u
cilju daljeg uticaja protivrženja, ne dozvoljavajući neprijatelju uređivanje
i organizovanje nove odbrane linije.

K A R T I J U Ž I N G:

1. / II Divizija:

Prilikom napada u cilju likvidacije Pitomaca, prema
cilju naše nastupa na Sjevernom sektoru pravcu komunikacijom. Osvaj
na sektoru naše nastupanje u sporazumu sa Sjevernim sektorom, a grani-
ca dejava: Ljavica - Polje - V. Polje - V. Polje.

2. / III Divizija:

Prilikom napada na Otvorenac i Klodare, sine stvarata
provalna sa zapadne strane. Granična dejava: desno određiti sporazumno
sa blizini II Divizije, a levo sa linije istočna ivica Stranice - K.
140 - Kraljica /Kraljica/.

U likvidaciji Pitomaca i Klodara potpuno likvidaci-
ja Klodara, a ostale jedinice likvidiraju i to mjesto pripadajuće sa se
protivna napada: Kraljica - Otvorenac - Kraljica, gdje će pristiti novi zaga-
diti.

3. / IV Divizija:

U toku noći ostvareno uspješno protivrženje neprijateljske
provalne napada na to mjesto, razirajući se za toliko u levo sa ciljem da na-
še linije sa linije Stranice Polje - desna ivica naše V. Polje na levoj
Kraljica do Stranice Otvorenac. U toku noći na pomenutu liniju protudava
na naš nastup opširn pravcu Kraljica - Kraljica - Bjelovar i napada na
Sjevernom sa južne strane u sadejstvu sa II Divizijom, obaveštavajući se
od Vijeća.

IV Divizija održava čvrst borbeni kontakt sa III di-
vizijom do likvidacije Klodara, a potom sa II Divizijom na svom desnom
stranu, a u levo sa I. Korpusom.

4. / V Korpus:

Prilikom dalje nastupanje prema blizu sa zadatkom
na svim sektorima komunikacije prugu u vidini Bliz /K. 267 / - Završite /K.
140 /, ostavljajući našu sa komunikacijom Bjelovar - Bjelovar.

5. / VII Divizija:

Prilikom nastupanja na određenoj joj pravcu Blizina -
Sjeverna Bjelovar, a isto, da se sa se tako razirajući u desno, i u dal-
jem nastupanju do likvidacije Blizina povezati sa VII Divizijom na
liniji istočna ivica s. Biskupica - K. 121 na potoci Račica - komunikacija
Bjelovar /Kraljica/. Desno sa blizini prema potrazi održavajući ve-
ću sa I. Korpusom.

6. / VIII Divizija:

U toku noći ostvareno uspješno protivrženje neprijateljske
provalne napada na to mjesto, razirajući se za toliko u levo sa ciljem da na-
še linije sa linije Stranice Polje - desna ivica naše V. Polje na levoj
Kraljica do Stranice Otvorenac. U toku noći na pomenutu liniju protudava
na naš nastup opširn pravcu Kraljica - Kraljica - Bjelovar i napada na
Sjevernom sa južne strane u sadejstvu sa II Divizijom, obaveštavajući se
od Vijeća.

2.) XII divizija:

Produžava napad na Otrovanec i Kladare, time obuhvata Pitoma u sa zapadne strane. Granicu dejstva desno odrediti sporazumno sa štabom LI divizije, a levo do linije isto na ivica Grabrovnice — k. 130 — k. 114 (š. Limbuš).

Po likvidaciji Pitoma e i Kladara potpomaže likvidaciju Kloštra, a kad naše jedinice likvidiraju i to mjesto prikuplja se na prostoru Grabrovnica — Kozarevac — M. Crešnjevica, gde e primiti novi zadatak.⁹

3.) XXXVI divizija:

Koja je ve preduzela napad u pravcu Kloštra, produžava napad na to mjesto, rokiraju i se za toliko u levo¹⁰ sa ciljem da brzo izbije do linije Srednje polje — zapadna ivica šume V. Se a sa levim krilom do Sirove Katalene. Cim izbije na pomenutu liniju produžava na novi zadatak opštim pravcem Budrovac — Mi etinac — ur evac i napada na ur evac sa južne strane u sadejstvu sa LI divizijom, obezbe uju i se od Virja.¹¹

XXXVI divizija održava vrst borbeni kontakt sa XII divizijom do likvidacije Kloštra, a potom sa LI divizijom na svom desnom krilu, a u levo sa X Korpusom.

4.) X Korpus:

Produžava dalje nastupanje grebenom Bila sa zadatkom da brzo prese e željezni ku prugu u visini Bila (k. 267)

' 0 dejstvima 12. udarne divizije po ovoj zapovesti vidi AVII, reg. br. 6—2, k. 883: dnevnik izvedenih operacija Štaba 12. udarne divizije od 1. oktobra 1945. godine.

¹⁰ Prema telefonskom nare enju Štaba 3. armije od 30. aprila u 10,15 asova Štabu 10. korpusa, 36. udarna divizija imala je da smeni dve brigade 33. divizije 10. korpusa na sektoru s. M. Crešnjevica, s. Kozarevac, od Duga ke kose (isključno) do Motvice, k. 149 (zaključno), o emu je Štab 10. korpusa 30. aprila (vidi AVII, reg. br. 30—1, k. 557) obavestio Štab 36. divizije zahtevaju i od njega da tu smenu izvrši što pre. Vidi i dok. br. 116.

" Na osnovu ove zapovesti Štaba armije, Štab 36. udarne divizije izdao je 30. aprila svoju zapovest (AVII, reg. br. 30—2, k. 1246) kojom je naredio: 5. brigadi da nastupa opštim pravcem s. V. Crešnjevica — s. Dinjevac — s. Oderjan — s. Kloštar; 6. brigadi, oja a noj jednim bataljonom 3. brigade, da nastupa opštim pravcem Karšanj — s. M. Crešnjevica — s. Kozarevac — s. Suha Katalena, gde e skrenuti na sever, prema šumi Velika se a, ovladati selom Prugovcem i sa zapada i jugozapada napasti Kloštar, koordiniraju i napad sa 5. brigadom, a zatim, po ovla ivanju Kloštrom, da u sadejstvu sa jedinicama 10. korpusa produži gonjenje neprijatelja pravcem s. Budrovac — s. Mi etinac, dok e se 3. brigada nalaziti u divizijskoj rezervi na prostoriji s. Kozarevac, s. M. Crešnjevica.

— Zakletišće (k. 268), odakle produŒava dalje na komunikaciju — ur evac — Bjelovar.¹²

5.) XVII divizija:

ProduŒava nastupanje na odre enom joj pravcu Bulinac — sjeverni Bjelovar, s tim, da e se za neŒto rokirati u desno, i u daljem nastupanju do likvidacije Bulinca povezati sa XVI divizijom na liniji: isto na ivica s. Babinac — k. 121 na potoku Ra a ka — komunikacija za Bjelovar (isklju no). Desno se Œiriti prema potrebi odrŒavaju i vezu sa X Korpusom.¹³

6.) XVI divizija:

Na oteku Groblje — k. 198 (Zrinska) zadrŒava u defanzivi manji dio svojih snaga (privremeno); sa glavninom svojih snaga, da bi iskoristila prodor XVII divizije, zabacuje se i napada pravcem Javorovac — Polom — V. Pisanica — Grabar i tako bo nim napadima likvidira V. Pisanicu i Zrinsku, posle ega produŒava dalje napad na Bjelovar sa granicom dejstva desno: cesta V. Gr evac — Bjelovar (zaklju no), a levo: do leve granice dejstva naŒe Armije.¹⁴

7.) XL divizija:

PoŒto bude smenjena od jedinica I Armije postavlja se na prostoriju CremuŒina — Œibenik, odakle e nastupati na pravcima XVI i XVII divizije prema razvoju situacije.¹⁵

OPŒTE ODREDBE:

- Œtab Armije na istom mjestu.
- Istaknuti centar veze kod Kapele u s. Sedlarici.
- Ponovno naglaŒujemo, od najve e je vaŒnosti odrŒavati brze veze sa ovim Œtabom i sa susjednim jedinicama de-

¹² Na osnovu ove zapovesti Œtaba armije, Œtab 10. korpusa je 1. maja, u 0,30 sati, izdao svoju zapovest (vidi dok. br. 91).

¹³ O izvrŒenju ove zapovesti vidi dok. br. 113.

¹⁴ O izvrŒenju ove zapovesti vidi dok. br. 111.

¹⁵ Vidi dok. br. 96, a o izvrŒenju zapovesti vidi AVII, reg. br. 26—2, k. 1295: izvod iz operacijskog dnevnika Œtaba 40. udarne divizije od 1. marta do 15. maja 1945. godine.

sno i levo, što kod nekih jedinica u toku proteklih 24 sata nije bilo kako treba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR, pukovnik, (B. Petri evi) B. Petri evi	NA ELNIK ŠTABA, pukovnik (V. Suboti) V. Suboti	KOMANDANT, general-lajtnant (Košta Na) Košta Na
--	---	--

M. P.

Dostavljeno:
Štabu I Armije, radi znanja,
Na izvršenje:
Štabu X Korpusa i štabovima
LI, XII, XXXVI, XVII, XI i XL div.,
K-tu artiljerije i
K-tu pozadine,
Odelenjima i otsecima o.š. izvodno.

Š T A B
XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. Op. Br. 23
30. aprila 1945.
Položaj

Pošto je prednja zapovest primljena k znanju i izdata potrebna nare enja u smislu iste svima jedinicama ove divizije to kao svršeno u A K T A.

Šef operativ, otseka
kapetan.¹⁶

" Nepotpisano, šef odseka je bio kapetan Ivan Krilov.

BR. 88

IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 30. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE 29.
APRILA¹

STAB XVI. JUG. DIVIZIJE

III. JUG. ARMIJE

Op. br. 93

30. IV. 1945.

do 18¹

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

(Operativno odjeljenje)

U toku dana 29. aprila o.g. nije bilo ve e borbene djelatnosti. Na pojedinim sektorima dolazilo je do uzajamnog pripucavanja iz pešadijskih i artiljerijskih oru a.

Prema zapovesti štaba III. Armije², naša divizija dobila je zadatak da probije neprijateljsku liniju odbrane na sektoru Zrinska — Ba kovica. Prema ovoj zapovesti izdata su potrebna nare enja³ i to:

I. brigada da se prikupi na sektoru Šibenik i da krene pravcem preko kote 202 — k. 205 — 142 i da izvrši energičan napad na Bubanj i k. 220, odakle e jednim delom krenuti prema V. Pisanici, a jednim delom e napasti Groblje i na taj e na in omogu iti IV. brigadi da ovlada raskrsnicom Groblja.

IV. brigada sadejstvovane u napadu sa jedinicama I. brigade, tako da glavninu neprijateljskih snaga privu e na sebe i omogu i I. brigadi da zauzme Bubanj, izvrši prodor i napad na Groblje.

II. brigada štiti e bok XI. divizije od pravca M. Gr evac, a jednim delom vrši e pritisak na k. 165 i na južni deo sela Zrinska. Po prodona I. i IV. brigade sadejstvuje sa njima, s tim što napada G. Kovaicu.

Jedinice naše divizije ta no u odre eno vreme izvršile su napad na neprijateljske položaje⁴ i postigle su mestimi ne

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 42—2, k. 953.

² Odnosi se na zapovest Štaba 3. armije br. 235 od 28. aprila u 11,15 asova (dok. br. 83).

³ Vidi AVII, reg. br. 50—1—1, k. 952: zapovest Štaba 16. udarne divizije od 29. aprila 1945. godine.

⁴ Te položaje branili su delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

uspehe. Težište našeg napada bio je Bujanj, koji predstavlja ključ cjelokupne neprijateljske odbrane na sektoru naše divizije, jer sa zauzimanjem Bujanja i k. 220 olakšano je zauzimanje celog neprijateljskog položaja. Borbe su u vreme za vreme cele no i nesmanjenom žestinom. Za vreme ovih borbi neprijatelj je pružao veoma jak i žilav otpor, naročito na prostoru Bujanja i Groblja, gde se veoma dobro utvrdio. Na sektoru kod M. Gr evca isto tako nije bilo uspeha usled toga, što se neprijatelj i ovde dobro utvrdio i što je tvrdoglavo, ne štede i nikakove žrtve, držao svaku stopu zemlje. Pred zorom naše jedinice povukle se na svoje polazne položaje da ne bi trpjele gubitke od neprijateljske vatre.

U toku 30. aprila⁵ neprijatelj je u dva maha vršio napad na položaje koje drži naša I. brigada sa ciljem odbacivanja iste sa njenih položaja, me utim su neprijateljski napadi bili odbijeni uz krvave gubitke po njega.

Naši gubitci u toku 29. i 30. aprila o.g.

Poginulih	33,
Ranjenih	122,
Nestalih	9,
17gubljen je 1 ruski pikavac,	

Neprijateljski gubitci:

Poginulih	234,
Ranjenih	oko 400,

Dejstvom naše artiljerije, uništeno je 4 bunkera.

U gornje podatke nisu unati gubitci I. brigade, koji su biti dostavljeni naknadno.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik štaba:
major,
Rebula

⁵ Toga dana, u 22,35, Štab 16. udarne divizije tražio je depešom (AVII, reg. br. 5—1, k. 955) od Štaba 3. armije da hitno interveniše da 11. divizija 1. armije smeni jedinice 16. divizije do k. 198 (isto no od sela Zrinske), kako bi 16. divizija mogla postupiti po zapovesti Štaba 3. armije (br. 235 od 28. aprila u 11,15 asova).

BR. 89

**IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 30. APRILA
1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O SOPSTVENIM I NEPRIJA-
TELJSKIM GUBICIMA U APRILU¹**

Op. 518/45²

ŠTAB
51. U. DIVIZIJE³
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 518
Dana: 30/IV. 1945 god.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE.
(Operativno odelenje)

U vezi nare enja toga štaba Op. br. 60 od 25. II. 1945. god.⁴ dostavlja se izveštaj o vlastitim i neprijateljskim gubitcima u toku meseca aprila 1945. god.

NAŠI GUBITCI U LJUDSTVU:

Poginulih	330
Ranjenih	1314
Nestalih	139

NEPRIJATELJSKI GUBITCI U LJUDSTVU:

Mrtvih	oko	1050
Ranjenih	oko	2020
Zarobljenih		710

NAŠI GUBITCI U MATERIJALU:

Pušaka	79
Snajper pušaka	6
Poluautomatskih pušaka	17
Protivtenkovskih pušaka	6
Pikavaca ⁵	44
Puškomi traijeza	18
Mitraljeza	10

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 21—4. k. 1396A.

² i ³ Dopisano olovkom.

⁴ To nare enje nije na eno.

⁵ automata

Lakih baca a	i	
Kola	4	
Telefona	2	
Pistolja	2	
Dvogleda	2	
Top 45 mm	1	(ošte en)
Poginulih konja	15	
Ranjenih konja	4	

PLEN:

Pušaka	548	
Pikavaca	24	
Puškmitraljeza	42	
Lakih baca a	1	
Teških baca a	1	
Ru nih bombi	670	
Haubice	2	(100 mm)
Rezervnih cevi za puškmitraljez	2	
Eksploziva	250 kg	
Mina za teški baca	1 kola,	
Municije za mauzer pušku	2 „	
Puš ane municije	142.000	
Radio stanice	3	
Telefonskog kabla	6 km	
Uniformi i obu e	oko 1000 pari.	

UNIŠTENO NEPRIJATELJU:

Kamiona sa municijom
Top (85 mm)

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za štab
Na elnik — major
Rudolf Akrap

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 1. MAJA 1945. POT I-
NJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBO ENJE BJELOVARA I
PRODIRANJE PREMA KOPRIVNICI I KRIŽEVCIMA¹**

STAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odelenje
Str. Pov. O. Broj 259
Dana 1/V 1945 god.

ZAPOVEST
(sekcija ur evac, Bjelovar 1:100000)

Sjajnim prodorom naših jedinica no as, razbijena neprijateljska odbrana na itavom frontu naše Armije. Sve naše jedinice preduzele su ve dalje nastupanje.²

U ovoj, od istorijske važnosti, situaciji, prema najnovijoj zapovijesti Vrhovnog Komandanta Maršala-Tita, naša Armija ima zadatak:

Daljeg munjevitog prodiranja i nastupanja ka Zagrebu i dalje, takvom brzinom, da se neprijatelju ne dozvoli više obrazovanje ma kakve nove obrambene linije; svaki neprijateljski pokušaj u tome smislu, skršiti po svaku cijenu.

U vezi s tim

NARE UJEMO:

1.) *LI i XXXVI divizija.*

Imaju zadatak brzog prodiranja ka Koprivnici, pravcima ranije odre enim u cilju likvidacije Koprivnice i daljeg gonjenja neprijatelja ka Varaždinu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—3, k. 983.

² Pred frontom 3. armije, od nema kih snaga nalazili su se 15. koza ki konji ki korpus, Grupa »Henke« (11. vazduhoplovna pešadijska i 22. pešadijska divizija — vidi dok. br. 71, objašnjenje 3 i dok. br. 77, objašnjenje 10) i ustaško-domobranska 5. hrvatska udarna divizija.

Štab 3. armije obavestio je 1. maja, u 17 asova, Štab 1. armije da su jedinice 3. armije, prema podacima od pre podne istog dana, dostigle liniju: ur evac — s. Budrovac — šuma Lipik — s. Sandrovac — s. Ravneš — s. Bulinac i da im je nare eno da produže nadiranje do linije Koprivnica — Križevci. U istom obaveštenju se kaže da se na liniji šuma Trklje — s. Šandrovac — s. Ravneš nalazi nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija, a na liniji s. Ravneš — s. Bedenik — s. Drljanovac nema ka 22. pešadijska divizija (AVII, reg. br. 9—7, k. 253).

51. divizija nastupa opštim pravcem komunikacija ur evac — Varaždin, a 36. sjevernim padinama Bilogore, obuhvataju i neprijateljsku odbranu na komunikaciji sa južne strane i prodiru i dalje ka odre enim ciljevima.³

Štabovi ove dve divizije održava e neposrednu — najtješnju vezu i po izvršenju zadatka zajedni ki se sporazumijevati.

2.) X Korpus.

Ima zadatak da najenergi nije produži dalje nastupanje grebenom Bilogore i što prije izbije na komunikaciju Koprivnica — Križevci u visini s. Rjeka — Sokolovac.

Pod komandu Štaba X Korpusa za izvršenje ovog zadatka, stavlja se, u operativnom pogledu, 12. udarna divizija, kojoj e Štab Korpusa izdavati sve zadatke.

Po izbijanju X Korpusa na komunikaciju ur evac — Bjelovar (a po potrebi i ranije) Štab Korpusa brzo orijentiše jednu (od tri) diviziju koja e napasti na Bjelovar sa sjeverne strane, a sa ostalim produžiti brzo na prvu napred navedenu komunikaciju. U koliko bi u me uvremenu Bjelovar ve bio likvidiran, tu diviziju, prema potrebi, orijentisa e za likvidaciju Koprivnice.⁴

Prodorom X Korpusa grebenom Bila, ima se omogu iti izvo enje manevra prema Bjelovaru i Koprivnici i *razdvajanje* neprijateljskih snaga u Podravini i u Bjelovarskoj kotlini.

3.) 17. 16. i 40. divizija.

Imaju zadatak što brže likvidacije Bjelovara.

16. i 17. divizija napadaju na Bjelovar pravcima koji su im ve odre eni (tj. 17. divizija sjeverno od komunikacije, a 16. južno od komunikacije za Bjelovar.⁵)

Pod komandu Štaba 16. divizije za ovu operaciju, u operativnom pogledu, stavlja se 40. divizija, kojoj e Štab 16. izdavati zadatke. Štab 16. divizije obra a e pažnju na svoj levi bok.

Po likvidaciji Bjelovara ove tri divizije, bez ikakvog zadržavanja (ostavljati samo manju snagu za bo no obezbe enje u visini s. Narta), produžavaju dalje brzo prodiranje sa ciljem

³ Na osnovu ove zapovesti Štaba armije izdali su 1. maja svoje zapovesti štabovi 36. i 51. udarne divizije (vidi dok. br. 94 i 97).

⁴ Na osnovu ove zapovesti Štaba armije, Štab 10. korpusa izdao je prvu svoju zapovest 1. maja u 23,20 (dok. br. 91) a drugu 2. maja u 22 asa (dok. br. 98).

⁵ Vidi dok. br. 87.

da ovladaju neprijateljskim uporištima — Sv. Ivan Zabno i Križevci, a levim krilom da obuhvate Gradec.

Štabovi 16. i 17. i 40. divizije održava e neposrednu i vrstu vezu.

Opšte odredbe:

— svi štabovi radi e brzo, energično i inicijativno u duhu ove zapovijesti.

— potvrditi prijem ove zapovijesti i po kuririma koji je donose dostaviti kratak operativni izvještaj, navode i jedinice koje su se naročito istakle.

— *radiografske izvještaje slati obavezno svaka dva sata. Jednog člana Štaba zadužiti samo za rad oko slanja izvještaja.*

— Štab Armije po likvidaciji u rucima smjesti e se u to mjesto.

— Istaknuti armijski centri veze: u Kloštru i u Šandrovcu, a po stepenu napredovanja u rucima i Bjelovaru.

— armijska prihvatna bolnica, u Kloštru, gdje odmah istu postaviti. Za jedinice koje operišu na pravcu Bjelovara: u Virovitici⁶.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
pukovnik:
B. Petri evi

NA ELNIK ŠTABA,
pukovnik:
V. Suboti

KOMANDANT,
general-lajtnant:
Košta Na

M. P.

DOSTAVLJENO:

1 Armiji radi znanja.
Na izvršenje:
Štabu X Korpusa,
Štabovima divizija,
Komandantima artiljerije
i pozadine;
Na elnicima odjeljenja,
izvodno.

STAB
XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. op. br. 26
O. Br. 259 od 1-V-1945.

⁴ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 92, 94, 97, 98, 99, 100 i 141.

ŠTAB
XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. op. br. 26
2 aprila⁷ 1945
Položaj

Pošto je prednja zapovest primljena k znanju i izdata potrebna zapovest jedinicama ove divizije to u akta.¹

Krilov

0. Br. 259 od I-V-1945. g.

BR. 91

KONCEPT ZAPOVESTI ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 1. MAJA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE DO KOMUNIKACIJE UR EVAC — BJELOVAR¹

STAB X. KORPUSA »ZAGREBA KOG«
JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Str. op. broj 49
Dana I.IV³ 1945 g.
u 0.30^h

Str. Pov. 49 Koncept²

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Bjelovar i ur evac 1:100.000)

U borbama vo enim u toku no i 29/30. ov. mj. naše jedinice probile su neprijateljsku odbranu u Podravini i Bilogori⁴, stvorile duboki prodor zauzevši Stari Gradac, Vukosavljevicu, Turnašicu, Sedlaricu, Veliku i Malu rešnjevicu, Otrova-

⁷ Greška; treba: maja.

¹ Tekst ispod etvrtastog pe ata napisan je na pole ini dokumenta.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 33—1—1, k. 557.

¹ Dopisano mastilom.

⁵ Treba: V.

⁴ Vidi dok. br. 71, objašnjenje 3.

nec, Bedeni ku, Ba kovicu i Ribnja ku, a sada vode borbe u Pitoma i, Lasovcu i a avcu. Na sektoru Zrinska i Grubišno Polje neprijatelj i dalje pruža jak otpor.

U vezi uspješnog prodora na Bilogori i Podravini, u cilju daljnjeg brzog prodiranja, ne dozvoljavaju i neprijatelju sreivanje i organizovanje nove odbrambene linije, naš korpus dobio je zadatak energičnog prodiranja grebenom Bila⁵ sa zadatkom da brzo presije e željezni ku prugu u visini Bila k. 267 — Zakletište k. 268 i produžava dalje na komunikaciju ur evac — Bjelovar.⁶

Desno od nas produžava nastupanje 36. divizija pravcem Kloštar — Sirova Katalena — Budrovac — ur evac, a lijevo 17. divizija odre enim joj pravcem Bulinac — sjeverni Bje-
lovar.

NARE UJEMO:

1. 33. divizija: 1.— Nakon smjene svojih jedinica južno od M. rešnjevice i Kozarevca produži e nadiranjem sjevernim padinama Bila pravcem: Bilo (k. 264) — Jasenik — Trklje — Zid — K. 232 — Bilo — K. 267 i produžiti putem na K. 264 (tunel Paulovac) zaklju no.

Na toj prostoriji povezati se sa jedinicama 32. divizije. Na desnom krilu održavati vezu sa 36. divizijom na Motvice K. 149 isklju no.

Izvi a kim jedinicama izvi ati prostori-ju Budrovac — pelovac.

Nakon izbijanja na odre enu liniju štab divizije u grupi ku a južno od natpisa Jasenik.

2.— 32. divizija: 2.— Produži e nadiranjem južnim padinama Bila pravcem Šandrovac — Zakletište — Kostajnik — Tunel⁷ gdje e se vezati sa 33. Divizijom. Na tom putu organizovati položaje i omogu iti na njemu saobra aj naših jedinica.

Na lijevo odilavati vezu sa 17. Divizijom K. 186 (zaklju no).

Štab divizije nakon izbijanja na odre enu liniju smjesti e se u s. Šandrovac zaselak⁸ Starina brdo (K. 252).

⁵ 0 neprijateljskim snagama na tom pravcu vidi dok. br. 90, objašnjenje 2.

⁴ Vidi dok. br. 87.

⁷ Misli se na tunel Paulovac.

⁸ Starina brdo (k. 252) nije zaselak.

Izvi a ke dijelove uputit e na prostori-
riju Vrbica — Trojstvo — Kegljevac⁹.

3.— Veza: organizaciju veze izvršiti po instrukcijama
na elnika odjeljenja za vezu korpusa.

4.— Sanitet: smještaj kirurških ekipa i organizaciju ot-
premanja ranjenika po instrukcijama šefa sanitetskog odjelje-
nja štaba korpusa.—

5. Štab korpusa na istom mjestu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: Komandant — general-major:
Ivan Šibi Mate Jerkovi

M. P.

BR. 92

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 1. MAJA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE GREBENOM BI-
LO GORE'**

**STAB X. KORPUSA »ZAGREBA KOG«
JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Str. op. broj: 52 Str. Pov. 52² Koncept!⁵
Dana: 1 V 1945 g.
u 23 20"

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Bjelovar i ur evac 1:100.000)

Po izvršenom proboju neprijateljskog fronta naše jedi-
nice u energijom gonjenju neprijatelja⁴ izbile su u toku 1. V.
na liniju: Ferdinandovac — Kalinovac — južna ivica s. Bu-

¹ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 93 i AVII, reg. br. 12—36—4, k. 557: operacijski dnevnik 10. korpusa.

² Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 34—1—1, k. 557.

³ i ⁷ Dopisano mastilom.

⁴ Re je o nema koj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji i ustaško-domobranskoj 5. hrvatskoj udarnoj diviziji.

drovac — isto na ivica s. Pelelovac — Šandrovac — Kašljavac — Ravneš — Stara Rača, sa koje produžuju dalje nadiranje sa ciljem da se neprijatelju onemogu i srećivanje i organizacija novog otpora.

Naš Vrhovni Komandant Maršal Jugoslavije Tito zahtijeva od svijeta da se ulože sve snage i pod svaku cijenu što prije oslobodi Zagreb, ne dozvoljavaju i potučenom neprijatelju da se uredi za ponovni otpor.

Na osnovu ovoga naša Armija produžava energično gonjenje neprijatelja na cijelom frontu⁵ a naš X. Korpus ima zadatak da nadiranjem grebenom Bilogore⁶ olakša rad susjednim jedinicama.

Za izvršenje prednjeg.—

NARE UJEMO:

1.— 33. divizija: 1.— Produžava nadiranje grebenom Bilogore opštim pravcem: Paulovac — Jabučnica (k. 277) — Duga greda — Dugi br. sa zadatkom da što prije izbije na liniju K. 255 (kilom, i po južno od s. Hampovice) — K. 268 — sjeverni dio s. Višnjevca — Livadka Š. (isključivo), na kojoj se utvrditi.

Svoji desni bok osigurati zatvaranjem puteva koji iz s. Šemovci i Metinac izvode prema grebenu Bilogore sa manjim snagama.

Štab divizije s. Kegljevac.

2.— 32. divizija: 2.— Nastupa grebenom Bilogore iza 33. divizije u takvom rasporedu da po izbijanju njene kolone na Dugi br. može okrenuti front prema zapadu i po brigadama, potom produžava nadiranje, spuštaju i se sa masiva Bilogore, na liniju Livadka (isključivo) — Lipe — Vel. Trojstvo — K. 226 (kilom, i po jugoistočno od Vel. Trojstva) — željez. pruga. Na označenoj liniji utvrditi se.

Štab divizije s. Malo Trojstvo.

3.— 12. divizija: 3.— Stavljena je zapoviješ u III. Armije Str. Op. Br. 259⁷ od danas u operativnom pogledu pod X. Korpus. Divizija ima zadatak da 2. ov. mj. u 5 sati sa svoje sada-

⁷ i Vidi dok. br. 90.

šnje prostorije izvrši pokret na prostoriju
Sirova Katalena — Suha Katalena.

Štab divizije Sirova Katalena.

4.— 32. i 33. Divizija izvrši e pokret 2. ov. mj. u 4 sata.

5.— Veza: Regulisa e šef ostsjeka za vezu.

6.— Sanitet: evakuacija ranjenika pravcem s. Zid — Suha Katalena. Ostalo regulisa e referent saniteta ovoga štaba.

7.— Štab Korpusa sjeverne ku e Malog Trojstva⁸.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
S.O.

Komandant, general-major:
Mate Jerkovi

M. P.

BR. 93

**ZAPOVEST ŠTABA 32. DIVIZIJE JA OD 1. MAJA 1945. POT-
INJENIM JEDINICAMA ZA NADIRANJE JUŽNIM PADINA-
MA BILOGORE'**

STAB
XXXII. DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Str. pov. op. br. 15/45.
Dana 1. maja 1945 g.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Bjelovar 1:100.000)

2

Naša Divizija dobila je zadatak da produži sa nadiranjem svojim osnovnim pravcem južnim obroncima Bilogore³. Desno od nas produžava nastupanje 33. divizija pravcem Bilo k. 264 — Jasenik — Trklje — Zid — k. 232 — Bilo — k. 267 i produžiti putem na k. 264 (Tunel Paulovac zaključno). Lijevo od nas održavati vezu sa jedinicama 16. divizije k. 186 (zaključno).

^a O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 141 i AVII, reg. br. 12—36—4, k. 557: operacijski dnevnik Štaba 10. korpusa JA.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 32—1—1 k. 557.

² Izostavljeni tekst je istovetan sa tekstom u dok. br. 91.

³ Na pravcu nastupanja 32. divizije nalazio se 11. lova ki puk nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (vidi dok. br. 153).

NARE UJEMO:

- 1.— IV. Ud. brigada: Nakon posjedanja Jasenika po jedinicama 33. divizije izdvojiti se sa svog desnog rasporeda dva bataljona, a uskoro iza toga i treći i produžiti nadiranje putem (glavnim) za Zakletišće i na toj liniji najhitnije organizovati položaj za odbranu. Obzirom da je to jedini put kojim se saobraćati naše jedinice istoga treba najupornije braniti. Položaje posjesti na samom putu a predstraže isturati na glavne puteve koji izlaze na taj put. Do dolaska drugih jedinica desno krilo na Zakletišću naročito urediti za upornu odbranu. Po izbijanju na taj položaj štab brigade smjestiti u zapadni dio Šandrovca kod slova »K« Spašnik. Reon izvištanja Ciglena — Tomaš.
- 2.— I. Ud. brigada: Po izbijanju jedinica 17. divizije na prostoru jugozapadno od položaja I. i III. brig. i nakon zauzimanja položaja IV. ud. brigade, I. ud. brigada se produžiti sa nadiranjem istim pravcem kao i pod 1. i odatle nastaviti putem za Kostajnik k. 284 (Tunel Paulovac) zaključno. Po približavanju pinzi Štab brigade odvojiti se jedan dio snaga za osiguranje minera koji imaju zadatak miniranje pruge u pravcu Mišulinovca. Po izbijanju IV. ud. brig. na određene položaje vršiti najintenzivnije izvištanje u pravcu Tunela. Štab brigade smjestiti se oko k. 186.
- 3.— II. brigada: Ubrzanim maršem nastupa istim pravcem kao pod 1 i 2 izbija na k. 284, posjeda taj položaj i dijelom snaga nadire pravo prema k. 277, a dijelom snaga orijentiše se u pravcu Bila gdje se povezuje sa jedinicama 33. divizije. Predstraže postaviti kao pod 1 i isto no od s. Vrbica. Izvištanje vršiti u pravcu Velikog Trojstva.

Štab brigade smjestiti se oko slova »K« Kotlina.

Ukoliko bi jedinice 17. divizije prije o istile položaje nasuprot položaja II. brigade tada se II. brigada preuzeti zadatak I. ud. brigade, a I. brigada preuzeti zadatak II. brigade. To se ovaj štab još telefonski narediti.

4.— III. brigada: Nakon što jedinice 17. divizije likvidiraju neprijatelja na liniji k. 210—186, brigada se krenuti sa dosadašnjih položaja istim pravcem kao pod 1) i smjestiti se u sjeverozapadni deo s. Šandrovac u grupi kuća kod k. 255 gdje se obrazovati divizijsku rezervat.

5.— Štab divizije sa previjalištem i ostalim jedinicama po izbijanju brigada na određene položaje smjestiti se u s. Šandrovac, zaselak Starina Brdo⁴ k. 252.

6.— Veza: Referent za vezu regulisati se organizaciju veze.

7.— Sanitetska služba: Referent saniteta regulisati se sanitetsku službu.

8.— Ishrana: Brigadne intendature, a i sami štabovi brigada više se postarati za redovitu ishranu vojske. Ishranu vršiti i iz mjesnih sredstava.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik: Blaha Đuro

V.d. komandanta — major: Bogdan Jovanovi

M. P.

Dostavljeno: u 3.10 sati

Na uvid:

Štabu X. Korpusa »Zagreba kog«

Na izvršenje:

Štabu I. ud. brigade

Štabu II. brigade

Štabu III. brigade

Štabu IV. ud. brigade

Položaj, dana 1. maja 1945. god.
kurirom konjanikom

⁴ Starina brdo (k. 252) nije zaselak.

⁵ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 153.

BR. 94

**ZAPOVEST ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE JA OD 1. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA KO
PRIVNICI**

ŠTAB
XXXVI. JUGOSLOV. DIVIZIJE
O. Br. 207
1. maj 1945. u 17 asova

ZAPOVEST

(Sekcija Bjelovar i ur evac 1:100.000 jugosl. izdanja)

2

Naša i LI divizija dobile su zadatak brzog prodiranja ka Koprivnici, pravcima ranije odre nim u cilju likvidiranja Koprivnice i daljeg gonjenja neprijatelja ka Varaždinu.³

LI divizija nastupa opštim pravcem: komunikacija ur evac — Varaždin, a naša divizija severnim padinama Bilo Gore, obuhvataju i neprijateljsku odbranu na komunikaciji sa južne strane i prodiru i dalje ka odre nim ciljevima.

U vezi prednjeg zadatka

NARE UJEMO:

1.— V brigada nadira e opštim pravcem s. Budrovac — s. epelovac — s. Mi etinac — s. Virje sa zadatkom da izvrši napad na Virje u sadejstvu sa jedinicama LI divizije. Kada stigne u visinu ur evca uputi e jedan bataljon sa zadatkom da taj bataljon napadne ur evac (ukoliko isti ne bude zauzet) sa jugozapadne strane u sadejstvu sa jedinicama LI divizije, a sa ostala dva bataljona produžava napredovanje prema Virju. Po zauzimanju toga mesta prikupi e se u istom, gde e dobiti dalji zadatak.

2.— VI brigada napada e opštim pravcem severnim padinama Bilo Gore obuhvataju i neprijateljska uporišta pored pomenutih padina sa juga i jugozapada, sa zadatkom da što pre izbije na komunikaciju ur evac — Bjelovar i produžava napredovanje ka Miholjancu — Sv. Tri Kralja — Podravski

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 14—1—2, k. 1241.

² Izostavljeni tekst je istovetan sa tekstem u dok. br. 90.

³ O neprijatelju na pravcu nastupanja 36. i 51. divizije vidi dok. br. 77, objašnjenje 10.

Novi Grad. Po zauzimanju istog prikupi e se u tome mestu radi dobijanja daljeg zadatka. Po izbijanju na komunikaciju ur evac — Bjelovar obezbedi e se sa jednim delom snaga od pravca Bjelovara, ukoliko ne bi ve presekao tu komunikaciju X korpus.

3.— III brigada kreta e se neposredno iza VI brigade, kao diviziska rezerva. Po zauzimanju Podravske Novog Grada od strane VI brigade, odmah e produžiti nadiranje pravcem Srdinac — Plavšnac — Borovljani, sa zadatkom da što pre izbije do Koprivnice.

4.— Artileriska brigada potpomaga e rad pešadiskih brigada prilikom izvršenja našeg zadatka.

5.— Komanda pozadine nalazi se u s. Dinjevcu.

6.— Medikosanitarni bataljon nalazi se u s. Dinjevcu, a isturi e ranjeni ku prihvatnicu u s. Prugovac.

Štab divizije nalazi se sada u Kloštru, ur eva ka ulica kbr. 26.

Opšte odredbe:

Svi štabovi radi e brzo, energino i inicijativno u duhu ove zapovesti.

Svaki sat obaveštavati nas o situaciji na sektoru telefonom, a pored toga obavezno svaka dva sata radiogramima.

Desno i levo održavati vezu sa susednim jedinicama i koordinirati rad sa njima.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar	V.d. Na elnika	V.d. Komandanta
potpukovnik,	kapetan,	potpukovnik,
Bogdan Vujoševi	Vuk." Lj. Bivolarevi	Rojnik ⁶

M. P.

Dostavljeno:

Štabu III, V, VI i Art. brigade
Komandantu pozadine ove divizije
Referentu saniteta
Štabu III Jugoslovenske Armije na uvid

⁴ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 116.

⁵ Vukašin

⁶ or e Bikicki Rojnik

BR. 95

IZVEŠTAJ ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE OD 1. MAJA 1945.
GODINE ŠTABU 3. ARMIJE JA O SOPSTVENIM I NEPRIJATELJSKIM GUBICIMA U APRILU¹

STAB
XXXVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj: 204
Dana: 1. V 1945 god.
u 18.00 .

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

— Operativno odeljenje —

Dostavljam vam izveštaj o našim i neprijateljskim gubicima u toku meseca aprila 1945 god.

NAŠI GUBICI

a) u ljudstvu:

poginulih	409
ranjenih	1897
nestalih	158

b) u oružju:

pušaka	111
aut. pušaka	17
Snajperki	12
protivkolskih pušaka	2
pikavaca ²	102
puškomitraljeza	14
teških mitraljeza	1
lakih baca a	2
teških baca a	2
pištolja	4
signalnih pištolja	->

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rea. br. 50—1—3, k. 1241.

² mitraljeta

NEPRIJATELJSKI GUBICI

a) u ljudstvu:	
mrtvih	2645
ranjenih	3175
zarobljenih	927
b) u oružju i materijalu:	(zaplenjeno)
pušaka	944
automatskih pušaka	4
pikavaca	30
puškomitraljeza	5
Šaraca	120
teških mitraljeza	9
protivavionskih mitraljeza	4
tromblonskih pušaka	4
lakih bacača	1
teških bacača	10
pištolja	25
signalnih pištolja	2
haubica	6
Šnajder top 75 mm	1
pušane municije	425.309
municije za pikavac	3250
mina 81 mm	100
raznih bombi	370
eksploziva	4000
	kg-
vučnih vozova	2
kamiona	22
luksuznih automobila	4
motorcikla	3
bicikla	1
automobilskih prikolica	34
mehaničkih pokretnih radionica	2
pokretnih kuhinja	1
kola	88
konja	179
sanitetskog materijala	14
	sanduka
radio stanica	24
telefonskog kabla	15
	km.

³ Podaci o gubicima neprijatelja nisu mogli biti provereni u dokumentima neprijateljskih jedinica pošto odgovaraju ih dokumenta u AVII nema.

telefonskih centrala	5
telefonskih aparata	45
<i>c) u oružju i materijalu</i>	(uništeno)
bornih kola	1
kamiona	41
luksuznih automobila	4
Šaraca	24
pušaka	837
šestocevniha baca a	
kola	22
konja	176

Pored ovih gubitaka zaplenjena je još velika koli ina razne opreme i drugog ratnog materijala, kao i životnih namirnica.

Naši gubici u oružju su nastali ve im delom usled dejstva neprijateljske vatre, tako da je oružje uništeno ili ošteeno, manjim delom je izgubljeno u borbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab

v.d. Na elnika — kapetan,
Vukašin Bivolarevi

BR. 96

**ZAPOVEST ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE JA OD 1. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA SADEJSTVO JEDINI-
CAMA 16. UDARNE DIVIZIJE U OSLOBO ENJU BJELO-
VARA¹**

STAB
XL. U. DIVIZIJE
II² JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Pov. Broj: 509
Dana: 1/V 1945. g.

Z A P O V I J E S T

(sekcija Bjelovar 1:100.000)

Operativna situacija: Zauzele Grubišnog Polja po našoj diviziji³ značilo je zabijanje klina u neprijateljsku liniju zvanu »Gustovi eva linija«. ⁴Budući da se Njemci uopće povlače iz Hrvatske, to je samo ustaške i domobranske snage ostalo da brane »Gustovi evu liniju«.

Jedna neprijateljska grupa drži liniju V. Trnovitica — N. Plošica — S. Plošica,⁵ to se veže sa drugom grupom koja drži liniju Orovac — Severin — St. Rada,⁶ naslanjaju i se na Bjelovar. Izgleda da neprijatelj pridaje veću važnost prvoj liniji, nego li liniji koja brani Bjelovar.

Podaci o našim snagama: Lijevo od nas jedinice 42 i 48. divizije već vrše prosjecanje linije V. Trnovitica — S. Plošica, te se može očekivati da se linija pred Bjelovarom neće moći dugo održati i da će Bjelovar biti brzo oslobođen. Je-

¹ Overeni prepis (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 38—1, k. 1293.

² Greška; treba: III.

³ To je bilo 1. maja 1945. godine. Vidi dok. br. 141 i AVII, reg. br. 26—2, k. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945. godine.

⁴ Ova linija se protezala: Jasenovac — s. Paklenica — s. Bujavica — s. Antunovac — Ilova — s. Grubišno Polje — s. Topolovica — s. Jasenik — s. špišići -Bukovica — s. Rogovac — N. Marof.

⁵ To je bila ustaško-domobranska 1. hrvatska udarna divizija, sa njenim štabom u selu Ivanskoj.

⁶ To je bila Grupa »Henke« sa delovima ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

Na dan 29. aprila 1945. godine 11. vazduhoplovna pešadijska divizija potčinjena je Štabu nemačkog 21. brdskog armijskog korpusa, koji je 26. aprila u ponoć preuzeo komandu od Štaba 34. armijskog korpusa nad svim snagama koje su se povlačile pred 1. armijom JA. Od te divizije i nemačkog 22. pešadijske divizije formirana je 30. aprila Grupa »Henke« (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3 i AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: dnevnik majora Berna).

dinice XVI divizije nalaze se desno od nas sa zadatkom da zauzmu Severin koji je ključ položaja i vrata za ulaz u Bjelovar.

*Naš zadatak:*⁷ Biti u najužoj vezi i saradnji sa XVI divizijom i sa dosadašnjeg položaja kojeg držimo (ispred N. Ra a i Sasovac) protjerati neprijatelja iz St. Ra e i Kozarevca. Ako u tome uspijemo — olakšati ćemo jedinicama koje su desno i lijevo od nas prodor u Bjelovar.

N A R E U J E M O :

1. — XVIII. Ud. brigada:

Sa svog dosadanjeg položaja na lijevoj obali potoka Ra a ka ispred sela N. Ra a [po svaku cijenu izvršiti je nasilni prelaz potoka Ra a ka, protjerati neprijatelja koji se nalazi ukopan između u potoka i sela St. Ra a. Po izvršenom prelazu ne dozvoliti neprijatelju ni najmanje zadržavanje u s. St. Ra a nego smesta posjesti selo i neprijatelja potisnuti prema selu Nevinac i Me ura a. Južno od Me ura e nalaze se jedinice XI. divizije.

2. — Omladinska Ud. brigada:

Sa svog dosadanjeg položaja, kojega drži zapadno od sela Donje Polje i Sasovac, pre i e u napad, napasti neprijatelja koji se nalazi u s. Kozarevac i nabaciti ga na s. Me ura a.

3. — Artilerijski divizion:

Da bi pomogla XVI. diviziji osvajanje Severina haubička baterija dana 3. V. 45. u 16 sati tu i e neprijateljske bunkere kod raskrsnice pruge i puta sjeverno od s. St. Ra a sa 30 udarnih granata.

Brdska baterija i vod Pak⁸ topova tu i e u 18 sati s. Kozarevac i time pomoći Omladinskoj ud. brigadi prelaz preko potoka, upad i osvajanje Kozarevca. Drugi vod Pak topova raditi e za ra un XVIII. ud. brigade i tu i selo St. Ra a.

⁷ Vidi dok. br. 87.

⁸ Panzer Anti-Canner (nema ki protivtenkovski top 57 i 75 mm).

4. — Viroviti ka ud. brigada:

Nalaziti e se u divizijskoj rezervi u zapadnom dijelu s. Vel. Pisanica.

5. — Stab divizije:

Nalaziti e se u središnjem dijelu sela Drljanovac.

6. — Po etak napada:

3. maja 1945. g. u 18 sati, a artiljerija kako je nare eno.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. politkomesara, major:
N.^o Drakuli v.r.

V.d. Komandanta, major:
S. Miljanovi v.r.

Dostavljeno: 3. V. 45. u 11 sati

Na uvid

Štabu III. armije

Štabu XVI. divizije

Štabu XI. divizije

na izvršenje:

Štabu XVIII. ud. brigade,

Omladinske brigade

Viroviti ke brigade

Artiljerijskom divizionu.

Ta nost prepisa ovjerava:

Za šefa oper. odsjeka potporu nik:

(S. Rogina)

S. Rogina

M. P.

⁹ O izvršenju ove zapovesti vidi AVII, reg. br. 26—2, k. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945. godine. U tom dnevniku je zabeleženo da su u borbama za Bjelovar u estvovali 18. udarna brigada i Artiljerijski divizion, dok su se ostale dve brigade — Omladinska i Viroviti ka — nalazile u kantonmanu u selu V. Pisanici.

¹⁰ Nenad, umro u Beogradu 1973. godine kao general-pukovnik avijacije.

BR. 97

**ZAPOVEST ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE JA OD 1. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA KO-
PRIVNICI¹**

**ŠTAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Op. Broj. 523
dana: 1/V. 1945. god.

ZAPOVEST

Sekcija ur evac — Bjelovar (razmer 1:100.000)

²

U vezi gornjeg zadatka'

NARE UJEMO:

VIII. brigada

Sa prostoriije Kalinovac (od kapele) — kanal Bistra nastupa opštim pravcem šuma Jegeduš — brdo Molve — s. Delovi — Grede — s. Bregi — Koprivnica. Desno održavati vezu sa jedinicama VIII. bugarske divizije⁴ na liniji: Ferdinandovac — kanal Tolnica — Mohe⁵ — k. 121 — k. 123 — s. Hlebine — s. Peteranec sve isključivo, koja je linija u isto vreme desna granica dejstva VIII. brigade. Levo održavati vezu sa našom VII. brigadom. Angažovanje svojih jedinica vršiti postepeno i prema stvarnoj potrebi.

VII. brigada

Sa prostoriije Kalinovac — k. 127 produžava nadiranje pravcem ur evac — Virje — Novigrad⁶ — Koprivnica, ši-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—1—4, k. 1396.

² Izostavljeni tekst istovetan je sa tekstom u dok. br. 90.

³ Vidi dok. br. 90.

⁴ Odnosi se na 30. pešadijski puk te divizije, koji je 30. aprila 1945. smenio 13. pešadijski puk 11. divizije (B. B.\. MañeB, h. q.).

⁵ Pogrešno; treba: Molve, oko 15 km jugoistočno od Koprivnice.

⁶ Treba: Podravski Novi Grad.

re i se u levo od glavnog drumca za jedan km i održavaju i vezu sa V. brigadom XXXVI. divizije.

XII. brigada

Ostaje u selu Prugovac dok potpuno ne bude smenjena od jedinica XXXVI. divizije. Po završenoj smeni komandant se javiti telefonom ovom štabu, gde se dobiti nove zapovesti. Obrazuje divizisku rezervu.

Artiljerijska brigada

Obrazovati jednu grupu za pranje i neposredno potpomaganje VIII. Vojvođanske brigade. Glavninu svojih snaga uputiti glavnim pravcem Kloštar — Koprivnica radi sadejstva sa VII. brigadom. Po potrebi odrediti potreban broj oružja za pranje VII. brigade.⁷

Veza

Buditi centar veze u ur evac. Osa veze: u ur evac — Koprivnica. Svakih dva sata uspostaviti vezu (radio telegrafsku) sa štabom III. Jugoslovenske Armije.

Divizijski inženjer

Po stepenu nastupanja organizovati i uputiti minerska i pionirska odeljenja radi ispravljanja i opravke puteva. Dirigirati rad brigadnih inženjerija.

Drum Kloštar — Koprivnica u najkraćem vremenu oistiti i usposobiti, te na njemu angažovati najjači dio svojih snaga.

• ⁷ Zapoveš u Štaba Artiljerijske brigade 51. udarne divizije od 1. maja 1945 (AVII, reg. br. 26—1—5, k. 1404) regulisan je rad artiljerijskih jedinica:

— protivtenkovska artiljerija (tri baterije 45 mm 1. divizion, svega 10 topova) stavljen je na raspolaganje 7. i 8. brigadi (po jedna baterija, a jedna baterija u rezervi kod Štaba 7. brigade) kao protivtenkovska odbrana i pratnja artiljerija;

— kolonska artiljerija (artiljerija leve kolone: jedna baterija baca a 120 mm 3. divizion, svega 4 baca a) postavljena je na istočnoj ivici sela Kalinovca da podržava napad leve napadne kolone. Ostale dve baterije baca a u rezervi, u Pitomači;

— divizijska artiljerija (baterija haubica 122 mm Teškog divizion, svega 4 haubice) postavljena je na položaj na zapadnoj ivici šume, severno od puta Kloštar — u ur evac — šuma Velika seča, da podržava nadiranje divizije u datom pravcu. Baterija ZIS — 3 u kantonmanu u Kloštru, a 2. divizion u kantonmanu u Pitomači.

II. otsek

Organizovati i sprovesti brzo izvi-
anje na frontu i bokovima neprijateljskog
rasporeda. Naro ito je važno da se usta-
novi slede a linija neprijateljskog otpora.⁸

Napomena:

Raditi energično, brzo, drsko i inici-
jativno. Usamljena mesta otpora zaobi-
laziti i blokirati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
potpukovnik
M. Basta

Na elnik štaba
major
Rudolf Akrap

Komandant
pukovnik
Sr. Savi

M. P.

BR. 98

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 2. MAJA 1945. POT-
INJENIM JEDINICAMA ZA PRESECANJE KOMUNIKACIJE
BJELOVAR — VIRJE I OVLA IVANJE RAKITNICOM¹**

**STAB X. KORPUSA »ZAGREBA KOG«
JUGOSLAVENSKE ARMIJE**

Str. op. broj: 53

Dana: 2/V. 1945. g.

u 22.00 h

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Bjelovar — ur evac 1:100.000)

Neprijatelj nepoznate ja ine drži komunikaciju Virje —
Bjelovar sa uporištima u Hampovici i Rakitnici. Na sektoru
Vel. Trojstvo, prema izjavi zarobljenika, nalazi se 11. L. W.
divizija sa nešto ustaša i domobrana kao i jedan divizion
artiljerije,² ukupna ja ina oko 2.000 ljudi.

¹ O izvršenju ove zapove9ti vidi dok. br. 118.

² Original (pisan na maširti, latinicom) u AVII, rea. br. 35—1—1,
k. 557.

³ Luftwaffenfelddivision — vazduhoplovna pešadijska divizija.
0 toj diviziji vidi dok. br. 6, objašnjenje 2, dok. br. 71, objašnjenje³ 3
1 dok. br. 77, objašnjenje 10.

³ Iz sastava ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

U cilju izvršenja osnovnog zadatka,⁴ naš korpus, ojačan 12. Divizijom, produži e 3. ov. mj. dalje nadiranje prema sjevero-zapadu u cilju presjecanja komunikacije Bjelovar — Virje i likvidacije uporišta Rakitnica.

N A R E U J E M O :

1.— 12. Divizija:⁵

1. — Izvrši e 3. ov. mj. u 4 sata pokret sa sadanje prostorije grebenom Bilogore i smijeniti 33. Diviziju na njenim sadanjim položajima, a potom produžiti nadiranje prema sjevero-zapadu sa zadatkom da presje e komunikaciju Virje — Bjelovar, izbije na liniju K. 255 (1,5 km. južno od s. Hampovice) — Jabučica — Kerbulin (k. 270) — Trnovka (k. 237), sve zaključno, i obezbjeđuje i se na toj liniji uz pripomoć 33. Divizije likvidira uporište Rakitnica.

Štab divizije sjeverne kuće s. Kegljovac.

2.— 33. Divizija:

2. — Pošto bude smijenjena na svojim sadanjim položajima od strane 12. Divizije, produžava nadiranje prema zapadu, presijecajući i komunikaciju Bjelovar — Virje, sa zadatkom da izbije na liniju Trnovka (k. 237) isključno — ivica Šume 800 met. istočno od s. Lipovo brdo — Nova Diklenica — urlovac — Livadka šuma (isključno) i potpomogne 12. Diviziju u likvidaciji uporišta Rakitnica, dajući i osiguranje prema Bjelovu.

Štab divizije s. Kegljovac.

3.— 32. Divizija:

3. — 32. Divizija ostaje na sadašnjim položajima sa istim zadatkom.

Štab divizije s. Vrbica.

4.— **Veza:** organizovane i šef odsjeka za vezu.

5.— **Izvištanje:** Sve divizije vrše e intenzivno izvištanje što dalje ispred svojih sektora.

⁴ Vidi dok. br. 90.

⁵ Ta divizija je bila potčinjena Štabu 10. korpusa. Vidi dok. br. 90.

6. — 33. Divizija sa jednim bataljonom zatvori e pravce koji od s. Šemovci i Mi etinac izvode prema grebenu Bilogore u pozadinu naših snaga.

7.— **Sanitet:** hirurške ekipe 12. i 33. Divizije s. Zid, 32. Suha Katalena. Evakuacija ranjenika grebenom Bilogore.

8. — Štab Korpusa izvrši e 3. ov. mj. u 6 asova sa sadanjeg mjesta pokret i smjestiti se u sjeveroisto nim ku ama s. Dominkovica u blizini K. 266.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: Komandant — general-major:
Ivan Šibi **Mate Jerkovi**

BR. 99

ZAPOVEST ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 2. MAJA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PROBOJ NEPRIJATELJSKE LINIJE OROVAC — STARA RACA — KOZAREVAC — NOVA PLOŠĆICA¹

ŠTAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Broj O. 96
Dana 2. V 1945 god.

ZAPOVEST

Sekcija: Bjelovar razm. 1:100.000

Situacija: Prodorom neprijateljske linije Bujanj — Zrinska — M. Gr evac — V. Barna — Grubišno Polje,² neprijatelj povukao se na liniju Orovac — Severin — Stara Ra a — Kozarevac — N. Ploš ica — Trnovitica.

⁴ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 123 i 153.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 52—1—1, k. 952.

⁷ Re je o liniji koju su branili nema ka Grupa »Henke« i delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije. Na tu liniju povukle su se neprijateljske snage po napuštanju Virovitice, s ciljem da na Bilogori organizuju odbranu Bjelovara (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3 i dok. br. 77, objašnjenje 10).

*Naš zadatak:*³

Izvršiti prodor kroz neprijateljsku odbranu, napasti i likvidirati neprijateljsko uporište Bjelovar, a potom munjevito prodirati i nastupati ka Zagrebu, takom brzinom da se neprijatelju ne dozvoli obrazovanje nove odbranbene linije; svaki neprijateljski pokušaj u tome smislu skršiti po svaku cenu.

U vezi prednjeg, —

NARE UJEMO:

1). **I brigada:** Do 15 asova izvrši e sve pripreme za napad i izvideti ta no najslabiju ta ku u neprijateljskoj liniji, najpogodnijoj za izvršenje prodora i ta no u 15 asova glavninom brigade preduzeti napad na južni dio sela Severin, teže i da se silovitim naletom u neprijateljskoj odbrani stvori klin, a potom ubacivanje u ve stvoreni prodor svojih rezervi, lome i u levo i desno sve neprijateljske otpore, prodiru i dalje ka Patkovcu, Pavijanima i Bjelovaru.

2). **40. divizija:** Sa dve svoje brigade do 11 asova smeni e jedinice II brigade 16. divizije, na položajima Ra a, zaklju no severna ivica s. N. Ra a — D. Polje — Sasovac⁴ — k. 112. Izvršiti pripreme do 15 asova, a u 15 asova u zajednici sa jedinicama I brigade preduzeti napad na neprijateljske snage u Kozarevcu, Me ura i, a po proboju linije postaviti se duž kanala esma, frontom okrenuti ka jugozapadu, obezbe uju i na taj način desni bok jedinicama I brigade. Sa stepenom prodiranja I brigade pomerati se stalno unapred.

Svoju tre u brigadu držati na sektoru V. Pisanice, koja e u zajednici sa jedinicama IV brigade initi divizisku rezervu.⁵

³ Vidi dok. br. 90.

⁴ Sasovac je zauzela 2. brigada 16. divizije 1. maja u 20 asova (vidi AVII, reg. br. 5—4, k. 955: depešu štaba 16. udarne divizije br. 18 od 1. maja, u 20,55 asova, Štabu 3. armije).

⁵ O izvršenju ovog zadatka vidi AVII, reg. br. 26—2, k. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945. godine.

- 3). **II brigada:** Do 11 asova bi e smenjena sa sadanjih položaja od strane jedinica 40. divizije, a potom postavi e se na prostori ju Drljanovac — Bulinac (neposredno iza I brigade). Po u injenom prodoru neprijateljske linije od strane jedinica I brigade, celu brigadu ubaciti kroz ve u injeni prodor i napasti Staru Ra u sa severne i zapadne strane i prodirati ka Nevincu, Obrovici, Galovcu, Brezovcu i Bjelovaru.
- 4). **IV brigada:** i brigada 40. divizije zadrža e se na prostori ji V. Pisanica, kao diviziska rezerva.
- 5). **Artilerija:** Glavninu artilerije pridodati jedinicama I brigade, odakle e najbolje mo i potpomo i izvršenje prodora jedinicama I brigade. Težiti da dejstvo artilerije bude neposredno, jer se pokazalo da je takva upotrebna artilerija najefikasnija.
- 6). Medicinsko-sanitetski bataljon, nalazi e se u V. Pisanici.
- 7). Hirurška ekipa nalazi e se u s. Drljanovac.
- 8). Komanda pozadine u s. Gr evac.
- 9). Diviziski centar veze bi e u s. Drljanovac.
- 10). Stab divizije nalazi e se u s. Drljanovac.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
potpukovnik
Miloš

Na elnik štaba
major
Rebula

Komandant,
pukovnik
S.O.

M. P.

* O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br 102 i 111.

BR. 100

ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 2. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA PROBOJ NEPRIJA-
TELJSKE LINIJE OROVA KI VINOGRADI — OROVAC —
SEVERIN

ŠTAB

XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. Op. Br. 26
2 maj 1945 g.
u 6 . -

ZAPOVEST

Sekcije: ur evac, Bjelovar — 1:100.000

2

Naša divizija³ ima zadatak da odmah probije neprijateljsku odbranu na liniji: ur eva ki⁴ Vinogradi — Orovac — Severin³ i nastavi gonjenje neprijatelja prema Bjelovaru, ne daju i neprijatelju ma gde da organizuje novu liniju odbrane.

Svaki otpor savladati u brzom naletu i bez predaha goniti neprijatelja ka Bjelovaru, sa ciljem što pre izbiti na odreenu liniju, sa koje u toku naredne no i napasti Bjelovar.

Pravac prodiranja i zona širenja naše divizije ostaju nepromenjeni, a kako je to ve nare eno našom zaooveš u Str. Pov. Br. 18 od 28/IV 1945. g.⁶

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 16—7, k. 994.

² Izostavljeni tekst je istovetan sa tekstom u dok. br. 90.

³ Na dan 1. maja 1945. godine 17. udarna divizija je imala slede e brojno stanje: Štab sa prištapskim delovima 306 boraca, podoficira i oficira, 6! proleterska brigada 1.610, 2. krajiška brigada 1.602. 15. mafevi ka brigada 1.557, Artiljerijska brigada 1.577, Inžinjerijski bataljon 315, Bataljon za vezu 69, Medicinsko-sanitetski bataljon 250, Izvi a ka eta 42, Protivavionska mitraljeska eta 76 i Komanda pozadine 556. Ukupno: 7.960 boraca, podoficira i oficira. Od naoružanja divizija je imala: 4.203 puške, 532 strojnice, 593 puškomitraljeza, 46 mitraljeza, 8 protivavionskih mitraljeza, 132 laka i teška baca a, 12 baca a 120 mm, 30 topova i 238 pištolja (vidi AVII, reg. br. 35—5, k. 983; operacijski dnevnik Štaba 17. udarne divizije za 1945. godinu).

⁴ Greška; treba: Orova ki.

⁵ Tu su se nalazili delovi nema ke 22. pešadijske divizije i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3 i dok. br. 77, objašnjenje 10).

⁶ Vidi AVII, reg. br. 15—7, k. 994.

U tom cilju

NARE UJEMO:

- 1.— 2. Krajiška brigada 1. — Odmah po prijemu ove zapovesti pristupice likvidaciji neprijateljskog položaja ispred svoga fronta, ne obaziru i se na gubitke, a po probijanju istog, ima goniti neprijatelja odre enim pravcem ka Bjelovaru, teže i po svaku cenu da izbije na odre enu liniju sa koje e napasti Bjelovar još u toku naredne no i.
Zona širenja i veza levo i desno, prema zapovesti Str. Pov. Op. Br. 18.
- 2.—15. Majevi ka brigada 2. — Odmah po prijemu ove zapovesti pristupi e likvidaciji linije neprijateljskih uporišta ispred svoga fronta, a po likvidaciji istih preduze e gonjenje neprijatelja odre enim pravcem ka Bjelovaru, teže i po svaku cenu da izbije na odre enu liniju, sa koje e još u toku naredne no i napasti Bjelovar.
Zona širenja i veza levo i desno, prema zapovesti Str. Pov. Op. Br. 18.
- 3.-6. Proleterska brigada 3. — Ostaje i dalje u s. Bedenik kao divizijska rezerva, s tim da jedinice drži što prikupljenije, tako da iste može u najkra em vremenu krenuti gde se bude ukazala potreba za iste.
- 4.— Artileriska brigada 4. — Sa dosadanjih položaja potpomaga e našu pešadiju u izvršenju zadatka, tj. savla ivanja neprijateljskog otpora na liniji: Orova ki Vinogradi — s. Orovac — s. Severin, a po ovla ivanju istom, prati e našu pešadiju u skokovima, tako da ni jednog momenta naša pešadija ne ostane bez pomo i artilerije. U tom cilju komandant divizijske artilerije izda e potrebne zapovesti svojim jedinicama.
- 5.— Komanda pozadine 5. — Izvidi e najbolji pravac, odnosno komunikaciju, za prebacivanje sa dosadanje prostorije na novu prostoriju Velika Pisanica.

6.— Med. san. bataljon 6. — Upu iva e svoje ranjenike u Viroviti-
cu, gde je smeštena armiska prihvatna bol-
nica za sve jedinice, koje operišu na prav-
cu Bjelovara, i u koliko još se nije pre-
mestio u potpunosti sa svim svojim delo-
vima u Veliku Pisanicu, premesti e se u istu
što pre.

7.— Veza 7. — Komandno mesto divizije u s. Bedenik,
za sada. A u daljem pomeranju naših jedi-
nica bi e na pravcu nastupanja naše 15. Ma-
jevi ke brigade.

Istaknuti armiski centar veze u Kloštaru i u Šandrovcu, a postepenim napredova-
njem naših jedinica bi e u ur evcu i Bje-
lovaru.

Šef oteka za vezu divizije regulisa e
vezu prema gore iznetom i izda e potrebne
zapovesti.

8. — Svi štabovi radi e brzo i energi no sa puno inicijative u
duhu ove zapovesti i odre eni zadatak nastoja e da u potpu-
nosti izvrše, ne obaziru i se ni na kakve smetnje u pogledu
zamora jedinica.

Neprijateljski otpor na liniji Orova ki Vinogradi — s.
Orovac — s. Severin mora biti savladan u najkra em roku.'

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT-KOMESAR,
potpukovnik,
Mil. Stojakovi

SEF OPERATIVNOG
OTSEKA,
kapetan,
Krilov

KOMANDANT,
potpukovnik,
Blažo Jankovi

M. P.

STAB I ART. BRIGADE NOVJ

Op. Br. 197
15. V 1945. god.

Primljeno je na znanje.
S toga u akta

S. F. — S. N.

Na eln. štaba

⁷ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 113.

BR. 101

IZVEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 2. MAJA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O BORBAMA OD 22. APRILA DO 1. MAJA¹

ŠTAB
XXXII. DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Op. br. 112/45.

Dana 2. maja 1945. god.

Operativni izvještaj
za borbe od 22. IV.
do I.V. 1945. godine.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBA KOG«

Naše jedinice u sastavu III. Jugoslavenske Armije do-
prle su do 22. IV 1945. godine do pred Suhopolje, koje je sa
ja im snagama zaposjeo neprijatelj snagama I. Koza ke di-
vizije. Radi bo nog osiguranja ovog uporišta na komunika-
ciji Virovitica — Podravska Slatina, neprijatelj je postavio
ja a osiguranja na sjevernim padinama Bila. Najvažnije to -
ke ovih bo nih osiguranja bile su s. P eli i Suhopoljsko Bo-
rovo. Prvobitna namjera bila je da se neprijatelj na podru-
ju Suhopolja napadne jakim eonim napadom, a da se obu-
hvatnim manevrom, koga bi izvršila II. brigada naše Divizije,
otcijepi od ja eg uporišta Virovitice i uništi. Me utim ja i-
na neprijateljskog osiguranja na liniji s. P eli — s. Suho-
poljsko Borovo promjenila je ovu odluku. Za oslobo enje
Suhopolja bilo je potrebno da se prvo ovlada linijom P e-
li — Suhopoljsko Borovo. Radi ovoga preduzet je op i na-
pad na ovu liniju sa našom I. i IV. ud. brigadom. II. i III.
brigada momentalno su se nalazile u rezervi. Napad sa dve
brigade na ovoj liniji nije uspio radi nadmo i neprijatelja.
Radi toga 23. IV. u 16.30 sati preduzet je ponovno napad i to
na s. P eli sa našom I. i II. brig., dok je na s. Suhopoljsko
Borovo napadala naša IV. ud. brigada. III. brigada nalazila
se u to vrijeme u korpusnoj rezervi.² Neprijatelj je u to vri-
jeme ve izvukao glavninu svojih snaga iz Suhopolja, dok su
mu snage na liniji: s. P eli — Suhopoljsko Borovo ostale

Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 36—1—3,
k. 557.

¹ Vidi zapovest Štaba 10. korpusa JA od 21. aprila u 21 as
(dok. br. 61).

kao stalne pobornice. Dobro organizovan napad je ovaj put, nakon dvosatne ogorbene borbe, potpuno uspio. Neprijatelj je odbijen sa svojih položaja te se koriste i no povukao u pravcu Virovitice. Naše jedinice ovladale su selima: Peli i Suhopoljsko Borovo. Odjeljenje koje je gonilo neprijatelja u pravcu Suhopolja spojilo se u njemu sa VI. Vojvođanskom brigadom.³

Neprijateljski gubitci: 119 mrtvih, 210 ranjenih, 8 zarobljenih. Zaplijenjeno: 2 p. mitr., 12 pušaka, 16.000 metaka, 3 šmajsera, 2 pištolja, 33 mine, 12 km. kabla i 5 konja.

Sopstveni gubitci: 21 mrtav i 105 ranjenih. Izgubljen je 1 p. mitr.

Da bi dobio na vremenu zadržavanjem naših jedinica, neprijatelj pokušava dovesti na njemu sa zapada da konsoliduje svoju odbranu na liniji: Bar — Virovitica — Lončari — Grubišno Polje — Garešnica. Neprijatelj je dobio jačanje snage u Viroviticu, dok je I. HUD.⁴ vezana na liniju: Gornja Kovača — Zrinska sa predstražom u M. Grčevcu. Naša divizija dobila je zadatak da sa jednom brigadom kao pojačanjem 33. diviziji zauzme Spiš-Bukovicu i time odsijeci odstupnicu neprijateljskim snagama iz Virovitice, koje je imala 24. IV. napasti III. Armija. Sa dve brigade I. i IV. naša divizija zaposjedla liniju: k. 239 — zapadni rub s. Topolovice — k. 162. II. brigada nalazi se u rezervi u zapadnom dijelu s. Gakova.⁵

25. IV. 1945. god. jedinice posjedaju svoje odredne položaje. Da bi se oslobodilo našeg jakog pritiska na Spiš-Bukovicu neprijatelj je preduzeo napad na položaje 33. divizije i naše III. brigade na liniji: Golo brdo — k. 203. Neprijatelju uspijeva da odbaci naše snage s ove linije, ali u povratnom napadu naše jedinice posjedaju svoje ranije položaje. Radi uspješnijeg gonjenja, naša II. brigada dobila je zadatak da pravcem Jasenik — Zidine presjeka odstupnicu i uništi dio neprijateljskih snaga. Brigada je zaustavljena na k. 207, pošto se neprijatelj blagovremeno povukao. Iste noć je preduzet je napad na 1. i 3. satniju II. bojne 5. Hrvatske divizije, koje su se nalazile na predstražnom položaju u s. M. Grčevcu. Napad je preduzet u 23.25 sati sa našom I. ud. brigadom i nakon dva i pol sata borbe neprijatelj je protjeran sa svojih položaja, te se povukao u pravcu Gornje Kovače.⁶

³ Iz sastava 36. udarne divizije. O borbama 32. divizije za sela Peli i Suhopoljsko Borovo vidi dok. br. 81, objašnjenja 7 i 13.

⁴ Reč je o ustaško-domobranskoj 1. hrvatskoj udarnoj diviziji. Vidi dok. br. 81, objašnjenje 13.

⁵ Vidi dok. br. 67, 70 i 81.

⁶ Vidi dok. br. 75, 79 i 81.

Neprijatelj je imao 25 mrtvih, 40 ranjenih i 2 zarobljena vojnika. Zaplenjeno je 2 l. mitr., 1 teški mitr., 1 bicikl.

Sopstveni gubitci: 4 ranjena.

Nakon ovoga uspjeha naše jedinice posjele su nove položaje i to: II. brigada k. 228 — trig. to . 232. IV. ud. brigada trig. to . 232 — k. 195 i I. ud. brigada k. 195 ist. dio s. M. Gr evac.⁷ U 3.15 sati 27. IV. o.g. preduzet je sa našom III. brigadom na slabije neprijateljske snage napad u s. Brzaji.⁸ Nakon kra eg otpora neprijatelj se povukao u pravcu Kruškovca i Javorovca. III. brigada ovladala je s. Brzajom i k. 204. Neprijatelj koji se iz Brzaje povukao prema sjeveru obrazovao je položaj izme u k. 224 i k. 228 (Bogaz), pošto se preko k. 228 nije mogao povu i radi toga što je istu kotu posjela sa izvesnim snagama 33. divizija.

U borbi za s. Brzaju neprijatelj je imao 7 mrtvih i 12 ranjenih vojnika, dok su naši gubitci iznosili jednog mrtvog i 16 ranjenih boraca.

Istog dana do jutra dve brigade 16. divizije preuzele su naše položaje na liniji: trig. to . 232 — k. 195 — M. Gr evac, te su naša I. i IV. ud. brigada bile upu ene za II. brigadom, koja je ve izbijala na k. 228 (Bogaz). Radi uništenja neprijatelja, koji je bio otsje en na k. 224, preduzet je napad sa II. brigadom sa sjeverne i južne strane. Me utim napad nije uspio radi nadmo nosti neprijatelja. Iskoristivši sre ivanja II. brigade nakon neuspjelog napada, neprijatelj ie preduzeo snažan napad prema k. 228 i probio se u pravcu s. Sedlarice. U ovoj borbi neprijatelj je imao 16 mrtvih i nepoznati broj ranjenih vojnika. Zaplenjeno: jedna puška i oko 1500 metaka. Sopstveni gubitci: 10 mrtvih i 35 ranjenih.

Uslijed dobrih položaja koje je neprijatelj držao u Po dravini, te u bazenima rijeke Ilove i esme, naše jedinice odu stale su od namjere da preduzmu frontalne napade u ovim podru jima.⁹ Uslijed slabosti neprijateljskih snaga koje su držale puteve preko Bilo-Gore, preduzet je prodor Bilogorskim masivom u pravcu zapada.¹⁰ 28. IV. 1945. g. naša I. ud. brigada zaposjeda liniju: k. 262 — k. 254 — trig. to . 288 (Vis). Naša IV. ud. brigada zaposjeda liniju: trig. to . 288 (Vis) k. 257 (Turski grobovi). Naša II. brigada ima zadatak da preko k. 228 (Bogaz) ovlada grebenom Turski grobovi — k. 255 — k. 248 i k. 233. Neprijatelj se nalazi na k. 233 z. od s. Brzaje. Osje ka brigada preuzima položaje naše III. brigade i ima za-

⁷ Vidi dok. br. 74 i 141.

⁸ Tu su se nalazili delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

⁹ O tome vidi dok. br. 77.

¹⁰ Vidi dok. br. 82 i 141.

datak da posjedne k. 205 i u zajednici sa našom II. brigadom k. 233 (Javorovac) nakon protjerivanja neprijatelja sa nje. Oko 13 sati preduzet je napad na k. 233 i neprijatelj je odbijen sa nje u pravcu s. a avca.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih i nepoznati broj ranjenih vojnika od kojih su dva oficira mrtva. Zaplenjeno je oko 3000 metaka, jedan pancers-faust i drugog raznog materijala. Sopstveni gubitci: 1 mrtav i 5 ranjenih boraca od kojih ranjen komandant 2. bat. 2. brig. Kova i Ljubomir.

Nakon osvajanja ove kote III. brigada zaposjeda položaje na liniji: Grabi ka Kosa — k. 153. IV. ud. brigada ispravlja svoj raniji položaj i zaposjeda liniju k. 153 — k. 257 — 288 (Vis). U 20 sati 28. IV. 1945. nepoznate njemačke snage, jačine oko 200 ljudi, napadaju bataljon IV. ud. brigade na k. 288 (Vis) i odbacuju ga sa iste. Neprijatelj ostaje na Visu.

U ovoj borbi neprijateljski gubitci bili su nepoznati. Sopstveni gubici: 4 mrtva, 16 ranjenih i 3 zarobljena vojnika. Izgubljen je 1 puškomitraljez i jedna puška.

Da bi se iskoristio prodor našeg Korpusa, ubacuje se u ovaj klin još 17. i 36. divizija," dok naša divizija ima zadatak da izbjegne na liniju s. Jasenik — ist. d. s. Sandrovca — ist. deo s. Pupelice — j. deo Ribnjačke, te da se poveže levo sa jedinicama 17. divizije. Pošto je neprijatelj držao k. 388 (Vis), to naša I. ud. brigada i I. brigada 33. divizije preduzimaju napad na istoga 29. IV. 1945. oko 12 sati. Poslije kraće i oštre borbe neprijatelj je protjeran sa Visa i njegovi položaji posjednuti po 33. diviziji.

Neprijateljski gubitci: 20 mrtvih i 30 ranjenih vojnika. Zaplijenjene 3 puške. Sopstveni gubitci: 1 mrtav i 11 ranjenih.

U ovom razdoblju ukupno je neprijatelj imao slijedeće gubitke:

197 mrtvih, od kojih 2 oficira

292 ranjena

10 zarobljenih.

Zaplijenjeno: 1 t. mitraljez, 4 p. mitraljeza, 16 pušaka, 3 šmajsera, 2 puške, jedan pancers-faust, 20.500 metaka, 33 mine, 12 km. kabla, 5 konja i jedan bicikl.

Sopstveni gubitci:

38 mrtvih

198 ranjenih, od kojih komandant 2. bat. 2. brig. Kova i Ljubomir.

" Vidi dok. br. 81 i 83.

3 zarobljena.
Izgubljena 2 p. mitraljeza i 1 puška.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p.pukovnik: V.d. komandanta — major:
Blaha uro **Bogdan Jovanovi**

M. P.

BR. 102

**IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 3. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE 2. MAJA¹**

**STAB XVI. JUG. DIVIZIJE
III. JUG. ARMIJE**

Op. br. 97
3. V.1945.
do 6 h.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

U toku prepodneva 2. ov.m. nije bilo ve e borbene delatnosti, naše jedinice vodile su manje borbe sa neprijateljem.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 2—3, k. 953.

² Prvog maja, u toku popodneva, vo ene su borbe na elom sektoru 16. divizije. U depeši Štaba te divizije br. 19 od 1. maja, u 15,27 asova (AVII, reg. br. 5—4, k. 955), kaže se da je divizija toga dana do 10 asova izbila na liniju s. Bulinac — s. Drljanovac i da vodi borbe za selo Novu Ra u; da neprijatelj nastoji da održi liniju s. Orovac — s. M. Severin — s. Severin — s. St. Ra a i duž kanala koji se uliva u esmu, kao i da je veza sa 17. i 11. udarnom divizijom uspostavljena.

Istog dana, prema depeši br. 20, raspored 16. divizije u 15,35 asova bio je slede i: 1. brigada na liniji s. Bulinac — s. N. Ra a, 2. brigada od s. N. Ra e do r. esme, 4. brigada, kao divizijska rezerva, u zapadnom delu sela V. Pisanice.

U 19,20 asova, prema depeši br. 21, 1. brigada je ovladala N Ra om i vodi borbu za St. Ra u, 2. brigada je vodila borbu za selo Sasovo (koje je neprijatelj, izgleda, u me uvremenu povratio), a 4. brigada se nalazila u rezervi, u selu V. Pisanici.

Prema zapovesti štaba III. Jug. Armije St. pov. br. 259/45/ naša divizija dobila je zadatak da što brže likvidira Bjelovar. Pod komandu naše divizije u operativnom pogledu stavljena je XL. divizija. Na osnovu gornje zapovesti izdata su potrebna nare enja¹ i to:

I. brigada na najslabijem mestu izvrši e prodor u neprijateljskom rasporedu i napast e na južni dio sela Severin sa težnjom da se u neprijateljskoj odbrani stvori klin, a docnije da se prodire ka Patkovcu — Pavijanima i Bjelovaru.

XL. divizija sa dve brigade smjenit e našu II. brigadu na položajima kod Nove Ra e i izvršit e sve pripreme da zajedno sa jedinicama I. brigade preduzme napad na neprijatelja u Kozarevcu i Me ura i, a docnije da se postavi duž kanala esma,⁵ obezbe uju i na taj na in desni bok I. brigade. Svoju III. brigadu držati na sektoru Vel. Pisanice koja e u zajednici sa našom IV. brigadom initi divizijsku rezervu.

II. brigada bit e smenjena sa sadašnjih položaja od strane jedinica XL. divizije i potom e se postaviti na prostori ju Drljanovac — Bulinac. Po u injenom prodoru kroz neprijateljske linije od strane I. brigade, celu brigadu ubaciti kroz ve u injeni prodor i napasti St. Ra u sa severne i zapadne strane i prodirati ka Nevincu — Obrovici — Galovcu — Brezovcu i Bjelovaru.

Postupaju i prema gornjem nare enju u 16,30 asova, izvršen je napad na neprijatelja sa težištem na sektoru 2. st. Bulinac — potok.⁶ Borbe su trajale celu no , ali se nije mogao postići uspeh, jer je neprijatelj pružao ogoren otpor.⁷ U toku borbi naše jedinice izbile su pred s. Severin i St. Ra u, ali su bile primorane pred zoru da se povuku na svoje polazne položaje, jer su bile izložene jakoj neprijateljskoj (bo noj) vatri.

Naši gubitci:

a) U ljudstvu:

poginulih	19,
ranjenih	93,

³ Vidi dok. br. 90.

⁴ Vidi dok. br. 99.

⁵ esma je reka.

* Verovatno: predeo Potok.

⁷ U depeši Štaba 16. udarne divizije br. 30, od 2. maja 1945. u 10,40 asova, kaže se da se od zarobljenika saznalo da su pred 16. divizijom odstupile nemačke 181. divizija i ustaško-domobranska 5. hrvatska udarna divizija. Od nemačkih zarobljenika, koje je zarobila U. divizija 1. armije, saznalo se da se ispred 16. divizije nalazi nemačka 22. pešadijska divizija.

Neprijateljski gubitci:

a) U ljudstvu:	
poginulih	67,
ranjenih	145,
b) Uništeno:	
baca a	1,
mitralj. gnijezda	3.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik štaba:
major,
Rebula

BR. 103

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE OD 4. MAJA 1945. POT INJE-
NIM JEDINICAMA ZA OYLA IVANJE KOPRIVNICOM I
KRIŽEVCIMA¹**

ŠTAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. broj 275

17. div.²

Dana 4. V. 1945. g.
u 14.00 as

Z A P O V I J E S T

(sekcije: Koprivnica, Varaždin, Bjelovar 1:100.000, rus. izd.)

Naše jedinice prodrle ve u isto ni kraj Bjelovara,¹ te produžavaju borbe za likvidaciju grada. Na ostalom delu fronta armije produžava se brzo nastupanje, dok se neprijatelj⁴ povla i na pojedinim pravcima i bez borbe.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 2—3, k. 983.

² Dopisano crvenom olovkom.

³ Bjelovar su oslobodile jedinice 16. i 17. divizije. Vidi dok. br. 111.

⁴ Re je o nema kom 15. koza kom konji kom korpusu i Grupi »Kühne« (li. vazduhoplovna pešadijska i 22. pešadijska divizija) i ustaško-domobraskoj 5. hrvatskoj udarnoj diviziji. Za komandanta nema ke 22. pešadijske divizije postavljen je 2. maja general-lajtnant Kühne, koji je, kao stariji po inu, preuzeo komandu nad dotada-

Naša Armija u cilju izvršenja osnovnog zadatka produži-
e brzo dalje gonjenje neprijatelja, uz sadejstvo naše avijacije,

N A R E U J E M O :

1.) **51 divizija** produžava nastupanje opštim pravcem Koprivnica — Varaždin, za likvidaciju ovih mjesta.⁵

Štab divizije odredi e pravac i zadatke bugarskom puku na desnom krilu.⁶

2.) 36 divizija produžava nastupanje opštim pravcem: reka — s. Prkos — Duga Rijeka — s. Slanje (na komunikaciji Ludbreg — Varaždinske Toplice). Po izbivanju na prostor s. Slanje — s. Leskovec potpomaže likvidaciju Ludbrega (prema potrebi), a po izbivanju kod s. Reka⁸ bo no potpomaže likvidaciju Koprivnice. Sa glavninom snaga produžava likvidaciju Varaždinskih Toplica i Varaždina sa južne strane.⁹

3.) **X korpus**¹⁰ sa **32"** i **12¹²** divizijom produžava nastupanje opštim pravcem Gornji Križ — Lepavina sa ciljem da što prije izbije na komunikaciju Koprivnica — Križevci izme u Sokolovca i s. Carevdara.

Po izbivanju na tu prostoriju odmah produžava dalje nastupanje opštim pravcem: s. Koprivni ka Rijeka — s. Grujice — s. Srdce¹³ — Kalnik — Sudovec — Visoko.

Sa 33 divizijom, koja e sadejstvovati 17 diviziji, nastupa opštim pravcem: s. Stani i — s. Domankuš — s. Buši i — Kloštar — Brezov most — s. Vel i Mal. Poto ec u cilju napada na Križevce sa sjeverne i sjeverozapadne strane. Po likvidaciji Križevaca, 33 divizija odmah kre e najkra im pravcem za Visoko, gdje se povezuje sa Štabom X Korpusa.

4.) **17 divizija"** po likvidaciji Bjelovara odmah produžava nastupanje vrsto sadejstvuju i desno sa 33 divizijom, a levo sa 16 divizijom opštim pravcem: s. Podgorci — Kraljevac — Gornje selo — s. Lemeš — Križevci koje napada i likvidira. Po izbivanju u visini Gornje selo — Bukovje pot-

njom Grupom »Henke«. Vidi AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjava generala Lera. U dnevniku majora Berna (AVII, reg. br. 1—5a, k. 6) Grupa »Kühne« spominje se od 6. maja 1945. godine.

⁵ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 117, 118 i 135.

⁴ Misli se na 30. pešadijski puk 8. divizije (B. Ba. MaHeB, h. m.).

⁷ i ⁸ Treba: s. Rijeka, 5 km jugozapadno od Koprivnice.

¹ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 115, 116 i 141.

¹⁰ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 104, 109, 141 i 153.

¹¹ Vidi dok. br. 114.

¹² Vidi dok. br. 110.

¹³ Treba: Srdije, 10 km severno od Križevaca.

¹⁴ O izvršenju ovog zadatka vidi u dok. br. 112 i 130.

pomaže bo nim udarom likvidaciju Sv. Ivan Žabno sa jednim delom svojih snaga, a sa ostalim delom snaga produžava na osnovni zadatak — Križevci.

5.) **16 divizija**" po likvidaciji Bjelovara odmah produžava nastupanje opštim pravcem željezni ka pruga Bjelovar — Sv. Ivan Žabno, napada i likvidira taj grad, vrsto se povezuju i i desno sa 17 divizijom.

U svom nastupanju poveza e se sa divizijom I Armije koja e vršiti pritisak na Sv. Ivan Žabno sa južne strane.¹⁶

6.) **40 divizija** po likvidaciji Bjelovara ostaje u gradu kao garnizonska jedinica 24 sata, posle ega odmah produžava dalji pokret i dolazi u Sv. Ivan Žabno gdje e primiti novi zadatak, a držanje Bjelovara predaje komandi mjesta i bataljonu Narodne odbrane.¹⁷

OPSTE ODREDBE:

a) u cilju što boljeg sadejstva sa našom avijacijom, na pojavu naših aviona, sve prednje jedinice ispali e u pravcu neprijatelja rakete i to:

Danas 4. o.m. zelene, a sutra 5. o.m. crvene rakete. U isto vrijeme u visini strelja kog stroja postavljati bela platna.

b) **Veza** armijski centar veze u ur evcu. Istaknuti centri veze u Koprivnici i Bjelovaru (po likvidaciji ovih), sa kojima se im prije povezati.

Komanda pozadine Armije u ur evcu.

c) svima rukovodiocima veze skrenuti najve u pažnju i ukazati im najve u važnost veze u ovoj situaciji. Postaviti najstrožiju odgovornost za neostvarivanje veze, bilo radio-putem ili telefonom.

d) svi štabovi treba stalno da održavaju vezu sa susjednim štabovima levo i desno da bi se neprijatelju obuhvatnim manevrima i sadejstvom susjednih jedinica onemogu ilo da-

¹⁵ Štab 16. udarne divizije, koja je sa 17. udarnom divizijom 4. maja oslobodila Bjelovar, izdao je zapovest za dalje nastupanje — pošto su jedinice te divizije prodrle u isto ni deo Bjelovara — verovatno na osnovu usmenog nare enja Štaba 3. armije. Vidi dok. br. 105.

" O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 125.

" O izvršenju ovog zadatka vidi AVII, reg. br. 26—2, k. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945. godine.

vanje ja eg otpora; da bi se na taj na in ostvarilo što brže nastupanje na širokom frontu naše Armije.

e) Prijem ove zapovijesti potvrdite radiogramom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,	NA ELNIK ŠTABA,	KOMANDANT,
pukovnik:	pukovnik:	general-lajtnant:
si. odsutan	(V. Suboti)	(Košta Na)
	V. Suboti	Košta Na

M. P.

BR. 104

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 4. MAJA 1945. POTCI
NJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE DO LINIJE KO
PRIVNICA — KRIŽEVCI¹**

**STAB X. KORPUSA
ZAGREBA KOG
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. broj: 67/str. pov.

Dana: 4./V. 1945. u 15.30 sati

Z A P O V E S T

(Sekcije Bjelovar, akovec, ur evac, azma 1:100.000)

Neprijatelj se pred frontom naše armije svuda u neredu povla i.² Potrebno ga je stalno napadati i goniti bez predaha, kako mu se ne bi dala mogućnost da se sredi i pruži ponovno otpor. Naša avijacija uze e po ev od danas tako e aktivnog u eš a u gonjenju neprijatelja i uništavanju njegovih kolona na zakr enim putevima.¹

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 36—3—1, k. 557.

² Radi se o nema kom 15. koza kom konji kom korpusu i Grupi »Kühne« i o ustaško-domobranskoj 5. hrvatskoj udarnoj diviziji (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3, dok. br. 77, objašnjenje 10 i dok. br. 103, objašnjenje 4).

³ Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 185 i 186.

U cilju izvršenja osnovnog zadatka našeg korpusa,

N A R E U J E M O :

3. — 12. divizija:⁴

1. — Posle likvidacije Kapele produžava nadiranje prema zapadu opštim pravcem: Gornji Križ — Sokolovac sa zadatkom da prese e komunikaciju Koprivnica — Križevci i izvrši diverziju pruge prema Koprivnici.

Nadiranje vršiti energično i bez obzira. Ukoliko ova divizija izbije ispred 36. divizije osigurati svoj desni⁵ bok.

Desna granica zone dejstva: Poljanani — Velika — Pešenik — Muha (sve isključeno), na kojoj održavati vezu sa 36. divizijom.⁶ Leva granica zone dejstva: Pavlin Kloštar — Jakopovac — G. Križ — M. Branjska — Lepavina (sve uključeno), na kojoj održavati vezu sa 32. divizijom.

Po izbijanju na komunikaciju Koprivnica — Križevci zatvoriti istu prema Koprivnici.

2. — 32. divizija:

2. — Sa dve brigade⁷ iz rezerve obilazi Kapelu sa severa i, bez obzira na situaciju u Kapeli, produžava sa ovim brigadama nadiranje prema zapadu opštim pravcem: Topolovac — Carevdar sa zadatkom da prese e komunikaciju Koprivnica — Križevci i izvrši diverziju pruge prema Križevcima. Po izbijanju na ovu komunikaciju zatvara je u pravcu Križevaca u visini ž. st. Carevdar.

Granica zone dejstva desno do leve granice 12. divizije, na kojoj sa ovom divizijom održavati vezu. Granica zone dejstva levo: Poveljani — Veslavac — M. Sesvete.

⁴ Ta divizija je bila privremeno potčinjena Štabu 10. korpusa JA (vidi dok. br. 103 i 110).

⁵ Re »desni« dopisana je mastilom preko re i »levi«, kako je prvobitno stajalo.

⁶ Misli se na 6. brigadu te divizije koja je 4. maja nastupala pravcem s. D. Zdelice — s. Mosti — s. Jagnjedovac — Koprivnica i s. Hudovljani — s. Rijeka — Subotica. Vidi dok. br. 108.

⁷ Re je o 1. i 4. brigadi. Vidi dok. br. 106.

Po likvidaciji Kapele još jednu brigadu⁸ uputiti na komunikaciju Križevci — Koprivnica na označenom pravcu, a jednu brigadu orijentisati prema komunikaciji Bjelovar — Sv. Ivan Žabno sa zadatkom presecanja ove komunikacije i uništavanja neprijateljskih kolona na istoj. Ova brigada ima se povezati desno sa 32. divizijom a levo sa 33. dirizijom.

3. — 33. **divizija:** 3. — Produžava nadiranje preko Plavnice u pravcu Hrgovljana i N. Plavnice obuhvataju i Bjelovar sa severozapadne i zapadne strane, sa kojih položaja polazi u napad na Bjelovar.

Desno održavati vezu sa brigadom 32. divizije⁹ na komunikaciji Bjelovar — Sv. Ivan Žabno a levo sa 17. divizijom u cilju zajedničkog napada na Bjelovar.¹⁰

4. — Veze: Telefonska, a ukoliko iste ne bude pristupiti odmah održavanju veze radiom svakog asa.

5. — Sanitet: Sanitetsku službu uredi e referent saniteta u duhu ove zapovesti.

6. — Štab korpusa za prvo vreme Višnjevac, a po likvidaciji Kapele premesti e se u istu.

7. — *Izvršenju zadatka pristupiti odmah.*

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik
Ivan Šibi

Komandant
general-major
Mate Jerkovi

⁸ To je bila 2. brigada.

⁹ To je bila 3. brigada.

¹⁰ O tome vidi dok. br. 100.

BR. 105

ZAPOVEST ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 4. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA GONJENJE NEPRI-
JATELJA PRAVCEM BJELOVAR — SVETI IVAN ŽABNO¹

Š T A B
XVI. li. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

O. Broj 100
Dana 4. V. 1945.

Z A P O V E S T

(Sekcija: Bjelovar — azma raz. 1:100.000)

Situacija:

Po probodu neprijateljske linije Orovac — Se-
verin — St. Ra a — Kozarevac² — jedinice naše
divizije, u zajednici sa jedinicama 17 i 40 divizi-
je, u toku današnjeg dana prodrle su do na isto -
ni kraj Bjelovara, na kojeg je izvršen odlu ni na-
pad u 20 . u cilju likvidacije grada'. Na sektori
ma ostalih divizija produžava se brzo nastupanje
naših jedinica, dok se neprijatelj povla i na po-
jedinim pravcima i bez borbe.

Naša divizija u cilju izvršenja osnovnog zadatka
po likvidaciji Bjelovara odmah produžava brzo
dalje gonjenje neprijatelja opštim pravcem želj.
pruga Bjelovar — Sv. Ivan Žabno, napada isti u
cilju likvidacije.

U vezi prednjeg.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 53—1.
k. 952

² Na toj liniji branili su prilaze Bjelovaru nema ka 11. vazdu-
hoplovna pešadijska i ustaško-domobranska 5. hrvatska udarna divi-
zija (S. Savi , n. .). Iz izvoda iz operacijskog dnevnika Štaba 40.
udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945 (AVII, reg. br. 26—2,
k. 1293) vidi se da je komandant ustaško-domobranske 5. hrvatske
divizije, general Rafael Boban, komandant odbrane Bjelovara, po-
što su se nema ke 11. vazduhoplovna pešadijska i 22. pešadijska di-
vizija — Grupa »Kühne« — povukle ka s. Sv. Ivan Žabno. (AVII,
reg. br. 1—1/5, k. 70: izjava generala Lera i E. Schmidt-Richberg,
n. d., 118), prilikom povla enja iz Bjelovara silom poveo i deo stan-
ovništva, pa ak i ake.

¹ Vidi o tome dok. br. 111 i 125.

NARE UJEMO:

- I Brigada* Po likvidaciji Bjelovara produžava gonjenje neprijatelja opštim pravcem: Bjelovar — želj. pruga Sv. Ivan Žabno, i to nastupaju i sa dva bataljona duž želj. pruge a sa jednim drumom Bjelovar — Roviš e — Sv. Ivan Žabno, napadaju i na Sv. Ivan Žabno sa jugoisto ne strane, u toku ovoga gonjenja održavati vrstu vezu sa jedinicama I armije (XI div.⁴) a u desno sa jed. IV. brig.
- IV brigada* Odmah po likvidaciji Bjelovara preduzeti energo gonjenje neprijatelja pravcem: Bjelovar — Predava — Roviš e — Sv. Ivan Žabno, napadaju i isti sa severoisto ne i isto ne strane, u desno održavati vezu sa jedinicama XVII divizije,⁵ koja nastupa opštim pravcem s. Podgorci — Kraljevac — Gornje Selo — s. Lemeš — Križevci, ova divizija XVII po izbujanju u visinu G. Selo potpomaže likvidaciju Sv. Ivana Žabna sa jednim delom svojih snaga sa severne strane.
- II brigada* Po likvidaciji grada Bjelovara odmoriti jedinice u toku no i na sektoru Bjelovar — Plavnice, u svanu e krenuti pravcem za IV brigadom kao divizijska rezerva, drže i stalno odstojanje od 5 km. od jedinica IV brigade.
- Komanda Pozadine* Po likvidaciji Bjelovara prebaci e se odmah na prostoriju Kloko evac — Plavnice gde e dobiti dalje nare enje. Med. San. bataljon kreta e se pozadi prednjih delova divizije na odstojanju od 4—5 km pravcem drum Bjelovar — Roviš e — Sv. Ivan Žabno.
- Veza:** Štabovi brigada pri gonjenju neprijatelja održava e vezu sa štabom divizije putem radio-stanice i to: I brigada svakog neparnog sata. IV brigada svakog parnog sata a II brigada svako pola sata iza parnog sata.
Divizijski telefonski centar veze odredi e se prema konkretnoj situaciji naknadno.

⁴ Odnosi se na 12. brigadu 11. udarne divizije, koja je nastupala pravcem s. Paljevina — G. i D. Narta — s. Raji — s. Bol — s. Brezine — s. Cirkvena (knj. 1, dok. br. 137).

⁵ U pitanju je 2. krajiška brigada, koja je nastupala pravcem Bjelovar — s. Predavec — s. Draganec — s. Dvorište — s. ur i . Vidi dok. br. 112.

Štab divizije U toku gonjenja nalazi e se na pravcu Bjelovar — Roviš e kretaju i se drumom.

Opšte odredbe:

a) U cilju što boljeg sadejstva naše avijacije⁶ sa trupama na zemlji, na pojavu naših aviona sve prednje jedinice ispali e u pravcu neprijatelja raketle crvene boje. Ovo važi za 5 maj. Pored ovoga uvek na pojavu aviona pokazati strelja ki stroj belim platnom.

b) U toku gonjenja neprijatelja izbegavati frontalne napade u slu aju da bi neprijatelj davao negde otpor, ve mu udarati klinove i na taj na in dezorganizovati ga za otpor.

c) Svima rukovodiocima veze skrenuti najve u pažnju i ukazati im najve u važnost veze u ovoj situaciji. Postaviti najstrožiju odgovornost za neostvarivanje veze, bilo radio ili telefonskim putem.

d) Svi štabovi treba da održavaju stalnu i najtešnju vezu sa susednim štabovima i jedinicama kako u levo tako i u desno, da bi se neprijatelju obuhvatnim manevrima i sadejstvom susednih jedinica onemogu ilo davanje ja eg otpora i da bi se na taj na in ostvarilo što brže nastupanje jedinica ove divizije.

Artiljerija:

Artiljeriju divizije podeliti u dve grupe za neposredno potpomaganje I i IV pešadijske brigade.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

I bat.		Za štab,
II „		major, Rebula
Kreta e se ⁸ prugom	M. P.	Na elnik,
III cestom		

Napisati za raketle koje borci pucaju bez ikakve potrebe.

eta za vezu

Pionirska eta

Sanitet

Bojna Komora

Automati arska eta?

⁶ O dejstvu avijacije vidi tom X, knj. 2, dok. br. 185 i 186.

⁷ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 125.

⁸ Tekst levo od pe ata dopisan je olovkom.

⁹ Tekst ispod pe ata i potpisa dopisan je olovkom.

BR. 106

**ZAPOVEST ŠTABA 32. DIVIZIJE JA OD 4. MAJA 1945. POT
INJENIM JEDINICAMA ZA IZBIJANJE NA KOMUNIKACI
JU KRIŽEVCI — KOPRIVNICA I DIVERZIJU PREMA KO
PRIVNICI¹**

**STAB
XXXII. DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE**
Str. Pov. br. 17/45. g.
Dana 4. maja 1945. god.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Bjelovar, akovec, ur evac, azma 1:100.000)

2

12. divizija po likvidaciji Kapele produžava nadiranje na zapad i presjeca komunikaciju Koprivnica — Križevci na prostorijski Sokolovac.

33. divizija produžava nadiranje preko Plavnica u pravcu Hrgovljana na Bjelovar sa sjeverozapadne i zapadne strane.

Naša divizija dobila je zadatak da sa tri brigade izbije na komunikaciju Križevci — Koprivnica na liniji Carevdara, sa zadatkom da presije e komunikaciju, izvrši diverziju pruge prema Križevcima. Sa jednom brigadom orijentisati se prema komunikaciji Bjelovar — Sv. Ivan Žabno sa zadatkom presijecanja ove komunikacije i uništavanja neprijateljskih kolona na istoj.³

N A R E U J E M O :

1. — I. Ud. brigada: Sa dosadašnjih položaja maršuje ubrzanim maršem zaobilaze i Kapelu pravcem: Topolovac — Carevdar sa za-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rea. br. 33—1/I k. 557.

² Izostavljeni tekst istovetan je sa tekstem u dok. br. 104.

³ Misli se na nema ku Grupu »Kühne« (11. vazduhoplovna pešadijska i 22. pešadijska divizija), koja se no u 6/7. maja preko Sv. Ivana Zabna povukla na »Zvonimirovu liniju«, sa obe strane Križevaca, radi organizacije odbrane. Utvr ivanje položaja »Zvonimirova linija« po elo je još u jesen 1944. na liniji: Karlovac — Dugo Selo — Križevci — Koprivnica — Drava sa zadatkom da se brani dok nema ka 2. tenkovska armija drži svoj položaj u Ma arskoj, isto no od Na -Kanjiže. Me utim, u aprilu 1945. »Zvonimirova linija« još nije bila završena, a na najve em njenom delu radovi nisu ni po eli (E. Schmidt-Ricberg, n. d., 138 i AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjava generala Lera).

datkom da presije e komunikaciju Koprivnica — Križevci, izvrši diverziju pruge prema Križevcima. Po izbijanju na ovu komunikaciju posjeda položaje na liniji ž. stanica Carevdar.

2. — IV. Ud. brigada: Isto kao i pod 1.—

3. — II. brigada: Nakon likvidacije Star evljana, Stare Diklenice i Kapele zano it e u Kapeli, a zatim idu eg dana krenuti pravcem za I. i IV. brigadom. Vreme pokreta odredit e se naknadno.

4. — III. brigada: Rasporedit e se na prostorijski sjever od komunikacije Sv. Ivan Žabno — Bjelovar na liniji: Kova evac — Kraljevac — Kakinac — Podgorci i sa te linije najaktivnije uništavati neprijateljske kolone u povla enju na toj komunikaciji. Napade vršiti sa manjim jedinicama i postizavati iznena enja. Naro ito koristiti minobaca e za uništavanje neprijateljskih kolona. Na toj prostorijski ne zadržavati se na jednom mjestu nego stalno manevrisati, kako bi neprijatelj dobio dojam da se tu nalaze ve e snage. Na svom lijevom krilu održavati vezu sa 33. divizijom, a na desnom sa jedinicama naše divizije. Nastojati pod svaku cijenu spre iti eventualne neprijateljske ispade u pravcu pozadine naše divizije.

5.— Stab divizije sa svim prištabskim jedinicama kretat e se uz II. brigadu.

6. — **Veza** sa I., II. i IV. brigadom po izbijanju na nove položaje održavati e se telefonski, a sa III. brigadom radio-telegrafski.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p.pukovnik: V.D. Komandanta — major:
Blaha uro **Bogdan Jovanovi**

M. P.

' 0 izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 153.

BR. 107

**ZAPOVEST ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 4. MAJA 1945. POT I-
NJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA BJELOVAR¹**

STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Op. Broj: 143

Dana: 4./IV.² 1945. sod.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Bjelovar 1:100.000)

akovac — ur evac — azma

3

Naša Divizija produžava nadiranje preko Plavnica u pravcu Hrgovljana i Nove Plavnice obuhvataju i Bjelovar — sa sjeverne i sjeverozapadne strane sa kojih položaja polazi u napad na Bjelovar. Udesno održavati vezu sa jedinicama XXXII Divizije⁴ na komunikaciji Bjelovar — Sv. Ivan Zabno, a u lijevo sa jedinicama XVII Divizije⁵, lijevo i desno krilo dopirati do potoka Jelinac, zatim na k. 141.

U cilju izvršenja zadatka naše Divizije

N A R E U J E M O :

- 1.) **III. brigada:** Pristupiti i odmah likvidaciji neprijatelja u Plavnicama i izbiti na komunikaciju N. Plavnice — Kapela. Postaviti osiguranje na putu koji iz šume Borik izvodi u Hrgovijane. Na tim položajima zadržati se do likvidacije neprijatelja u Kapeli⁶ kada se dobiti drugo telefonsko naređenje. Svoje desno krilo nasloniti na potok Plavnicu, a lijevo zatvoriti put koji

Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 36—1, k. 1208/1.

² Greška; treba: V.

³ Izostavljeni tekst istovetan je sa tekstom u dok. br. 104.

⁴ Reč je o 3. brigadi te divizije. Vidi dok. br. 106.

⁵ i ' Sa 6. proleterskom brigadom. Vidi dok. br. 112.

⁶ U rejonu severno od Bjelovara nalazili su se delovi nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije (iz Grupe »Kühne«) i delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije. Vidi dok. br. 105, objašnjenje 2.

iz šume Bedenik izvodi u Hrgovljane preko rije i Bedenik slova »e«. Ulijevo hvatati vezu sa II brigadom.

2.) II. brigada:

U zajednici sa III brigadom izbit će u Hrgovljane i zatim produžiti nastupanje uz potok Plavnica kroz šumu Bedenik i presje i komunikaciju Bjelovar — Sv. Ivan Žabno. Minirati most na pomenutom potoku i postaviti osiguranje prema Sv. Ivan Žabno, isto tako osigurati se prema Bjelovaru. Pridodate diverzante uputiti da miniraju prugu. Udesno hvatati vezu sa III brigadom, u lijevo nema naših jedinica.

3.) I. udarna brigada:

Po izbijanju II i III brigade u Hrgovljane produžiti nastupanje cestom prema N. Plavnicama u kojima likvidirati neprijatelja, zatim skrenuti u pravcu jugoistoka i tim pravcem izvršiti napad na Bjelovar. Ulijevo hvatati vezu sa jedinicama XVII Divizije⁷, dok udesno nema naših snaga.

4.) Inžinjerijski bataljon:

Uputiti jedno odjeljenje sa eksplozivom u Štab II brigade.

5.) Mjesto štabova: Štab Divizije kod crkve u Plavnicama po likvidaciji neprijatelja u Plavnicama, a do tog vremena ostaje na svom dosadanjem mjestu.

Štab III brigade u Hrgovljanima pozadi fronta.

Štab II brigade u N. Plavnicama.

Štab I brigade pozadi svojih jedinica na komunikaciji Kapela — Bjelovar.

6.) Veza: e biti uspostavljena telefonska.

7.) Sanitet: Brigadna previjališta uz Štabove brigade. Divizijsko previjalište uz Štab Divizije. Kirurška ekipa u Rakitnici.

8.) Po etak napada: Napadu pristupiti odmah.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik:

Pajo Samardžija

M. P.

Komandant — major:

Dušan orkovi

⁸ 0 izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 123.

DOSTAVLJENO:

Štabu X Korpusa »Zagreba kog« J.A.

na uvid:

Štabu I Udarne brigade

Štabu II brigade

Štabu III brigade »N. Demonje«

na izvršenje.

Položaj, dne 4. V. 1945 u 18 sati.

BR. 108

**IZVEŠTAJ ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE OD 4. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 2. DO 4.
MAJA¹**

STAB
XXXVI. JUGOSL. DIVIZIJE

0. br. 216

4. maja, 1945 sod.

u 18 .

ŠTABU III JUGOSL. ARMIJE

Operativno odelenje

Operaciski izveštaj za vreme
od 2 maja od 18 . do 4 maja
do 18 .

No 2/3 maja

V i VI brigada probile su neprijateljske solidno utvr-
ene odbranbene linije kod s. Budrovca i oko 21 as zauzele
pomenuto selo. Odmah po zauzimanju tog sela produžile su
gonjenje neprijatelja,² i to: V brigada pravcem Budrovac —
epelovac — Mi etinac — Šemovci a VI brigada pravcem Bu-
drovac — epelovac — Hampovica, do kojih linija su stigle
u zora.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 55—3,
k. 1241.

² i Radi se o delovima nema kog 15. koza kog konji kog kor-
pusa (vidi dok. br. 73, objašnjenje 3 i dok. br. 77, "objašnjenje 10).

Dan 3. maja

Neprijatelj, ja ine oko 700 erkeza³, zaposeo je i lortifikaciski uredio ivicu šume severozapadno od drumu ur e- vac — Bjelovar.

V i VI brigada preduzele su napad na neprijatelja i vodile sa njim borbu do 16.00 asova. U 16.00 asova su razbile neprijatelja i preduzele gonjenje istog. Prilikom likvidacije tog neprijateljskog položaja naro ito su se istakli brigadni protivkolski topovi, koji su sa svojom preciznom vatrom naneli neprijatelju mnogo gubitaka.

III brigada izvršila je poslepodne pokret iz sela Prugovac, gde je bila kao diviziska rezerva, do s. Mi etinca.

Štab divizije premestio se iz s. Kloštra u s. Mi etinac.

No 3./4. maja

U toku no i jedinice naše divizije produžile su gonjenje neprijatelja posle zauzimanja sela Šemovaca i Hampovice i izbile do zore na liniju Miholjanec — Jabu eta.⁴ Tom prilikom zauzeta su sela: Miholjanec, Gornje i Donje Zdelice, Jabu eta i Babotok.

Dan 4. maja

Naše jedinice produžile su gonjenje neprijatelja i to: V brigada pravcem Miholjanec — Javorovac — Trg. 299 — (Koševac) — Borovljani — Koprivnica, VI brigada pravcem Donje Zdelice — s. Mosti — Jagnjedovac — Koprivnica, Hudovljani — Rijeka — Subotica.⁵

Prilikom gonjenja neprijatelja prednji — izvi a ki — delovi naših kolona naišli su na neprijatelja koji se utvr ivao na liniji K. 294 — vododelnica (izme u sela Jagnjedovac i Hudovljani).

Jedinice III brigade stupile su oko 17.00 asova u borbu i posle izvršenog juriša zauzele K. 294 a neprijatelja odbili u pravcu Kamenca. U toku ovoga dana naše jedinice oslobodile su slede a naselja: Poljan ani, Javorovac, Gornji, Srednji i Donji Mosti, Gornju i Donju Veliku, Hudovljane, Teševi ."

⁴ Prema zapovesti štaba 36. udarne divizije, od 1. maja 1945. u 17 asova (dok. br. 94), trebalo je da 5. brigada, posle ovla ivanja selom Mi etincem, napadne selo Virje. Me utim, to selo je oslobodila 51. udarna divizija 3. maja (vidi dok. br. 118), te je 5. brigada 36. udarne divizije produžila nastupanje ka selu Javorovcu i Koševcu (trig. 299).

⁵ To su dva pravca: D. Zdelice — s. Mosti — s. Jagnjedovac — Koprivnica i s. Hudovljani — s. Rijeka — s. Subotica.

¹ Nije na eno na karti 1:100.000.

Naši gubitci u toku ovih operacija iznose 7 poginulih, 32 ranjena. Neprijateljski gubitci iznose: 140 poginulih, oko 300 ranjenih i 17 zarobljenih (Nemaca i erkeza) i 16 naoružanih mesnih policajaca ustaša. U toku ovih borbi zaplenjeno je: 10 puškomitraljeza, 67 pušaka, 1 sanitetska kola sa materijalom, 1 kola municije, 1 putni ki auto i 1 motocikl.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar potpukovnik, Bogdan A. Vujoševi	v.d. Na elnika kapetan, Vuk. Bivolarevi	v.d. Komandanta potpukovnik, or e Bikicki
---	--	--

BR. 109

**ZAPOVEST ŠTABA 10. KORPUSA JA OD 5. MAJA 1945. POT-
CINJENIM JEDINICAMA ZA IZBIJANJE NA KOMUNIKACI-
JU VARAŽDIN — KRIŽEVCI¹**

STAB X KORPUSA »ZAGREBA KOG«
JUGOSLAVENSKE ARMIIJE
Str. Pov. Op. Broj: 69
Dana: 5. V 1945 g. u 16^h

Z A P O V E S T

(Sekcije akovec, ur evac, Bjelovar i azma 1:100.000)

Prema poslednjim podacima neprijatelj² ja im zaštitni - kim delovima, sa nešto artilerije, drži liniju: visovi severno od Sokolovca — Trnovac — Ve eslavac — Povelj , i pretpostavlja se da njegova linija ide dalje na Roviš e.

Naš korpus, oja an 12. divizijom, odbaci e u toku 5. ov.m. ove neprijateljske zaštitni ke delove i izbiti svojom glavninom na komunikaciju Koprivnica — Križevci. Sutra 6. ov.m. naš korpus i 12. divizija produži e energi no dalje nadiranje u cilju izbijanja na komunikaciju Varaždin — Križevci opštim pravcem: Sokolovac — Koprivni ka Reka — Kalnik — Sudovec.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 37—1, k. 557.

² Re je o nema koj Grupi »Kühne« (11. vazduhoplovna pešadijska i 22. pešadijska divizija), koja se povukla prema Križevcima (vidi dok. br. 106, objašnjenje 3).

Desno od nas nadire 36. divizija opštim pravcem: Rijeka — Prkos — Duga Rijeka — Slanje, a levo od nas 17. divizija pravcem: Podgorci — Kraljevac — G. Selo — Lemeš — Križevci.

NARE UJEMO:

1.— 12. Divizija:

1.— Produži e nadiranje sa otseka: Mu na (isklj.) — Lepavina (zaklj.) opštim pravcem: Sokolovac — V. Poganac — Apatovac — Kalnik — Sudovec sa zadatkom, da izbije na komunikaciju Varaždin — Križevci na otseku: Oštri Vrh (364) — s. Mrazovec (sve zaključno).

Za vreme ovog nadiranja osigurati svoj desni bok izbacivanjem stalnih pobornica na važnije prelaze Kalni kog Gorja. Sa jednim bataljonom zaposesti raskrslu puteva kod s. Moždjenec.

Zona dejstva desno do linije: s. Mu na (isklj.) — potok Polum — Ivanec — greben Kalni kog Gorja — Moždjenec, a levo: Lepavina — Koprivni ka Reka — Ivanova Strana — G. Dedina — Mrazovec — Donja Rijeka, sve zaključno.

Desno održavati vezu sa 36.³ a levo sa 32. divizijom.

2.— 32. Divizija:

2.— Sa otseka Lepavina (isklj.) — M. Sesvete (zaklj.) produžava dalje nadiranje opštim pravcem: Carevdar — Glogovnica — Sv. Petar Orehovec sa zadatkom, da izbije na komunikaciju Varaždin — Križevci na otseku: s. Mrazovec (isključno) — s. Miholjec (zaklj.).

Zona dejstva desno do granice sa 12. divizijom (isklj.) a levo do linije: M. Sesvete — Ivanec — k. 208 — s. Miholjec, sve zaključno.

Vezu održavati desno sa 12.⁴ a levo sa 33. divizijom.

³ Sa 6. brigadom 36. divizije (dok. br. 115).

⁴ Dvanaesta brigada. Vidi dok. br. 110.

3.— **33. Divizija:** 3.— Kreće 5. ov. mj. sa prostorije: Plavnice — Hrgovljani opštim pravcem: s. Stanici — s. Domankuš — s. Bušići — Kloštar — Vel. i Mali Potoci sa zadatkom da 6. ov. mj. uz sadejstvo sa 17. Divizijom napadne Križevce sa sjeverne i sjevero-zapadne strane.

Vežu održavati desno sa 32. Divizijom⁵ na lijevoj granici zone dejstva te divizije, a u lijevo se vrsto povezati sa 17. Divizijom.⁶

Po likvidaciji Križevaca, 33. Divizija produžava nadiranje za Visoko, o čemu će još dobiti naređenje.

4.— Po izbijanju na komunikaciju Varaždin — Križevci sve divizije utvrde se na određenim odsjecima i osigurati predstražama na liniji: Oštri Vrh — K. 364 — Sudovec — Strmec — (K. 272) — Miholjec — Podgajec — Križevci.

5.— **Veže:** uredi šef odsjeka za vežu.

6.— **Sanitet:** sanitetsku službu regulisa i referent saniteta.

7.— Stab Korpusa s. Topolovac, a potom Glogovnica.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik
Ivan Šibi

Komandant — general-major:
Mate Jerkovi

M. P.

⁵ Misli se na 2. brigadu. Vidi dok. br. 114.

⁶ Re je o 6. brigadi. Vidi dok. br. 112.

⁷ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 141 i 153.

BR. 110

**ZAPOVEST ŠTABA 12. UDARNE DIVIZIJE JA OD 5. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE PRE-
MA KOMUNIKACIJI VARAŽDIN — KRIŽEVCI'**

**STAB XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILA KE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Str. Pov. Br. 84,
Dana 5 V 1945 god.

Z A P O V I J E S T

(Sekcija: akovec, ur evac, Bjelovar, i azma 1:100.000)

Prema posljednjim podacima, neprijatelj ja im zaštitni kim dijelovima, sa nešto artiljerije, drži liniju: visovi sjeverno od Sokolovca — Trnovac — Ve eslavac — Povele , i predpostavlja se, da njegova linija ide dalje na Roviš e.²

Naša divizija u sastavu X. Korpusa odbaci e u toku 5. o.m. sve neprijateljske zaštitni ke dijelove i izbiti svojom glavinom na komunikaciju Koprivnica — Križevci. Sutra 6. o.m. naša divizija u sastavu X. Korpusa produži e energi no dalje nadiranje u cilju izbijanja na komunikaciju Varaždin — Križevci op im pravcem: Sokolovac — Koprivnica — Rijeka' — Kalnik — Sudovec.

Desno od nas nadire XXXVI. Divizija op im pravcem Rijeka — Prkos — Duga Rijeka — Slanje, a lijevo od nas XVII. Divizija pravcem Podgorci — Kraljevac — Gor. Selo — Lemeš — Križevci.

N A R E U J E M O :

*XII. Proleter- Izvrši e pokret iz baza Lepavina i to pravcem
ska Ud. Koprivni ka rijeka — Ivanova strana — kota
Brigada 255, te na Gor. Dedinu za Mrazovec, s tim što
e odmah pristupiti ispitivanju terena, te e
zaposjesti položaj sa dva bataljona Gor. Rije-
ka — Sudovec. Sa ostalim snagama zaposjeda
položaj od Gor. Rijeke do Mrazoveca. Na lije-*

¹ Original (pisan na mašini, litinicom) u AVII, rea. br. 18—1, k. 883.

² Vidi dok. br. 106, objašnjenje 3.

³ Treba: Koprivni ka Rijeka (oko 15 km jugozapadno od Koprivnice).

vom krilu drži vezu sa jedinicama XXXII. Divizije,⁴ koje se nalazi u Sv. Petru.⁵

*IV. Udar
Brigada:*

Kreće sa sadanjih baza te produžava nadiranjem pravcem Sokolovac — Sv. Petar — trigonom. 292 — Vel. Poganac — Ivanec, te visom Kalničke gore i izbiće sa svojim jedinicama na Oštri Vrh k. 364. Presjeca cestu Sudovec — Moždjenec, i to dva bataljona posjedaju položaj Sudovec — Oštri Vrh do Zvjernjak slovo Nj. Jedan bataljon daje na raskrsnicu puteva Moždjenec — Križevci — Varaždinske Toplice — Varaždin.

*Osje
Udar
Brigada:*

Kao divizijska rezerva kreće kasnije i to istim pravcem kao i XII. Prol. Ud. Brigada, s tim kada dođe u Gor. Dedina, da skrene prtenim putem preko k. 202 preko s. Šopron te za Gor. Obrež. Tu će stati i ekati daljnja naređenja za pokret ili kakav drugi zadatak. Sa brigadom i ići će i ostaci bojnih komora brigada naše divizije.

*Mjesto
štabova:*

Štab divizije nalazi se u s. Kalnik.
Štab XII. Prol. Ud. Brigade u s. Deklešaneć.
Štab IV. Ud. Brigade na k. 569.
Štab Osječke Ud. brigade u s. Gornja Obrež.⁶

Veza:

Otsjek za vezu ove divizije uspostaviće telef. liniju sa brigadama. Dok se ne uspostavi telef. veza, tj. za vrijeme pokreta, sa divizijom brigade će održavati vezu pomoću radio-stanice i to svakog određenog sata.

*Vrijeme
pokreta:*

Vrijeme pokreta biti će: u s. 4,30 ujutro a za Osječku brigadu u 6,30 sati.⁷

Napomena: Štabovi brigada neka posvete pažnju za održavanje veza sa susjednim jedinicama na svojim

⁴ Greška; treba: sa jedinicama 33. divizije, sa njenom 2. brigadom. Vidi dok. br. 114: zapovest Štaba 32. divizije od 5. maja 1945. godine.

⁵ Treba: s. Sv. Petru Orehovcu, oko 7 km severozapadno od Križevaca.

⁶ Ova rečenica je dopisana mastilom.

⁷ Deo rečenice »a za Osječku brigadu u 6,30 sati« dopisan je mastilom.

lijevim i desnim krilima. Tako er kada budu stigli na gore navedene položaje a neprijatelj se ne bi nalazio na komunikaciji Varaždin — Križevci, odmah pristupiti ispitivanju kojim pravcem se povukao i izvijestiti o istome štab divizije. XII. Proleterskoj Udarnoj Brigadi biti e dodijeljena pod njihovu komandu baterija topova 75 mm. Baterija topova 100 mm i i e sa Štabom divizije i dobiva e nare enja od Štaba divizije. Komanda pozadine ove divizije izvršiti e pokret iz sadašnjih baza i smjesti e se na cesti Križevci — Koprivnica u s. Sokolovac.

Sanitet u s. Sokolovac.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
SI. odsutan

Zast. Komandanta, major:
Rade Kneževi

M. P.

Dostavljeno:
Štabu XII. Prol. Ud. Brigade
Štabu Osj. Ud. Brigade
Štabu IV. Ud. Brigade
Štabu Artil. Divizona
Komandi div. pozadine
Otsjeku za vezu

⁸ »Sanitet u s. Sokolovac« dopisano mastilom. O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 141.

BR. Ili

IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 5. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 27. APRILA
DO 5. MAJA¹

STAB XVI. JUG. DIVIZIJE
III. JUG. ARMIJE

Op. br. 102
5. V.1945.

Izveštaj od
27. IV. do 5. V.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Po zauze u Virovitice, naše jedinice su ostale na odmoru i sre ivanju sve do 14.00 asova 26. IV. 1945, kada su prema zapovesti štaba armije O. br. 226./45.² izvršile pokret preko Gakova i Topolovice na prostoriju s. Šibenik — M. Gr evac, gdje su izvršile smjenu jedinica X. Korpusa i zauzele slede i položaj:

IV. brigada trg. 232 (Gajevi) — k. 202. — k. 195; II. brigada od natpisa Zrinska — k. 198 — M. Gr evac; I. brigada kao divizijska rezerva u V. Barn. Vinogradi.

Ovi položaji posjednuti su no u 26/27. ov.mj. U toku dana 27. ov.mj. bilo je manje borbene delatnosti, vršeni su napadi na zapadni dio sela M. Gr evac, koje drži neprijatelj.³

Prema zapovesti štaba III. Armije O. br. 230/45,* nareno je našoj diviziji da izvrši napad u toku no i na neprijateljske položaje. Na osnovu tog nare enja izdate su potrebne zapovesti⁵ brigadama i to:

¹ Koncept (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—1—3, k. 953.

² Tu zapovest je Stab armije izdao 26. aprila 1945. u 1 as (AVII, reg. br. 27—1—2, k. 983). Istog dana, zbog promene operativne situacije, Stab armije je u 22,30 izdao novu zapovest (dok. br. 77).

³ U prostoru Malog Gr evca od nema kih snaga nalazile su se 22. pešadijska i 11. vazduhoplovna pešadijska divizija, na Bilogori, na liniji s. Vukosavljevica — s. Zrinska, koje su 30. aprila obrazovale Grupu »Henke« od 2. maja Grupa »Kühne« (vidi dok. br. 103, objašnjenje 4), a od ustaško-domobranskih snaga delovi 5. hrvatske udarne divizije (vidi dok. br. 99, objašnjenje 2 i dok. br. 102, objašnjenje 6). U Malom Gr evcu su se nalazile 1. i 3. satnija 2. bojne 5. hrvatske udarne divizije (dok. br. 101).

⁴ Vidi dok. br. 77.

⁵ i ' Te zapovesti nisu na ene.

IV. brigada da likvidira s. Bujanj, a posle da nadire pravcem V. Pisanica — Babinac — St. Selo — iMarkovac. II. brigada, pošto likvidira selo Zrinska — k. 165, M. Gr evac, G. Kova ica, rokirat e se ulevo i prodirat e opštim pravcem za Bjelovar.

I. brigada sa jednim bataljonom smjenit e jedinice XII. divizije na sektoru od puta (južno od sela M. Gr evac) do k. 173, ostala dva bataljona u V. B. Vinogradi kao divizijska rezerva.

Napad je otpo eo u 22,00 asa sa prethodnom artiljerijskom pripremom, ali nije postignut uspeh pošto je neprijatelj bio dobro ukopan i pružao dosta jak otpor. Borbe su trajale sve do zore kada su naše jedinice bile povu ene na polazne položaje.

Na sektom I. brigade koja je sa dva bataljona smijenila XXXII. diviziju,⁶ neprijatelj je bio aktivan i preduzimao u 4 maha napad, ali je bio odbijen uz krvave gubitke.

Za sve vreme borbe naša artiljerija potpomagala je pešadiju postavljaju i vatru na neprijatelja i njegovu artiljeriju.

Položaj jedinica ove divizije 28. IV ostaje nepromenjen. U toku dana i no i bilo je obostrano pripucavanje i mestimi ne borbene aktivnosti.

U toku dana 29. aprila nije bilo ve e borbene djelatnosti. Na pojedinim sektorima dolazilo je do uzajamnog pripucavanja. Na pojedinim sektorima dolazilo tako er do pripucavanja iz artiljerijskog oružja.

Prema zapovesti štaba III. Armije,⁷ naša divizija dobila je zadatak da probije neprijateljsku liniju obrane na sektom Zrinska — Ba kovica. Prema ovoj zapovesti izdata su potrebna nare enja⁸ i to:

I. brigada da se prikupi na sektoru Šibenik i da krene pravcem preko k. 202 — k. 205 — k. 142 i da izvrši energian napad na Bujanj i kotu 220, odakle e jednim dijelom krenuti prema Vel. Pisanici a jednim dijelom e napasti groblje te na taj e na in omogu iti IV. brigadi da ovlada raskrsnicom groblja.

IV. brigada sadejstvovati e sa jedinicama I. brigade, tako da glavninu neprijateljskih snaga privu e na sebe i omogu i I. brigadi da zauzme s. Bujanj, izvrši prodor i napada Groblje.

II. brigada štiti e bok XI. divizije od pravca M. Gr evac a jednim dijelom vrši e pritisak na k. 165 i na južni dio sela

⁶ Greška; treba: XII divizija.

⁷ Vidi dok. br. 83.

Zrinska. Po prodoru I. i IV. brigade, sadejstvuje sa njima s tim što napada G. Kovaicu.

Jedinice naše divizije ta no u odre eno vreme izvršile su napad na neprijateljske položaje i postigle su mestimi ne uspehe. Težište našeg napada bio je Bujanj koji predstavlja ključ celokupne neprijateljske odbrane na sektoru naše divizije, jer sa zauzimanjem Bujanja i k. 220 olakšano je zauzimanje celog neprijateljskog položaja. Borbe su u vreme cijele no i nesmanjenom žestinom. Za vreme ovih borbi neprijatelj je pružao veoma jak i žilav otpor, naročito na prostoru Bujanja i Groblja, gde se veoma dobro utvrdio. Na sektoru kod M. Gr evca isto tako nije bilo uspeha usljed toga što se neprijatelj i ovdje dobro utvrdio i što se tvrdoglavo [odupirao] ne štede i nikakove žrtve, drže i svaku stopu zemlje. Pred zoru naše jedinice povukle se na svoje polazne položaje da ne bi trpjele gubitke od neprijateljske vatre.

U toku 30. aprila neprijatelj je u dva maha vršio napad na položaje koje drži naša I. brigada sa ciljem odbacivanja iste sa njenih položaja, me utim su neprijateljski napadi bili odbijeni uz krvave gubitke.

U toku no i 30. IV/1. ov.mj. jedinice naše divizije izvršile su napad na neprijateljski položaj: s. Bujanj — k. 220 — s. Zrinska.

Naše jedinice, u energijom i brzom naletu, potpomognute vatrom teškog i automatskog oružja, zauzele su selo Bujanj i s. Zrinska.

Za vreme ovih borbi neprijatelj je pružao veoma jak i žilav otpor, naročito na prostoru s. Bujanj i Groblje, gde se neprijatelj jako utvrdio. Neprijatelj, odbacivši sa svojih položaja uz krvave gubitke, odstupio je pravcem s. V. Pisanica.

Održavaju i tesan dodir sa neprijateljem, naše jedinice produžile su gonjenje neprijatelja — i to:

I. Brigada pravcem: Bujanj — Velika Pisanica — Drljanovac — Nova Rača; II Brigada pravcem: Groblje — Bujanj — Prokop — šuma Skrajna Kovača — severni deo G. Kovača — V. Pisanica — Grabar — Drljanovac — Sasovac; IV brigada pravcem: selo Bujanj — V. Pisanica.

U toku ovoga gonjenja neprijatelja, naše jedinice nailazile su na mestimi an jak otpor, sve dok nisu izbile na liniju Severin — N. Rača — Sasovac, gde su bile zadržane, pošto je neprijatelj na ovoj liniji uspio da se prikupi i organizuje za odbranu.

U energijom napadu, naše jedinice, posle oštre borbe, izbacile su neprijatelja iz N. Rače i sela Sasovca i odbacile

ga preko reke Ra a ka i kanala, te se neprijatelj zadržao na svojoj ranije utvrđenoj liniji.⁹

U toku ovoga gonjenja naše jedinice zauzele su sljedeća sela: V. Pisanica, Bulinac, Drljanovac, Nova Ra a i Sasovac. U toku noćnog i 1/2. o.m. i 2. o.m. u toku prepodneva nije bilo veće borbene delatnosti i naše jedinice vodile su manje i kraće borbe sa neprijateljem. Linija neprijateljskog položaja je Severin — St. Ra a — Kozarevac.

Linija položaja naših jedinica je sledeća: I brigada: zapadna ivica sela Bulinac preko drumova i pruge na k. 132 u pravcu kuća kod vodenice Petlovac na reci Ra a ka, zapadno od sela N. Ra a; II. brigada reka Ra a ka, zapadna ivica sela N. Ra a i sela Sasovac do kanala D. Kr evina;¹¹ IV. brigada kao divizijska rezerva u selu V. Pisanica; štab divizije u selu Drljanovac.

U toku prepodneva 2. o.m. nije bilo veće borbene delatnosti. Naše jedinice vodile su manje borbe sa neprijateljem.

Prema zapovesti štaba III. Armije str. br. 259/45.,¹¹ naša divizija dobila je zadatak da što brže likvidira Bjelovar. Pod komandu naše divizije u operativnom pogledu stavljena je XL. divizija. Na osnovu gornje zapovesti izdata su potrebna naređenja¹² i to:

I. brigada na najslabijem mestu izvršiti prodor u neprijateljskom rasporedu i napasti na južni dio sela Severin sa težnjom da se u neprijateljskoj odbrani stvori klin, a docnije da se prodire ka Patkovcu — Pavijanima i Bjelovaru.

XL. divizija sa dve brigade smjeniti našu II. brigadu na položajima kod N. Ra a, izvršiti sve pripreme da zajedno sa jedinicama I. brigade preduzme napad na neprijatelja u Kozarevcu i Me ura i, a docnije da se postavi duž kanala esma, obezbe uju i na taj način desni bok I. brigade. Svoju III. brigadu držati na sektoru V. Pisanice, koja će u zajednici sa našom IV. brigadom imati divizijsku rezervu.

II. brigada bit će smijenjena sa sadašnjih položaja od strane jedinica XL. divizije i potom će se postaviti na prostorijsku Drljanovac — Bulinac. Po u inženjerskom prodoru kroz neprijateljske linije od strane I. brigade, celu brigadu ubaciti kroz veće u inženjerski prodor i napasti St. Ra a sa severne i zapadne strane i prodirati ka Nevincu — Obrovici — Galovcu — Brezovcu i Bjelovaru.

Postupaju i prema gornjem naređenju, u 16,30 asova izvršen je napad na neprijatelja sa težištem na sektoru želj.

⁹ Vidi dok. br. 102, objašnjenje 2.

¹⁰ Ne: do kanala D. Kr evina, ve : do Kr evina.

¹¹ Vidi dok. br. 90.

¹² Vidi dok. br. 99.

stanica Bulinac — Potok. Borbe su trajale celu noć, ali se nije mogao postići ni uspeh jer je neprijatelj pružao ogorčen otpor. U toku borbe naše jedinice izbile su pred selo s. Severin i St. Rača, ali su bile primorane pred zorom da se povuku na svoje polazne položaje, jer su bile izložene jakoj neprijateljskoj noćnoj vatri.¹³

Naša I. i II. brigada u toku 3. o.m. su preduzele ponovo napad na neprijateljske položaje između drumova Bulinac — Severin i St. Rača (zaključno) i posle upornih borbi uspele su da potisnu neprijatelja i da zauzmu njegove položaje. Odmah potom ovladao Ivanju St. Rača i K. 132, II. i IV. brigada gone neprijatelja koji se povlači u pravcu Bjelovara. Naše nastupanje otežano je pošto neprijatelj za sobom ruši mostove i minira putove. U toku nadiranja naših jedinica ka Bjelovaru zauzeta su mesta: Severin, Dautan, Prespa, Patkovac, Kokinac, St. Pavijani i Ždralovi.¹⁴ Osećaju i naše energije nastupanje, neprijatelj se povlači i ne mogavši pružiti ni otpor sve do N. Pavijani, gdje je već ranije zaposjeo selo pešadijom a prilaze selu branio artiljerijskom vatrom.

Odmah je preduzet napad na neprijatelja koji je posjeo ivicu sela N. Pavijani — Brezovac. Posle kraće borbe neprijatelj je savladan i jedinice naše II. brigade 4. V. o.g. zauzimaju selo N. Pavijani i selo Brezovac, dok je IV. brigada krenula u pravcu Bjelovara. Ispred Mlinovca neprijatelj je pružao jači otpor ali su ga naše jedinice u snažnom zamahu izbacile iz sela i doprle do prvih kuća Bjelovara. Zbog jakog utvrđene neprijateljske linije, naše su se jedinice zaustavile na ulazu u sam grad. I. brigada po likvidaciji St. Rače nalazi se u divizijskoj rezervi.

Pre nego što će izvršiti glavni napad na Bjelovar, naše jedinice zauzele su položaje severo-istočno i istočno od grada. U 20,00 časova 4. o.m., posle snažne artiljerijske pripreme¹⁵

¹³ Vidi o tome AVII, reg. br. 26—2, k. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945. godine.

" U depeši štaba 16. udarne divizije br. 33 od 4. maja 1945 (AVII, reg. br. 5—1, k. 955) Štabu 3. armije kaže se da je divizija, posle proboja fronta s. St. Rača — s. Severin, preduzela silovito gonjenje neprijatelja i da 4. brigada prelazi Bjelovarsku reku, a u depeši br. 35, od istog dana u 17,05, kaže se da divizija vodi borbu za Bjelovar: 4. brigada i jedan bataljon 1. brigade od ceste do sela Brezovca, 2. brigada na liniji s. Brezovac — s. N. Pavijani, a 40. udarna divizija od pruge do ceste za selo M. Korenovo.

¹⁵ O dejstvu artiljerije pri oslobodjenju Bjelovara vidi opširnije kod M. Pajevića, n. d., 590.

izvršen je napad na sam Bjelovar. Grad je osvojen nakon brzog naleta naših jedinica i jedinica XVII. divizije. Po ulasku u mesto, naše jedinice dobile su zadatak da gone neprijatelja opštim pravcem Bjelovar — želj. pruga — Sv. Ivan Žabno, napadaju i na Sv. Ivan Žabno sa severo-isto ne (IV. brigada) i jugoisto ne (I. brigada) strane. II. brigada nalazi se u divizijskoj rezervi.¹⁶

U toku no i i dana 5. ov.mj. naše jedinice vršile su gonjenje neprijatelja, koji se povla io prema Sv. Ivan Žabno i koji je pružao slabiji otpor tako, da su IV. i I. brigada do 18,00 asova izbile pred samo selo¹⁷ i zauzele slede e položaje: zaseok Rumenjaki — isto no od šume Brezina — Corstes Reka — Kuštani — ciglana južno od želj. pruge Bjelovar — Sv. Ivan Žabno — k. 121, vezuju i se udesno sa jedinicama XVII. divizije¹⁸ a ulevo sa jedinicama XI. divizije.¹⁵¹ Borbe su još u toku.

Naši gubitci:

- a) U ljudstvu:
poginulih	223,
ranjenih	949,
nestalih	29.
- b) U oružju: mitraljeza 1, prikavaca 1, pištolja 1.
c) Stoka: (ubijeno) konja 5, ranjenih 3.

Neprijateljski gubitci:

- a) U ljudstvu:
poginulih	938,
ranjenih	1897,
zarobljeno	16.

- b) U materijalu: (zarobljeno)
pušaka 27, šaraca 5, pištolja raket 3, pištolja 7, puškomi-
tralieza 1, pikavaca 1, mina za baca 30, metaka za šarac 5500,
vagona 24, kamiona 1, lokomotiva 2, samara 2, odela 63 para,

¹⁴ Vidi dok. br. 103 i 105.

" Vidi depešu Štaba 16. udarne divizije br. 38 od 5. maja u 19,25 (AVII, reg. br. 5—1, k. 955) Štabu 3. armije u kojoj se kaže da su 1. i 2. brigada 16. divizije prodrle do sela Zavnice, ispred Sv. Ivana Žabna, gde su vodile borbu, i da su oslobodile sela Hrsovo, Markovac, Ken elovec, Cirkvenu, Ladinec i Cepidlak. Štab divizije se nalazio u selu Roviš u.

¹⁸ Misli se na 2. brigadu. Vidi dok. br. 112.

" Sa 12. brigadom te divizije. Vidi knj. 1, dok. br. 137.

šinjela 18, šator, krila 4, ebadi 14, cipela 26, veša 39 pari, konja 3, uništeno bunkera 19, radio-stanica 1, telefona 4, mitraljeza 9, baca a 1, osmatra nica 4.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na elnik štaba:
major,

M. P.

BR. 112

**ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 5. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBO ENJE KRI-
ŽEVACA¹**

ŠTAB
XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. Op. Br. 29
5 maj 1945 g.
u 10.30 .

Z A P O V E S T

(Sekcije: Koprivnica, Varaždin, Bjelovar— 1:100.000, rus. izd., ili akovec, azma, Bjelovar 1:100.000, naše izd.)

Po oslobo enju Bjelovara naše jedinice preduzele su gonjenje razbijenog neprijatelja,² dok se neprijatelj povla i bez borbe na pojedinim pravcima.

Naša Armija u cilju izvršenja zadatka produži e brzo dalje gonjenje neprijatelja u sadejstvu naše avijacije.

Naša divizija dobila je zadatak da odmah po ovla ivanju Bjelovara produži nastupanje opštim pravcem: s. Podgorci — Kraljevac — Gornje Selo — s. Lemeš — Križevci, koje e napasti i osloboditi od razbijenih bandi, sadejstvuju i vrsto desno sa XXXIII. divizijom, a levo sa XVI. divizijom. Po izbijanju u visinu Gornjeg Sela — Bukovje, naša divizija potpo-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 17—7 k. 994.

² Vidi dok. br. 105, objašnjenje 2.

maže bo nim udarom likvidaciju Sv. Ivan Žabno, a sa glavninom snaga produžava na osnovni zadatak — Križevci.³

U tom cilju

N A R E U J E M O :

1.—6. Proleterska
brigada

1.— Odmah po osloboenju Bjelovara kreće pravcem: Bjelovar — Kobasari — Podgorci — Kraljevac — Kovraevac — Gornje Selo — s. Lemeš. Po izbijanju u Lemeš forsira r. Glogovnicu na meuprostoru Majurec — Sv. Marija i po ovlaivanju k. 174 i k. 146 napada Križevce sa jugoistočne strane.

U svom nastupanju prema objektu za napad širi se i desno od osnovnog pravca prema potrebi.

Vežu desno održavati sa XXXIII. divizijom,⁴ a levo sa našom 2. Krajiškom brigadom.

2.— 2. Krajiška brigada

2.— Odmah po osloboenju Bjelovara kreće pravcem: Bjelovar — Vojno Strelište — Predava — Draganec — Dvorište — ur i, potom prelazi r. Glogovnicu na meuprostoru Sv. Marija — Trstenik i napada Križevce sa jugoistočne strane.

Zona širenja desno do zahvata zone širenja 6. Proleterske brigade, potpomažu i istu u likvidaciji pojedinih neprijateljskih uporišta na pravcu 6. brigade, ako se za to bude ukazala potreba, iste i teren i likvidiraju i sva neprijateljska uporišta na svome pravcu, a zona širenja levo prema potrebi.

Vežu desno održavati sa 6. Proleterskom brigadom, a levo sa XVI divizijom.⁵

³ Vidi dok. br. 103.

⁴ Sa njenom 1. udarnom brigadom (dok. br. 107).

⁵ Sa njenom 4. brigadom (dok. br. 105).

- 3.— 15. Majevi ka brigada
- 3.— Divizijska rezerva, kre e pravcem za 2. Krajiškom brigadom održavaju i vezu sa istom. Po izbijanju na Cepidlak uputi e jedan bataljon preko Gaja — Kosturca sa zadatkom potpomaganja XVI. divizije pri likvidaciji Sv. Ivan Žabno a sa glavninom snaga produžava preko Dvorišta na Bukovje i izbija na Karane, teže i da svojim levim krilom zahvati Korašku i odatle potpomaže napad na Križevce.
- 4.— Artileriska briedada
4. —Sa glavninom artilerije kre e se za 15. Majevi kom brigadom sa zadatkom potpomaganja u likvidaciji svih neprijateljskih uporišta u zahvatu zone dejstva naše divizije.
Na postavljeni zadatak odmah po prijemu ove zapovesti krenuti.
- 5.— Referent saniteta
- 5.— Regulisa e prihvat ranjenika na pravcu nastupanja naše divizije i izda e potrebnu zapovest, koju e dostaviti u jednom primerku ovom štabu i svima brisadama.
- 6.— Inžinjeriski bataljon
- 6.— Kre e odmah za artileriskom brigadom sa zadatkom usposobljavanja i opravke puta u najkra e vreme za pokret artilerije i naših teških pozadinskih delova.
- 7.— Veza
- 7.— Istaknuti armiski centar veze u Bjelovaru. Oficir za vezu ima zadatak uspostavljanje veze na pravcu nastupanja naše divizije. U tu svrhu izda e potrebnu zapovest u što kra em roku.
- 8.— Komanda pozadine
- 8.— Odmah po prijemu ove zapovesti nastoja e u što kra em roku da se premesti u Bjelovar. Komanda Pozadine Armije nalazi e se u urvcu.

9.— U cilju što boljeg sadejstva sa našom avijacijom,⁸ na pojavu naših aviona sve prednje jedinice ispali e u pravcu neprijatelja danas 5. o.mj. crvene rakete. U isto vreme u visini strelja kog stroja postaviti bijela platna:

Svim rukovodiocima veze skre e se pažnja na važnost održavanja veze u ovoj situaciji. Svaki starešina pozvati e se na najstrožiju odgovornost za neuspostavljanje veze, bilo radio-putem bilo telefonom.

Svi štabovi treba stalno da održavaju vezu sa susjednim štabovima levo i desno, da bi se neprijatelju obuhvatnim manevrima i sadejstvom susjednih jedinica onemogu ilo davanje ja eg otpora, da bi se na taj na in ostvarilo što brže nastupanje na širokom frontu naše Armije.

Sve jedinice u gonjenju neprijatelja moraju biti energične i goniti neprijatelja ne davaju i mu vremena da se sredi, zastane i organizuje nove odbrane, a ... 7 da napadnu Križevce 5/6 o.mj.¹

Na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT. KOMESAR	ZA NA ELNIKA ŠTABA	KOMANDANT
P.PUKOVNIK	KAPETAN	P.PUKOVNIK
otsutan	Krilov	Blažo Jankovi

M. P.

ŠTAB I ART. BRIGADE NOVJ
Op. Br. 198
19. V 1945. god.

Prijem zapovijesti pismeno potvrditi.

Primljeno je na znanje.
Predmet u akta.

S.F. — S.N.

Na el. štaba⁹

⁴ O radu avijacije toga dana vidi tom X, knj. 2, dok. br. 185 i 186.

⁷ Tako je u originalu.

^e O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 113.

¹ Potpis ne itak. Redakcija nije mogla utvrditi ko je potpisnik.

BR. 113

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 17. UDARNE
DIVIZIJE OD 5. MAJA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJ-
STVIMA DIVIZIJE OD 25. APRILA DO 5. MAJA¹

STAB
XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. Op. Br. 30
5 maja 1945
Položaj

Izvod iz operacijskog
dnevnika od 25-IV- do
5-V-1945. g. dostavlja.

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

SITUACIJA

U cilju ulaska naše divizije u sastav III Armije, koja operiše na pravcu: Bjelovar — Virovitica, jedinice naše divizije produžavaju pokret od prethodnih dana sa prostorije na kojoj su dosada bile smeštene² na novu prostoriju: Ca inci — Mikleuš — Bukovica.

25-IV-1945. g.

Divizija ovoga dana produžava marš u jednoj marševskoj koloni pravcem: s. Martin — s. D. Motina — s. Ferianci — s. Ca inci — s. Mikleuš — s. Bukovica.

Radi svog obezbeđenja određuje jednu brigadu u prethodnicu.

Jedna pešadiska brigada, artileriska brigada, inženjerski i med. san. bataljon ulaze u sastav glavnine i kreću se pomenutim pravcem za prethodnicom.

Jedna brigada određena je u zaštitnicu divizije. Ista se je kretala iza za elja glavnine na potrebnom odstojanju.

Po svršetku dnevnog marša jedinice divizije razmestile su se na prenoišta i to: Jedna brigada, koja je bila u prethodnici u s. Bukovici.

Glavnina: pešadiska brigada, artileriska brigada, inženjerski i med. san. bataljon, razmestila se na prostoriji: Brezik — Miljevci — Petrovac — Hercegovac — Aleksandrovac.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 13—5, k. 983.

² Iz rejonu Našica.

Brigada, koja je bila u zaštitnici prenočila je u s. Mikleuš.

Štab divizije, koji je za vreme kretanja bio na glavnine, razmestio se u s. Podravska Slatina.

U toku ovoga kretanja vladala je marševska disciplina i red. Nije došlo ni do kakvog sukoba sa ustaškim ili kakvim drugim bandama.

26-1 V-1945.

Jedinice naše divizije 25-IV ušle su u sastav III Jugoslovenske Armije.³ U vezi predstoje ih zadatka, naša divizija izvršila je izvesno pomeranje sa dosadašnjih prostorija na novoodređene prostorije 26-IV — 3 .

VI. Proleterska brigada sa dosadašnje prostorije smestila se je na prostoru s. Mikleuš — s. Petrovac, sa zadatkom odmora i srećanije jedinica.

II. Krajiška brigada izvršila je pokret sa dosadašnje prostorije i smestila se sa dva bataljona u s. Bistrica, a sa druga dva bataljona u s. Cabuna. Zadatak brigade je da što pre uhvati vezu sa jedinicama XXXVI divizije, čiji se štab nalazi u s. Suhopolju.

XV. Majevička brigada sa dosadašnje prostorije smestila se je u s. Sladojevci sa zadatkom odmora i srećanije jedinica.

I Artiljerijska brigada krenula je sa dosadašnje prostorije na novoodređeni prostoriju i razmestila se u s. Bukovica. Zadatak brigade odmora, srećanije i popuna jedinica.

Inženjerski bataljon i četa za vezu sa dosadašnje prostorije smestili su se u severozapadni deo Podravske Slatine. Zadatak inženjerskog bataljona odmora i srećanije jedinica, a četa za vezu u što kraćem roku uspostavi telefonsku vezu između štaba divizije i potčinjenih jedinica.

Med. san. bataljon sa dosadašnje prostorije krenuo je za s. Kozice gde se smestio radi odmora i srećanja.

Komanda pozadine smestila se u jugoistočnom delu Podravske Slatine, štab divizije sa svima prištapskim delovima i p.a. mitraljeskom četom smestio se u Podravskoj Slatini.

U toku pokreta za vreme jednog odmora, usled nehotice opaljenog metka iz strojnice, u 6. Proleterskoj brigadi poginuo je jedan borac.

³ Do tada je 17. divizija bila u sastavu 1. armije JA (knj. 1, dok. br. 88, objašnjenje 36).

27-IV-1945

U vezi nare enog rokiranja I. Armije više udesno,⁴ a obzirom na zajedni ki plan naše i I. Armije,⁵ naša divizija dobila je zadatak da sa dosadašnje prostorije krene 27-IV ujutro i da se postavi kao armiska rezerva na prostoriju Virovitica — Spiši -Bukovica — Suhopolje.⁶

6. Proleterska brigada u 4 . kre e sa dosadanje prostori je pravcem Mikleuš — Bukovica — Podravska Slatina — Suhopolje i smestila se na prostoriju Suhopolje Ov ara — Novi Rezovac — Rezovac. Zadatak brigade odmor i sre ivanje jedinica.

2. Krajiška brigada u 4 . sa dosadanje prostori je krenula je pravcem Suhopolje — Virovitica — Spiši -Bukovica i smestila se u s. Petrovac. Zadatak brigade, da odmah uhvati vezu sa jedinicama 51. divizije i X. Korpusa koje operišu duž komunikacije Virovitica — Pitoma a — ur evac.

15. Majevi ka brigada sa dosadašnje prostori je u 4 . postavila se na prostoriju Sv. ura , sa zadatkom odmor i sre ivanje jedinica.

I. Artileriska brigada sa dosadašnje prostori je u 4 . pomerila se na prostoriju Sv. Trojstvo — Sv. Križ, sa zadatkom odmor i sre ivanje jedinica.

Inžinjeriski bataljon, Med. san. bataljon i p.a. mitraljevska eta u 4 . sa dosadašnje prostori je pomerili su se na novu prostoriju — južni deo grada Virovitice.

Komanda pozadine smestila se u Suhopolje.

eta za vezu u 4 . sa dosadašnje prostori je premestila se na prostoriju u Virovitici, sa zadatkom da odmah postavi divizisku telefonsku centralu i telefonske veze sa štabom III. Armije i sa svima jedinicama naše divizije na novoj prostoriji.

Stab divizije sa pripadaju im delovima premestio se u grad Viroviticu.

¹ Re je o prebacivanju 11. udarne divizije 1. armije u prostor Grubišnog Polja, kod sela Male Barne, gde se do tada nalazila 12. divizija 3. armije (vidi knj. 1, dok. br. 105).

⁵ O tom planu u AVII nisu na eni podaci. Pošto je neprijatelj ja im snagama poseo položaje na r. Ilovi, Stab 1. armije je odlučio da težište napada prenese na levo krilo neprijateljskog rasporeda, na liniju s. M. Gr evac — s. Grubišno Polje, i da probojem fronta na tom sektoru izmanevriše neprijateljski front na Ilovi. (*Završne operacije*, 696 i tom XI, knj. 1, dok. br. 94, objašnjenje 3).

⁴ Vidi dok. br. 77.

28-IV-1945

Neprijatelj nastoji da, pribegavajući i frontalnoj odbrani, zadrži nadiranje naših trupa na liniji položaja: Pitomaca — Gornje Polje⁷ — Hercegovac — Garešnica/

U toku noći 27/28. IV t.g. jedinice X. Korpusa izvršile su proboj neprijateljske odbrane i zauzele važan položaj Vis, k. 288 i time stvorile klin u neprijateljskoj odbrani.⁹

U cilju opšteg zadatka, likvidacije Bjelovara, naša divizija dobila je zadatak, da sa linije položaja: Brzaja — šuma Turski grobovi (zaključno), iskorišćuju i proboj X. Korpusa, prodire opštim pravcem: Bakovica — Bedenik — Bulinac, održavajući i desno vezu sa X. Korpusom, a ulevo sa jedinicama XVI divizije.¹⁰

2. Krajiška brigada, prema dobivenoj zapovesti štaba divizije, kreće u 16. sa prostorije Petrovac pravcem Kobna Zemlja — k. 146 — k. 245 — k. 231 — k. 228 — k. 242. k. 224 — k. 168, sa zadatkom da smeni jedinice X. Korpusa.

6. Proleterska brigada, prema zapovesti štaba divizije, kreće u 16. sa prostorije Suhopolje — Ovčara¹² — Novi Rezovac — Rezovac na prostoru Cremušinski Vinogradi sa zadatkom da služi kao divizijska rezerva.

15. Majevidska brigada, prema zapovesti štaba divizije, kreće u 16. iz s. Sv. Vraza pravcem k. 160 — Cremušinski Vinogradi — s. Brzaja, sa zadatkom da smeni jedinice X. Korpusa.

Artiljerijska brigada, prema zapovesti štaba divizije, kreće u 16. sa prostorije Sv. Trojstvo — Sv. Križ za s. Brzaja.

Štab divizije do 16. nalazio se u Virovitici, kada kreće u 20. stiže u s. Gakovo, gde je zanočio.

29-IV-1945

2. Krajiška brigada, nastavljajući i pokret od prethodnog dana u 11. stiže na prostoru Repušine — K. 168, i po smenjivanju jedinica X. Korpusa poseda liniju položaja: k. 257—

⁷ Nije naeno na karti 1:100.000.

⁸ Re je o frontu nemačkog 21. armijskog korpusa, koji je štab u ponoć 25/26. aprila preuzeo od Štaba 34. armijskog korpusa komandu nad nemačkim i ustaško-domobranskim trupama na Bilogori i r. Ilovi, a 29. aprila i nad nemačkom 11. vazduhoplovnom pešačkom divizijom (AVII, reg. br. 1—5a, k. 6; dnevnik majora Berna)

⁹ To je bila 1. brigada 32. divizije. Vidi dok. br. 101.

¹⁰ Vidi dok. br. 83.

¹¹ Vidi dok. br. 86.

¹² Treba: Suhopoljska Ovčara, 2 km severozapadno od Suhopolja.

Muški Jarak — zapadna ivica šume Turski grobovi — k. 202 — zapadna ivica šume Mladine — k. 227.

Odmah po posedanju položaja prelazi u napad na neprijatelja i do mraka izbija na liniju: k. 143 — sredina s. Bedeni ka — severozapadna ivica s. Ba kovica — zapadna ivica šume Ba kovica. Neprijatelj¹³ do 24 . vrši protivnapade, ali isti ostaju bez uspeha.

6. Proleterska brigada, nastavljaju i pokret od prethodnog dana u 9 ., stiže na prostoriju Cremušinski Vinogradi i na istoj ostaje kao divizijska rezerva.

15. Majeve ka brigada, nastavljaju i pokret iz prethodnog dana u 10.30 . stiže na prostoriju s. Brzaja i po smenjivanju jedinica X. Korpusa, poseda liniju položaja: zapadna ivica Grabi ke Kose — zapadna ivica šume Injaš — k. 211. U 19 . jedinice brigade prelaze u napad na liniju neprijateljskog položaja s. a avac — most na potoku Grebenska (južno od s. a avac) — k. 137 i do 24 . uspele su da zauzmu greben a avac.¹⁴

Artileriska brigada u toku celoga dana nalazi se na maršu za nov položaj.

Štab divizije, komandno mesto, na isto noj ivici šume Injaš.

30-IV-1945

2. Krajiška brigada sa položaja od prethodnog dana vrši napadaje na neprijateljski položaj i uspeva da potpuno likvidira s. Ba kovica, kao i da o isti od neprijateljskih ostataka isto ni deo s. Bedeni ka, tako da je do 24 . izbila na liniju položaja: k. 210 — k. 140 — k. 142 (južna ivica s. Ba - kovica).

6. Proleterska brigada, sem jednog bataljona, koji je upu en 15. brigadi, zadržala se na prostoriji s. Šibenik, kao divizijska rezerva.

15. Majeve ka brigada u toku dana vršila je više manjih napada. U 17 . preuzima opšti napad i izbija u s. a avac, koje likvidira i zauzima. Nastavljaju i gonjenje neprijatelja u toku no i, brigada zauzima k. 208 i s. Polom.¹⁵

Artileriska brigada do 11 . nalazi se u pokretu, kada stiže na svoje nove položaje i to: poljski divizion: Gajevi — k. 232, minobaca ki divizion: Injaš, sa kojih položaja u toku

¹³ Delovi nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije. Vidi dok. br. 90, objašnjenje 2.

¹⁴ Nije na en na karti 1:100.000. Verovatno se misli na greben kose više sela a avac.

¹⁵ Polom je šuma, zapadno od sela a avac.

celoga popodneva i u toku noći i de facto je na neprijatelja u cilju pomaganja naših pešadiskih jedinica.

Štab divizije do 16. u s. Brzaji, kada kreće za s. Polom.

1-V-1945

2. Krajiška brigada u 3. sa linije svoga polaznog položaja vrši opšti napad, posle žestokih i kratkih borbi prinudila je neprijatelja na povlačenje. U daljem gonjenju neprijatelja, brigada zauzima sela Lasovac i Ravneš i izbija na istočnu ivicu s. Orovac, gde, iako nailazi i na jači otpor neprijatelja počinje sa likvidacijom i ovog sela.

6 Proleterska brigada sa jednim bataljonom, koji je upućen 15. brigadi, vršila je napad na neprijateljski položaj i posle ovladavanja selom nastavila gonjenje neprijatelja i ujedno služi kao leva pobornica 15. brigadi. Do 10.30. izbija na k. 121 (raskrsnica puta i žel. pruge zapadno od s. Bulinac). Prema zapovesti štaba divizije,¹ drugi bataljon upućen je u s. Polom, gde se zadržao i služio kao divizijska rezerva, odakle je u 13. prebačen u s. Bedenik.

15. Majevska brigada sa svima svojim jedinicama u 3. prelazi u opšti napad i posle žestokih borbi probija neprijateljski položaj i zauzima s. Babinac. U daljem gonjenju neprijatelja likvidira i zauzima sela: Veliku Pisanicu, Bedenik i Bulinac i do 20. zaposeda liniju položaja: k. 137 — leva obala potoka Mjentovac — zapadna ivica s. Bulinac (zaključno).

Artiljerijska brigada sa minobacačkim i pukovskim divizionom tu je neprijateljske ciljeve, potpomažući našu pešadiju.

Neprijateljski i sopstveni gubici u ljudstvu i materijalu od 28-IV do 1-V t.g. u 18. bili su:

Neprijateljski gubici: 219 mrtvih, 411 ranjenih i 10 zarobljenih.

Zaplenjeno: 1 l. mitraljez, 1 p.mitraljez, 6 pušaka, 7.100 puš. metaka, 3 strojnice, 1 pištolj, 1 raketni pištolj, 10 redenika za mitraljez, 1 tel. centrala, 4 ebeta, 4 šat. krila, 4 šinjela, 2 akšira.

Sopstveni gubici: 50 mrtvih, 195 ranjenih, 8 nestalih.

Izgubljeno: 1 l. baca, 1 puška i 2 p.mitraljeza.

2-V-1945.

2. Krajiška brigada u toku noći 1/2 maj sa svoga polaznog položaja: isto na ivici Orovačke Vinogradi — Sv. Nikola

" Ta zapovest nije na čena.

— Mali Severin, prelazi u napad i posle žestokih i teških borbi uspela je da priđe na 50 do 100 m od prednjih neprijateljskih rovova, ali usled jake neprijateljske mitraljeske [i] artiljerijske vatre nije mogla da izvrši juriš, nego se u svanu povukla preko Severinskog potoka.

U 14 ., posle artiljerijske pripreme,¹⁷ jedinice brigade vrše ponovni napad na celoj dužini neprijateljskog položaja. I pored jake neprijateljske vatre, naše jedinice u nezadrživom jurišu prelaze na desnu obalu Severinskog potoka i upadaju u neprijateljski položaj. Protivnapadom naše su jedinice bile prinuđene da se povuku do desne obale Severinskog potoka tako, da su zadržale liniju položaja: isto na ivica Orova ki Vinogradi — desna obala Severinskog potoka — isto na ivica s. Mali Severin.

6. Proleterska brigada, prema usmenom naređenju komandanta divizije izdatog u 10 ., dobila je zadatak da sa dva bataljona krene na kraj desnog krila Krajiške brigade i da isto produži udesno sa ciljem da dejstvuje u me uprostru izme u desne granice zone širenja krajiške brigade i leve granice zone širenja X. Korpusa.

Oko 14 . brigada je stigla na određeni položaj i prilikom posedanja istog neprijatelj je pružio i otpor sa linije položaja: raskrsnica puteva kod slova »j« od naziva Majak šuma — k. 210. Jedan bataljon brigade nalazi se u s. Bedenik i služi kao divizijska rezerva.

15. Majevska brigada, u toku noći 1/2 maj, sa svoga polaznog položaja na levoj obali potoka Mjentovac vrši napad na neprijatelja koji je poseo položaj: isto na ivica s. Mali Severin — desna obala Severinskog potoka — k. 129 i odatle u pravoj liniji ka jugu, zaključno sa ciglanom na zapadnoj ivici s. Bulinac. Posle žestokih borbi jedinice brigade uspele su da se prebace na desnu obalu potoka Mjentovac, gde su bile zadržane jakom mitraljeskom vatrom.

Oko 14 . jedinice brigade prelaze ponovo u napad i u jednom naletu izbijaju na Severinski potok. Svojim desnim krilom prelaze ovaj potok i jurišaju i na neprijatelja upadaju u centar s. Severin. Neprijatelj otvara jaku mitraljesku vatru na ove delove i vrši protivnapade, usled čega su naše jedinice bile prinuđene da se povuku na liniju položaja: ist. ivica s. Mali Severin — desna obala Severinskog potoka — k. 129 i odatle pravom linijom ka jugu do zaključno ciglane na zapadnoj ivici s. Bulinac.

¹⁷ O dejstvu artiljerije u toku borbi za Bjelovar vidi M. Pajević, n. d., 589, 590.

Artileriska brigada, sa jednim pukovskim divizionom, minobaca kim divizionom i jednom baterijom teškog divizona u toku no i i celog dana potpomagala je ofanzivne akcije naših jedinica, tuku i neprijateljsku pešadiju i kontrabatiraju i neprijateljsku artileriju.

Štab divizije u s. Bedenik.

Neprijateljski gubici: 68 mrtvih, 132 ranjena, 2 zarobljena.

Sopstveni gubici: 26 mrtvih, 117 ranjenih, 11 nestalih.

Izgubljeno: 1 p.mitraljez, 6 pušaka.

3-V-1945

2. Krajiška brigada u toku no i 2/3 maj sa dva bataljona prelazi u napad sa polaznog položaja: leva obala Severinskog potoka — ist. ivica s. Mali Severin. Bataljon na desnom krilu uspeo je da upadne u sev. deo Orova kih Vinograda i da ovlada jednom grupom ku a. Levokrilni bataljon probija na dva mesta neprijateljsku liniju položaja i zauzima više ku a na ist. ivici s. Mali Severin.

Neprijatelj otvara žestoku vatru iz automatskih oru a i vrši protivnapade na naše jedinice, koje su upale u položaj, usled ega su oba bataljona bila prinu ena da se povuku na svoje polazne položaje.

U toku dana jedinice brigade vršile su manje napade i ispade u cilju utvr ivanja ja ine neprijateljskog položaja i njegovih snaga.

6. Proleterska brigada sa dva bataljona prelazi u napad sa svoga polaznog položaja: zap. ivica šume urinac — sev.-ist. ivica Orova ki Vinogradi, u 19 . 2-V-1945. Iako neprijatelj pruža žestoki otpor jedinice izbijaju na neprijateljski položaj i zauzimaju k. 210, odakle jedan bataljon produžava nastupanje u pravcu s. Radunice, a drugi goni neprijatelja u pravcu Mala Ciglana. Usled jake kiše i pomr ine, bataljoni su bili prinu eni da obustave dalje nastupanje. U toku dana 3. o.m. jedinice brigade vrše manje napade u cilju ispravljanja fronta svoga položaja.

15. Majeve ka brigada u toku no i 2/3 o.m. sa jedinicama u prvom borbenom redu vrši napade na neprijateljski položaj: ist. ivica s. Severin—leva obala Severinskog potoka. Usled jakog otpora kao i usled jake neprijateljske vatre, bataljoni su bili prinu eni da se vrate na svoje polazne položaje. U toku prepodneva 3 o.m. bataljoni brigade vrše manje napade u cilju otkrivanja ja ine neprijateljskih položaja i njegovih snaga. U 15 . jedinice brigade vrše nov napad na neprijatelja i uspevaju da desnim krilom ovladaju grupom ku a u ist. delu

Malog Severina. Jedinice na levom krilu, usled jake artileriske vatre, bile su zadržane i prinu ene da se vrate na svoj polazni položaj.

Artileriska brigada u toku no i 2/3 kao i u toku 3. maja sa minobaca kim i poljskim divizionom dejstvovala je na neprijateljske rovove pred s. Orovac i s. Severin i na neprijateljsku komoru, koja se povla ila iz Severina ka s. Ciglenu.

Stab divizije u s. Bedenik.

Neprijateljski gubici: 87 mrtvih, 189 ranjenih.

Sopstveni gubici: 11 mrtvih, 83 ranjena, 3 kontuzovana, 9 nestalih.

Izgubljeno: 2 p.mitraljeza, 2 puške, 1 strojnica.

4-V-1945

2. Krajiška brigada u toku 3/4 o.m. sa jedinicama u prvom borbenom redu na elom neprijateljskom frontu vrši opšti napad i posle žestokih, ali kra ih borbi upada u s. Orovac i isto likvidira i zauzima. Nastavljaju i da energično gone neprijatelja, jedinice brigade posle ovoga zauzimaju ist. ivicu s. Ciglenu.

Gone i neprijatelja, oko 2 . brigada zauzima i potpuno likvidira s. Ciglenu, a potom i s. Tomaš.

U nezadrživom naletu jedinice brigade do 5 . likvidiraju i južni deo s. Prokljuvani i sev. deo s. Novoseljani izbijaju svojim prednjim delovima u isto na predgra a Bjelovara.

U toku dana sa linije položaja: žel. pruga u jug-ist. delu Bjelovara, brigada vrši napade na prve blokove ku a Bjelovara i oko 21 . uspela je da se probije u sam grad, likvidiraju i u njemu manja neprijateljska uporišta. Uskoro u sadejstvu sa ostalim brigadama divizije zauzima ceo grad.

6. Proleterska brigada u toku no i 3/4 o.m. sa svima svojim jedinicama prvog borbenog reda napada na neprijateljski položaj: k. 231 (Ma jak šuma) — k. 212 (Golem Brijeg).¹⁵ Posle žestokih borbi neprijatelj je prinu en na povla enje. Bataljoni brigade, gone i neprijatelja, likvidiraju i zauzimaju s. Mala Ciglenu, sev. deo s. Tomaš, s. Prokljuvani, s. Grginac, i odatle forsiraju i r. Dobrovita izbijaju u s. Markovac i presecaju drum Bjelovar — ur evac.

15. Majevi ka brigada u no i 3/4 o.m. vrši sa svima jedinicama opšti napad na neprijateljski položaj. Uspevši da na celoj dužini pre e Severinski potok upada u s. Severin. Posle kra eg, ali žestokog otpora, neprijatelj je prinu en na povla enje i jedinice brigade, pošto su u potpunosti likvidirale i zau-

" Na karti 1:100.000 samo: Brijeg (k. 212).

zele s. Severin nastavljaju dalje da u stopu gone neprijatelja. Oko 2 . prednji delovi bataljona brigade pristižu u s. Prespa, a uskoro zatim, posle kra e borbe zauzimaju i ovo selo. U daljem nastupanju jedinice brigade likvidiraju i osvajaju s. Ždralovi, a nešto docnije i s. Novoseljani. Oko 6 . pošto su uspeli da forsiraju Bjelovarsku reku, prednji delovi jedinice brigade izbijaju u jugoist. predgra e Bjelovara.

Sa položaja: ciglana — ist. ivica žel. stanice, u toku dana, bataljoni vrše žestoke napade na neprijatelja, koje ovaj odbija vatrom iz automatskih oru a i artileriskom vatrom.

Oko 21 . jedinice brigade u sjajnom jurišu upadaju u prve ku e Bjelovara i bore i se i likvidiraju i manja neprijateljska uporišta u samom gradu, u sadejstvu sa jedinicama susedne Krajiške brigade, uspele su da potpuno o iste grad od neprijateljskih ostataka i a ga zauzmu.

Artileriska brigada sa dve baterije poljskog divizionu i jednom baterijom minobaca a, na prostoriji s. Ždralovi, i sa dve baterije minobaca a i jednom baterijom poljskih topova na prostoriji s. Prokljuvani, u toku dana vršila je ga anje na neprijateljske rovove i bunkere, žive ciljeve, komoru u ostanju, kao i neprijateljsku artileriju, tako da je u mnogome doprinela uspehu pešadiskih jedinica.

Komandno mesto divizije na osmatra nici u s. Markovcu.

Neprijateljski gubici: 38 mrtvih, 64 ranjenih.

Sopstveni gubici: 14 mrtvih, 17 ranjenih, 6 nestalih.

Vrši se prebrojavanje ratnoga piana.

5-V-1945.

2. Krajiška brigada po oslobo enju Bjelovara sa svojim jedinicama preduzima energično gonjenje neprijatelja pravcem: Bjelovar — Predava — Draganec — Dvorište — ur i . Razbijeni neprijatelj¹⁹ na pojedinim mestima povla i se bez borbe.

6. Proleterska brigada posle ovla ivanja Bjelovarom puzima gonjenje razbijenog neprijatelja pravcem: Bjelovar — Kobasari — Podgorci — Kraljevac — Kova evac — Gornje Selo — Lemeš. Neprijatelj daje slab otpor, a na pojedinim mestima povla i se bez borbe.

15. Majeve ka brigada po likvidiranju i osvajanju Bjelovara kao diviziska rezerva, kre e se pravcem: Bjelovar — Predava — Draganec — Dvorište — ur i .

" Radi se o nema koj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj i ustaško-domobranskoj 5. hrvatskoj udarnoj diviziji. Vidi dok. br. 99, objašnjenje 2 i dok. br. 106, objašnjenje 3.

Artileriska brigada sa glavnom artilerije kreće se za 15. Majevi kom brigadom sa zadatkom da potpomaže likvidaciju svih neprijateljskih uporišta na koje će jedinice brigada u svo- me nastupanju naići.

Komandno mesto štaba divizije biće odmah iza divizijske rezerve, a na pravcu za 2. Krajiškom brigadom za sve vreme dok traje gonjenje i dok se ne naiđe na jači neprijateljski otpor.

Ukupni neprijateljski i sopstveni gubici u ljudstvu i ma- terijalu za vreme od 25-IV do 5-V-1945 g.

Neprijateljski gubici: 412 mrtvih, 746 ranjenih, 12 za- robljenih.

Zaplenjeno: 1 l. mitraljez, 1 p.mitraljez, 6 pušaka, 7.100 puš . metaka, 3 strojnice, 1 pištolj, 1 raketni pištolj, 10 rede- nika za mitraljez, 1 tel. centrala, 4 ebeta, 4 šat. krila, 4 šinjela, 2 akšira.

Sopstveni gubici: 101 mrtav, 412 ranjenih, 3 kontuzovana, 34 nestalih.

Izgubljeno: 1 l. baca , 9 pušaka, 5 p.mitraljeza, 1 stroj- nica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT-KOMESAR,
potpukovnik,
Milenko Stojakovi

SEF OPERAT. OTSEKA,
kapetan,
Krilov

KOMANDANT
potpukovnik
Blažo Jankovi

ZAPOVEST ŠTABA 32. DIVIZIJE JA OD 5. MAJA 1945. POT-
INJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE DO KOMUNIKA-
CIJE VARAŽDIN — KRIŽEVCI¹

STAB
XXXII. DIV.
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Str. Pov. op. br. 19/45.
Dana 5. maja 1945. god.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija skakovec 1:100.000)

U toku današnjeg dana razbijena je neprijateljska odbrana² na liniji: visovi severno od Sokolovca — Trnovac — Ve eslavac — Povei .

Naša divizija produžava nadiranje opštim pravcem: Carevdar — Glogovnica — Sv. Petar Orehovec sa zadatkom da izbije na komunikaciju Varaždin — Križevci.³

Lijevo od nas napredova e 12. ud. divizija opštim pravcem: Sokolovac — Sudovec. Desno e nadirati 33. divizija opštim pravcem: Kloštar — Poto ec i napasti Križevac sa sjeverne i sjeverozapadne strane.

N A R E U J E M O :

- 1.— II. Brigada: 1. — Smestit e se u s. Pobr ani, a nakon toga produžiti e nadiranje opštim pravcem: Pobr ani — Ivanec — Sv. Helena — Piškovec — Orehovec — Miholjec. Za vrijeme svog napredovanja obratiti pažnju na osiguranje svog lijevog boka i održavanja veze sa 33. divizijom.
- 2.— III. Brigada: 2. — Smestit e se u s. Novi Bošnjani, a zat[im] e preduzeti napredovanje

¹ Overen prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 34—1/1, k. 557.

² Radi se o nema koj 11. vazduhoplovnoj pešadijskoj diviziji i ustaško-domobranskoj 5. hrvatskoj udarnoj diviziji. Vidi dok. br. 99, objašnjenje 2 i dok. br. 106, objašnjenje 3.

³ Vidi dok. br. 109.

opštim pravcem: Novi Bošnjani — abra-
ji — Glogovnica — Bo kovec — Sv. Petai
Orehovec.

3.— **IV. Ud. Brigada:** 3. — Smestit e se u s. Stari Boš-
njani, a zatim e preduzeti napredovanje
opštim pravcem: Stari Bošnjani — Ko-
la ka šuma — Marinovac — Careva Stra-
na — Hrgovec — Sv. Petar Orehovec.

Desno održavati vezu sa 12. ud. di-
vizijom.⁴

4.— **I. Ud. Brigada:** 4. — Smestit e se u južni dio Carev-
dara sa osiguranjem na cesti i pruži pre-
ma Križevcima. Odavde produžava kao
rezerva opštim pravcem: Carevdar — No-
vi Bošnjani i dalje po opštem pravcu za
III. brigadu do s. Seljane (zaklju no).

5. — Po izbivanju na komunikaciju Varaždin — Križevci,
sve jedinice utvrditi e se na odre enim položajima i isturiti
predstraže.

6.— Veze: Brigade e održavati vrstu me usobnu bor-
benu vezu. Naro ito pažnju obratiti na upotrebu signal, zna-
kova po ve dostavljenom klju u. Veza e se održavati te-
lefonska, a u slu aju prekida iste radio-telegrafska.

Telefonska os veze divizije pružat e se za opštim prav-
cem nadiranja III. brigade.

7.— **Sanitet:** Sanitetsko previjalište divizije biti e do da-
ljega u s. Carevdaru, dok e se kirurška ekipa do daljnjega
smestiti u s. Ladislav.

8.— **Ishrana:** Sa doru kom za — V.o.g.⁵ podijeliti ljud-
stvu dva obroka suhe hrane, a pored toga gledati kad god
je to mogu e dijeliti ljudstvu kuhanu hranu.

9. — Slab divizije biti e u s. Carevdaru,⁶ odakle e se
kretati opštim pravcem naše divizije na elu rezerve.

⁴ Sa njenom 12. brigadom. Vidi dok. br. 110.

⁵ Tako je u originalu.

⁶ Iz depeše Štaba 32. divizije primljene u Slabu 10. korpusa
(selo Lepavina) 6. maja 1945 (AVII, reg. br. 19—6—1. k. 295) vidi se
da je 32. divizija na položajima s. St. Bošnjani — s. Pobr ani, a Štab
divizije u selu Carevdaru.

10. — Jedinice imaju zauzeti svoje smeštaje do 8 sati
6. I.⁷ 45. g.[a] od 10 [sati] e preduzeti daljnje nadiranje po
naknadnom nare enju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA 'NARODU!

Polit'komesar — p.pukovni'k: V.d. komandanta — major:
Blaha uro v.r. Jovanovi Bogdan v.r.

Za to nost prepisa ovjerava:

M. P.

Na elnik štaba — kapetan:
Branimir Cikojevi

Dostavljeno:

Na uvid:
Štabu X. Korpusa »Zagreba kog«

Na izvršenje:
Štabu I. ud. brigade
Štabu II. brigade
Štabu III. brigade
Štabu IV. ud. brigade

Položaj, dne 6. maja 1945. god. u 00.45 sati
kurirom konjanikom

¹ Greška; treba: V.

BR. 115

**ZAPOVEST ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE JA OD 5. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBODENJE LUD-
BREGA I VARAŽDINA'**

STAB
XXXVI DIVIZIJE
O. br. 217
5. maj, 1945 god.
10 asova.

Z A P O V E S T

(Sekcija Koprivnica, Varaždin, Bjelovar 1:100.000, Rusk.
izdanje)

Jedinice naše Armije prodrle su već u isto ni kraj Bje-
lovara i produžavaju borbu za likvidaciju grada. Na ostalim
delovima fronta naše Armije produžava se brzo nastupanje
i neprijatelj se na nekim mestima povla i bez otpora.

Naša divizija dobila je zadatak² da produžava nastupa-
nje opštim pravcem: Rijeka — s. Prkos — Duga Rijeka — s.
Slanje³ (na komunikaciji Ludbreg — Varaždinske Toplice).
Po izbijanju na prostor s. Slanje — s. Leskovec potpomaže
likvidaciju Ludberga (prema potrebi), a po izbijanju kod s.
Rijeka bo no potpomaže likvidaciju Koprivnice. Sa glavni-
nom snagom produžava likvidaciju Varaždinskih Toplica i Va-
raždina sa južne strane.

U vezi prednjeg zadatka

N A R E U J E M O :

Po izbijanju na liniju Koprivnica — Rijeka i zauzimanju
istih, jedinice će produžiti nastupanje i to:

1.) V brigada pravcem Stari Grad — Rasinja — Seg-
ovina Graci — Slanje — G. Martijanec — Golo Brdo — Pih-
ovec — Veliki Vrh. Po izbijanju na prostoru s. Slanje potpo-
moć će likvidaciju Ludbrega (prema potrebi).

2.) VI brigada produžava nastupanje opštim pravcem
Rijeka — Prkos — Radeljevo — Duga Rijeka — Leskovec —
Varaždinske Toplice — a po likvidaciji istih produžava na-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15—1—2
k. 1241.

² Vidi dok. br. 103.

³ Na tom pravcu je odstupala nemačka 11. vazduhoplovna pje-
šađijska divizija. Vidi dok. br. 99, objašnjenje 2 i dok. br. 106, obja-
šnjenje 3.

stupanje u pravcu Varaždina sa zadatkom da potpomogne likvidaciju Varaždina sa južne strane.

3.) III brigada kreće se pozadi VI i V brigade kao divizijska rezerva.

4.) Artiljerijska brigada potpomaga i rad pešadiskih brigada u slučaju da neprijatelj daje otpor u pravcu našeg nadiranja.

5.) Komanda pozadine ostaje u s. Šemovci do pada Koprivnice — s. Rijeka, a po oslobodjenju istih izvrši pokret za Rijeku.

6.) Mediko-sanitarni bataljon ostaje u selu Javorovcu do likvidacije Koprivnice — s. Rijeka i zatim izvrši pokret do s. Rijeka.

Divizijska ranjenička prihvatnica nalazi se u s. Donji Mosti.

OPSTE ODREDBE:

a.) U cilju što boljeg sadejstva sa našom avijacijom na pojavu naših aviona sve naše prednje jedinice ispale i u pravcu neprijatelja rakete i to: 5. ov.m. crvenu. U isto vreme u visini streljačkog stroja postavljati bela platna.

b.) Veza: Divizijski centar veze po likvidaciji Koprivnice i Rijeke biće u s. Rijeka.

Svim rukovodiocima veze skrenuti pažnju na važnost veze u ovoj situaciji. Preduzeti sve mere da se veza održava redovno bilo telefonom ili radiom a u krajnjem slučaju i kuririma, tako da ovaj Štab bude stalno izvešten o situaciji.

c.) Svi štabovi treba stalno da održavaju vezu sa susjednim štabovima levo i desno da bi se neprijatelju obuhvatnim manevrima i sadejstvom susjednih jedinica onemogućilo davanje jakog otpora i na taj način ostvarilo brže nastupanje naših jedinica.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar	v.d. Načelnik	v.d. Komandanta
potpukovnik,	kapetan,	potpukovnik,
Bogdan Vujošević	V. Bivolarević	or. Bikić

M. P.

DOSTAVLJENO: Štabu III Armije na uvid.

Štabu III, V, VI i Art. brigade.

Komandi pozadine,

Mediko-sanitarni bataljon.

⁴ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 116.

BR. 116

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 36. UDARNE
DIVIZIJE OD 5. MAJA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJ-
STVIMA DIVIZIJE OD 27. APRILA DO 5. MAJA¹

STAB
XXXVI JUGOSL. DIVIZIJE

O. Br. 221

5. maja, 1945 god.

IZVOD IZ OPERACIJSKOG
DNEVNIKA U VREMENU
OD 27. IV, do 5. V. zaklj.

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE.—

I

SITUACIJA:

Posle zauzimanja Virovitice² od strane naših jedinica neprijatelj se povukao na liniju: Stari Gradac — olta — Vukosavljevica¹ sa namerom da zadrži dalje nadiranje naše divizije.

Naše jedinice imaju kontakt sa neprijateljem. Desno od nas nadiru jedinice LI divizije a levo jedinice X Korpusa.

ZADATAK:

Zadatak naše divizije je da razbije neprijateljsku odbranbenu liniju Vukosavljevica — Turnašica — Sedlarica⁴ i time omogu i LI diviziji, koja nadire desno od nas, dalje nastupanje ka Pitoma i — ur evcu.

27. april

III brigada izvršila je ujutru pokret iz Virovitice pravcem Spiši -Bukovica — Gradina — Srednja Zanova i smenila sa položaja jedinice XXXII divizije na sektoru od K. 242 (Kekova kosa) do K. 245 'kod Gradine.

VI brigada nalazi se na položaju desno od III brigade do Lendave zaklju no.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—1—4. k. 1241.

² To je bilo 25. aprila 1945. u 21 as. Vidi dok. br. 80.

³ O neprijateljskim snagama u prostoru Virovitice vidi dok. br. 77, objašnjenje 10.

⁴ Vidi dok. br. 77.

V brigada izvršila je pokret iz Virovitice do prostorije Korija — Golo brdo, gde je ostala u rezervi.

Artiljeriska brigada na položaju na prostoriji Spiši - Bukovica.

Neprijatelj je na položajima koje je zaposeo imao jaka fortifikaciona ure enja koja su postojala još iz ranijih borbi u januaru ove godine.⁵ III i VI brigada preduzele su u 21.45 asova, posle je e artiljeriske pripreme, napad na železni ku stanicu Vukosavljevica — s. Vukosavljevica — Radoti Brdo.

Naše jedinice nisu uspele da zauzmu neprijateljske položaje pošto se neprijatelj uporno i žilavo branio i zato što jedinice desno i levo od nas nisu vršile napad. Naša artiljerija je vrlo uspešno potpomagala napad naših jedinica pogodivši nekoliko bunkera i železni ku stanicu Vukosavljevica direktnim pogocima.⁶

V brigada izvršila je pokret sa prostorije Korija — Golo Brdo pravcem Bilo Gore i u toku no i 28./29. aprila smenila sa položaja jedinice XXXIII divizije udesno do levog krila III brigade a ulevo do Duga ke kose zaključno.

III i VI brigada u 09.45 asova ponovo su po ele napad na neprijateljske položaje i doprle do železni ke stanice Vukosavljevica i do samih neprijateljskih položaja na Radoti Brdu.⁷ Neprijatelj je izvršio jak protivnapad uz artiljerisko-minobaca ku potporu i povratio svoje položaje. III brigada je u toku dana 3 puta vršila juriš na Radoti Brdo, ali je neprijatelj svakog puta protivnapadom uspeo da je odbije.

29. april

Pred zoru 29. aprila XII Divizija smenila je našu VI brigadu i desnokrilni bataljon III brigade, koji je napadao na Radoti Brdo. Po smenjivanju, VI brigada, kao divizijska rezerva, izvršila je pokret ka Turskim grobovima.

⁵ Re je o borbama na viroviti kom mostobranu od 20. januara do 10. februara 1945. godine. Ti položaji su se nalazili na Duga koj kosi, Turskim grobovima, Halbotu i Javorovcu i na liniji: s. V. Crešnjevic — Sje ica — Bogaz — s. Brzaja (*Završne operacije*, 420).

⁶ Usled nedostatka municije, artiljerija je posle ovla ivanja Viroviticom samo delimi no angažovana pridavanjem pojedinih baterija pešadijskim brigadama za neposrednu podršku pešadije, dok su teški divizioni, kao grupa opšte podrške, dejstvovali sa pojedinim baterijama, prema koli ini raspoložive municije (M. Pajevi , n. d., 589).

⁷ Od Radoti brda (trig. 238) pa na severoistok, do Drave, nalazio se nema ki 15. koza ki konji ki korpus (dok. br. 71, objašnjenje 3 i dok. br. 77, objašnjenje 10).

U toku dana ponudila je grupa erkeza⁸ (oko 300) da se preda. Vo eni su pregovori koji nisu doneli pozitivnih rezultata.

Naše jedinice u toku dana izvršile su sve pripreme za likvidaciju neprijateljskih položaja i u 19.30 asova otpo ele opšti napad na neprijateljske položaje u sadejstvu sa jedinicama desno i levo od nas. Posle žestokih borbi i uporne neprijateljske odbrane u 22.30 asova probijena je prva neprijateljska odbranbena linija.

30. april

U 01.00 asova probijena je druga odbranbena linija, posle ega su naše jedinice zauzele selo Turnašicu, Sedlaricu i južni deo s. Velike rešnjevica. V brigada u toku celoga dana vodila je ogor ene borbe za severni deo Velike rešnjevica, koju je u sumrak zauzela.

Na taj na in neprijateljska odbrana na liniji Pitoma a — Otrovanec bila je onemogu ena i jedinice LI divizije mogle su dalje nastupati do s. Kloštra.

II

SITUACIJA:

Neprijatelj je zaposeo liniju Budrovac — ur evac — Severovci — sa namerom da zadrži naše jedinice u daljnjem nadiranju. Na našem sektoru kod Budrovca nalazi se jedan erkeski puk⁹ sa 2 baterije topova.

ZADATAK:

Naš zadatak: razbiti neprijateljski otpor kod sela Budrovca i produžiti dalje nadiranje ka Šemovcima — Mosti — s. Rijeka sa zadatkom zauzimanja Koprivnice.

1. i 2. maj

Posle razbijanja neprijateljske linije kod sela Turnašice, Sedlarice i rešnjevica naše jedinice produžile su nadiranje¹⁰ i to:

V brigada pravcem Velika Crešnjevica — Grabrovnica — Dinjevac — Kloštar — Prugovac, poja ana sa jednim bataljonom III brigade,

⁸, ' i " Iz sastava nema kog 15. koza kog konji kog korpusa. Vidi dok. br. 77, objašnjenje 10.

¹⁰ Vidi dok. br. 90 i 94.

VI brigada poja ana sa jednim bataljonom III brigade pravcem Velika Crešnjevica — Mala Crešnjevica — Koza- revac — Suha Katalena — Sirova Katalena.

III brigada bez jednog bataljona" izvršila je pokret do Prugovca gde je ostala kao diviziska rezerva.

Artiljeriska brigada zaposela je položaje na prostori- ji Prugovac — Oderjan.

V i VI brigada u toku 1. i 2. maja vodile su ogor ene borbe za selo Budrovac. U borbama im je pomagala naša artiljerija.¹² Neprijatelj je obasipao naše položaje jakim arti- ljeriskom i minobaca kom vatrom. 2. maja u 21.10 asova naše jedinice, posle ogor enih borbi, na juriš su zauzele neprijateljsku liniju d produžile gonjenje neprijatelja u toku no i 2./3. maja i to: V brigada pravcem Budrovac — Ce- pelovac — Mi etinac — Semovci, VI brigada pravcem Si- rova Katalena — Hampovica, na koju je liniju izbila 3. maja u zoru.

3. maj

Neprijatelj¹³ je zaposeo položaje na isto noj ivici šume zapadno od sela Semovci — Hampovica.

V i VI brigada u 16.00 asova zauzele su neprijateljske položaje i potpuno razbile neprijatelja, koji se brzo i u ne- redu po eo povla iti. Prilikom likvidacije tog neprijateljskog položaja naro ito su se istakli brigadni protivkolski topovi, koji su u toku dana naneli neprijatelju velike gubitke u ljud- stvu i materijalu.

Posle razbijanja neprijateljske odbrane na toj liniji, go- njenje neprijatelja produženo je u 3 kolone i to:

V brigada Semovci — Miholjanec — Srdinac — Bakov- ica,

VI brigada Hampovica — Zdelice — Mosti — Jagnje- dovac,

III brigada Hampovica — Jabu eta — Babotok — Poljan- ani — Velika — Hudovljani — Peš enik.

4. maj

U toku no i 3/4. jedinice naše divižije, uz slabiji neprija- teljski otpor, izbile su na liniju Miholjanec — Zdelice — Ba- botok.

" Po jedan bataljon je bio pridat 5. i 6. brigadi; prema tome: bez dva bataljona.

¹² O dejstvima artiljerije vidi M. Pajevi , n. d., 589.

¹³ Nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija. Vidi dok. br. 99, objašnjenje 2 i dok. br. 106, objašnjenje 3.

U toku dana naše jedinice do 17.00 asova doprle su do linije Draganovac — vododelnica izme u Jagnjedovca i Hudovljana — trig. 294, gde su naišle na neprijatelja koji se ukopao.

Naše jedinice su odmah preduzele napad ali su "erkezi" davali ogor en otpor i kad je III brigada zauzela trig. 294 neprijatelj je jakim protivnapadom povratio svoje položaje.

5. maj

III, VI i jedan bataljon V brigade napadaju na neprijateljski položaj i VI brigada uspeva da u 10.00 asova probije neprijateljski položaj, a u 11.00 asova zauzima selo Jagnjedovac, odakle odmah upu uje jedan bataljon za napad na Koprivnicu, a drugi u pravcu s. Rijeke.

II bataljon VI brigade, koji je iznenada u 13.30 asova upao u Koprivnicu izazvao je pometnju kod neprijatelja i ovaj se duž cele linije na sektoru LI divizije po eo brzo povla iti. U 20.00 asova potpuno je oslobo ena Koprivnica uz sadejstvo jedinica LI divizije.

Naše su jedinice odmah produžile gonjenje neprijatelja i to: V brigada pravcem Stari Grad — Rasinja, VI brigada pravcem Rijeka — Prkos, do koje su jedinice stigle još u no i 5. maja.

Naši i neprijateljski gubitci u toku operacija od 27. IV do 5. maja zaklju no iznose:

Naši gubitci:

a.) u ljudstvu 81 poginulih
422 ranjena

Neprijateljski gubitci:

a.) u ljudstvu 571 ubijenih
1.117 ranjenih
57 zarobljenih

Zaplenjeno:

10 puškomitraljeza,
84 puške,
1 kola municije
1 putni ki auto
1 motorcicl

1 kola sanitetskog materijala
6 kola
4 konja

uništeno: 8 kola sa konjima
veliki broj konja.

Politkomesar potpukovnik, Bogdan Vujoševi	v.d. Na elnika kapetan, V. Bivolarevi	v.d. Komandanta potpukovnik, or e Bikicki
---	---	---

BR. 117

ZAPOVEST ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE JA OD 5. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBO ENJE LUD-
BREGA I GONJENJE NEPRIJATELJA PREMA VARAŽDINU¹

STAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIIJE
Op. Broj: 534
Dana: 5/V. 1945. god.

Z A P O V E S T
Sekcija Koprivnica (razmer 1:100.000)

Situacija:

Neprijateljska odbrana na liniji Koprivnica — Bjelovar potpuno je razbijena. Jedinice naše Armije, pošto su likvidirale sva uporišta na ovoj liniji nadiru dalje ka zapadu.

Naša divizija po zauzimanju Koprivnice², Starog Grada i Peteranca nastavlja da

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4—1—4, k. 1396.

² Koprivnicu su 5. maja u 20 asova oslobodile jedinice 36. i 51. udarne divizije. Vidi dok. br. 116 i 118.

bez zadržavanja goni neprijatelja u pravcu Varaždina. Slede i cilj naše divizije jeste Ludbreg. Uz reku Dravu sadejstvuju jedinice VIII. Bugarske divizije.³

U vezi sa tim

N A R E U J E M O :

VIII. brigada

Goni neprijatelja osnovnim pravcem Peteranec — Ivanec — Pustakovec — Kape-
la — Sv. ura .

Zona širenja desno od linije: Tor ec
(isklju no) — Imbrijovec — Antolovec —
Županec — Sv. ura . Zona širenja levo:
fabrika »Danica« — Ivanec — Martini —
Slokovec.

Po izbijanju na kanal⁴ Ludbreg — Bu-
kovec orijentiše jedan deo svojih snaga i na-
pada Ludbreg sa severa i severoistoka, dok
sa svojim ostalim snagama produžava u
pravcu Sv. ur a. Desno održava tesnu ve-
zu sa Bugarskim jedinicama⁵, a levo sa na-
šom XII. brigadom.

XII. brigada

Na zapadnim izlazima iz s. Koprivnice
preuzima polazne položaje od VII. brigade,
pošto istu smeni, te nastavlja sa gonjenjem
neprijatelja osnovnim pravcem komunikaci-
ja Koprivnica — Ludbreg — Varaždin. Zo-
na širenja desno do leve granice VIII. bri-
gade, a levo do linije: Stari Grad — Rasinja
— Segovina — Puhlak, na kojoj liniji odr-
žavati vezu sa jedinicama XXXVI. divizije.⁶
Svoju rezervu upu ivati brdskim padinama,
stavljaju i joj u zadatak nadkriljavanje svo-
ga borbenog rasporeda i levi obuhvat ne-
prijateljskih uporišta, a naro ito Ludbrega.

VII. brigada

Pošto bude smenjena od XII. brigade
obrazovat e divizisku rezervu i kretati se
pravcem: Koprivnica — Ludbreg. Svoje po-

³ i ⁵ Trideseti pešadijski puk te divizije.

⁴ Greška; treba: liniju.

⁶ Misli se na 5. brigadu te divizije. Vidi dok. br. 115.

krete podesiti prema stepenu odmicanja jedinica I. borbenog reda, te da bi intervencija uvek mogla biti brza.

**Artileriska
brigada**

Obrazovat e jednu ja u i jednu slabiju grupu za neposredno potpomaganje i pranje. Ja u grupu pridodati našoj XII. brigadi, dok slabiju grupu uputiti uz VIII. brigadu. Organizaciju komandovanja ovim grupama, kao i glavninom diviziske artilerije izvršiti tako, da se omogu e eventualne snažne koncentracije uzduž celog fronta ove divizije.⁷

Veza

Osa veze: Koprivnica — Ludbreg. Budu i centri veze: Koprivnica, Cvetkovec. Održavanje veze beži nim sredstvima planski organizovati.

**Diviziski
inžinjer**

Odmah po prijemu ove zapovesti planski e organizovati popravku puteva i njihovo razminiranje, kako na pravcu XII., isto tako na pravcu VIII. brigade. Naro ita se pažnja skre e na brzo i temeljito iš enje puteva.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
potpukovnik
M. Basta

Na elnik štaba
major
Rudolf Akrap

Komandant
pukovnik
Sr. Savi

M. P.

⁷ Za napad na neprijateljske položaje kod Ludbrega Artiljerijska brigada je preba ena na vatrene položaje u rejonu: s. M. Bolfan, s. ukovec, s. Sv. Petar (M. Pajevi , n. d., 591).

⁸ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 118 i 135.

BR. 118

**IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 5. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 27. AP-
RILA DO 5. MAJA¹**

Op. 535/45²

**STAB
51. U. DIVIZIJE A³
III JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Op. Broj: 535
Dana: 5/V 1945. god.

Operativni izveštaj od 27. IV. do 5. V. 1945.
— dostavlja se.—

**ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE.
(Operativno odeljenje)**

Na osnovu telefonskog nare enja od 4. maja o.g., dostav-
lja se slede i operacijski izveštaj od 27. aprila do 5. maja
uklju no:

Situacija: Posle dvodnevni h žestokih borbi za oslobo enje
Virovitice⁴ — ijem je padu kombinovani napad jedinica naše
divizije na isto ni i severni deo grada u mnogom doprineo —
neprijatelj⁵ je u povla enju ka prostoru Pitoma a — Turna-
šica.

Zadatak: Naša divizija produžuje dalje gonjenje neprijate-
lja pravcem Brezik — Rogovac — Pitoma a.

Tok operacija: Na osnovu primljene zapovesti od štaba III.
Armije,⁶ u cilju daljeg energi nog gonjenja, izvršen je raspo-
red snaga radi izvršenja osnovnog zadatka.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15—1—5,
k. 1396A.

³ i ³ Dopisano plavom olovkom.

⁴ To je bilo 25. aprila 1945. u 21 as. Vidi dok. br. 80.

⁵ Delovi nema kog 15. koza kog konji kog korpusa i ustaško-do-
mobranske 5. hrvatske udarne divizije (vidi dok. br. 77, objašnjenje
10).

⁶ Odnosi se na zapovest Štaba 3. armije, Op. br. 230, od 26. apri-
la 1945 u 22,30 (vidi dok. br. 77).

VII. brigada nastavlja gonjenje pravcem: Gradac — Pitomaca — Kloštar, a

XII. brigada, smenivši VIII. brigadu, zauzima polazni položaj za napad i nastavlja gonjenje pravcem: s. Lozan — Otrovanec — Grabrovnica — Prugovac.

VIII. brigada kao divizijska rezerva u Rogovcu.

Artiljerijska brigada obrazovala je dve grupe za praenje i neposredno potpomaganje VII. i XII. brigade.

Glavnina artiljerije postavljena na prostori Bušetine.

Štab divizije u s. Bušetini.

Neprijatelj se pred ovom našom linijom dobro utvrdio i pruža snažan i žilav otpor.

27. IV. 1945. god.

Posle više ponovljenih napada jedinice VII. brigade najzad su ovladale kanalom Lendava i primorale neprijatelja da se povuče. U samom selu St. Gradac neprijatelj daje takav otpor, da sva nastojanja da ga se protera nisu dovela do ovojga. U toku ove noći neprijatelj vrši jak pritisak na naše jedinice, vrši dva protivnapada, ali biva odbijen.

Na sektoru XII. brigade naročito ko i napredovanje uporište Dolta i utvrđena kota 130, koje imaju bono dejstvo na naše položaje. Tek

28. IV. 1945. god.

dostignuta je linija neprijateljskih rovova pred samim selom, posle više uzastopnih napada od strane jedinica VII. brigade. U 3.00 časova ponavlja, ovoga puta odlučan, udar bombama i jurišem upadaju u prve kuće sela St. Gradac. Ova borba traje do 4.45 časova, kada neprijatelj preduzima protivnapad, te jedinice ove brigade primorane su da se vrate na polazne položaje. U toku dana neprijatelj pokušava u dva maha da se dogradi naših rovova, ali, odlučnom odbranom jedinica VII. brigade, ovo ne uspeva. O žestini borbe govore znatni gubitci sa obe strane.

Preko celog dana

29. IV. 1945. god.

jaka artiljerijska i minobacačka vatra. U 20.15 časova, posle jake artiljerijske pripreme, jedinice vrše podilaženje, te u 20.30 časova snažnim naletom upadaju u selo St. Gradac. Na-

ro ito žilav otpor daje neprijatelj u centru samog sela, a h silina napada primorava ga na povla enje u pravcu Pitoma e.⁷ Naše jedinice su potpuno ovladale selom u 21,15 asova. Bez zadržavanja nastavilo se gonjenje neprijatelja uz žilav otpor na celoj širini ceste u pravcu Pitoma e.

Jedinice XII. brigade zavlada le su uporištem olta u 21 as i u daljem gonjenju doprle do na 1 km od sela Otrovanca.

30. IV. 1945. god.

U 3 asa jedinice VII. brigade satcrale su neprijatelja u samo mesto Pitoma u. Neprijatelj daje snažan otpor iz dobro utvr enih pozicija i rovova, naro ito iz zapadnog dela sela i oko crkve. Otpor se daje najviše baca ima i tromblonima, a kako artilerija nema dometa, nare eno je protivkolskom divizionu da iz samog strelja kog stroja potpomaže dalje napredovanje. Do popodnevnih asova zauzeto je u s. Pitoma i duga ka ulica i ulica severno od ceste. Borba u samom selu traje preko celog dana i no i.⁸

Jedinice XII. brigade u svome gonjenju zauzele su s. Dinjevac, s. Oderjan, s. Prugovac i Sirova Katalena. Ova orijentacija jugozapadno bila je neophodna zbog velike praznine koja je nastala izme u naše brigade i jedinica XXXVI. divizije.

Na ivici šume Vel. Se a za 1 1/2 km desno od železni ke stanice Kalinovac, put koji vodi kroz šumu neprijatelj je uspeo da organizira otpor.

Stab divizije nalazi se u St. Gracu.

1. V. 1945. god.

Jedinice VII. brigade nastavljaju gonjenje neprijatelja u pravcu zapada, te se zauzimaju s. Kladare, Kloštar i Kalinovac.⁹ Prednji delovi doprli su do pod samo selo ur evac, gde se naišlo na veoma žilav otpor neprijatelja.

Jedinice bugarske vojske¹⁰ znatno su zaostale, te je desno naše krilo otkriveno, što u mnogome osporava napredovanje.

Jedinice XII. brigade smenjene su od VIII. brigade i drže polazni položaj od kapele u s. Kalinovcu do kanala jugozapadno od s. Ferdinandovac. Opšti pravac nastupanja je: šuma Jegeduš — s. Molve — k. 121 — 123 — selo Hlebine — s. Peteranec (sve isklju no).¹¹ No ova granica nije se mogla sle-

⁷ Vidi dok. br. 83.

⁸ i ⁹ Vidi dok. br. 87, objašnjenje 8.

¹⁰ a j a je o ju pešadijskom puku buearske 8. divizije.

¹¹ Vidi dok. br. 97.

diti te su jedinice Vili, brigade u svome nadiranju, zbog sporog rada Bugara morale se širiti udesno do same reke Drave.

Preko celog dana i noćno su žestoke borbe na liniji Drenovica — s. Severovci — k. 129 — k. 118 — k. 144. Prilaz neprijateljskim položajima bio je skoro nemoguć, jer je neprijatelj ometao snažnom pešadiskom i minobacačkom vatrom svaki pokret unapred. Tokom dana, večernju noć vodi se borba uz jako žilav otpor neprijatelja te svi pokušaji probijanja i ovladanja sa s. i u noć nisu uspjeli.

2. V. 1945. god.

U večernjim satovima u 19,30, posle jake artiljerijske pripreme, jedinice VII. brigade upadaju u selo i do 21,30 ovladavaju selo je očišćeno od neprijatelja. U svom gonjenju dostignut je kanal Hotova, gde je neprijatelj uprkos našeg snažnog naleta uspeo da zaustavi naše napredovanje.

Linija fronta u večernjim satovima je sledeća: s. Medvedika — s. Grkina — k. 134 — k. 120 — kanal Hotova do k. 135, gde se održava borbena veza sa V. brigadom XXXVI. divizije.

Štab divizije u selu u večernjim satovima.

3. V. 1945. god.

U podnevnim satovima jedinice VII. brigade uspevaju da obrazuju mostobran na kanalu Hotovi naspram k. 132, a u večernjim satovima preduzima se opšti napad, te se do 24 sata ovoga dana ovladalo s. Virje i s. Molve.

Neprijateljska odbrana popušta. Otpor je sve manji. Neprijatelj se dezorganizuje.

4. V. 1945. god.

Već u prvim jutarnjim satovima jedinice VII. brigade ulaze u Podravski Novi Grad, a u daljem gonjenju u toku dana zauzimaju sela Plavšinci, Vlajslav, Borovljani i Glogovac.

Jedinice VIII. brigade zauzimaju sela Delovi, Je uševac, Hlebine, Bregi i Sigetec.

I ovoga puta morale su se jedinice naše divizije širiti do same reke Drave i to zbog neaktivnosti i sporosti u radu Bugarskih jedinica.¹²

Linija neprijateljskog otpora ovoga dana je: zapadna ivica s. Sigetec — k. 125 — k. 131 — Dlakov mlin — k. 135 južno od Dlakovog mlina — k. 144 na raskrsnici ceste i željezničke pruge — Štaglinec — zapadna ivica s. Bakovica.

Tokom dana naše jedinice produžile su napredovanje u pravcu Koprivnice,¹³ nabacivši neprijatelja na njegovu unapred spremljenu utvrđenu liniju s. Peteranec — s. Herešin — s. Miklmovec — s. Draganovac — s. Stari Grad.¹⁴

Tokom večeri i noćnu naš pokušaj prodiranja u samu Koprivnicu nije uspeo usled jake vatre sa utvrđene linije i iz bunkera grada Koprivnice.

Jedinice VII. brigade ukopale su se ispred same neprijateljske linije na 150—200 metara.

Stab divizije u s. Bregi.

5. V. 1945. god.

Veoma jaka artiljerijska, minobacačka i pešadijska vatra sa naše strane, preko celog dana, pokolebala je najzad spoljnu odbranu neprijatelja u Koprivnici, te naše levo krilo — posle likvidacije sela St. Grad i Jagnjedova kim poljem napadaju samu južnu ivicu Koprivnice. Presečen je i put-cesta Koprivnica — Križevci.

U 15 časova javlja komandant XII. brigade, koja je upućena na naše krajnje levo krilo u cilju da bi se što jasnije izrazila ideja manevra opkoljavanja Koprivnice sa juga, da se borba vodi pred samim bunkerima — označenim u dostavljenom planu Koprivnice sa brojevima od 1—10.

Borba za Koprivnicu u toku je.

NASI GUBITCI U LJUDSTVU:

poginulih	35
ranjenih	186

NASI GUBITCI U STOCI:

ubijeno konja	14
ranjeno konja	11

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

Izba enih iz stroja	oko 500
zarobljeno	31

" Vidi dok. br. 103.

" Na tom delu »Zvonimirove linije« odbranu su organizovali nemački 15. kozački konjički korpus (na levom krilu) i delovi 11. vazduhoplovne pešadijske divizije iz Grupe »Kühne« (na desnom krilu). Vidi AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjava generala Lera; E. Schmidt-Richberg, n. d., 138 i dok. br. 106, objašnjenje 3.

PLEN:

pušaka	123
telefonski aparat	1
radio-stanica	1
šaraca	9
teških mitraljeza	3
teški baca	1
ruskih puškomitraljeza	1
mina za baca 81 mm	400
mina za baca 50 mm	250
pušane municije	100.000
metaka	

Ode a i obua — koju su borci obukli.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za štab
Na elnik — major:
Rudolf Akrap

BR. 119

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 6. MAJA 1945. POTCI
NJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE DO LINIJE VARAZ
DIN — NOVI MAROF'**

ŠTAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. broj 284/45
Dana 6. V. 1945. godine
u 09.00 . ~

Z A P O V I J E S T

(Varaždin — Koprivnica— Zagreb, raz. 1:100.000, rus. izdanje)

Posle razbijanja neprijatelja na prostoriji Bjelovar — Koprivnica — Sv. Ivan Žabno,² naša Armija nastavi e dalje

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—2—4, k. 1396.

² Re je o nema kom 15. koza kom konji kom korpusu, Borbenoj grupi »Kühne« i ustaško-domobranskoj 5. hrvatskoj udarnoj diviziji. Desnu obalu Drave, od Koprivnice do Ormoža, branila je ne-

brzo gonjenje neprijatelja ka prostorijski Varaždin — Novi Marof u cilju potpunog razbijanja neprijatelja i oslobodjenja Varaždina i Zagorja. Prva Armija nastavlja brzo gonjenje potpunog neprijatelja ka Zagrebu.

N A R E U J E M O :

1. — 51. divizija produžava nastupanje opštim pravcem Koprivnica — Varaždin i napada ga sa istočne strane. Po likvidaciji Varaždina produžava dalje nastupanje u zapadnom pravcu.³

Štab divizije odredi pravac kretanja Bugarskom pukom na desnom krilu/

2. — 36. divizija produžava nastupanje opštim pravcem Duga Rijeka — Leskovec — Tuhovec — Varaždinske Toplice — Varaždin i napada Varaždin sa jugozapadne i južne strane. Po likvidaciji Varaždina kao garnizonska jedinica ostaje dok ne dobije nov zadatak.

3. — X korpus sa svojim divizijama (32 i 33) nastupa opštim pravcem s. Kamešnica — s. Kalnik — Visoko da najkraćim pravcem izbije na prostorijski Gornji i Donji Brestovec (južno od Zlatara). Sa te prostorijske produžava nastupanje i napada Zagreb: Sa jednom divizijom pravcem s. Slani Potok — Slime (1035) — centar grada, a sa drugom divizijom pravcem Donja Stubica — Kraljev Vrh, da im prije izbije na Savu i otkrije i otstupnicu Zagreba kod s. Zaprešića.⁵

4. — 12. divizija sa sadanje prostorijske produžava što brže nastupanje preko pl. Kalnika, opštim pravcem: s. Srđce — s. Jasenovac — Curilovec, pa, pošto pređe Bednju, potpomaže likvidaciju Varaždinskih Toplica, potom produžava preko ko-

ma ka Borbeni grupa »Fischer«, sastava: dva pionirska bataljona Jurišne brigade »Jugoistok«, tri bataljona 18. SS policijskog puka, 68. izviđački bataljon i delovi ustaške 1. tjelesne divizije (*Završne operacije*, 560). Ta grupa je, zbog povlačenja nemačkog 15. kozačkog konjarskog korpusa na dravskom pravcu, povela svoj front na Dravu prema istoku, prvo 20 km zapadno od Koprivnice, zatim kod Ludbrega i, najzad, 15 km zapadno od Ludbrega. Ona je 5. maja potčinjena neposredno komandantu Jugoistoka (AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izvjava generala Lera i E. Schmidt-Richberg, n. d., 139).

³ Vidi dok. br. 122.

⁴ Misli se na 30. pešadijski puk 8. divizije.

⁵ Naređenjem Generalštaba JA, 10. korpus je stavljen pod komandu Štaba 1. armije. Otkrivenje u toga korpusa u oslobodjenju Zagreba vidi knj. 1, dok. br. 118.

munikacije Varaždinske Toplice — Novi Marof u visini s. Se-
ketm i postavlja se na prostoriju Greda — Petrijanec — La-
danje, na taj na in presije e komunikaciju zapadno od Va-
raždina i prema razvoju situacije napada na Varaždin sa za-
padne strane.

5. — 17 divizija, po likvidaciji Križevaca, produžava op-
štim pravcem Križevci — Vukovec — Sudovec — i postavlja
se na prostoriju Visoko — Hum — Vini no, gdje sa ekuje
dalji zadatak.⁶

6. — 16 divizija Potpomaže likvidaciju Križevaca, a za-
tim iza 17 divizije kre e najkra im i najpovoljnijim pravcima
preko Visokog i postavlja se na prostoriju s. Krapina — Hra-
š ina — Budinš ina — Sv. Križ — Kraljevec, gdje e sa e-
kati dalje nare enje.⁷

7. — 40 divizija smjesti e se na prostoriju Križevci, gdje
e sa ekati novi zadatak.

OPSTE ODREDBE:

— Armijski centar veze u Koprivnici, sa istaknutim cen-
trima u Ludbregu i Križevcima, a po tom u Humu.

— Prihvatna bolnica u Koprivnici sa istaknutom pri-
hvatnicom u Križevcima.

— Komanda pozadine Armije u Koprivnici.

— Obzirom na važnost izvršenja što bržeg pokreta i na
ograni eni broj glavnih komunikacija, štabovi e obratiti na-
ro itu pažnju da se što više izbjegne ukrštanje kolona. Ostva-
riti potpunu marševsku disciplinu. Koristiti pomo ne pravce
pokreta divizija, no o tome upoznavati susjedne jedinice.

— Stab Armije u Koprivnici, gdje slati sve izvještaje.'

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR	NA ELNIK ŠTABA	KOMANDANT,
pukovnik:	pukovnik:	general-lajtnant:
B. Petri evi	V. Suboti	Košta Na

M. P.

⁴ Vidi dok. br. 121.

⁷ Vidi dok. br. 120.

' O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 125, 130, 135 i 141 i
AVII, reg. br. 26—2, k. 1293 i reg. br. 6—2, k. 883: izvod iz operacij-
skog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja
1945. i dnevnik izvedenih operacija Štaba 12. udarne divizije od 10.
oktobra 1944. godine.

STAB
51. U. DIVIZIJE
III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Op. Broj 546
Dana

Zapovest izdana pa priložena
u akta

Po zapovesti na el.
šef I. otseka — kapet.
M. Miškovi

BR. 120

ZAPOVEST ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 6. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBO ENJE KRI-
ŽEVACA I GONJENJE NEPRIJATELJA KA ZLATARU'

STAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Op Broj: 103
Dana 6/V 1945 god.

Ptuj — akovec
— ur evac^

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Varaždin — Koprivnica — Zagreb, raz. 1:100.000,
rus. izd.)

Posle razbijanja neprijatelja na prostoriji Bjelovar —
Koprivnica — Sv. Ivan Žabno, jedinice naše Armije nastavi e
dalje brzo gonjenje neprijatelja'ka prostoriji Varaždin — No-

' Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 55—1,
k. 952.

⁵ Dopisano crvenom olovkom.

vi Marof u cilju potpunog razbijanja neprijatelja i oslobo-
enja Varaždina i Zagorja.

Prva Armija nastavlja brzo gonjenje potu enog nepri-
jatelja ka Zagrebu.

U vezi prednjeg,

N A R E U J E M O :

IV brigada

Odmah po prijemu ove zapovesti poveza e se sa štabom
XVII divizije koji se nalazi u ur icu i ako bude situacija
zahtevala potpomo i e XVII diviziji likvidaciju neprijatelj-
skog uporišta Križevci.³ Po likvidaciji Križevaca izvršiti po-
kret pozadi jedinica XVII. divizije i to pravcem: Križevci —
Erdovec — Gregurovec — Fodrovec — Pofuki — Visoko —
Hum — Hraš ina — Prepuštovec — Krapina.⁴ Po dolasku na
prostoriju Krapine⁵ brigada e se zadržati i sre ivati do daljeg
nare enja.

II brigada

po likvidaciji Križevaca krenu e sa sadašnje prostorije
pravcem: Raven — Srpski Dubovec⁶ — Gregurovec — Fodro-
vec — Pofuki — Visoko — Hu m— Hraš ina — Prepuštovec
— s. Budinš ina. Po dolasku u s. Budinš inu brigada e se za-
držati i sre ivati do daljeg nare enja.

I brigada

Po likvidaciji Križevaca od strane jedinica XVII divizije,
odmah e izvršiti pokret pozadi II brigade, odnosno pravcem
koji je odre en za II brigadu. Po izbijanju na komunikaciju
Krapina — Budinš ina, postavi e se na prostoriju Sv. Križ
— Prepuštovec, gde e se zadržati do daljeg nare enja.

Art. brigada

Komandant artiljerije izda e nare enje svojim jedini-
cama da se imaju kretati sa pešadijskim brigadama kako je
to dosada bilo podeljeno.

³ U prostoru Križevaca nalazili su se 111. lova ki puk nema ke
11. vazduhoplovne pešadijske divizije, 2. bojna 2. sdruga ustaško-do-
mobranske 3. hrvatske divizije i delovi ustaško-domobranske 5. hr-
vatske udarne divizije (dok. br. 106, objašnjenje 3, dok. br. 121 i Sr-
Savi , n.).

⁴ i ' Misli se na selo Krapinu, 8 km isto no od Zlatara.

* Treba: Sr. Dubovec, 7 km jugozapadno od Križevaca.

Komanda Pozadine

odmah po prijemu ove zapovesti izvrši e pokret iz Bjelovara u Sv. Ivan Zabno, a po izvršenom pokretu dobi e slede e nare enje. Po izbijanju brigada na odre ene linije Med. San. bat. postaviti u s. Trgoviš e.

Veza

Po izbijanju jedinica ove divizije na odre enu prostori ju, divizijski centar veze postavi e se u selo Gra ina, odakle e odmah povezati sve jedinice ove države. Za vreme pokreta održavati obavezno radiogramskim putem vezu i to svaka dva sata: I brigada svakog neparnog sata, IV brigada svakog parnog sata a II brigada svako pola sat iza parnog sata. *Stab divizije*, kreta e se za vreme izvršenja pokreta do određene prostorije Križevci — Vukovec — Visoko — Hum, a po izbijanju jedinica ove divizije na odre enu prostori ju bi e u s. Hraš ina.

Prihvatna Armijska bolnica bi e u gradu Koprivnici a istaknuta prihvatnica ranjenika u Križevcima.

Komanda pozadine Armije bi e u Koprivnici.

Obzirom na važnost izvršenja što bržeg pokreta i na ograni eni broj glavnih komunikacija, štabovi e obratiti naročitu pažnju da se što više izbegava ukrštanje kolona. Ostvariti potpuno marševsku disciplinu. Kod brigadnih komora odrediti odgovorne drugove za komandante kolona koji imaju strogo voditi ra una da kolone idu pravilno odnosno desnom stranom puta i da se ne prave na putu više redi i kolona, kako bi se omogu io prelaz jedinicama koje imaju brža prevozna sredstva.⁷ Predah iskoristiti u cilju sre ivanja jedinica.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar, potpukovnik, Miloš	Na elnik, štaba, major, Rebula	Komandant, pukovnik, Kamenjar
--	--------------------------------------	-------------------------------------

M. P.

⁷ Ova re enica je dopisana zelenim mastilom.

⁸ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 125.

BR. 121

**ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 6. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE PRAV-
CEM KRIŽEVCI — SUDOVEC¹**

ŠT A B
XVII U. DIVIZIJE
Str. Pov. Op. Br. 31
6 maj 1945 g.
u 21.30 .

Z A P O V E S T

Sekcije: Varaždin, Koprivnica, Zagreb — 1:100.000, rus. izd.

Posle razbijanja neprijatelja na prostoriji Bjelovar — Koprivnica, neprijatelj se povukao u pravcu Križevaca. Na prostoriji Križevci nalazi se 5. udarna hrvatska divizija,² 2. ustaška bojna II. ustaškog združenja.³ Glavnina neprijateljskih snaga povla i se ka Zagrebu.

Naša Armija, posle razbijanja neprijatelja na prostoriji Bjelovar — Koprivnica — Sv. Ivan Žabno, nastavi e dalje brzo gonjenje neprijatelja ka prostoriji Varaždin — Novi Marof u cilju potpunog razbijanja neprijatelja i oslobodjenja Varaždina i Zagorja.

Naša divizija dobila je zadatak da po likvidaciji neprijateljskog uporišta Križevci produži gonjenje neprijatelja opštim pravcem: Križevci — Vukovec — Sudovec i postavi se na prostoriju: Visoko — Hum — Vini no, gde e dobiti novi zadatak.

Desno od nas operiše X. Korpus, a levo od nas nema naših snaga. X. Korpus operiše pravcem: Kalnik — Sv. Križ, odakle produžava dalje.

Za izvršenje postavljenog zadatka

N A R E U J E M O :

I.— 6. Proleterska brigada 1.— Odmah po likvidaciji neprijateljskog uporišta Križevci, nastavi e gonjenje neprijatelja pravcem: Gušerovec — Fin evec — Vukovec — Sudovec — Visoko — Radeši — Hum i postavi e se na prostoriju

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 48—1, k. 988.

² ustaško-domobranska

³ Osim tih jedinica, tu se nalazio i 111. lova ki puk nema ke II. vazduhoplovne pešadijske divizije (Sr. Savi , n.).

- Komandant
Kap. Rade orak
- Hum — Radeši , obezbe uju i se od pravca: Mareti — Peš eno.
Desno održava vezu sa jedinicom XVI divizije,⁴ a levo sa 15. Majevi kom brigadom.
- 2.—15. Majevi ka brigada
Komandant
Kap. Milorad Miklav i
- 2.— Po likvidaciji neprijateljskog garnizona Križevci, nastavi e gonjenje neprijatelja pravcem: Podgajec — Gregurovec — Fodrovec — Rije ki Fodrovec — Kolarec — urinovec — Visoko i postavi e se na prostoriju: Vini no — Visoko sa zadatkom zatvaranja pravca prema Kominu i Turkov ini.
Desno e održavati vezu sa 6. Proleterskom brigadom, a levo se obezbediti.
- 3.— 2. Krajiška brigada
Komandant
Major Milan Zgonjanin
- 3.— Po likvidaciji neprijateljskog uporišta Križevci, kre e pravcem za 6. Proleterskom brigadom, pri emu voditi ra una na propisno otstojanje, kako ne bi došlo do nagomilavanja jedinica, ili velikog otstojanja. Zaustavi e se i razmestiti na prostorijski: Canjevo — Vrh, gde e se obezbediti sopstvenim obezbe enjem. Za vreme pokreta i na razmeštaju služi kao diviziska rezerva.
4. — Artileriska brigada
4. — Po likvidaciji neprijateljskog uporišta Križevci izvrši e pokret pravcem za 6. Proleterskom brigadom. Potpomaže rad pešadiskih jedinica u nastupanju. Postavi e se na prostorijski Prese no, gde e izvršiti raspored oru a radi sadejstva sa pešadiskim jedinicama za vreme borbe.
5. — Inžinjeriski bataljon
5. — Izvrši e sve popravke puta na glavnom pravcu nastupanja naše divizije.
6. — Sanitet
6. — Med. san. bataljon do likvidacije neprijateljskog uporišta Križevci ostaje u s. Cepidlak, a po likvidaciji

⁴ Vidi dok. br. 120.

Križevaca produžava pokret za Vukovec, gde organizuje prihvat ranjenika.

Armiska prihvatna bolnica nalazi e se u Koprivnici sa istaknutim ranjeni kim prihvatilištem u Križevcima.

7. — Komanda pozadine 7. — Po likvidaciji Križevaca izvrši e pokret iz Bjelovara za Križevce, gde e se smestiti i regulisati snabdevanje jedinica.

Komanda pozadine Armije nalazi e se u Koprivnici.

8. — P.a. mitraljeska eta 8. — Kreta e se sa diviziskom rezervom.

9. — Veza

9. — Armiski centar veze nalazi e se u Koprivnici sa istaknutim centrima u Ludbregu i Križevcima, a potom u Humu.

Diviziski centar veze nalazi e se u Sudovecu. Šef oteka za vezu izdaje potrebne zapovesti i uputstva u smislu prednjeg.

Štab divizije nalazi e se u s. G. Rijeka.

10. — Zarobljenici

10. — Sve zarobljenike upu ivati štabu divizije.

Opšte odredbe: Obzirom na važnost izvršenja što bržeg prodora i izbijanja na odredene prostorije, štabovi e obratiti naročitu pažnju da se što više izbegne ukrštanje kolona. Ostvariti potpunu borbenu disciplinu i obratiti pažnju na marševsku disciplinu komora, kako bi se izbeglo nagomilavanje i zakrivanje puteva.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT-KOMESAR, potpukovnik, Milenko Stojakovi	NA ELNIK ŠTABA, major, Kukolj Uroš	KOMANDANT, potpukovnik, Blažo Jankovi
--	---	--

Op. Broj 96
7. V 1945. g.
3.30 h

⁵ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 130.

BR. 122

**ZAPOVEST ŠTABA 51. UДАРNE DIVIZIJE JA OD 6. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBO ENJE VA-
RAŽDINA¹**

**STAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Op. broj: 546
dana: 6/V. 1945. god.

ZAPOVEST

Sekcija Varaždin — Koprivnica (razmer 1:100.000)

Situacija: Razbijanjem neprijateljskih odbrana na liniji Ludbreg — Bukovec, te po likvidaciji ovih neprijateljskih uporišta naša divizija nastaviti će sa gonjenjem neprijatelja bez zadržavanja, u cilju konačnog neprijateljskog rastrojstva. Sledeći cilj naše divizije je osloboditi grad Varaždin² i svih uporišta u njegovom prostoru. U likvidaciji Varaždina učestvovat će i XXXVI. divizija napadajući ga sa jugozapadne i južne strane.

NAREĐUJEMO:

VIII. brigada Goni neprijatelja opštim pravcem: Kapela — Sv. Gura — Hrastovljan — Stefanec — drum za Varaždin. Desno se širi do reke Drave, a uljevo do linije Selnik — Vrbanovec (isključivo) — Zlebane.³ Napada Varaždin sa

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—4, k. 1396.

² Preko Varaždina su se povlačili delovi nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije i Borbene grupe »Fišer«, koja je tada u svom sastavu imala: 18. policijski puč (tri bataljona i artiljerijski divizion od dve baterije: 150 i 165 mm), tenkovski bataljon od 40 tenkova i bornih kola i izviđački bataljon od tri biciklističke i jedne motociklističke (vidi AVII, reg. br. 4—2, k. 1348: izveštaj 2. odseka Štaba 51. udarne divizije od 7. maja 1945. Stabu 3. armije JA).

³ Treba: Zdelava, 5 km jugoistočno od Varaždina.

isto ne strane od Drave do drumu zaklju no. Levo održava vezu i sadejstvuje sa našom XII. brigadom.

- XII. brigada Po likvidaciji Ludbrega nastavlja sa go-
njenjem neprijatelja opštim pravcem: Martija-
nec — Vrbanovec — Jalžabet — Kelemen —
Kneginec, odakle se orijentiše prema Varaž-
dinu i napada isti sa jugoisto ne strane. Zona
širenja desno: do linije Slanje — Kaštelanec
— Križanec⁴ — Biškupec. Na ovoj liniji odr-
žavati tesnu vezu sa jedinicama XXXVI. di-
vizije.
- VII. brigada Obrazuje divizisku rezervu i kre e se
pravcem: Ludbreg — Vrbanovec — Zamlaka
— Bartolovec.
- Artileriska
brigada Odmah po prijemu ove zapovesti odre-
dit e jedan divizion, koji e kao kolonska ar-
tilerija VIII. brigadu pratiti i istu neposredno
potpomagati. Ostatak diviziske artilerije upu-
titi pravcem za XII. brigadom. Skre e se paž-
nja na važnost neprekidnog održavanja veze
sa pojedinim kolonama, te da bi intervencija
artiljerije bila uvek blagovremena.
- Veza Centar veze: Ludbreg, zatim Vrbanovec
i Zabnik. Ovim pravcem protezat e se i osa
veze. Za vreme pokreta organizirati vezu be-
ži nim putem, kako sa brigadama, isto tako
sa štabom armije.
- Diviziski
inžinjer Drumove Ludbreg — Vrbanovec — Žab-
nik — Varaždin i Jalžabet — Kneginec —
Varaždin usposobiti u najkra em roku za sa-
obra aj.
- II. otsek Hitno e preduzeti izvi anje neprijateljskih
položaja i snaga za odbranu Varaždina i o
tome što pre izvestiti ovaj štab.

* Treba: Kneginec, 7 km jugoisto no od Varaždina.

Pozadina 7. ovog meseca prebacit e se u Ludbreg.
Štab divizije: Kretat e se pravcem: Ludbreg — Vr-
banovec — Zabnik.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar	Na elnik štaba	Komandant
potpukovnik	major:	pukovnik
M. Basta	Rudolf Akrap	Sr. Savi

M. P.

Dostavljeno:
Štabu VII., Vili., XII. i
Artileriske brigade,
Otseku za vezu, Pozadini,
II. Otseku, diviziski inžinjer.

BR. 123

IZVEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 6. MAJA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O BORBAMA DIVIZIJE OD 22. APRILA DO
4. MAJA¹

**STAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILA KE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. Broj: 148
Dana: 6/V 1945. god.

Operativni izvještaj o borbama
vo enim od 22. IV. do 4. V. 1945.
godine. Dostavlja.—

STABU X. KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Dostavlja se operativni izvještaj o borbama vo enim u
vremenu od 22. IV. do 4. V. 1945. godine.

Zemljište na kojem su vo ene operacije je pošumljeno,
visinsko, jako ispresijecano, teško prohodno i naseljena mje-

⁵ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 135.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 21—2,
k. 1208/1.

sta predstavljeno na sekciji Slatina, Bjelovar, ur evac i azma 1:100.000.

Borbu su vodile jedinice ove Divizije, dok su se desno nalazile jedinice 16. Divizije (od 22. do 29. IV.), 36. Divizije (od 29. IV. do 3. V), 12. Divizije (4. V.). Levo se nalazila 32. Divizija za vrijeme svih borbi.

Neprijatelj se nalazio u odbrani i vršio postepeno izvlačenje svojih snaga pružaju i u zaštitni kim borbama ogor eni otpor. Naše jedinice nalaze se u ofanzivi i gone neprijatelja prema zapadu izme u Save i Drave.

Neprijateljske jedinice protiv kojih je vo ena borba pripadale su I. Koza kom korpusu² i 111 »Luftvafe« Diviziji.³

Zapovijesti za napade na neprijatelja su u prilogu, dok za vrijeme borbe izdavane su telefonski u skladu sa novonastalom situacijom.

Borba je po ela 22. IV. u 9 sati.⁴

Prilikom zaposjedanja polaznih položaja za napad na Viroviticu, naša I. brigada sukobila se sa neprijateljskim predstražarskim dijelovima u ja ini 40 konjanika (kozaka) na Trom aku. Neprijatelj je odba en i brigada je s jednim bataljonom izašla na prugu sjeverno od k. 203, gdje se sukobila sa neprijateljem koji je držao prugu. Pošto je napad bio odgo en, jedinice su povu ene na liniju položaja Kozja Glava — k. 223 — k. 203 — k. 236.

U toku 23. IV. naše jedinice bile su u vatrenom dodiru sa neprijateljem, koji je bio zaposjeo prugu ispred naših položaja. U 21 sat krenule su jedinice da napadnu neprijatelja sa zapadne strane u Virovitici i da osujete eventualnu neprijateljsku pomo iz pravca Spiši -Bukovice, na liniji položaja Odžin Potok — k. 125 — Korija — Kobna Zemlja (k. 136) — Rastova Voda — k. 203 — k. 236. Prilikom prelaza pruge naše jedinice razbile i odbacile su neprijateljske snage u pravcu Spiši -Bukovice i Virovitice i izbile u 22 sata na cestu. II. brigada razbila je neprijateljsku posadu u Koriju i protjerala je prema zapadu, dok je III. brigada napala neprijateljsku kolonu konjanika, pješadije i kola, koja se povla ila cestom iz Virovitice. Razbila je tu kolonu i produžila nastupanjem u pravcu Virovitice drže i se ceste kao glavnog napadnog pravca. Neprijatelj iz Virovitice izvršio je ponovni ispad,

² Misli se na 1. koza ku diviziju nema kog 15. koza kog konji kog korpusa.

³ Greška; treba: 11. Luftwaffenfelddivision (11. vazduhoplovna pešadijska divizija).

⁴ Vidi dok. br. 61.

ali i ovaj puta je razbijen od strane te brigade, koja je produžila da napreduje. U 1 sat 24. IV. neprijatelj je iznenadnim napadom probio položaje II. brigade kod s. Korije i produžio da prodire cestom prema Virovitici, ubacivši u borbu poslije prodora oko 200 konjanika. Imaju i neprijatelja iza le a, III. brigada morala je da odustane od daljnjeg prodiranja prema Virovitici i da se povu e na svoje ranije položaje.

U 14 sati 24. IV. neprijatelj, u ja ini 1000 pješaka i konjanika (erkeza), napao je položaje I. brigade k. 223 — k. 203 — k. 236 i nakon dvosatne borbe odbacio brigadu sa položaja i ovladao Golim Brdom. Naše jedinice povukle su se na Duga ku Kosu. III. brigada je odbacila sve neprijateljske napade na Kozju Glavu iz pravca Golog Brda. Povratnim napadom II. i III. brigade u 22 sata neprijatelj je razbijen i ponovo zauzeta k. 223, dok je k. 203 i 236 neprijatelj ranije bio napustio. U 23 sata naše jedinice nalazile su se na svojim ranijim položajima, s tim što se na lijevom krilu našeg položaja k. 203 — 236 nalazila III. brigada 32. Divizije, dok je I. brigada ove divizije ostala u rezervi na Duga koj Kosi.⁵

Neprijatelj u ja ini 800 pješaka izvršio je pritisak na položaje k. 203 — k. 236 25. IV. u 12 sati. I. brigada koja se nalazila u rezervi upu ena je da poja a položaje III. brigade 32. Divizije i zaposjedne k. 203. Za vrijeme vršenja smjene položaja neprijatelj je uspio da manjim snagama izbjije na k. 203, ali je povratnim napadom odmah razbijen i protjeran nazad u Spiši -Bukovicu. Kasnije nije bilo borbene aktivnosti na položajima naše Divizije.

Pošto je 26. IV. smijenjena na položajima od jedinica 16. Divizije⁶ ova divizija je zaposjela položaje Zidine — Gradina — Skres k. 231 — k. 228. Prilikom zaposjedanja k. 231, I. brigada napala je 20 neprijateljskih vojnika (Nijemaca i erkeza) i nakon žestoke borbe ovladala kotom. Istoga dana u 22 sata jedinice izvršile su napad na neprijateljske položaje — k. 144 Radoti — Srednja Zanoga — k. 227 — k. 228 (Bogaz).

Nakon oštre dvosatne borbe jedinice I brigade zaposjele su k. 228 (Bogaz) i k. 273 i u toku no i razbile tri neprijateljska povratna napada. II. brigada uspjela je da ovlada k. 227, dok se neprijatelj održao na Srednjoj Zanogi. III. brigada poslije izvršena tri juriša na Radoti povukla se na polazne položaje u 4 sata 27. IV. ne osvojivši kotu. U to vrijeme položaj

⁵ Borbe 24. i 25. aprila vo ene su po nare enju Štaba 3. armije JA od 24. aprila. Vidi dok. br. 70, 79 i 81.

⁶ O toj smeni vidi dok. br. 74 i 81.

naših jedinica bio je sljede i: Gradina — sjev. padine k. 245 — Skres — k. 231 — k. 227 — k. 273 — k. 228.

U toku 27. IV. neprijatelj je vršio žestoke napade na sve položaje naših jedinica a naročito žestoko napadao je položaje I. brigade k. 272 — 228 (Bogaz). Brigada je u toku dopodneva uspjela da odbije sedam neprijateljskih juriša, dok je u 12 sati neprijatelj u jačini 400 vojnika, koji je bio opkoljen na k. 224, južno od Bogaza uspio da odbaci bataljon I. brigade sa k. 228 i da se probije u pravcu Sedlarice. Nakon pola sata naše jedinice ponovo su ovladale kotom. U 22 sata jedinice 16. Divizije smijenile su dijelove naše Divizije na liniji položaja Gradina — k. 245 — Skres — k. 231 — 227, dok su naši položaji pomereni u pravcu sjeverozapada tako da je III. brigada zaposjela položaje Sjeica — k. 224.

U 1 sat 28. IV, II. brigada napala je na neprijatelja na Karšanju i uspjela da odbaci istoga sa njegovih predstražnih položaja. U 5 sati neprijatelj sa Velikog Brda izvršio je pritisak na desni bok te brigade, a ujedno frontalno napao iz pravca Karšanja tako da se brigada morala povući i na polazni položaj k. 273. Dok je II. brigada napadala Karšanj, III. brigada, nakon dvosatne žestoke borbe, ovladala je Otrovanskim Bregom. U 5 sati, potpomognut jakom artiljerijskom, minobacačkom vatrom neprijatelj je izvršio povratni napad i odbacio brigadu sa Otrovanskog Brega. Ona se povukla na svoje polazne položaje.

U toku dopodneva 29. IV. bile su smijenjene od jedinica 36. Divizije⁷ i po izvršenoj smjeni izvršile pokret u pravcu Turskih Grobova. I. brigada u 13 sati napala je k. 228 (Vis), na kojoj se nalazilo 200 Nijemaca. Nakon dvosatne borbe, u zajednici sa I. brigadom 32. Divizije, razbila je neprijatelja i protjerala ga u pravcu M. Trešnjevica. II. brigada zaposjela je Kozareva ke Vinograde u visini k. 244, a III. brigada k. 243 — Torine sa naslovom na Jesenik.

U 9 sati 30. IV. naše jedinice izvršile su napad na neprijatelja na liniji M. Trešnjevica — Kozareva ke Vinogradi — k. 149. III. brigada odbacila je neprijatelja sa k. 149 dok II. brigada, koja je potisla neprijatelja na Kozareva ke Vinogradima u pravcu sjevera bila je odbacena na polazne položaje. I. brigada nije uspjela da razbije neprijatelja u M. Trešnjevici, nego je u 12 sati obustavljen daljnji napad, a brigada je zaposjela liniju položaja k. 202 — k. 204.

⁷ Vidi dok. br. 83, 84 i 141.

U toku 1. V, I. i II. brigada prebacile su se sa svojih položaja i zaposjele nove položaje na prostoru Jasenik — Zid. I. brigada zaposjela je Trklje, dok II. brigada k. 232 Bilo — k. 267. U 18 sati III. brigada smijenila je II. brigadu na njezinim položajima, a II. brigada u 22 sata napala je 150 neprijateljskih vojnika Nijemaca i ustaša (na koti 264) — Paulovac. Nakon trosatne borbe ovladala je II. brigada tunelom Paulovac.⁸

U toku 2. V, naše jedinice izvršile su prodor pravcem k. 277 (Jabu nica) — Frakinac — k. 272 — Duga Greda — Dugi Br. i zaposjela liniju položaja k. — 255 — k. 268 — 238 — Livadka isključivo, sa bojom osiguranjem na padinama prema Podravini. Prodor je izvršila III. brigada, s tim što je predhodno u susretnoj borbi razbila na k. 272, 150 ustaša i Nijemaca i protjerala u pravcu Malo Trojstvo. Kasnije na našim položajima nije bilo nikakove borbene aktivnosti, osim sukoba patrola u pravcu Podravine.

Naše jedinice ostale su na svojim položajima do 17 sati kada su u zajednici sa jedinicama 12. Divizije,⁹ prešle cestu ur evac — Bjelovar i zaposjele položaje, Trnovka, N. Diklenica, sredina sela Curlovca — Višnjevac — Livadka š. Prilikom zaposjedanja tih položaja naše jedinice nisu vodile borbu

U 3 sata 4. V. naše jedinice sa svojih položaja krenule su u pravcu juga i spojile se u Markovcu sa jedinicama 17. Divizije, a III. brigada izvršila je napad na selo Plavnice. Brigada je u prvom naletu prodrla u selo i osvojila isto ni dio sela. Dalje prodiranje neprijatelj je osujetio stalnim povratnim napadima sve do 19 sati, kada je brigada izvršila ponovne pripreme i istjerala neprijatelja iz Plavnica, a zatim u zajednici sa II. brigadom izvršila nastupanje u pravcu Hrgovljana u koje je izbila u 23 sata. I. brigada koja se nalazila na lijevom krilu rasporeda u 1 sat 5. o.mj. zaposjela je N. Plavnice i sa zapadne strane ušla u Bjelovar, kojeg je neprijatelj ranije već ispraznio. Naše jedinice povuene su u Hrgovljane, odakle su istoga dana produžile nastupanje u pravcu zapada.

Zadaci koji su postavljeni pred naše jedinice izvršeni su i naneseni su neprijatelju osjetni gubitci i to: 143 mrtva, 113 ranjena i 2 zarobljena neprijateljska vojnika. Zaplijenjeno je: 5. p.mitraljeza, 21 puška, 1 pištolj, 1 raketni pištolj, 1 tronblon puška, 4800 metaka, 24 konja, 19 sedala, 5 telefona, 4

⁸ Vidi dok. br. 87 i 141.

⁹ Zapovesh u Štabu 3. armije JA od 1. maja 1945. godine, 12. udarna divizija je u operativnom pogledu potinjena Štabu 10. korpusa (dok. br. 90).

kim. kabla, 40 mina za t. baca , 3 dvogleda, uništeno 10 kola, 20 konja.

Vlastiti gubitci iznose: 82 mrtva, 314 ranjenih, 36 nestalih naših vojnika. Me u ranjenima nalaze se sljede i rukovodioci:

I. brigada. Kapetan uri i Valent, komandant brigade, Marini Martin, zamj. komandira ete I. bat., Stan i Josip, politdelegat zastavnik iz prat. ete, Abdulah oli komandir prat. ete, poru nik Domjanovi Nikola komandant I. bat. Drago Nemark komandir ete III. bat., Jeleni Ivan politdelegat zastavnik II. bat., Josip Nemet pomo , politkom. ete I. bat. Josip Pavlovi politdelegat zastavnik II. bat., politdelegat zastavnik Hrgovan Milivoj I. bat. Kukec Vlado komandir ete II. bat., Filipovi Josip komesar ete II. bat., Stevo Joveli pomo , politkomesara III. bat.

II. brigada. Tomaši Stanko komandir ete III. bat., potporu nik ižek Drago zamj. komandanta I. bat., Drago Urši potporu nik, Kušec Josip, komesar ete III. bat. Smreka Mijo komandir izvidnice, Franjo Sali komesar ete II. bat. Stipovi Ferdo komandir prat. ete, Buden uro pomo politkomesara prat. ete, Juši Josip komandir ete III. bat., Paveli Ivan komesar ete III. bat., Hreš uro potporu nik, poru nik Muhamed Kurt iz I. bat., polit-delegat zastavnik Jantoli Franjo I. bat., Julije Markuši komandir ete I. bat., politdelegat zastavnik Ibrahim Mehi .

III. brigada. Radovan Tomi komandant III. bat. Milan Roksandi oper. oficir. I. bat. Dobrini Stjepan komandir ete I. bat., Malaji Slavko politdelegat zastavnik I. bat. potporu nik Pešun Petar komandant II. bat., Mirko Pavi politdelegat zastavnik III. bat., Vilenica Pero, komesar ete II. bat., Pejašinovi Nikola, komandir ete II. bat., Kozli i Enver politdelegat zastavnik II. bat., Dolen Fric politkomesar ete II. bat., Mikolja i Franjo kapetan I. bat., Stevo Kneževi komandir ete I. bat., Gazdek Stanko komandant III. bat., Vru ina Ignac komandir ete II. bat., Fazini Jozzo a utant II. bat., Kamenari Ivan zamj. komandira ete III. bat., Kova i uro komandir ete II. bat.

U borbi izgubljeno: 6 p.mitraljeza, 30 pušaka, 5 šmajsera, ošte en 1. t. baca i 2 p.mitraljeza. Utrošeno 195.000 Mauzer metaka, 147.000 Eng. metaka, 44300 Engl, šmaj. met., 13980 Rus. šmaj. met., mine za baca e 81 mm., 2171 kom., za baca e 51 mm., 880 kom., za 80 mm. (Njem.) 165 kom.,

za 50 mm. (Njem.) 350 kom. mine za džon bui 516 kom., ru -
nih bombi 680 kom. raketa raznih 1146 kom.

U ovim borbama naročito su se istakli svojom hrabrošću i zalaganjem sljedeći i drugovi:

I. brigada. Splihar Stevo, mitraljezac III. ete I. bat., Barbir Stevo i Grubišić Branko mitraljesci iz III. ete I. bat. Bušić Stjepan, Sidemk Ivan i Barševski Josip borci II. ete I. bat. Vincek Stjepan III. ete II. bat., Vljajsovi Petar i Kresić Veseljko borci I. ete III. bat., Matejka Oida, Bebek Stjepan, Kovačević Ivan i Kulida Stjepan mitraljesci II. ete III. bat., Crnković Milan, i Musić Stjepan mitraljesci III. ete III. bat., Velimirović Pero borac prat. ete. Koblar Ivan i Ivanec Drago borci Stabske straže. Višić Nikola borac II. ete III. bat."

II. brigada. Potporučnik Ižek Drago zamjenik komandanta I. bataljona, Kušec Josip politkomesar ete III. bataljona, Smreka Mijo komandir izvidnice, Franjo Šali politkomesar I. ete II. bataljona, Stipović Ferdo komandir prat. ete ete, Lekšić Tomo borac III. bataljona, mitraljezac evela Antun.

III. brigada. Radovan Tomić komandant III. bataljona, Pešun Petar komandant II. bataljona, Turković Stjepan mitraljezac, Jakopović Josip desetar, Bočkaj Janko vodnik I. voda II. ete III. bataljona.

Lica koja su se slabo držala nije bilo.

Uslijed pomanjkanja vremena pojedini napadi nisu bili detaljno pripremljeni. Zamorenost ljudstva i nepogodne vremenske prilike, kao i vrlo slaba prolaznost na terenu bili su uzrok zakašnivanja na određenim mjestima za napad. Iscrpljenost i neredovita ishrana utjecale su na udarnu moć jedinica, tako da su pojedini napadi umjesto povoljnog završetka, svršavali povlačenjem naših jedinica. Sve poduzete mjere bile su u skladu sa razvojem situacije. Niže komandovanje također se u ovim operacijama snalazilo. Upotreba prat. ete oružja bila je pravilna, jedino se osjećalo pomanjkanje mina za teške bacače. U zadnjih nekoliko dana osjetilo se također pomanjkanje i mauzer municije, što je imalo utjecaja na vatrenu moć naših jedinica, obzirom na broj automatskih oružja kojim raspolažemo. Veza u ovim operacijama nije u potpunosti zadovoljila, jer su se redovno dešavali prekidi na liniji i to baš u momentima kada je bila veza najpotrebnija. To

je dolazilo uslijed slabe snalažljivosti ljudstva za vezu na terenu, zatim radi slabe prolaznosti tog zemljišta, i velikog saobraćaja koji se vršio tom jednom komunikacijom po grebenu Bilo Gore.¹⁰

Sanitet u ovim teškim prilikama u potpunosti je zadovoljio i pored pomanjkanja prevoznih sredstava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik:
Pajo Samardžija

Komandant — major:
Dušan Corkovi

M. P.

¹⁰ U AVII (reg. br. 33—1—3, k. 557) nalazi se još jedan izveštaj, istovetan sa ovim izveštajem, koji je zaveden u Stabu 33. divizije istog dana pod brojem Op. 149.

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIIJE JA OD 7. MAJA 1945. POT I-
NJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE OPŠTIM PRAVCEM
MARIBOR — DRAVOGRAD — CELOVEC**

STAB

III. JUGOSLOVENSKE ARMIIJE

O. broj. 292/45

Dana 7. V. 1945 g.

u 24.00 . ~

Z A P O V I J E S T

(sekcija akovec, Ptuj, Rogatec 1:200.000 — ruskog izdanja)

Danas 7. ov.mj. Njema ka je bezuslovno kapitulirala.² Glavnina njema kih i ustaških snaga napustila je Zagreb,³ koji o ekuje dolazak naše Armije. Varaždin je oslobo en.⁴ Ost-tatci potu enog neprijatelja na elom frontu ispred naše Ar-mije nalaze se u povla enju ka zapadu.

² Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 34—2, k. 1241.

³ Protokol o bezuslovnoj kapitulaciji je potpisan u Rajmsu 7 maja u 2,30 asa, a ratifikovan je u Berlinu 9. maja. Drugog maja kapitulirala je Grupa armija »C« u Italiji (posle primirja u Kazerti 28. aprila); 5. maja kapitulirale su sve nema ke snage u severnoj Nema koj, Holandiji, šlezvig-Holštajnu i Danskoj; 6. maja kapitulirale su nema ke snage u oblasti severnih Alpa (zapadna Austrija i južna Bavarska) (*Oslobodila ki rat naroda Jugoslavije 1941—1945*, knj. II, drugo izdanje, Vojnoistorijski institut, Beograd 1965, 631 i 638).

Sedmog maja, im je stigla vest o predstoje oj kapitulaciji, nema ki 15. koza ki konji ki korpus po eo je marš prema Dravogradu. a Borbena grupa »Kühne« povla enje drumom Varaždin—Zagreb, tako da je 7. maja uve e desno krilo te grupe bilo kod Komina a levo povu eno 10 km zapadno od drumu, u pl. Ivanš icu (E. Schmidt-Richberg, n. d., 143, 144). Ta grupa trebalo je da se povla i pravcem Zabok — Krapinske Toplice — Rogaška Slatina — Šv. Juraj (AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: dnevnik majora Berna), a Borbena grupa »Fišer« preko Slovenske Bistrice u pravcu Celja, gde je i zarobljena (E. Schmidt-Richberg, n. d., 144). Posle 7. maja, na pravcu nastupanja 3 armije JA prestao je organizovan otpor nema kih i ustaško-domobranskih snaga.

⁴ Vidi depešu Generalštaba JA od 7. maja 1945. u 17 asova (AVII, reg. br. 3—2—1, k. 45) kojom se obaveštava štab 3. armije da su, prema izveštaju Radio-Zagreba, nema ke i ustaško-domobranske snage napustile Zagreb i da je potrebno da 3. armija što brže napreduje opštim pravcem Maribor—Dravograd—Celovec.

⁴ Varaždin su oslobodile jedinice 51. udarne divizije 7. maja 1945. u 21 as. Vidi dok. br. 135.

I Armija u ovom napredovanju ka Zagrebu izbila do linije: Komin — Dugo Selo — Sava.

Ljubljana je oslobođena brzim prodorom naših jedinica/

Prema depešnom naređenju Generalštaba Jugoslovenske Armije od 7. o.m., naša Armija dobila je naređenje da što brže nadire opštim pravcem: Maribor — Dravograd — Celovec.

U vezi s tim:

NARE UJEMO:

1 — 16 divizija: produžava nadiranje opštim pravcem: Krapinske Toplice — Pregrada — Rogatec — Laše — Blato — Slovenske Konjice. Levo održava vezu sa jedinicama I Armije,⁶ a desno sa 17 divizijom. U slučaju potrebe, jednim dijelom svojih snaga pomaže desnom krilu I Armije zauzeće Celja obuhvatom sa sjeverne strane.⁷

2. — 17 divizija: produžava nadiranje opštim pravcem: Krapina — Turmanec — Rogatec — Laše — Luše ka Vas — Slovenska Bistrica. Levo održava vezu sa 16 divizijom, a desno sa 40 divizijom.⁸

3. — 40 divizija: Sa prostorijske Križevaca nadire opštim pravcem: Križevci — Hum — Lepoglava — Krali — Kozmijanec⁹ — Ptujaska gora — Pragersko. Levo održava vezu sa 17 divizijom, a desno sa 12 divizijom.¹⁰

4. — 12. divizija: nadire opštim pravcem Ivanec — Jazbina — Lancova Vas — (preko Kozmijanca¹¹) — Sv. Lovrenc — Orehova Vas. Levo održava vezu sa 40 divizijom, a desno sa 36 divizijom.

5. — 36 divizija: prikuplja se na prostorijske Ladanje — Jurketinec — Tužno (zapadno od Varaždina) odakle produžava nadiranje opštim pravcem: Solini — Bedenec — Višnjica — Jazbina — Leskovec — Ptuj (zauzima dio Ptujaska južno od Drave, kojom prilikom sarađuje sa 51 divizijom ukoliko ista

⁸ U Ljubljani su ušle jedinice 7. korpusa JA (15. i 18. divizija) i 29. udarna divizija ujutru 9. maja, pošto se neprijatelj 8. maja oko 23 sata povukao preko Kamnika i Kranja (*Završne operacije*, 673).

⁴ Sa 11. udarnom divizijom (knj. 1, dok. br. 128).

⁷ Vidi dok. br. 128.

¹ Vidi dok. br. 149.

¹ i ¹¹ Treba: s. Kozminci, 12 km severoistočno od Rogateca.

^w Vidi dok. br. 132 i 152.

bude nadirala levom obalom Drave ili tu saradnju ostvaruje sa jedinicama Bugarske Armije). Po zauze u Ptuja dalje ka Mariboru opštim pravcem komunikacija pored Drave.¹²

Levo održava vezu sa 12 divizijom, a desno sa 51 divizijom, odnosno sa jedinicama Bugarske Armije ukoliko budu one produžile napredovanje uz Dravu od Ormoža gdje se sada nalaze.

6. — 51. divizija: produžava nadiranje opštim pravcem: Varaždin — Vratno — Stoinci, gdje prelazi Dravu i nadire dalje sjevernom obalom Drave u cilju zauze a Ptuja i to samo u onom slu aju ukoliko Bugarske jedinice koje se sada nalaze kod Ormoža ne bi dalje prodirale na zapad sjevernom obalom Drave. Po zauze u Ptuja produžava nadiranje dalje sjevernom obalom Drave ka Mariboru. Ukoliko e bugarske jedinice nadirati sjevernom obalom Drave ka zapadu¹³ u tom slu aju došavši na prostoriju Št. Florijan — Brezovec,¹⁴ kao armijska rezerva, nadire pravcem za 36 divizijom.¹⁵

7. — Štab Armije 8. ov. mj. od 14 asova biti e u Varaždinu.

8. — Komanda pozadine 8. ov.mj. od podne u Varaždinu.

9. — Ranjenike evakuirati za Varaždin.

Napomena: Od bitne je važnosti da divizije održavaju me usobno vezu po frontu, kako ne bi došlo do istravanja pojedinih divizija ili zaostajanja, kao i na slu aj potrebe, da se divizije mogu me usobno potpomagati u borbi.

Obratiti naro itu pažnju na održavanje radio-veze sa Štabom ove Armije. Svakoga dana po padu mraka i po svanu u izvještavati ovaj Štab dokle su stigli vaši prednji dijelovi.

Ponovo se skre e pažnja na bolje održavanje reda i discipline pri pokretu kolona: držati samo desnu stranu puteva; predvidjeti i ta no odrediti kad koje komore, odakle i u kojem pravcu kre u, a ne da se veliki broj komora nagomilava

" Nisu na eni izvještaji Štaba 12. udarne i 36. udarne divizije o izvršenju ove zapovesti, ali se iz izvještaja Štaba 3. armije JA od 24. maja (vidi dok. br. 154) može utvrditi da je ta zapovest izvršena.

" Jedinice bugarske 1. armije, prema nare enju komandanta III ukrajinskog fronta Crvene armije, maršala Tolbuhina, nastupale su levom obalom Drave ka zapadu do linije Maribor — Lajbnič. Vidi izvještaj štaba 3. armije JA, O. br. 349, od 2. maja (vidi dok. br. 154).

¹⁴ Treba: M. i V. Brezovec, 12 km jugoisto no od Ptuja.

¹⁵ Vidi dok. br. 151.

na pojedinim ta kama. Imati u vidu da red u maršu znatno poveća brzinu pokreta što je od naročite važnosti za predstojeće duge pokrete.¹⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
pukovnik:
SI. ot.

KOMANDANT,
general-lajtnant:
Košta Na

M. P.

Dostavljeno
Na znanje:

Štabu I Jugoslovenske Armije

Na izvršenje:

Štabu 16, 17, 40, 12, 36 i 51
divizije.

Komandantu Artiljerije

Komandi pozadine III Arm.

Odelenjima ovoga Štaba — izvodno.

STAB
XL. U. DIVIZIJE
III JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 540
Dana: 7. V. 1945 god.

" O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 135, 149, 150, 151, 152, 154.

BR. 125

IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 7. MAJA 1945
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE NO U 5/6. I.
6. I 7. MAJA¹

STAB XVI. JUG. DIVIZIJE
III. JUG. ARMIJE

Op. br. 102
7. V. 1945.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

U toku no i 5/6. o.m. naše jedinice izvršile su snažan napad ispred sela Sv. Ivan Zabno i posle više asne borbe ispred samog sela zauzele su Sv. Ivan Zabno.²

Po zauze u Sv. Ivana Žabna, preduzeto je gonjenje neprijatelja slede im pravcem:

IV. brigada: Sv. Ivan Zabno — Poljana — Špiranec (jedan bataljon upu en je u pravcu sela Treme).

II. brigada Sv. Ivan Zabno — Brezovljani — Repinec.

I. brigada u rezervi u Sv. Ivan Zabno.

Štab divizije u Sv. Ivanu Zabnu.

U toku gonjenja neprijatelja 6. o.m., naše jedinice nailazile su na mestimi ni jak otpor i pod borbom zauzele su slede a sela: Remetinec, Brezovljani, Trema (u sadejstvu sa jedinicama VII.³ divizije), Lalajci, Tu enik, Buzadovac, Poljana, Gra ina, Cubinec, Repinec, Novaki i Podjales.⁴

Za sve vreme ovih borbi naša artiljerija je pružala snažnu podporu našoj pešadiji, omogu avaju i brzu likvidaciju neprijateljskih uporišta.

Po zauze u gore navedenih sela, naše jedinice zadržane su na sre ivanju i odmoru na dosadanjim položajima: Se-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—3 k. 953.

² O tome vidi dok. br. 103 i 105 i AVII, reg. br. 5—4, k. 955: depešu Štaba 16. udarne divizije br. 39 od 6. maja u 5,20 Stabu 3. armije, u kojoj se izveštava da je zauzet Sv. Ivan Zabno i da se nastavlja gonjenje neprijatelja: 2. brigada pravcem s. Brezovljani — s. Tu enik — s. D. Tkalec, a 4. brigada pravcem s. Poljana — Raven, dok se 1. brigada nalazi u divizijskoj rezervi (depeša br. 40).

³ Greška; treba: XVII.

⁴ Selo Novake zauzela je 2. brigada u 15 asova a selo D. Tkalec u 17 asova, i time presekla komunikaciju akovec — Zagreb (vidi AVII, reg. br. 5—4, k. 955: depešu Štaba 16. udarne divizije br. 42 od 6. maja 1945. u 19,25 Stabu 3. armije JA).

verozapadno od sela Cubinec — Špiranec — Novaki — Podjales.

Prema zapovesti štaba III. Armije 0. br. 284/45.,⁵ naše jedinice na dan 7. o.m. izvršile pokret pravcem:

IV. brigada: Križevci — Erdovec — Gregurovec — Fodrovec — Visoko — Hum — Hrašina — Prepuštovec — Krapina.

II. brigada: Raven — Srpski Dubovec⁶ — Gregurovec — Fodrovec — Visoko — Hum — Hrašina — Prepuštovec — Budinšina.

I. brigada: istim pravcem određenim za II. brigadu, s tim što se zadržati na prostoriju Sv. Križ — Prepuštovec.

U vezi gornje zapovesti,⁷ naše jedinice u toku dana 7. o.m. izvršile su pokret i to:

II. brigada sa prostorije sela Repinec — Podjales — Tušnik u 0,30 asova pravcem: Repinec — Raven — Dubovec — Gregurovec, i stigle u 10,30 asova u selo Ferežane, gdje su došli u kontakt sa neprijateljem izmeću sela Ferežani i sela Fodrovec. Jačina neprijatelja: 1 pukovnija (24. pukovnija 5. udarne divizije). U mećuvremenu 2. doknadna bojna sa pravca selo Bršina⁸ — Ferežani sukobila se sa našim jedinicama, izvršen je odmah napad, i umestnim obuhvatom neprijatelj je obkoljen i cela bojna u jaćini od 190 vojnika zarobljena, a 24. pukovnija 5. udarne divizije povukla se, praećina u stopu od naših jedinica.

IV. brigada: po likvidaciji neprijatelja u Križevcima od strane XVII. divizije u 5,30 asova, izvršila je pokret za ovom divizijom pravcem: Križevci — Erdovec — Gregurovec — Fodrovec — Pofuki — Visoko, gde se zadržala na srećivanju.

Za vreme ovoga pokreta, ova brigada imala je mestimićno sukobe sa neprijateljskim zaštitnicama, koje je odmah uništila i zarobila.

I. brigada: kreće se odrećenim pravcem za II. brigadom kao divizijska rezerva i nalazi se u selu Pofuki.

U toku ovih borbi zauzeta su od strane naših jedinica sledeća sela: Podgajec — Pesek, Erdovec, Gregurovec, Fere-

⁵ Vidi dok. br. 119.

⁶ Greška; treba: s. Sr. Dubovec, 7 km jugozapadno od Križevaca.

⁷ Vidi dok. br. 120.

⁸ Nije naćeno na karti 1:100.000. Redakcija nije mogla utvrditi na koje se selo misli.

žani, Brežani, Fodrovec, Brezje, Gornji Kolarec, Pofuki i Visoko.⁹

Naši gubitci:	
a) U ljudstvu:	
Poginulih	7,
Ranjenih	36,
Nestalih	3,
b) U oružju i materijalu nestalih:	
Stoke	
konja	3.

Neprijateljski gubitci:

a) U ljudstvu:	
Poginulih	231,
Ranjenih	324,
Zarobljenih	283.
b) U oružju i materijalu (zarobljeno)	
Pušaka	40,
Saraca	2,
Puškmitraljeza	2,
Brtski topova 65 mm M. 6	1,
Ru nih bombi	6,
Kamiona	1,
Kola	1,
Konja	2,
Cipela.pari	15,
Odeli pari	32,
Šinjela	16,
ebeta	2.
c) Uništeno:	
Mitraljeskih gnezda	5.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Na elnik štaba:
major,
Rebula

⁹ štab 16. udarne divizije izvestio je depešom br. 45 od 7. maja u 23,35 (AVII, reg. br. 5—4, k. 955) Štab 3. armije da se toga dana 2. brigada nalazila u selu Humu, a Štab divizije sa 4. brigadom u selu Visokom.

BR. 126

**ZAPOVEST ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE JA OD 7. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA VA-
RAŽDIN'**

STAB
XXXVI DIVIZIJE
O. br. 222
7. maja, 1945 god.

ZAPOVEST

(Sekcija Varaždin — Koprivnica, 1:100.000, Rusk. izd.)

Posle razbijanja neprijatelja² na prostori Bjelovar — Koprivnica nastavi e se dalje brzo gonjenje neprijatelja ka prostori Varaždin — Novi Marof u cilju potpunog razbijanja neprijatelja i oslobo enja Varaždina i Zagorja.

Naša divizija dobila je zadatak da produži nastupanje opštim pravcem Tuhovec — Varaždinske Toplice — Varaždin i napada Varaždin sa jugozapadne i južne strane. Po likvidaciji Varaždina osta e kao garnizonska jedinica u istom dok ne dobije nov zadatak.

U vezi prednjeg

NARE UJEMO :

1.) V brigada po likvidaciji Varaždinskih Toplica nadira e opštim pravcem Tomaševac — rneć — Biškupec d napada Varaždin sa južne strane. Granica dejstva desno drum Varaždin — Novi Marof a ulevo drum Varaždin — Jalkovec — Beretinec.

2.) III brigada po likvidaciji Varaždinskih Toplica nadira e opštim pravcem: Varaždinske Toplice — Seketin — Poljana — Nedeljanec — Varaždin i napada Varaždin sa jugozapadne strane. Granica dejstva desno do V brigade a ulevo drum Varaždin — Nedeljanec.

3.) VI brigada kreta e se kao diviziska rezerva pozadi III brigade.

4.) Artiljeriska brigada potpomaga e rad pešadiskih brigada pri izvršenju našeg zadatka.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 18—2, k. 1241.

² Re je o delovima nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

5.) Mediko-sanitarni bataljon nalazi se u s. Slanju a po likvidaciji Varaždinskih Toplica premesti e se u iste.

6.) Komanda pozadine nalazi se u s. Slanju.
Stab divizije nalazi se u s. Leskovec.

OPŠTE ODREDBE

Istaknuti centar veze nalazi se u s. Tuhovcu.

Po likvidaciji Varaždina naše jedinice smesti e se u Varaždinu i to: V brigada u južnom delu, III brigada u zapadnom delu, VI i Artiljeriska brigada u severnom delu, Komanda pozadine i Mediko-sanitarni bataljon u isto nom delu, gde e ostati do dobijanja novog zadatka.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
potpukovnik,
Si. O.

v.d. Na elnika
kapetan,
V. **Bivolarevi**

v.d. Komandanta
potpukovnik,
or e Bikicki

Dostavljeno: Štabu III. Jugosl. Armije na uvid
Štabu III, V, VI i Art. brigade.
Komandi pozadine,
Referentu saniteta.

M. P.

³ O izvršenju ove zapovesti nije na en pismeni izveštaj Štaba 36. divizije, ali se iz izveštaja Štaba 3. armije od 11. maja 1945 (dok. br. 141) vidi da je 36. divizija 7. maja oslobodila Varaždinske Toplice i širokim lukom s juga obuhvatila Varaždinsku kotlinu.

**IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 8. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE NO U 7/8.
1 8. MAJA¹**

**ŠTAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE**

Op. Broj: 103
Dana: 8-V-1945 god.

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

U toku no i 7/8 o.m. izbili smo na sektor Visoko — Vinj no. Pošto su jedinice krenule po ranijoj zapovesti² na sektor Budinš ina — Hraš ina. Po izbijanju prednjih delova na cestu Varaždin — Zagreb sukobile su se sa ustaškim snagama. Po izjavi zarobljenika, sa 4—500 ustaša³ zaposeo 'je ovu cestu od k. 312 severno od Huma pa do k. 238 Podvorec. Da bi nesmetano produžili naš dalji pokret resili smo, u dogovoru sa komandantom XII divizije da preduzmemo sve mere u cilju opkoljavanja i uništenja ove grupe.

Naša I i II brigada krenule su pravcem: D. Boš ak — Borenc — Bisag i to laki pešadiski delovi bez komora, da bi se skriveno prebacili preko ceste Varaždin — Zagreb i zabacili neprijatelju za le a. Težište I brigade da što pre izbije na cestu Jelovec — Krapina, dok IV brigada ima zadatak da stalno bude u kontaktu sa neprijateljem, kako bi ga angažovala na frontu, dok i I i II brigada ne zabace se za le a.

XVII divizija jednu svoju brigadu ostavlja na sektoru Radeši — Paka, dok sa dve brigade izbija na G. Makojiš e — Pece k. 258 i izbije sa svojim desnim krilom preko Budinš ine — Sv. Križa i da se sastavi sa našom I brigadom.

Jutros oko 9 asova naša IV brigada poslala im je ultimatum za predaju po zarobljenim domobranima, ali uopšte nisu još ništa odgovorili i borba je otpo ela dalje.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, res. br. 16—3. k. 953.

² Vidi dok. br. 120.

³ Iz sastava ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

Stab naše divizije nalazi se u s. Visoko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — pukovnik
Kamenjar

BR. 128

**ZAPOVEST ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 8. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA IZBIJANJE NA STA-
RU JUGOSLOVENSKO-AUSTRIJSKU GRANICU¹**

STAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Broj: 104
Dana: 8./V 1945 god.

Z A P O V E S T

(Sekcija Ptuj, Rogatec, Celje raz. 1:1.000.000, Eng. izd.)

Situacija:

Dana 7. o.m. Nema ka je bezuslovno kapitulirala. Danas je oslobo en Zagreb od jedinica II Armije² a od jedinica naše armije oslobo en je Varaždin/ Ostaci potu enog neprijatelja na elom frontu ispred naše Armije nalaze se u povla enju ka zapadu. S obzirom na ovakvu situaciju potrebno je da naše jedinice što pre izbiju na Austrijsku granicu⁴ i da dotuku i unište neprijatelja koji se u neredu povla i.⁵

NAS ZADATAK:

Sa brzim prodorom izbije na austrijsku granicu opštim pravcem: Bisag — Bosna — Brestovec — Bedekovina — Za retje — Kapinske Toplice — Pre-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, ree. br. 56—1. k. 952.

² Vidi knj. 1, dok. br. 132 i 133 i knj. 2, dok. br. 94 i 98.

³ O tome opširnije vidi u dok. br. 135.

⁴ Re je o jugoslovensko-austrijskoj granici pre 6. aprila 1945. godine.

⁵ Vidi dok. br. 124.

grada — Rogatec — Laše — Blato — Slov. Konjice. Desno od nas prodira e XVII divizija, a levo od nas jedinice I Armije.⁶ U slu aju potrebe da jednim delom svojih snaga pomognemo desnom krilu I Armije zauze e Celja obuhvatom sa severne strane. U vezi s tim

N A R E U J E M O :

I brigada odmah e krenuti opšt看 pravcem odre enim za diviziju i težiti da što pre izbije na prostoriju Slov. Konjica. Na svom pravcu prodiranja povesti ra una o bo nom obezbe enju i održavanju veze sa susednim jedinicama. Prodiranje vršiti bez prestanka izuzev samo toliko koliko je potrebno radi ishrane i odmora boraca.

II brigada krenu e pozadi I brigade gore ozna enim pravcem održavaju i tesnu vezu sa I brigadom koja je ispred nje i u slu aju potrebe kod I brigade pomo i I brigadi likvidaciju neprijatelja na odre enom pravcu. Prilikom prodiranja voditi ra una o obezbe enju bokova.

IV brigada krenu e istim pravcem odre enim za prve dve brigade kao divizijska rezerva. Tako e e se i ova brigada obezbediti bo no.

Artiljer. brigada Komandant artiljerijske brigade stavi e do znanja komandantima diviziona da se imaju kretati sa brigadama kako je to do sada bilo podeljeno i potpomagati one brigade sa kojima idu, ako se drug ije ne naredi od strane ovoga štaba.

Komanda pozadine održava e najtešnju vezu sa ovim štabom i prema potrebi vrši e pokrete. Med. San. bat. uputi e u sastav divizijske rezerve gde e se zajedno sa divizijskom rezervom kretati, ranjenike upu ivati istim pravcem unazad u armijsku bolnicu u Varaždin.

Veza Bataljon za vezu kreta e se sa štabom divizije i u slu aju potrebe uspostavljanja veze dobija e nare enja, a za vreme ovih pokreta štabovi brigada održava e vezu sa ovim štabom radiogramskim putem, javljaju i gde je elo jedinica i gde je štab brigade i ukoliko bu e šta novo.

Štab divizije nalazi e se na pravcu pokreta sa štabom IV brig.

Napomena: Od bitne je važnosti da štabovi brigada održavaju me usobno najtešnju vezu kako se ne bi dešavalo istr a-

⁴ Jedinice 11. udarne divizije.

vanje pojedinih delova jednih ispred drugih i kako bi mogli u slu aju potrebe potpomagati jedni druge.

Obratiti pažnju na bolje održavanje reda i discipline za vreme izvršenja pokreta kod kolona; držati samo desnu stranu puteva: predvi ati i ta no odre ivati kad koje komore, odakle i u koje mesto kre u i da se ne bi velik broj komora nago- milavao na pojedinim ta kama. Imati u vidu da red u maršu znatno uve ava brzinu pokreta što je od naro ite važnosti u ovako duga kom pokretu.'

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar,
potpukovnik,
Miloš

Komandant,
pukovnik,
Kamenjar

M. P.

BR. 129

**ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 8. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE PRAV-
CEM KOPRIVNICA — SLOVENSKA BISTRICA**

STAB
XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. Op. Br. 34
8. maj 1945 g.
u 16.30 .

Z A P O V E S T

Sekcije: akovec, Ptuj, Rogatec — 1:100.000

7. o.m. Nema ka je bezuslovno kapitulirala.² Glavnina nema kih i ustaških snaga napustila je Zagreb, koji o ekuje dolazak naše armije. Varaždin i Ljubljana su oslobo eni brzim

⁷ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 138.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 19—7, k. 994.

⁷ Vidi dok. br. 124, objašnjenje 2. U vezi s tim Generalštab JA je naredio da se odmah uputi ultimatum svim nema kim jedinicama da polože oružje (AVII, reg. br. 9—17—10, k. 258A). Komandant 1. armije je 7. maja uputio ultimatum svim nema kim snagama na podru ju Hrvatske zahtevaju i da odmah obustave otpor (vidi knj. 1, dok. br. 116).

naletom naših trupa.³ Ostaci potu enog neprijatelja na elom frontu ispred naše armije nalaze se u povla enju ka zapadu.

I. Armija u svome napredovanju ka Zagrebu izbila je do linije: Komin — Dugo Selo — Sava."¹

Prema depešnom nare enju Generalštaba Jugoslovenske Armije od 7. o.m., naša armija dobila je nare enje, da što brže nadire opštim pravcem: Maribor — Dravograd — Celovec.⁵

Naša divizija dobila je zadatak,⁶ da po likvidaciji neprijateljske grupacije na prostoriji: Hum — Trgoviš e nadire opštim pravcem: Krapina — urmanec — Rogatec — Laše — Bume ka Vas⁷ — SI. Bistrica.

Levo od nas nadire XVI. divizija, a desno XL. divizija.⁸

Neprijateljska grupacija⁹ na prostoriji: Hum — Trgoviš e izolirana je i istoj treba predo iti kapitulaciju Nema ke, i ako se ne preda postupiti sa istom vojni ki i likvidirati je prvim padom mraka.

U tom cilju

NARE UJEMO:

8/9 maj. 1945. g.

1.— 6. Proleterska
brigada

1. — Prvim padom mraka, sa dosadanjeg položaja, napada neprijatelja na prostoriji: Hum — Trgoviš e i po likvidaciji istog produžava nadiranje sutra 9 o.m. u 3 . pravcem: Hum — Trgoviš e — Mariguti — D. Batina — Zlatar — Ma e i izbija na prostoriju: M. Komor — Frkuljevec, gde se smešta radi preno išta i odmora sa potrebnim obezbe enjem.

Za vreme nadiranja obezbe uje se desno i održava vezu sa XL. divizijom, a levo održava vezu sa 15. Majevi kom brigadom.

³ Vidi dok. br. 124, objašnjenje 4 i 5.

⁴ Vidi knj. 1, dok. br. 117.

⁵ Vidi AVII, reg. br. 9—17/10, k. 258A.

⁴ Vidi dok. br. 124.

⁷ Greška; treba: s. Luše ka Vas, 8 km južno od Slovenske Bistrice.

⁸ Vidi dok. br. 124.

⁹ To su bili ostaci nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

- 2.— 15. Majevi ka brigada
2. — U slu aju ja eg otpora neprijatelja na pravcu 6. brigade, sa dosadanjeg položaja vrši desni obuhvat neprijateljskog noložaja pravcem: Visoko — Radeši — k. 377 Sv. Jelena — Sv. Benedikt i potpomaže likvidaciju pomenute neprijateljske grupacije.
- Po likvidaciji neprijatelja 9. o.m. u 3 . produžava nadiranje pravcem: Sv. Benedikt — Jarek — Galovec — Jelovec — Gran ari — Brestovec — Riter — Ma e, gde se smešta radi prenoišta i odmora sa potrebnim obezbe enjem.
- U slu aju da 6. brigada sama likvidira neprijatelja, bez u eš a 15. Majevi ke brigade, poslednja e krenuti sa svog dosadašnjeg položaja u ozna eno vreme, pravcem: Visoko — k. 147 (Breznica, raskrsnica puteva) — Komin — Bi aki — Bosna — železni ka stanica Konjš ina — Gran ari — Riter — Ma e.
- 3.— Artileriska brigada, Inžinjeriski bataljon, Med. san. bataljon, P.a. mitraljeska eta Ceta za vezu
3. — Artileriska brigada sa dosadašnjih položaja potpomaga e napad naše pešadije na neprijateljsku grupaciju, a po likvidaciji iste, 9. o.m. u 3 . kre e pravcem za 15. Majevi kom brigadom: Prese na — Bisag — Komin — Bi aki — Bosna — železni ka stanica Konjš ina — Gran ari — Zlatari po izbivanju na prostoriju: Ladislavec — Cetinovec smešta se za prenoište i odmor sa potrebnim obezbe enjem.
- Inžinjeriski bataljon, Med. san. bataljon, p.a. mitraljeska eta i eta za vezu kre u se pozadi artileriske brigade i razmeštaju na prostori: Ladislavec — Cetinovec.
- 4.— 2. Krajiška brigada
4. — Sa svoje razmeštajne prostorije kre e 9. o.m. u 3 . pravcem za etom za vezu, a odre enim pravcem za artilerisku brigadu, s tim da se ima razme-

štiti radi preno išta i odmora u s. Mihovljan.

Za vreme kretanja obezbe uje se levo i desno prema potrebi.

5. — Komanda pozadine (sa svima prištapskim delovima koji se nalaze u Križevcima)

5. — 9. o.m. do mraka imaju biti u s. Zlatar. Ovi delovi kreta e se pravcem: Križevci — Sudovec — Komin — železni ka stanica Konjš ina — Zlatar, gde e se razmestiti radi preno išta i odmora.

U slu aju da pomenuti delovi izbiju pre operativnih jedinica u Komin, sa eka e prolazak operativnih jedinica sa svima njima pripadaju im delovima, a posle kre u za istima odre enim pravcem.

10 maj 1945 g.

1.—2. Krajiška brigada

1. — Sa prostorije preno išta od prethodnog dana krenu e 10. o.m. u 3 . pravcem: s. Mihovljan — s. Radoboj — Krapina — urmanec — G. i D. Vidina, gde e se smestiti radi preno išta sa potrebnim osiguranjem.

Za vreme kretanja obezbe uje se i održava vezu desno sa XL. divizijom, a levo se obezbe uje po potrebi.

2.—6. Proleterska brigada

2. — Sa prostorije preno išta od prethodnog dana krenu e 10 o.m. u 4 pravcem za 2. Krajiškom brigadom, s tim da se ima razmestiti radi preno išta i odmora na prostoriji: Sv. Rok — Dobovec — Crešnjevce sa potrebnim obezbe enjem.

Za vreme kretanja obezbe uje se i održava vezu levo sa XVI. divizijom, a desno prema potrebi.

3. — Artileriska brigada Inžinjerijski bataljon Med. san. bata-

3.— Sa prostorije preno išta od prethodnog dana krenu e 10. o.m. u 4,30 . pravcem za 6. Proleterskom brigadom i smesti e se radi preno išta i odmora

ljon P.a. mitraljeska eta eta za vezu na prostoriju: Hromec — Bandi sa potrebnim obezbe enjem.

- 4.—15. Majevi ka brigada 4.— Sa prostoriije preno išta od prethodnog dana krenu e 10 o.m. u 5 . pravcem za artileriskom brigadom i razmesti e se radi preno išta i odmora na prostoriiju Rogatec sa potrebnim obezbe enjem.
5. — Komanda pozadine (sa svima prištapskim delovima) 5.— Do mraka 10 o.m. imaju biti u s. urmanec, gde e se razmestiti radi preno išta i odmora sa potrebnim obezbe enjem.

11. maj 1945 g.

- 1.— 15. Majevi ka brigada 1.— Sa prostoriije preno išta od prethodnog dana krenu e 11 o.m. u 3 . pravcem: Rogatec — Laše — Luše ka Vas — Križni Vrh — Cigonca — SI. Bistrica, koju likvidira od neprijateljskih bandi i po likvidaciji smešta se radi preno išta i odmora na prostoriiju: Sp. Ložnica, sa potrebnim obezbe enjem.
- Za vreme kretanja obezbe uje se i održava vezu desno sa XL divizijom, a levo se obezbe uje prema potrebi.
- 2.—2. Krajiška brigada 2.— Sa prostoriije preno išta od prethodnog dana krenu e 11 o.m. u 3 . pravcem za 15. brigadom.
- U slujaju neprijateljskog otpora kod SI. Bistrice potpomaže likvidaciju SI. Bistrice.
- Posle likvidacije iste smešta se radi preno išta i odmora na prostoriiju: Devina — Zg. Bistrica, sa potrebnim obezbe enjem.
- Za vreme kretanja obezbe uje se i održava vezu levo sa XVI. divizijom, a desno se obezbe uje prema potrebi.

<p>3.— Artileriska brig.
Inženjeriski bataljon
Med. san. bataljon
P.a. mitraljeska eta
Ceta za vezu</p>	3.— Sa prostorije preno išta od prethodnog dana krenu e 11 o.m. u 4 . pravcem za 2. Krajiškom brigadom i razmesti e se radi preno išta i odmora na prostoriju: Sv. Jožef — Brinje, sa potrebnim obezbe enjem.
4.— 6. Prolet, brigada	<p>4.— Sa prostorije preno išta od prethodnog dana krenu e 11 o.m. u 4 . pravcem za etom za vezu i razmesti e se radi preno išta i odmora na prostoriju: Klop e — Pokoš e, sa potrebnim obezbe enjem.
Za vreme kretanja obezbedi e se desno i levo prema potrebi.</p>
5.— Komanda pozadine (sa svima prištapskim delovima)	5.— Sa prostorije preno išta od prethodnog dana krenu e 11 o.m. tako da istoga dana do mraka stignu u SI. Bistricu. Pravac kretanja jeste pozadi 6. brigade.
6.— Štab divizije (Komandni deo)	6.— Prvog dana, 9. o.m. bi e u s. Mihovijan, a za vreme kretanja pozadi 6. Proleterske brigade. Drugog dana, 10 o.m., bi e u Rogatecu, a za vreme kretanja pozadi 2. brigade. Tre eg dana, 11 o.m., u SI. Bistrici, a za vreme kretanja pozadi 15. brigade.

Napomena: Štab armije 8 o.m. bi e u Varaždinu, kao i Komanda pozadine armije.

Od bitne je važnosti da divizije održavaju me usobno vezu po frontu, kako ne bi došlo do istr avanja pojedinih divizija, ili zaostajanja kao i za slu aj potrebe da se divizije mogu me usobno potpomagati.

Obratiti naro itu pažnju na održavanje radio-veze sa štabom armije, a jedinice divizije (brigade) za vreme pokreta javlja e se radio-vezom svakog asa po unapred ugovorenom klju u.

Ponovo se skre e pažnja na održavanje reda za vreme marša i na marševsku disciplinu: držati samo desnu stranu puta i ne zakrivati put tako, da leva strana puta uvek bude slobodna za prolaz. Imati u vidu da red na maršu znatno uveava brzinu pokreta, a što je u svakoj situaciji od najve e važnosti.

Desno od nas kreće se XL. divizija opštim pravcem: Križevci — Hum — Lepoglava — Krali — Kozminci — Ptujaska Gora — Pragersko.

Levo oc! nas nastupa XVI. divizija opštim pravcem: Krapinske Toplice — Pregrada — Rogatec — Laše — Blato — SI Konjice.¹⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT.KOMESAR,	ŠEF OPERATIVNOG OTSEKA,	KOMANDANT,
potpukovnik,	kapetan	potpukovnik,
	Krilov	Blažo Jankovi

M. P.

ŠTAB I ART. BRIGADE NOVJ

Op. Br. 200

19. V 1945 god.

Primljeno je na znanje

S toga u akta

S. F. — S. N.

Na el. štaba"

¹⁰ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 149.

" Potpis ne itak. Redakcija nije mogla utvrditi ko je potpisnik.

BR. 130

**IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 17. UDARNE
DIVIZIJE OD 8. MAJA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJ-
STVIMA DIVIZIJE 5, 6. I 7. MAJA¹**

ŠTAB

XVII. U. DIVIZIJE

Str. Pov. Op. Br. 33

8 maj 1945 g.

Dostavlja izvod
iz operacijskog dnevnika
za 5, 6 i 7/V
1945 g.

**ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
SITUACIJA**

Po oslobodenju Bjelovara² naše jedinice preduzimaju gonjenje razbijenog neprijatelja, koji se povlači na pojedinim mestima i bez borbe.

Naša divizija dobila je zadatak, da odmah po oslobodenju Bjelovarom produži nastupanje opštim pravcem: s. Podgorci — Kraljevac — Gornje Selo — s. Lemeš — Križevci. Po izbijanju u visinu Gornjeg Sela — Bukovje, naša divizija potpomaže bojom u udarom likvidaciju Sv. Ivana Zabno, a sa glavnom snagom produžava na svoj osnovni zadatak — Križevci.³

BORBE

5-V-1945

6. Proleterska brigada, posle likvidacije Bjelovara, preduzima energično gonjenje neprijatelja⁴ pravcem: Bjelovar — Kobasari — Podgorci — Kraljevac — Kovačevac — Gornje Selo — Lemeš.

Oko 10 . jedinice brigade izbijaju u s. Kovačevac, koje zauzimaju. Ovde nailaze na jači otpor neprijatelja, koji je poseo položaj: Vakoslav — Crlenjak — Rumenjak — šuma Brezina — s. Markovac (na putu Bjelovar — Sv. Ivan Zabno).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15—5, k. 983.

² Bjelovar su oslobodile 4. maja uveče jedinice 16. i 17. udarne divizije (vidi dok. br. 111 i 113).

³ Vidi dok. br. 103.

⁴ Delovi nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

Sa svoga polaznog položaja: leva obala Velike Rijeke — bezimena kota isto no od s. Crljenjak, jedinice brigade u toku dana vrše manje napade u cilju ispitivanja jačine neprijateljskog položaja, kao i jačine njegovih snaga. Za sve ovo vreme neprijatelj dejstvuje artilerijom i teškim minobacačima.

U 22 . jedinice brigade prelaze u napad, koji je prethodno bio pripremljen od strane naše artilerije i uspevaju da probiju neprijateljski položaj posle žestokih borbi. Brigada produžava gonjenje neprijatelja.

Neprijateljski gubici: 8 mrtvih, 28 ranjenih.

Sopstveni gubici: 1 poginuo, 7 ranjenih.

2. Krajiška brigada po zauzeću u Bjelovaru, a prema zapovesti štaba divizije,⁵ preuzima gonjenje neprijatelja pravcem: Bjelovar — Predava — Draganec — Dvorište — ur i .

Oko 10.30 . jedinice brigade izbijaju u s. Kovačevac, gde nailaze na organizovani neprijateljski otpor. Neprijatelj je ovde poseo položaj: Rumenjak — šuma Brezina — s. Markovac i zadržao prednje delove brigade.

Oko 22 ., posle artilerijske pripreme, brigada prelazi u napad sa polaznog položaja: Rača — Zorač — most na Velikoj Rijeci (na drumu Bjelovar — Sv. Ivan Žabno). Posle kratkih, ali žestokih borbi, bataljoni brigade uspeli su da probiju neprijateljski položaj. U daljem gonjenju neprijatelja jedinice brigade zauzimaju sela: Novakovec, Cepidlak, Ladinec i do 24 . stižu pred s. Dvorište.

Neprijateljski gubici: 11 mrtvih, 27 ranjenih.

Sopstveni gubici: 4 mrtva, 29 ranjenih.

15. Majevečka brigada, posle likvidacije i zauzimanja Bjelovara, kao divizijska rezerva kreće se pravcem: Bjelovar — Predava — Draganec — Dvorište — ur i . Oko 12 . stiže u s. Kraljevac, gde ostaje kao divizijska rezerva.

Posle probijanja neprijateljskog položaja oko 22 . produžava kretanje za Krajiškom brigadom.

Artilerijska brigada sa poljskim i minobacačkim divizionom, koji su bili plasirani na prostvoriji s. Kraljevac, u toku celoga dana dejstvovala je tuku i neprijateljske bunkere, osmatrao je ciljeve, kao i žive ciljeve.

Štab divizije u s. Kraljevac.

6-V-1945

6. Proleterska brigada, produžavajući i dalje energično goni neprijatelja, likvidira i zauzima s. Gornje Selo. U

⁵ Reč je o zapovesti Štaba 17. udarne divizije od 5. maja 1945. u 10,30 časova (dok. br. 112).

daljem nastupanju jedinice brigade izbijaju na liniju: s. Kloštar — s. Lemeš, gde su bile zadržane jakom pešadiskom i artileriskom vatrom.

U toku dana bataljoni u prvom borbenom redu vrše napade na neprijatelja, koji je držao položaj na desnoj obali p. Glogovnica, ali, usled njegove jake vatre, isti su ostali bez uspeha.

U 20 . brigada vrši pripreme za nov napad.

Neprijateljski gubici: 5 mrtvih, 25 ranjenih.

Sopstveni gubici: 2 ranjena.

2. Krajiška brigada, gone i i dalje neprijatelja, upada u s. Dvorište, koje zauzima. U daljem gonjenju brigada je uspeła da posle kra e borbe zauzme i selo ur i , tako da oko 3 . izbija svojim prednjim delovima na levu obalu p. Glogovnica. Po prelazu ovog potoka, brigada prelazi i železni ku prugu Koprivnica — Križevci i upada u sam grad Križevci.

Pošto jedinice brigade, koje su upale u grad, nisu imale podršku i saradnju susednih jedinica XVI. divizije, koje su trebale da iskoriste prodor brigade i da istu pomognu, neprijatelj je uspeo da protivnapadom nadmo nim snagama blokira i opkoli jedan bataljon brigade. Preduzetim snažnim protivakcijama i jurišaju i bezobzirno na neprijatelja, ve i deo ovog bataljona uspeo je da se probije i da u e u sastav ostalih jedinica brigade, koje su se ranije povukle na levu obalu p. Glogovnice.

Usled zamora i pretrpljenih gubitaka u toku dana, brigadu je zamenila 15. brigada, a 2. Krajiška brigada povu ena je u rezervu.

Neprijateljski gubici: 185 mrtvih, 420 ranjenih, 45 zarobljenih.

Zaplenjena je ve a koli ina ratnog materijala, koji se prebrojava. Po utvr ivanju ta nog brojnog stanja, podne e se naknadni izveštaj.

Sopstveni gubici: 55 mrtvih, 52 ranjena, 74 nestalih (od kojih 61 novomobilisani Ma ar).

Izgubljeno: 120 pušaka, 6 strojnica, 21 p. mitraljez, 2 protivkolske puške, 9 l. baca a.

15. Majevi ka brigada u toku dana zamenjuje jedinice 2. Krajiške brigade koja je povu ena u rezervu. Oko 20 . brigada vrši pripreme za napad.

Artileriska brigada sa svima svojim baterijama u toku popodneva sa prostorije s. ur i , gde je bila plasirana, dejstvovala je na neprijateljske položaje ispred Križevaca.

Stab divizije u s. ur i .

7-V-1945

6. Proleterska brigada. U toku no i 6/7 o.m. u 20 . sa svoga polaznog položaja: s. Kloštar — s. Lemeš, posle artilerijske pripreme, prelazi u napad na neprijatelja.⁶ Posle kra e, ali žestoke borbe, jedinice brigade uspele su da ovladaju žel. stanicom Majurec. Gone i dalje neprijatelja, brigada oko 22 . ulazi u sam grad Križevce. Neprijatelj pruža žestok otpor. Vode i uli ne borbe, u snažnom naletu, bataljoni brigade uspele su da likvidiraju neprijatelja i da u sadejstvu sa susednom 15. brigadom zauzmu grad.

Prema zapovesti štaba divizije⁷, po ovlađivanju gradom Križevci, brigada energično nastavlja gonjenje neprijatelja pravcem: Gušterovec — Finčevac — Vukovec — Gornja Rijeka — Sudovec — Visoko — Radeši — Hum i izbijaju na prostoriju: Radeši — Hum u 1 .

Neprijateljski gubici: 78 mrtvih, 63 ranjena, 5 zarobljenih.

Zaplenjeni ratni materijal prebrojava se i po utvrđivanju tačnog brojnog stanja dostavljene se naknadno izveštaj.

Sopstveni gubici: 1 mrtav, 26 ranjenih.

15. Majevička brigada u toku no i 6/7 o.m. oko 20 . sa svoga polaznog položaja: Sv. Marija — leva obala p. Glogovnica prelazi u napad na neprijatelja. Napadu prethodi artilerijska priprema. Posle žestokih borbi i po prelasku p. Glogovnica i železnice pruge, jedinice brigade ulaze u grad Križevci. Neprijatelj daje otpor i jedinice brigade, vode i uli ne borbe, uspele su da, u sadejstvu sa susednim jedinicama 6. brigade, oko 23 . potpuno ovladaju gradom.

Gone i dalje neprijatelja, a u vezi zapovesti štaba divizije, brigada nastupa pravcem: Podgorec⁸ — Gregurovec — Fodrovec — Rijeka — Fodrovec — Kolarec — Vukovec — Visoko i izbijaju na prostoriju: Viničino — Visoko oko 20 .

Neprijateljski gubici: 5 mrtvih, 21 zarobljen.

Ratni plen se prebrojava.

2. Krajiška brigada po likvidaciji neprijateljskog uporišta Križevci kreće pravcem za 6. Proleterskom brigadom, sa zadatkom da se kao divizijska rezerva razmesti na prostoriju anjevo — Vrh.

⁶ Križevce su branili 111. lovački puk nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, delovi ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije i 2. bojna 2. ustaškog zdruga (dok. br. 121).

⁷ Odnosi se na zapovest Štaba 17. udarne divizije od 6. maja 1945. u 21,30 čas (vidi dok. br. 121).

⁸ Treba: s. Podgajec, 5 km zapadno od Križevaca.

Artileriska brigada u toku no i 6/7 o.m. sa prostori je ur i , gde je bila plasirana, dejstvovala je na neprijateljske položaje ispred Križevaca, potpomažu i napad pešadiskih jedinica.

Štab divizije do 12 . u Križevcima, a potom u s. Gornja Rijeka.

Ukupni neprijateljski i sopstveni gubici u ljudstvu i materijalu za vreme od 5 do 7-V-1945 zaklju no.

Neprijateljski gubici: 292 mrtva, 584 ranjenih, 50 zarobljenih⁹

Ratni plen se prebrojava i ta no brojno stanje e se dostaviti naknadno.

Sopstveni gubici: 61 mrtav, 116 ranjenih, 74 nestala.

Izgubljeno: 120 pušaka, 6 strojnica, 21 p. mitraljez, 2 protivkolske puške, 9 l. baca a.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT-KOMESAR,
potpukovnik
otsutan

KOMANDANT,
potpukovnik
Blažo Jankovi

ŠEF OPERATIVNOG OTSEKA,
kapetan,
Krilov

M. P.

⁹ Podaci o neprijateljskim gubicima su u originalu precrtani.

BR. 131

**ZAPOVEST ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE JA OD 8. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OVLA IVANJE DE-
LOM PTUJA JUŽNO OD DRAVE I ZA NASTUPANJE KA MA-
RIBORU¹**

**Š T A B
XXXVI JUGOSLOVENSKE DIVIZIJE**

O. br. 223
8. V. 1945 god.
u 0800 as

Z A P O V E S T

(Sekcija akovec i Ptuj 1:100.000 ruskog izdanja)

Nema ka je bezuslovno kapitulirala 7. maja o.g.² Glavni-
na nema kih i ustaških snaga napustila je Zagreb, koji o e-
kuje dolazak naše Armije.

Po oslobo enju Varaždina, ostaci potu enog neprijatelja
na elom frontu ispred naše Armije nalaze se u povla enju ka
zapadu.³

Naša divizija dobila je zadatak⁴ da posle prikupljanja
na prostoriji: Ladanje — Jurketinec — Tužno (zapadno od
Varaždina) produžava nadiranje opštim pravcem: Solini —
Bedenec — Višnjica — Jazbina — Leskovec — Ptuj (zauzima
deo Ptuja južno od Drave, kojom prilikom sara uje sa LI di-
vizijom ukoliko ista bude nadirala levom obalom Drave ili tu
saradnju ostvaruje sa jedinicama bugarske Armije). Po za-
uze u Ptuja nadire dalje ka Mariboru opštim pravcem komu-
nikacijom pored Drave.

Levo održava vezu sa XII divizijom, a desno sa LI divi-
zijom, odnosno sa jedinicama bugarske Armije, ukoliko one
budu produžile napredovanje uz Dravu od Ormoža, gde se sa-
da nalaze.

U vezi prednjeg

N A R E U J E M O :

1.— V brigada, posle prikupljanja na prostoriji Ladanje,
produžava nadiranje opštim pravcem Fotez Breg — Klenov-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 19—2,
k. 1241.

² O tome više u zapovesti Štaba 17. udarne divizije, Str. pov.
op. br. 34, od 8. maja 1945. u 16,30 asova (dok. br. 129).

³ Vidi dok. br. 124, objašnjenje 2.

⁴ Vidi dok. br. 124.

nik — Višnjica — Leskovec — Sv. Vid i napada Ptuj sa jugoisto ne strane. Desno održava vezu sa LI divizijom, a levo sa III brigadom.

2.— III brigada, posle prikupljanja kod Ribi Brega, produžava nadiranje opštim pravcem Jerovec — Žarovnica — Jazbina — Zakl — Lancova Vas — Hajdina i napada Ptuj sa jugozapadne strane. Desno održava vezu sa V brigadom, a levo sa jedinicama XII divizije.

3.— VI brigada, posle prikupljanja kod Novog Cerja, kreta e se kao diviziska rezerva pozadi V brigade.

4.— Artileriska brigada, posle prikupljanja u Gredi, kreta e se pozadi V brigade i potpomoga e pešadiške jedinice ukoliko bude potrebno.

5.— Komanda pozadine, po prikupljanju u s. Tužnom, kreta e se pozadi VI brigade.

6.— Medikosanitarni bataljon izvrši e pokret do s. Jurketinca, odakle e se kretati pozadi VI brigade.

7.— Stab divizije bi e u s. Kapelecu, odakle e kretati pravcem V brigade.

Opšte odredbe:

Marševski red na pravcu V brigade: V brigada, Artileriska brigada, VI brigada, Medikosanitarni bataljon, Komanda pozadine.

Od bitne je važnosti da brigade održavaju stalnu me usobnu vezu sa susednim jedinicama desno i levo, kako ne bi došlo do istr avanja pojedinih jedinica ili zaostajanja, kao i za slu aj potrebe da bi se mogle jedinice me usobno potpomagati u borbi.

Ponovo se skre e pažnja na održavanje reda i discipline pri pokretu kolona: držati samo desnu stranu puta a preduzimati najstrožije mere protiv zakr avanja puteva. Imati u vidu da red u maršu znatno pove ava brzinu pokreta, što je od narosite važnosti za predstoje e duge pokrete.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Politkomesar — potpukovnik,
Bogdan A. Vujoševi

v.d. Komandanta
ppukovnik,
or e Bikicki

v.d. Na elnika — kap
V. Bivolarevi

⁵ O izvršenju ove zapovesti nije na en pismeni izveštaj Štaba 36. udarne divizije, ali postoji izveštaj Štaba 3. armije od 24. maja 1945 (vidi dok. br. 154) iz koga se saznaje da je ova zapovest izvršena.

BR. 132

**ZAPOVEST ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE JA OD 7. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA POKRET IZ REJONA
KRIŽEVACA KA PRAGERSKOM¹**

**ŠTAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**
op. Broj: 540
Dana: 7/V 1945. god.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Ptuj i Rogatec 1:100.000)

7. V. 45. g. njema ka je bezuslovno kapitulirala.² Glavnina njema kih i ustaških snaga napustile su Zagreb u koji ulaze naše trupe. Varaždin i Ljubljana su oslobojeni.³ Ostatci potu enog neprijatelja na cijelom frontu ispred III. Armije nalaze se u povla enju ka zapadu.

Naša Armija ima zadatak da što brže nadire op im pravcem Maribor — Dravograd — Celovec.⁴

Zadatak naše divizije jeste izbiti na sektor s. Pragersko. Desno od nas nalaziti e se jedinice XII. divizije, levo od nas jedinice XVII. divizije.⁵

XII. divizija nadire pravcem Ivanec — Jazbina — Lancova Vas — Sv. Lovrenc — Orehova Vas.

XVII. divizija nadire pravcem Krapina — urmanec — Rogatec — Laže — Luše ka Vas — Slov. Bistrica.

Naša divizija sa prostoriije Križevaca nadire pravcem: Križevci — Hum — Lepoglava — Krali — Kozminci — Ptujaska Gora — Pragersko.

N A R E U J E M O :

XVIII. Ud. brigada krenuti e na elu divizije iz V. Križevci u 7.30 sati.

Viroviti ka Ud. brigada krenuti e na jednom kilometru odstojanja iz V. Križevci.

Omladinska Ud. brigada krenuti e iz V. Križevci na jednom kilomet. odstojanja pozadi Viroviti ke Ud. brigade.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 46—2—1, k. 1293.

³ O tome vidi u dok. br. 124, objašnjenje 2.

³ Vidi dok. br. 124, objašnjenje 4 i 5.

⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 124.

Dijelovi divizije krenuti e na jednom kilometru odsto-
janja pozadi Omladinske Ud. brigade.
Artiljerijski divizion kreta e se na za elju divizije.
Komanda pozadine sa svim svojim otsjecima na jed-
nom kilometru odstojanja pozadi artiljer. divizi-
ona.⁶

NAPOMENA:

Zabranjuje se istr avanje pojedinih brigada, a isto tako
zaostajanje. Ponovno se skre e pažnja na održavanje reda i
discipline pri pokretu, te držati samo desnu stranu ceste.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Pom. politkomesara, major: V.d. Komandanta, major:
(Drakuli) (Miljanovi)
N. **Drakuli** Sava Miljanovi

Na elnik štaba, major:
(Milan P. Popara)
Milan Popara

⁶ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 152 i AVII, reg. br. 26—2, k. 1293: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divi-
zije od 26. februara do 15. maja 1945. godine.

BR. 133

NARE ENJE ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE JA OD 8. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA POKRET NA PRO
STORIJU LEPOGLAVE'

**ŠTAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE**

Op. Broj: 540
dana: 8/V 1945. god.

ŠTABU OMLADINSKE UDARNE BRIGADE
STABU XVIII UDARNE BRIGADE
ŠTABU VIROVITI KE UDARNE BRIGADE
ARTILERIJSKOM DIVIZIONU
KOMANDI POZADINE

Posle odmora jedinica na sektoru Novog Marofa izvršiti
e se pokret² i to:

Pravac kretanja Za Viroviti ku brigadu i XVIII udarnu
brigadu: Madžarevo — Kamena Gorica — Pece — Zajezda —
Selnica — Belec; iz sela Belec Viroviti ka udarna brigada
kre e pravcem Repno — Martinš ina Gornja — Lobor —
Vojnovec — Zelj. st. Golubovec. XVIII udarna brigada iz sela
Belec kre e pravcem Gornja Batina — Zlatar — Ma e — Mi-
hovljani — Zelj. st. Golubovec. Artilerijski divizion dodijeliti
e ovim dvema brigadama bateriju Pak.³ 75 mm. (svakoj po
dva topa) i bateriju 75 mm koja e kretati na za elju XVIII
udarne brigade do sela Bele Crkve, a dalje prema situaciji.

Za Omladinsku udarnu brigadu »Jože Vlahovi a«, Ko-
mandu pozadine, ostatak artilerijskog divizona, personalni
otsjek, propagandni otsjek: Remetinec — Podev evo — Marge-
an — Prigorec — Ivanec — Lepoglava. Omladinska udarna
brigada postavlja se na prostoriju Lepoglave gde sa ekuje do-
lazak ostalih jedinica ove divizije.

as polaska: Viroviti ka udarna brigada, XVIII Udarne
brigada, deo Art. divizona koji ide sa ovom kolonom krenu e
no u 8/9 maja 1945. g. ta no u 24.00 asova.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 46—1,
k. 1293.

² Vidi dok. br. 124.

³ Panzer Anti-Canner — nema ki protivtenkovski top 57 i 75 mm.

Omladinska udarna brigada, pošto se prikupe svi dijelovi koji će se pozadi nje kretati na prostoriju Remetinca, kreće tako i u vreme određeno za Virovitičku i XVIII Udaranu brigadu.

Osiguranje: U prethodnicu divizije na prvom pravcu kretanja određuje se Virovitička udarna brigada sa dva topa kal. 75. mm. Ova brigada treba da odredi jake položaje lako pokretne koje će se kretati i to: Desna položajnica u jačini jednog bataljona pravcem: Madžarevo — k. 298, s. Kranjci, k. 595, 436, 720, 719, trig. 1061, Crne mlake — Pilana — Rudnik uglja st. Golubovec, gde se očekuje izbijanje svoje brigade na želj. st. Golubovec. I levu položajnicu u jačini jednog bataljona sa pravcem kretanja D. Makojišće k. 308, 385, 239, 258, 252, selo Gatalovec — Južni deo sela Zajezda — južni deo s. Selnica — Gornja Batina.

Veza: Položajnice snabdjeti sa malim radio-stanicama i raketnim pištoljima, koje će s vremena na vreme, i to po izbijanju na određene kote i sela, izbaciti jednu belu raketu u pravcu glavnine. Omladinska udarna brigada javlja i se svaka dva sata po am od 24.00 radiotelefonijom po predviđenom planu. Komandu pozadine svoje izveštaje slati preko štaba omladinske udarne brigade, a samo u slučaju hitnosti javljati se preko svoje radio-stanice prema dobivenom planu.

Opšte odredbe: U nastupanju određenim pravcima biti oprezan jer se razbijene grupe neprijateljske vojske nalaze na terenu. Ne dozvoliti nikako da nas u našem nastupanju ovakve grupe koje su bez morala, bez ikakve veze i bez ikakve komande zadržavaju.

Pre pokreta pripremiti i rukovodstvo i borci za svaku eventualnost, tako da jedinica može svaki čas da stupi u borbu.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Pom. polit. komesara — major: V.d. Komandanta — major:
N. Drakuli **Savo Miljanovi**

⁴ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 152, objašnjenje 4.

BR. 134

ZAPOVEST ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE JA OD 8. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA
PTUJU'

STAB
51. NOU DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Op. 548
45,²

Op. Broj: 548
Dana: 8/V 1945. god.
u 12 as.

Z A P O V E S T

Sekcija akovec — Maribor (razmer 1:100.000)

Situacija Posle svog potpunog poraza i potpisane
bezuslovne kapitulacije³ neprijateljski razbi-
jeni delovi vrše pokušaje da uspore naše na-
diranje i za sebe stvore povoljnije uslove za
bježanje, presvla enje i predaju.

Naša divizija ima zadatak da razbije sve
neprijateljske pokušaje organizovanog povla-
enja i nastavi sa gonjenjem do kona nog uni-
štenja neprijatelja i oslobo enja naše terito-
rije.

N A R E U J E M O :

VIII. Brigada Sa dostignute linije napada neprijatelja
na njegovim privremenim položajima i ener-
gi no ga goni pravcem Petrijanec — Gornje
Vratno — Brezje — Veliki Vrh — Dravec —
Pobrežje — Ptuj. Na pravcima otpora organi-
zovati gone e kolone i neprijatelja u stopu go-
niti. Svoje nebora ke delove (svu pozadinu)
uputiti tek iza bora kih delova XII. brigade i
Artilerije. Svojim prethodnicama uputiti u sa-
stav dovoljno prate e artilerije.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 10—1—4
k. 1396.

³ Dopisano plavom olovkom.

³ Vidi dok. br. 124, objašnjenje 2.

XII. Brigada Glavninu svojih snaga uputiti se pravcem za VIII. brigadom. Jedan svoj bataljon uputiti kao pobožnicu pravcem Nova Ves — Vinica — Sv. Mohor — Leskovec — Popovec — Njiverce. Ovaj bataljon uputiti bez komore i snabdeti ga sa potrebnom hranom i municijom. Također ovome bataljonu pridodati dva topa. Izdati potrebno narednje bataljonu da se krene u visini sela VIII. brigade, sa kojom da održava vezu.

Artileriska brigada Po razbijanju neprijateljskih odbrana, ulazi u sastav glavne kolone i krene se opštim pravcem naznačenim za VIII. brigadu. Jedan divizion haubica uputiti u sastav VIII. brigade za neposredno potpomaganje.

VII. Brigada Obrazuje divizionsku rezervu i po likvidaciji neprijateljske odbrane krene pravcem za artilerijskom brigadom.

Divizionski inženjer Izvršiti se organizaciju popravke i ispravljanja od mina drumskih kojim se krene glavna kolona.

Veza Šef odeljenja za vezu regulisati se sa štabom XII. brigade pitanje održavanja radiofonske i radiografske veze sa bataljonom, koji obrazuje pobožnicu.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
potpukovnik
M. Basta

Načelnik štaba
major

M. P.

Komandant
pukovnik
Sr. Savi

⁴ 0 izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 151.

BR. 135

**IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 8. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 6. DO 8.
MAJA¹**

STAB
51. U. DIVIZIJE²
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 549
Dana: 8/V. 1945. god.

OP- 549
45¹

STABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE.
(Operativno odelenje)

U vezi telefonskog nare enja, dostavlja se izveštaj o operacijama za vreme od 6. do 8. V. 1945. god. (zaključno):

6. V.⁴

Posle likvidacije Koprivnici nastavilo se sa gonjenjem neprijatelja pravcem Ludbreg — Varaždin." Pored svih preduzetih mera, da se neprijatelju ne dozvoli zauzimanje novih položaja, neprijatelj je uspio da se utvrdi ispred Ludbrega. Pored žilavog otpora neprijatelja, pod zaštitom artiljerijske vatre jedinice XII. i VIII. brigade uspele su da zauzmu Ludbreg na juriš u 21 as 6. ov. mes.

7. V.⁷

U gonjenju neprijatelja ka Varaždinu jedinice XII. i VIII. brigade održavale su stalan dodir sa neprijateljem, te mu nije dato da pruži ozbiljniji otpor. U 19 asova 7. ov. mes., nakon kra e borbe na liniji Trnovec — Zbelava — Kaštelanec, uspeo se da se neprijatelja goni k samom Varaždinu, u koji su naše trupe ušle u 21 as.

Do 24 asa grad je bio o išen od neprijatelja i odmah se preduzelo daljnje gonjenje u pravcu Ptuja, i to jednom brigadom cestom preko Petrijaneca, a jednom brigadom preko Nedeljaneca.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 21—5, k. 1396A.

² i ³ Dopisano plavom olovkom.

⁴ i ⁷ Dopisano crvenom olovkom.

⁵ Koprivnicu su 5. maja u 20 asova oslobodile jedinice 36. i 51. udarne divizije. Vidi dok. br. 116.

⁴ Tim pravcem povla ili su se delovi nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije i Borbena grupa »Fišer«. Vidi dok. br. 122. objašnjenje 2.

Neprijatelj je uspio da se zadrži na liniji: r. Drava — s. Petrijanec — s. Vidovec, gde je pružao otpor sve do 18. asova 8. ov. mes., kada su naše jedinice razbijenog neprijatelja poterale na zapad.

Gonjenje se produžava.

MASI GUBITCI U LJUDSTVU:

Poginulih	11
ranjenih	43

NAŠI GUBITCI U STOCI:

Ubijeno konja	7
---------------	---

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

Izba eno iz stroja oko	100
zarobljeno	296

Broj zarobljenih se povećava, jer su hapšenja u toku vojnika koji su se presvukli u civil.

PLEN:

puške	63
puškomitraljeza	4
konja	10
odela	400 pari,
mekane kože	250 kg
kože za donove	200 kg.
duvana	200 kg,
še era	2000
konzervi	800
ulja	500 litara
brašna	1 vagon

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Na elnik — kapetan:
Rudolf Akrap

M. P.

BR. 136

NARE ENJE ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 10. MAJA 1945. ŠTABOVIMA 51, 36. I 12. UDARNE DIVIZIJE ZA POSEDANJE PROSTORIJE U REJONU MARIBORA¹

Depeša broj 280
10. V. 1945. u. U.45 .
Varaždin

ŠTABU 51, 36 I 12 DIVIZIJE

51, 36 i 12 divizija na prostorijski Maribora postupi e ovako:

1.) 51 divizija sa jednom brigadom da pre e biv. jug. granicu i postavi se na prostorijski Sv. Ilj — Kozjak — Stjuckej² — Spilfeld³ — k. 339 — Vili — Cirmk — Podgrac. Sa ostalim snagama ova divizija smješta se u Mariboru.

2.) 12 divizija da pre e biv. jug. granicu i postavi se na prostorijski: Sv. Kungota⁴ — Sve ina — Ra ane⁵ — Blazemihlj⁶ — Frjulih⁷ — Štrigelj³ — Volesnig⁹ — Posnic¹⁰ — Harih — Sv. Križ.

3.) 36 divizija da se postavi severno od Maribora na prostorijski: Košaki — Vukovski Dol — Jarenina — Kaniža — štrihovec — Cirknica — Gradiška — Po ehova."

Sve po ruskoj sekciji.

Potvrdite prijem ove depeše broj 280.

¹ Koncept depeše (pisane na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 17—4, k. 1396.

² Nije na en na karti 1:100.000. Stab 3. armije JA koristio se sovjetskim kartama.

³ Selo Spilje, na Dravi, na teritoriji Austrije.

⁴ Treba: s. Zg. Sv. Kungota, 8 km severozapadno od Maribora. Postoji i Sp. Sv. Kungota, oko 4 km južnije od Zg. Sv. Kungote.

⁵ Na teritoriji Austrije.

⁶ Nije na en na karti 1:100.000.

⁷ Treba: Unt. i Ob. Frolah, na teritoriji Austrije, 15 km severozapadno od Maribora.

⁸ i ' Nisu na eni na karti 1:100.000.

¹⁰ Treba: s. Zg. i Sp. Pesnica, 12 km severozapadno od Maribora, na teritoriji Austrije.

O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 154.

STAB
III JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNO ODELENJE

O. Broj: 280
Dana: 10/V 1945. god.
u 11.45 .

Puk. Suboti u 11.45 .
Varaždin

STABU 51 DIVIZIJE

Dostavlja se koncept depešnog nare enja koje vam je poslato radiogramom, na znanje i postupak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

6 sati na granici¹²

Za štab,
Na elnik štaba, pukovnik
(V. Suboti)
V. Suboti

M. P.

STAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 584
Dana: 10/V 1945. god.

Primljeno na znanje
U akta

Po zapovesti na elnika
šef I. otseka — kapetan
J. Miškovi

¹² Dopisano plavom olovkom.

BR. 137

NARE ENJE ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 10. MAJA 1945. ŠTABU 14. I 17. UDARNE DIVIZIJE ZA IŠ ENJE PROSTORIJE DRAVOGRAD — VELENJE — CELJE — SLOVENSKA BISTRICA — MARENBERG'

ŠTAB
III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Pov. Broj: 267
10 maja² 1945 godine

ŠTABOVIMA XIV I XVII DIVIZIJE

Prema nare enju Vrhovnog komandanta Jugoslovenske Armije, naše trupe se imaju povu i sa teritorije Koruške, t.j. sa teritorije preko biv. jugoslovensko-austrijske granice.³

U cilju izvršenja nare enja Vrhovnog Komandanta,

NARE UJEMO:

1.— XIV divizija e odmah po eti sa povla enjem svojih jedinica i postaviti se na prostoriju Dravograd — Poljana —

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—3, k. 983.

² Toga dana je u Zagrebu održano savetovanje komandanata 1, 2. i 3. armije i predstavnika Generalštaba JA, na kome je donet plan o daljem dejstvu triju armija (Vlado Strugar, *Rat i revolucija naroda Jugoslavije*, Vojnoistorijski institut, Beograd 1962, 341).

³ Glavni štab Slovenije je još 2. maja naredio Štabu 4. operativne zone da svim snagama nastupa u pravcu Celoveca, s ciljem da u isto noj Koruškoj zatvori sve odstupne pravce prema Austriji. Posle ogor enih borbi u rejonu Crne i Dravograda, 14. udarna divizija je kroz Železne Kaple 5. maja prešla jugoslovensko-austrijsku granicu, nastupaju i ka Velikovecu i Celovecu. Do 9. maja su 6. i 11. brigada (od 10. aprila 1945. neposredno pot injene Štabu 4. operativne zone) oslobodile trbovljanski bazen i Zasavje, a Koruški NOP odred Borovlje, deo Koruške južno od Drave, Velikovec i sva sela u Svinjskoj planini i 9. maja, kao prva jedinica Jugoslovenske armije prodro u Celovec, u koji je istovremeno stigao i Motorizovani odred 4. armije JA (*Oslobodila ki rat naroda Jugoslavije*, knj. 2, II izdanje, Vojnoistorijski institut, Beograd 1965, 623).

U AVII nije na eno nare enje Vrhovnog komandanta JA za povla enje jugoslovenskih trupa iz Koruške. Na ena je depeša Vrhovnog komandanta, ali od 18. maja, štabu 3. armije (AVII, reg. br. 3—2—2, k. 44) u kojoj se kaže: »Prvo, naša vlada riješila je da se iz Koruške, sa teritorije koju su okupirali Englezi, naše trupe povuku na staru granicu. Prema tome, povucite svoje jedinice sa tog dijela Koruške na granicu, no tako da se celokupni zaplijenjeni materijal sa te prostoriije izvu e na našu teritoriju bez obzira koliko e vremena to izvla enje materijala trajati. Ovo je saopšteno i IV armiji. Drugo, Glavni štab Slovenije ukida se, a cijelo vojno podru je Slovenije i Istre stavljeno je pod komandu etvrte armije Tito.«

Crna — šoštanj — Marenberg, sa štabom divizije u Dravogradu. U desno održavati vezu sa jedinicama naše 51 divizije a u levo sa jedinicama naše XVII divizije.

Zadatak divizije na ovoj prostoriji jeste intenzivno išetavanje prostorije od neprijateljskih grupica, koje se skrivaju po šumama u nameri da se u pogodnom momentu prebace preko granice.

Divizija e se sa sadašnje prostorije povla iti postepeno, vode i tom prilikom ra una da se sav naš ratni plen prebaci na našu državnu teritoriju.

Jednu brigadu, a i više ako to bude potrebno, stavite na raspoloženje pukovniku oki Ivanovi u, komandantu pozadine naše Armije, koji sa specijalnim ovlaš enjem ovoga štaba ide kod Savezni ke komande za Korušku radi prijema ratnih zarobljenika jugoslovenskih podanika i pregovora za predaju ustaša i etnika, koji su se predali savezni kim trupama. Ove jedinice ima e zadatak da sprovedu zarobljenike do Ljubljane ili u drugo mesto gde to odredi pukovnik Ivanovi .

2.— XVII divizija e jednu svoju brigadu najhitnije uputiti u Maribor, koja e se staviti na raspoloženje šefu OZN-e naše Armije i do daljnjeg ostati u Mariboru, a sa svim ostalim snagama postaviti se na prostoriju: Celje — Latkova Vas — Velenje — Slovenska Bistrica, sa zadatkom sre ivanja jedinica i iš enja pomenute prostorije od razbijenih neprijateljskih grupica. Sa ove prostorije održavati vezu u desno sa jedinicama XIV divizije, a zapadno sa jedinicama XV Slovena ke divizije⁴ koje se nalaze na prostoriji: Kamnik — Domžale.

Sa dosadašnje prostorije divizija e, sem jedne brigade, koja najhitnije treba da krene za Maribor, krenu e po snejivanju od jedinica XIV divizije.⁵

Štab divizije postaviti u Celje.⁶

3.— Prijem ove zapovesti potvrditi radio-depešom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politi ki komesar
pukovnik
B. Petri evi

Komandant
general-lajtnant
Košta Na

M. P.

Pov. br. 267 od 19-V-1945.

¹ Iz sastava 7. korpusa JA.

⁵ Ovo nare enje je, što se ti e rada 17. udarne divizije, prome njeno zapoveš u Štaba 3. armije JA O. br. 301, od 11. maja u 15,40 (dok. br. 142), kojim je 17. divizija upu ena u prostor Dravograda.

⁶ O izvršenju ovog nare enja vidi dok. br. 154.

Š T A B
XVII. U. DIVIZIJE JA
Pov. br. si.
25 maj 1945 g.

v Pošto je po prednjem
izdata potrebna zapovest
u akta

za šefa operat. oteka,
kapetan,
Blag. P. Nikoli

BR. 138

**IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 10. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE 9. I NO U
9/10. MAJA¹**

Š T A B
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Broj: Služb.
Dana: 10/V 1945 god.
u 7.30 h

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Dana 9 o.m. jedinice ove divizije izbile su na pravcu nastupanja na liniju cesta Za retje² u 18 asova, gde im je dat odmor od 18 do 24 . Odmah po izbujanju jedinica I brigade na cestu zarobili su jednoga Komandanta hrvatske bojne koji je predao celu bojnu I brigadi.

Pomenuta Bojna pripada Brzom hrvatskom zdruhu, a broji oko 400 vojnika zajedno sa oficirima. Ova bojna je palila one kamione i topove o kojima smo vas izvestili da su po-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 23—3, k. 953.

² Misli se na cestu Zabok — Krapina, koju su 9. maja u 17 asova kod sela Za retja presekle 1. i 2. brigada (vidi AVII, reg. br. 5—4, k. 955: depeše Štaba 16. udarne divizije br. 46 i 49 od 9. maja 1945. Štabu 3. armije).

paljeni zapadno od Komina.³ Oružje i rat. materijal prebrojava se.

Do sada imamo zarobljenih oko 500, za koje tražimo obaveštenje gde da ih uputimo za logor, oni se sada nalaze na prostorijski Za retje — Krapinske Toplice.

U noć 9/10 u 24. asu jedinice ove divizije krenule su dalje odrednim pravcem po zapovesti Krapinske Toplice — Pregrada — Rogatec.⁴ U toku današnjeg dana izvesti ćemo vas dokle su jedinice ove divizije stigle i do koga vremena.

Štab divizije danas nalazi se na pravcu nastupanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Šef Operativnog otkosa
Kapetan, Živ. Miši

BR. 139

ZAPOVEST ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE JA OD 10. MAJA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA RAZMEŠTAJ U REJONU MARIBORA¹

**ŠTAB
XXXVI JUGOSLOVENSKE DIVIZIJE**

O. br. 229
10. V. 1945 god.
u 22.00 .

Z A P O V E S T

(Sekcija Maribor i Lajbnc 1:100.000 ruskog izdanja)

Naša divizija dobila je zadatak² da se po oslobođenju Slovenije smesti na prostorijski Štrihovec — Maribor (isključivo).

³ U 14,30 asova 9. maja, Štab 16. udarne divizije izvestio je depešom br. 48 (AVII, reg. br. 5—4, k. 955) Štab 3. armije da u toku toga dana Nemci nisu otvarali vatru i da se brzo povlače zapadno od Komina, gde su ostavili oko 100 kamiona, oko 40 uništenih topova i raznih kola, kao i da ima zarobljenika.

⁴ O tome vidi depešu br. 50 Štaba 16. udarne divizije od 10. maja 1945. u 030 Štabu 3. armije JA (AVII, reg. br. 5—4, k. 955) u kojoj se kaže da 16. divizija prodire ka Krapinskim Toplicama i Pregradama, zajedno sa jedinicama 11. divizije, koja po ovlaštenju Zaborom prodire ka Klanjcu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 22—2 k. 1241.

³ Vidi dok. br. 136: naređenja Štaba 3. armije JA od 10. maja 1945. u 11,45 (depeša br. 280) štabovima 51, 36. i 12. udarne divizije

Ispred nas nalazi se desno LI divizija, a levo XII divizija.
U vezi prednjeg

N A R E U J E M O :

1.— V brigada izvrši e 11 o.m. u 06.00 asova pokret sa sadanje prostorije pravcem Maribor — Sveti Ilija (Šent Ij) i smesti e se na prostoriji Strihovec — Kaniža — Cirknica.

2.— III brigada izvrši e 11 o.m. u 07.30 asova [pokret] sa sadašnje prostorije pravcem Maribor — Jarenina i smesti e se na prostoriji Jarenina — Vukovski Dol.

3.— VI brigada izvrši e pokret 11 o.m. u 09.00 asova istim pravcem kao V brigada i smesti e se na prostoriji Gra-diška — trg. 343 — Sv. Kungota³ — Pesnica.

4.— Artileriska brigada izvrši e 11 o.m. pokret u 10.00 asova istim pravcem kao III brigada i smesti e se na prostoriji Pesni ki Dvor (isklju no) — Vosek — Vilkom — Sv. Marjeta.

5.— Komanda pozadine izvrši e pokret 11 o.m. u 14.00 asova pravcem Maribor i smesti e se na prostoriji na severnom izlazu iz Maribora, koji ne obuhvata grad.

6.— Medikosanitarni bataljon izvrši e pokret u 14.00 asova 11 o.m. i smesti e se na prostoriji severno od Komande pozadine do raskrsnice puteva Maribor — Sv. Kungota¹ (isklju no).

7.— Stab divizije sa prištabskim jedinicama izvrši e pokret 11 o.m. u 12.00 asova pravcem Maribor — Sv. Marjeta i smesti e se na prostoriji raskrsnica puteva (Maribor — Sv. Kungota⁵ — Pesni ki Dvor.

NAPOMENA:

Nastojati da budu pokreti dobro organizovani.

Po izvršenom pokretu odmah dostavite ovome štabu izveštaj o smeštaju jedinica, kao i ta no mesto gde se nalazi štab.

" 4 i 5 Treba: s. Zg. Sv. Kugnota, 8 km severozapadno od Maribora.

Vreme koje nam stoji na raspoloženju iskoristiti za odmor ljudstva i srećvanje jedinica.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar potpukovnik Bogdan A. Vujoševi	Zamen. Na elnika kapetan, France Smole	v.d. Komandanta potpukovnik, Rojnik
--	---	--

M. P.

BR. 140

**ZAPOVEST ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE JA OD 10. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA POSEDANJE JUGO
SLOVENSKO AUSTRIJSKE GRANICE¹**

ŠTAB

51. U. DIVIZIJE

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Op. Broj: 553

Dana: 10. V 1945. god.

Op. 553
45²

Z A P O V E S T

Sekcija Grac — Zagreb (razmer 1:200.000)

U cilju kona ne likvidacije ostataka neprijateljske voj-
ske te radi zaštite naših granica i naših gradova

N A R E U J E M O :

XII. brigada

Prikuplja se u Mariboru, nakon ega e izvršiti pokret pravcem Maribor — Grac radi što bržeg izbijanja na našu granicu i obezbe enja iste.³ Ukoliko situacija i operativni obziri budu tražili pre i granicu, koliko je

⁴ Nije na en pismeni izveštaj štaba 36. udarne divizije o izvršenju ove zapovesti, ali se iz izveštaja Štaba 3. armije od 24. maja 1945 (dok. br. 154) vidi da je ova zapovest izvršena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 14—4, k. 1396.

³ Dopisano plavom olovkom.

³ Vidi dok. br. 136.

lo potrebno i zaštititi naš živalj od bezakonna i anarhije, koja bi se mogla neposredno uz granicu pojaviti. Štab brigade bit e u mestu Št. lij. Štab brigade ispitat e hitno mogu nost transporta jedinica vozom.

- VII. brigada** Postavit e se u kasarnama na levoj obali r. Drave (Maribor).
- VIII. brigada** Postavit e se u kasarnama na desnoj obali r. Drave u Mariboru.
- Artileriska brigada** Postavit e se u kasarnama, u kojima su dosada bile smeštene neprijateljske artilerijske jedinice.
- Veza** Šef oteka za vezu povezat e odmah ovaj štab telefonom sa svima brigadama. Za vezu sa XII. brigadom koristiti stalnu liniju.
- Mesta štabova** Štabovi brigada smestit e se u neposrednoj blizini svojih kasarna ili u istima. Štab ove divizije nalazi se u Kärnterskoj ulici (Kärtnerstrasse) br. 14—16.
- Pozadina** Svoje delove smestit e na odgovaraju a mesta, na kojima su se i do sada nalazili pozadinski delovi biv. jugoslavenske i nema ke vojske. Odmah otpo eti sa prikupljanjem ratnog plena i pravilnim srneštanjem istoga. Ukoliko je potrebna vojnika snaga, istu tražiti od štaba **VII.** brigade.
- Ozna** U sporazumu sa šefom II. oteka odmah otpo eti sa pronalaženjem i prikupljanjem neprijateljskih vojnika, koji se skrivaju po gradu i okolini.
- Napomena**
1. — Štab **VII.** i **VIII.** brigade svakodnevno e odre ivati dežurnog oficira u garnizonu i to: štab **VII.** brigade za deo varoši na levoj obali, a štab **VIII.** za deo varoši na desnoj obali Drave.
 2. — Kako danju, isto tako no u upuivati patrole kroz sve gradske ulice svakog

sata, sa zadatkom da pod svaku cenu spre e nasilja i plja ku, koju bi ma koji vršio.

3. — Štabovi brigada obezbedit e sve vojne objekte u svom reonu sa stražama. Od Narodne zaštite tražiti spisak vojnih objekata.

4. — Ukoliko Komanda mesta ili Narodna zaštita zatraže pomo i intervenciju naše vojske, smesta joj iza i u susret.

5. — Vojnike pou iti kakav odnos sa gra anstvom imaju uspostaviti.

6. — Vojnike držati u kasarni i podvrgnuti ih disciplini. Izlaz u varoš odobravati pismenom dozvolom.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
potpukovnik
M. Basta

Na elnik štaba
major
Rudolf Akrap

Komandant
Pukovnik
Sr. Savi

M. P.

⁴ 0 izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 151.

BR. 141

**IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 11. MAJA 1945. GENERAL-
ŠTABU JA O DEJSTVIMA POTCINJENIH DIVIZIJA OD 27.
APRILA DO 7. MAJA'**

STAB

III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Operativno odeljenje

0. Broj 300

Dana: 11/V 1945. god.

Operacijski izvještaj
za vreme od 27. IV. do
7. V. 1945, dostavlja

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Dostavlja se operacijski izveštaj za vo enje operacija
jedinica ove Armije za vreme od 27. IV. do 7. V. 1945. godine.

I. OPSTA SITUACIJA

Posle gubitka Virovitice,¹ 25. aprila t.g., neprijateljske
snage⁴ gonjene u stopu od strane naših jedinica, odstupile
su na unapred pripremljenu obrambenu liniju: Drava — St.
Gradac — Radoti (k. 238) — Bogaz (k. 228) — s. Brzaja —
s. Zrinska — s. Velika Barna — s. Grubišno Polje i naspram
I Armije, dalje desnom obalom reke Illove. Na toj obrambe-
noj liniji, sa upu enim svežim snagama iz podru ja Bjelo-
vara i azme⁵, neprijatelj je pokušao da na svaki na in za-
ustaviti naše dalje nadiranje prema zapadu.

Ispred fronta naše Armije neprijateljske snage bile su
raspore ene ovako:

U Podravini 15 koza ki korpus sa tri divizije⁶ (oko
15.000 ljudi).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 13—2,
k. 21A.

³ Ove cifre su dopisane olovkom.

³ O borbama za Viroviticu vidi dok. br. 80.

⁴ Pred 3. armijom su se tada nalazili nema ki 15. koza ki ko-
nji ki 'korpus, 11. vazduhoplovna pešadijska divizija i ustaško-domo-
branska 5. hrvatska udarna divizija. Vidi dok. br. 77, objašnjenje 10.

⁵ Iz Bjelovara ustaško-domobranska 5. hrvatska udarna divizija,
a iz azme ustaško-domobranska 1. hrvatska udarna divizija.

* Tre e divizija je naknadno formirana. Vidi depešu Generalšta-
ba JA Stabu 3. armije od 1. maja 1945 (AVII, reg. br. 2—33—2,
k. 119/4).

Na Bilogorskom sektoru ostatci 11 L.W.⁷ i 22 njemačke divizije⁸ (oko 5000 ljudi).

Na Grubišnopoljskom sektoru 5 Pavleeva divizija⁹ (oko 5000 ljudi).

Svega oko 25.000 ljudi.¹⁰

Naše snage, po zauzeću u Virovitice, imale su zadatak da nastave sa energičnim prodiranjem ka zapadu, ne dozvoljavaju i neprijatelju da se sredi i organizuje ponovni otpor."

Jedinice I Armije, napreduju i uporedo sa našim snagama, naišle su na uporan otpor neprijatelja na liniji: s. Veliki Zdenci — r. Ilova — Garešnica — Banova Jaruga — r. Sava.¹²

II. RAZVOJ OPERACIJA

27 aprila

Na Podravskom i Bilogorskom sektoru, preko celog dana vode se ofanzivne borbe sa svom žestinom na liniji: Drava — St. Gradac — Radoti (k. 238) — Cremušina. Dok su u Podravini postignuti samo lokalni uspjesi protiv neprijatelja koji žilavo brani svoje položaje, dotle je na Bilogori X Korpus posle kratkih i žestokih borbi zauzeo s. Brzaju i taktički važan položaj Bogaz" (k. 228).

⁷ Luftwaffenfelddivision (vazduhoplovna pešadijska divizija).

⁸ Ta se divizija povlačila pred I. armijom JA, ali je od Banove Jaruge orijentisana na sever, prema Grubišnom Polju, gde je sa nemačkom 11. vazduhoplovnom pešadijskom divizijom 30. aprila formirala Borbeni grupu »Henke« (vidi dok. br. 71, objašnjenje 3).

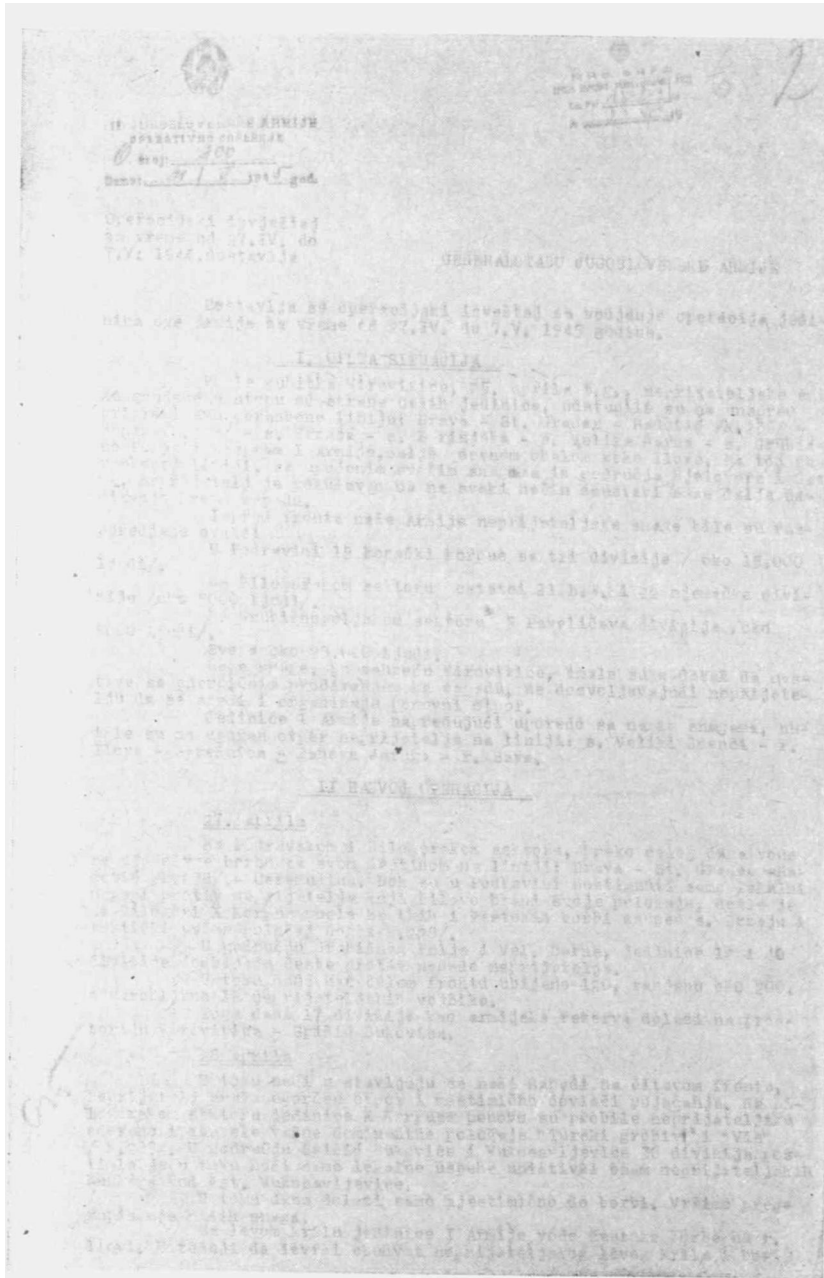
⁹ To je bila ustaško-domobranska 5. hrvatska udarna divizija iz Bjelovara.

¹⁰ Vidi depešu Štaba 3. armije od 27. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2—194—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se daje sledeći raspored neprijateljskih snaga pred frontom 3. armije: od N. Marofa do Brzaje nemačka 1. kozačka konjička divizija, od Zrinske do V. Barne ustaško-domobranska 5. hrvatska udarna divizija, od Grubišnog Polja do Zdenaca ustaško-domobranska 1. hrvatska udarna divizija, od Hercegovca do Garešnice 370. puk nemačke 369. »Vražje« divizije. Osim toga, na tom sektoru, isto no od Bjelovara, nalazili su se i delovi nemačke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije.

¹¹ Vidi dok. br. 77.

¹² Vidi knj. 1, dok. br. 94.

¹³ Vidi dok. br. 101. i 123 i (AVII, reg. br. 11—15—1, k. 295): depešu Štaba 10. korpusa br. 234 od 27. aprila, kojom se izveštava Štab 3. armije da su jedinice korpusa u toku noć 26/27. aprila napredovale 6 km grebenom Bila, ovladale Bogazom (k. 228), na kome su se nalazila tri eskadrona iz 4. kubanskog puka, i selom Brzajom, kao i da se od zarobljenika saznalo da se na prostoru s. Vukosavljevića, s. Sedlarica nalaze 4. i 1. donski kozački puk i da 4. kubanski puk ima 800 ljudi. Istog dana, depešom br. 235 (AVII, reg. br. 11—15—1.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 141

U podru ju Grubišnjog Polja i Vel. Barne, jedinice 12 i 40 divizije odbijaju este protivnapade neprijatelja.

U toku dana na elom frontu ubijeno 120, ranjeno oko 200, a zarobljeno 16 neprijateljskih vojnika.

Toga dana 17 divizija kao armijska rezerva dolazi na prostoriju Virovitica — Spiši -Bu'kovica.

28 aprila

U toku no i nastavljaju se naši napadi na itavom frontu. Neprijatelj pruža ogor en otpor i mestimi no dovla i poja anja. Na Bilogorskom sektoru jedinice X Korpusa ponovo su probile neprijateljsku odbranu i zauzele važne dominantne položaje »Turski grobovi« i »Vis« (k. 288).¹⁴ U podru ju Spiši -Bukovice i Vukosavljevice 36 divizija postigla je u toku no i samo lokalne uspehe uništivši osam neprijateljskih bunkera kod ž. st. Vukosavljevice.¹⁵

U toku dana dolazi samo mjestimi no do borbi. Vršimo pregrupisanje naših snaga.

k. 295); Štab 10. korpusa je izvestio Štab 3. armije da se jedinice korpusa nalaze na slede im položajima: 32. *divizija* — dve brigade — na liniji: k. 204 — s. Brzaja — k. 224 (sve zaklju no), a dve brigade — posle ju erašnje smene jedicama 16. udarne divizije — u pokretu ka Bogazu; 33. *divizija* na liniji: Bogaz — k. 273 — k. 231 — Skres — k. 141 (zaklju no), Štab korpusa u seroisto nom delu sela Cremušine. Depešom br. 238 od 27. aprila (AVII, reg. br. 11—16—1, k. 295), Štab korpusa je izvestio Štab 3. armije da je u toku no i 26/27. aprila imao 13 mrtvih, 93 ranjena i 4 nestala, a u depeši br. 239, od istog dana, da je od 22. do 26. aprila u borbama za Viroviticu imao 59 mrtvih (me u kojima i komandant 32. divizije major Petar Biškup, koji je, podlegavši ranama, sahranjen u Podravskoj Slatini), 211 ranjenih i 24 nestala, a da je od naoružanja izgubljeno: 3 puškomitraljeza, 1 teški baca , 19 pušaka i druga sitna oprema. Vidi i depešu Štaba 3. armije od 28. aprila (AVII, reg. br. 2—197—1, k. 45) Generalštabu JA, kojom se potvr uju ovi podaci.

¹⁴ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 240 od 28. aprila (AVII, reg. br. 11—16—1, k. 295), kojom izveštava Štab 3. armije da je 33. divizija u toku dana, 27. aprila, odbila sedam juriša na Bogaz i k. 273 (2 km severoisto no od Bogaza), da je u no nom napadu (27/28. aprila) zauzela Karšanj i Otrovanski brijeg, ali da je neprijateljskim protivnapadom odba ena na polazne položaje, a da je 32. divizija, no u 27/28. aprila, bez borbe izbila na liniju Vis (k. 288) — Turski grobovi — Halbot, koju sada utvr uje, da su gubici 33. divizije 9 poginulih i 89 ranjenih, i depešu br. 241 (AVII, reg. br. 11—16—1, k. 295) iz koje se vidi da se 33. divizija 28. aprila nalazila na liniji: k. 227 — severne padine k. 273 i Bogaz — Sje ica, sa Štabom divizije na Bogazu, a 32. divizija na liniji: severne padine k. 224 — k. 262 — Vis — raskrsnica puteva 2 km jugozapadno od linije Vis — Mladine — Halbot, sa Štabom divizije u selu Brzaji; Štab korpusa u selu Šibeniku. Vidi i dok. br. 101 i 123.

¹⁵ Vidi dok. br. 77.

Na levom krilu jedinice I Armije vode žestoke borbe na r. Ilovi. U težnji da izvrši obuhvat neprijateljskog levog krila i boka na r. Ilovi, I Armija upu uje svoju 11 diviziju na sektor V. Barne, gde preuzima položaje od naše 12 divizije.¹⁶

12. divizija po izvršenoj smeni odlazi na područje špiši - Bukovice, gde smjenjuje desno krilo 36 divizije od Lozana (isto no) do Radoti brda (zaključno), kako bi ova divizija mogla sa glavninom svojih snaga izvršiti dublji obuhvat neprijateljskog jako utvr enog i branjenog zemljišnog otkajeka: Vukosavljevica — Sedlarica — Turnašica — rešnjevica.¹⁷

17 divizija sa područja Spiši - Bukovice — Virovitice, po padu mraka, vrši pokret na prostoriju Brzaja — »Turski grobovi« sa zadatkom da, koriste i prodor X Korpusa na Bilogori, nastavi prodiranje op im pravcem: Ba kovic — Bedenik — Bulinac, obuhvataju i tako sasevera i zapada vrsto branjenu prostoriju s. Zrinska i s. Velika Pisanica.¹⁸

29 aprila

Bez bitnih promjena. Vršim se pokret u cilju pregrupacije snaga prema zapovijesti 0. broj 235 od 28 aprila.¹⁹

30 aprila

U prvoj polovini prošle no i otpo eli smo sa opštim napadom na elom frontu. Raspored jedinica prije po etka napada vidi se iz priložene skice.

36 divizija na Podravskom sektoru u 01.00 . probila je neprijateljsku odbranu na liniji: V. Brdo — Karšanj (k. 262) — k. 227 — k. 275 i oko 02.00 . izbila u s. Turnašicu, Sedlaricu i Veliku rešnjevicu, gde je neprijatelj pružio ponovno žilav otpor. Razbivši taj otpor i oslobodivši pomenuta sela, jedinice ove divizije prelaze u gonjenje ka Kloštru.²⁰

^s Vidi knj. 1, dok. br. 105.

" i Ti pokreti i borbe usledili su po zapovesti štaba 3. armije od 28. aprila 1945. u 11,15 (vidi dok. br. 83).

" Vidi dok. br. 83. Vidi i depešu Štaba 10. korpusa br. 244 od 30. aprila (AVII, reg. br. 11—17—1, k. 295) kojom izveštava Stab 3. armije da su jedinice korpusa u toku 29. aprila odbacile jedan nema - ki bataljon i na juriš osvojile Vis (k. 288), a no u 29/30. aprila izbacile neprijatelja iz severnog dela sela Ribnja ke.

^x O tome opširnije vidi dok. br. 116 i depešu Štaba 3. armije od 30. aprila (AVII, reg! br. 2—207—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se potvr uju ovi podaci.

51. divizija na podravskom sektoru, posle žestokih borbi u toku no i, zauzima St. Gradac²¹, a 12 divizija s. Vukosavljevicu.²²

Na krajnjem desnom krilu pored Drave 13 bugarski puk zauzima Sašnato Polje.²³

Na Bilogorskom sektoru, posle žestokih no nih borbi, 17 divizija probila je neprijateljsku odbranu zauzevši s. Ba-kovicu, isto ni dio s. Bedeni ke i prodrla u a avac.²⁴ Jedinice X Korpusa na centralnom delu Bilogore kao i jedinice 16 divizije u podru ju Bujanj — Zrinska nisu imale uspeha u no nom napadu, zbog žilavog neprijateljskog otpora.²⁵

¹¹ Vidi dok. br. 118 i depešu Štaba 3. armije od 30. aprila (AVII, reg. br. 2—207—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj se potvr uju ovi podaci.

Vidi dok. br. 83.

Vidi depešu Štaba 3. armije od 30. aprila (AVII, reg. br. 2—207—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj se potvr uju ovi podaci.

Toga dana, 30. aprila, 13. puk je smenjen od strane 30. peša-dijskog puka bugarske 8. divizije.

³⁴ Selo Ba kovicu oslobodila je 2. krajiška brigada, a a avac 15. brigada. Vidi dok. br. 113.

²⁵ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 244 od 30. aprila (AVII, reg. br. 11—17—1, k. 295) kojom izveštava Štab 3. armije da su do zore 30. aprila jedinice korpusa ovladale, i to: 33. *divizija* položajem Duga ka kosa (isklju no) — k. 202 — k. 244 — Gašparov brijeg (k. 243) do potoka Kozarevca, sa Štabom divizije na Turskim grobovima, a 32. *divizija* položajem Bilo — Mladine — isto ni deo sela šandrovca — severoisto ni deo sela Pupelice — Duga ka (k. 207) — južni deo sela Ribnja ke, sa štabom divizije u Ribnja koj, a Štabom korpusa u selu Brzaji, i da je u tim borbama korpus imao 9 mrtvih i 32 ranjena; i depešu br. 245 od istog dana, kojom se izveštava Štab armije da je 10. korpus u toku dana ovladao linijom k. 202 (južni deo sela M. Crešnjevica) — k. 244 — Motvice (k. 149) — Torine — s. Jasenik — Mladine — isto ni deo sela šandrovca — severoisto ni deo sela Pupelice — k. 186 (na kosi Duga ka) — južni deo sela Ribnja ke — Jazap ine, da je u toku borba za k. 143 i 210 (severno od sela Bedeni ke), da je na desnom krilu u toku smena jedinica 10. korpusa jedinicama 36. udarne divizije, i da su se na liniji s. šandrovac — s. Pupelica — s. Bedeni ka sukobili sa delovima 11. vazduhoplovne peša-dijske divizije, koja ima zadatak da brani liniju Zid — Trklje — s. šandrovac — s. Kašljavac. Svi ovi podaci su dobijeni od zarobljenog komandanta nema kog 21. lova kog puka potpukovnika Fröcha.

Istog dana, 30. aprila, Štab 10. korpusa je depešom br. 246 (AVII, reg. br. 11—17—1, k. 295) izvestio Štab 3. armije da je 33. divizija o istila Motvice (k. 149) i grupu ku a izme u sela M. Crešnjevica i Kozarevca i da se Štab korpusa nalazi u selu Ribnja koj, a sutradan, 1. maja, depešom br. 247 (AVII, reg. br. 11—17—1, k. 295) da su jedinice korpusa u toku 30. aprila vodile borbu na liniji s. Kozarevac — Motvice i s. Pupelica — južni deo sela Ribnja ke (k. 143 i k. 186) i da su no u izme u 30. aprila i 1. maja nastupale s ciljem da ovladaju linijom Torine — Trklje — Zid — Bilo — Paulovac — Kostajnik — Zakletište — s. šandrovac — s. Pupelica i da

U toku dana u Podravini se nastavlja napredovanje ka Pitoma i i Kloštru. Bugarski puk²ⁿ zauzeo s. uretinu, a 12 divizija s. Otrovanec.²⁷ 17 divizija produžavaju i napade u toku dana potpuno je ovladala selima Bedeni kom i a avcem.

U sektoru Grubišnog Polja i Vel. Barne napadi 40 divizije nailaze na žilav neprijateljski otpor. Vode se borbe za svaku ku u.

1 i7iaja

U odlu nom napadu razbivši prošloga dana i no i težište neprijateljske odbrane u Podravini na položaju oko s. Vukosavljevice, Turnašice, Sedlarice i V. rešnjevice, jedinice 36 i 51 divizije na juriš zauzimaju jako branjena neprijateljska uporišta: Pitoma u, Kladare, Dinjevac, Grabrovnica, Prugovac i Kloštar, kojem uspjehu je mnogo doprinelo, pored ostalog i duboko izvedeni manevar 36 divizije glavninom svojih snaga preko s. Kozarevca i Prugovca ka Kloštru.²³

Na centralnom delu fronta — na Bilogori, korpus²⁹ duboko prodire njenim grebenom i zauzima s. Ribnja ku, s. San-

je Stab korpusa u selu Ribnja koj; a depešom br. 262 od 4. maja (AVII, reg. br. 11—20—1, k. 295) da su gubici korpusa od 16. do 30 aprila slede i: 96 poginulih, 414 ranjenih, 24 nestala, a da je od oružja izgubljeno: 1 teški baca , 3 puškomitraljeza i 19 pušaka.

Re je o 13. pešadijskom puku bugarske 11. divizije.

⁷⁷ O zauze u sela uretine i Otrovaneca vidi depešu Štaba 3. armije od 1. maja (AVII, reg. br. 4—1—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj ga o tome obaveštava.

* Ö" tome vidi dok. br. 116 i 118.

^k Misli se na 10. korpus JA. Depešom br. 250 od 1. maja (AVII, reg. br. 11—17—1, k. 295) Štab korpusa je izvestio Štab 3. armije JA o situaciji toga dana u 21 as: »Neprijatelj ja im snagama drži liniju Zakletište (k. 268) — Kostajnik — Paulovac — Jabu nica (k. 277). Napadamo neprijatelja na odseku Zakletište — Paulovac, i to: 33. divizija preko Bila na Paulovac, a 32. divizija na Zakletište — Kostajnik. Žilav otpor. Dostigli liniju k. 256 (4 km jugozapadno od Sirove Katalene) — Katanski breg — Špašnik — Draga. Napredujemo dalje«. U depeši br. 252 od 2 maja (AVII, reg. br. 11—18—1, k. 295), Štab 10. korpusa je izvestio Štab 3. armije da je situacija u 24 asa 1. maja bez promene i da neprijatelj pruža žilav otpor na Zakletištu (k. 168); a depešom br. 256 od 2. maja (AVII, reg. br. 11—18—1, k. 295) da su u toku 1. maja jedinice korpusa produžile napredovanje grebenom Bilogore, i to: 33. divizija preko odseka Trklje, Zid, Bilo, k. 264, Paulovac (isključno), a 32. divizija preko odseka Paulovac (isključno), Kostajnik, Zakletište (k. 268), i da su posle ogor enog otpora jedinice 32. divizije, zajedno sa jednom brigadom 33. divizije odbacile jednu bojnu ustaša 24. pukovnije 5. hrvatske udarne divizije, oja anu sa oko 150 Nemaca, sa Paulovca i Zakletišta, i u 2 asa 2. maja potpuno ovladale navedenom linijom. Gubici korpusa su: 30 mrtvih i 89 ranjenih.

drovac i Suhu Katalenu, dok 17 divizija uspješno pod borbom nadire op im pravcem Bedenik — Bulinac.³⁰

Poraz neprijatelja na ovom takti ki važnom terenskom otseku izazvao je brzo izvla enje neprijateljskih glavnih snaga iz podru ja V. Barne i Grubišnog Polja, koja mesta u toku dana, posle brzog prodora naše 40 i 11 divizije I Armije, budu oslobo ena.³¹

U toku dana neprijatelj je na svima otsecima fronta pretx-pio osetne gubitke u ljudstvu i materijalu.³²

2 maja

U daljnjem napredovanju no u 1/2 X Korpus, posle žestokih borbi zauzima takti ki važan i dominantan terenski otsek: Bilo (k. 267) — Paulovac — Zakletište (trg. 268) omogu avaju i na taj na in ostalim divizijama izvo enje obuhvatnih manevara prema Bjelovaru i ur evcu, južnim odng^sno severnim padinama Bilogore.³³

³⁰ Više o tome vidi u dok. br. 113.

³¹ Vidi knj. 1, dok. br. 137 i (AVII, reg. br. 26—2, k. 1293): izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945. U izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 121 od 1. maja 1945 (AVII, reg. br. 1—2, k. 49) "kaže se da je, zbog opasnosti od obilaženja levog krila, položaj povu en na liniju s. V. Trnovitica — s. Severin — s. Orovac.

³² Izme u ostalih, na sektoru sela Šandrovc (15 km isto no od Bjelovara) zarobljen je i komandant 21. lova kog puka nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, koji je izjavio da se na sektoru od Drave do Severina (10 km jugoisto no od Bjelovara) nalaze: 15. koza ki konji ki korpus i Borbena grupa »Henke«, u slede em rasporedu: od Drave do ur enovca, 1. koza ka divizija, od ur enovca do Zida 2. koza ka konji ka divizija, od Zida do sela Kašljavca 11. vazduhoplovna pešadijska divizija, od Kašljavca do sela Severina 22. pešadijska divizija; da 11. vazduhoplovna pešadijska divizija ima samo 21. i 111. lova ki puk i 11. artiljerijski puk, dok. je 22. lova ki puk rasformiran, da 21. puk ima dva bataljona, a 111. lova ki puk jedan bataljon i da se u sastavu divizije nalazi i 11. strelja ki (fiziirski) bataljon, a da 11. vazduhoplovna pešadijska divizija ukupno ima 1.200 ljudi; da je Štab 22. divizije smenjen i da su pukovi 22. divizije stavljeni pod komandu 11. vazduhoplovne pešadijske divizije.

³³ Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 254 od 2. maja 1945 (AVII, reg. br. 11—18—1, k. 295), kojom se Štab 3. armije izveštava da su 2. maja u 3 asa zauzeti Zakletište i Paulovac i da jedinice korpusa kre u ka Jabu nici (k. 277), i depešu br. 255 od istog dana, kojom se Štab 3. armije izveštava o dislokaciji jedinica 10. korpusa 2. maja u 11 asova: 33. divizija sa glavninom u pokretu grebenom Bilogore, pravcem Bilo — k. 264 — Jabu nica (k. 277) — Duga greda, sa elom kolone kod k. 277, jedna brigada u rezervi na Bilu; 32. divizija sa jednom brigadom na liniji desna obala Lipovog potoka — k. 231 (3 km zapadno od sela Šandrovc), — a ostale snage u nastupanju

Na levom krilu fronta, u daljem nadiranju u toku prošle noći, 17. divizija zauzima s. Bedenik i s. Bulinac na komunikaciji V. Gr evac — Bjelovar³⁴, a 16. divizija s. Drljanovac.³⁵ Naša 40. i 11. divizija I Armije u tesnoj saradnji proganjaju i otstupaju eg neprijatelja iz prostora Grubišnog Polja i V. Barne, oslobodivši Veliki Gr evac, Veliku Jasenovu u, Paviovac, završavaju i na taj način sačinjavaju našu neprijateljskih dijelova na levom krilu i boku naše Armije.

U toku dana dolazi do žestokih borbi na liniji: Drava — Ferdinandovac — s. Gr evac — s. Budrovac — Paviovac³⁶ — Severin — Nova Rača, gdje je neprijatelj pojačao otpor, žilavo brani i pristupe ka Bjelovaru i Koprivnici.

Po padu mraka, pojačavaju i naše napade na celom frontu, već u prvoj polovini noći na desnom krilu 51. divizija zauzima s. Karašku Luku, s. Lepu Gredu, s. Pavlance, a 36. divizija s. Budrovac, posle žestokih borbi prsajući o prsajući, ostvaruju i tako manevar za opkoljavanje Gr evca sa severne i južne strane. Usled ovog manevra neprijatelj pojačava inženjerskim svojim snagama iz Gr evca, što koristi 51. divizija i brzim prodorom posle kraćih uličnih borbi oslobodivši Gr evac.³⁷

prema odseku s. M. Trojstvo, s. Vrbica, s ciljem da izbiju na liniju Livadka šuma — šuma Lipe — šašnjata (k. 266). U depeši br. 257 od istog dana. Štab 10. korpusa (AVII, reg. br. 11—18—1, k. 295) izvestio je Štab 3. armije da u 15 časova nije bilo važnijih promena, da je 33. divizija u 12,30 elom kolone naišla na otpor neprijatelja nepoznate jačine na k. 267 (1,5 km severoistočno od sela Kegljevca) i da je borba u toku; da je 32. divizija u pokretu na sektor s. M. Trojstvo, s. Vrbica i da pojedini nedostaju, a da je 12. udarna divizija u pokretu na prostoriju s. Sirova Katalena, s. Suha Katalena.

U izveštaju Glavnog stožera Minorska br. 123 od 3. maja 1945 (AVII, reg. br. 3—2, k. 49) kaže se da neprijatelj jačim snagama napada na liniju Zakletišće — Kostajnik — Paulovac i da su borbe u toku.

³⁴ Opširnije o tome vidi u dok. br. 113.

³⁵ Vidi depešu Štaba 16. udarne divizije od 1. maja 1945 (AVII, reg. br. 5—4, k. 955) u kojoj se kaže da su jedinice 16. divizije do 1. maja u 10 časova izbile na liniju s. Bulinac — s. Drljanovac i da vode borbe za selo N. Rača, da neprijatelj nastoji da održi liniju s. Orovac — s. M. Severin — s. Severin — s. St. Rača i duž kanala koji se uliva u r. Rasmu, kao i da veza sa 17. i 11. udarnom divizijom postoji.

³⁶ Treba: Paulovac, tunel. O borbama 2. maja vidi izveštaj Štaba 3. armije od 2. maja 1945. Generalštabu JA, u kome se kaže da su na centralnom delu fronta, posle žestoke borbe, zauzeti na Bilo-gori: Bilo (k. 267), Paulovac (k. 264), Kostajnik (k. 244), a na levom krilu fronta sela Bulinac, Drljanovac, Bedenik, G. Kovačica, V. Gr evac, kao i da je neprijatelj pojačao odbranu na liniji Drava — s. Ferdinandovac — s. Budrovac — Paulovac — s. Severin i da se borbe nastavljaju (vidi AVII, reg. br. 4—4—1, k. 45: depešu Štaba 3. armije Generalštabu JA od 2. maja 1945).

³⁷ Vidi dok. br. 118.

13 bugarski puk, sara uju i na krajnjem desnom krilu, posle žestoke artiljerijske pripreme prelazi u napad i zauzima s. Ferdinandovac i produžava dalje nadiranje uz Dravu.

Na levom krilu primi u i se Bjelovaru 17 divizija zauzima s. Kašljavac i s. Ravneš, a 16 divizija Novu Ra u i Lasovac.³⁸

11 divizija I Armije, pošto je izvršila postavljeni zadatak, daljnjim napredovanjem preko D. Kova ice izlazi iz zone dejstva naše Armije.³⁹

40 divizija po izvršenju svog zadatka u podru ju Grubišnog Polja postavlja se kao armijska rezerva pozadi levog krila našeg fronta na prostoriju V. Pisanica — G. Kova ica⁴⁰, a 12 divizija, pošto se prikupila na prostoru s. Otrovanec — s. Dinjevac — s. Kozarevac (podru je Pitoma e), odlazi pravcem Suhe i Sirove Katalene, gde u operativnom pogledu ulazi u sastav X Korpusa.⁴¹

3 maja

U odbrani Bjelovara, neprijatelj daje jak otpor na liniji: s. Orovac — Severin — St. Ra a, gdje vodimo žestoke borbe⁴²,

¹⁵ Vidi izveštaj Štaba 16. udarne divizije od 5. maja 1945 (dok br. 111) i depešu Štaba 16. udarne divizije od 1. maja (AVII, reg. br. 5—4, k. 955) Štabu 3. armije, u kojoj se kaže da su jedinice divizije zauzele sela V. Pisanicu i N. Ra u i da vode borbe za sela Sasovac i St. Ra u, kao i da se ispred 16. divizije nalazi nema ka 22. pešadijska divizija.³⁵

³⁵ Vidi knj. 1, dok. br. 137.

⁴⁰ O tome vidi izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije JA od 26. februara do 15. maja 1945 (AVII, reg. br. 26—2, k. 1293).

⁴¹ Taj pokret je izvršen po zapovesti Štaba 3. armije JA od 1. maja 1945 (vidi dok. br. 90). O borbama jedinica 3. armije u toku 2. maja vidi depeše Štaba 3. armije od 2. maja (AVII, reg. br. 4—16—1 i 4—17—1, k. 45) Generalštabu JA u kojima se potvr uju podaci izneti u ovom izveštaju.

⁰ U depeši Štaba 3. armije od 4. maja (AVII, reg. br. 4—22—1, k. 45) Generalštabu JA potvr uju se podaci navedeni u ovom izveštaju.

Vidi depešu Štaba 10. korpusa br. 261 od 3. maja (AVII, reg. br. 11—20—1, k. 295) kojom se izveštava Štab 3. armije da je prilikom iš enja sela Vrbice, M. Trojstva i Kegljevac zarobljeno 5 neprijateljskih vojnika (milicionera) i zaplenjeno: 1 puškomitraljez, 10 pušaka i jedna kola sa hranom, dok je 10. korpus imao 9 ranjenih. U depeši br. 260 od istog dana (AVII, reg. br. 11—19—1, k. 295) obaveštava se o situaciji 3. maja u 15,45 asova i kaže da se neprijatelj, nepoznate ja ine, utvrdio na visovima zapadno od komunikacije Hampovica — Bjelovar, da nema ka 11. vazduhoplovna pešadijska divizija, oja ana ustašama, drži visove severno i severoisto no od V. Trojstva i da je neprijatelj u toku dana bio aktivan samo oko tog sela. U istoj depeši daje se raspored i jedinica JA i kaže da 32. i

dok su na centralnom delu fronta naše snage izbile u toku dana i ovladale komunikacijom Bjelovar — Novi Grad⁴³ od Šemovaca do Rakitnice. Težnja je da se brzim prodorom što prije obuhvati Bjelovar sa sjeverne strane, vezuju i taj manevar sa manevrom snaga I Armije. Na desnom krilu, po za- uze u ur evca, 51 divizija produžava gonjenje neprijatelja do linije: p. Hotova — Braunova pst. — š. Jasenova ki Berek — Drava.

U današnjim borbama ubijeno oko 400 neprijateljskih vojnika. Plen: 12 automatskih oru a, preko 50 pušaka, dosta municije i jedna kola sanitetskog materijala.

Na krajnjem desnom krilu Bugari⁴⁴ su zauzeli s. Med- vedi ku.

33. divizija drže položaje na liniji k. 255 (1 km južno od sela Ham povi e) — k. 268 — Višnjevac — Livadka šuma — s. M. Trojstvo — s. Vrbica — šašnjata — desna obala Lipovog potoka, da je 12. udarna divizija na maršu grebenom Bilo-gore. sa elom kolone kod k. 268, i da e smeniti 33. diviziju na desnom krilu, a potom e korpus pre i u napad s ciljem da izbije na liniju k. 255 — Jabu eta — Trnovka (k. 237) — s. N. Diklenica — s. urlovac — s. M. Trojstvo — šašnjata i likvidira neprijatelja u selu Rakitnici i na visovima za- padno od tog sela. Za vreme tih dejstava Štab korpusa e se nalaziti u selu Dominkovici.

U depeši br. 263 od 4. maja (AVII, reg. br. 11—20—1, k. 295) Štab 10. korpusa je poslao Štabu 3. armije dnevni borbeni izveštaj za 3. maj, iz koga se vidi da su toga dana jedinice 10. korpusa nadirale grebenom Bilo-gore i izbile na liniju: k. 255 (1 km južno od sela Hampovice) — k. 268 — Livadka šuma — šuma Lipe — šašnjata (k. 226) i o istile od neprijatelja sela Ke°ljevac, M. Trojstvo, Domin- kovicu i Vrbicu i da je 32. divizija odbila nekoliko protivnapada na selo M. Trojstvo; da je no u 3/4. maja neprijatelj napustio selo M Trojstvo i povukao se prema Bjelovaru, da su jedinice 10. korpusa te no i proširile proboj i izbile na liniju s. Hampovica (isklju no) — s. Jabu eta — Kerbulin (k. 270) — Trnovka (k. 237) — urlovac — s. Martinac — s. V. Trojstvo, odbacivši neprijateljske zaštitne delove U depeši br. 264 od istog dana, Štab 10. korpusa je izvestio da se postupa po depeši Štaba 3. armije primljenoj 4. maja u 16 asova, da se Štab korpusa nalazi u selu Višnjici i da namerava u selo Kapelu, a u depeši br. 266 (AVII, reg. br. 11—21—1, k. 295) da jedinice korpusa napadaju Kapelu i Plavnice, gde se nalaze delovi ustaško- domobranske 5. hrvatske udarne divizije i pet nema kih eta, dok u depeši br. 268 Štab 3. armije obaveštava da 17. udarna divizija vodi borbe u predgra u Bjelovara.

Misli se na Podravski Novi Grad.

U izveštaju Glavnog stožera Minorsa br. 124 od 4. maja 1945 (AVII, reg. br. 4—2, k. 49) kaže se da su položaji povu eni na liniju s. Šimljanica — s. St. Ploš ica — s. Kolarevo Selo — isto na ivica Bjelovara — isto na ivica sela Rakitnice — isto no od Podr. Novog Grada — Drava.

^u Odnosi se na 30. pešadijski puk, koji je 30. aprila u rejonu sela uretina smenio 13. pešadijski puk 11. divizije, koji je do tada nastupao desnom obalom Drave, u sadejstvu sa 51. udarnom divizi- jom JA.

4 maja

U odlu nom i snažnom napadu naših jedinica u toku no i lomi se neprijateljska odbrana na elom frontu. Neprijatelj brzo odstupa u pravcu Bjelovara i Koprivnice proganjan u stopu našim gone im kolonama. Do svanu a jedinice 51 divizije u napredovanju ka Koprivnici oslobodile: Virje, Novigrad⁴³ i Molve, dok 36 divizija brzo nadire sevbrnim padinama Bilogore ka Koprivnici opštim pravcem: Šemovci — Miholjanec — Javorovac — Gornji Mosti.⁴⁶

X Korpus sa 12 divizijom u brzom prodoru grebenom Bilogore presjeca kod s. Kapele komunikaciju Bjelovar — Novigrad i produžava napredovanje ka komunikaciji Koprivnica — Križevci.⁴⁷

Na levom krilu istovremeno u toku no i probivši neprijateljsku odbranu na liniji Orovac — Severin — St. Ra a, jedinice 16, 17 i 40 divizije nastavljaju sa gonjenjem neprijatelja ka Bjelovaru, obuhvataju i ga sa isto ne, južne i severne strane. Po padu mraka, 17 divizija, posle kra ih borbi na isto noj

^u Treba: Podravski Novi Grad.

["] Vidi dok. br. 116. U depeši Štaba 3. armije od 4. maja u 10,15 (AVII, reg. br. 4—25—1, k. 45) Generalštabu JA kaže se da jedinice 3. armije 4. maja na itavom frontu gone neprijatelja, koji na sektoru Bjelovara i dalje pruža jak otpor, i da su pred Koprivnicu izbile u visini sela Borovljana, a na centralnom delu fronta u visini sela Poljanana.

["] Depešom od 4. maja u 17 asova (AVII, reg. br. U—20—1, k. 295), Štab 3. armije naredio je Štabu 10. korpusa da svojim levim krilom sa ja im snagama sadejstvuje 17. udarnoj diviziji, jer ona javlja da se to sadejstvo ne ose a dovoljno, da neprijatelj pruža jak otpor na sektoru Bjelovara; da je 17. diviziji nareno da se rokira udesno, tako da granica dejstva izme u nje i 10. korpusa bude linija Josipov rov — Lipov potok — s. Letiani — s. Plavnice — s. Kobasari — s. Kraljevac i dalje (sve zaključno za 17. diviziju), te da se, prema tome, poja a dejstvo 10. korpusa na levom krilu i prodire opštim pravcem s. Rakitnica — s. G. Križ — s. Lepavina, tako da na komunikaciju Bjelovar — Križevci izbije izme u sela V. Mu na i Carevdara (zaključno), s tim da je granica dejstva izme u korpusa i 36. udarne divizije s. G. Zdelice — s. Hudovljani — s. Rijeka. Istog dana Štab armije je depešom (AVII, reg. br. 11—20—1, k. 295) javio da se nalazi u ur evcu.

Štab 10. korpusa, depešom br. 269 od 5. maja (AVII, reg. br. 11—21—1, k. 295), izvestio je Štab 3. armije da je 10. korpus, oja an 12. udarnom divizijom, slomio uporan otpor ja ih nema kih zaštitnih delova na liniji s. Kapela — s. St. Diklenica — s. Star evljani — s. Plavnice i odbacio neprijatelja prema jugozapadu, uz sopstvene gubitke: 21 mrtav i 70 ranjenih (ne ra unaju i gubitke 12. udarne divizije). Vidi i dok. br. 123.

i severnoj strani grada, prodire u sam grad, gde vodi žestoke uli ne borbe. U 21.00 as Bjelovar je oslobo en.⁴⁵

5 maja

U toku protekle no i 51 i 36 divizija vode žestoke borbe na isto nim i južnim prilazima Koprivnice na liniji: r. Drava — Peteranec — s. Herešin — trg. 236 — s. Jagnjedovac — trg. 294 — s. Paunovac. Neprijatelj se žilavo brani i vrši protivnapade.

Odlu nim napadom popodne uspele su jedinice 36. divizije da razbiju neprijateljsku odbranu na položajima južno od Koprivnice, i pod snažnim pritiskom 51 divizije sa istoka, neprijatelj se po eo sa glavninom svojih snaga izvla iti iz podru ja Koprivnice ka Ludbregu. 51 divizija brzim prodorom upada u Koprivnicu i posle oštarih uli nih borbi oko 21.00 asova osloba a grad, važni saobra ajni vor u Gornjoj Po-dravini.⁴⁹

Grebenom Bilogore jedinice X Korpusa sa 12 divizijom napreduju i dalje ka zapadu i u toku dana prelaze širokim frontom komunikaciju Koprivnica — Križevci.⁵⁰

" Nastupanje ka Bjelovaru vršeno je prema zapovesti Štaba 3. armije JA od 1. maja 1945 (vidi dok. br. 90). O oslobo enju Bjelovara vidi i izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 17. udarne divizije JA od 5. maja 1945 (dok. br. 113), depešu Štaba 3. armije od 5. maja (AVII, reg. br. 4—26—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj stoji da su jedinice 3. armije, gone i neprijatelja, prodrle u Bjelovar, da su jedinice na centralnom sektoru u napredovanju Bilo-gorom primakle komunikaciji Koprivnica — Križevci, u podru ju s. Lepavina, s. Sokolovac, s. Rijeka, da su na podravskom sektoru izbile pred samu Koprivnicu i da vode borbu na tom podru ju, i depešu Štaba 3. armije od 5. maja (AVII, reg. br. 10—4—1, k. 295) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da je 3. armija 4. maja oslobodila Bjelovar i da goni neprijatelja ka Križevcima, kao i da vodi žestoke borbe pred Koprivnicom.

⁴⁹ Vidi dok. br. 118 i 135 i depešu Štaba 3. armije od 5. maja u 9,15 (AVII, reg. br. 4—31—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije no as vodile žestoke borbe na isto nim i južnim prilazima Koprivnice i na liniji Koprivnica — Drava, da se neprijatelj žilavo brani i vrši protivnapade, da se na centralnom sektoru produžava napredovanje grebenom Bilo-gore, pošto je skršen žilav otpor neprijatelja kod sela Kapele, a da se na levom krilu, posle oslobo enja Bjelovara, neprijatelj povla i pravcem s. Roviš e — Sv. Ivan Žabno.

⁵⁰ Depešom br. 270 od 5. maja (AVII, reg. br. 11—21—1, k. 295) Štab 10. korpusa je izvestio Štab 3. armije o situaciji 5. maja u 12 asova: 12. udarna divizija svojom glavninom odbacila je neprijatelja sa položaja jugozapadno od sela Sokolovca i izbila na komunikaciju Koprivnica — Križevci, na odseku s. Sokolovac, s. Lepavina, dok izvesni neprijateljski delovi još drže visove severno od Sokolovca; pred frontom 32. divizije, na sektoru sela Topolovca, neprijatelj ja im pešadijskim snagama i jedinicama divizijske artiljerije drži

Na levom krilu, po osloboenju Bjelovara, jedinice 16, 17 i 40 divizije produžavaju sa gonjenjem razbijenog neprijatelja opim pravcem Bjelovar — Roviše — Sv. Ivan Zabno." Bugarski puk⁵² na desnom krilu zauzima s. Botovo i s. Drnje.

Naša avijacija u toku dana tukla je neprijateljske kolone dublje u pozadini.⁵³

U borbama za Koprivnicu ubijeno 200, a zarobljeno 120 neprijateljskih vojnika. Plen: 16 automatskih oružja, 9 t. bacača, ve i broj pušaka, 5 kamiona sa raznom ratnom spremom i 220.000 pušanih metaka. Uništeno 15 motornih vozila i 40 kola sa raznom spremom.

6 maja

Po osloboenju Koprivnice no u 5/6 o.m.⁵⁴ jedinice 51. i 36. divizije odmah nastavljaju sa gonjenjem neprijateljskih

liniju s. Trnovac — s. Ve eslavac — s. Povel i, kako se može pretpostaviti, dalje prema jugu položaje s osloncem na selo Roviše; 32. divizija se nalazi oko Topolovca i priprema se za napad na odsek s. Trnovac, s. Povel i; 33. divizija je sa prostorije s. Plavnice, s. Hrgovljani krenula u pravcu Koprivnica — Križevci, na odre eni sektor; Štab korpusa privremeno u selu Pavlinom Kloštru.

Petog maja u 21 as situacija je bila slede a: 12. udarna divizija je izbila na svoj dnevni cilj: s. Mu na — s. Lepavina, o istivši selo Sokolovac i visove severozapadno od njega; 32. divizija je posle podne slomila otpor neprijatelja na liniji s. Trnovac — s. Ve eslavac — s. Povel i glavninom izbila na odsek s. Carevdar, s. M. Sesvete, pri emu je 3. bojna 24. pukovnije 5. hrvatske udarne divizije imala 28 mrtvih i 18 zarobljenih, a da je zaplenjeno: 1 šarac, 1 teški mitraljez i 13 pušaka, dok su sopstveni gubici bili 1 mrtav i 13 ranjenih; i najzad, da je 33. divizija prikupljena na sektoru sela Domankuša; a da se Štab korpusa nalazi u selu Topolovcu.

Istog dana je Štab korpusa depešom br. 276 (AVII, reg. br. 11—22—1, k. 295) izvestio Štab 3. armije da su u 23 asa zauzeti Križevci, da 17. udarna divizija produžava rad u duhu dobijene zapovesti, da je 32. divizija izbila na komunikaciju Varaždin — Križevci, na sektor Sv. Petar Orehovec i da e se 33. divizija, po likvidaciji Križevaca, rokirati na prostor s. Guš erovce, s. Dijankovec, s. Erdovec.

⁵¹ O tome više u dok. br. 125 i 130 i u izvodu iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije od 26. februara do 15. maja 1945 (AVII, reg. br. 26—2, k. 1293).

¹⁷ Nije utvr eno koji je bugarski puk posle osloboenja Varaždina nastupao desnom obalom Drave.

¹¹ Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 186.

⁵⁴ U depeši Štaba 3. armije br. 57 od 7. maja u 23 asa (AVII, reg. br. 10—4—1, k. 295) Generalštabu JA kaže se: »U današnjim borbama oslobodili Koprivnicu. Ostale naše snage, napreduju i ka zapadu, izbile širokim frontom na komunikaciju Koprivnica — Križevci i u prostor Sv. Ivana Zabnog, za koje mesto sada vodimo borbu. Na itavom frontu sada nastavljamo gonjenje neprijatelja ka Varaždinu i Križevcima«.

snaga opštim pravcem ka Ludbregu i Varaždinu.⁵⁵ Vode i oštre borbe sa neprijateljskim zaštitnicama, jedinice ovih divizija izbile su do mraka na r. Bednju u području Ludbrega, gdje je neprijatelj pružio jak otpor i uspio privremeno zadržati naše prednje delove. Po padu mraka, posle kraje artiljerijske pripreme, 51. divizija forsira r. Bednju kod Sigeteca i brzim prodorom, uz ulične borbe, oslobodila Ludbreg u tesnoj saradnji sa 36. divizijom, koja je izbijanjem na r. Bednju kod s. Slanja obuhvatila ovaj grad sa južne strane. Neprijatelj, pretrpivši osjetne gubitke, povlači se u neredu ka Varaždinu.⁵⁶ Na centralnom sektoru, jedinice X korpusa, napreduju i pod borbom južnim područjem pl. Kalnika, izbile su do mraka na komunikaciju Križevci — N. Marof kod Sv. Petar Orehovec i Vukovca, duboko obuhvataju i Križevce sa sjeverne strane.⁵⁷ 12. divizija istovremeno napreduju i centralnim područjem Kalnika u toku dana izbija svojim prednjim dijelovima u prostor s. Apatovca uz slabiji neprijateljski otpor.

Na levom krilu, brzo proganjaju i neprijatelja ka Križevcima, 16 i 17. divizija u toku noći i 5/6 o.m. oslobodila s. Rovišće, Kraljevac, Cirkvenu i Sv. Ivan Zabno, posle upornih borbi sa neprijateljskim zaštitnicama.⁵⁸ Dok 16. divizija, poslobodila Sv. Ivan Zabno, ostaje sa glavninom snaga na odmoru u tom prostoru, jedna kolona 17. divizije brzim prodorom preko potoka Glogovnice upada zorom i Križevce i za-

⁵⁵ Vidi dok. br. 103, 115 i 117.

⁵⁶ Vidi dok. br. 135. Izveštaj Štaba 36. udarne divizije nije na en.

⁵⁷ Iz depeše Štaba 10. korpusa br. 273 od 6. maja (AVII, reg. br. 11—22—1, k. 295) Štabu 3. armije vidi se da su jedinice tog korpusa u toku 6. maja produžile nadiranje sa odseka s. Sokolovac, s. Carevdar, s. Kloštar prema komunikaciji Varaždin — Križevci: 12. udarna divizija desnim krilom oko 12. asova probila je neprijateljski front kod sela Apatovca, izbila u selo Srdije i produžila napredovanje ka selu Sudovcu. U 18. asova 12. divizija i jedna brigada 32. divizije zauzele su selo Glogovnicu i produžile nastupanje prema selu Sv. Petar Orehovec; da na odseku s. Ivanec, s. Potočec, s. Majurec, Križevci neprijatelj pruža žilav otpor, te da su 32. i 33. divizija JA u 18. asova preduzele opšti napad.

Ovome treba dodati da je u 18. asova 3. maja 33. divizija izbila kod Kloštra. Njena 1. brigada je pre podne u 10,20 vodila borbe na cesti kod sela Brezovog Mosta, a potom sa severne strane napala selo Potočec. Druga brigada je napadala levo od 1. brigade, na k. 149 i selo Majurec, a 3. brigada je prišla Kloštru. Istog dana je overladano i Kloštrom, a Brezov Most je očišćen od neprijatelja i preduzeto podilaženje selima Majurecu i Potočecu (vidi AVII, reg. br. 1—1—6, k. 1209: depešu Štaba 33. divizije Štabu 10. korpusa JA od 6. maja 1945). Toga dana, 6. maja, u 8. asova, Štab korpusa se premestio u selo Lepavinu (AVII, reg. br. 11—22—1, k. 295).

O tome opširnije vodi u dok. br. 125 i 130.

robljava jedan dio tamošnje njemačke posade. No, neprijatelj se snalazi i protivnapadom odbacuje ovu kolonu natrag na levu obalu Glogovnice, gdje se u toku dana produžavaju žestoke borbe uz jaku podršku artiljerije s jedne i s druge strane.⁵⁴

Po padu mraka, u odlučnom napadu i posle žestokih uličnih borbi, 17. divizija osloba a grad Križevce, važan saobraćajni centar u Prigorju.⁶⁰

U ovim borbama u području Križevaca ubijeno 300, a zarobljeno preko 100 Nijemaca i ustaša. Plen: 2 topa, 4 t. baca a, 5 šaraca, 150 pušaka i razne sprema. Uništena 2 tenka, 4 kamiona i 3 t. baca a.

40. divizija ostaje preko dana u Bjelovaru kao privremena posada. Naša avijacija u toku dana sa uspjehom je napadala odstupajuće neprijateljske kolone.⁶¹

7 maja*¹

Po zauzeću u Ludbregu i Križevaca nastavlja se brzo napredovanje na celom frontu ka Varaždinu i komunikaciji Varaždin — Hum — Sv. Ivan Zelina.

51. i 36. divizija brzo napreduju ka području Varaždina. Po podne dolazi do pregovora sa neprijateljskom posadom u Varaždinu ali pošto su Nijemci odbili poziv na predaju, 51. divizija posle žestoke artiljerijske pripreme prelazi u odlučan napad i do 24. asa potpuno osloba a Varaždin, najveći i grad u Hrvatskom Zagorju i važan industrijski centar.⁶³

36. divizija, po izvršenom forsiranju r. Bednje, pod borbom osloba a Varaždinske Toplice i napreduju i dalje levom stranom r. Bednje u širokom luku obuhvata Varaždinsku kotlinu sa juga.^M

Na centralnom i levom sektoru naše jedinice do mraka dostižu glavnu komunikaciju Varaždin — Zagreb na otkusku N. Marol — Hum — Bisag, gdje dolaze u sukob sa jačom grupacijom ustaša i Nemaca, koja se žilavo brani.⁶⁵

⁵⁴ i ⁶⁰ Vidi u dok. br. 130.

⁶¹ Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 188.

⁶³ Sedmog maja je Generalštab JA depešom u 17. asova (AVII reg. br. 3—2—1, k. 45) obavestio Štab 3. armije da su, prema izveštaju Radio-Zagreba, nemačko-ustaške snage napustile Zagreb i da se povlače na zapad, te da je potrebno da 3. armija što brže nadire opštim pravcem Maribor — Dravograd — Celovec.

⁶⁵ Vidi dok. br. 122 i 135.

⁶⁵ Vidi dok. br. 119. Izveštaj Štaba 36. udarne divizije o ovome nije na en.

⁴⁵ Opširnije o tome vidi u dok. br. 125 i 130.

X Korpus u cilju u estvovanja u oslobo enju grada Zagreba, nare enjem Generalštaba stavlja se pod komandu I Armije.⁶⁶

40 divizija kao armijska rezerva napušta Bjelovar i postavlja se na prostoriju Križevaca.⁶⁷

U borbama za Varaždin ubijeno: 300, a zarobljeno 700 neprijateljskih vojnika i oficira. Plen: 6 topova, 38 automatskih oru a, 6 t. baca a, 800 pušaka, 60 konja, 6 kamiona i velike koli ine odela i hrane. Brzim prodorom u grad onemogućeno je neprijatelju da razori industrijska postrojenja, koja je bio pripremio za miniranje.

Naša avijacija u toku dana tukla je neprijateljske kolone u pokretu ka zapadu.⁶⁸

Danas, njema ki admiral Denic proglašuje bezuslovnu kapitulaciju njema ke vojske.⁶⁹

Vidi knj. 1, dok. br. 118. Toga dana, 7. maja, Štab 10. korpusa je primio depešu Štaba 3. armije poslatu iz Koprivnice 6. maja u 23,30 (AVII, reg. br. 11—22—1, k. 295) kojom mu se nare uje da, radi iskoriš enja prodora ka selu Sv. Petru Orehovcu, »orijentiše« deo snaga još više ka jugozapadu, u visinu sela Fodrovca, kako bi se potpuno presekla odstupnica neprijatelju iz Križevaca, s obzirom na to da je 1. armija ve presekla cestu Križevci — Dugo Selo, a glavninom snaga da produži prema dobijenom zadatku.

Depešom od istog dana (AVII, reg. br. 11—23—1, k. 295) Štab 3. armije je obavestio Štab 10. korpusa o slede em: »Danas je preko zagreba kog radija objavljena predaja Zagreba jedinicama Jugoslovenske armije što treba da usledi sutra ili prekosutra. Ovu je predaju objavio dr Kumi i , koji je od Paveli a dobio upravu nad Zagrebom. Preduzmite sve mere da na bazi te objave, kao i situacije na svim frontovima protiv fašisti ke Njema ke, postignete predaju domobranskih i ustaških jedinica na vašem sektoru«.

U odgovoru, istog dana, depešom br. 277 (AVII, reg. br. 11—23—1, k. 295), Štab 10. korpusa je izvestio Štab 3. armije da su se posle razbijanja neprijateljske odbrane kod Križevaca, na liniji s. Apatovac — s. Glogovnica — s. Ivanec — s. Majurec, jedinice 10. korpusa prikupile u prostoru s. Sv. Petar Orehovec, s. Kolarec, s. Fodrovec, s. Miholjec, s. Guš erovec u cilju sre ivanja i daljeg nadržanja ka Zagrebu; da je, prema nare enju Štaba 3. armije, 10. korpus imao zadatak da napadne Zagreb sa severa, ali da je, na osnovu proglasa zagreba ke radio-stanice, 7. ov.m., da se grad predaje. Štab korpusa odlu io da sa korpusom 8. ov. m. u 3 sata krene direktno ka Zagrebu, pravcem s. Sv. Petar Orehovec — s. Sudovec — s. Bisag — s. Komin — s. Sv. Ivan Zelina — s. Sesvete — Zagreb.

Iz depeše Štaba 33. divizije od 7. maja Štabu 10. korpusa (AVII, reg. br. 1—6, k. 1209) vidi se da je toga dana Štab 33. divizije bio u sefu Guš erovcu.

⁶⁷ Vidi i izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 40. udarne divizije JA od 26. februara do 15. maja 1945 (AVII, rec. br. 26—2, k. 1293).

⁶⁸ Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 189.

" Vidi dok. br. 124, objašnjenje 2.

8 maja

Po osloboenju Varaždina i izbijanju naših snaga na komunikaciju Varaždin — Zagreb naše snage produžavaju sa nadržanjem ka Mariboru i Rogatecu.⁷⁰

III. GUBITCI

a) *Vlastiti gubitci.*

Poginulo 230, ranjeno 1127, a nestalo 20 vojnika.

b) *Neprijateljski gubitci.*

Ubijeno 2500, ranjeno oko 4000, a zarobljeno 920 neprijateljskih vojnika, me u njima 20 oficira.

c) *Plen.*

8 topova raznog kalibra, 2 p. k. topa, 16 baca a raznih, preko 100 automatskih oru a, 1250 pušaka, 350.000 pušanih metaka, 1000 mina za baca , 11 kamiona, 2 radio-stanice, 60 konja i velike koli ine odela i hrane.

d) *Uništeno.*

3 t. baca a, 2 tenka srednje tonaže, 20 kamiona i 58 kola sa raznom ratnom spremom.

IV. ZAKLJU AK

Prema iskazima zarobljenika, neprijateljske snage imale su zadatak, da po gubitku Srema i Slavonije uspostave odbranu na liniji r. Drava — Pitomaca — Bogaz (k. 228), s. Brzaja — Grubišno Polje — r. Ilova — Banova Jaruga — r. Sava i da na toj liniji, dovla enjem poja anja iz podru ja azme i Bjelovara, zaustave dalji prodor naših snaga ka zapadu. Nema ju i dovoljno snage za vrsto posjedanje cele odbranbene linije,

TM Vidi dok. br. 124. Osmog maja Štab 10. korpusa je primio depešu Štaba 3. armije (AVII, reg. br. 11—23—1, k. 295) kojom se obaveštava da, prema nare enju Vrhovnog komandanta JA. a u vezi sa bezuslovnom kapitulacijom nema kih snaga na svim frontovima koju je danas objavio admiral Denic, svim nema kim jedinicama na sektoru 3. armije treba uputiti ultimatum da polože oružje.

O nastupanju 3. armije ka Mariboru vidi depešu Štaba 3. armije od 9. maja (AVII, reg. br. 4—47—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije, posle osloboenja Varaždinskih Toplica i Varaždina, desnim krilom izbile na liniju Drava — s. Petrijanec — s. Tužno — s. Ivanec i da nastavljaju nastupanje ka Ptuj; da su centar i levo krilo prešli komunikaciju Varaždin — Zagreb na odseku N. Marof, Komin u cilju daljeg prodiranja ka Rogatecu. i da vode žestoke borbe u jugoisto nom delu pl. Ivanjš ice sa odvojenim neprijateljskim grupama koje daju ogoren otpor.

neprijatelj je ispred našeg fronta svoje snage u glavnom grupisao u Podravini i Bjelovarsko-Garešni koj kotlini, nadaju se, da e i naši glavni udari biti upravljani tim operativnim pravcima. Bilogorski masiv je neprijatelj poseo samo slabijim snagama.

Uo ivši ovo na vreme, mi smo odmah po oslobo enju Virovitice izvršili pregrupaciju naših snaga tako, da smo glavni postavili na Bilogorski masiv, sa zadatkom, da jedan dio tih snaga stalno prodire grebenom Bila, a drugi dio koriste i taj prodor da bo no napada neprijateljska uporišta u Podravini i Bjelovarskoj kotlini uz frontalne akcije naših pomo nih snaga. Ovaj operacijski plan sproveden je u potpunosti u djelo i dao je u ovom periodu operacija odli ne rezultate.

Po izvršenom probou neprijateljske odbrane na Bilogori, neprijatelj u daljem toku operacija vodi u glavnom zaštitni ke borbe, mestimi no veoma uporne i žilave. Boje i se opkoljavaju, neprijatelj se brzo izvla i kada osjeti da mu u tom pogledu preti opasnost i esto napušta bez borbe dobro utvr ene položaje. Zbog toga, kao i zbog odsustva motomehaniziranih jedinica za izvo enje brzih prodora, nisu se mogli ostvariti ve i uništavaju i bojevi i ako je za to bilo operativnih mogu nosti.

Pot injeni štabovi pravilno su shvatili i u glavnom dobro sprovodili u djelo postavljene zadatke. Neki štabovi bili su dosta neodlu ni i nedovoljno smeli u izvo enju dubokih opkoljavaju ih manevara, te je bila potrebna eš a intervencija ovoga Štaba.

I u ovoj fazi operacija, kao i ranije, naš vojnik je pokazao visoki vojni ki duh i moral, a napose veliku izdržljivost. Od 11 aprila on proganja neprijatelja u danono nim borbama bez smjene, uvek dobro raspoložen i sposoban za borbu.

Saradnja izme u artiljerije i pješadije bila je vrlo dobra, no usled nedovoljne koli ine municije, artiljerija nije mogla svuda pružiti pješadiji efikasnu potporu.¹

Neprijatelj je u povla enju porušio gotovo sve važnije objekte na komunikacijama, što je iziskivalo od naše mlade inžinjerije veliki napor i dobru organizaciju, da se komunikacije blagovremeno usposobe za saobra aj. Sve ove zadatke inžinjerija je rešila vrlo uspešno i na vreme.

¹ O radu artiljerije od 27. aprila do 7. maja 1945. vidi M. Pajevi , n.d., 589—593.

Pred kraj napred iznetih operacija u estvovala je i naša avijacija posredno pomažu i naše trupe tu enjem neprijateljskih kolona u povla enju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Prilog: Pet zapovijesti i skica.

POLITKOMESAR,
pukovnik:
(B. Petri evi)
S.O.

KOMANDANT,
general-lajtnant:
(Košta Na)
Košta Na

M. P.

MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE
GENERALSTAB
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
Pov. Br. 152
16/V 1945 god.
BEOGRAD

Primljeno do znanja
u akta

Pukovnik"

⁷⁵ Dopisano crvenom olovkom.

⁷³ Potpis ne itak. Redakcija nije mogla utvrditi ko je potpisnik.

BR. 142

**ZAPOVEST ŠTABA 3. ARMIJE JA OD 11. MAJA 1945. POT I-
NJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA DRAVOGRADU,
MARIBORU I LAJBNICU¹**

STAB
**III. JI'GOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNO ODELJENJE**

O. Broj: 301

Dana: 11/V 1945. god.

15.40 .

17. div.²

Z A P O V I J E S T

(sekcija Lajbnic, Landsberg, Maribor, Dravograd 1:100.000 —
ruskog izdanja)

U cilju izvršenja novopostavljenog zadatka³ od strane
Generalštaba Jugoslovenske armije od 11. maja ove godine,

N A R E U J E M O :

1.) **16 divizija**, iz prostora Rogaške Slatine, gdje se sada nalazi, nastavlja napredovanje pravcem Slovenske Konjice — Vitanje — Mislinja — Slovenski Gradec⁴ sa zadatkom da što prije izbije u područje Dravograd, gdje oekuje dalje narenje.

Zona izvi anja i osiguranja desno: s. Oplotnica — s. Boharina — s. Grahovac⁵ — s. Plentak — Golob (k. 925) — Škrjanc — s. Ritnik, a leva granica izvi anja i osiguranja s. Jerebi — s. Brezno — Huda Luknja — Sv. Helena — Klanik — Hanži — Buhnet — Drava.

2.) **17 divizija**: kre e iz prostorije Rogatec gdje se sada nalazi, pravcem za 16 divizijom.

3.) **40 divizija** polazi sa prostorije Fram — Pragersko — Ra e⁶, gdje se sad nalazi, u Maribor gdje smjenjuje 51 diviziju i ostaje tamo kao posada do daljeg narenja.

4.) **51 divizija** kre e iz Maribora pravcem Maribor — Št. Ilj gdje prelazi bivšu jug. austrijsku granicu, a potom

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—2—3, k. 983.

² Dopisano mastilom.

³ Desetog maja održano je u Zagrebu savetovanje komandanata 1, 2. i 3. armije i predstavnika Generalštaba JA, na kome je donet plan o daljim dejstvima triju armija (dok. br. 137, objašnjenje 3).

⁴ Treba: Slovenj Gradec.

⁵ Nije na en na karti 1:100.000.

⁶ Treba: s. Zg. i Sp. Ra e, 13 km severozapadno od Ptuja.

produžava pravcem: Špilfeld⁷ — Lanca — Lajbnic, na ijoj prostoriji ostaje do daljeg nare enja.

Granica izvi anja i osiguranja desno: Sv. Peter — Vukovski Vrh — Selnica — s. Svare⁸ — Najdorf, a leva granica izvi anja i osiguranja: Kamnica — Sv. Kungota⁹ — Gamlic¹⁰ — Hajmšu.¹¹

5.) **12 divizija** nastupa iz podru ja Maribora pravcem za 51 divizijom.

6.) **36 divizija** iz podru ja sjeverno od Maribora, gdje se sada nalazi, produžava napredovanje pravcem: raskrsnica puteva na 4 km. sjeverno od Maribora — Sv. Kungota¹² — pa na zapad s. Lu ane — s. Arnfels¹³ — Sandiogan¹⁴ — Radiga — Glajhšteten¹⁵ na ijoj se prostoriji raspore uje do daljnjeg nare enja obuhvataju i i s. Gaselsdorf.

7.) **as polaska:** odmah po dobivenom nare enju.

Veza. Osloniti se prvenstveno na radio vezu, koju održavati obavezno u zakazano vrijeme. Po padu mraka i u svanu e obavezno javljati položaj prednjih dijelova divizije i mjesto štaba.¹⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
pukovnik:
(B. Petri evi)
SI. otsutan

KOMANDANT,
general-lajtnant:
(Košta Na)
Košta Na

M. P.

II/V-45. g.
0. Br. 301 od 11V-1945¹⁷ g.

DOSTAVLJENO

Štabovima divizija — svima
Komandantu pozadine i artijerije III Armije
Na elnicima odjeljenja — izvodno.

⁷ Spilje, na teritoriji Austrije.

⁸ Zg. i Sp. Crniše, na teritoriji Austrije.

* i : Treba: Zg. Sv. Kungota, 8 km severozapadno od Maribora. Gomilica, na teritoriji Austrije.

" Treba: Grs. i Kl. Hajmšu, 4 km jugozapadno od Lajbnica, na teritoriji Austrije.

¹³ i ¹⁴ Nije na en na karti 1:100.000.

¹⁵ Glinica, na teritoriji Austrije.

¹⁶ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 154.

¹⁷ Dopisano mastilom na pole ini dokumenta.

BR. 143

**ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 11. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA UNIŠTENJE NEPRI-
JATELJSKE GRUPACIJE NA PROSTORU SLOVENJ GRADEC
— DRAVOGRAD'**

STAB
XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. Op. Br. 36
11 maj 1945. g.
U 24 as.

Z A P O V E S T

Sekcije: Lajbnic, Landsberg, Maribor, Dravograd — 1:100.000
ruskog izdanja

Po prikupljenim podacima, neprijatelj (razbijene ustaške bande i Nemci) zadržali su se na prostoru Slovengradec — Dravograd. Ja ina pomenutog neprijatelja oko 30.000 ustaša i oko 200.000¹ Nemaca. Ustaše nemaju nameru da se predadu. Nemci su skloni predaj.i.

U cilju izvršenja novopostavljenog zadatka, likvidacije pomenute neprijateljske grupacije, dobivenog od strana Generalštaba Jugoslovenske Armije od 11 maja o.g., i zapovesti III. Jugoslovenske Armije O. Br. 301 od 11-V-1945. g.⁴

N A R E U J E M O :

1. — 15. Majeve ka
brigada	1. — Sutra 12 o.m. u 6 . sa svog zbornog mesta Sv. Ložnica, kre e pravcem Sv. Ložnica — Slov. Konjice — Vitanje — Mislinja — Dovže ⁵ , gde se smešta radi odmora i preno išta.
2. — 2. Krajiška
brigada	2. — Sutra 12 o.m. u 6 . sa svoga zbornog mesta polazi pravcem: Bistrica ⁶ —

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 24—7, k. 994.

² Treba: Slovenj Gradec

³ Verovatno treba 20.000.

⁴ Vidi dok. br. 142.

⁵ Treba: Zg. i Sp. Dovže, oko 8 km jugoisto no od Slovenj Gradeca.

⁶ Treba: Zg. Bistrica, "kod Si. Bistrice.

Slov. Bistrica i dalje za 15. Majevi kom brigadom i smešta se radi odmora i preno išta u Št. Ilj.⁷

3. — 6. Proleterska brigada 3. — Sutra 12. o.m. u 6 . sa svog zbornog mesta Klop e — Pokoš e kre e pravcem: Slov. Bistrica i dalje za 2. Krajiškom brigadom i smešta se radi odmora i preno išta u s. Mislinja.
4. — Artileriska brigada 4. — Sutra 12 o.m. u 6 . sa svoje smeštajne prostorije Sv. Jožef — Brinje krenu e pravcem: Slov. Bistrica i dalje za 6. Proleterskom brigadom i smešta se radi odmora i preno išta u s. Zgornja Doli i s. Hof.
5. — Komanda pozadine Mes. san. bataljon Inženjeriski bataljon P.a. mitraljeska eta Bataljon za vezu I svi ostali prištapski delovi 5. — Sutra 12 o.m. u 6 . sa svojih smeštajnih prostorija krenu e pravcem: za artileriskom brigadom. Red kretanja isti kako je nazna eno levo pod rednim brojem 5. Smeštaju se radi odmora i preno išta duž komunikacije na prostoru: Senflorijan — Spodnja Doli — Navršnik — Denovnik.
6. — Štab divizije (Komandni deo) 6. Smesti e se u s. Mislinja.
7. — Šef oteka za vezu uspostavi e vezu telefonom sa svima jedinicama na razmeštajnim prostorijama za preno ište.

13 maj 1945 g.

1. — Sve jedinice produžavaju kretanje 13. o.m. u 4 . sa svojih razmeštajnih prostorija za preno ište pravcem: Slovenj Gradec — Bukovska Vas Dravograd.

Red marševanja isti kao prethodnog dana 12 o.m.

Na putu, prema situaciji, dobi e nare enje za smeštaj radi odmora ili zapovest za borbu.

2. — 12. o.m. sa prostorije Slov. Konjice u jutro kre e XVI. divizija pravcem: Slov. Konjice — Vitanje — Mislinja — Slo-

⁷ Desetak kilometara jugoisto no od Slovenj Gradeca.

venj Gradec — Dravograd ispred nas sa istim zadatkom kao i naše divizije. Naša divizija sadejstvova e sa istom prema razvoju situacije i ukazanoj potrebi.

3. — Desno od nas nastupa e XI. divizija, a levo jedinice I. Armije.

4. — Sve komore ovih brigada kreta e se pozadi Artileriske brigade, istim redom kojim maršuju i brigade, pod komandom komandanta pozadine brigada.

Skre e se pažnja, da se komore kre u u jednoj marševskoj koloni desnom stranom puta u hodu, na uzbrdicama na kolima smeju ostati samo vozari.

Za održavanje reda i discipline na maršu bi e odgovorni komandanti pozadine.

5. — Veza za vreme marša održava e se kuririma i putem radiostanica prema ugovorenom klju u.

6. — Za vreme kretanja štab divizije nalazi e se pozadi 15. Majeve ke brigade.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

POLIT-KOMESAR,
potpukovnik,
Mil. Stojakovi

SEF OPERATIVNOG
OTSEKA,
kapetan,
Krilov

KOMANDANT,
potpukovnik,
Blažo Jankovi

STAB I ART. BRIGADE NOVJ

Op. Br. 205
21. V 1945. god.

Primljeno je na znanje
Predmet u akta
Na elnik štaba

⁸ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 149.

BR. 144

**ZAPOVEST ŠTABA 36. UDARNE DIVIZIJE JA OD 11. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA POKRET NA PRO
STORIJU GLAJHŠTETEN — RADIGA¹**

ŠTAB
XXXVI JUGOSLOVENSKE DIVIZIJE
O. br. 301 (231)²
11. V. 1945 god.
u 24.00 .

Z A P O V E S T
(Sekcija Lajbnic, Landsberg, Maribor, Dravograd 1:100.000
ruskog izdanja)

U cilju izvršenja novopostavljenog zadatka od strane Generalštaba Jugoslovenske Armije od 11 maja ove godine,

N A R E U J E M O :

1.— V brigada izvrši e pokret 12 o.m. u 06.00 asova sa sadanje prostoriije pravcem Cirknica — Sv. Kungota⁴ — Lange³ — Kreucvirt" — Lu ane — Komar — Arnfels⁵ — Sankt Jogan* — Radiga — Litervirt¹⁰ — Glajhšteten," gde e se smestiti.

2.— III brigada izvrši e pokret 12 o.m. u 06.00 asova sa sadanje prostoriije pravcem Pesni ki Dvor — Sv. Kungota¹² — Lange — Kreucvirt — Lu ane — Komar — Arnfels — Sankt Jogan i smesti e se na prostoriiji Radiga.

3.— VI brigada izvrši e pokret odmah po prijemu zapovesti pravcem Dravograd — prema istoku cestom koja ide severnom obalom reke Drave — Marenberg — zatim cestom koja se odvaja na sever — Šuher — k. 679 — Radlic — Aj-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 23—2, k. 1241.

² Nije ustanovljeno zašto ova zapovest ima dva broja.

³ Vidi dok. br. 143.

⁴ Postoje Zg. i Sp. Sv. Kungota, na rastojanju od 4 km, severno od Maribora.

⁵ " " " " i ¹⁵ Nisu na eni na karti 1:100.000.

* Arvež, na teritoriji Austrije.

¹ Št. Janž, na teritoriji Austrije.

" Glinica, na teritoriji Austrije.

" i Treba: Zg. Sv. Kungota, oko 8 km severno od Maribora.

bisvald — Kovald — Altenmarkt i smesti e se na prostoriji Gaselsdorf — Praraterek¹³.

4.— Artileriska brigada izvrši e pokret 12 o.m. u 07.30 asova sa dosadanje prostorije pravcem za III i V brigadom i smesti e se u Bjondorf¹⁴ — Nerad.¹⁵

5.— Komanda pozadine izvrši e pokret 12 o.m. u 09.00 asova pravcem istim kao III i V brigada i smesti e se u selu Arnfels.

6.— Medikosanitarni bataljon izvrši e pokret 12 o.m. u 09.00 asova istim pravcem kao Artileriska brigada pozadi iste i smesti e se u s. Zagau.¹⁶

7.— Stab divizije sa prištabskim jedinicama izvrši e pokret 12 o.m. u 08.30 asova pravcem Sv. Kungota¹⁷ — Lu ane — Arnfels i smesti e se na prostoriji Sankt Jogan.

NAPOMENA:

Nastojati da pokreti budu dobro organizovani.

Po smeštaju na odre enu prostoriju dostaviti odmah ovo-
me štabu izveštaj o smeštaju jedinica, kao i ta no mesto gde
se nalazi štab.

Radio-vezu redovno održavati u zakazano vreme.¹⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar potpukovnik, Bogdan Vujoševi	v.d. Na elnika kapetan, Vukašin Lj. Bivolarevi	v.d. Komandanta potpukovnik, or e Bikicki
--	---	--

M. P.

" Jugozapadno od Glinice. Pokret je izvršen železnicom, koja
je tog dana osposobljena (dok. br. 154).

" Zagaj

" Pismeni izveštaj Štaba 36. udarne divizije o izvršenju ove
zapovesti nije na en, ali se iz izveštaja Štaba 3. armije JA od 24. maja
1945 (dok. br. 154) vidi da je ova zapovest izvršena.

BR. 145

**ZAPOVEST ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE JA OD 11. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE U PRO-
STOR LAJBNICA¹**

STAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 568
Dana: 11/V 1945 god.

ZAPOVEST
Sekcija Lajbnic — Lancberg — Maribor (razmer 1:100.000
rusko izdanje)

U cilju izvršenja novopostavljenog zadatka² od strane
Generalštaba Jugoslavenske Armije

NARE UJEMO:

Inžinjer divizije. Odmah po prijemu ove zapovesti ispitati
železni ku i drumsku komunikaciju do Lajbni-
ca.³ Kod porušenih mostova na reci Muri or-
ganizovati prelaz pomo u postoje ih prevoznih
sretstava. Isto tako ispitati obilazne puteve,
kojima se mimoilazi reka Mura do dolaska u
Lajbnic. O izvršenju prednjega izvestiti ovaj
štab telefonom tokom ove no i iz štaba XII.
brigade u Št. liju.

XII. Brigada Izvršit e pokret sa svim svojim delovi-
ma za Lajbnic i u isti se smestiti. Za pokret
po mogu stvu koristiti železnicu, a na slu aj
da za ovo nema mogu nosti, pokret izvršiti pu-
tem pored desne obale r. Mure, ukoliko su mo-
stovi na glavnom drumu porušeni. U Lajbnicu
smestiti se u kasarne i zaposesti i staviti pod
stražu sve magacine i vojne objekte.

VII. i VIII. Pošto budu smenjene sa svojih garnizon-
Brigada skih dužnosti izvršiti e pokret za Lajbnic. Ko-
mandant Pozadine izvestit e štabove ovih bri-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 19—4
k. 1396.

² Vidi dok. br. 143.

³ Lipnica

gada o mogu nosti transporta bora kih delova železnicom. Ukoliko za ovo ne postoji mogućnost, brigade će izvršiti pokret pravcem Maribor — Sv. Ilj — Špiljeki⁴ — Lanca — Lajbnic. U ovom slučaju VII. brigada obezbedit će se za vreme marša desno do linije Sv. Peter — Vukovski Vrh — Selnica — Svare⁵ — Najdorf i ovim pravcem kao svoju pomoćnicu uputiti jedan bataljon, a VIII. brigada uputiti će levo obezbeđenje pravcem Kamnica — Sv. Kungota⁶ — Gamnic⁷ — Hajmšu,⁸ kojim pravcem tako će uputiti jedan bataljon. Pošto su mostovi na reci Muri porušeni, pokret izvršiti tako da se ovi mostovi mimođu, kreću i se putevima pored desne obale r. Mure. Svoje neborake delove uputiti pod zaštitom — drumom.

Artileriska brigada	Izvršiti će pokret pravcem Maribor — Sv. Ilj — Lajbnic. Porušene mostove obidnu i sporednim putevima pored desne obale reke Mure.
Smeštaj brigada	XII. i Artileriska brigada u Lajbnicu. VII. brigada s. Vagna i Oberfogau, ⁹ VIII. brigada Najdorf i Gabersdorf. Stab divizije u Lajbnicu.
Komandant pozadine:	Odmah izvršiti organizaciju transporta železnicom. I tu svrhu prikupiti potreban broj vagona, lokomotiva i železničkog osoblja. Stupiti u vezu sa štabom VII. i VIII. brigade i obavestiti ili o kapacitetu i načinu prevoženja.
Veza	Na novoj prostorijskoj najhitnije urediti žičnu i bežičnu vezu. ¹⁰

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar, potpukovnik	Načelnik štaba	Komandant,	pukovnik
M. Basta	Rudolf Akrap	Sr. Savi	
	M. P.		

¹ Spilje, na teritoriji Austrije, na Dravi.

² Zg. i Sp. raniše, na teritoriji Austrije.

⁶ Postoje Zg. i Sp. Sv. Kungota, na rastojanju oko 4 km, severno od Maribora.

¹ Gomilica, na teritoriji Austrije.

¹ Treba: Grs. i Kl. Hajmšu, kod Lajbaica (Lipnice).

¹ Nije nađen na karti 1:100.000.

¹⁰ O izvršenju vidi dok. br. 151.

BR. 146

**ZAPOVEST ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE JA OD 12. MAJA
1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE KA
MARIBORU**

STAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 541
Dana: 12/V. 1945. god.

ZAPOVEST
(sekcija Maribor 1:100.000)

Naša divizija krenuti e sa prostorije From — Prager-
sko iz svojih sadašnjih baza i krenuti u Maribor gde e sme-
niti 51 diviziju i ostati kao posada u Mariboru do daljnjeg
nare enja.²

NARE UJEMO:

- 1.— Viroviti ka ud. brigada: Smjesti e se u sjeverni dio grada
i stanovati u kasarni U ilišni Dom
Jugoslavije. Štab brigade bi e u
Rosinova ul. 25. Brigada e da-
vati straže prema priloženom po-
pisu.
- 2.— XVIII ud. brigada: Smestiti e se u južni deo grada
i stanovati u kasarni kralja Pe-
tra. Štab brigade bi e u Radovan-
skoj ulici 32. Brigada e davati
straže prema priloženom popisu.
- 3.— Omladinska ud. brigada: Stanovati e u kasarni Škole za
rezervne inžinjer. oficire. Osigura-
nja e davati prema priloženom
popisu.
- 4.— Artilerijski divizion: Stanovati e u kasarni Škole za
rezervne inžinjerske oficire. Osi-
guranje e davati prema prilože-
nom popisu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, res. br. 47—1,
k. 1293.

² Vidi dok. br. 142.

- 5.— Komanda pozadine: Kantonovati e oko željezni ke stanice u ve im zgradama nastoje i da se sve nalazi na okupu.—
- 6.— Štab divizije: Bi e u ulici Tomšev drvored broj 20.—

Napomena: Budu i da se dešavalo da sakriveni Nijemci iz podruma i drugih prikrivenih mjesta ubijaju naše oficire, to se zabranjuje oficirima da bilo danju bilo no u idu sami.

Zabranjuje se svako pretresanje bilo državnih bilo privatnih zgrada i magazina. Ko ga bude vršio na svoju ruku bi e najstrožije kažnjen. Za prestupe koje bi u inili borci odgovarati e nam štabovi brigada.

Pokret izvršiti odmah po prijemu zapovijesti.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. politkomesara — major: V.d. Komandanta — major:
N. Drakuli **Savo Miljanovi**

M. P.

Dostavljeno:
Štabovima brigada
Artilerijskom divizionu
Komandi pozadine

O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 152.

BR. 147

ZAPOVEST ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE JA OD 12. MAJA 1945. POT INJENIM JEDINICAMA ZA PREBACIVANJE U REJON DRAVOGRADA I PRESECANJE ODSUPNICE NE-PRIJATELJSKIM SNAGAMA U AUSTRIJI

Op. 569
45,²

STAB
51. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Op. Broj: 569
Dana: 12/V. 1945. god.

Z A P O V E S T

Sekcija Maribor — Dravograd (razmer 1:100.00)

Situacija Veliki broj ustaških zlo inaca sa Paveli-
em na elu pokušava da se izvu e preko Dra-
vograda i za sebe stvori povoljnije uslove pre-
daje te izbegne predaju Jugoslovenskoj Armiji.

Naš zadatak Prepre iti put ustaškim razbojnicima i
uništiti ih.

N A R E U J E M O :

VII. i VIII. brigada Sa svim svojim bora kim delovima, de-
lom bojne i najnužnijim delom trupne komo-
re izvrši e pokret vozom iz Maribora za Dra-
vograd. Po dolasku u Dravograd brigada e se
postaviti i to: VII. brigada postavlja se na vo-
rištu komunikacija Dravograd, zaposedaju i
vrsto okolne položaje i to: Tolsti Vrh severno
od Guštanja i Otiški Vrh južno od Dravogra-
da.
VIII. brigada postavlja se na prostoriji Kov-
šak i zatvara sve pravce i komunikacije, koje
dovode sa juga.

XII. Brigada Odmah po prijemu ove zapovesti izvrši-
e pokret do Maribora a odavde, po prebaci-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 20—4,
k. 1396.

¹ Dopisano plavom olovkom.

vanju svih ostalih brigada, kreće vozom za Dravograd, gde se postavlja obrazuju i divizionu rezervu.

**Artileriska
brigada**

Po prebacivanju VII. i VIII. brigade vrši pokret vozom do Dravograda. Brigadama prvog ešelona pridodati pukovska oruđa za pranje, koja imaju karte municiju. Isto tako nastojati da se haubi ka oruđa i baca i što pre prebace.

II. otsek

Sa prvim ešelonom uputiti i izviđačku etu za Dravograd. Iz Dravograda izdati joj zadatak najbržeg izviđanja u svim pravcima radi ustanovljenja gde se nalazi neprijatelj.

Veza

Sef otseka za vezu posvetiti najveću brigu da se radio-veze besprekidno održavaju. Za uspostavu telefonske veze sa štabom VIII. brigade koristiti postojeće u telefonsku liniju.

Mesta štabova:

Štab VIII. brigade u Kovšak — Poljane. Svi ostali štabovi u Dravogradu.

Napomena:

Od prvih zarobljenika najhitnije dobiti priznanje, gde se nalazi Pavelić sa članovima svoje vlade, te preduzeti sve da se isti živ uhvati.

Raditi brzo i energično, ne štedeti ljudsku snagu.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
potpukovnik
M. Basta

Nadležnik štaba
major

M. P.

Komandant,
pukovnik
Sr. Savi

Dostavljeno:
Štabu VII., Vili., XII.
i Artileriske brigade,
II. Otseku,
Otseku za vezu.

P.S. pozadina: Med San. Bat. uputiti u Dravograd. U istome organizirati ishranu, popunu municijom i prikupljanje ratnog plena.

O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 151 i 154.

BR. 148

ZAPOVEST ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE JA OD 13. MAJA
1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA IZBIJANJE NA SEK-
TOR BLAJBURG — OBOR'

ŠTAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Broj: 106
Dana: 13.V 1945 aod.

ZAPOVEST
(Sekcija: Zagreb raz. 1:200.000.)

Situacija: Neprijatelj (ustaše, etnici, belogardejci kao i neke njemačke snage) koje su prisiljene na brzo povlačenje ispred naših jedinica izbile su na Dravograd gdje su naišle na jaki otpor naše 51 i 30 divizije² koje im sprečavaju prelaz preko Drave u cilju spajanja sa Englezima. Na ovom sektoru već dva dana vodi se krvava borba. Neprijatelj pokušava da se odbije³ jugozapadno od Dravograda komunikacijom prema Blajburgu,⁴ na ovom sektoru nalazi se XV Slovenačka divizija⁵ koja je uspela da zadrži neke kolone.

NAS ZADATAK:

Najhitnije sa I i II brigadom i artiljerijskom izbiti na sektor Blajburg — Obor, gdje zatvoriti ova dva pravca i po svaku cenu sprečiti probijanje ustaša prema Dravi.
U vezi s tim,

NARE UJEMO:

I brigada odmah po prijemu ove zapovesti najhitnije pripremi svoju brigadu i krenuti pravcem Celje, -Ljubljana — Kranj — Blajburg, po dolasku na sektor Blajburga, povezati se sa XV Slovenačkom divizijom i odmah preduzeti napad na neprijatelja u cilju sprečavanja da prodre ka Dravi.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rea. br. 58—1, k. 952.

² Trideseta divizija je bila u sastavu 9. korpusa JA.

³ Treba: probije.

⁴ Pliberk

⁵ Iz sastava 7. korpusa JA.

II brigada primi e kamione koliko joj je potrebno za celu **brigadu** na cesti u visini Gornja Vas, po primitku kamiona krenu e istim pravcem za I brigadom i služi e kao divizijska rezerva sa smeštajem u Gornovec⁶ — Št. Stefan.

XV brigada ostaje na sadašnjem mestu radi sre ivanja ratnih trofeja i za sprovod zarobljenika za Zagreb. Pitanje trofeja preduze e naša komanda pozadine a brigada treba da joj pomogne, po pitanju sprovida zarobljenika u tom smislu brigada se stavlja na raspoloženje drugu Vladi; šefu OZNE iz štaba III Armije. Po završenom poslu IV brigada kre e pravcem Celje — Ljubljana — Kranj gde e dobiti nov zadatak. *Artilj. brigada* odmah po prijemu ove zapovesti prikupi e sve svoje delove i krenuti za I brigadom, koju e potpomagati i uložiti sve snage za spre avanje prodora nepijatelja ka Dravi. *Komanda Pozadine* sa najpotrebnijim delovima koji su potrebni za brigade krenu e za Kranj, a ostaviti dovoljan broj ljudi koji e mo i prikupljati trofeje ratnog piana. Med. San. bat. treba da se smesti na sektor Blajburga, selo Stari Stefan.⁸

Stab divizije i svi prištapski delovi u toku sutrašnjeg dana bi e u Kranju.

Svi štabovi brigada uputi e svoje konje i ostale komore na kolima pravcem svaka na svoj sektor.

*Poslednji put opominju se svi štabovi brigada da održavaju uredno radio-vezu sa štabom divizije a po potrebi i kurirsku.*⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. Komesar,¹⁰

Za štab,
Komandant,
pukovnik,
Kamenjar

ŠTAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
0. Broj: 106
Dana 13. V 1945. god.

Dostavljeno svima
jedinicama ove Divizije.
a/a¹¹

• Nije na en na karti 1:100.000.

⁷ Kova evi

³ Treba: Št. Stefan, 26 km severno od Blajburga.

¹ O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 150 i 154.

¹⁰ Politi ki komesar bio je Miloš Pajkovi .

¹ Tekst niže etvrtastog pe ata dopisan zelenim mastilom.

BR. 149

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE OD 17. MAJA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJ- STVIMA DIVIZIJE OD 8. DO 17. MAJA'

STAB
XVII. U. DIVIZIJE
Str. Pov. Op. Br. 42
17 maj 1945 g.

Dostavlja izvod
iz operacijskog dnevnika
od 8 do 17-V-1945 g.

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE SITUACIJA

Posle nema ke bezuslovne kapitulacije 7 o.m.,² glavnina nema kih i ustaških snaga na celom frontu ispred naše Armije nalazi se u povla enju ka zapadu.

Prema depešnom nare enju Generalštaba Jugoslovenske Armije od 7 o.m., naša Armija dobila je nare enje, da što brže nadire opštim pravcem: Maribor — Dravograd — Celovec.³

Naša divizija⁴ dobila je zadatak, da po likvidaciji neprijateljske grupacije na prostoriji Hum — Trgoviš e nadire opštim pravcem: Krapina — urmanec — Rogatec — Laše — Luše ka vas — SI. Bistrica.⁵

BORBE

8-V-1945

6. Proleterska brigada sa svoga položaja: k. 399 (Veliš e) s. Radeši , u toku no i 7/8, kao i u toku prepodneva 8 o.m.

¹ Original (pisan na mašini, irilicom) u AVII, reg. br. 25—5, k. 983.

² Više o tome vidi u dok. br. 124, objašnjenje 2.

³ Vidi o tome dok. br. 141, objašnjenje 62.

* Na dan 15. maja 1945. godine 17. udarna divizija je imala sledeće brojno stanje: Štab sa prištapskim delovima 214 boraca, podoficira i oficira, 6. proleterska brigada 1.983, 2. krajiška brigada 2.064 15. majevi ka brigada 2.048, Artiljerijska brigada 1.629, Inžinjerijski bataljon 298, Bataljon za vezu 69, Medicinsko-sanitetski bataljon 389, Izvi a ka eta 42, Protivavionska mitraljeska eta 76 i Komanda pozadine 643. Ukupno: 9.456 boraca, podoficira i oficira. Od naoružanja divizija je imala: 5.851 pušku, 861 automat, 643 puškomitraljeza, 47 mitraljeza, 161 laki i teški baca , 12 baca a 120 mm, 39 topova i 289 pištolja.

⁴ Vidi dok. br. 124.

vršila je napade na neprijateljski položaj: k. 377 — Hum.⁶ Napadi su bili bezuspešni usled jake neprijateljske vatre i žestokog otpora.

Oko 14 . u vezi kapitulacije Nema ke i proglasa nema - ke vrhovne komande, po nare enju štaba divizije, brigada je poslala ultimatum neprijateljskim snagama, koje su se nalazile na prostoriji: Hum — Trgoviš e, da se bezuslovno predaju sa celokupnim ljudstvom i opremom. Uskoro je došlo do sastanka izme u naših rukovodioca i nema kih oficira, ali ovi nisu pristali na predaju, dok ne dobiju nare enje od svojih viših komandanata.

Pošto je rok ultimatum istekao, oko 23 . neprijatelj je po eo da se povla i sa navedene prostorije.

Neprijateljski gubici: 9 mrtvih, 16 ranjenih, 35 zarobljenih.

Sopstveni gubici: 3 poginula, 16 ranjenih.

2. Krajiška brigada u toku celoga dana nalazila se kao diviziska rezerva na prostoriji: Vrh — anjevo.

15. Majeve ka brigada u toku no i 7/8. kao i toku prepodneva 8 o.m. sa svoga polaznog položaja: s. Visoko — s. Vini no vršila je napade na neprijateljski položaj: Hum — Butkovec u cilju uznemiravanja i ispitivanja ja ine neprijateljskih snaga.

Do mraka ovoga dana, u vezi upu enog ultimatum nema kim jedinicama od strane 6. brigade, u o ekivanju rezultata pregovora, nije vršila nikakve napade.

Artiljeriska brigada do 14 . nalazila se na odmoru u s. Prese no, kada je dobila nare enje od štaba divizije, da izvrši pokret u pravcu s. Visoko i da zauzme položaj na prostoriji: s. erenec — s. Radeši i da bude spremna za dejstvo na neprijatelja koji se zadržao u s. Hum.

Štab divizije do 12 . u s. Gornja Rijeka, kada je krenuo za s. Visoko, gde je zano io.

9-V-1945

6. Proleterska brigada, prema zapovesti štaba divizije,⁷ u 3 . nadire za neprijateljem pravcem: Hum — Trgoviš e — Marunili ⁸ — D. Batina — Zlatar — Ma e. Po izbijanju na prostorijsku liniju: M. Komor — Frkuljevec na istoj se razmešta radi preno išta i odmora sa potrebnim obezbe enjem.

Neprijateljski gubici: 2 zarobljena.

2. Krajiška brigada, prema zapovesti štaba divizije, u 3 . nadire za neprijateljem pravcem: Prese no — Bisag — Komin

⁶ i ⁷ Vidi dok. br. 129.

* Treba: s. Mariguti , 6 km isto no od Zlatara.

— Biški — Bosna — ž. st. Konjščina — Granari — Zlatar — Mače — Mihovljan, gde stiže u 17.30 . i razmešta se radi prenoišta i odmora.

U vezi usmenog naređenja Komandanta divizije u 19.30 ., brigada je raštrkala streljake i jedinice izvršila pokret za Krapinu. Izvesni delovi jedinica prevoze se kamionima, dok ostalo ljudstvo ide peške. Zadatak ovih jedinica bio je, da neprijateljsku grupaciju, koja se nalazila u povlačenju ispred 2. Krajiške brigade, zarobi i razoruži.

15. Majevička brigada, prema zapovesti štaba divizije, u 3 . kreće pravcem: Visoko — Radešići — Sv. Benedikt — Jelovec — Brestovec — Zlatar — Mače, gde je stigla u 19 . i razmestila se radi prenoišta i odmora.

Artiljerijska brigada, prema zapovesti štaba divizije, u 5 . kreće iz s. Presečno pravcem: Visoko — Trgovišće — Krapina — Galovec — Lipovec — Zlatar i u 16 . stiže u s. Ladislavec, gde se razmestila radi prenoišta i odmora.

Štab divizije u s. Mihovljan.

10-V-1945

6. Proleterska brigada nastavlja i pokret sa prostorije od prethodnog dana pravcem: Mihovljan — Radoboj — Krapina — urmanec, izbija na prostoriju: Sv. Rok — Pohovec⁹ — rešnjavec, gde se razmešta radi odmora i prenoišta.

Neprijateljski gubici: 20 zarobljenih.

2. Krajiška brigada u 3 . nastavlja pokret sa prostorije prenoišta od prethodnog dana pravcem: Mihovljan — Radoboj — Krapina — urmanec — Rogatec — Rogaška Slatina, gde se razmestila radi prenoišta i odmora.

Neprijateljski gubici: 250 zarobljenih.

Zaplenjeno: 1 lokomotiva, 80 vagona, 35 kamiona, 12 automobila, 6 motorcikla, 7 bornih kola, 5 p.k. topova i 20 kola sa raznim ratnim materijalom.

15. Majevička brigada u 3 . nastavlja pokret od prethodnog dana pravcem: Mače — Mihovljan — Radoboj — Krapina — urmanec — Rogatec, gde stiže u 17 . i razmešta se radi prenoišta i odmora.

Artiljerijska brigada sa prostorije prenoišta od prethodnog dana u 4.30 . kreće pravcem: Ladislavec — Mihovljan — Radoboj — Krapina — urmanec i u 16 . izbija na prostoriju: Hromec — Bandići, gde se razmešta radi prenoišta i odmora.

* **Treba: s. Dobovec, 4 km isto no od Rogateca.**

Neprijateljski gubici: 15 zarobljenih.
Štab divizije u Rogaškoj Slatini.

11-V-1945

6. Proleterska brigada sa razmeštajne prostorije od prethodnog dana kreće u 4 . pravcem: Rogatec — Rogaška Slatina — Podplat — Luška Vas — SI. Bistrica i izbija na prostoriju: Klope — Pokose, gde se razmešta radi prenoišta i odmora.

Neprijateljski gubici: 10 zarobljenih.

2. Krajiška brigada u toku noći 10/11. o.m. napada neprijatelja, koji je sa zaštitnim snagama zaposeo liniju položaja zapadno od Rogaške Slatine: k. 292 — k. 320 — k. 290 — k. 355,¹⁰ i posle dvoasovne borbe uspela je da neprijatelja protera sa ove linije i da ga potisne prema zapadu.

U vezi zapovesti štaba divizije," u 3 . nastavlja nadiranje za neprijateljem, koji se povlači pravcem: Rogaška Slatina — Laše — Luška Vas — SI. Bistrica i u 17,30 . izbija na prostoriju: Devina — Zg. Bistrica, gde se razmešta radi prenoišta i odmora.

Neprijateljski gubici: 15 zarobljenih.

Zaplenjeno: 2 mitraljeza, 2 l. mitraljeza, 1. p. mitraljez.

15. Majeviška brigada sa prostorije prenoišta od prethodnog dana u 3 . kreće pravcem: Rogatec — Podplat — Luška Vas — SI. Bistrica i u 16 . stiže na prostoriju: Sp. Ložnica, gde se razmešta radi odmora i prenoišta.

Neprijateljski gubici: 800 zarobljenih.

Artiljerijska brigada sa razmeštajne prostorije od prethodnog dana kreće u 4 . pravcem: Rogatec — Rogaška Slatina — Laše — SI. Bistrica i u 18 . stiže na prostoriju: Sv. Jožef — Brinje, gde se razmešta radi odmora i prenoišta.

Štab divizije u SI. Bistrici.

12-V-1945

6. Proleterska brigada, prema zapovesti štaba divizije,¹² sa prostorije prenoišta: Klope — Pokošje, u 4 . kreće prav-

¹⁰ Treba: trig. 355, kilometar i po jugozapadno od Rogaške Slatine.

" Ta zapovest nije na ena.

" Vidi dok. br. 142 i 143. Zapovest u Štaba 3. armije JA od 12 maja u 0,30 (pismena zapovest nije na ena) naređeno je 17. udarnoj divizionu da iz prostora SI. Bistrice odmah krene na prostoriju s. Mi-

cem: SI. Bistrica — SI. Konjice — Vitanje — Sp. Doli — Zg. Doli — Mislinja.

Po dolasku u s. Sp. Doli brigada se zaustavila, pošto je 15. Majevi ka brigada, kao prethodnica divizije, u s. Zg. Doli naišla na neprijatelja.¹³ Brigada, kao diviziska rezerva, smestila se u s. Sp. Doli, a jednu etu uputila u s. Vitanje sa zadatkom da kontroliše pravac od Celja i da održava vezu sa XVI. divizijom.¹⁴

2. Krajiška brigada, u vezi zapovesti štaba divizije u 3.30 . kre e sa prostoriije preno išta pravcem: SI. Bistrica — SI. Konjice — Vitanje — Mislinja i u 14.30 . stiže u s. Sp. Doli, gde dobija zadatak da posedne liniju položaj: k. 633 (Tolsti Vrh) — ist. ivica s. Turjak — k. 793 (Turjak).

U 17.30 . jedinice brigade došle su u kontakt sa neprijateljem koji je držao liniju položaja: Št. Ilj (k. 593) — Luvec (k. 774) — Pušnik — Pe ovnik (k. 793).

Bataljoni brigade prelaze odmah u napad i posle dvoasovne borbe uspeli su da zauzmu s. Turjak.

Neprijateljski gubici: 1 mrtav, 3 zarobljenih.

Zaplenjeno: 3 puške, 1 pištolj, 2 kola razne spreme.

Sopstveni gubici: 1 ranjen.

15. Majevi ka brigada, prema zapovesti štaba divizije, sa prostoriije preno išta Sv. Ložnica, kre e u 4 . pravcem: SI. Bistrica — SI. Konjice — Vitanje — Mislinja.

Pred s. Zg. Doli brigada se zaustavlja, pošto je naišla na otpor neprijatelja, koji je držao liniju položaja: Št. Ilj (k. 693) — Luvec (k. 774) — Pušnik — Pe ovnik (k. 793). Prema dobivenoj zapovesti štaba divizije, jedinice brigade posedaju položaj: Turja Glava — s. Zg. Doli (isto na ivica) — s. Hof — k. 848. Sa pomenutog položaja bataljoni brigade vrše nekoliko napada koji ostaju bezuspešni usled jake neprijateljske vatre i žestokog otpora.

Neprijateljski gubici: 65 mrtvih, 240 ranjenih, 6 zarobljenih.

Sopstveni gubici: 10 mrtvih, 40 ranjenih.

slinja, s. Bol, Sv. Mohor i dalje ka Dravogradu radi zatvaranja odstupnice pravcem Celje — Dravograd i uništenja neprijateljskih snaga direktnim prodorom i sadejstvom sa 16. udarnom divizijom JA (vidi dok. br. 154).

¹³ U pravcu Dravograda povla ile su se grupacije ustaša i etnika, ja ine oko 20.000 ljudi.

" Ta divizija je iz rejona Dravograda upu ena ispred 17. udarne divizije. Vidi zapovest Štaba 3. armije JA, od 11. maja 1945 u 15,40 (dok. br. 142).

Artileriska brigada u duhu zapovesti štaba divizije u 4.30 . krenula je sa svoje razmeštajne prostorije Sv. Jožef — Brinje pravcem: SI. Bistrica — SI. Konjice — Vitanje — Mislinja i u 16 . svojim bornim delovima izbija na prostoriju s. Senflorijan, na kojoj odmah postavlja minobaca ki divizion sa zadatkom da potpomaže pešadiju.

Stab divizije u s. Sp. Doli .

13-V-J945

6. Proleterska brigada u cilju potpomaganja 15. brigade uputila je jedan bataljon na položaj kod s. Zg. Doli , dok je eta odre ena da u s. Vitanji osigurava put od Celja i dalje ostala u istom selu. Ostali bataljoni, kao diviziska rezerva, zadržali su se i dalje u s. Sp. Doli .

Neprijateljski gubici: 35 mrtvih, 60 ranjenih.

Sopstveni gubici: 6 ranjenih.

2. Krajiška brigada u 2 . usled snažnog neprijateljskog napada izvršenog nadmo nim snagama, bila je prinu ena da napusti s. Turjak.

U 6 . bataljoni brigade vrše protivnapad i pored žestokog otpora neprijateljskog uspeli su da neprijatelja potisnu i do 12 . ovladali su linijom položaja: St. lij (k. 693) — s. Mislinja — Turjak (k. 793).

U toku popodneva neprijatelj je vršio više povratnih napada, ali su isti ostali bez uspeha usled žilavog otpora jedinica brigade.

Neprijateljski gubici: 51 mrtav, 21 ranjen, 20 zarobljenih.

Zaplenjeno: 12 pušaka, 5 p. mitraljeza, 2 mitraljeza, 5 t. baca a, 4 pištolja, 1 haubica, 1 radio-stanica, 120 konja.

Sopstveni gubici: 2 mrtva, 8 ranjenih.

15. Majevi ka brigada usled neprijateljskog napada koji je po eo u 6 . nadmo nim snagama, bila je prinu ena da napusti k. 848 (Irštenj) i da se povu e na slede u — bezimenu kotu — isto no od ove.

U toku dana jedinice brigade vrše žestoke povratne napade. Neprijatelj sa svoje strane vrši protivnapa e. Imenovana kota prelazila je više puta iz ruku u ruke. U 20 . brigada je uspela, da posle jednog silovitog juriša ponovo povrati k. 848 (Irštenj).

Neprijateljski gubici: 159 mrtvih, 365 ranjenih, 620 zarobljenih.

Sopstveni gubici: 42 mrtva, 86 ranjenih.

Artileriska brigada sa divizionom teških baca a i pukovskim divizionom koji su bili plasirani na prostoriji s. Senflori-

jan, u toku no i 12/13 i u toku dana 13 o.m. dejstvovala je protiv neprijateljskog položaja, živih ciljeva i komore u oštupanju, potpomažu i napadne akcije pešadijskih jedinica.

Štab divizije u s. Sp. Doli .

14-V-1945

6. Proleterska brigada sa jednim bataljonom koji je bio pridodat 15. Majevi koj brigadi, u sadejstvu sa ovom poslednjom, a u 4 . prelazi u napad na neprijateljski položaj: zap. ivica s. Št. Ilj — zap. ivica s. Mislinja — k. 774 (Lu evec) — Pušnik — k. 793 (Pe ovnik Vrh), i posle kratkih, ali žestokih borbi probija pomenuti neprijateljski položaj.

Prema novom nare enju štaba divizije, posle probijanja neprijateljskog položaja, brigada, sa sva tri bataljona nastavlja sa energijim gonjenjem razbijenih ustaških bandi pravcem s. Mislinja — s. Šmartin — Dravograd.

Do 12 . jedinice brigade zauzele su sela: Dovže i Šmartin i izbile pred Slovenj Gradec, gde su manji zaštitni ki delovi ustaša pružali slabiji otpor.

Po nailasku jedinica 2. Krajiške brigade, koje su se kretale pravcem: Št. Ilj — Šent Andraš — Melviršek — Grad Legen, u sadejstvu sa ovim jedinicama, posle kra e borbe neprijatelj je likvidiran i Slovenj Gradec zauzet. Bataljoni brigade nastavljaju sa gonjenjem razbijenih ustaških bandi pravcem: Bukovska Vas — Dravograd, iste i teren oko puta od ostataka ustaša.

Neprijateljski gubici: 305 mrtvih, 160 ranjenih, 650 zarobljenih.

Zaplenjeno: 650 pušaka, 24 p. mitraljeza, 40 strojnica.

Sopstveni gubici: 6 ranjenih.

2. Krajdška brigada sa svoga položaja: Št. Ilj (k. 693) — s. Mislinja — Turjak (k. 793), prelazi u napad na neprijatelja i posle kra ih, ali žestokih borbi, uspela je da probije neprijateljski položaj.

Nastavljaju i sa gonjenjem neprijatelja pravcem: Št. Ilj — Šent Andraš — Melviršek — Grad Legen, do 12 . zauzela je mesta: Šent Andraš, Melviršek, Grad Legen i izbija pred Slovenj Gradec, gde u sadejstvu sa 6. brigadom likvidira zaštitni ke ustaške delove i zauzima Slovenj Gradec.

Po ovla ivanju Slovenj Gradcem brigada nastavlja najenergijim gonjenje razbijenih ustaških bandi i iš enje terena na pravcu svoga nastupanja: Troblje — Pame e — Bukovska Vas — Sv. Peter.

Neprijateljski gubici: 74 mrtva, ve i broj ranjenih, 5.318 zarobljenih.

Zaplenjeno: 72 strojnice, 271 pištolj, 22 p. mitraljeza, 16 polj. kuhinja, 9 konja, 1 kola, 2 fijakera, 3 motorcikla.

Sopstveni gubici: 7 ranjenih.

15. Majevi ka brigada sa svoga polaznog položaja: s. Zg. Doli — s. Hof — k. 848, posle artileriske pripreme, u 4 . prelazi u napad na neprijateljski položaj: Pušnik — k. 793 (Peovnik Vrh), i posle žestokih borbi uspela je da ovlada ovim položajem i da do 6 . izbije na komunikaciju: Celje — Velenje — Mislinja — Slovenj Gradec. Ovim izbijanjem na komunikaciju prese ena je otstupnica delovima ustaških bandi, koje su se kretale od Celja.

U toku dana brigada vrši uništavanje opkoljenih neprijateljskih delova i zarobljavanje istih, kao i iš enje okolnog terena na pravcu komunikacije koja vodi od Celja preko Mislinje za Slovenj Gradec i Dravograd.

Posle ovoga brigada nastavlja nastupanje pravcem: s. Smartin — Slovenj Gradec, gde stiže u 17 .

Neprijateljski gubici: 263 mrtva, 73 ranjena, 734 zarobljenih.

Zaplenjeno: 601 puška, 44 mitraljeza. 22 p. mitraljeza, 32 bicikla, 29 sred. baca a, 31 1. baca , 16 pari odela, 57 bluza, 10 košulja, 35 pari cokula, 27 pari izama, 300 kola sa zapregom.

Sopstveni gubici: 25 mrtvih, 16 ranjenih.

Artileriska brigada sa minobaca kim i pukovskim divizionom koji su bili plasirani na prostorji s. Senflorijan, vršila je artilerisku pripremu za napad koji je zapo eo u 4 .

U daljem gonjenju neprijatelja motorizovani teški divizion pratio je pešadiske delove sa zadatkom, da u slu aju jaeg neprijateljskog otpora tu e neprijateljska uporišta i omogu i što brže nadiranje pešadiskim delovima.

Štab divizije u Slovenj Gradecu.

J5-V-1945

6. Proleterska brigada. Ostaci ustaških grupacija, koji su bili zaokruženi, u toku no i 14/15 o.m. bili su prinu eni da kapituliraju.

Brigada je u toku celoga dana vršila prikupljanje ratnih zarobljenika i ratnog plena. Radi preno išta i odmora jedinice brigade razmestile su se na prostoriji: Sv. Janez¹⁵ — Bukovska Vas.

" Treba: Št. Janž, 3 km južno od Dravograda.

Neprijateljski gubici: 1.550 zarobljenih.

Zaplenjeno: 653 puške, 84 p. mitraljeza, 59 strojnica, 4 t. baca a, 18 l. baca a, 1 flak, 2 l. mitraljeza, 2 mitraljeza, 1 prot. tenk. puška, 9 p. k. topova 37 mm, 731 par cokula, 75 pari izama, 150 kg ona, 120 m štofa, 80 m platna, 400 ebadi, 336 ranaca, 885 šinjela, 960 bluza, 928 akšira, 499 košulja, 304 ga a, 118 šat. krila, 11 pisa ih mašina, 500 porcija 1 uturica, 2 tel. aparata, 1 kola sanitetskog materijala, 3 radio-aparata, 2 radio-stanice, 30 sedala, 350 amova, 780 opasa, 328 konja, 137 kola, 9 polj. kuhinja, 7 motorcikla, 1 automobil, 2 kamiona, 82 bicikla, 3.000 kg brašna, 500 kg. še era, 300 kg duvana.

2. Krajiška brigada. Pošto su u toku no i 14/15 o.m. ostaci ustaških grupacija kapitulirali, jedinice brigade u toku dana vršile su prikupljanje zarobljenika i ratnog materijala. Radi preno išta i odmora brigada se razmestila na prostori: Sv. Peter — Otiški Vrh.

Neprijateljski gubici: 830 zarobljenih.

15. Majeve ka brigada. Pošto su ostaci ustaških bandi u toku 14/15 o.m. bili prinu eni da kapituliraju, u toku celoga dana 15 o.m. jedan deo brigade vršio je prikupljanje ratnih zarobljenika i ratnog piana. Radi preno išta i odmora jedinica brigade razmestile su se u sev. delu Slovenj Gradecu.

Neprijateljski gubici: 80 zarobljenih.

Artileriska brigada smeštena je radi preno išta i odmora u s. Sv. Jedeert. U toku dana vršila je prikupljanje i sre ivanje artileriskog materijala, municije i prevoznih sredstava.

Zaplenjeno: 9 haubica, 500 granata za haubice, 1 top, 2 mitraljeza, 14 p. mitraljeza, 210 pušaka, 7.000 puš . metaka, 30 granata za PAK, 14 strojnica, 19 pištolja, 1 poljska kuhinja, 2 fijakera, 302 konja, 102 kola i 1 sanduk sanitetskog materijala.

Štab divizije u Slovenj Gradecu.¹⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT-KOMESAR,
potpukovnik,

ŠEF OPERATIVNOG
OTSEKA,
kapetan,
Krilov

KOMANDANT,
potpukovnik,

Petnaestog maja su prestala neprijateljstva na teritoriji Jugoslavije, te se izvod iz operacijskog dnevnika za 16. i 17. maj ne objavljuje.

BR. 150

**IZVEŠTAJ ŠTABA 16. UDARNE DIVIZIJE OD 18. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 8. DO 17.
MAJA¹**

STAB
XVI. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Br. 108
Dana 18 maja 1945 god.

ŠTABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Na dan 8. V. 1945 god. jedinice naše Divizije izbile su na drum Varaždin — Zagreb, gde su se u visini sela Vini na sukobile sa neprijateljem koji je poseo položaj zapadno od pomenutog druma od k. 318 severno od Huma pa do k. 238² Podvovec.³

Da bi nesmetano nastavili naš pokret preduzet je napad na neprijatelja, ali zbog jakog otpora i snažne neprijateljske artiljerijske vatre nismo imali uspeha.

Istog dana u zajednici sa XVII Divizijom preduzete su mere u cilju opkoljavanja i uništenja neprijatelja na našem sektoru.

U tom cilju naša I i II brigada upu ene su pravcem: D. Boš ak — Borenc — Bisag sa zadatkom da se skriveno prebace preko druma Varaždin — Zagreb i napadnu neprijatelja s le a.

IV brigada osta e i dalje na starim položajima isto no od druma Varaždin — Zagreb na sektoru k. 189 — Vini no — k. 147 sa zadatkom da stalno bude u kontaktu sa neprijateljem kako bi ga angažovala na frontu dok se I i II brigada ne zabaci neprijatelju za le a.

U toku no i 8/9. V vo ene su borbe sa neprijateljem koji se pred zoru povukao prema zapadu i na taj na in omogućio našim jedinicama dalji pokret.

Na dan 9. o.m. sve naše jedinice izvršile su pokret⁴ pravcem: Bisag — Bosna — Brestovec — Bedekovina — Za retje — Krapinske Toplice — Pregrada — Rogatec — Rogaška Slatina — Slovenske Konjice.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 31—3. k. 953.

² Treba: trig, 238.

³ Taj položaj su posedali delovi nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

⁴ Vidi dok. br. 124, 128 i 138.

Ovoga dana jedinice naše I i II brigade izbile su na liniju ceste Za retje, gde im je dat odmor od 18 do 24 asa.

Jedinice IV brigade u toku dana stigle su do sela Brestovec.⁵

U toku nastupanja naše jedinice dolazile su u sukob sa manjim neprijateljskim delovima koji su se povla ili ispred naših jedinica u pravcu zapada. Toga dana zarobljeno je oko 500 neprijateljskih vojnika i oficira."

Još u toku no i 9/10. V nastavljen je pokret u pravcu Krapinske Toplice — Rogaška Slatina i naše jedinice stigle su u selo Pregradu oko 18 asova gde su se zadržale. Posle kraeg odmora nastavljen je pokret i to: II brigada pravcem Rogaška Slatina, nakon ega je oko 24 asa stigla u selo Tekaevo gde se zadržala radi odmora. IV brigada krenula je pravcem: Sopot — Desini — Imeno.⁷ U toku dana zarobljeno je 656 neprijateljskih vojnika i oficira.⁸

11-og o.m. nastavljen je dalji pokret naših jedinica u toku kojeg je I brigada naišla na neprijateljsku (ustašku) kolonu kod sela Podplat i vodila s njom borbu, nakon koje neprijatelj je jednim delom uspeo da se povue a drugi je od strane naše zarobljen.

II brigada izvršila je pokret iz sela Tekaevo preko Blata za Slovenske Konjice gde je stigla oko 12 asova. Pošto se neprijatelj i dalje povlaio u pravcu Dravograda,⁵ upu ena su dva bataljona ove brigade u pravcu Vojnik — Celje kako bi zatvorili neprijatelju otstupnicu severozapadno od Celja.¹⁰

⁵ U depeši Štaba 16. udarne divizije br. 52, od 9. maja u 13,20 (AVII, reg. br. 5—4, k. 955), Štabu 3. armije JA kaže se da je elo divizije 8. maja u 11 asova bilo u selu Brestovec.

⁶ Verovatno iz nema ke 22. pešadijske divizije, koja se 8. maja nalazila na liniji s. Pregrada — s. Trgoviše, povla e i se preko seia Šmarja pri Jelšah ka Celju (vidi AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjavu generala Lera). O tome vidi i depešu Štaba 16. udarne divizije br. 51, od 9. maja u 0,40 (AVII, reg. br. 5—4, k. 955), Štabu 3. armije JA u kojoj se kaže da je zarobljeno 500 nema kih vojnika, a zaplenjeno: 30 puškomitraljeza, 10 teških baca a, 3 topa, 350 pušaka, 30 kola sa vojnom opremom i drugi ratni materijal.

⁷ Vidi depešu Štaba 16. udarne divizije br. 53 od 10. maja u 0,20 (AVII, reg. br. 5—4, k. 955) Štabu 3. armije u kojoj se kaže da su 1. i 2. brigada izbile na raskrnicu puteva zapadno od Rogaške Slatine i da ima zarobljenika.

• Verovatno iz nema ke 22. pešadijske divizije (vidi objašnjenje 6).

⁹ U tom pravcu se povla ilo i oko 20.000 ustaša i etnika.

¹⁰ U depeši Štaba 16. udarne divizije br. 55, od 12. maja u 11,55 (AVII, reg. br. 5—4, k. 955), Štabu 3. armije JA kaže se da je 2. brigada 11. maja u 23 asa stigla na sektor sela Višnja Vas, gde je trebalo preseći neprijateljsku kolonu koju gone 1. i 4. brigada, ali da napad nije uspeo.

Jedinice IV brigade izvršile su pokret do sela Št. Jurij gde su odpo ele sa razoružanjem neprijateljskih jedinica koje su kapitulirale."

Još u toku 11-og o.m. I brigada vodila je pregovore o predaji 22 nema ke divizije koja je držala položaje u neposrednoj blizini sela Podplate. Pošto su pregovori uspešno završeni, Nemci su se predali.

Iz Podplata I brigada nastavila je pokret i stigla u St. Jurij oko 11 asova.

U neposrednoj blizini sela Št. Jurija nalazila se 178 nema ka divizija¹² koja se tako e bez borbe predala.

II brigada nalazi se na položajima kod sela Vojnik, gde se nalaze ve e neprijateljske snage koje se povla e iz Zagreba i Hrvatske.

U toku prepodneva došlo je do borbi.

Oko 15 asova II brigada izvršila je pokret u pravcu Dravograda i smestila se na prostorijsi Sv. Margareta — Št. Florijan.

IV brigada u Št. Juriju vrši razoružavanje, prebrojavanje i sprovo enje zarobljenika.

13-og o.m. I, IV i artiljerijska brigada nalaze se u Št. Juriju. II brigada izvršila je pokret sa prostorijsi Št. Florijan i zauzela položaje k. 848 — Sv. Mohor sa zadatkom da u zajednici sa jedinicama XVII Divizije likvidira ustaške jedinice koje se ovde nalaze.

14-og V, prema nare enju Štaba III Armije, sve jedinice ove Divizije,¹³ osim IV brigade, izvršile su pokret pravcem: Celje — Ljubljana — Kranj.

Ovoga dana I brigada stigla je oko 21 as u Celje i odmah nastavila pokret za Ljubljana.

Prebacivanje jedinica II brigade sa prostorijsi Št. Florijan — Sv. Marjeta na raskrsnici kod Gornje Vasi vršeno je u toku celog dana i no i.

15-og o.m. I i II brigada izvršile su pokret preko Ljubljane i Kranja u pravcu bivše jugoslovensko-austrijske granice ka Blajburgu¹⁴ i Ebendorfu na kojoj prostorijsi su se i rasporedile u cilju zatvaranja komunikacija koje vode ka Dravi.

Štab divizije nalazi se u Kranju.

" Na prosoru Št. Jurij, Celje od 11. do 14. maja razoružane su i zarobljene nema ke 22. i 181. divizija, kao i oko 1.500 pripadnika 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, koji su se odvojili od glavnine i pripojili 22. diviziji (vidi AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjavu generala Lera).

ⁿ Ta nema ka divizija nije identifikovana na tome prostoru.
¹³ Vidi dok. br. 148. Pismo nare enje štaba 3. armije JA o tome nije na eno.

^M Pliberk, na teritoriji Austrije.

16-V-45. Prema prikupljenim podacima utvrđeno je da se kreće jedna ustaška grupa pravcem Gefzeldorf, koja hoće da se preda Englezima.

U tome cilju naše jedinice zauzele su položaje kako bi osujetile namere neprijatelja.

Ovoga dana naše jedinice došle su u kontakt sa Engleskim jedinicama i sa 14 našom divizijom.

Ovoga dana naše jedinice rasporedile su se na prostori: Unterbergen — Globasnitz — Kristendorf.¹⁵

17. V. 45 Jedinice I i II brigade i dalje se nalaze na dosadanjim položajima i onemoguavaju ustaškim i nemačkim grupama prelaženje i predavanje Englezima.

Po podne oko 15,30 sati jedna ustaška kolona uspela je da se probije i preda Englezima.

U vremenu od 8 do 17-og o.m.

Naši gubitci:

a) U ljudstvu	
Poginulih	23
Ranjenih	34
Nestalih	6
b) U oružju	
Puškomi traigeza	1
Pušaka	3
Baca	1
Pikavaca	2

Neprijateljski gubitci:

a) U ljudstvu	
Poginulih	84
Ranjenih	126
Zarobljenih	25726
b) U oružju i materijalu (naš plen)	
Pušaka	13944
Pištolja	2326
Topova	193
Automatskog oružja (šaraca i šmajsera)	4659
Kamiona	641
Automobila	128

¹⁵ Na teritoriji Austrije.

Tenkova	33
Baca a	128
Radio-stanica na automobilu	15
Radio-stanica	32
Konjskih zaprega	781
Motorcikla	84
Protivavionskih mitraljeza	13
Ru nih granata	2800
Pancerfaust-aranata	655
Kola "	600
Poljskih kuhinja	22
Metaka puš anih	3.100000
Lakih mitraljeza	127
Postolja za teški mitraljez	11
Tromblonskih bombi	2000
Pistolja raketnih	82
Aparata za traženje mina	1
Telefona	23
Telefonskih centrala	2
Metalica telefonskih	13
Morzeovih aparata	5
Glasnogovornika	1

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Na elnik, major
Rebula

BR. 151

IZVEŠTAJ ŠTABA 51. UDARNE DIVIZIJE OD 18. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 8. DO
18. MAJA¹

ŠTAB
51. U. DIVIZIJE²
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Op. Broj: 577
Dana: 18. V 1945. god.

Op. 577/45.'

ŠTABU III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
(Operativno odelenje)

Na osnovu telefonskog nare enja dostavlja se operativni izveštaj izvedenih operacija od 8. ov.mes. uklju no, do 18. ov.mes. uklju no:⁴

8. maj 1945. god.

Uspešno gonjen preko Varaždina,' neprijatelj je uspeo, i pored svih mera preduzetih u gonjenju, da se zaustavi i daje otpor na liniji: r. Drava — Petrijanec — s. Vidovec, uredivši ova sela kao uporišta. Na ovoj liniji neprijatelj zadržao se sve do 18 asova, kada su naše jedinice razbijenog neprijatelja proterale prema zapadu, ka Ptuju.⁶

9. maj 1945. god.

Posle poraza i dezorganizacije, samo mestimi no neprijateljski razbijeni delovi vrše pokušaje da uspore naše nadiranja i gonjenje, a u cilju da samo stvore povoljnije uslove za bežanje.

U cilju onemogu avanja neprijatelju da svoje povla enje vrši organizovano, preduzete su sve mere radi kona nog uništenja neprijatelja i oslobo enja naše otadžbine.

Koncept (pisan na mašini, latinicom) u AVII, rea. br. 3—6 k. 1396.

² i ¹ Dopisano plavom olovkom.

⁴ Vidi i operacijski dnevnik Štaba 51. udarne divizije od 1. januara do 9. juna 1945. godine u AVII, k. 1396A, fase. 7.

⁵ O oslobo enju Varaždina i neprijateljskim snagama koje su se povla ile na tom pravcu vidi dok. br. 122 i 135.

⁶ O tome vidi dok. br. 124.

Gonjenje se vrši kolonom pravcem i to: Petrijanec — Gornje Vratno — Brezje — Veliki Vrh — Dravec — Pobrežje — Ptuj.

Bo no osiguranje (Ja ina kolone jedan bataljon) pravcem: Nova Ves — Vinica — Sv. Mohor — Leskovec — Popovec — Njiverce.⁷

10. maj 1945. god.

Gonjenje neprijatelja od desne obale Drave vrši se u tri pravca i to:

VII. brigada: Dubrava — Cirkulane — Gradiš a — Št. Vid — Ptuj s tim što je jedan bataljon prešao na levu obalu Drave radi zauzimanja Ptuja,⁸ a odatle glavnom cestom Hajdina — Maribor.

XII. brigada Pristava — Hankova Vas — Cirkovce — Šikole — Maribor.

Pošto je javljeno prisustvo neprijateljskih snaga na liniji južno Ptujске Gore — Slov. Bistrice to se XII. brigada upu uje pravcem Leskovec — Ptujсka Gora — Slov. Bistrica a odatle je dirigovana za Maribor."

Jedinice pristižu 10. o.m. u Maribor gde su zate ene bugarske snage.¹⁰

XII. brigada odmah po dolasku u Maribor, radi što bržeg izbijanja na našu granicu i obezbe enja iste, vrši pokret Maribor — Št. Ilj.

Štab XII. brigade Sv. Ilj, štab VIII. brigade u Mariboru na levoj obali Drave, VII. na desnoj obali u kasarni. Štab divizije u Mariboru.

11. maj 1945. god.

Smeštaj 'kao prethodnog dana.

12. maj 1945. god.

Veliki broj ustaških zlo inaca, po nekim podacima cela ustaška vojska sa Paveii em i Ma ekom na elu, pokušava da se preko Dravograda izvu e, te da se ne preda Jugoslovenskoj Armiji.¹¹

⁷ i ⁸ Tako je bilo nare eno zapoveš u Štaba 51. udarne divizije, Op. br. 548, od 8. maja 1945. u 12 asova (vidi dok. br. 134).

⁹ Vidi dok. br. 136 i 140.

¹⁰ Osim bugarskih snaga, u Mariboru su se nalazili i slovena ki partizani.

" To su bile grupe ustaša i etnika, ja ine oko 20.000 ljudi.

Radi ovoga VII. i VIII. brigada prebacuju se vozom iz Maribora za Dravograd, a XII. brigadi naređeno je da što hitnije krene preko Maribora za Dravograd.¹²

Po dolasku u Dravograd hitno je izvršeno posjedanje položaja i to:

VII. brigada, radi zatvaranja svih komunikacija za Dravograd, zaposeda okolne položaje i to: Tolsti Vrh, sev. od Guštanja — Otiški Vrh južno od Dravograda.

VIII. brigada poseda položaje k. 721, sev. od Farna Vas — Breznica — Kovšak u cilju zatvaranja komunikacija koje dolaze s juga.

VI. brigada XXXVI. divizije stavljena pod komandu ove divizije poseda položaje jugoistočno od Dravograda.

Štab divizije u Dravogradu.

13. maj 1945. god.

Ustaške snage pokušavaju proboj. Ogorčene borbe vode se preko celog dana. Naročito je jak pritisak na ošek VI.¹³ i VII. brigade. Neprijatelj trpi strahovite gubitke, te pokušava pregovorima za predaju. U štab divizije dolazi ustaški pukovnik Sudar, koji je ovde zadržan.

14. maj 1945. god.

Izviđanjem i od zarobljenika dobiveni su podatci da je neprijatelj odustao od namere proboja kod Dravograda, te namerava da celokupnom svojom snagom probije preko raskrsnice Mežice u pravcu Blajburga¹⁴ radi predaje Englezima.

Radi ostvarenja ove namere, a da bi prikrio tu nameru vrši snažan pritisak i dalje ka Dravogradu i to sa jakim snagama.

U borbama u toku celog dana do kasno u noć neprijatelj je uspeo da VI.¹⁵ brigadu i XII. brigadu potisne na levu obalu Drave. Borba traje preko cele noći.

Posednuti su s naše strane najpovoljniji položaji na levoj obali Drave, odakle su se tukli svi prilazi k Dravi.

Svi pokušaji neprijatelja da forsira reku nisu uspeli.

Da bi se osujetila glavna namera neprijatelja, predaja Englezima, rokirana je VIII. i VII. brigada ka zapadu s tim, da zauzme položaje ispred Blajburga.

¹² Vidi dok. br. 142 i 147.

¹³ i ¹⁴ Iz sastava 36. udarne divizije.

¹⁵ Pliberk, na teritoriji Austrije.

15. maj 1945. god.

Uz prethodnu jaku artilerisku vatru, koja nanose i velike gubitke neprijateljskim vojnicima a isto tako i me u ustaškim izbeglicama, što je dovelo do dezorganizacije i panike, brigade su pošle u napad, potiskuju i neprijatelja na najužu prostoriju i to: Crna — Mežica — Kovšak — Košutnik — Snt. Georgen.

Englezi pokušavaju pregovore o predaji sa ustašama, ali intervencijom komesara divizije¹⁶ posle prijema bezuslovne kapitulacije od strane ustaških generala i pretstavnika Crnogorskog Dražinog Komiteta,¹⁷ beskrajne kolone zarobljenika po nju da pristizu.

Broj zarobljenika se ceni na 100.000.¹⁸

Plen je ogroman."

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za štab
Na elnik — major:²⁰

¹⁵ Milana Baste

" Vidi depešu Štaba 3. armije od 18. maja (AVII, reg. br. 4—109—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj se kaže da je, izme u ostalih, zarobljen i Komitet nacionalnih trupa za Crnu Goru, Boku i Sandžak i Metohiju, sa dr Nikolom Jergovićem, pukovnikom Blažom Pajevićem, potpukovnikom Vaumom Vužbevićem i majorom Milošem Šavićem na elu.

¹ U prostoru Pliberk, Poljana, 7. brigada 51. divizije i jedna brigada 14. divizije razoružale su nemačku 104. lovačku diviziju (oko 10000 ljudi); južno od Dravograda, u rejonu Guštanja, razoružana je grupa ustaša i etnika od oko 20.000 ljudi, a u prostoru Mežice, Crna grupa ustaša i etnika od oko 30.000 ljudi (*Završne operacije*. 713; Sr. Savić, n. d.).

" Petnaestog maja prestala su neprijateljstva na teritoriji Jugoslavije, te se izveštaj za 16. maj i dalje ne objavljuje.

^k Na elnik štaba bio je major Rudolf Akrap.

BR. 152

**IZVEŠTAJ ŠTABA 40. UDARNE DIVIZIJE OD 19. MAJA 1945.
ŠTABU 3. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 8. DO
18. MAJA'**

STAB
XL. U. DIVIZIJE
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. Broj: 585
Dana: 19 V 1945 g.

Operativni izveštaj za
vreme od 8. do 18. V. 1945. g.

STABU III JUGOSLOVENSKE ARMIJE

U svome napredovanju sa prostorijske Lepoglava naše su jedinice gonile neprijatelja pravac Pragersko — Maribor.³ Dana 8. V. 1945. g. jedna naša brigada (XVIII) isturila je 50 vojnika na 2 kamiona koji su bili naoružani sa 18 puškomitraljeza pod vodstvom jednoga oficira sa zadatkom da što pre u u u Pragersko. Po dolasku u varoš saznali su od mještana da je neprijatelj pred 12 sati bio napustio Pragersko, ali da se u šumi koja je sjeverozapadno od s. Pragersko nalazilo oko stotinu Nijemaca, a u šumi Grajevnik, koja je sjeverno od Pragerskog, da se nalazi tako er oko stotinu Nijemaca.³ Naši voženi pješaci izvršili su vatreni prepad na šumu gde im se predalo u prvoj šumi 63 Nijemca (2 oficira, 2 podoficira, 59 vojnika)⁴ a u šumi Grajevnik 38 Nijemaca (4 oficira, 2 podoficira i 32 vojnika).

U samoj v. Pragersko tom prilikom neprijatelj je ostavio, a voženi pješaci zaplijenili 2.300 Mauzer pušaka, 18 raznih puškomitraljeza, 2 dalekometna topa 105 mm (za motorizovanu artiljeriju), 4 neispravna kamiona i 2 neispravna osobna automobila, 1 protuavijonski top bez zatvara a, 38 pištolja.

U sukobu sa neprijateljem voženi pješaci imali su jednog ranjenog, do im je neprijatelj imao 7 mrtvih i 4 teško

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 36—2. k. 1293.

³ Vidi dok. br. 124.

³ i ⁶ Verovatno ostaci Borbene grupe »Fišer«, iz koje je 8. maja jedna grupa preko Sl. Bistrice upu ena za Celje (vidi AVII, reg. br. 1—1/5, k. 70: izjava generala Lera).

ranjena, a 2 lako ranjena. Istoga dana poslije podne, XVIII brigada unišla je u Pragersko gde je i kantonovala.

9. i 10. V. 1945. g.⁴ Omladinska Ud. brigada upala je u Slovensku Bisticu,⁵ gdje se nalazilo 750 Nijemaca.⁶ Ovi su se sa cjelokupnom svojom ratnom spremom predali i tom prilikom brigada je zaplijenila slijede i ratni materijal: 100 pušaka, 16 puškomitraljeza, 30 lakih mitraljeza, 4 šmajsera, 10 pištolja, 8 teš. baca a, 2 laka baca a, 2 tromblonske puške, 7 topova od kojih 3 dalekometna, 30 konja, 10 sedala, 5 kola, 5 pari hamova, 1 osobni automobil i 3 motocikla.

Na svome povla enju, neprijatelj, koji je bježao od Zagreba, bio je odluo da kod Dravograda pruži otpor jedinicama Jugoslovenske Armije i da na svaki na in izbjegne predati se njima. Kod Dravograda, dana 15., 16. i 17. vodila je borbu sa neprijateljem, koji je bio jak oko 40.000, osim drugih divizija i 51. divizija. Naša divizija dobila je nare enje da iz Maribora⁷ hitno prebaci na prostoriu Dravograd jednu brigadu.⁸ Nare eno je Omladinskoj udarnoj brigadi⁹ i ona je že-

⁴ U depeši štaba 40. udarne divizije br. 87 od 9. maja (AVII, reg. br. 15—2—1, k. 295), primljenoj u Štabu 3. armije u 16,50 asova, kaže se da je elo 40. divizije toga dana u 19 asova stiglo u selo Madžarevo, a iz depeše br. 101, primljene u Štabu 3. armije u 20,40 asova (AVII, reg. br. 15—2—1, k. 295), vidi se da su jedinice 40. divizije toga dana nadirale u dve kolone prema Lepoglavi: jednom (dve brigade i artiljerijski divizion) pravcem s. Golubovec — Lepoglava, a drugom (jedna brigada) pravcem s. Bednja — s. Marge an — s. Prigorec — Lepoglava. Prva je u 10 asova izbila u blizinu Lepoglave, a druga u selo Prigorec. Toga dana 40. divizija je imala vezu desno sa 12. udarnom divizijom, a levo, sa 16. udarnom divizijom, veza još nije uspostavljena, jer je neprijatelj 9. maja davao otpor na pravcu kretanja 16. divizije. Me utim, iz depeše br. 120 od 10. maja primljene u štabu 3. armije u 8,40 (AVII, reg. br. 15—2—1, k. 295), vidi se da je 40. divizija ušla u Lepoglavu 9. maja u 8 asova.

⁵ Iz depeše Štaba 40. udarne divizije br. 156 od 10. maja, primljene ju Štabu 3. armije u 21,20 asova (AVII, reg. br. 15—2—1, 'k. 295), vidi se da su jedinice 40. divizije toga dana u 19 asova kod sela Framo izbile na cestu Maribor — SI. Bistrica i da kre u prema Mariboru.

⁷ U Maribor se 40. udarna divizija prebacila po zapovesti Štaba 3. armije JA od 11. maja 1945. u 15,40 (dok. br. 142) i zapovesti Štaba 40. udarne divizije od 12. maja 1945 (dok. br. 146).

Depešom Štaba 3. armije JA br. 286 od 10. maja u 22 asa (AVII, reg. br. 15—3—1, k. 295) nare eno je Štabu 40. divizije da diviziju zadrži na mestu na kome se nalazi, a depešom br. 13/127 od 12. maja u 10,30 (AVII, reg. br. 15—3—1, k. 295) nare eno je da 40. divizija odmah krene za Maribor.

⁸ i ' Na dan 11. i 12. maja jedinice 40. udarne divizije su se nalazile na prostoriji s. Zg. Polskava, SI. Bistrica, Konjice (štab u SI. Bistrici). Vidi AVII, reg. br. 15—4—1, k. 295: depeše Štaba 40. udarne divizije od 11. i 12. maja Štabu 3. armije JA.

ljeznicom prevežena na 10 km blizu Dravograda, dok su ostale dve brigade i artiljerijski divizion ostale u Mariboru za osiguranje varoši. Glavnina jedinica 51. divizije i bugarskih jedinica nalazila se je na lijevoj obali rijeke Drave, do im se je neprijatelj nalazio na desnoj obali rijeke Drave, povrh Dravograda. Omladinska brigada krenula iz Maribora uz desnu obalu rijeke i njena pojava na toj strani izazvala je kod neprijatelja iznenađenje, jer su time stvarno udarili u neprijateljski desni bok. To je olakšalo ostalim našim jedinicama da protjeraju neprijatelja sa prostorijske Dravograda i da ga nešto kasnije prisile velikim opkoljavanjem na predaju.

Omladinska brigada tom prilikom imala je slijedeći plijen: 52 puške, 7 puškomitraljeza, 10 lakih mitraljeza, 21 pištolj, 3 teška bacača, 1 laki bacač, 3 tromblonske puške, 150 konja, 88 sedala, 25 kola, 13 pari hamova, 1 motocikl, 2 osobna automobila i 1 teretni automobil.

Iako su na prostorijsku Pragersko — Maribor — Dravograd naše jedinice došle iz velike daljine, one su energično išle napred i omogućile ostalim snagama naše Armije da se brzim pokretima neprijatelja zbuni i da mu se položaj prikaže bezizlazan. Našim su se brigadama, kao i ostalim divizionima naše Armije predavale grupe i veće grupe neprijateljskih vojnika te je njihovo otpremanje na jug za logore vršila u zajednici sa ostalim divizionima.

Općenito može se kazati da period od 8. V. do 18. V 1945. g. za našu divizioniju nije bio period borbe nego usiljenih marševa i gonjenja neprijatelja. To je zbunilo neprijatelja i prisililo ga da ostavlja za sobom velike količine ratnog materijala kojeg su naše jedinice zatekle i zaplijenile.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. politkomesara — major:
S.O.¹⁰

Komandant — major:
Savo Miljanovi

M. P.

¹⁰ Pomoćnik politkomesara je bio Nenad Drakulić.

IZVEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 20. MAJA 1945. ŠTABU
10. KORPUSA JA O DEJSTVIMA OD 29. APRILA DO 6.
MAJA¹

Š T A B
XXXII. DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Oper, broj: 126/45
Dana 20. maja 1945 god.

Predmet: Operativni izvještaj
od 29. IV. do 6. maja
1945 god.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBA KOG« J.A.

Ofanziva za oslobo enje Hrvatske produžava se. Naša Divizija, zaklinivši se duboko u neprijateljsku pozadinu,² ugrozila je neprijateljske snage na operacijskim pravcima: dolinu rijeke esme i Drave. Time je stvorena mogućnost da se u ovaj klin ubace nove naše Divizije i da se neprijatelj potisne a dijelovi unište na svojim jakim obrambenim pozicijama na liniji: Bar — Virovitica — Grubišno Polje — Zdenci.

Da bi se iskoristio prodor naših jedinica, odlučeno je da naša Divizija ubrzanim tempom i dalje prodire masivom Bilo-Gore³ svojim osnovnim pravcem i potpuno odvoji neprijatelja i to onoga koji je zatvarao operacijski pravac dolinom Drave od onoga na operacijskom pravcu u dolini esme.

30. IV. 1945. godine naša Divizija sa II. i III. Brigadom zauzima selo Ribnjaku i posjeda isto ni deo sela Šandrovca i s. Ribnjaku, nakon slabe i kratke borbe sa XI. Luftwaffen Regimentom.⁴ U ovim borbama neprijatelj je imao 23 mrtva i 34 ranjena vojnika, dok sopstveni gubitci bili su 14 mrtvih i 22 ranjena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 37—3, k. 557.

² Misli se na osvajanje Visa (k. 288) od strane 1. brigade 32. divizije i 1. brigade 33. divizije 29. aprila u 12 asova (vidi dok. br. 83, objašnjenje 2).

³ Vidi dok. br. 83 i 84.

⁴ Re je o 11. lova kom puku nema ke 11. vazduhoplovne peša-dijske divizije.

Me utim, neprijatelj je, zahvaljujući i r avom vremenu i umornosti naših jedinica, koje nisu mogle da se bore i da marširaju duže vreme, a što je bilo potrebno u ovome momentu, povukao svoje trupe, sa ugroženih pozicija i zaposjeo liniju ur evac — Šandrovac (zapadni dio) — Severin. Naše jedinice preko zarobljenog komandanta XI. Luftvafen Regimente doznale su dan ranije za ovu neprijateljevu namjeru, te su u 36-satnoj borbi na 1 i 2. V. o.g. razbile neprijatelja na Zakletištu i tunelu⁵ na pruži Bjelovar — Kloštar, zapadno s. Šandrovca i ovladale istim položajima.⁶

U ovim borbama neprijatelj je imao 92 mrtva i 150 ranjenih vojnika, zapljeno 5 pmitraljeza, 10 pušaka, 1 kola sanitetskog materijala. Sopstveni gubitci iznose 20 mrtvih i 61 ranjen.

Da bi se iskoristio ovaj uspjeh i ubrzalo oslobo enje Bjelovara, naša Divizija napala je istureno neprijateljsko uporište V. Trojstvo, koje je bo no osiguravalo Bjelovar.⁷

3. maja 1945 godine, te u jutro 4. V. o.g., naše jedinice, u stalnim borbama sa neprijateljem, proterale su istoga iz Vel. Trojstva i zauzele mjesto.

Neprijatelj je u ovim borbama imao 30 mrtvih i 62 ranjena vojnika, zarobljeno 2 vojnika, zapljeno 1 p.mitraliez i 1 puška. Sopstveni gubitci: 7 mrtvih, od kojih vojno ob. oficir II. Brigade Barulek Slavko, i 27 ranjenih, od kojih komandant III bataljona III. brigade kapetan Davidovi Duka.

Za ovo vrijeme jedinice XXXIII. Divizije i Osje ke Brigade presjekle su komunikaciju Bjelovar — Virje, te je neprijatelj radi odbrane Bjelovara ostario svoje poja ane zaštitnice, dok je ostale snage povukao prema Križevcima. Neprijatelj je, u ja ini od oko 2. bojne,⁸ zaposjeo s. Kapelu u cilju da uspori naše daljnje napredovanje kako bi dobio vremena da obrazuje svoje nove obrambene položaje. U no i 4/5. V. 1945. god. izvršen je napad na neprijatelja u Kapeli sa dve brigade dok su dve brigade bile upu ene da presjeku komunikaciju Križevci — Koprivnica.⁹ Poslije kra e borbe Kapela je zauzeta. Neprijatelj je imao 27 mrtvih i 50 ranjenih. Zarobljeno 5 vojnika, zapljeno 4 laka mitraljeza i 12 pušaka. Sopstveni gubitci: 8 mrtvih i 19 ranjenih.

⁵ Misli se na tunel Paulovac.

⁴ Vidi dok. br. 87 i 91.

⁷ Vidi dok. br. 92 i 93.

¹ Verovatno iz sastava ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

⁹ Ova dejstva su izvršena u duhu zapovesti Štaba 3. armije JA od 4. maja 1945. u 14 asova, Štaba 10. korpusa JA od 4. maja 1945 u 15,30 asova i štaba 32. divizije od 4. maja 1945 (vidi dok. br. 103, 104 i 106).

Neprijatelj je obrazovao slabiju obrambenu liniju Trnovac — Ladislav — Povelj — Sv. Ivan Zabno. Dve brigade, koje su bile upuene da presjeku komunikaciju Križevci — Koprivnica, napale su neprijatelja 5. V. 1945. god. u 15 sati i istoga razbile.

Neprijatelj je u ovoj borbi imao oko 40 mrtvih, broj ranjenih nepoznat. Zarobljeno 18. Zapljeno: 3 laka mitraljeza i 13 pušaka. Sopstveni gubitci: 8 ranjenih.

Nakon ove borbe neprijatelj se povukao u pravcu Križevaca,¹⁰ dok je naša Divizija u toku no i izvršila prikupljanje svojih snaga na prostoriji Ladislav.

Posljednji ja i otpor neprijatelj je dao na liniji Apatovac — Marinovac — Sv. Helena — Glogovnica¹¹ — Križevci.

6. maja 1945 godine u 14,30 sati, poslije kratke i veoma oštre borbe, razbijen je neprijatelj na liniji Sv. Helena — Glogovnica — kota 232.¹² Neprijatelj se povukao u pravcu komunikacije Zagreb — Varaždin. U ovoj borbi neprijatelj je imao 14 mrtvih, 36 ranjenih i 2 zarobljena, me u kojima jedan poru nik. Sopstveni gubitci: 1 mrtav i 16 ranjenih. Zapljeno: 1 p. mitraljez i 6 pušaka.

7. maja¹³ 1945 godine u 9 sati naša IV. Ud. Brigada uništila neprijateljsku zaštitnicu u ja ini 1 satnije ustaša III. bojne IV. Puk. V. Hrv. Divizije u s. Miholjcu. Ubijeno 40 neprijateljskih vojnika, zarobljeno 20. Zapljeno: 2 p. mitraljeza, 30 pušaka i druge ratne spreme.

Neprijatelj obrazuje slabiji položaj na zapadnoj strani komunikacije Zagreb — Varaždin, ali je odavde protjeran 8. V. 1945 godine po jedinicama I. i III. Armije.

Naša Divizija umarširala je sve ano u Zagreb 9. V. 1945 godine u 17 sati.

Ukupni rezultat borbi:

Neprijateljski gubitci:

196 mrtvih,

332 ranjena,

47 zarobljeno,

16 p.mitraljeza zapljeno,

72 puške i

1 kola sanitetskog materijala i druge ve e koli ine ratnog materijala.

^K O neprijateljskim snagama u rejonu Križevaca vidi dok. br. 121.

" Glogovnica je re ica, jugoisto no od Križevaca.

" Vidi dok. br. 109 i 114.

¹³ Toga dana 10. korpus je pot injen Stabu 1. armije JA i upuen ka Zagrebu. Vidi knj. 1, dok. br. 118.

Sopstveni gubitci:

50 mrtvih,
153 ranjena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik V.d. Komandanta — major,
Blaha uro **Bogdan Jovanovi**

M. P.

BR. 154

**IZVEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 24. MAJA 1945. GENERAL-
ŠTABU JA O DEJSTVIMA POT INJENIH JEDINICA OD 8. DO
23. MAJA'**

ŠTAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNO ODELJENJE

O. Broj: 349

Dana: 24/V. 1945. god.

III. armija²

14¹
5⁴

Operacijski izveštaj
za vreme od 8.—23. maja
t.g., dostavlja.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Dostavlja se operacijski izveštaj ove Armije za vreme
od 8 do 23 maja t.g.

1.) OPŠTA SITUACIJA

Neprijateljske snage⁵ po gubitku varaždinske kotline 8
maja t.g. po ele su se naglo povla iti ka zapadu uglavnom uz

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15—2,
k. 21A.

³ i ⁴ Dopisano mastilom.

⁵ Re je o nema koj Borbenoj grupi »Fišer« i o ostacima nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske i ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije.

Dravu. Na našem levom krilu u prostoru Huma i Breznice neprijatelj⁶ daje žilav i organizirani otpor kao i dalje na jug pred frontom I Armije na liniji Komin — Sesvete. To je u stvari linija neposredne odbrane Zagreba i osiguravanje otstupnih komunikacija, koje iz Zagreba izvode ka Celju i Ljubljani.

Jedinice naše Armije, po oslobodjenju Varaždina⁷ i izbijanja na auto-stradu Varaždin — Zagreb, po zapovijesti ovog štaba O. broj 292 od 7. V u 24.00 . produžavaju sa energinim gonjenjem neprijatelja u pravcu Maribora i Rogateca, opštim pravcima:

— 16. divizija⁹ pravcem: Krapinske Toplice — Rogatec — Slov. Konjice.

— 17. divizija¹⁰ opštim pravcem: Krapina — urmanec — Rogatec — Luše ka Vas — Slov. Bistrica.

— 40. divizija¹¹ pravcem: Hum — Lepoglava — Kozminci — Ptujaska Gora — Pragersko.

— 12. divizija¹² opštim pravcem: Ivanec — Jazbina — Lancova Vas (preko Kozminaca) — Sv. Lovrenc — Orehova Vas.

— 36. divizija¹³ opštim pravcem: s. Ladanje (zapadno od Varaždina) — Solini — Bedenec — Višnjica — Jazbina — Leskovec — područje južno od Maribora.

— 51. divizija¹⁴ opštim pravcem: Varaždin — Ptuj — Maribor.

Na našem desnom krilu, na sjevernoj strani Drave, jedinice I Bugarske armije, prema naredjenju maršala Tolbuhina, vrše pokret ka zapadu do linije Maribor — Lajbnic.

Na levom krilu jedinice I i II Armije u svom napredovanju vode bitku za sam Zagreb.

⁶ Na tom pravcu povlačenja su se nemačke 11. vazduhoplovna pešadijska i levo krilo nemačke 22. pešadijske divizije.

⁷ O oslobodjenju Varaždina vidi dok. br. 119, 122 i 135.

* i ¹⁶ Vidi dok. br. 124. U depeši Štaba 3. armije br. 9 od 9. maja u 23.00 (AVII, reg. br. 10—5—1, k. 295) Generalštabu JA kaže se da su jedinice 3. armije po oslobodjenju Varaždina izbile na liniju Drava — s. Petrijanec — s. Tužno — s. Ivanec, da su centrom i levim krilom prešle komunikaciju Varaždin — Zagreb i da pod borbenom prodiru ka Rogatecu, kao i da neprijatelj trpi osetne gubitke i da se njegove odvojene grupe uništavaju.

⁸ Vidi dok. br. 128.

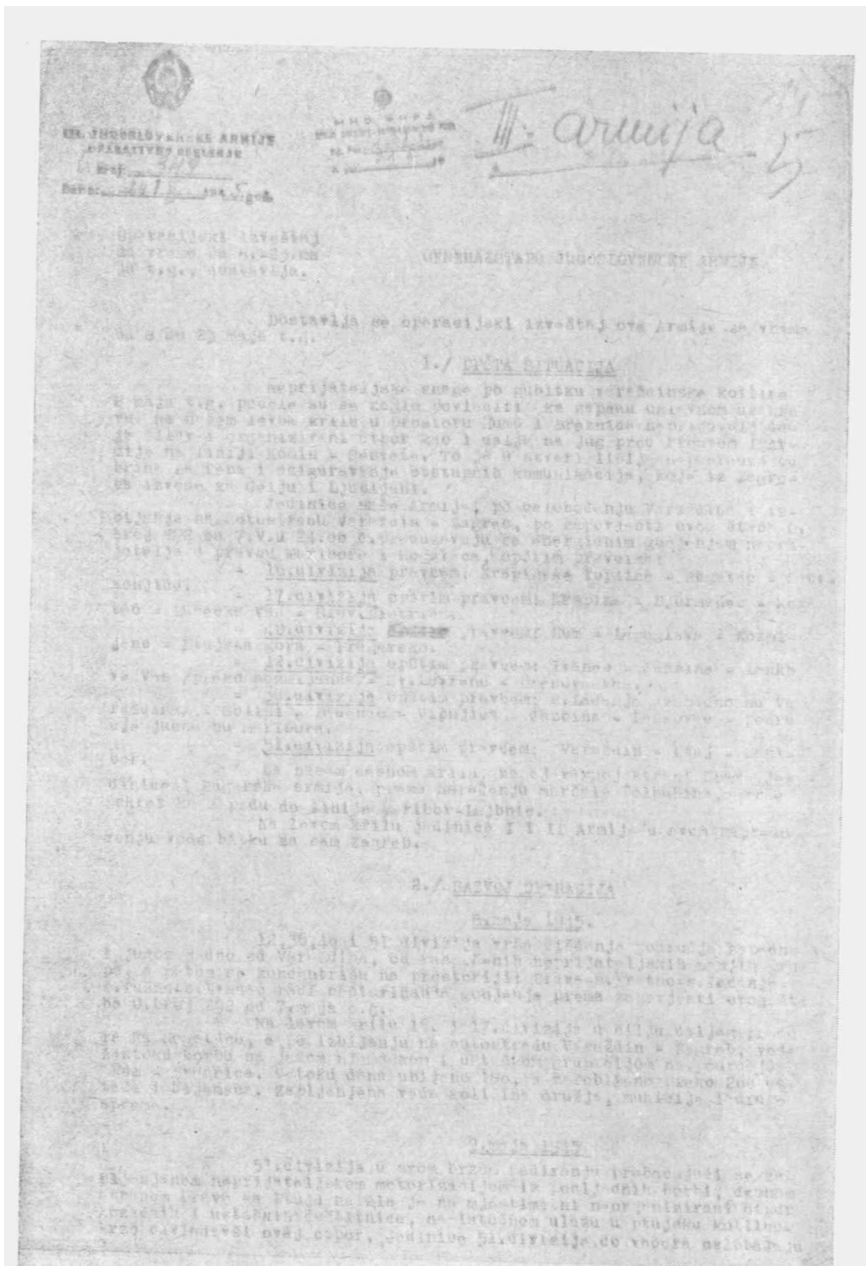
⁹ Vidi dok. br. 129.

¹⁰ Vidi dok. br. 132 i 133.

¹¹ Zapovest Štaba te divizije nije na ena.

¹² Vidi dok. br. 131.

¹³ Vidi dok. br. 134: zapovest Štaba 51. udarne divizije od 8. maja u 12.00 asova.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 154

2.) RAZVOJ OPERACIJA

8. maja 1945.

12, 36, 40 i 51 divizija vrše iš enje podru ja zapadno i jugozapadno od Varaždina, od raspršenih neprijateljskih manjih grupa,^b a potom se koncentrišu na prostori: Drava — s. Vratno — s. Ladanje — s. Tužno — s. Ivanec radi nastavljanja gonjenja prema zapovijesti ovog štaba O. broj 292 od 7. maja o.g.¹⁶

Na levom krilu 16. i 17. divizija u cilju daljeg prodora ka Rogatecu, a po izbijanju na auto-stradu Varaždin — Zagreb, vode žestoku borbu sa jakom njema kom i ustaškom grupacijom na podru ju Hum — Breznica.¹⁷ U toku dana ubijeno 180, a zarobljeno preko 200 ustaša i Nijemaca. Zapljenjena ve a koli ina oružja, municije i druge spreme.

9. maja 1945.

51. divizija, u svom brzom nadiranju, prebacuju i se zaplenjenom neprijateljskom motorizacijom iz posljednjih borbi desnom stranom Drave ka Ptuju, naišla je na mjestimi ni neorganizirani otpor koza kih i ustaških zaštitnica, na istonom ulazu u ptujsku ikoflinu. Brzo savladavši ovaj otpor, jedinice 51. divizije, do ve era oslobaaju južni dio Ptuja, a bugarske jedinice,¹⁸ napreduju i Ifjevom obalom Drave, ula ze u sjeverni dio Ptuja.

12, 36 i 40. divizija u svom napredovanju na odre enim pravcima ne naišavši na neprijateljski otpor, izbile su do mraka u podru je Ptujске gore.

Na levom krilu u podru ju Huma i Breznice neprijatelj, u vezi opšte kapitulacije njema ke vojne sile, prestao je sa otporom, ali se brzo po eo povla iti ka zapadu da bi se predao saveznicima, koji su u to vreme iz Italije doprli jednim dijelom do Koruške, pošto je prethodno zapalio preko 15C kamiona i uništio nekoliko desetina topova." Prvi put ovoga dana Nijemci su demontirali mine na cestama koje su prethodnih dana bili sami postavili.

" Re je o delovima nema ke Bobene grupe »Fišer«, 15. koza kog konji kog korpusa, 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, ustaško-domobranske 5. hrvatske udarne divizije i 1. tjelesne divizije.

" U pitanju su delovi nema ke 11. vazduhoplovne pešadijske divizije, 22. pešadijske divizije i, verovatno, ustaško-domobranskog Brzog hrvatskog sdruga (vidi dok. br. 138).

Misli se na delove bugarske 1. armije.

" To je bilo zapadno od Komina. Više o tome vidi u dok. br.

U brzom gonjenju, naša 16. i 17. divizija izbile do mraka na prostor Krapina — Zabok, zarobivši tom prilikom oko 1.000 neprijateljskih vojnika i oficira sa oružjem i oko stotinu raznih motornih vozila.²⁰

10. maja 1945.

Po oslobodenju južnog dijela Ptuja, 51. divizija, uz manji otpor, produžava brzo sa pokretom ka Mariboru, gdje stiže u toku dana naišavši na slovenačke mjesne partizanske jedinice, i bugarske jedinice, koje su nešto ranije ušle u Maribor bez borbe.²¹

12, 36 i 40. divizija brzo napreduju i izbile su u toku dana na prostoriju južno od Maribora: Sv. Miklavž, Fram, Pragersko i Slov. Bistrice, u kome mjestu 40. divizija je zarobila oko 750 Nijemaca sa oružjem i drugom ratnom spremom, posle kraće borbe.²²

16. i 17. divizija¹⁾ nadiru i dalje na levom krilu sa prostorije Krapina — Zabok, izbile su u toku dana na prostoriju Rogatec — Rogaška Slatina — Desini — Potrtek, vode i

²⁰ Detaljnije o ovim dejstvima vidi dok. br. 138 i 149. Prema ovim dokumentima, to se desilo 10. maja, kada je 17. udarna divizija zarobila oko 250 neprijateljskih vojnika i zaplenila veći broj motornih vozila.

Vidi depešu Štaba 3. armije od 10. maja u 23 časa (AVII, reg. br. 4—53—1, k. 45) Generalštabu JA, u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije 9. maja, do pada mraka, izbile na liniju: zapadno od Ptuja — Ptujaska gora — Krapina — Zabok, a na desnom krilu južno od Ptuja, da kozačke i ustaške jedinice samo mestimično pružaju otpor, da su jedinice 3. armije ušle u južni deo Ptuja, a Bugari u severni deo i da se produžava nadiranje ka Mariboru i Rogatecu, i depešu od istog dana (AVII, reg. br. 4—56—1, k. 45) u kojoj se kaže da je nastupanje na istavom frontu, da je 3. armija desnim krilom izbila u visini Maribora i da produžava pokret ka bivšoj jugoslovensko-austrijskoj granici, izmeću Maribora i Lajbnica.

Vidi dok. br. 151. Vidi i depešu Štaba 3. armije od 11. maja (AVII, reg. br. 4—57—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije, u nastupanju ka bivšoj jugoslovensko-austrijskoj granici, na centru i levom krilu prednjim delovima izbile na liniju Sl. Bistrice — raskrsnica puteva zapadno od Rogaške Slatine i da borbi nije bilo, i depešu od istog dana (AVII, reg. br. 4—59—1, k. 45) kojom se saopštava da je bugarska armija dobila naređenje od maršala Tolbuhina, komandanta 3. ukrajinskog fronta, da hitno krene za Celovec i da je već u pokretu ka Mariboru, da su se jedinice 3. armije izmešale sa bugarskim jedinicama i da je potrebno hitno razgraničenje, kao i da su jedinice 3. armije širokim frontom izbile na bivšu jugoslovensko-austrijsku granicu, severno od Maribora.

^K Vidi dok. br. 152.

⁷³ Opširnije o tome vidi dok. br. 138, 149 i 150. Prema pomenu izveštaju Štaba 16. udarne divizije (dok. br. 138), ta divizija je 9. a ne 10. maja zarobila oko 500 neprijateljskih vojnika.

borbe sa neprijateljskim ja im zaštitnicama, zarobivši preko 1.000 neprijateljskih vojnika i veliku količinu oružja.

Prema priloženom depešnom naređenju ovog štaba broj 280 od 10. o.m. u 11.45 h,²⁴ 12, 36 i 51. divizija po izbijanju na prostoriju Maribora dobile su nove zadatke u cilju posjedanja bivše jug. austrijske granice sjeverno od Maribora ovako:

— 51. divizija, sa jednom brigadom, da pređe bivšu jug. — austrijsku granicu i postavi se na prostoriju: St. XIj — Kozjak — ŠtuckF — Špilsfeld²⁶ — k. 339 — Vili — Cirknik — Podgrac. Sa ostalim snagama ova divizija smješta se u Mariboru.

— 12. divizija, da pređe bivšu jug. austrijsku granicu i postavi se na prostoriju: Zg. Kungota²¹ — Svečina — Pla — Blasenmihlj²⁸ — Frjulih²⁹ — Štrigelj³⁰ — Velesnig³¹ — Pesnica — Harih — Sv. Križ.

— 36. divizija da se postavi sjeverno od Maribora na prostoriju: Košaki — Vukovski dol — Jarenina — Kaniža — Strihovec — Cirknica — Gradiška — Pohova.

Prema ovom naređenju, jedna brigada 51. divizije još u toku dana izbija na liniju bivše jug. austrijske granice kod Špilja³² (sjeverno od Maribora).

11. maja 1945.

Jedinice 12. i 36. divizije u pokretu na novoodređenu prostoriju sjeverno od Maribora, 51. divizija sa dve brigade u Mariboru,³³ a 40. divizija na prostoru Pragersko — Slov. Bistrica — Polskava.

16. i 17. divizija u daljem nadiranjju toga dana ka Slov. Bistrici i Slov. Konjicama naišle su na žestok otpor ustaških zaštitnica na području zapadno od Rogaške Siatine, koji je u toku prije podne savladan.³⁴ 17. divizija je potom nastavila pokret i do večera izbila na prostor Slov. Bistrice, a 16. divizija

* Vidi dok. br. 136.

^a Nije na en na karti 1:100.000.

^v Špilje, na teritoriji Austrije, na desnoj obali Drave.

^v Treba: s. Zg. Sv. Kungota, oko 8 km severno od Maribora.

^a Nije na en na karti 1:100.000. Štab 3. armije se koristio kartama Crvene armije.

¹¹ Treba: Unt. i Ob. Frolah, na teritoriji Austrije.

³⁰ i ³¹ Nije na en na karti 1:100.000.

³³ Na teritoriji Austrije.

⁵³ i ⁴² Vidi depešu Generalštaba JA od 11. maja (AVII, reg. br. 3—3—1, k. 45) kojom se naređuje Štabu 3. armije da od bugarskih jedinica primi grad Maribor i teritoriju na sever do reke Mure.

³⁴ Vidi depešu Štaba 3. armije od 11. maja u 21 čas (AVII, reg. br. 4—63—1, k. 45), kojom izveštava Generalštab JA da su jedinice 3. armije u nadiranjju ka Lajbnicu (Štajerska), da su na desnom

na prostor Slov. Konjice — Vojnik — Sv. Jurij, opkoljavaju i sa istoka i sjevera deo ustaško-njema ke grupacije u podru ju Celja.

Uvi aju i važnost zatvaranja glavnog odstunog pravca neprijatelju preko Dravograda, ovog dana štab Armije brzo orijentiše jednu brigadu 36. divizije, koja se istog dana prebacila za Dravograd željeznicom koja je tek bila usposobljena.³⁵ Ta brigada stiže u pravi as i odmah zatvara izlaz ustašama preko Dravograda.

12. maja 1945.

Dok se u podru ju Sv. Jurja i u samom Celju predaju našoj 16. diviziji i razoružavaju njema ke jedinice 22. i 181. divizije 21. korpusa pod komandom general-lajtnanta fon Ludvigera, dotle jedna brigada 16. divizije³⁶ vodi žestoke borbe u prostoru sjeverno od Celja kod Vojnika i Višnje Vasi sa jakom ustaškom i etni kom grupacijom, koja pokušava iz Celja da se probije ka Dravogradu, da bi se predala saveznicima.

Obzirom na ovu situaciju, a da bi se spre ilo glavnini Paveli evih snaga prelaz preko naše zapadne granice, izmjenjena je unekoliko zapovijest o. broj 301," tako da je 12. o.m. u 00.3 . nare eno:³⁸

— 17. diviziji, da iz podru ja Slov. Bistrice odmah krene na prostoriju: s. Mislinje — s. Doli — Sv. Mohor i dalje ka Dravogradu radi zatvaranja odstunog pravca Celje — Dravograd i uništenja neprijatelja direktnim prodorom i sadejstvom sa 16. divizijom.

— 51. diviziji, da odmah krene željeznicom iz Maribora za Dravograd sa zadatkom da poja a tamošnje snage 6. brigade 36. divizije i zaposjedanjem ovog važnog komunikacijskog vora da spre i doma im izdajni kim bandama izlazak iz naše zemlje pod svaku cenu.

— 40. diviziji, da odmah krene iz podru ja Slov. Bistrica — Pragersko — Polskava za Maribor, gdje ostaje kao posada namjesto 51. divizije.

— 12. diviziji, da produži pokret preko bivše jug. austriske granice i razmjesti se na podru ju Glajhštetena, a 36. diviziji da se sa dve brigade razmjesti na podru ju Lajbnica.

krilu prešle staru jugoslovensko-austrijsku granicu, severno od Maribora, a na centru i levom krilu izbile do linije SI. Bistrica — Lo e, dok su u podru ju zapadno od Rogaške Slatine slomile otpor ustaša i etnika.

²⁵ Vidi dok. br. 144.

³⁴ To je bila 2. brigada.

³⁷ Vidi dok. br. 142.

³⁸ Pismena zapovest Štaba 3. armije JA od 12. maja u 0,30 nije na ena.

Pristupaju i izvršenju prednjeg nare enja:

17. divizija preko Slov. Konjica i s. Vitanje izbija u toku dana na prostoriju Turjaka, gdje dolazi u sukob sa neprijateljskim snagama na položaju: Št. Ilj — s. Mislinja — Pušnik — Zgornja Doli . Divizija prelazi u opšti napad, ali posle oštrijih borbi postizava samo lokalni uspeh zauzevši s. Turjak. Neprijatelj vrši protunapade i pruža o ajni ki otpor.³⁹

Neprijateljski gubitci: 65 mrtvih, preko 250 ranjenih i 6 zarobljenih.

— 51. divizija^{*0} prebacuje se pre podne vlakom za Dravograd i posjeda sve dominantne položaje u podru ju Dravograda južno od Drave. Upu en je ultimatum ustašama u podru ju Dravograda i Guštanja da se 13. o.m. do 10.00 . predaju i polože oružje, što oni odbijaju, pokušavaju i pregovore sa Bugarima koji su držali sektor Labud, sjeverno od nas.

— 36. divizija sa dve brigade nalazi se u pokretu na podru ju Lajbnica, a 12. divizija na podru je Glajhštetena.⁴¹

— 40. divizija ulazi u Maribor⁴² kao posada."

— 16. divizija sa glavninom snaga sprovodi razoružavanje njema kih jedinica 21. korpusa u prostoru isto no od Ce-

³⁹ Vidi dok. br. 149.

" Njena 7. i 8. brigada, a 12. brigadi je nare eno da što hitnije krene preko Maribora za Dravograd. Vidi dok. br. 151 i dok. br. 147.

Vidi i depešu Štaba 3. armije od 12. maja u 17 asova (iz Varaždina) Generalštabu JA (AVII, reg. br. 4—62—1, k. 45) u kojoj se kaže da dve divizije 3. armije nastupaju ka Dravogradu i da se nalaze na prostoriji severoisto no od Celja, SI. Bistrica, SI. Konjice, da jedna divizija od Maribora napreduje levom obalom Drave ka Dravogradu da prese e odstupnicu neprijateljskim snagama u Koruškoj, a da su ostale divizije u napredovanju ka prostoriji Lajbnic, Glajhšteten.

Depešom od istog dana u 21 as (AVII, reg. br. 4—64—1, k. 45), Štab 3. armije je izvestio Generalštab JA da su jedinice 3. armije na desnom krilu prešle staru jugoslovensko-austrijsku granicu severno od Maribora, a na centru i levom krilu izbile na podru je SI. Bistrice.

⁴¹ Izveštaji Štaba 36. udarne divizije i Štaba 12. udarne divizije o tome nisu na eni. Vidi depešu Štaba 3. armije br. 2 od 12. maja u 21 as (AVII, reg. br. 10—5—1, k. 295) Generalštabu JA, kojom ga izveštava da su jedinice 3. armije u napredovanju ka Lajbnicu prešle granicu severno od Maribora, i depešu Štaba 3. armije br. 3 od 13. maja u 17 asova (AVII, reg. br. 10—5—1, k. 295) kojom se izveštava Generalštab JA da su dve divizije (17. i 51) u napredovanju ka Dravogradu izbile na podru je Celje, SI. Bistrica, SI. Konjice, da jedna divizija nadire levom obalom Drave ka Dravogradu da prese e neprijatelju odstupnicu ka Koruškoj, a da ostale divizije (12. i 36) napreduju ka Lajbnicu i Glajhštetenu.

° Vidi dok. br. 146 i 152.

lja, a sa jednom brigadom sadejstvuje 17. diviziji, pravcem Velenje — St. Ilj.⁴⁴

13. maja 1945.

Pošto neprijateljske jedinice u području Dravograda i Guštanja nisu htjele položiti oružje ni predati se danas do 10.00 , 51. divizija, oja ana brigadom 36. divizije i brigadom 14. slovena ke divizije, prešla u opšti napad u pravcu Sl. Gradeca. U toku celog dana vode se u tom području žestoke borbe. Neprijatelj se uporno brani, vodi borbu na život i smrt i vrši protivnapade, nastoje i pod svaku cenu da se probije preko granice u pravcu anglo-ameri kih jedinica. Neprijatelj trpi teške gubitke. Ustaše pokušavaju pregovarati da bi dobili u vremenu i šalju u štab 51. divizije poznatog ratnog zlo inca i ustaškog krvnika pukovnika Sudara, koga štab 51. divizije hapsi i sprovodi u štab Armije.⁴⁵

Pred pad mraka neprijatelj je sa nesrazmjerno nadmo -nim snagama preduzeo protunapad na elom frontu i uspio potisnuti 6, 12 i dijelove 8. brigade kod Dravograda na levu obalu Drave, ali naše jedinice zadržale mostobran (sa oba.

" Vidi dok. br. 150 i depešu Štaba 3. armije od 13. maja (AVII, reg. br. 4—72—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije 12. maja u rejonu Celja razoružale nema ki 21. brdski korpus pod komandom general-lajtnanta fon Ludvigera, ja ine dve divizije (18.000 ljudi), da se Nemci i dalje razoružavaju i da broj zarobljenika stalno raste. U drugoj depeši od istog dana, u 10 a-sova (AVII, reg. br. 4—77—1, k. 45), javlja se da se na prostoriji Sl. Konjice — Soštanj, prema Dravogradu, nalazi grupa ustaša i nešto etnika, preko 50.000 ljudi, da se u toj grupi nalaze Paveli i Ma ek, ustaška vlada i veliki broj drugih ratnih zlo inaca i da se nastoji da im se onemogu i predaja Englezima, te im je u tom cilju prese-ena odstupnica preko Dravograda i da je jedna divizija izbila na raskrnicu puteva kod Št. Ilija presekavši put Velenje — Dravograd. U vezi s tim potrebno je da jedna ili dve divizije 1. armije JA nastupaju od Celja ka šoštanju i Slovenj Gradecu kako bi se koncentri nim napadom uništila ova grupa.

" Vidi dok. br. 151 i depešu Štaba 3. armije od 14. maja (AVII, reg. br. 4—79—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj se kaže da su u toku 13. maja vo ene jake borbe sa ustaškom grupacijom, ja ine oko 15.000 ljudi južno od Dravograda, izme u Sl. Gradeca i št. Ilija. O rasporedu jedinica 3. armije JA u depeši se kaže: da je jedna divizija na prostoriji Lajbnica, jedna isto no od Celja, jedna (oja ana divizija) zatvara pravce na liniji Dravograd — Guštanj prema Sl. Gradecu, jedna napada od St. Ilija ka Sl. Gradecu, a da je jedna divizija u pokretu od Lajbnica ka Dravogradu sa zadatkom da poja a taj sektor. U drugoj depeši, od istog dana (AVII, reg. br. 4—81—1, k. 45), kaže se da su Englezi izbili na liniju: Voflsberg — Labud,

mosta) na južnoj strani Drave kod Dravograda. Produžene su i vo ene vrlo žestoke borbe u toku cele no i.⁴⁶

Na prostom Poljana — Blajburg, ovog dana naše dve brigade⁴⁷ razoružale su 104. njema ku diviziju sa još nekim ranije razbijenim njema kim dijelovima, ukupno u ja ini od oko 10.000 ljudi. Ove njema ke jedinice u po etku su pokušale pružiti otpor, ali, pošto su u tom sukobu imale preko stotinu mrtvih, prestale su sa otporom i po ele se predavati našim jedinicama.⁴⁸

14. maja 1945.

Protekle no i i tokom dana u podru ju Dravograda vo de se borbe nesmanjenom žestinom.

Prije podne uspelo je našim snagama razbiti neprijatelja i potisnuti ga sa podru ja Dravograda i proširiti mostobran za oko 3 km., te povratiti Poljanu i Guštanj. Dok je jedan dio snaga 51. divizije nastavio sa pritiskom na tom pravcu, dotle

isto no od Velikoveca, da se sa te linije bugarska divizija, iz nepoznatih razloga, pomerila isto no, na prostoriju Landsberg, Svanberg, s tim što je demarkaciona linija izme u engleskih i bugarskih jedinica u visini G. Kozalj — k. 2141 i da se u Velikovecu i elovecu, pored engleskih snaga, nalazi i jedna brigada 14. divizije JA.

* Prema izveštaju Štaba 51. udarne divizije od 18. maja, to se dešavalo 14. maja 1945. godine (vidi dok. br. 151). U depeši Štaba 3. armije od 14. maja (AVII, reg. br. 4—82—1, k. 45) Generalštabu JA se tako e kaže da su ustaše i Nemci jakim snagama napali i do 20 asova izbili na liniju Dravograd — Guštanj, da su jedinice 3. armije potisnute na severnu obalu Drave, kod Dravograda, ali da su zadržale most u svojim rukama, i konstatuje se da je važno da jedinice 1. i 2. armije napreduju pravcem Soštanj — Poljana ii preduzimaju sve mere da se neprijatelju spre i povla enje u Austriju. U depeši od istog dana, u 13,15 asova (AVII, reg. br. 4—84—1, k. 45), izveštava se Generalštab JA da su pred Dravogradom napadi neprijatelja popustili i da su svi njegovi juriši na mostove odbijeni, da jedinice 3. armije vrsto drže leyu obalu Drave, prodiru i s juga ka Dravogradu, i da vo de borbe za Šmartin, a da su dve brigade 16. udarne divizije kamionima upu ene preko Ljubljane i Kranja da poja aju sektor Poljane, koji drže slovena ke jedinice, u cilju što efikasnijeg presecanja odstupnice.

" To su bile 7. brigada 51. udarne divizije i jedna brigada 14. divizije JA.

" Depešom od 13. maja u 9,30 asova (AVII, reg. br. 4—73—1, k. 45), Štab 3. armije je izvestio Generalštab JA da su, prema nare enju maršala Tolbuhina, bugarske jedinice zaposele prostoriju Koruške i Štajerske, južno, zaklju no do stare jugoslovensko-austrijske granice, da su dve divizije 3. armije tako e prešle preko granice i postavile se na liniju Lajbnic — Glajhšteten. Potrebno je hitno — kaže se dalje u depeši — da se sektor bugarske armije pomeri severno ili isto no da bi se izbeglo mešanje bugarskih i jugoslovenskih jedi-

je drugi dio snaga te divizije⁴⁹ hitno upućen preko Labuda, da odstupaju im neprijateljskim snagama zatvori put ka Blajburgu, u čijem području su bile engleske jedinice, što je i uspjelo.

12. divizija, čiji je pristigla u područje Dravograda upućena je preko Labuda za Blajburg, radi šireg opkoljavanja neprijateljske grupacije u tom prostoru sa sjevera i zapada.

U prostoru St. Ilj — Mislinja — Pušnik, 17. divizija u žestokim borbama razbila je neprijateljsku odbranu i do podne oslobodila Sl. Gradec, a potom napreduju i ka Dravogradu u toku dana izbila do Bukovske Vasi, i spojila se sa 51. divizijom. U ovim borbama neprijatelj je pretrpio teške gubitke. Ubijeno preko 1.500, a zarobljeno preko 7.000 neprijateljskih vojnika.⁵⁰

Glavnina 16. divizije jutros je kamionima upućena pravcem: Celje — Ljubljana — Kranj, da preko Jezerskog, Ajzenkapela, Izberndorfa obuhvati neprijateljsku grupaciju kod Blajburga sa zapada i onemogu i joj probijanje ka Celovcu.⁵¹

nica i da 1. i 2. armija najhitnije preuzmu razoružanje oko 20.000 Nemaca u rejonu Celja, kako bismo produžili izvršavanje zadatka u severnom pravcu.

" Reči je o 7. i 8. brigadi.

⁵⁰ Vidi i depešu Štaba 3. armije od 14. maja u 18.15 asova (AVII, reg. br. 4—89—1, k. 45) Generalštabu JA u kojoj se kaže da su jedinice 3. armije, posle borbi koje su vođene 13. i u noć 13/14. maja na sektoru Sl. Gradeca, zauzele 14. maja ujutro ovo mesto (17. udarna divizija) razbivši jaku ustašku grupu; da su na prostoru Poljane, jugozapadno od Dravograda, nedaleko od granice, zarobile i razoružale nemačku 104. lovačku diviziju sa još nekim jedinicama, da je zarobljeno oko 10.000 Nemaca, a zaplenjeno oko 700 motornih vozila i celokupno naoružanje te divizije; da su u toku noći i do podne 14. maja južno od Dravograda vođene žestoke borbe sa ustašama; koji su odbaceni preko Guštanja i Poljane; da je 3. armija svojim prednjim delovima izbila nedaleko od granice; da su u međuvremenu rokirane i snage udesno preko mosta kod Labuda da bi sa prostora Blajburga neprijatelju presekle odstupnicu, u čemu su i uspele. U depeši se dalje kaže da je toga jutra zajedno sa bugarskim jedinicama, očišćen prostor Dravograda i da jedna kolona 3. armije nastupa pravcem Guštanj — Poljana, napadaju i ustaše i bok primoravaju i ih da se predaju u veštom broju.

Toga dana je Štab 3. armije depešom (AVII, reg. br. 4—85—1, k. 45) izvestio Generalštab JA da ima oko 70.000 zarobljenika, koji se prikupljaju u Mariboru i Celju.

⁵¹ i¹ Depešom od 14. maja u 18.15 asova (AVII, reg. br. 4—90—1, k. 45) Štab 3. armije je izvestio Generalštab JA da je glavnina jedne divizije (16. udarna) kamionima upućena pravcem Celje — Ljubljana — Kranj da preko prevoja Jezerskog izbiće na prostor Citerdorf, Blajburg, jugozapadno od Velikoveca, da su, prema obaveštenjima Štaba 4. operativne zone, sve njegove četiri brigade zaposlele mostove

Prema obaveštenjima IV Operativne zone, njihove četiri brigade zaposjele su mostove na Dravi kod Rude, Velikoveca, Grafenštajna i Celoveca. Na taj način neprijateljska grupa na prostoru Drava — Dravograd — Sl. Gradec — Guštanj — Jezersko — Blajburg potpuno je opkoljena.⁵²

Neprijatelj, pretrpjevši teške gubitke u borbama u ova posljednja dana, sa svih strana opkoljen i bez ikakve moguće pomoći snabdevanja, prisiljen je na predaju. Samo toga dana predalo se preko 20.000 ustaša i domobrana sa oficirima, među kojima je bilo više ratnih zločinaca.⁵³ Razoružavanje ove grupe vrši se na dravogradskom mostu. Sa ovom neprijateljskom grupom oslobođeno oko 4.000 građanskih lica (djeca, žene i službenika).

15. maja 1945.

Jednovremeno sa razoružavanjem neprijateljske grupe kod Dravograda otpočinu naše snage sa taktičkim opkoljavanjem posljednje ustaške etničke grupe (preko 30.000 vojnika i oficira sa preko 20.000 građanskih lica) na sektoru Poljana — Blajburg.⁵⁴ Pod snažnim pritiskom koncentričnog okružavanja naših snaga i ova grupa primorana je na predaju zajedno sa svojim rukovodstvom, među kojima se na

na Dravi: kod Ruda, Velikoveca, Grabštajna i Celoveca, da je kod Labuda, Blajburga i Ajzenkapela jedan engleski korpus sa nekoliko tenkova izbio na granicu i da ne dozvoljava našim snagama prolaz severno od Drave. Depešom od 15. maja (AVII, reg. br. 4—91—1, k. 45) Štab 3. armije izvestio je Generalštab JA da je posle višednevnih žestokih borbi između u Celja i Dravograda sa preostalim snagama ustaša, savladan njihov otpor i da se razoružavanje ustaša u Dravogradu nastavlja, drugom depešom (AVII, reg. br. 4—92—1, k. 45) obavještava se da je u toku ovih borbi poginulo ili zarobljeno oko 5.000 ustaša, a da se 14. maja po podne predalo, sa celokupnim naoružanjem, preko 20.000 ustaša, kao i manji broj etnika. O ovome vidi i depešu Štaba 3. armije koja je 15. maja upućena Generalštabu JA (AVII, reg. br. 4—93—1, k. 45).

^u Depešom od 15. maja (AVII, reg. br. 4—95—1, k. 45) Štab 3. armije izvestio je Generalštab JA da je na frontu armije prestao svaki organizovani otpor, da je do sada poginulo 10.000 i više ljudi, od kojih je 10.000 poginulo a 60.000 zarobljeno, među kojima i nešto etnika; dok se u drugoj depeši (AVII, reg. br. 4—96—1, k. 45) obavještava Generalštab da se nastavlja brzo nastupanje dolinom gornjeg toka Drave i da su jedinice 3. armije obuhvatnim manevrom, jugozapadno od Dravograda, na sektoru Poljana, Blajburg, opkolile i koncentričnim napadom prisilile na predaju posljednje ustaško-domobranske formacije; da je tom prilikom zarobljeno preko 30.000 vojnika i oficira sa šest Pavlićevih generala, i sa celokupnim naoružanjem i opremom i da je oslobođeno preko 20.000 civila, među kojima veliki broj žena i dece koje su ustaše prinudno dovele sa sobom.

lazi 12 ustaških generala,⁵⁵ etni ko vodstvo i crnogorska etni ka vlada.⁵⁶ Sa ovim je završena ova historijska bitka naše Armije za kona no oslobo enje naše zemlje, uništenjem žive sile Paveli eve ustaško-domobranske vojske, kao i razbojni - kog ustaškog aparata. U posljednjem momentu spre eno je ustaško- etni kim bandama bježanje iz zemlje i predavanje Englezima iako su oni s njima ve bili po eli sa pregovorima.

Ovoga dana prestao je svaki organizirani otpor neprija telja ispred fronta naše Armije.

16. maja 1945.

57

GUBITCI U BORBAMA

A) VLASTITI:

Poginulo	142
Ranjeno	374
Nestalo	55

* U depeši Štaba 3. armije od 15. maja (AVII, reg. br. 4—96—1 k. 45) kaže se da je zarobljeno 6 Paveli evih generala, me u kojima i Serti , Štancer i Gustovi , a u depeši od 16. maja u 7,20 asova (AVII, reg. br. 4—100—1, k. 45) Štab 3. armije izveštava Generalštab JA da je 15. maja uve e na granici zarobljeno još 5.000 etnika i e- tiri Paveli eva generala i da se zarobljavanje preostalih grupa na stavlja.

* Vidi dok. br. 151, objašnjenje 17.

⁵⁷ Pošto su 15. maja prestala neprijateljstva na teritoriji Jugoslavije, to se tekst ovog izveštaja od 16. maja nadalje ne objavljuje. Depešom od 15. maja (AVII, reg. br. 3—2—2, k. 44) Vrhovni komandant JA obavestio je Štab 3. armije da je sovjetska vlada odobrila jugoslovenskim jedinicama da okupiraju deo austrijske teritorije, i u vezi s tim je naredio:

»1. Okupirajte deo austrijske teritorije u granicama koje vam odredi maršal Tolbuhin.

2. Vaše okupacione snage nalaze se pod komandom maršala Tolbuhina.

3. Štab smestite u Lajbnicu.«

Depešom od 16. maja u 2 asa (AVII, reg. br. 4—91—1, k. 45) Štab armije je izvestio Generalštab JA da je brojno stanje zarobljenika zaključno sa 15. majem — oko 100.000, da je u toku prikupljanje zarobljenika u Mariboru i u rejonu Celja i da e potpuno ta an broj zarobljenika javiti naknadno; dok je depešom od 16. maja u 14,45 asova (AVII, reg. br. 4—104—1, k. 45) Štab 3. armije izvestio Generalštab JA da se dosadašnji broj zarobljenih ustaša i domobrana pove ava još za 20.000, sa etiri generala i 30 pukovnika a etnika još za 5.000, najviše iz Crne Gore, i da je zadobijen veliki ratni plen.

Vidi i depešu Štaba 3. armije od 16. maja u 11.05 Vrhovnom komandantu JA (AVII, reg. br. 4—102—1, k. 45), kojom se izveštava da je Štab 3. armije koji se nalazi u Lajbnicu, primio naredjenje maršala Tolbuhina, komandanta III ukrajinskog fronta, za okupaciju teritorije u Austriji i da e se do 18. maja izvršiti smena bugarskih jedinica sa tri divizije, a da e se ostale zadržati na granici.

B) NEPRIJATELJSKI:

Ubijeno	25.000
Ranjeno	4.000
Zarobljeno preko	105.000

Nijemaca, ustaša i etnika.

Prema tome, djelomi no su uništene i pale u naše zarobljeništvo slede e neprijateljske jedinice:

— Njemake jedinice: 181, 11., 22., 369., 392., 393. i 7. SS divizija, Kampfgrupa »Stefan«, Kampfgrupa »Fišer«, korpusni dijelovi 91. armijskog korpusa, te 104. divizija. Ima zarobljenika i iz 297. divizije.

— Paveličeve jedinice: 1., 2., 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 15., 16. i 18. Paveličeva divizija.

Od napred navedenog broja zarobljenika ima oko 40.000 Nijemaca, a oko 60.000 ustaša i domobrana i oko 5000 etnika.

c) PLEN

Topova raznog kalibra	110
Baca a raznih	500
Automatskog oru a	4.700
Pušaka raznih	40.000
Pištolja	2.500
Tenkova raznih	40
Kamiona ispravnih oko	650
Kamiona neispravnih oko	300
Osobnih kola ispravnih oko	150
Osobnih kola neispravnih oko	120
Motorcikla raznih	320
Benzinskih cisterna	4
Automobilskih radionica	6
Automobilskih guma vagona	2
Automobilskih delova i alata vag.	3
Šinjela "	3.000
Odjela, pari	1.500
Veša, pari	1.500
ebadi	2.500
Ranaca raznih	3.500
Raznih artikala hrane oko	22

vagona

Podatci o plenu su još nepotpuni pošto se još uvek plen prikuplja na terenu i prebrojava. Samo na stanicu u Mariboru prispelo je oko 200 vagona sa oružjem, municijom i drugim zapljenjenim ratnim materijalom.

OPSTI ZAKLJU AK I ZAPAŽANJA

U završnoj fazi ofanzive Jugoslovenske Armije za ko na no oslobodjenje naše zemlje, naša Armija ostvarila je sa

uspehom odredeni joj zadatak od strane Vrhovnog Komandanta. Pri tom je do naređenja izražaja došlo brzo gonjenje potu enog neprijatelja, koji se posle oslobođenja Zagreba povlačio kroz Sloveniju u namjeri da se prebaci preko biv. jug. austrijske granice i preda saveznicima. Iako je neprijatelj u to vreme već bio primakao se blizu same granice, naše jedinice svojim desnim obuhvatom uspele su ne samo da ga stignu već i zaobiđu — obuhvate, pri čemu su korišćena kao brza prevozna sredstva: trofejna motorizacija i željeznica, koja je od Maribora do Dravograda tek bila usposobljena. Ta činjenica brzog prebacivanja jedinica bila je odlučujuća.

Situacija kod neprijatelja nije nam potpuno bila poznata, naime u početku gonjenja nismo tačno znali da se pred frontom naše Armije nalazi tako velika neprijateljska grupacijama i naređeno je kvislinških snaga, i saznajući za to mi smo maksimalno ubrzali pokrete naših jedinica. Svi naši borci, a naređeno je rukovodioci koji su učestvovali u zaokružavanju — opkoljavanju neprijateljske grupacije, pokazali su sjajno požrtvovanje i pregalaštvo da se postavljeni zadatak najpravilnije izvrše.

Bitka za uništenje i zarobljavanje neprijateljske grupacije jačine preko 130.000 vojnika u gornjem toku Drave u prostoru između Karavanki i Pohorja, trajala je od 12. do 16. maja sa žarištem na sektoru Dravograd — Blajburg — Slov. Gradec. Ustaše, a i etnici borili su se na život i smrt da se probiju iz našeg obrambenog prostora ali im to nije uspelo. Borbe su s vremenom na vreme bile vrlo žestoke, no u njihovoj odbrani nije bilo dovoljno organizovanosti i povezanosti. Kritičan položaj za neprijatelja sve se je više povećavao, neprijatelj nije imao nikakve mogućnosti za snabdevanje i poslednjih dana demoralizacija kod neprijateljske vojske, sa kojom je bilo nekoliko desetina hiljada civilnog stanovništva, bila je očigledna.

Ova pobjeda ima veliki vojni i politički značaj: uništena je sva živa sila ustaško-domobranske Paveličeve vojske, jer je glavnina iste zarobljena a znatan deo ubijen u borbi. Pored toga uništena je i grupacija etnika koja se borila rame uz rame sa ustašama i koja je kao i oni pokušavala da izbjegne našem zarobljavanju. Tako je doma im izdajnicima etnicima, naređeno je ustašama, zadan odlučujući i smrtni udarac i tako im onemogućeno da izbjegniju zasluženu narodnu kaznu za sva zloinstva i nedjela koja su ti izrodili počinili nad našim narodima. Pošto su već bili opkoljeni sa svih strana, našim kategoričkim i energičnim stavom

pred engleskim pretstavnicima u Blajburgu, onemogućeno je bilo da nekoliko ustaških generala vode sa njima dalje pregovore o predaji. Na taj način i posljedna grupa ustaša bila je prisiljena da se preda našim jedinicama. Izjalovila se i posljednja njihova nada da će se poslužiti trikom i obmanuti saveznike: da oni imaju sa sobom veliki broj naroda, koji se povla i zajedno sa njima, koji su narod u stvari oni prisilno sa sobom vodili.

Pored velikog broja ustaških oficira, zarobljeni su i mnogi ustaški funkcioneri i veliki broj lica iz ino-ovni kog aparata Paveli eve uprave.

Od ustaških generala zarobljeni su: Gustovi, Mecger, Majeti, Dola ki, Nardeli, Štancer, Gregori Mirko, Tomašević Ivan, Vjekoslav Selvac, Slavko Skoliber, Metikoš Vladimir, Serti, N. Vu kovi i dr. Zarobljen poznati ustaški zlikovac Sudar, i načelnik štaba zloglasnog Bobana.

Od njemačkih generala zarobljeni su: komandant za Jugoistok feldmaršal Ler, general-lajtnant fon Ludviger, komandant 21. njem. korpusa. I niz drugih ustaških i etničkih vode ih ličnosti. Svega 18 generala između ostalih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Prilog. 2 skice i 7 zapovesti

POLITKOMESAR,
S.O.^{5*}

NAČELNIK ŠTABA
pukovnik,
V. Suboti

KOMANDANT,
general-lajtnant,
Košta Na

M. P.

MINISTARSTVO NARODNE ODbrane
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE
GENERALŠTAB
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje

Pov. Br. 172
15/VI 1945. god.
BEOGRAD

U akta

Pomoćnik
pukovnik⁵⁹

⁵¹ Politički komesar 3. armije bio je pukovnik Branko Petriević
^M Potpisnik itak. Redakcija nije mogla utvrditi ko je potpisnik.